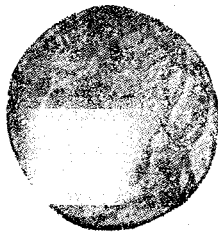

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
“ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,,

*Βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παρίσι τοῖς
Ἐταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν*

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ: ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 20Α
1940

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

APPROVED

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
“ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,,

*Βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παρισίοις
Ἑταιρείας πρὸς ἐνίοχους τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν*

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ : ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 20Α
1940

ΘΡΑΚΙΚΑ ΧΑΡΑΓΜΑΤΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΑΜΦΙΠΟΛΙΝ ΦΡΑΓΜΑΤΟΣ

ΤΟΥ ΣΤΡΥΜΟΝΟΣ

Τὰ περὶ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ τὸν λόφον ὅπου ἔκειτο ἡ πόλις ἐκείνη συνέβη νὰ ἐπισκεφθῶσι τελευταίως ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἔργων τῆς διευθετήσεως τῆς κοίτης τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ ἀναστηλωθέντος ἤδη λέοντος περισσότεροι ἴσως ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην ἐποχὴν ξένοι καὶ Ἕλληνες Ἀρχαιολόγοι ¹⁾.

Τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ ἐν τῷ ποταμῷ καὶ ἔναντι τῆς θέσεως τοῦ λέοντος κειμένου ποτὲ καὶ διαλυθέντος φράγματος προσεπάθησε νὰ εὔρη ὁ καθηγητὴς κ. Κεραμόπουλλος (Πρακτ. Ἀκαθ. Ἀθηνῶν, 9, 1934 σ. 12. Ἀρχαῖα ἐξ Ἀμφιπόλεως ΑΕ 1932 σ. 1 καὶ ἐξῆς τῶν Χρονικῶν) δημοσιεύσας ἤδη καὶ τινὰς τῶν κατωτέρω μελετωμένων ἐπιγραφῶν, κυριολεκτικῶς χαραγμάτων (graffiti).

Ὁ ἴδιος ἐλαχίστας παρατηρήσεις ἔκαμε περὶ τοῦ παλαιότερου ὕλικου ἐξ οὗ κατεσκευάσθη τὸ φράγμα (προβ. καὶ Papastavru Amphipolis σ. 148 Nachträge u. Berichtigungen. Τὸ φράγμα τελευταίως ἐταῦτισε πρὸς τὸν παρὰ τὸ «Μαρμάριον πόρον» τῶν πηγῶν καὶ τῶν ἐγγράφων τῶν μονῶν ὁ καθηγ. Σ. Π. Κυριακίδης (Μακεδονικόν Ἡμερολόγιον Ν. Σφενδόνη, Θεσσαλ. 1939. σ. 129 ἐξ.), χρονολογήσας αὐτὸ μεταξὺ τοῦ 1082 καὶ 1327.

Τὸ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Στρυμόνος εἰς τὸ σημεῖον τοῦ λέοντος κατακείμενον καὶ ἐκ παλαιότερων κτιρίων προφανῶς προερχόμενον ἀρχιτεκτονικὸν ὕλικὸν τοῦ διαλυθέντος φράγματος ἐπισκεφθεὶς πολλάκις κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς ἀναστήλωσεως τοῦ λέοντος προσεπάθησα ἀφ' ἐνὸς

1) P. Collart—Devambez BCH 1931 σ. 771 ἐξ. P. Roussel, Un réglement militaire de l'époque macédonienne Rev. Arch. 1934, 40—47. Mac Veagh διάλεξις περὶ τοῦ λέοντος. Προβ. καὶ τὰ χρονικά τῶν BCH, JDI καὶ AJA ἐτῶν 1936. Τὰ τῆς συνεργασίας Broneer καὶ Roger εἰς τὴν ἀναστήλωσιν τοῦ λέοντος δὲν ἐδημοσιεύθησαν ἀκόμη. Τὰ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ καθ. κ. Κεραμοπούλλου ἀναφέρονται ἐν τῷ κειμένῳ. Τελευταίως καὶ εἰδικὴν μονογραφίαν περὶ τῆς Ἀμφιπόλεως ἔχομεν τοῦ J. Papastavru, Amphipolis Klio, Beinett XXXVII 1936.

μὲν νὰ μελετήσω, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐπὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν μεταγενέστερα ἀλλὰ προηγούμενα τῆς ἐντοιχίσεως τῶν λίθων εἰς τὸ φράγμα θρακικὰ χαράγματα νὰ ἐρμηνεύσω.

Τὸ κυριαρχοῦν προτέρας χρήσεως καὶ ἀσχέτου ἀρχικῶς ὄχι μόνον πρὸς τὸ φράγμα ἀλλὰ καὶ πρὸς χρῆσιν διὰ γεφύρας ἀρχιτεκτονικὸν ὑλικὸν εἶναι κυρίως μέγας ἀριθμὸς μαρμαρίνων δόμων, ἐξ ὧν σήμερον πολλοὶ ἀπετέλεσαν τὸ βᾶθρον τοῦ ἀναστηλωθέντος λέοντος, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τὰ καὶ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Κεραμοπούλλου ἀναφερόμενα ὡς «ἀπλᾶ καὶ ἀμελοῦς ἐργασίας» γείσα.

Οἱ δόμοι ἐκεῖνοι καὶ τὰ γείσα νομίζω ὅτι εἶναι σύγχρονα. Τρίτον καὶ μόλις ἀντιπροσωπευόμενον ὑλικὸν εἶναι μία καὶ μόνη βᾶσις ἑλληνιστικοῦ κίονος. Τὸ ὑπόλοιπον ὑλικὸν εἶναι διαφόρου καὶ ἀνομοιογενοῦς προελεύσεως. Λίθοι ἐξ ὑποθεμελιώσεων διαφόρων κτιρίων, θραύσματα καὶ μεγάλα μέρη σαρκοφάγων ὤμομαϊκῶν χρόνων. Ἀρχιτεκτονικὸν ὑλικὸν παλαιότερων τῶν κατωτέρω μελετωμένων χρόνων εἶναι δύο μόνον πόρινοι σπόνδυλοι δωρικῶν κίωνων διαβεβρωμένης ὄλως ἐπιφανείας καὶ τινες δόμοι τῶν ὁποίων τὸ μάρμαρον εἶναι θάσιον οἱ δὲ σύνδεσμοι τύπων καὶ χρόνων περικλείων.

Τὸ ἀρχιτεκτονικὸν ὑλικὸν τῶν δόμων, τῶν γείσων καὶ τῆς βάσεως τοῦ κίονος, τὸ ὁποῖον κυρίως ἐνταῦθα μελετῶμεν εἶναι ἐξ ὑποκυάνου μαρμάρου, ἐκ τῶν πρὸς τὴν κοιλάδα τῆς Νέας Πιερίας λατομείων τῶν κρασπέδων τοῦ Παγγαίου προερχόμενον.

Ὅτι τὸ ὑλικὸν τοῦτο δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν πρὸς τὸ φράγμα, τὸ ὁποῖον εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν τὸ ἐκρησιμοποιήσεν, φαίνεται καθαρῶς ἐκ τῶν χονδροειδῶν τετραπλεύρων τόρμων τῶν ἀτάκτως καὶ ἐπὶ τῆς προσόψεως τῶν δόμων ἀκόμη ὑστερογενῶς ἀνοιχθέντων (εἰκ. 7 8). Ὅτι δὲ ἀντιθέτως τὰ χαράγματα προηγοῦνται τῆς ἰδρύσεως τοῦ φράγματος, τοῦ ὁποῦ οἱ ἡλικία πρέπει νὰ τοποθετηθῇ κατὰ *terminum postquem* μετὰ τὸ 198—211 μ. Χ. ἔτος τοῦ ἐν αὐτῷ εὐρεθέντος ἐνεπιγράφου βᾶθρου πρὸς τιμὴν τοῦ Καρακάλλα (Κεραμοπούλλου ἔ. ἀ. σ. 2. Papastavru ἔ. ἀ. σ. 96) καὶ πρὸ τοῦλάχιστον τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ κατὰ τὸν καθ. Κεραμοπούλλον, μέχρι δὲ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος κατὰ τὸν καθηγ. Κυριακίδην, φαίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀφαιρέσωμεν πολλάκις τὸ ὄστρακωτῶν κονίαμα (κουρασάνι), διὰ νὰ ἀναγνώσωμεν ἢ νὰ ἀποκαλύψωμεν τελείως τὰ χαράγματα. Ἄρα ταῦτα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γραφῶσι μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ φράγματος ἀφοῦ «ἐκολύμβησαν» τοὺς δόμους οἱ κτίσται ἐντὸς τοῦ κονιάματος.

Ἐὰν καὶ κατὰ πόσον οἱ δόμοι πρὸ τῆς τοποθετήσεώς των ἐν τῷ φράγματι ἀπετέλουν ὑλικὸν παλαιότερας γεφύρας (ὡς νομίζουν παρὰ Papastavru ἔ. ἀ. σ. 148) εἶναι ὅλως ἀβέβαιον, οὔτε ἄλλωστε ρητῶς τοποθε-

τεῖται εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἀρχαία γέφυρα. Ἐὰν τὸ ἀρχιτεκτονικὸν ὕλικὸν προέρχεται ἐκ γεφύρας, ἐφ' ὅσον τὰ χαράγματα ἐπὶ τῶν ἀναθυρώσεων τῶν λίθων προϋποθέτουν καταστροφὴν τῆς γεφύρας καὶ μετὰ τὴν χάραξιν των, πῶς οἱ καταπεσόντες ἐντὸς τῆς κοίτης προφανῶς τοῦ ποταμοῦ λίθοι θὰ ἀνεσύρωντο καὶ θὰ ἐχαράσσοντο ἐπ' αὐτῶν τὰ χαράγματα; Ἡ ὑψὲς τῶν λίθων μᾶλλον περιδιαλυθέντων ἑλληνιστικῶν κτιρίων, ὡς κατωτέρω θὰ φανῆ, ὁμιλεῖ, κτιρίων κειμένων ἐπὶ στεροῦ ἐδάφους, ὥστε καταπεσόντων τῶν κτιρίων νὰ χαραχθῶσιν ἐπὶ τῶν μελῶν των διάφορα ὀνόματα.

Δ Ο Μ Ο Ι

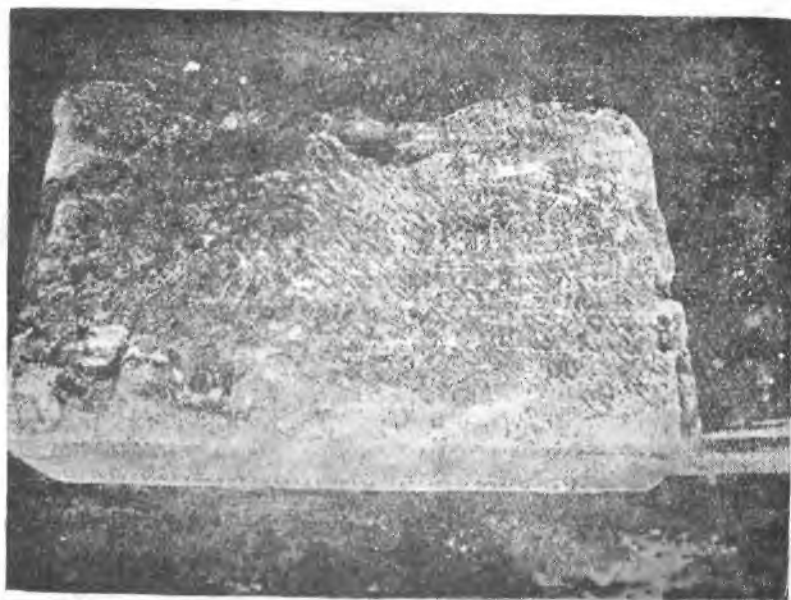
Μεταξὺ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν δόμων τῶν κατακειμένων ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ καὶ κυρίως ἐπὶ τῆς πρὸ τοῦ λέοντος (δυτικῆς) διακρίνομεν σαφῶς τὰς ἑξῆς δύο ὁμάδας.

Α'. Δόμοι τοῦ αὐτοῦ μήκους 1,189 μ. ἀλλὰ διαφόρου πλάτους, οὕτως ὥστε τὸ πλάτος τοῦ στενωτέρου 0,328 μ. νὰ εἶναι διπλάσιον 0,656 μ. εἰς τοὺς ἀμέσως πλατυτέρους καὶ 2,1/2 φορές εἰς τοὺς πλατυτάτους 0,820 μ. Αἱ διαστάσεις αὗται τῶν δόμων εἶναι πολλαπλάσια τοῦ ἀττικοῦ-αἰγινητικοῦ¹⁾ ποδὸς 0,328 μ., ὅστις εἰς μὲν τὸ μήκος τῶν δόμων 1,189 μ. ἐπαναλαμβάνεται 3 καὶ 5/8 (1,189 μ. = 3 πόδες καὶ 5/8 ποδὸς = 10/16 = δέκα δακτύλους), εἰς τὸ πλάτος τῶν στενωτέρων δόμων ἅπαξ (0,328 μ. = 1 πούς), τὸ πλάτος τῶν διπλασίου πλάτους 0,656 μ. = 2 πόδες, εἰς δὲ τῶν 0,820 μ. πλάτους = 2 πόδες καὶ 1/2 ποδὸς (μὴ λιχάς).

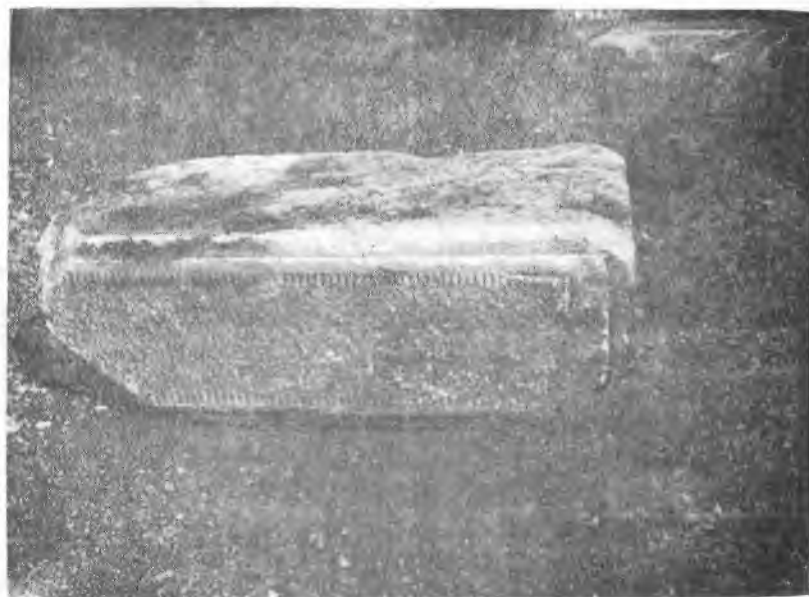
Ἡ πρόσοψις τῶν ὡς ἄνω δόμων κοσμεῖται ἐκτὸς τῆς ἀναγλύφου ὑποταινίας (0,040 πλάτους, βάθους 0,015 μ.) καὶ ὑπὸ κατακορύφων ἐγκοπῶν μήκους 0,020 μ. πάχους 0,002 μ. καὶ ἐνδιαμέσου ἀποστάσεως 0,010 μ.. Αἱ ἐγκοπαὶ περιβάλλουν τὸ ἀδρῶς ἐξεργασμένον τετράπλευρον τῆς ἐπιφανείας τμήμα ἐν εἶδει διπλοῦ πλαισίου. Ἡ γωνιαία ἐγκοπὴ τίθεται πάντοτε λοξῶς. Ὅμοιοι ἐγκοπαὶ ὑπάρχουν ἐπὶ δόμων ἐντετοιχισμένων εἰς τὰς οἰκίας τοῦ σημερινοῦ χωρίου Ἀμφιπόλεως (Γενίκιοι καὶ συγκεκριμένως τῆς οἰκίας τοῦ κ. Κ. Κωνσταντινίδου, εἰς διαφόρους δὲ ὡσαύτως δόμους τῆς Θάσου καὶ κυρίως ἑλληνιστικῆς ἐπισκευῆς μέρους τῆς πύλης τῆς λεγομένης τῆς Ἡρας (Bon Mon. Piot. XXX, 1930 σ. 3 εἰκ. 1).

Παραθέτομεν τριῶν τοῦλάχιστον ἐκ τῶν δόμων τούτων τὰς εἰκόνας.
1) Μάρμαρον χονδρόκοκκον ὑποκύανον. Μῆκος 1,189 μ. πλάτος 0,328 μ., πάχος 0,780 μ. Τὸ ἐλάχιστον πάχος τῶν ὁμοίων λίθων εἶναι 0,660 μ. Δι-

1) Excavation at Olynthus VIII σ. 16. O. Viedebartt, Forschungen z. Metrologie des Altertums 1917. Petrie, Ancient Weights and Measures 1926 Daremberg—Saglio λ. πούς ἀττικός.

Εικών 1. — Δόμος 1 κατηγορίας Α.

Εικών 2. — Δόμος 2 κατηγορίας Α.

πλοῖ σύνδεσμοι ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ δόμου συνέδεδον τοῦτον πρὸς τοὺς πλαγίους καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ κειμένους. Ἐπιθύρωσις περιβάλλει πανταχόθεν τὸν δόμον. Εἰκ. 1 καὶ 2' τοῦ δευτέρου δόμου μὴ διασώζοντος τὸ ὄλικόν μῆκός του.

2) Τὸ αὐτὸ μέγεθος, τὸ αὐτὸ μῆκος, πλάτος 0,656 μ., πάχος 0,30 μ. περίξ ἀναθύρωσις, δύο σύνδεσμοι ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ λίθου τόρμος καὶ γλυφὴ μοχλοῦ (λοστοῦ) περὶ τὸ μέσον. Εἰκ. 3.

Εἰκὼν 3.—Δόμος 3 κατηγορίας Α.

3) Τὸ αὐτὸ μέγεθος, τὸ αὐτὸ μῆκος, πλάτος 0,820 μ., πάχος 0,30 μ. περίξ ἀναθύρωσις, δύο σύνδεσμοι ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ λίθου, τόρμος καὶ γλυφὴ μοχλοῦ περὶ τὸ μέσον. Εἰκ. 4. Ὁ δόμος οὗτος καίτοι δὲν διασώζει τὸ ὄλικόν μῆκός του, τὸ βέβαιον ἔξ ἄλλου, προετιμήθη διὰ τὰς καλύτερον σωζομένας ἐγκοπὰς τὰς διακοσμούσας τὴν πρόσοψίν του. Πολλοὶ ἐκ τῶν πλατυτέρων δόμων ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν βᾶσιν τοῦ λέοντος διατηροῦντες τὸ ὄλικόν πλάτος καὶ ἐνίοτε τὸ μῆκός των. Ἐκ τῶν παρατεθειμένων εἰκόνων διαφαίνεται ὅτι οἱ δόμοι οἱ ἔχοντες τὸ ἐλάχιστον πάχος εἰθίνοντο ὄρθιοι, ἐνῶ οἱ ἔχοντες τὸ μέγα πάχος καὶ τὸ στενωτέρον πλάτος ἐτίθεντο διαμπερῶς, κατέχοντες πιθανῶς μέγα μέρος τοῦ πάχους τοῦ τείχους ἂν ὄχι ὀλόκληρον τοῦτο. Τῶν στενοτέρων τὴν πρόσοψιν δόμων ἢ κά-

θετος τομή τῆς προσόψεώς των δὲν γωνιάζει τελείως, ἀπέχει δηλαδή τῆς καθέτου ἢ ὀρθῆς γωνίας 4—5 χιλιοστὰ τοῦ μέτρου.

Τύποι τῶν συνδέσμων τῶν ἐνούντων τοὺς δόμους τούτους πρὸς ἀλλήλους, ὡς καὶ τῶν δόμων τῆς Β' κατηγορίας κατωτέρω, εἶναι οἱ κοινοὶ [—] ἐπικρατοῦντες ἀπὸ τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, ὄρατοὶ εἰς τὰς διαφόρους παρατεθησομένας ἐνταῦθα εἰκόνας καὶ κυρίως εἰς τὸ σημεῖον τῆς μελέτης τῶν χαραγμάτων.

Β'. Τύπος δόμων καθ' ὅλα ὁμοίων πρὸς τοὺς Α. Εἰκ 5—8 πλὴν

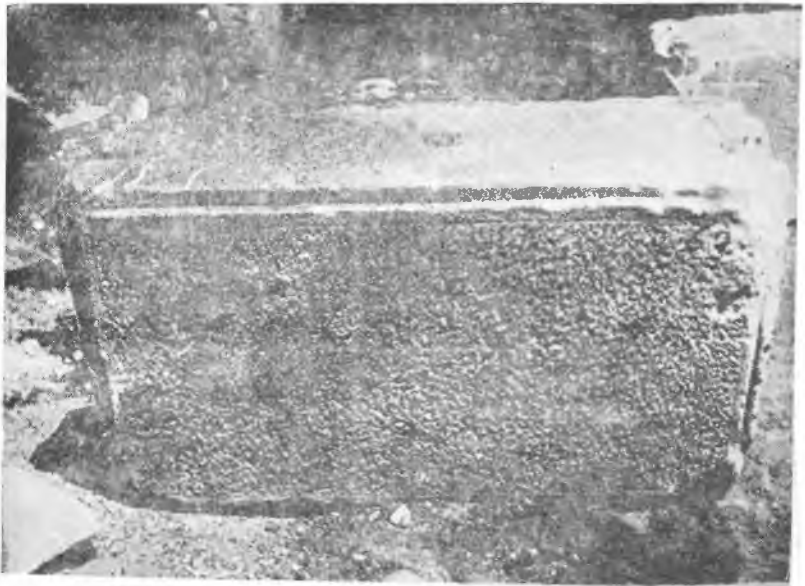
Εἰκὼν 4. — Δόμος 4 κατηγορίας Α.

τῶν κατακορύφων ἐγκοπῶν τῶν διακοσμοῦσάν τὴν πρόσοψιν ἐκείνων, φερόντων ἀντ' αὐτῶν μετὰ τὴν ἑποταϊνίαν λείαν τοιαύτην ἄνευ ἢ μετὰ χωριστικῆς γραμμῆς ἐκ τῆς ὑπολοίπου ἄδρως ἐξεργασμένης ἐπιφανείας τοῦ δόμου. Ὅτι οἱ δόμοι τοῦτοι καθὼς καὶ τὰ ἄλλα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἔλαβον κατὰ τὴν νεωτέραν χρησιμοποίησιν των ἐν τῷ φράγματι χονδρούς καὶ ἀσχέςτους πρὸς τὴν ἀρχικὴν των ἀποστολὴν συνδέσμους εἶναι φανερὸν ἐπὶ πολλῶν ἀλλὰ κυρίως ἐπὶ τῶν εἰκόνων 7 καὶ 8. Κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν συνδέσμων τούτων τῶν ὑστερογενῶν ἐπὶ τῆς ἀρχικῶς καθέτου προσόψεως τῶν λίθων οἱ δόμοι ὤφειλον νὰ τοποθετηθῶσιν μὲ ὀριζοντίαν τὴν τέως ἀθέτον πρόσοψιν των.

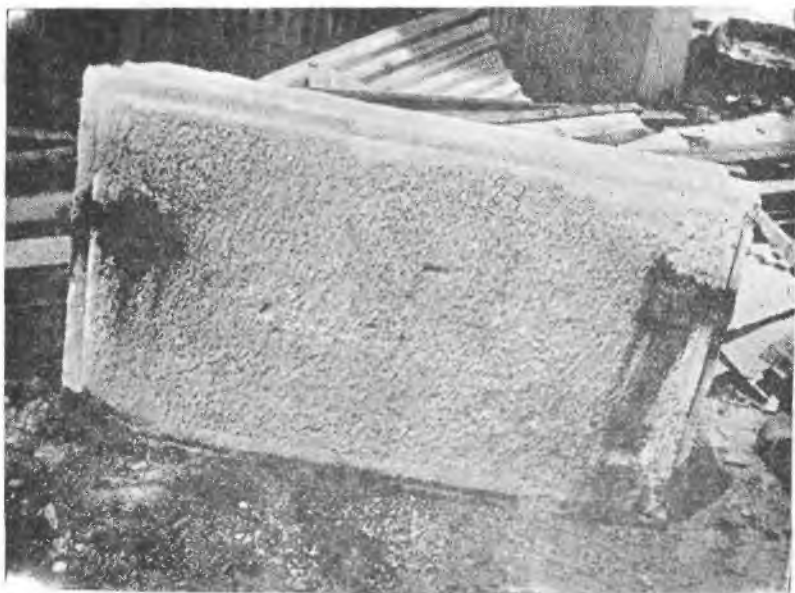
Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς χονδροειδεῖς καὶ ὑστερογενεῖς τούτους συνδέ-

Εικών 5 — Δόμος κατηγορίας Β.

Εικών 6.— Δόμος κατηγορίας Β.

Εικών 7.—Δόμος κατηγορίας Β φέρων επί της τέως προσόψεώς του ύστερογενείς τετραπλεύρους συνδέσμους.

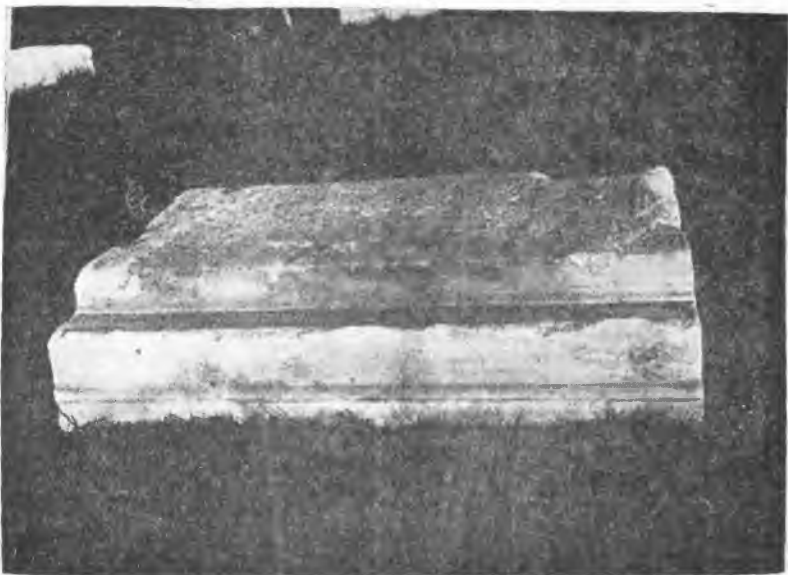

Εικών 8. | Δόμος κατηγορίας Β φέρων επί της τέως προσόψεώς του ύστερογενείς τετραπλεύρους συνδέσμους.

σμούς καθὼς καὶ πᾶσαν τῶν δόμων ἀπόκρουσιν καὶ κολόβωσιν ἢ σχέσις τῶν διαστάσεων τῶν δόμων ὡς πολλαπλασίων τοῦ ἀττικού-αἰγυνητικοῦ ποδός, τὸ ρυθμικὸν τοῦ πλάτους των καὶ ἡ κατεργασία των ἐνθυμίζουσι ἀποστολὴν ναοδομικὴν τοῦλάχιστον ἀπὸ τοῦ 3ου π. Χ. αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν.

ΓΕΪΣΑ, Εἰκ. 9—11.

Μετὰ τοὺς δόμους τὸ πολυπληθέστερον ἀρχιτεκτονικὸν ὕλικόν εἶναι

Εἰκὼν 9.—Μαρμαρίνον γεῖσον κατακείμενον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος.

μαρμαρίνα γεῖσα μετὰ συμφυῶν τῶν δύο ἀκροῖων κεράμων καὶ ἄνευ ὑδρορροῆς σίμης. Τὰ γεῖσα ὅλα συνανήκουν, εἶναι ὁμῶς δυστυχῶς ὅλα δομικά, καὶ οὐδὲν γωνιαῖον ἀνεγνωρίσθη. Μῆκος τῶν τεμαχίων τῶν γεῖσων τούτων εἶναι 1,189 μ. (εἰς ἐλάχιστα τεμάχια 1,200 μ.) πλάτος 0,8200 μ. μέγα πάχος 0,3485 μ. ἐλάχιστον 0,2460 μ. καὶ μέσον 0,328. Τὰς στενοτέρας πρὸς ἄλλας συναπτομένας πλευράς τῶν γεῖσων περιβάλλει ἀναθύρωσις 0,05125 μ.—δάκτυλοι 2 καὶ 1/32 τοῦ δακτύλου. Τὰς λεπτομερείας τῶν λοιπῶν ἐπὶ μέρος διαστάσεων τῶν γεῖσων καθὼς καὶ τὴν καταγραφὴν των (profil) βλέπε εἰς εἰκ. 12.

Ὅλαι αἱ διαστάσεις αὗται εἶναι πολλαπλάσια ἢ ὑποδιαίρέσεις ἐνὸς

Εικόνη 10.—Μαρμαρίνον γείσον κατακείμενον ἐπί τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος.

Εικόνη 11.—Μαρμαρίνου γείσου κατακειμένου ἐπί τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος ἄνω ἀποψις.

δακτύλου (1/16 ποδός), ισοδυναμοῦντος σήμερον πρὸς 0,0205 μ. τοῦ ποδός ὑπολογιζομένου εἰς 0,328 μ. ¹⁾ Ἡ ἀναγκαστικὴ καὶ μέχρι τοῦ δεκάκις χιλιοστοῦ ὑποδιαίρεσις τῶν διαστάσεων καὶ ἡ εἰς αὐτὴν ἀπόδοσις τοῦ ἀρχαίου δακτύλου τοῦ Ἰσου πρὸς 0,0205 μ. ὑπεχρέωσε καὶ τὴν εἰς τὴν κλίμακα ταύτην ἀπόδοσιν τῶν διαστάσεων τῶν γείσων, χωρὶς νὰ δυνηθεὶς νὰ μὴ καταφύγωμεν ἐνίοτε καὶ εἰς μικροτέραν ὑπάρχουσαν ἀκόμη τοῦ ποδός ὑποδιαίρεσιν, τὸ 1/32 ἴσον 0,01025 μ. Ἡ λεπτολόγος μαθηματικὴ σχέσις τῶν μελῶν τῶν γείσων πρὸς ἄλληλα μαρτυρεῖ πρῶτον περὶ τῆς ὄχι τυχαίας τοῦ διαλυθέντος κτιρίου ἀξίας καὶ δευτέρον περὶ τῆς ἀναγκαστικῆς συσχετίσεως αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀνωτέρω συγχρόνους των δόμους.

ΗΛΙΚΙΑ ΓΕΙΣΩΝ

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατεθειμένων φωτογραφιῶν καὶ σχεδίων τῶν ἐξ Ἀμφιπόλεως γείσων καθίσταται φανερόν ὅτι ἔχομεν εἰς αὐτὰ ἔνωσιν δύο διαφόρων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, τοῦ γείσου καὶ τῆς ὑδρορροῆς σίμης, καὶ μάλιστα κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε ἡ τελευταία τελείως νὰ ἔχη ἐκλείψη. Τὴν συνήθη ἐπὶ τοῦ γείσου ὑψουμένην καὶ κατ' ἀποστάσεις διάτρητον κεκοσμημένην σίμην ἐνταῦθα ἀντικαθιστοῦν τὰ ἄκρα τῶν μαρμαρίνων συμφυῶν μετὰ τοῦ γείσου ἀκραίων κεράμων, ὁ μόνος δὲ διάκοσμος εἶναι τὰ μικρὰ μέτωπα τῶν ψευδοστρωτήρων. Εἰς τοὺς παλαιότερους βεβαίως χρόνους τὸ γεῖσον εἶναι σαφῶς κεχωρισμένον καὶ ἐξ ἰδιαίτερου τεμαχίου μαρμάρου κατασκευασμένον ἀπὸ τὴν ὑπερκειμένην σίμην, τὸ κυρίως ἄκρον τῆς στέγης τῶν κεράμων. Κατὰ τοὺς ἑλληνιστικούς ὅμως χρόνους δὲν ἐλλείπουν τὰ παραδείγματα συνενώσεως ἀμφοτέρων τῶν μελῶν εἰς ἓνα λίθον. Εἰς τὴν Μαγνησίαν τὴν ἐπὶ Μαινάδρῳ Ἐρμογένεια ἤδη κτίρια τοῦ 200 π. Χ. ἔχουν συνηνωμένα τὰ δύο μέλη (Magnesia am Maeander, Bericht über die Ergebnisse der Ausgrabungen den Jahren 1891—1893 σ. 59 εἰκ. 46. Durm εἰκ. 150 σ. 178), ἀλλὰ διατηροῦνται σαφῶς εἰσέτι τὸν χαρακτῆρα των. Εἰς τὸ γεῖσον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τῆς Πιρῆνης

1) Ὑποδιαίρεσις τοῦ ποδός τῶν ἐξ Ἀμφιπόλεως ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καὶ μεταγραφή των εἰς τὸ σημερινὸν μέτρον.

ποὺς=0,328 μ.=16 δάκτυλοι

σιπθαμῆ=0,246 μ.=12 δάκτυλοι ἢ 3/4 ποδός

λιχὰς=0,161 μ.=8 δάκτυλοι ἢ 1/2 ποδός

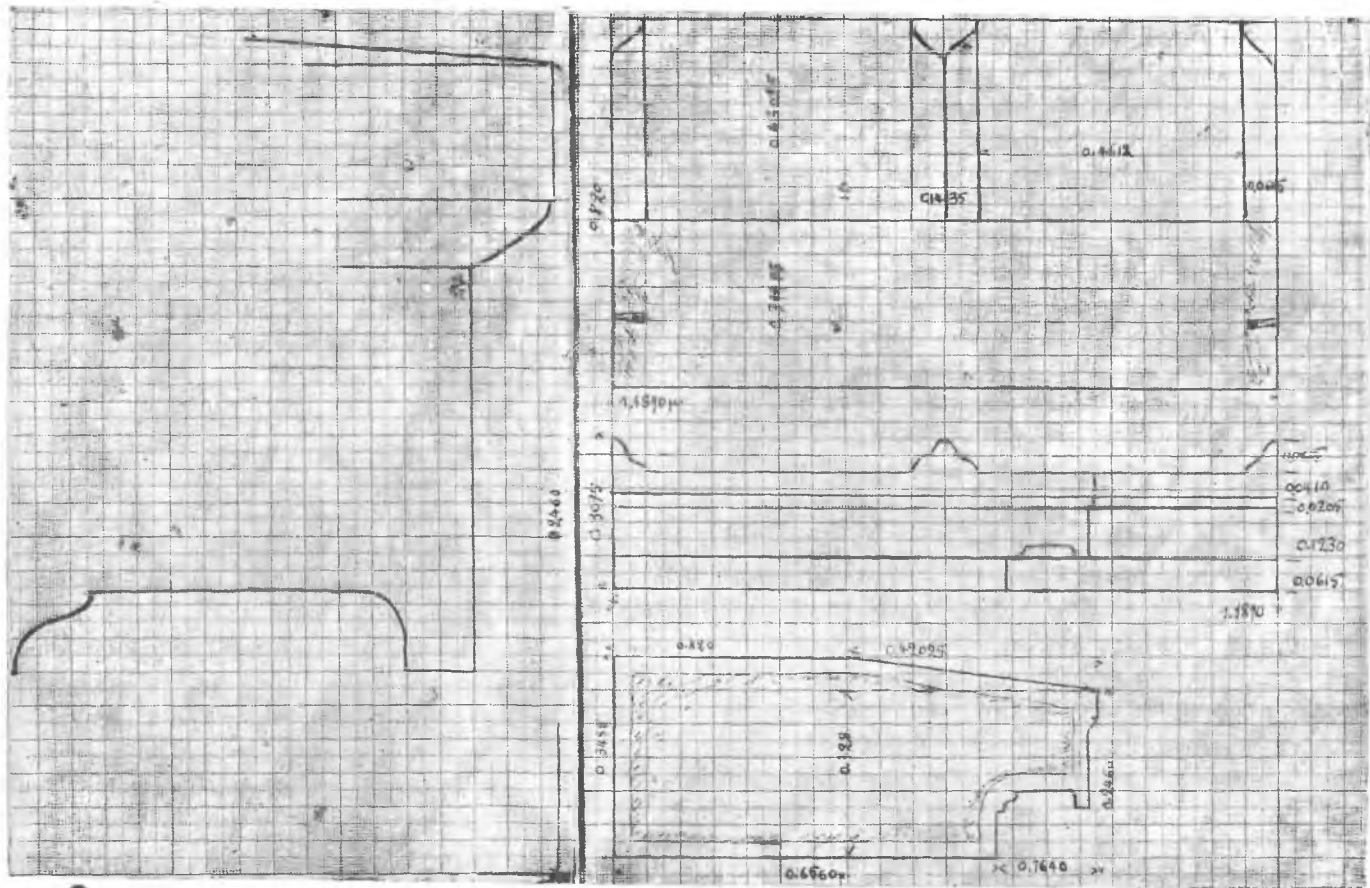
παλαιστῆ=0,082 μ.=4 δάκτυλοι ἢ 1/4 ποδός

; =0,41 μ.=2 δάκτυλοι ἢ 1/8 ποδός

δάκτυλος=0,0205 μ.=1/16 ποδός

; =0,01025 μ.=1/32 ποδός

πῆχυς =0,4612 μ.=1 καὶ 1/2 ποδός ἢ 6 παλαιστάς ἢ 24 δακτύλους.

Εικών 12. - Τομή γείσου και διάφοροι ἄλλαι λεπτομέρειαι.

(Priene, Ergebniss der Ausgrabungen in den Jahren 1895—98, σ. 143 εικ. 115) ὡσαύτως εἶναι συνηνωμένα τὰ μέλη, ἀλλὰ μὲ φανεράν τὴν ἀρχὴν τῆς σὺν τῷ χρόνῳ παραλείψεως τῆς ἐπιστεφούσης τὸ γεῖσον σίμης, ὅπως εἰς τὰ ἔξ Ἀμφιπόλεως.

Ἀπὸ τῆς μορφολογικῆς ἐπομένως ἀπόψεως τὰ ἔξ Ἀμφιπόλεως γεῖσα πρέπει νὰ εἶναι ἀκόμη νεώτερα καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος. Ἀποβλέποντες εἰς τὴν καταγραφὴν τοῦ γείσου ὁμολογοῦμεν ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ποσῶς κακὴ. Τὸ κοσμοῦν μάλιστα τὸ γεῖσον κυμάτιον εἶναι ἀρίστης τεχνικῆς ἐκτελέσεως καὶ καταγραφῆς, ὅπου δὲ τοῦτο διατηρεῖται ἀλώβητον διαβλέπει κανεὶς ἐργασίαν καὶ παράδοσιν τῶν παλαιότερων ἑλληνιστικῶν ὑποδειγμάτων λ. χ. τῆς στοᾶς Ἀντιγόνου Γονατᾶ ἐν Δήλῳ (Délös V σ. 24 εικ. 22), τοῦ Πτολεμαίου τῆς Σαμοθράκης (Arch. Untersuchungen auf Samothrake II πίν. XLI εικ. III), τοῦ Ἑλληνιστικοῦ Μητροῦ τῆς ἀγορᾶς Ἀθηνῶν (Hesperia VI σ. 187 εικ. 113—114), τοῦ τρίτου τετάρτου τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος.

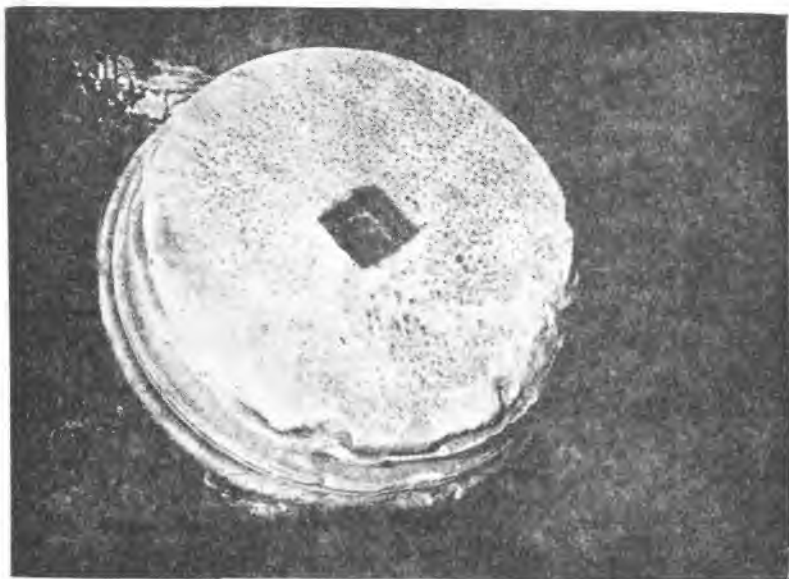
Προβληματικὴ εἶναι ἡ κάλυψις τῆς ἀνωμάλου ἄνω ἐπιφανείας τοῦ γείσου (εἰκ. 11) τῆς ἐκείθεν τῶν συμφυῶν ψευδοκεράμων. Πιθανῶς τοιχαρίον τι ἢ στηθαῖον μαρμάρινον νὰ ἐπέστεφεν τὸ γεῖσον καὶ τὸ κτίριον εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο. Τὸ σημεῖον τοῦτο τοῦ γείσου ἐπιβάλλει τὴν ἐρώτησιν μήπως πρέπει νὰ τὰ φαντασθῶμεν ἐντετοιχισμένα εἰς τινὰς μακρὰς πλευρὰς γεφύρας καὶ ὄχι στοᾶς τινος μόνον.

ΒΑΣΙΣ ΚΙΟΝΟΣ. Εἰκ. 13—15

Μάρμαρον τὸ αὐτό. Κατάκειται ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν πόλιν (ἀνατολικῆς) ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἐκείθεν τοῦ ἀναχώματος μεταξὺ πολλῶν τεμαχίων ρωμαϊκῶν σαρκοφάγων. Ἀποτελεῖται ἐκ τετραπλεύρου συμφυοῦς πλίνθου \pm 0.7995 μ. ἀποτρογυλλωθείσης, ὥστε τὸ κάτω τετράπλευρον τμῆμα αὐτῆς μόλις νὰ ἀναγνωρίζεται, φερούσης ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας τῆς τρεῖς τόρους ἐντὸς τῶν ὁποίων διατηροῦνται εἰσέτι τεμάχια μολύβδου, καὶ ὑπερκειμένης σπείρας μετὰ τροχίλου ἐργασίας καὶ διατηρήσεως ἀρίστης. Ὑψος τῆς τετραπλεύρου πλίνθου 0,11275 μ. = 5 δάκτυλοι καὶ 1/32 ποδός. Ἄνω διάμετρος τῆς βάσεως 0,656 μ. = 2 πόδες. Ὀλικὸν ὕψος 0,29725 μ. = 13 δάκτυλοι καὶ 3/32. Διαστάσεις ἄνω τετραπλεύρου τόρου εἶναι 0,1025 × 0,1025 καὶ βάθος 0,07175. Κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ βῆθους τοῦ ὁ τόρος στενοῦται εἰς 0,0615 × 0,0615 μ.

ΧΑΡΑΓΜΑΤΑ

Εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι τὰ μαρμάρινα ταῦτα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη φέρουν ἄσχετα προφανῶς πρὸς τὴν ἀρχικὴν τῶν ἀποστολῶν χαράγματα γραμμῶν

Εἰκὼν 13.—Βάσις κίονος κειμένου ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος.

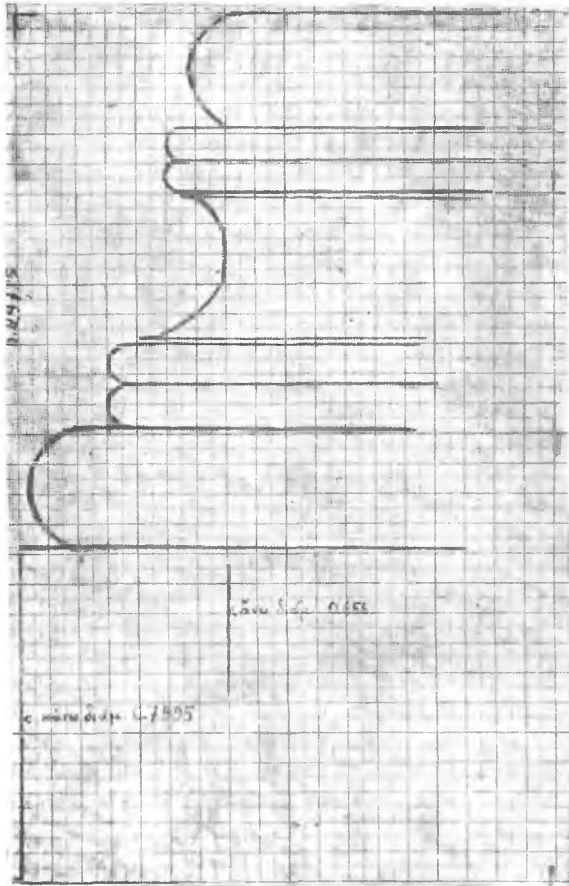

Εἰκὼν 14.—Πλαγία ὄψις τῆς βάσεως τῆς εἰκόνας 13.

διαφόρου μεγέθους καὶ σχήματος μᾶλλον ἐνθυμίζοντος τὴν ἐπισεσομένην γραφήν. Παραθέτομεν ἐνταῦθα ὅσα ἐξ αὐτῶν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναγνώσωμεν, ἀσφαλῶς δὲ πολλὰ ἀκόμη θὰ ὑπάρχουν κατακεχωσμένα ἐντὸς τοῦ ἀναχώματος. Τὰ περὶ τῶν διαστάσεων τοῦ τύπου καὶ λοιπῶν λεπτομερειῶν τῶν γραμμάτων παραλείπομεν ἀρξομένοι εἰς τὰς παρατεθειμένας φωτογραφίας καὶ εἰς τὴν γενικὴν παρατήρησιν ὅτι τὸ ὕψος των κυμαίνεται μεταξὺ τῶν 4—10 ἑκατ. μέτρου. Εἰς μῆκος τὰ χαραγμάτα καταλαμβάνουν πολλάκις τὸ ὀλικὸν ἢ μετὰ μέρος τοῦ μήκους τῶν δόμων, εἶναι δὲ ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων κεχαραγμένα ἐπὶ τῶν ἀναθρῶσεων τοῦ δόμου,

χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνει ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ χαραχθῶσιν συγχρόνως πρὸς τὴν κατασκευὴν των ὑπὸ τῶν λιθοξόων λ. χ. διότι ὅμοια χαραγμάτα ὑπάρχουν καὶ ἐπὶ τῶν προσόψεων τῶν γείσων.

Α'. 1. Ἐπὶ τοῦ δόμου τῆς εἰκόνος 2 κειμένου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ἄνω τοῦ δόμου ἐπιφανείας: ΖΙΠΛ-
 ΣΛΙΒΣ. C. Διὰ τὴν ἀναγνωσθῆναι ἢ ἐπιγραφὴν ἔπρεπε νὰ ἀποξεσθῆναι μέρος
 τοῦ ἐλικαθημένου ὄστ. ακοιτοῦ κονιάματος, ἄρα προηγείται τῆς δι' αὐτοῦ
 οἰκοδομῆς τοῦ φράγματος, ὅπως καὶ ἔτεται τῆς ἀρχικῆς τοῦ λίθου ἀποστολῆς.

Εἰκὼν 15.—Λεπτομέρεια βάσεως εἰκ. 13.

2. Ἐπὶ τῆς τομῆς καὶ ἀναθιρώσεως δόμου κειμένου παρὰ τὸν λέοντα εἰκ. 16: ΖΙΠΛΣΛΙΒΣΙΙ.

3. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας-ἀναθιρώσεως δόμου κειμένου ὠσαύτως παρὰ τὸν λέοντα. Εἰκ. 17: ΖΙΠΛΣΛΙΒΣ.

4. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας δόμου: . . . ΣΛΙΒΣ.

5. Ἐπὶ δόμου πρὸ τοῦ λέοντος: ΖΙΠΛΣ.

Ὅτι πρόκειται περὶ δύο κυρίων θρακικῶν ὀνομάτων, ἐνὸς κυρίου καὶ ἐνὸς πατρωνυμικοῦ οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει. Τὸ πρῶτον Ζίπας (καὶ γραφὴ Ζείπας) εἶναι τὸ περισσότερον γνωστὸν θρακικὸν κύριον ὄνομα. Ἡ γενική του εἶναι Ζίπα καὶ Ζιπάνος (Tomasek Alten Thraker II 2, 40 Γ. Μπακαλάκης «Θρακικά» Η'.σ. 21. Πρακτικά Ἀκαδ. Ἀθηνῶν 12, 1937 σελ. 487). Διὰ τὸν τύπον τοῦ δευτέρου ΣΛΗΒΟΥ, οὐδὲν ὅμοιον παράδειγμα ἐκ τῶν γνωστῶν Θρακικῶν ὀνομάτων ἔχομεν Ἐπειδὴ εἰς τὸ χάραγμα 1 ὑπάρχει εὐκρινῶς πὼς ἀναγινωσκόμενον εἰς τὸ τέλος C εἰς δὲ τὸ 2 γραμ-

Εἰκὼν 16.—Ὁ δόμος ὁ φέρων τὸ χάραγμα Α2.

μα τι ὅμοιον πρὸς Ν ἢ μᾶλλον Ζ, ὁ δὲ κ. Κεραμιόπουλλος Α. Ε. 1932, Χρονικά σ. 1, 19 ἀνέγνωσεν ΣΛΗΒΥ «ὄλον» ἴσως δυνάμεθα νὰ παραβάλωμεν αὐτὸ πρὸς τὸ ὄνομα Σαμβούς, Σανβᾶς, Σαμβᾶς (Preisigke Namenbuch).

Πιθανὸν ἔστω τὸ χάραγμα νὰ ἀποκαθίσταται Ζίπα Σανβοῦ(ς) ἢ Ζίπας Ἄνβου. Κατὰ τὴν πρώτην ἀνάγνωσιν τὸ πρῶτον κύριον ὄνομα ἴσως εἶναι πατρωνυμικὸν εἰς πτώσιν γενικήν. Κατὰ ταῦτα καὶ τα παρὰ Κεραμιόπουλλου ἔ. ἀ. 12 ΘΕΟΔΩΡΟΣΛΗΒΟΥ ἀναγνωστέα Θεόδωρος (Σ)ανβοῦ ἂν ὄχι Θεόδωρος Ἄνβου ἀντὶ Θεόδ(ω)ρος ανβοι(λ)ή και 6 Παῖβις Ἄνβου ἀντὶ . . . βοι(λ)ή;

Β. 1. Ἐπὶ τῆς στενῆς πλευρᾶς δόμου ἐντετοιχισμένου εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ βάθρου τοῦ λέοντος, οὕτως ὥστε νὰ ἀναγινώσκειται τὸ χά-

ραγμα κείται ΖΙΠΕΡΔΙΤΣΙΛΙΒΙΣ = Ζιπερδίτου Παϊβις. Εἰκ. 18.

2. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας δόμου κειμένου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ καὶ πέραν τοῦ ἀναχώματος κείται [Ζ]ΠΕΡΔΙΤΣΙΛΙΒΙΣ εἰκ. 19 = Ζιπερδίτου Παϊβις.

Τὸ πρῶτον κύριον ὄνομα δὲν γνωρίζομεν ἄλλοθεν, ἴσως ὁμως δὲν εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ Ζεΐπας καθὼς καὶ πρὸς τὰ κατωτέρω Γ'. 1.

Διὰ τὸ Παϊβις, σύνθετα Ζειπαϊβις κλπ. βλπ. Μπακαλάκης, «Θρακικά» Η'. σ. 21. Mateescu Eph. Dacorom. I σ. 101—102. Preisigke Namenbuch.

Γ. 1. Ἐπὶ δόμον κειμένου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ κείται ΖΥΠΡΟCΙ = ΖΥΠΗΡΟC ἢ ΖΥΠΗΡΩCΙ, τὸ μεγαλύτερον ὕψος τῶν γραμμῶν 0,12 μ. Οὕτω πρέπει νὰ ἀναγνωσθοῦν καὶ τρία συμπλέγματα-μονογράμματα ἐπὶ δόμων κείμενα, ὧν ὁ εἶς ἐπὶ τοῦ βάρθρου τοῦ λέοντος οἱ δὲ

Εἰκὼν 17.—Ὁ δόμος ὁ φέρων τὸ χαραγμα Α3.

δύο ἄλλοι ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης εἰκ. 20α-γ (πρβ. Κεραμόπουλλον ἔ. ἀ σ. 1, 5 καὶ 10).

Ζώπυρος θραξ διδάσκαλος τοῦ Ἀλκιβιάδου ἀναφέρεται παρὰ Πλουτάρχῳ Ἀλκιβ. 122 Α. D. Robinson TAPA, LXII 1931, 50.

Ζωπυρίων στρατηγὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Hoffmann Die Mecedonen Ihre Sprache... σ. 196, αὐτόθι ἐκ παπύρων Ζωπυρίων ὁ Μοσχίωνος Μακεδόν. Ζώπυρος Ἡρακλεώτης ἐκ τῶν συνθέντων τὸν Ὀμηρον ἐπὶ Πεισιστράτου ἀναφέρεται παρὰ Γξέζζη (Μενάρδου Marrey σ. 11). Mateescu Eph. Dacorom. I 201 καὶ II 223—238. Preisigke ἔ. ἀ. Ζίπυρος Βίθνος θραξ, Μπακαλάκης «Θρακικά» Η'. 21. P. Lemerle BCH 1936 σ. 338 καὶ σημ. 2-3 ἐν

Εἰκὼν 18.—Ὁ δόμος ὁ φέρων τὸ χάραγμα Β1 πρὸ τῆς ἐντοιχισέως
του εἰς τὸ βᾶθρον τοῦ λέοντος.

ἐπιγραφῇ ἐκ Φιλίππων ὅπου ἀπεντῶ Ζιπύρων καὶ γενικῆ Ζιπύρωνος. P. Collart Philippes σ. 298 καὶ 434: Ζειπύρων Πατομιάστου κυνηγὸς ἦρος χαῖρε, ἐξ ἐπιγραφῆς Τρίτων τοῦ Παγγαίου. Διὰ τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος βλ. Tomaschek Alten Thraker 87, II 2 39, ἀναμφιβόλως σχετίζεται μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἦρος προ-

στάτου τῶν δημητριακῶν καρπῶν Πυρομηρούλα, Πυρομηρούλα, Πυρούλα. RE λ. Thrake (Religione) Bd. VI A. σ. 476.

Εἰκὼν 19—Ὁ δόμος ὁ φέρων
τὸ χάραγμα Β2.

Α. 1. Ἐπὶ τῆς τομῆς πλαγίας πλευρῶς γείσου κειμένου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ ποταμοῦ χαραχθεῖσα ἀνεστραμμένου ἤδη ὄντος τοῦ γείσου ἐπὶ τῆς γῆς, μετὰ τὴν ἀφαίρεσίν του δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ κτιρίου, κεῖται ἡ ἐπιγραφὴ: ΠΑΙΒΙΣΑΝΒΣ ἀναγνωστέα κατὰ τὰ Α' καὶ Β'. Παῖβι Σανβοῦ(ς) ἢ Παῖβις Ἄνθου.

Ε. 1-2. Ἐπὶ δόμων κειμένων παρὰ τὸν λέοντα καὶ ἐπὶ τῆς πλαγίας ὄψεως

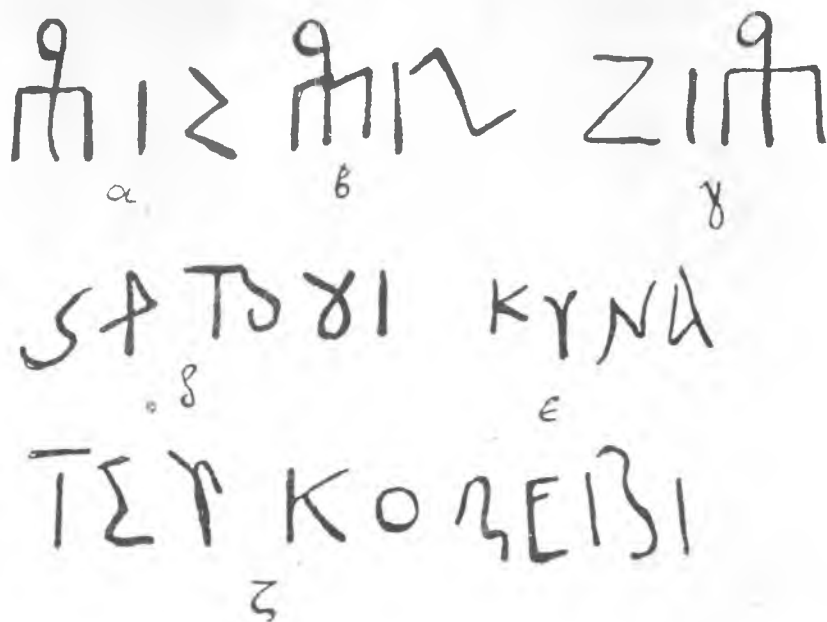
ἀναθυρώσεως εἰκ. 21 κεῖται: Δ8ΛΗΒΙΣΙΖΕ.

3. Ἐπὶ τῆς προσόψεως γείσου κειμένου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ εἰκ. 22 κεῖται: Δ8ΛΗΒΙCΙZΕ (πρβ. Κεραμόπ. ἔ. ἀ. σ. 1 ἀριθ. 4 καὶ 7).

4. Ἐπὶ γείσου ὡσαύτως ἀποκεκρουμένου Δ8ΛΗC...

5. Ἐπὶ δόμου κατακειμένου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ κεῖται Δ8ΛΗΒΙCΙZΕ.

6. Ἐπὶ δόμου ἀποκεκρουμένου κεῖται: ΔΟΛΗΚΛ... ΨΟCΛ.

Εἰκὼν 20.—Διάφορα χαράγματα ἐπὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν Ἀμφιπόλεως.

7. Ἐπὶ γείσου ἀνεστραμμένη καὶ ἀκατάληπτος ἡ ἐπιγραφὴ Δ8ΛΟΙΒΗ8 ΖΙΠΙΖ.

Ὅτι καὶ εἰς τὰ ἀνωτέρω χαράγματα πρόκειται περὶ κυρίων θρακικῶν ὀνομάτων οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ χαράγματος ἀναγνωριστέον τὸ γνωστὸν ὄνομα Δούλης, οὗ τύποι Δόλης, Δούλας κλπ. Tomaschek ἔ. ἀ. II 2 σ. 34. Mateescu Eph. Dacor. I 138 καὶ II 231. Tod, BSA. 1918-19 σ. 64 Δήμιτσας ἀριθ. 411 πρβ. καὶ τὰ δεύτερα συνθετικὰ τοῦ: Ἀσδούλης, ἐπιθέτου τοῦ Διονύσου (Tod. ἔ. ἀ. Destchew,

Εικών 21.—Ο ἕτερος τῶν δόμων τῶν φερόντων τὰ χάραγματα Ε1-2.

Εικών 22.—Τὸ γείσον τὸ φέρον τὸ χάραγμα Ε3.

Bull. Inst. Arch. Bulgare III σ. 130, Rev. Arch. I 20-22) και Ίαμβα-
δούλη Rev. gr. XXVI 255 (Seure). Cazarow RE, VIA, 1475¹).

Κατὰ τὸ σύνθετον Δουλή-Ζέλμυς (IG II 963, Pedrizet RA, 1904 σ.
19.) ἴσως ἀναγνωστέα και τὰ ἐξ Ἀμφιπόλεως Δουληβισίξε(νις), ἡ Δούλης
Βισίξε[νεως]. Λιά τὸ β' συνθετικὸν ΒΙΣΙΞΕ προβ. τὰ Διάξενις, Ἐβοίξενις
(Eph. Dacor. I 175 ἢ II 227) καθὼς και τὸ Βῆσις παρα Preisigke ἔ. ἄ.

Εἰκὼν 23.—Ὁ δόμος ὁ φέρων τὸ χάραγμα Ζ. πρὸ τοῦ
ἐντοιχισμοῦ του εἰς τὸ βᾶθρον τοῦ λέοντος.

ΑΝΤΟ[ΥΣ]
ΑΟΔΗΟΥΓΥ[ΝΗ]
ΑΝΑΙΟΥΠΡΟ[ΚΛΟΥ]
ΧΑΙΡΕΧΑΙΡΕ[ΠΑ]
ΡΟΔΕΙΤΑ

Ζ. 1. Ἐπὶ ἄνω ἐπιφανείας δόμου ἐντοιχισμένου σήμερον ἐπὶ τῆς
δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ βᾶθρον τοῦ λέοντος κεῖται: ΑΛΡΟΚΟΥ εἰκ. 23=Δα-
ρόζου, πτώσεως γενικῆς. Προβ. τὰ Μήτοκος, Ἀμάδοκος Eph. Dacor. I σ.
129 και Σάτ[οκος], Σάδοκος Bull. Inst. Arch. Bulgare III σ. 94, Σαράτο-
κος, Σ[ο]στοκος, Σπάρτοκος, Σπαράδοκος «Θρακικά» Δ'. 88 (Μ. Ἀποστο-
λίδης) IG, XI 8 190. ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Θάσου Ἀμάτοκος, και ἀδημοσιεύτῳ
ἐτέρω Μήτοκος. REV. E. Gr. 1912 (XXXII) 326 και σημ. 1).

Η. 1. Ἐπὶ δόμου ἐντοιχισμένου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τοῦ
βᾶθρον τοῦ λέοντος κεῖται ΕΡΓΟΥ εἰκ. 24.

Εἰς ἀδημοσίευτον ἐπιγραφὴν ἐκ Τσαρι (Ἀκοντίσματος) Καβάλας ἐξ οὗ και
ἡ ἐπιγραφὴ ἐν «Θρακικοῖς ΣΤ' σ. 303 ἀναφέρεται:

*Αρα ἡ γενικὴ τοῦ Δόλης και Δολίου.

2. Ἐπὶ δόμου κατακειμένον ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς: ΕΡΤΟΥ

3. Ἐπὶ ἑτέρου ΣΠΕΡΤΟΥ (πρβ. καὶ Κεραμοπούλλον ἔ. ἄ. 1).

Διὰ τοῦ τύπον τοῦ ὀνόματος ἴσως παραβλητέα τὰ παρὰ Preisigke ἔ. ἄ. Ἐρτα-βάνος, Ἐρτα-δῶρος.

Θ. 1. Ἐπὶ τῆς τομῆς δόμου παρακειμένου τῷ βάθρῳ τοῦ λέοντος καὶ ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ΔΙΤΣΣΙ=Iustus εἰκ. 20δ. Preisigke ἔ. ἄ. Ἰούστα, Ἰούστη, Ἰούστος. Πελεκίδης ἀπὸ τὴν Πολιτεία καὶ τὴν κοινωνία

Εἰκὼν 24.—Ὁ δόμος ὁ φέρων τὸ χάραγμα Η1 πρὸ τοῦ ἐντοιχισμού του εἰς τὸ βάθρον τοῦ λέοντος.

τῆς ἀρχαίας Θεσσαλονίκης, παράρτ. β'. τόμου ἔπετ. Φιλολογ. Σχολῆς Θεσ/νίκης σ. 49, 58.

1. 1. Ἐπὶ δόμου κειμένου εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ βάθρου τοῦ λέοντος: ΜΕΛΛΙΘ εἰκ. 25 πρβ. Κεραμοπούλλον ἔ. ἄ. 13—14.

2. Ἐπὶ δόμου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς κειμένου ΜΕΛΛΙΘ=Μελανθ(ίου) ἢ Μελάνθης (πρβ. Πελεκίδης ἔ. ἄ. σ. 66. Ἀθηνᾶ ΙΕ'. σ. 35).

Κ. 1. Ἐπὶ δόμον καὶ ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ΛΖΙΔ=Δίζα. Διὰ τὸ ὄνομα τοῦτο βλπ. Tomaschek ἔ. ἄ. II 232. ερῆ. Dacor. II. 230. Bull. Inst. Arch. Bulgare IV σ. 116. Kalinka no 185. BCH. 1936 (LX) σ. 338 σημ. 4. ἀπτόθι ἀπαντᾷ καὶ ἡ γενικὴ Δίζιμος (P. Lemerle) ἐπιγραφὴ Φιλίππων πρβ. Preisigke ἔ. ἄ. λ. Διζάδελμης, Διζάστης, Διζάτης, Δειδᾶς.

Kalinka no 176 Δειξιζενις. Μ. Ἀποστολίδης «Θρακικά», Δ' σ. 96.

Λ. 1. Ἐπὶ δόμου κειμένου πρὸ τοῦ λέοντος: ΒΙΤΘΙΣΤΟΚΟΥ εἰκ. 26 (πρὸ Κρομμίουπουλλον ἔ. ἄ. ἄρ. 9 ἐπι γείσου). Διὰ τὸ ὄνομα βλπ. Tomianschek ἔ. ἄ. 13 Ephem. Dacor. I σ. 228 Βεΐθυς, Βίτος, Bithus. Kalinka no 34 II, 69, 70 γεν. Βειθυτρούλεος, Βεΐθυς Collart Philippes σ. 278.

Εἰκὼν 25.—Ὁ δόμος ὃ φέρων τὸ χάραγμα Ι 1, πρὸ τοῦ ἐντοιγισμοῦ του εἰς τὸ βᾶθρον τοῦ λέοντος.

Μ. Ἀποστολίδης «Θρακικά» Δ' σ. 92. Τὸ Τόκος συγκριτέον πρὸς τὰ Ἄματόκος, Δαρόκος κλπ.

Μ. 1. Ἐπὶ δόμου κειμένου πρὸ τοῦ λέοντος ΚΑΡΖΑΙΝΟΣ πρὸ. Ephem. Dacor. I 239 καὶ II 233 Κάρζεις, Καρζόαζος, Κάρσας, Κάρσις.

Ν. 1. Ἐπὶ δόμου πρὸ τοῦ βᾶθρου τοῦ λέοντος κειμένου: ΚΥΘΟ ἴσως Κύθ(ο) (ὄνομ. Κύθυς) πρὸ. Tomianschek ἔ. ἄ. II, 2,24 Μιλτο-κύθης, Διό:-κύθης Μ. Ἀποστολίδης «Θρακικά» Δ' σ. 88.

Ξ. 1. Ἐπὶ δόμου πρὸ λέοντος ΚΥΗΛ εἰκ. 20ε Pteisigke ἔ. ἄ. Κυνήγιος. Hoffmann die Macedonen κλπ. σ. 220 Κύναιθος, Κύνιππος, Κυνόταξ, Κυνέτις, Κύνης σ. 226 Κύνναγος. Πρὸ. καὶ τὸ ἐπίθετον τοῦ Ἡρακλέους «Κυναγίδας» ΑΒ 1936 σ. 5 χρονικῶν (Χ. Μακαρόνας).

Ο. 1. Ἐπὶ δόμου πρὸ τοῦ λέοντος κειμένου: ΛΕΛΑ (;

Π. 1. Ἐπὶ δόμου πρὸ τοῦ λέοντος: ΣΑΠΑ (πρὸ. Σαπαῖοι;)

Ρ. 1. Ἐπὶ δόμον: ΒΕΣΠΡΗ.

2. Ἐπὶ δόμου: ΡΕΣΠΡΕ

3. Ἐπὶ γείσου: ΒΕΣΠΡΗ.

Σ. 1. Ἐπὶ γείσου: ΓΗΚΛ

Τ. 1. Ἐπὶ προσόψεως τοῦ βάθρου τοῦ λέοντος: ΤΥΧΚΟΛΕΙΖΙ εἰκ.
205, πρβ. Γ. Μπακαλάκης «Θρακικά», Η' σ. 27. Ζυκούλησης.

Υ. 1 Ἐπὶ δόμου παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην: ΙΕΡΙΟΥ

Φ. 1. Ἐπὶ δόμου τοῦ βάθρου τοῦ λέοντος: ΒΡΑΜΙΙΙ

2. Ἐπὶ ἑτέρου κειμένου ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἀναχώματος: ΒΡΑΜΙΙΙ (πρβ.

Εἰκὼν 26.—Ὁ δόμος ὁ φέρων τὸ χάραγμα Λ'.1.

Κεραμόπουλλος ἔ. ἀ. 2). Ἴσως μεταγραπτέον ΒΡΑΣΗ πρβ. Βρασήτραλις
Μ. Ἀποστολίδης «Θρακικά», Δ', σ. 93.

Χ. 1. Ἐπὶ γείσου: ΔΟΡΗΠΛ... ΓΗΛ:

Ψ. 1. Ἐπὶ δόμου παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ: ΠΗ-
ΚΩΗ ΙΙΙΙ ΣΡΑΧΟΖΙΠΙΦ ΥΟ Ἴσως μεταγραπ. Νίκων .. ὕο (υ) Ζιπίρου (:).

Ω. 1. Ἐπὶ δόμου. ΥΕΛΗΓ.

2. Ἐπὶ δόμον: ΥΛΗΠ (πρβ. Κεραμόπουλλ. ἔ. ἀ. 1, 8).

Ωα'. 1. Ἐπὶ μακρᾶς πλευρᾶς ὄραιοτάτου δόμου κειμένου ἐπὶ τῆς δε-
ξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ: ΤΕΟΦΙΛΟΥ = Θεοφίλου. Τ ἀντὶ Θ.

Πότε καὶ διατι ἐγγράφησαν τὰ χαράγματα. Κατακτηθὲν τελείως
ὑπὸ τῶν Μακεδόνων τὸ μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Νέστου τμήμα τῆς

Θράκης και ἐξελληνισθὲν ὀλοσχερῶς ἀπὸ τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος οὐδέποτε ἔχασε τὸν θρακικὸν του χαρακτήρα τὸν ἐμφανιζόμενον σαφῶς εἰς τὰς ὀλιγολόγους πάντοτε καὶ κακοτέχνους τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἐπιτυμβίους κυρίως ἐπιγραφάς, μὲ τὸ καθαρῶς θρακικὸν ὀνοματολόγιόν των, τὸ ἐνίστε μεικτὸν μετὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ τοιοῦτου (Collart, Philip-pes σ. 296).

Καὶ τὸ ὀνοματολόγιον τοῦτο πλὴν ἐνὸς μόνον λατινικοῦ ὀνόματος καὶ τινων ἑλληνικῶν ὅπως τὰ Θεοφίλου, Μελανθίου, εὐρίσκομεν εἰς τὰ ἐξ Ἀμφιπόλεως χαράγματα.

Οἱ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀθηναϊκῆς ἤδη εἰσχωρήσεως εἰς τὰς εὐφόρους πεδιάδας τῆς ἠπείρου τῶν Θασίων ἀντισταθέντες Θράκες (Γ. Μπακαλάκης ΑΕ 1936, 39), διατηρήσαντες τὸν χαρακτήρα τῶν ἀδικηθέντων ἔντοπιῶν μέχρι τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας, κινοῦνται περισσότερον κατὰ τὸν πρῶτον π. Χ. αἰῶνα ἐναντίον τῶν τελευταίων. Ἡ ρωμαϊκὴ διοίκησις δὲν ἔχει ἀκόμη ἐπιβληθῆ τελεῖως ἐν τῇ καθόλου Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ.

Κατὰ τὸν Μιθριδατικὸν πόλεμον οἱ Θράκες ἐπαναστατοῦν μετὰ τοῦ Μιθριδάτου Εὐπάτορος κατὰ τῶν Ρωμαίων, καταλαμβάνεται δὲ τότε καὶ ἡ Ἀμφίπολις (Ἀππιανὸς Μιθριδ. 41. Δίων Κάσσιος βιβλ. XXIX ἀπόσπ. 101. Die Cambridge Anc. History IX 244, 248. Μέμνωνος ἀπόσπ. XXXII, 2. F. H. Gr. III σ. 542 . . . Καὶ εἰς συμφορῶν ἂν ἐξέπεσεν τὴν ἐσχάτην εἰ μὴ ὁ Ταξιλλῆς Ἀμφίπολιν ἐλὼν, καὶ διὰ ταῦτα τῆς Μακεδονίας πρὸς αὐτὸν μεταβαλλομένης, ἐκεῖθεν τὴν ἀφθονίαν ἐχορήγησε τῶν ἐπιτηδείων).

Μετὰ τῶν γεγονότων ἐκείνων πρέπει νὰ συσχετισθῆ καὶ ἡ ἐξῆς ἀνέκδοτος ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή εὐρεθεῖσα ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῷ σημερινῷ χωρίῳ τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ Κ. Κωνσταντινίδου κειμένη. Ὁ ἐν αὐτῇ ἀναφερόμενος Μίδας Μιθροδάτου εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἴσως ἐν Ἀμφιπόλει ἐποχὴν δύναται νὰ τοποθετηθῆ.

Στήλη ἐντοπίου μαρμάρου, ἐπιστεφομένη ἄνω ὑπὸ κανόνος. Ὑψος σφζ. 0,615 μ., πλάτος ἄνω 0,265 μ. κάτω 0,310 μ., πάχος λίθου 0,060 μ. εἰκὼν 27 ὕψος γραμμάτων 0,015—0,025. τύπος μιμούμενος τῶν καλῶν χρόνων γραφῆν ἀλλ' ἀβαθοῦς καὶ «ἐγχαράκτου» ἄσταθοῦς ἀναγλύφου. Εἰκ. 28. α'. π. Χ. αἰών: Μίδας Μιθροδάτου.

Οἱ Ρωμαῖοι μόλις τὸ 72 π. Χ. στρέφονται κατὰ τῶν Βεσσῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν παραλιακῶν τοῦ Εὐξείνου πόλεων, τῶν συμμαχησάντων ποτὲ μετὰ τοῦ Μιθριδάτου. (Collart Philip-pes σ. 244). Ἀλλὰ καὶ πάλιν περὶ τὸ 57—56 π. Χ. ἡ Μακεδονία καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ δημοῦται καὶ ἡ Θεσσαλονίκη ἀπειλεῖται σοβαρῶς. Ἀπὸ τὸν εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἐξόριστον Κικέρωνα πληροφοροῦμεθα ἐκ τοῦ κατὰ Πίσωνος λόγου του

πόσον ἀσθενῆς ἦτο ἡ ρωμαϊκὴ διοίκησις κατὰ τὰ μέσα τοῦ α'. π. Χ. αἰῶνος καθὼς καὶ τὰ περὶ τῆς κινήσεως τῶν Θρακῶν. (Μ. Δήμητσα Τοπογραφία σ. 861 ἐξ. Collart ἐ. α. RE. VIA 439 ἐξ. 441 (Lenk) Cic. in Pison, 17. 34.

Τὴν ὑπόθεσιν ὅτι κατὰ τοὺς καιροὺς τῆς ὅλως ἀδυνάτου εἰσέτι ρωμαϊκῆς ἐπιβολῆς εἰς τὰ πράγματα τῆς Θράκης, κατὰ τὰ μέσα τοῦ α'. π. Χ.

Εἰκὼν 27.—Ἐνεπίγραφος ἐπιτυμβία στήλη ἐξ Ἀμφιπόλεως.

αἰῶνος κατεστράφησαν τὰ ἀρχαῖα ἑλληνιστικὰ κτίρια τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν μελῶν των ἐχαράχθησαν ὑπὸ τῶν ἀτάκτων Θρακικῶν σιφῶν τὰ ὀνόματα ταῦτα θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν μετὰ περισσοτέρας βεβαιότητος: ἂν ὁ τύπος τῶν χαραγμάτων ἐπέτρεπε χρονολογικὰ συμπεράσματα.

Ἐπειδὴ ὁμως: 1) μετὰ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ α'. π. Χ. αἰῶνος καὶ τῶν χρόνων τοῦ συνευρεθέντος ἐν τῷ φράγματι βάθρου τοῦ Καρακάλλα (198—211 μ. Χ.) οὐδεμίαν ἄλλην γνωστὴν ταραχώδη τῶν Θρακῶν κίνησις ὑπάρχει ἐδραιωθείσης πλέον τῆς ρωμαϊκῆς ἐπιβολῆς, 2) τὰ ἐκ τῶν χαραγμάτων ὀνόματα εἶναι κατὰ μίαν τελείως μεγάλην ἀναλογίαν καθαρώς

Εἰκὼν 28.—Τὸ ἔκτυπον τῆς ἐπιγραφῆς εἰκ. 27.

θρακικά και ὄχι ἀνάμεικτα μετὰ λατινικῶν ὅπως συμβαίνει ἀμέσως μετὰ τὸν πρῶτον μ. Χ. αἰῶνα καὶ β) ἐπειδὴ τὰ χαραγμάτα ὡς δείγματα τῆς ἐπισησχυμένης γραφῆς δυνατὸν ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς περὶ τὰ τέλη τοῦ Ιου π. Χ. αἰῶνος χρόνους νὰ ἀνιγῶνται, δικαιούμεθα ἴσως νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὑπὸ τῶν Θρακῶν ἐκείνων τῶν κινήτοποιηθέντων τὸ τελευταῖον ἐναντίον τῶν Ρωμαίων κατεστράφησαν τὰ κτίρια τῆς Ἀμφιπόλεως, καὶ ἐχαράχθησαν ἐπὶ τῶν μελῶν των τὰ ὀνόματα. «Ὅτι περὶ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ α', μ. Χ. αἰῶνος ἔχνη μόνον τῶν ἱερῶν κτιρίων τῆς Ἀμφιπόλεως ἐσφύζοντο τὸ γνωρίζομεν ἐξ ἐπιγράμματος τοῦ Ἀντιπάρχου τοῦ Θεσσαλονικέως Παλ. Ἀνθ. ΥΠΙ 705 «ἦρ.ου Ἰδονῆς Φυλλιδος Ἀμφίπολι λοιπά τοι Λιθιολῆς Βραυρωνίδος ἔχνια νηοῦ μιμνει»

Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ ἐξ αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶχον ὡς χαραγμάτα ἐπιτυμβίαν ἀποστολῆν, διότι εἰς πλείστους λίθους ἀναφέρονται τὰ ἴδια ὀνόματα, πιθανῶς νὰ πρόκειται περὶ ὀνομάτων ἀρχηγῶν, ἢ ὀμαδαρχῶν. Καὶ ἐὰν ἀκόμη πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐπιτύμβια ἢ ὑπόθεσις οὐδόλως ἀλλοιοῦται ¹⁾.

Τὰ ὀλίγα τῶν παλαιότερων χρόνων ἀρχιτεκτονικά μέλη, τὰ κατὰ μέγαν λόγον τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων καὶ τὰ θραύσματα τῶν ρωμαϊκῶν λαρνίκων ἐχρησιμοποίησεν ὡς δομικὸν ὑλικὸν του τὸ δι' ὄστρακωτοῦ κοινάματος ἰδρυθὲν φράγμα χωρὶς νὰ ἔχη προφανῶς ἢ ὑπαρξίς των καμμίαν σχέσιν πρὸς τὴν ζεῦξιν τοῦ ποταμοῦ εἰς παλαιότερους χρόνους. Ἐν αὐτῷ διεφυλάχθησαν ταῦτα συμβάλλοντα σήμερον εἰς τὴν γνῶσιν ἔστω καὶ ἐλαχίστης λωρίδος τοῦ παρελθόντος τῆς πόλεως κατὰ τὸν α'. π. Χ. αἰῶνα, καὶ ἀκόμη δὲ περισσότερον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἀγνώστων εἰσέτι εἰς ἡμᾶς ἀρχικῶν τοῦ τόπου κατοίκων, τῶν Θρακῶν.

Γ. ΜΠΑΚΑΛΑΚΗΣ

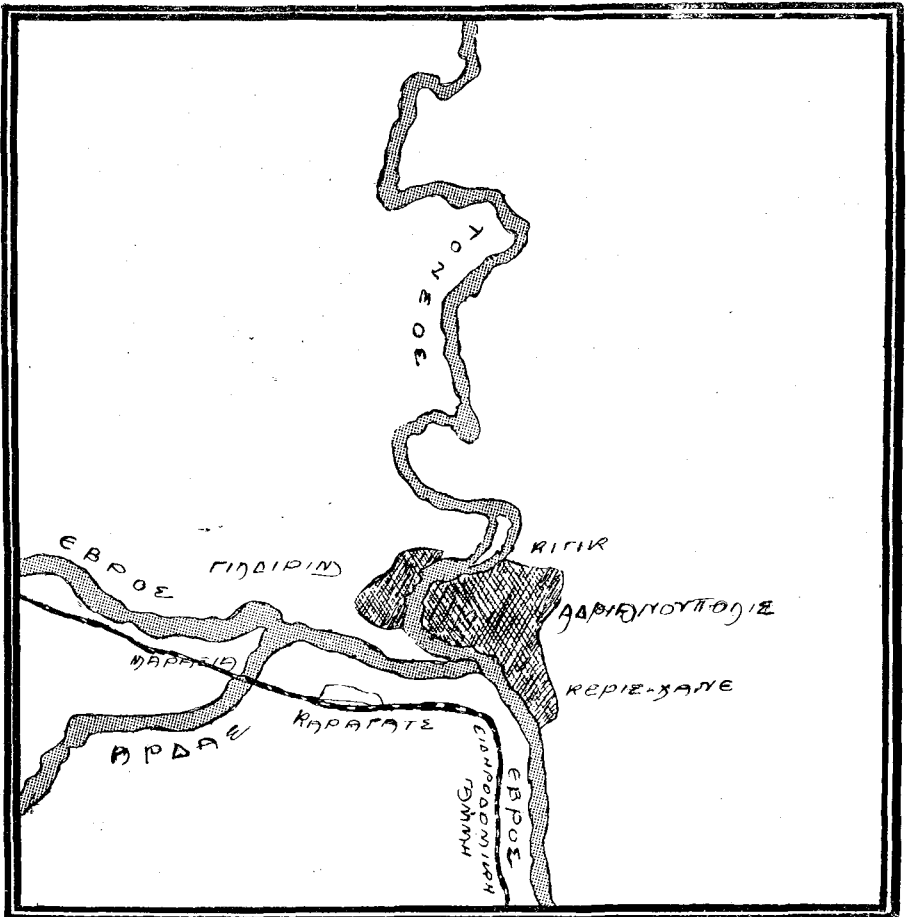
1) Τὸ πρόβλημα τῶν ἐξ Ἀμφιπόλεως χαραγμάτων συνεζητήσαμεν μετὰ τοῦ σαναδέλφου κ. C. Edson κατὰ τὴν εἰς Μακεδονίαν παραμονὴν του, τὸν ὅποτον καὶ ἐνταῦθα θερμοῦς εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλόφροναν προθυμίαν του.

ΕΒΡΟΣ ΠΟΤΑΜΟΣ

Στοῦ Ἐβρου τὰς ὄχθας
 ἀκούετ' ἰλαρὰ
 φωνὴ ἑλευθέρων
 καὶ ψάλλ' ἄρμονικά.

Εἶναι φωνὴ
 Ἑλλήνων εὐγενῆς
 κί' ἐξέρχεται ἐκ βάθους
 καρδίας ἀγνῆς

(Παλαιὸν σχολικὸν ᾄσμα)

Συμβολαὶ τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ
 Ἄρδα καὶ Τόνου.

Κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους ἐβασίλευεν ἐν Θράκῃ καὶ πιθανῶς ἐν Αἴνῳ ὁ Κάσσανδρος, ὅστις κατὰ Κόϊντον τὸν Σμυρναῖον, ὑπῆρξε σύμμαχος τῶν Τρώων. Σύζυγος αὐτοῦ ἦτο ἡ Κροτωνίκη, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Ἐβρον.

Ἄλλ' ὁ Κάσσανδρος, διὰ λόγους τοὺς ὁποίους δὲν γνωρίζομεν, διεζεύχθη τὴν Κροτωνίκην καὶ ἔλαβε δευτέραν σύζυγον τὴν ὠραίαν Δαμασίπην, θυγατέρα τοῦ Ἄτρακος, τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Λαπιθῶν. Αὕτη ὅμως δὲν ἤργησε νὰ ἐρωτευθῇ τὸν ὠραῖον πρόγονόν της, καὶ ὡς ἄλλη Φαίδρα ἐξωμολόγησε τὸν ἐρωτᾶ της. Ἄλλ' ὁ Ἐβρος, περιφρονήσας αὐτὴν ἔφυγεν ἐκ τῆς πατρικῆς στέγης καὶ ἔζη μακρὰν, κυνηγῶν μετὰ τῶν φίλων του, ἀνά τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τοῦ πατρικοῦ βασιλείου.

Ταπεινωθεῖσα οὕτω καὶ περιφρονηθεῖσα ἡ Δαμασίπη, διαβάλλει τὸν Ἐβρον εἰς τὸν Κάσσανδρον, ὅστις ἐν στιγμῇ παραφόρου ζηλοτυπίας, ὤρμησε μὲ γυμνὸν τὸ ξίφος κατὰ τοῦ υἱοῦ του, ὅστις ἀνύποπτος ἐθήρευεν εἷς τι γειτονικὸν δάσος. Καταληφθεὶς οὕτως αἰφνιδίως ὁ Ἐβρος, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον, ἐρρίφθη εἰς τὸν ἐκεῖ πλησίον ῥέοντα ποταμὸν Ῥόμβον, ὅστις ἔκτοτε ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἐβρου, μετωνομάσθη Ἐβρος.

Οὕτως ἔχει ἡ μυθολογία τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐντεῦθεν τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Τιμόθεον, ὅπως ἀναφέρει περὶ αὐτοῦ Πλούταρχος ὁ Γεωγράφος, εἰς τὸ «Περὶ ποταμῶν καὶ ὄρων» βιβλίον αὐτοῦ.

Τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἔχει ὡς ἑξῆς: 1)

«Κάσσανδρος δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν τόπων, γήμας Κροτωνίκην ἐγέν-
 » νησεν ἐξ αὐτῆς υἱὸν Ἐβρον. Ἀποταξάμενος δὲ τῇ συμβιώσει τῆς
 » προτέρας γυναικός, ἐπέγημε τῷ τέκνῳ Δαμασίπην τὴν Ἄτρακος,
 » ἣτις εἰς ἐπιθυμίαν ἐμπεσοῦσα τοῦ προγόνου, λόγους αὐτῷ συνό-
 » δων ἀπέστειλεν, ὁ δ' ὡς Ἐριννὺν φυγῶν τὴν μητρῴαν, προσκηκαί-
 » ρου κυνηγίαις. Ἀτυχοῦσα δὲ τῆς προαιρέσεως ἡ ἀσελγής, κατε-
 » ψεύσατο τοῦ σώφρονος, ὡς βιάσασθαι αὐτὴν θελήσαντος. Κάσσαν-
 » δρος δὲ ζήλω συμπεριενεχθεὶς μεθ' ὀρμῆς ἐπὶ τὴν ὕλην ἤχθη, καὶ
 » σπασάμενος τὸ ξίφος ἐδίωκε τὸν υἱὸν ὡς ἐπίβουλον τῶν πατρῶων
 » γάμων. Ὁ δὲ υἱὸς περικατάληπτος γενόμενος, ἑαυτὸν ἔρριψεν εἰς
 » τὸν ποταμὸν Ῥόμβον, ὃς ἀπ' αὐτοῦ Ἐβρος μεωνομάσθη, καθὼς
 » ἱστορεῖ Τιμόθεος ἐν τῷ περὶ ποταμῶν».

1) Πλουτάρχου, Περὶ ποταμῶν κεφ. 3.

Ὁ Βιργίλιος τὸν ποταμὸν Ῥόμβρον ὀνομάζει Οἰάγριον, εἴτε, διότι κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐκείνην ἐποχὴν ἐβασίλευεν ἐν Θράκῃ ὁ Οἶαγρος, σύζυγος τῆς μούσης Καλλιόπης, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη ὁ Ὀρφέυς, εἴτε διότι αἱ Βάκχαι, κατασπαράξασαι τὸν Οἰαγρίδην Ὀρφέα καὶ ἀποκόψασαι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔρριψαν αὐτὴν εἰς τὸν ποταμὸν τοῦτον, ὁπόθεν τὸ ὄνομα: Οἶαγρος, καθὼς μαρτυροῦν οἱ ἐξῆς στίχοι τοῦ Βιργιλίου:

Tum quoque marmorea caput a cervice revulsum,
Gurgite cum medio portans Æagrius Hebrus
Volveret, Eurydicen vox ipsa et frigida lingua
Ah! miserum Eurydicem, animo fugiente vocabat 1).

εἴτε διότι ὑπῆρχεν ἐν Θράκῃ ποταμός τις ἔχων τὸ ὄνομα τοῦ Οἰάγρου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξέβαλλεν ὁ Ἔβρος, ὅστις διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐλάμβανε τὸ ὄνομα τοῦ Οἰάγρου 2).

Κατὰ τὸν Πλούταρχον 3), ὁ Ῥόμβρος πιθανὸν νὰ ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο, ἔνεκα τῶν ἐλιγμῶν τοὺς ὁποίους σχηματίζει κατὰ τὸν ῥοῦν αὐτοῦ: «Ὑπὸ τῆς συστροφῆς τῆς καταφορᾶς τοῦ ὕδατος». Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Πλουτάρχου παραδέχονται ὁ Μελέτιος 4), ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις 5), καὶ ἄλλοι. Τὴν θρακικὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος Ἔβρος μᾶς διέσωσεν ὁ Ἡσύχιος, κατὰ τὸν ὁποῖον σημαίνει: τράγος βατήρ 6).

*
**

Περὶ οὐδενὸς ἄλλου ποταμοῦ ὠμίλησε τόσον ἡ ἀρχαιότης, ὅσον διὰ τὸν Ἔβρον, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ἐλάχιστα μᾶς διέσωσε Μάλιστα καὶ περὶ τὴν γραφὴν τῆς λέξεως ὑπῆρχε διαφωνία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, τινὲς τῶν ὁποίων ἔγραφον αὐτὴν μὲ ψιλὴν ὅπως καὶ ὁ Πλούταρχος. Ἐθεωρεῖτο δὲ ὡς εἷς τῶν μεγαλειτέρων ποταμῶν ὄχι μόνον τῆς Θράκης, ἀλλ' ὀλοκλήρου τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα ἦσαν ψυχρότατα.

1) Βιργιλίου, Γεωργικά, IV, 423 καὶ ἐξῆς.

2) Dictionnaire pour l'intelligence des auteurs Grecs et Latins, tant sacrés que profanes, τοῦ Sabbatier, ἐν λέξει. Ἔκδοσις 1773.

3) Πλουτάρχου, Περὶ ποταμῶν, 3.

4) Μελετίου Γεωγραφία, Ἔκδ. Ἀνθίμου Γαζῆ, 1807, τόμ. Γ', σελ. 52.

5) Εὐγενίου Βουλγάρεως, Βιργιλίου Γεωργικά, Ἔκδοσις Πετροπούλεως, σχόλια εἰς στίχον 463.

6) Πρβλ. Π. Πετρίδη, Θρακικὰ μελετήματα, εἰς «Θρακικά», 1933, σελ. 37.

Ἄλκατος ¹⁾ ὀνομάζει αὐτὸν «κάλλιστον ποταμῶν», ὃ δὲ Εὐριπίδης «ἀργυρορρότην» ²⁾.

Ἐφημίζετο ὡς ἔχων ψυχρότατον ὕδωρ, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ στίχου τοῦ Βιργιλίου:

Nec si frigoribus mediis Hebrusque bibanus.

Καὶ ἀλλαχοῦ:

Qualis apud gelidi cum flumina concitus Hebri Sanguineus
Mauors clypeo incerpit.

Ὑπὸ τοῦ Ὀρατίου φέρεται ὡς κεκαλυμμένος ὑπὸ πάγων καὶ χιόνων: ³⁾.

Hebrusque nivali comede vinetus.

Εἷς τινὰ τῶν ῥόδων τοῦ τὸν ἀποκαλεῖ σύντροφον τοῦ χειμῶνος Ἡ νεότης, λέγει, ἀφίνει τὰ μαραμμένα στεφάνια στὰ παγωμένα νερὰ τοῦ Ἐβρου:

. Aridas frontes hiemis sodali dodicet Hebro ⁴⁾

Κατὰ τινὰ παράδοσιν, καθαρῶς ἐπινόησιν τῶν μεταγενεστέρων, οἱ ὅποιοι ἠρέσκοντο εἰς τὰς μυθικὰς παραδόσεις, ὁ Ὀρέστης, υἱὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος, μετὰ τὸν φόνον τῆς μητρός του, προσβληθεὶς ὑπὸ μανίας καὶ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἐρινύων, μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις ἦλθεν εἰς τὴν Θράκην. Ἐκεῖ, κατὰ τινὰ χρησμόν, λουσθεὶς εἰς τὴν συμβολὴν τῶν τριῶν ποταμῶν: Ἐβρου, Τόνσου καὶ Ἀρτισκοῦ, ἐξηγνίσθη καὶ ἔθεραπεύθη. Εἰς ἀνάμνησιν δὲ τῆς θεραπείας του, κατὰ τὴν αὐτὴν παράδοσιν, ἔκτισε τὴν Ὀρεσιτιάδα, τὴν Οὐσκουδάμαν τῶν Ὀδρυσῶν, τὴν μετὰ ταῦτα Ἀδριανούπολιν ⁵⁾.

Μολονότι ἡ παράδοσις αὕτη δὲν ἐπιβεβαιοῦται ἱστορικῶς, ἐν τούτοις διειρηθήη ζωηροτάτη διὰ μέσου τῶν αἰώνων ⁶⁾, πάντες δὲ

1) Ἄλκαίου Ἀποσπάσματα, 109.

2) Εὐριπίδου, Ἡρακλῆς Μαινόμενος, 386.

3) Ὀρατίου Ἐπιτολῶν, βιβλ. Α, 3, 3.—Πρβλ. τὸ ἐν τῇ Παλατινῇ Ἀνθολογίᾳ, (VII, 542, 1),

Ἐβρου χειμερίος
κρυμοῖσι δεθέντος.

καὶ (IX, 56, 1).

Ἐβρου κρυμῶ πεπηδημένον ὕδωρ.

4) Ὀρατίου, Ῥόδων, Α, 25, 19—20.

5) Πρβλ. Κ. Κουρτίδου, Ἑλληνικαὶ Ἀρχαιότητες ἐν Ἀδριανουπόλει, ἐν τῷ περιοδικῷ «Θρακικά», 1928, σελ. 314 καὶ ἐξῆς.

6) Γ. Λαμπουσιάδου, Περὶ Ἀδριανουπόλεως, ἐν τῷ αὐτῷ Περιοδικῷ, 1928, σελ. 282 καὶ ἐξῆς.

σχεδόν οί συγγραφείς “Έλληνες καί Λατῖνοι, ἀναφέρουν αὐτήν, προτιμώντες τὸ ὄνομα: Ὅρεστιὰς ἀντὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἀπήχησιν τῶν παραδόσεων τούτων εὐρίσκομεν εἰς τὸν Ἰωάννην Τζέτζην, συγγραφέα τῆς δωδεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ὅστις λέγει τὰ ἑξῆς :

Τὸ πρὶν μικρὸν πολίχινον κλησιν Ὅρεστιάδα
ὁ Ἀγαμέμνονος υἱὸς πρὶν ἔγειρεν Ὅρέστης·
ἐκεῖ λουσθεῖς γὰρ ποταμοῖς λάθη τῆς μανίας.

Κατὰ τὸν Πλούταρχον, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου, ἐφύετο βοτάνη τις ὁμοία πρὸς ὀρίγανιν, τῆς ὁποίας οἱ ἀρχαῖοι Θρακικὰς ἀποκόπτοντες τὰς κορυφάς, συνειθίζον νὰ καίουν μετὰ τὸ φαγητόν. Ἀναπνέοντες δὲ τὸν ἀναδιδόμενον καπνὸν, ἐζαλιζόντο καὶ παρεδίδοντο εἰς βαθύτατον ὕπνον. «Γεννᾶται δὲ ἐν αὐτῷ (δηλαδὴ τῷ Ἐβρῷ), βοτάνη παρόμοιος ὀρίγανῳ, ἧς τὰ ἄκρα δρεψάμενοι Θρακικὰς, ἐπιθέασι πυρὶ μετὰ τὸν κόρον τῆς δημητριακῆς τροφῆς, καὶ τὴν ἀναφερομένην ἀναθυμίασιν δεχόμενοι ταῖς ἀποπνοιαῖς καροῦνται καὶ ἐπὶ ὕπνον βαθὺν καταφέρον»¹⁾.

Ἀνάλογόν τινα συνήθειαν τῶν ἀρχαίων Θρακῶν ἀναφέρει καὶ ὁ Πομπώνιος Μέλας²⁾. Ἀλλὰ ποία ἦτο ἡ βοτάνη αὕτη, ἡ ἔχουσα μεθυστικὴν καὶ ναρκωτικὴν δύναμιν;³⁾.

1) Πλουτάρχου, αὐτόθι.

2) Pomponii Melae, de Chorographia. B, 2, 21. «*Epulantibus famen ubi super ignes quos circumsidens quedam semina ingesta sunt, similis ebrietati hilaritas ex nidore contingit*».

3) Ὁ Ἡρόδοτος, διηγούμενος τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κύρου κατὰ τῶν Μασσαγίων, (A, 202), ἀναφέρει ὅτι οἱ περὶ τὸν Ἄραξον ποταμὸν κατοικοῦντες ἕκατον εἰδὸς τι καρπῶν, τὴν ὁσμὴν τῶν ὁποίων εἰσπνέοντες ἐμέθουον, ὡς οἱ πίνοντες οἶνον :

«Ἄλλα δὲ σφι ἐξευρησθαι δένδρεα καρποὺς τοιοῦσδε τινὰς φέροντα, τοὺς ἐπεὶ τε ἂν ἐς ταῦτὸ συνέλθωσι κατὰ εἴλας καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται κύκλῳ περιϊζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ, ὁσφραινομένοις δὲ καταγιζομένου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλομένου μεθύσκεσθαι τῇ ὁσμῇ κατὰ περ Ἑλληνας τῷ οἴνῳ, πλεῦνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ, μᾶλλον μεθύσκεσθαι, ἐς δὲ ἐς ὄρησιν τε ἀνίστασθαι καὶ ἐς αἰοιδὴν ἀπικνέεσθαι».

Ἐπίσης ὁ Πλίνιος (Φυσικὴ Ἱστορία, XXI, 16), ἀναφέρει, ὅτι βάρβαροί τινες λαοὶ εὐχαριστοῦνται νὰ εἰσπνέουν τὸν καρπὸν βοτάνης τινός, τὴν ὁποίαν καίουν. Ὁ αὐτὸς ἐπίσης συγγραφεὺς συνιστᾷ ὡς ἔξοχον ἀντιβηχικὸν φάρμακον τὸ κάπνισμα φύλλων ξηροῦ βηχίου (tussis) διὰ τινος καλάμου, καὶ μετ’ αὐτὸ ποτῆριον οἴνου Κορινθιακοῦ. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, σημειοῦμεν ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Πλινίου εἶναι τὸ ἀρχαιότερον, ὅπου γίνεται μνεία περὶ καπνοσύριγγος. (Πρβλ. Dr Cabanés, Remèdes d’ autrefois, nouvelle édition, 1910, σελ. 281).

Ὁ Πλίνιος κατατάσσει τὸν Ἐβρον μεταξύ τῶν χρυσορρόων ποταμῶν. Κατὰ πόσον ἀληθεύει τοῦτο, δὲν γνωρίζομεν, οὐχ' ἦττον ὑπὸ πολλῶν ἐπανελήφθη¹⁾. Ἄλλὰ μήπως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ μεταβληθῇ εἰς πραγματικότητα καὶ ἀληθῆ Πακτωλόν, ἡ ἀφελῆς αὕτη μαρτυρία τοῦ Πλινίου, ἐὰν ἐγένοντο διάφορα ὕδραυλικά καὶ ἀντιπλημμυρικά ἔργα;

*
**

Ὁ Ἐβρος πηγάζων ἐκ τῆς Ῥίλας²⁾ καὶ τῆς Ῥοδόπης, διαρρέει

1) Πατριάρχου Κυρίλλου, Περιγραφή Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν πέριξ τῆς Θράκης μερῶν, σελ. 72.

2) Μολονότι ἡ Ῥίλα δὲν ἀναφέρεται: ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι δὲν ἦτο καὶ ἐντελῶς ἄγνωστος. Ὁ Θουκυδίδης, ἀναφέρον τὸ ὄρος, τοῦτο ἀνωνύμως λέγει: (91, 96). «Ῥεῖ δ' οἶος (δηλαδὴ ὁ Ὅσκιος ποτομός, ὁ νῦν Ἰσκερ), ἐκ τοῦ ὄρους ὄθενπερ καὶ ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἐβρος, ἔστι δὲ ἐρήμων τὸ ὄρος, καὶ μέγα, ἐχόμενον τῆς Ῥοδόπης».

Ὁ Στράβων (IV, 208), ἀναφέρει ὅτι τρία μεγάλα ὄρη ὑπάρχουν ἐν Θράκη:

Ἡ Ῥοδόπη, ὁ Αἶμος καὶ ὁ Δοῦναξ. Ἐκ τούτων, ἡ τοποθεσία τοῦ Αἶμου καὶ τῆς Ῥοδόπης εἶναι γνωστή, καὶ παρ' οὐδενὸς ἀμφισβητεῖται. Μένει λοιπὸν ὁ Δοῦναξ, ὅστις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἄλλο ὄρος, παρὰ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς Ῥίλας.

Εἶναι δὲ ἡ Ῥίλα, τὸ ὑψηλότατον ὄρος τῆς Βουλγαρίας, κείμενον πρὸς νότον τοῦ Σκομίου, τοῦ Σκόμβρου τοῦ Θουκυδίδου (νῦν Βίτος). Ἡ ὑψηλότερα αὐτοῦ κορυφή Μουσάλα, ἀνέρχεται εἰς ὕψος 2930 μέτρων. Ἐκ τῶν βορειο-ἀνατολικῶν αὐτοῦ μερῶν ἄρχεται ἡ δασώδης ὄροσειρὰ τῆς Ῥοδόπης, (Δεσποτοβοῦνι), ὅποθεν πηγάζουν πολλοὶ ποταμοί. Ἐκ δὲ τῶν μεσημβρινῶν κλιτύων τῆς Ῥίλας καὶ τῆς Ῥοδόπης, πηγάζει ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἐβρος.

Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη (Μετεωρολογικά, 1, 13), ὁ Στρυμῶν, ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἐβρος πηγάζουν ἐκ τοῦ Σκόμβρου (Σκομίου). Ἄλλ' ἡ πληροφορία αὕτη τοῦ Ἀριστοτέλους δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰ πράγματα, καθ' ὅσον μόνον ὁ Στρυμῶν πηγάζει ἐκ τοῦ Σκομίου, ῥέων διὰ τῆς χώρας τῶν Ἀγριάνων καὶ Λααίων καὶ τῶν δυτικῶν κρασπέδων τῆς Ῥίλας, ὁ δὲ Νέστος καὶ ὁ Ἐβρος πηγάζουν ἐκ τοῦ Ῥίλου (Δοῦνακος τοῦ Στράβωνος) καὶ τῆς Ῥοδόπης.

Ἄννα ἡ Κομνηνὴ (XIV, 8) περιγράφουσα τὸν ῥοῦν τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου, λέγει: «Ῥεῖ μὲν γὰρ οὗτος (Ἐβρος) ἀπὸ τῶν περατῶν αὐτῆς τῆς Ῥοδόπης, καὶ πολλὰς ποιούμενος ἔλικας καὶ καμπάς, παραμειβεῖ τὴν τε Ἀδριανοῦ, πολλῶν καὶ ἄλλων εἰς ταῦτο ποταμῶν συμβεβληκότων καὶ περὶ τὴν Αἶνον πόλιν ἐκδίδωσιν εἰς τὴν θάλασσαν».

Συμπερὶς τῆς ἀτελοῦς περιγραφῆς τῶν ὁρέων τούτων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μεγάλη σύγχυσις ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς νεωτέροις, οἱ ὅποιοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀναφέρουν ὅτι ὁ Ἐβρος πηγάζει ἐκ τῆς Ῥοδόπης καὶ τοῦ Σκομίου. Ἐπίσης σφάλλεται ὁ Μελέτιος (Γεωγραφία, τόμ. Γ', σελ. 52), λέγων ὅτι ὁ Ἐβρος πηγάζει ἐκ τοῦ Ὀρβήλου ἢ ἐκ τοῦ Αἶμου. (Μ. Δήμιτσα, Ἀρχαία Γεωγραφία τῆς Μακεδονίας, Μέρος πρῶτον, χωρογραφία, σελ. 18 καὶ 167. Ἀντωνίου Μηλιαράκη, Καθορισμός τῆς θέσεως τοῦ ὄρους Παπικίου, ἐν τῇ Θρακικῇ Ἐπετηρίδι, 1897. σελ. 73 καὶ ἐξῆς).

τὴν πεδιάδα τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ Ἀδριανουπόκεως. Δεχόμενος δὲ τὰ ὕδατα πολλῶν μικρῶν καὶ μεγάλων παραποτάμων, μετὰ ῥοὴν 490 περίπου χιλιομέτρων, ἐκβάλλει εἰς τὸν ὁμώνυμον τῆς Αἴνου κόλπον διὰ δύο κυρίως στομιῶν ¹⁾, μεταξὺ τῆς ἀρχαίας Σάλης ²⁾ καὶ τῆς Αἴνου, εἰς ἀνχτολικὸν μῆκος 53⁰ καὶ βόρειον πλάτος 41⁰,30', κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ³⁾.

Ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους τῆς Θράκης, ἡ λεκάνη τοῦ Ἐβρου δὲν εἶναι συνεχῆς, ἀλλὰ χωρίζεται διὰ τοῦ ὄρεινου πυρῆνος τοῦ Ἀρίσβου ⁴⁾ εἰς τὴν Ἄνω καὶ Κάτω κοιλάδα. Τούτων ἐκάστη ἔχουσα τὸ κέντρον αὐτῆς, ἡ μὲν Ἄνω τὴν Φιλιππούπολιν, ἡ δὲ Κάτω τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐμφανίζονται ὡς ἄδενδρα πεδία νεωτάτων προσχώσεων, τῶν ὁποίων τὰ κράσπεδα καλύπτονται ὑπὸ τριτογενῶν στρωμάτων.

Τῆς Ἄνω κοιλάδος τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖται, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ εὐφορωτάτου μελαγχρόου χώματος, ὁμοίου πρὸς τὸν τῶν πεδιάδων τῆς Οὐγγαρίας, τὸ δὲ τῆς Κάτω ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῶν στεππῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ἀποτελεῖται, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐκ κροκαλῶν (χαλίκια τοῦ ποταμοῦ) καὶ ἄμμου. Εἰς πολλὰ ὅμως μέρη ἔχει εὐφορωτάτας γαίας, ὅπως καὶ ἡ Ἄνω κοιλάς. Ἐπὶ τῆς Ἄνω κοιλάδος τοῦ Ἐβρου, συναντῶνται καὶ λόφοι ἐκ γρανίτου, συηνίτου καὶ γνευσίου. Οὕτως, ἡ Φιλιππούπολις π. χ. κεῖται ἐπὶ συηνιτικοῦ λόφου κατὰ 67 μέτρα ὑψηλότερον τῆς κοίτης τοῦ Ἐβρου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιφάνεια κεῖται 160 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

Πλὴν τῶν ἄνω στρωμάτων συναντῶνται καὶ νέα ἠφαιστειογενῆ πρὸς τὰ νοτιο-ἀνατολικά, ἠωκαινικά δὲ κρητιδικὰ πρὸς τὰ ἀνατολικά.

Τὸ σχῆμα τῆς Ἄνω κοιλάδος εἶναι ἑλλειψοειδές, τοῦ ὁποίου ὁ

1) Στράβωνος, VII, 331, 52.

2) Ἀρχαία Θρακικὴ παραλία πόλις, κειμένη δυτικῶς τῆς Αἴνου. (Ἡροδότου, VII, 60).

3) Πτολεμαίου, Γεωγραφία, Γ', 11, 2.

4) Μεταξὺ τοῦ Ἀρίσβου ποταμοῦ (Τούντζα) καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Πύργου ὑπάρχουν πολλὰ πυρογενῆ στρώματα, τὰ ὁποῖα ἀποκλείσαντα τὸν ῥοὴν τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὸν Εὐξεινον Πόντον, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ διανοίξῃ ὁδὸν πρὸς νότον καὶ νὰ ἐκβάλλῃ εἰς τὸν Ἐβρον. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν τῆς χώρας ταύτης ῥέουσι κατὰ τρεῖς διευθύνσεις. Τὰ ὕδατα τοῦ Τιμόκ καὶ τοῦ Ἴσκερ χύνονται εἰς τὸν Δούναβιν, τοῦ Ἀρίσβου διὰ τοῦ Ἐβρου εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, καὶ ἄλλων μικρῶν ποταμῶν εἰς τὸν Εὐξεινον Πόντον. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ποταμοῦ Ἀρίσβου, ὠνομάσθησαν τὰ πυρογενῆ ταῦτα πετρώματα: Ὀρεινὸς πυρῆν τοῦ Ἀρίσβου.

μέγας ἄξων καταλαμβάνεται ὑπὸ τῆς κοίτης τοῦ Ἑβρου, 160 μέτρα, κατὰ μέσον ὄρον, ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

Ἡ Κάτω κοιλάς τοῦ Ἑβρου εἶναι μᾶλλον μονότονος καὶ ἐλάχιστα ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν πέριξ ὀρέων. Μόνον αἱ κοῖται τῶν παραποτάμων αὐτοῦ, καὶ τῶν διαφόρων ὀρητικῶν χειμάρρων καθιστῶσιν αὐτὴν ἀνώμαλον. Τὸ σχῆμα τῆς Κάτω κοιλάδος εἶναι τριγωνικόν, τοῦ ὁποῦ πάλιν βάσις εἶναι ὁ Ἑβρος, καὶ εἰς ὕψος περὶ τὰ 80 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἄνω κοιλάς τοῦ Ἑβρου ἀποκλείεται πρὸς νότον ὑπὸ τῶν ὕψηλῶν ὀρέων τῆς Ῥοδόπης διὰ τοῦτο εἶναι βατὴ μόνον κατὰ τὸ ἄνω καὶ κάτω πέρασ αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ ἀμαξιτοὶ ὁδοί, καὶ αἱ σίδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἀκολουθοῦν τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ. Τοῦναντίον ἐν τῇ Κάτω κοιλάδι, διὰ τοῦ ἐκ τοῦ Μικροῦ Αἵμου (ὄρη τῆς Στράντζας) κατερχομένου Ἀγριάνη, ἡ συγκοινωνία εἶναι εὐκολωτέρα μεταξὺ Ἀδριανουπόλεως καὶ Κωνσταντινουπόλεως.

Αἱ πηγαὶ τοῦ Ἑβρου κεῖνται ἄνωθεν τῆς μικρᾶς λεκάνης τοῦ Βάνια εἰς ὕψος 622 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, πρὸς δυσμὰς τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐπὶ τοῦ ὕψηλοτέρου τμήματος τῆς Ῥοδόπης. Μετὰ βραχὺν δὲ ροῦν, ὀρητικώτατος χεῖμαρρος πλήρης κροκαλῶν κατέρχεται πρὸς τὴν πεδιάδα, 300 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, καὶ ῥεεῖ ἀνατολικο-νοτιο-ἀνατολικῶς, ἀκολουθῶν τοὺς πρόποδας τῆς Ῥοδόπης, δεχόμενος τὰ ἄφθονα ὕδατα τῶν ἐκ βορρᾶ κατερχομένων παραποτάμων.

Μόνον πρὸς νότον τῆς Φιλιππουπόλεως ἀπομακρύνεται τῆς Ῥοδόπης, ἔχων τὴν δεξιὰ αὐτοῦ ὄχθην κεκαλυμμένην διὰ γονιμωτάτων προσχώσεων, αἱ ὁποῖαι καθιστοῦν τὴν χώραν εὐφωρωτάτην, ἰδίως δὲ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς ὀρύζης. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἑβρου καὶ ὑπὲρ τὴν Φιλιππούπολιν, ὅπου ἐκβάλλει ἡ Τοπολίτσα, ἐξαπλοῦται μέχρι τοῦ ποταμοῦ λοφώδης χώρα (202 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ὅπου κεῖται ἡ πόλις Τατάρ-Παζαρτζίκ (ἡ ἀρχαία Βήσσα-πάρα), ἄνωθεν τῆς ὁποίας παρὰ τὸ Σαράμπεϋ ἄρχεται ὁ ποταμὸς νὰ γίνεται πλωτὸς μέχρις Ἀδριανουπόλεως, ἐπικινδύνως ὅμως, διότι συνεχῶς μεταβάλλει κοίτην καὶ ὁ πυθμὴν του πληροῦται ἀμμωδῶν ταινιῶν.

Κάτωθεν τῆς Φιλιππουπόλεως, καὶ εἰς ἀπόστασιν 24 χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ Παπασλή, αἱ ὄχθαι τοῦ ποταμοῦ καθίστανται βραχῶδεις. Ἀπὸ δὲ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ κάτω μέχρι τῆς θαλάσσης, ἐπὶ μήκους 123 χιλιομέτρων, ἡ κλίσις του εἶναι 0,25, ἀνὰ πᾶν χιλιόμετρον,

άρκετά πλωτός ἐπιτρέπων τὸν πλοῦν μικρῶν πλοιαρίων ¹⁾).

Ἀπὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἡ κοιλάς εὐρύνεται σημαντικῶς, καὶ καθίσταται ἐλώδης μέχρις ἀποστάσεως 37 χιλιομέτρων, ὅπου πάλιν στενοῦται παρὰ τὸ Ἄρναουτ-κιοϊ (νῦν Καλονέρι), καὶ λαμβάνει διεύθυνσιν νοτιο δυτικὴν. Ἀπὸ τῆς συμβολῆς τοῦ Ἄγριανῆ ποταμοῦ εἰς τὸν Ἐβρον μεταξύ Τυχίου (πρῶν Μπιντικλῆ) καὶ τῶν Ὑψάλων (τῶν ἀρχαίων Κυψέλων), ἄρχεται τὸ Δέλτα τοῦ ποταμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπλήρωσε κόλπον βαθέως εἰσχωροῦντα εἰς τὴν ξηράν, καὶ τοῦ ὁποῖου λείψανον εἶναι ἡ ἰχθυοβριθῆς ἀβαθῆς λίμνη Στεντορίς (νῦν Γιάλα), παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἐβρου, 10 χιλιόμετρα περίπου μακρὰν τῆς θαλάσσης ¹⁾. Τὸ Δέλτα τοῦτο τοῦ ποταμοῦ ἐσχημάτισεν ἐπίσης καὶ

1) Ὁ Ἐβρος ἦτο πλωτός κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ μεταγενεστέρους χρόνους, δι’ αὐτοῦ δὲ συνεκινῶναι ἡ Φιλιππούπολις καὶ Ἀδριανούπολις μετὰ τοῦ ἐπιλείου αὐτῶν Αἴνου. Τοῦτο, ἄλλως τε, μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τοῦ τύπου νομισμάτων τινῶν τῆς Φιλιππουπόλεως τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, τὰ ὁποῖα φέρουν ὡς σύμβολον πλοῖον μετ’ ἀνδρὸς ἢ πρῶραν πλοίου. (Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Περί Φιλιππουπόλεως, ἐν τῷ Περιοδικῷ «Θρακικά», 1928, σελ. 337).

Μέχρι δὲ καὶ πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν, ἀρκετὰ ἱστιοφόρα ἀνέπλεον μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως, μεταφέροντα διάφορα ἐμπορεύματα. Ἄλλ’ ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀλεξανδρουπόλεως (πρῶν Δεδεαγάτς)-Ἀδριανουπόλεως, ἔπαυσεν ἡ ποταμοπλοία, καὶ ἡ πολυτάραχος ἀγορὰ: Λιμούν-ἰσκελεσῆ τῆς Ἀδριανουπόλεως τελείως ἐνεκρῶθη.

1) Οἱ παλαιότεροι τῶν κατοίκων τῆς Αἴνου ἐνθυμοῦνται ὅτι τὰ πλοῖα προσωμίζοντο παρὰ τὸ ἐξωτερικῶν φρουρῶν τῆς πόλεως παρὰ τὴν θέσιν «Τσουκαλαριά», ὅπου σώζονται ἀκόμη καὶ σήμερον οἱ κρίκει εἰς τοὺς ὁποίους προσέδεδον αὐτά. Ἐπίσης καὶ πρὸ τὸ Κουρού-Τὰς πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως.

Κατὰ τὸν Βιργίλιον, ἡ Αἴνος ἦτο παραλία πόλις, κτισθεῖσα εἰς τὸ βάθος ἐνὸς κόλπου, ὅτε ὁ Αἰνεῖας φεύγων ἐκ Τροίας ἠναγκάσθη νὰ προσορμισθῆ εἰς τὰ Θρακικὰ παράλια, (Αἰνιάδος, III, 16—18), ἐνῶ σήμερον ἡ πόλις ἀπέχει ἡμίσειαν καὶ πλέον ὥραν ἀπὸ τῆς παραλίας.

Κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων, ἡ θάλασσα ἔφθανε μέχρι τοῦ κεντρικοῦ φρουρίου, κατὰ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν τοῦ ἱστορικοῦ Παχυμέρη, ὅστις διηγούμενος τὰ τῆς πολιορκίας τῆς Αἴνου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸ 1265, πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἐκεῖ φρουρουμένου ἐκπῶτου Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου Ἀζατίνου, ἀναφέρει ὅτι τὴν μεθεπομένην τῆς συνθηκολογίας μετὰ τῶν πολιορκητῶν, ἀνεφάνησαν τὰ βασιλικά πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐντὸς ὀλίγου «ἐιῶρμον πρὸς τοῖς λιμέσιν». (Βιβλ. III, 27). Πλειότερα βλέπε: Ἀχ. Θ. Σαμοθράκη, ὁ Σουλτάνος τοῦ Ἰκονίου Ἀζατίνος καὶ ἡ πολιορκία τῆς Αἴνου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων 1265, εἰς τό: Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ, τόμ. Β’, 1935—36, σελ. 47 καὶ ἐξῆς,

Ὁ δὲ Καντακουζηνὸς (τόμ. Β’) ἀναφέρει ὅτι ἡ Βῆρα (νῦν Φέρραι), κατὰ τὸ 1312 ἐχρησίμευεν ὡς σταθμὸς τοῦ Βυζαντινοῦ ναυτικοῦ. «Ἐλθὼν δὲ εἰς Βῆραν, ἔνθα αὐτῷ ὠρμίζοντο αἱ νῆες κατὰ τὸν Ἐβρον ποταμόν...» (βλέπε ἡμετέ-

τὴν περίφημον νησίδα τοῦ Γκισοῦρ-Ἀδᾶ, περὶ τῆς ὁποίας τόσος ἐγένετο πάταγος κατὰ τὸν καθορισμὸν τῶν συνόρων (Συνθήκη τῆς Λωζάννης), καὶ ἡ ὁποία τέλος ἐπεδικάσθη τῷ 1926 εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οὕτω διὰ τῶν συχνῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ, ἡ πάλαι ποτὲ ἀνθηροτάτη καὶ ἐμπορικωτάτη Αἴνος κατέστη νοσώδης καὶ ἐστία ἐλωδῶν πυρετῶν. Τοσαύτη δὲ εἶναι ἡ δύναμις καὶ ἡ ἔκτασις τῶν παρατηρουμένων τούτων προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ, ὥστε κατὰ τοὺς γεωλόγους, ἐπειδὴ ἡ μεταξὺ τῆς Αἴνου καὶ Σαμοθράκης θάλασσα δὲν ἔχει σημαντικὸν βάθος, ἡμέραν τινὰ ἡ Αἴνος θὰ ἐνωθῆ μετὰ τῆς Σαμοθράκης διὰ τῆς συσσωρεύσεως παντοειδούς ὕλης, τὴν ὁποίαν διαρκῶς παρασύρει ὁ Ἔβρος εἰς τὴν θάλασσαν ¹⁾.

*
**

Κυριώτεροι τῶν παραποτάμων τοῦ Ἐβρου εἶναι: ὁ Τόνσος, ὁ Ἄρδσς, ὁ Ἐργίνης καὶ ἄλλοι μικρότεροι, περὶ τῶν ὁποίων θέλομεν ὀμιλήσει κατωτέρω.

ΑΡΤΙΣΚΟΣ

Ὁ Ἄρτισκός ἦτο γνωστός ἀπὸ τῶν μυθικῶν ἡδὴ χρόνων. Μεταξὺ τῶν μεγάλων ποταμῶν τοὺς ὁποίους, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἐγέννησεν ὁ ὠκεανὸς ἐκ Τηθύος, ὁ Ἡσιόδος ἀναφέρει καὶ τὸν Ἄρτισκόν, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει Ἄρτησκον.

«Εὐνὸν τε Ἄρτησκον θεῖον Σκάμανδρον» ²⁾.

Κατὰ τὸν Κάρολον Σίττλ ³⁾, ὁ Ἄρτησκος, πολὺ πιθανόν, εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν νὰ περιελάμβανε καὶ αὐτὸν τὸν Ἐβρον.

Ἀναφέρων ὁ Ἡρόδοτος τὸν Ἄρτισκόν, λέγει τὰ ἐξῆς περὶ αὐτοῦ: «Δαρειὸς δὲ ἐντεῦθεν (δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ Τεάρου ποταμοῦ), ἀπίκετο ἐς ἄλλον ποταμόν, τοῦ ὄνομα Ἄρτισκός ἐστι, ὃς δι' Ὀδρυσέων ⁴⁾

ραν πραγματείαν: Περὶ τῆς Θρακικῆς πόλεως Βήρας καὶ τῆς ἐν αὐτῇ Μονῆς τῆς Κοσμοκρατείας, ἐν τῇ Θρακικῇ Στοῦξ τοῦ 1932, σελ. 87 καὶ ἐξῆς).

1) Κωνσταντίνου Μητσοπούλου, Φυσικὴ Γεωγραφία τῆς Θράκης, ἐν τῇ Θρακικῇ Ἐπετηρίδι, 1897, σελ. 258 καὶ ἐξῆς.

2) Ἡσιόδου, Θεογονία, 345.

3) Κ. Σίττλ, Ἐκδοσις Ἡσιόδου, σελ. 118.

4) Οἱ Ὀδρύσαι ἦσαν ἰσχυρότατος καὶ πολεμικώτατος τῶν λαῶν τῆς Θράκης, κατοικῶν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (IV, 92), ἐκατέρωθεν τοῦ Ἄρτισκοῦ ποταμοῦ. Πρῶτος αὐτῶν βασιλεὺς καὶ ἰδρυτὴς τοῦ βασιλείου τῶν Ὀδρυσέων, ἦτο ὁ Τήρης περὶ τὰ 480 π. Χ. πατὴρ τοῦ Σιτάλκου. Ἐπὶ τοῦ Σιτάλκου, τὸ βασι-

ρέει. Ἐπί τοῦτον δὲ τὸν ποταμὸν ἀπικόμενος ἐποίησε τοιόνδε: Ἄποδέξας χωρίον τῇ στρατιῇ ἐκέλευσε πάντα ἄνδρα λίθον ἓνα παρεξίοντα τιθέναι ἐς τὸ ἀποδοδεγμένον τοῦτο χωρίον, ὡς δὲ τοῦτο ἡ στρατιῇ ἐπέτελεσε, ἐνταῦθα κολωνοὺς μεγάλους τῶν λίθων καταλιπών, ἀπήλαυε τὴν στρατιήν»¹⁾).

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας, μανθάνομεν ὅτι περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔκτου π. Χ. αἰῶνος, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀδρουσῶν, ἀνατολικῶς τοῦ Ἐβρου καὶ μεταξὺ τοῦ Τεάρου καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως (Οὔσκουδάμας τότε), ὑπῆρχε ποταμὸς γνωστὸς ὑπὸ τὸ Θρακικὸν ὄνομα Ἄρτισκός. Ἄλλ’ ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Θράκης. ὑπάρχουν πολλοὶ ποταμοὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Ἐβρον ποταμὸν. Ποῖος λοιπὸν ἐκ τούτων εἶναι ὁ ἀντικαταστήσας τὸν Ἄρτισκόν; Περὶ τούτου μεγάλη διαφωνία καὶ σύγχυσις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν νεωτέρων.

Κατὰ τὸν διάσημον γερμανὸν ἱστορικὸν Spruner, Ἄρτισκός εἶναι ὁ ἀπὸ τοῦ Μικροῦ Αἴμου πηγάζων καὶ διὰ τῆς πολίχνης Κουλελή (νῦν Πύθιον) διερχόμενον Τεκέ-ντερές, ὅστις ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀγριά νην παρὰ τὸ Παυλίκισί.

Κατ’ ἄλλους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Gatterer καὶ ὁ πολὺς Κεῖπερτ, θεωροῦν ὡς Ἄρτισκὸν τὸν ἐκ τῆς Ῥοδόπης πηγάζοντα Ἄρδαν καὶ ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Ἐβρον παρὰ τὰ Μαράσια τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Ἄλλοι πάλιν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ αἰίδιμος Σκορδέλης, θέλοντες νὰ συμφωνήσουν μὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερόμενα, καθ’ ἃ ὁ Ἄρτισκός «δι’ Ὀδρουσέων ῥέει», θεωροῦν ὡς Ἄρτισκὸν τὸν Τόνσον, δηλαδὴ τὸν σημερινὸν Τούντζαν. «Ἡ νῦν Τούντζα, λέγει ὁ Σκορδέλης, πηγάζει ἐκ τῆς δυτικωτέρας Θράκης, οὐ μακρὰν τῆς πόλεως Καλοφέρι, ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Αἴμου, φέρουσα ἐκεῖ τὸ

λειον τῶν Ὀδρουσῶν ἐπεξετείνετο ἀπὸ τῶν Ἀβδήρων μέχρι τοῦ Δουνάβεως, καὶ ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου. (Θουκυδίδου, Β, 97). Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο ἄλλοτε ἢ Οὔσκουδάμα (Ἀδριανούπολις), ἄλλοτε τὰ Κύψελα (Ἰψαλα) καὶ ἄλλοτε ἢ Βιζύη, μέχρι τοῦ 341 π. Χ. ὁπότε ἐκδιωχθέντος τοῦ βασιλέως αὐτῶν Κερσοβλέπτου καὶ καταφυγόντος εἰς τὰς Ἀθήνας, κατελύθη τὸ βασίλειον τῶν Ὀδρουσῶν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνα, ὅστις ἐξελλήνισε τὴν χώραν, κτίσας τὴν ὁμώνυμον αὐτοῦ πόλιν Φιλιππόπολιν.

Κατὰ τὸν Στράβωνα (VII, 331. 43). Ὀδρύσας ἐκάλουν τὴν μεγάλην Θρακικὴν φυλὴν, ἢ ὁποία κατῴκει τὴν ἀπὸ τοῦ Ἐβρου καὶ τῆς πόλεως τῶν Κυψέλων χώραν, μέχρι τῆς ἀρχαίας Ὀδησοῦ (νῦν Βάρνας), τῶν ὁποίων βασιλεῖς ὑπῆρξαν: ὁ Ἀμάδοκος, ὁ Κερσοβλέπτης, ὁ Βηρισάδης, ὁ Σεύθης καὶ ὁ Κότυς.

1) Ἡροδότου, IV, 92.

ὄνομα: Ῥάσκα. Ῥέει δέ, καθ' ἀρχάς πρὸς ἀνατολάς πλησιέστατα τοῦ Αἴμου, εἶτα δὲ περὶ τὴν Ὑάμπολιν καμπτομένη, τρέπεται πρὸς νότον καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸν Ἐβρον παρὰ τῇ Ἀδριανουπόλει. Πάντως λοιπὸν οὗτος εἶναι ὁ τοῦ Ἡροδότου Ἀρτισκός, «ὃς δι' Ὀδρυσέων ῤέει». Συμπληρῶν δὲ τὰ ἀνωτέρω, προσθέτει: «Ἄλλ' ἤδη ὁ Ζώσιμος ἀναφέρει ἀριστερόθεν ῤέοντα ποταμὸν καὶ εἰς τὸν Ἐβρον ἐμβάλλοντα, Τόνσον. Ἐκ τούτου δ' ἴσως ἐπιτρέπεται νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι καὶ ὁ ποταμὸς οὗτος ἔκπαλαι ἔφερε δύο ὀνόματα, ἴσως κατὰ τὰ δύο τμήματα τοῦ ῤοῦ αὐτοῦ, καὶ ἴσως μάλιστα τὸ βορειότερον Ἀρτισκός (Ῥάσκα), τὸ δὲ νοτιο-ἀνατολικὸν Τόνσος (Τούντζα) 1).

Ἄλλὰ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, δὲν εἶναι δυνατόν ἢ νῦν Ἄρδα νὰ εἶναι ὁ Ἀρτισκός τῶν ἀρχαίων, καθ' ὅσον ὁ ῤοῦς αὐτοῦ εὐρίσκεται ἔξω τοῦ βασιλείου τῶν Ὀδρυσῶν καὶ πέραν τοῦ Ἐβρου, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος.

Ἄλλὰ ποῖαν λοιπὸν τῶν γνώμων τούτων νὰ παραδεχθῶμεν;

Ἡ γνώμη, καθ' ἣν ὁ Ἀρτισκός τοῦ Ἡροδότου εἶναι ὁ νῦν Ἄρδας, πλὴν τῆς ὁμοιότητος τοῦ ὀνόματος, ἢ ὁποῖα πολλοὺς παρεπλάνησε, οὐδὲν ἄλλο ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς 1). Μάλιστα, μετὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ Mannert 2), δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε κἂν λόγος νὰ γίνῃ περὶ αὐτῆς.

Κατὰ τὸν αἰοίδιμον Γεώργιον Λαμπουσιάδην, Ἐφορον τῶν ἀρχαιοτήτων Θράκης ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς, ἐν Ἀδριανουπόλει, τὸν ποταμὸν τοῦτον τοῦ Ἡροδότου ἀντικατέστησεν ὁ ἀπὸ τοῦ Μικροῦ Αἴμου πηγάζων καὶ διὰ τῆς κωμοπόλεως Μπαμπᾶ-Εσκή (τῆς ἀρχαίας Βουρτουδιζοῦ) διερχόμενος Μπουγιούκ-Δερές, ὅστις συμφωνεῖ μὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερόμενα. Φέρει δὲ τὰ ἐξῆς πειστικὰ ἐπιχειρήματα.

1) Βλασίου Σκορδέλη, Θρακικαὶ μελέται, σελ. 28 καὶ ἐξῆς.

2) Ὁ πατριάρχης Κύριλλος, πρῶν Ἀδριανουπόλεως, παραδέχεται τὸν Ἀρτισκὸν ὡς τὴν σημερινὴν Ἄρδαν ἢ Ἄρταν, προσθέτων ὅτι τὸ ὕδωρ αὐτοῦ εἶναι ἐλαφρὸν καὶ ὑγιεινὸν καὶ περιέχει, ὡς λέγουσι, καὶ ψήγματα χρυσοῦ. (Περιγραφή Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν πέριξ τῆς Θράκης μερῶν, σελ. 73, ἐπισυναφθεῖσα εἰς τὴν: Ἱστορικὴν περιγραφὴν τοῦ ἐν Βιέννῃ προεκδοθέντος χωρογραφικοῦ πίνακος τῆς μεγάλης Ἀρχισατραπείας τοῦ Ἰκονίου, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσαν ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Τυπογραφείῳ ἐν ἔτει 1815)

Τὴν γνώμην ταύτην ἔχομεν καὶ ἡμεῖς ἀκολουθήσει ἐν τινι περὶ Ἐβρου πραγματεῖα ἡμῶν δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ Ἐφημερίδι «Κωνσταντινούπολις» (7 Φεβρουαρίου 1900), καὶ τῇ ὁμωνύμῳ ἐν Φιλιππουπόλει ἐκδιδομένη ἐφημερίδι (10 Φεβρουαρίου 1900). Ἄλλὰ μετὰ τὴν δημοσιευσιν τῶν Θρακικῶν Μελετῶν τοῦ Γεωργίου Λαμπουσιάδου (Τόμ. Α'. 1911, σελ. 75-83), ἀσπαζόμεθα τὴν γνώμην αὐτοῦ, καθ' ἣν ὁ Ἀρτισκός τοῦ Ἡροδότου, εἶναι ὁ Μπουγιούκ-Δερές, ἐκεῖ δὲ παραπέμπομεν τὸν βουλούμενον πλειότερα.

Ἐάν ἔχωμεν ἐνώπιόν μας λεπτομερῆ καὶ ὑπὸ μεγάλην κλίμακα χάρτην τῆς Θράκης, θὰ ἴδωμεν ὅτι ἡ ὁδὸς τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν ὁ Δαρεῖος κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείαν του (513 π.Χ.) κεῖται μᾶλλον ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Θράκῃ καὶ παρὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον, παρὰ ἐν τῇ Κεντρικῇ Θράκῃ.

Ἀπερχόμενος ὁ Δαρεῖος τοῦ Τεάρου δὲν εἶχε κανένα λόγον νὰ προτιμῆσῃ τὴν διὰ τῆς Κεντρικῆς Θράκης ὁδοιπορίαν, δηλαδὴ διὰ μέσου Ἀδριανουπόλεως. Διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἤθελεν ὑποβληθῆ εἰς ἀνωφελεῖς κόπους, ματαίως δὲ ἤθελε ταλαιπωρῆσαι τὴν πολυάριθμον στρατίαν του. Ἐξ ἄλλου ὁ Ἡρόδοτος, ὅστις δὲν ἐλησμόνησε νὰ μνημονεύσῃ τὸν Τεάρον, Κοντάδεσδον, Ἀρτισκὸν καὶ ἄλλους μικροτέρους παραποτάμους, δὲν θὰ ἐλησμόνει νὰ ἀναφέρῃ καὶ τοὺς μεγαλειτέρους ποταμοὺς τῆς Θράκης Τόνσον καὶ Ἔβρον, τοὺς ὁποίους, κατ' ἀνάγκην, ὁ Δαρεῖος θὰ συνήντα εἰς τὸν δρόμον του.

Ἀντὶ λοιπὸν τῆς διὰ τῆς Κεντρικῆς Θράκης ὁδοιπορίας, ἐπρότιμῃσε τὴν διὰ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, μὴ ἀπομακρυνόμενος τοῦ Εὐξείνου, ὅπου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, προσῆλθον αὐτῷ «οἱ τὴν Σαλμηδουσσὸν ἔχοντες Θρήϊκες καὶ ὑπὲρ Ἀπολλωνίης τε καὶ Μεσημβρίας πόλιος οἰκημένοι, καλεόμενοι δὲ Σκυρμιάδαι καὶ Νιψαῖοι ἀμαχητὶ σφέας αὐτοὺς παρέδωσαν Δαρείῳ»¹.

Ἐξ ἄλλου καὶ μέχρι σήμερον παρὰ τὸν Μπουγιούκ-Δερέν, σώζονται ἑννέα κολωνοί²) (tumuli), οἱ ὅποιοι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, νὰ ἦσαν οἱ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου μνημονευόμενοι καὶ ἀποτελεσθέντες ἐκ τῶν λίθων τοὺς ὁποίους ἔρριψαν ἐντολῇ τοῦ Δαρείου οἱ στρατιῶται του εἰς ἀνάμνησιν τῆς διαβάσεώς του τῷ 515 π. Χ. κατὰ τὴν ἐπὶ τοὺς Σκύθας ἐκστρατείαν του.

1) Ἡροδότου, IV, 93.

2) Πρὸς βορρᾶν τῆς κωμοπόλεως Μπαμπά-Ἐσκή, καὶ δύο ὥρας περίπου μακρὰν, σώζονται οἱ κολωνοὶ οὗτοι, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ χωρίον τι ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν καλούμενον τουρκιστὶ: Ντοκοῦζ-γιούκ. (Μελλισσηνοῦ Χριστοδοῦλου, Περιγραφή Ἱστοριογεωγραφικῆ τῆς Ἐπαρχίας Σαράντα-Ἐκκλησιῶν, σελ. 48).

Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (V, 8), οἱ τύμβοι οὗτοι (tumuli), κοινῶς «τοῦμπε» ἐχρησίμευον ὡς τόφοι τῶν βασιλέων καὶ ἡγεμόνων τῆς Θράκης. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Ἡροδότου ἐπεβεβαίωσαν διάφοροι τῶν τύμβων τούτων ἀνασκαφαί, αἱ ὁποῖαι ἔφερον εἰς φῶς, σκελετοὺς, διάφορα ὄπλα, κτερίσματα, σκεύη κτλ. τοιοῦτοι τύμβοι ἀπαντοῦν καθ' ὅλην τὴν Θράκην, ἰδίως δὲ κατὰ τὸν βόρειον. ροὺν τοῦ Ἔβρου ποταμοῦ. Ἀνατολικῶς τῆς Ἀρκαδιουπόλεως, σώζονται τέσσαρες τύμβοι. Παρὰ τὴν Βιζύην, τὴν πρωτεύουσαν τῶν Ἀστών ὑπάρχουν 32. Περὶ τὴν Φιλιππούπολιν καθὼς ἀναφέρει ὁ Σκορδέλης, ἀριθμοῦνται περὶ τοὺς 100. Κατὰ δὲ τὸν G. Seure, οἱ τύμβοι τῆς Θράκης ἀνέρχονται εἰς 10.000 περίπου. (G. Seure, Exploration des Quelques tells de la Thrace, in Bulletin de Correspondance Hellénique, 1906, σελ. 359 καὶ ἐξῆς).

Ἄλλὰ τότε τίθεται τὸ ἐρώτημα: Πῶς λοιπὸν ὠνομάζετο ὁ ποταμὸς ὁ ὁποῖος φέρει σήμερον τὸ ὄνομα Ἄρδας;

Ὁ Ἄππιανός ¹⁾, ἀναφέρει ποταμὸν τινα ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Ἐβρον ποταμὸν ὀνόματι Ἀρπησσόν. Τὸν ποταμὸν τοῦτον πολλοὶ παρεδέχθησαν ὡς τὸν σημερινὸν Ἄρδαν, πλανηθέντες ἐκ τῆς ὀνομασίας τὴν ὁποῖαν δίδουν εἰς αὐτὸν οἱ Τοῦρκοι: Ἀρπασοῦ. Ἐκ τῶν παλαιότερων γεωγράφων ὁ Νικόλαος Λωρέντης ²⁾ ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ του λέγει: «... δεχόμενος δὲ εἰς ἑαυτὸν (ὁ Ἐβρος) δεξιόθεν μὲν τὸν Ἀρτίσκον ἢ Ἄρδαν (Ἀρπασοῦ) τανῦν λεγόμενον...» Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ Κεῖπερτ καὶ ὁ Μέλχιγκ ³⁾ παραδέχονται τὸν Ἄρδαν ὡς τὸν Ἀρπησσόν τοῦ Ἀππιανοῦ. Επίσης καὶ τὸ Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη ⁴⁾ παραδέχεται τὴν γνώμην ταύτην.

Ἄλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ἀππιανοῦ, κατὰ τὸ ὅποιον τὰ στρατεύματα τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κασσίου, κατὰ τὴν μάχην τῶν Φιλίππων 42 π. Χ. ἔφθασαν εἰς τὸν Ἀρπησσόν ποταμὸν τὴν τετάρτην ἡμέραν, δὲν ὑπελείπετο δὲ παρὰ μία ἡμέρα διὰ νὰ φθάσουν εἰς τοὺς Φιλίππους δὲν συμφωνεῖ μὲ τὰ πράγματα καὶ ἔχει ἀνάγκην διορθώσεως.

Πράγματι, ὑπάρχει κώμη τις, Ἀρπατζίκ ⁵⁾ καλουμένη ἀπέχουσα μίαν ὥραν ἀπὸ τῶν Φιλίππων. Ἄλλ' ἐνταῦθα ὁ Ἐβρος δεὸν νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ τοῦ ποταμοῦ Νέστος, καθ' ὅσον, ἀπὸ οἰονδήποτε μέρος τοῦ Ἐβρου καὶ ἂν ἀναχωρήσῃ τις, ἢ ἀπόστασις εἶναι τοιαύτη, ὥστε διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τοὺς Φιλίππους, ἀπαιτεῖται ὁδοιπορία 6—8 ἡμερῶν.

Ἄλλ' ἐπὶ πλέον ὀδηγούμεθα καὶ ἐκ τῆς πορείας τὴν ὁποῖαν ἤκολούθησαν τὰ στρατεύματα τοῦ Κασσίου καὶ Βρούτου. Οὗτοι διαβάντες τὸ Σέρρειον ἀκρωτήριον καὶ προχωρήσαντες διὰ τῆς σημερινῆς Κομοτινῆς, εἶχον ἀριστερὰ τὴν Μαρώνειαν. Ἐκεῖθεν, προελάσαντες,

1) Ἀππιανοῦ, IV, 103,

2) Νικολάου Λωρέντη, Νεωτάτη διδακτικὴ Γεωγραφία, Ἐκδοσις Βιέννης, 1838, Τόμ. Β'. σελ. 353.

3) Κεῖπερτ καὶ Μέλχιγκ, Γεωγραφικὸς χάρτης τῆς Νέας Ἑλλάδος, Ἐκδ. Ἐλευθερουδάκη, 1921.

4) Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη, ἐν λέξει Ἄρδα. Ἡ μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία ἀναφέρει μόνον τὸν Ἀρπησσόν, χωρὶς νὰ ἐκφέρῃ γνώμην.

5) Σήμερον τὸ Ἀρπατζίκ, ἔχει 110 κατοίκους (1928) καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ Νομὸν Δράμας. Ἐχει δὲ μετονομασθῆ Στέρνα.

διήλθον τὴν χώραν τῶν Κικόνων ¹⁾ καὶ Βιστόνων ²⁾ μεταξύ τῆς Βιστονίδος λίμνης καὶ τοῦ χωρίου Γλασί-κιοῖ (νῦν Ἰασμος). Κατόπιν διήλθον τὴν πρὸς νότον τῆς Ξανθείας (Ξάνθης) πεδιάδα, καὶ μετὰ ταῦτα διευθυνθέντες πρὸς Βορρᾶν διὰ τῶν δασωδῶν ὁρέων τοῦ Τσάλ-Ντάγ (Βουνά τῆς Ξάνθης, διακλάδωσις τῆς Ῥοδόπης), ἔφθασαν πρὸς τὸ ἑσπέρας τῆς τετάρτης ἡμέρας εἰς ἰὸν Ἀρπησσὸν ποταμὸν.

«Τῇ τετάρτῃ δὲ ἐπὶ Ἀρπησσὸν ποταμὸν ἤξειν, ἐκπίπτοντα εἰς τὸν Ἔβρον. . .»³⁾.

Ὁ Ἀρπησσὸς οὗτος, ἴσως ἦτο πόλισμά τι ἐξ οὗ καὶ ὁ παραπλεύρως αὐτοῦ διερχόμενος ῥύαξ (τότε ἴσως ποταμός) Ἀρπησσός, ἐξ οὗ κατὰ παραφθοράν τὸ Τουρκικὸν ὄνομα Ἀρπατζίκ, κείμενον 20 περίπου λεπτὰ εἰς κατάφυτον καὶ γραφικωτάτην θέσιν, ὅπισθεν τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τῷ κατερχομένῳ τὸν Νέστον ποταμὸν, εἰς τὸν ὅποιον ἐκβάλλει ⁴⁾.

Ἄλλ' ἐφ' ὅσον ἐκ τῶν ἀρχαίων κειμένων, δὲν δυνάμεθα νὰ διαφωτισθῶμεν περὶ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος τοῦ ποταμοῦ Ἄρδα, κατ' ἀνάγκην παραδεχόμεθα αὐτό, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δυνάμεθα καὶ νὰ δικαιολογήσωμεν αὐτό.

ΤΟΝΣΟΣ

Καὶ περὶ τοῦ Τόνσου, κοινῶς Τούντζα, ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ διάφοροι γνῶμαι.

Ὁ Στράβων ἀποκαλεῖ αὐτὸν Ἄρισβον, διαρρέοντα παρὰ τὴν χώραν τῶν Κεβρηνίων Θρακῶν ⁵⁾. Ὁ δὲ De l' Ile ⁶⁾ ὅστις συναθροίσας ὅ,τι εὔρε διεσπαρμένον περὶ τοῦ ποταμοῦ Ἔβρου, διέγραψε τὸν ῥοῦν τοῦ ποταμοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ προπαρελθόντος αἰῶνος, ἀποκαλεῖ αὐτὸν Τόνσον ἢ Βοῦργον.

1, Οἱ Κίκονες κατῴκουν παρὰ τὸν Ἔβρον ποταμὸν καὶ τὴν Θρακικὴν παραλίαν παρὰ τὴν πόλιν Στρώμην, κειμένην ἀνατολικῶς τῆς Μαρωνείας. (Ἡροδότου, VII, 59).

2) Οἱ Βίστονες κατῴκουν παρὰ τὴν Βιστονίδα λίμνην (νῦν Μπουροῦ) μεταξύ Ἀβδήρων καὶ Στρώμης. (Ἡροδότου, VII, 90).

3) Ἀππιανοῦ, IV, 103.

4) Σταύρου Μερτζίδου, Οἱ Φίλιπποι, σελ. 155—157.

5) Στράβωνος, XIII, 590.— «Ἔστι δὲ καὶ ποταμὸς Ἄρισβος ἐν Θράκῃ, ὡσπερ εἴρηται καὶ τούτου πλησίον οἱ Κεβρήνιοι Θραῖκες . . . ἐμβάλλων εἰς τὸν Ἔβρον».

6) Λεξικὸν Sabbatier, ἐν λέξει Ἔβρος, Ἐπίσης καὶ ὁ D' Anville εἰς τοὺς χάρτας αὐτοῦ διέγραψε τὸν ῥοῦν τοῦ Ἔβρου, ὅπως καὶ ὁ De l' Ile.—(Αὐτόθι).

Ὁ Ἀρποκρατίων ¹⁾, ὀνομάζει αὐτὸν Τάξον, παρὰ τὸν ὁποῖον ἔκειτο ἡ ἀρχαία Θρακικὴ πόλις Καλύβη (ἢ σημερινὴ Ἰάμπολις). Ὁ Αὐγουστιαὸς Πίναξ, ὀνομάζει αὐτὸν Τοπτις, ὁ δὲ Ζώσιμος, ²⁾ Τῶνον.

Κατὰ τὸν Μελετίου ³⁾ καλεῖται Τάξος ἢ Ταίναρος, πηγάζων ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Αἴμου καὶ ἐκβάλλων ὀλίγον κατωτέρω τῆς Ἀδριανουπόλεως, καλεῖ δὲ αὐτὸν Τάξον. Ὁ Πατριάρχης Κύριλλος ⁴⁾, πρῶην Ἀδριανουπόλεως, καλεῖ αὐτὸν ἐπίσης Τάξον. Ἐπίσης, καὶ ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις ⁵⁾ Τάξον ἢ Ταίναρον, λαμβάνων τὰς πληροφορίας του παρὰ τοῦ Μελετίου.

Ὁ ἀρθρογράφος τοῦ Λεξικοῦ Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας ⁶⁾, ὀνομάζει αὐτὸν Τονδιαν (κοινῶς Τούντζαν), χωρὶς ν' ἀναφέρῃ πόθεν ἀρύεται τὸ ὄνομα τοῦτο ⁷⁾.

Ἐπίσης εἶδομεν ἀνωτέρω, ὅτι πολλοὶ παραδέχονται τὸν Τόνσον, ὡς τὸν Ἀρτισκὸν τοῦ Ἡροδότου.

Ἄλλ' ὁ Ἄρισβος, νῦν Τούντζα, ἔκπαλαι ἐκαλεῖτο Τόνσος ἢ ὀρθότερον Τόνζος, ὄνομα καθαρῶς θρακικόν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν νομισμάτων τῆς Ἀδριανουπόλεως Εἰς τινα ἐξ αὐτῶν ἀπεικονίζεται ὁ Τόνσος ἐξηπλωμένος πρὸ τῆς πόλεως, φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν: ΤΟΝΖΟΣ ⁸⁾.

Τὸ ὄνομα Τόνζος, καθαρῶς Θρακικόν, δὲν φαίνεται νὰ εἶναι καὶ τόσον σπάνιον, ὅσον φαίνεται κατ' ἀρχάς. Ἐκ τινος Θρακικῆς ἐπιγραφῆς ⁹⁾, μανθάνομεν ὅτι ὑπῆρχε καὶ Τονζηῖς, κύριον ὄνομα γυναικός. Ἐπίσης ὑπῆρχε καὶ πόλις Τόνζος ¹⁰⁾, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς

1) Ἀρποκρατίωνος, Λεξικὸν τῶν 10 ῥητόρων, ἐν λέξει.

2) Ζωσίμου, 11, 22, 8.

3) Μελετίου Γεωγραφία, Τόμ. Γ', σελ. 52.

4) Κυρίλλου Πατριάρχου, αὐτόθι, σελ. 67.

5) Εὐγενίου Βουλγάρως, Γεωργικὰ τοῦ Βιργιλίου (Σχόλια, εἰς στίχον 463).

6) Λεξικὸν Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας, Σταύρου Βουτυρά, ἐν λέξει Τουρκία, σελ. 244. Ἀλλαχοῦ δὲ (σελ. 308) ὀνομάζει αὐτόν, Ἰάξον. Πολὺ πιθανὸν νὰ πρόκειται περὶ τυπογραφικοῦ λάθους.

7) Ὁ Lewenklaui, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Χάμμερ (Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας (Τόμ. Α' σελ. 237 ἐν ὑποσημείωσει) εἰς τὰς Πανδέκτας αὐτοῦ (κεφ. 30., παράγει τὸν Ταίναρον ἐκ τοῦ Τεάρου, καὶ θεωρεῖ αὐτόν ὡς τὸν Τούντζαν.

8) Head-Σβορώνου, Ἱστορία τῶν Νομισμάτων, Τόμ. Α', σελ. 360. Τοιοῦτο νόμισμα, κάλλιστα διατηρούμενον, ἀναφέρει ὁ Λαμπουσιάδης, ὑπῆρχεν εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὸ ὁποῖον μετὰ τῶν ἄλλων κειμηλίων ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρός, κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν τῆς 19ης Αὐγούστου 1905. (Θρακικαὶ Μελέται, τόμ. Α', σελ. 78).

9) Albert Dumont, Melanges d' Archéologie et d' Epigraphie, σελ. 568.

10) Πτολεμαίου, Γεωγραφία, III, 11, 7.

Θράκης, πολύ πιθανόν παρά τὸν ὁμώνυμον ποταμὸν, καὶ πόλις Τόνζου¹⁾, ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξεινοῦ Πόντου, μεταξύ Ἀπολλωνίας καὶ Περοντικοῦ (νῦν Βασιλικὸν) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀστών.

ΕΡΓΙΝΗΣ

Ὁ Ἐργίνης πηγάζων ἐκ τοῦ Μικροῦ Αἵμου (Στράντζας) καὶ διαρρέων τὴν κοιλάδα τῆς Ἀδριανουπόλεως, μετὰ τινὰς ἐλιγμούς πρὸς δυσμὰς, βορρᾶν καὶ πάλιν πρὸς δυσμὰς, ἐκβάλλει εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἐβρου, ἀπέντι τοῦ χωρίου Ταρσίου (Χαντζιᾶ) εἰς ἀπόστασιν μετὰ τοῦ Τυχίου (πρῶν Μπιντικλῆ) καὶ τῶν Ὑψάλων, 54 περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἐβρου.

Παρά τοῖς ἀρχαίοις ἦτο γνωστὸς ὑπὸ τὸ Θρακικὸν αὐτοῦ ὄνομα Ἀγριάνης²⁾. Ἀργότερον δὲ ἔλαβεν τὰ ὀνόματα: Ἐργίνος, Ῥηγινία, Ἐρίγων³⁾ καὶ Ἐργίνης⁴⁾, ἐξ οὗ καὶ τὸ Τουρκικὸν ὄνομα Ἐρκενε. Ὁ Ἀγριάνης οὗτος εἶναι ὁ ποταμὸς ἐκεῖνος παρά τὸν ῥοῦν τοῦ ὁποῦ «ὁ Θρητικὸς Βορέας ἀνερειψάμενος Κεκροπίηθεν Ἰλισσοῦ προπάροιθε χορῶ ἐνὶ δινέουσαν τὴν Ἐρεχθητῖδα Ὠρείθειαν λυγαίοις ἐδάμασε περὶ νεφέεσι καλύψας».

Ὁ Πλίνιος⁵⁾ ἀναφέρων τὸν Ἐργίνον, λέγει ὅτι ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν. Τὴν ἀνακρίβειαν ταύτην τοῦ Πλινίου, δὲν δυνάμεθα νὰ καταλογίσωμεν εἰς βᾶρος αὐτοῦ, καθ' ὅσον ὀλίγον μετὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Ἐργίνου εἰς τὸν Ἐβρον, ἐκτείνεται ἕλος μέγα, εἰς τὸ ὁποῖον, εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ἀπατηθῆ ὅτι ἐξέβαλλεν ὁ ποταμὸς, ὡς νὰ ἐχύνετο ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν θάλασσαν.

1) Πτολεμαίου, Γεωγραφία III, 11, 3. Πρβλ. Μελετίου, Γεωγραφία, Τόμ. Γ', σελ. 100. Ὁ Albert Dumont (αὐτόθι, σελ. 568), ἀναφέρει καὶ πόλιν Τόνζους ἐπὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ἀλλ' ἄγνωστόν που κειμένην.

2) Πρβλ.. Ἀγριάνες, λαὸς Θρακικὸς, κατοικῶν περὶ τὴν Ροδόπην. (Στράβωνος VII, 331, 37).

3) Στράβωνος, VII, 331, 49. «Ὁ νῦν ποταμὸς Ῥηγινία ἐν Θράκῃ καλούμενος, Ἐρίγων ἦν καλούμενος».

4) Ὁ Βυζαντινὸς συγγραφεὺς Θεοφύλακτος ὁ Σιμοκκάττας (7ος αἰὼν) τὸν Ἐργίνην ὀνομάζει: Ἐργινίαν «Ἀφικνεῖται (ὁ Κορμεντιόλος) δὲ καὶ κατὰ τὸν Ἐργινίαν, οὕτω καλούμενον ποταμὸν . . . ». Ἐνταῦθα παρά τὸν Ἐργινίαν ποταμὸν, ὑπέστησαν πανωλεθρίαν οἱ Ἄραβες ὑπὸ τοῦ Κορμεντιόλου, στρατηγοῦ τοῦ Μαυρικίου τῷ 584 μ. Χ. καὶ ἐξεδιώχθησαν τῆς Θράκης. (Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορικὰ πραγματεῖαι, 1858, σελ. 284).

5) Πλινίου Φιλικῆ Ἱστορία, IV, 18, 9.

Οἱ παραπόταμοι τοῦ Ἐργίνου ἀνέρχονται εἰς ἑκατὸν καὶ πλέον. Τὸ ρεῦμα αὐτοῦ, ἰδίᾳ δὲ ἐν καιρῷ χειμῶνος, εἶναι ὀρμητικώτατον, πλημμυρίζον τὴν ὑπαιθρον χώραν, διενεργουμένης τῆς συγκοινωνίας μετὰ τῶν πέριξ διὰ τῆς μεγάλῃς λιθοκτίστου γεφύρας, τὴν ὁποῖαν κατεσκεύασεν ὁ Σουλτᾶνος Μουράτ ὁ Β΄ τῷ 1427¹⁾

*
**

Εἰς τὸν Ἀγριάνην ποταμόν, μεταξύ ἄλλων παραποτάμων, χύονται καὶ δύο ποταμίσκοι γνωστοὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων: ὁ Κοντάδεσδος καὶ ὁ Τέαρος, ἀναφερόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου²⁾. Τοῦ Τεάρου μάλιστα τούτου ἐπαινεῖ τὰ ὕδατα, διηγούμενος τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπους κατὰ τῶν Σκυθῶν τῷ 515 π. Χ.

«Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ Τεάρου ποταμοῦ τὰς πηγὰς, ἐστρατοπέδευ-
» σατο, λέγει, ἡμέρας τρεῖς. Ὁ Τέαρος λέγεται ὑπὸ τῶν περιοίκων
» εἶναι ποταμὸς ἄριστος τὰ τε ἄλλα ἐς ἄκεσιν φέροντα καὶ δὴ καὶ
» ἀνδράσι καὶ ἵπποισι ψώρην ἀκέσασθαι. Εἰσὶ δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ
» δυῶν δέουσαι τεσσαράκοντα, ἐκ πέτρης τῆς αὐτῆς ρέουσαι. Καὶ αἱ
» μὲν αὐτέων εἰσὶ ψυχραὶ, αἱ δὲ θερμαί. Ὁδὸς δ' ἐπ' αὐτὰς ἔστι ἴσης
» ἐξ Ἡραίου τε πόλιος τῆς παρὰ Περίνθῳ καὶ ἐξ Ἀπολλωνίης τῆς
» ἐν Εὐξείνῳ Πόντῳ δυῶν ἡμερῶν ἑκατέρῃ. Ἐκδιδοῖ δὲ ὁ Τέαρος ἐς
» τὸν Κοντάδεσδον ποταμόν, ὁ δὲ Κοντάδεσδος ἐς τὸν Ἀγριάνην, ὁ
» δὲ Ἀγριάνης ἐς τὸν Ἐβρον, ὁ δὲ ἐς τὴν θάλασσαν τὴν παρ' Αἴνω
» πόλιν».

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Ἡροδότου μανθάνομεν ὅτι κατὰ τὸ βορειο-ἀνατολικὸν μέρος τῆς Θράκης, ὑπῆρχον δύο ποταμοὶ: ὁ Κοντάδεσδος καὶ ὁ Τέαρος, ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Ἀγριάνην ποταμόν. Ὅτι ὁ Τέαρος εἶχε 38 πηγὰς πηγαζούσας ἐκ τῆς αὐτῆς πέτρας, τῶν ὁποίων ἄλλαι μὲν ἦσαν θερμαί, ἄλλαι δὲ ψυχραί, κατάλληλοι διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ψώρας, ἀνθρώπων καὶ ἵππων. Καὶ ὅτι ἀπείχον ἀπὸ τῆς Ἀπολλωνίας (νῦν Σαζουπόλεως) καὶ τῆς παρὰ τὴν Πέρινθον πόλεως Ἡραίου δύο ἡμέρας περίπου.

1) Τὴν περίφημον τούτην γέφυραν κατεσκεύασε Μουράτ ὁ Β΄. ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰσάκ-βέη, δικητοῦ τῶν συνόρων τῆς Σερβίας. Φέρει δὲ 173 τόξα καὶ θεωρεῖται ὡς ἐν τῶν καλλιτέρων μνημείων, τὰ ὁποῖα ἀνήγειρεν οὗτος (Χάμμερ, Ἱστορία τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, Γαλλικὴ μετάφρασις, Τόμ. Β΄. σελ. 263.

2) Ἡροδότου, ΙV, 89-90.

Τόσον δὲ ἠύχαριστήθη ὁ Δαρεῖος ἐκ τῆς παρά τὸν Τέαρον διαμονῆς του, ὥστε καὶ στήλην μαρμαρίνην ἔστησε μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς :

« Τεάρου ποταμοῦ κεφαλαὶ ὕδωρ ἄριστόν τε καὶ κάλλιστον πα-
 » ρέχονται πάντων ποταμῶν καὶ ἐπ' αὐτὰς ἀπίκετο ἐλαύνων ἐπὶ Σκύ-
 » θας στρατόν, ἀνὴρ ἄριστός τε καὶ κάλλιστος πάντων ἀνθρώπων,
 » Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπους Περσέων τε καὶ πάσης Ἡπείρου βασιλεὺς ».

Ἐγκώμιον τῶν ἀρετῶν τῶν ὑδάτων τοῦ Τεάρου ποταμοῦ, πλέκει καὶ ὁ κατὰ τὸν δέκατον ἔβδομον αἰῶνα ἀκμάσας Τοῦρκος γεωγράφος Χατζῆ Κάλφας.

Ἄλλ' ἐκ τῶν ὑπερεκατὸν παραποτάμων τοῦ Ἀγριάνη ποταμοῦ, ποῖος εἶναι ὁ Κοντάδεσδος καὶ ποῖος ὁ Τέαρος ;

Κατὰ τὸν αἰοιδιμον Χρ. Σαμαρτζίδην ¹⁾, αἱ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον «δυὼν δέουσαι τεσσαράκοντα πηγαὶ τοῦ Τεάρου, αἱ ὁποῖαι ἀπεῖχον ἐξ ἴσου ἀπὸ τοῦ παρά τὴν Πέρινθον Ἡραίου, καὶ τῆς ἐν τῷ Εὐξεινῷ Πόντῳ Ἀπολλωνίας (Σωζουπόλεως), ἔκειντο περὶ τὴν σημερινὴν θέσιν τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, καὶ ὅτι ἔνεκα γεωλογικῶν λόγων ἐξέλιπον αὐταὶ συνεπαγαγοῦσαι καὶ τὴν ἀποξήρανσιν τοῦ Τεάρου καὶ Κονταδέσδου, καὶ ὅτι αἱ πηγαὶ αὗται μετεβλήθησαν εἰς Σαράντα Ἐκκλησίας, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν χρόνων αἱ ἱερατικαὶ πηγαὶ μετεβάλλοντο εἰς ἀγιάσματα καὶ ἐκκλησίδια.

Κατ' ἄλλην γνώμην ²⁾, ἀνασκευάζουσιν τὴν ἀνωτέρω, ὁ Τέαρος καὶ ὁ Κοντάδεσδος εἶναι οἱ ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Μπουνάρ-Χισάρ καὶ Γέννας σχηματιζόμενοι, οἱ ὁποῖοι ἐνούμενοι χύνονται εἰς τὸν Ἀγριάνην ποταμόν.

Κατὰ τὸν Μελισσηνὸν Χριστοδοῦλου ³⁾ παρίσταται ἀνάγκη μεγαλειτέρων ἀποδείξεων πρὸς ἀκριβῆ καθορισμὸν τῶν πηγῶν τοῦ Τεάρου. Ἐν τούτοις, κατὰ τὴν γνώμην του, αἱ πηγαὶ τοῦ Τεάρου πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν μᾶλλον εἰς τὰς πηγὰς τῆς Γέννας ⁴⁾, ἐκ τῶν ὁποίων 14 ὑπάρχουν σήμερον ἐντὸς τῆς κώμης, 2 δὲ εἰς δεκάλεπτον ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν. Ἐνισχύει δὲ τὴν γνώμην του ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πη-

1) Νεολόγος Κωνσταντινουπόλεως, ἀριθ. 6554, 26 Ἰουνίου 1891.

2) Κωνσταντινούπολις, Ἄριθ. 119 [1891].

3) Μελισσηνοῦ Χριστοδοῦλου, Ἡ Θράκη καὶ αἱ Σαράντα Ἐκκλησίαι, 1887, σελ. 136.

4) Ἡ Γέννα κεῖται Ν. Α. τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, τέσσαρας ὥρας μακρὰν, τὸ δὲ Μπουνάρ-Χισάρ περίπου πέντε.

γῶν καὶ τῆς ἀφθονίας αὐτῶν, τὰ ὅποια εἶναι διπλάσια τῶν πηγῶν τοῦ Μπουνάρ-Χισάρ¹⁾).

Κατὰ τὸν Σκορδέλην²⁾ ὁ νῦν Τεκέ-δερές εἶναι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Κοντάδεσδος, χωρὶς νὰ ἀναφέρει ποῖος εἶναι ὁ Τέαρος.

Κατὰ τὸν ἱστορικὸν τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας Χάμμερ³⁾, ὁ Τέαρος ἢ Ταίναρος τῶν Βυζαντινῶν, πηγάζων ἐκ Μπουνάρ-Χισάρ καὶ σήμερον ἀκόμη φέρει τὸ ἀρχαῖον ὄνομα αὐτοῦ: Τέαρα-Σουΐ ἤτοι ὕδατα τοῦ Τεάρου.

Κατὰ τὸν Γ. Λαμπουσιάδην,⁴⁾ συμφωνοῦντα μετὰ τοῦ ἀρθρογράφου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Χάμμερ, ὁ Τέαρος τοῦ Ἡροδότου εἶναι ὁ ἐκ τῆς κωμοπόλεως Μπουνάρ-Χισάρ πηγάζων ποταμὸς, ὅπου καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπάρχουν ἄφθονοι πηγαὶ ψυχρῶν ὑδάτων, ἐξ οὗ καὶ ἡ κωμόπολις Πηγαὶ ἢ Φρούριον ἐκαλεῖτο ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων. Τὸ σημερινὸν Μπουνάρ-Χισάρ, προῆλθε κατὰ μετάφρασιν.

Παράδεχομενοι ὡς Τέαρον τὸν ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Μπουνάρ-Χισάρ πηγάζοντα, κατὰ συνέπειαν Κοντάδεσδος⁵⁾ εἶναι ὁ τὰ ὕδατα

1) Εἰς ἐπίρρωσιν δὲ τῆς γνώμης του, ἀναφέρει ὅτι ὁ E. D. Clark (εἰς τὰς Ὀδοιπορικὰς αὐτοῦ σημειώσεις, Τόμ. ΙV, σελ. 547, Ἀπριλίου 6, 799) ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: «Ἄν ἡ πόλις αὕτη (αἱ Σαράντα Ἐκκλησίαι) εἶναι τόσον πλησίον τῆς Μαύρης Θαλάσσης, ὁ μικρὸς ποταμὸς πλησίον τοῦ ὁποίου κεῖται, λαμβάνει ἐναντίαν διεύθυνσιν, καὶ ἀφοῦ ἐνωθῆ μετὰ τοῦ Ἐβρου ἐκβάλλει εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος. Ἐν τῇ νέᾳ δὲ αὐτοῦ ὀνομασίᾳ τοῦ ποταμοῦ τούτου: *Değirli deré*, διακρίνομεν τὸ ἀρχαῖον κλασσικὸν ὄνομα τοῦ ποταμοῦ . . . ».

2) Βλασίου Σκορδέλη, Θρακικὰ Μελέττι, σελ. 136.

3) Χάμμερ, Ἱστορία τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, Γαλλικὴ μετάφρασις, Τόμ. Α' σελ. 234 ἐν ὑποσημείωσει. Ἀλλαχρῶ, ἐν Τόμῳ Β' σελ. 487, εἰς τὰς σημειώσεις, λέγει, ὅτι ὁ μὲν Τέαρος ὀνομάζεται Τεκέ-δερέ, ὁ δὲ Κοντάδεσδος Κουτσοῦκ-δερέ.

4) Γ. Λαμπουσιάδου αὐτόθι, σελ. 74.

5) Κατὰ τὸν Μελισσηνὸν Χριστοδοῦλου, παραδεχόμενον ὡς Τέαρον τὸν ἐκ τῆς Γέννας πηγάζοντα ποταμὸν, κατὰ συνέπειαν ὁ Κοντάδεσδος εἶναι ὁ ποταμὸς Ποργιαλῆ-δερέ, ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ Μικροῦ Αἴμου, κατὰ τὴν κωμόπολιν Σκεπαστόν, καὶ ρέων ἀνατολικῶς τοῦ Τεάρου ρέοντα ξηροπόταμον Μοναστήρ-δερέ, καὶ χύνεται ὀλίγον κατωτέρω εἰς τὸν Ἀγριάνην. (Μελ. Χριστοδοῦλου, αὐτόθι σελ. 136).

Ὅλας τὰς λεπτομερείας ταύτας ἀναφέρομεν διὰ νὰ ἀποδείξωμεν ὄχι σοφίαν ἢ πολυγλωσίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ καταστήσωμεν γνωστὸν πόση διαφωνία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀρχαιολόγων καὶ γωγράφων, καὶ πόσον δύσκολον εἶναι κατόπιν τοιοῦτου κυκεῶνος γνωμῶν νὰ ἐκλέξη τις τὴν ὀρθοτέραν,

Περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Τεάρου καὶ τῆς ἀναθηματικῆς στήλης τοῦ Δαρείου ἔγραψε πραγματείαν εἰδικὴν ὁ ἀσσυριολόγος καθηγητὴς ἐν Βερολίνῳ *F. Unger*

τούτου ὑποδεχόμενος Καραγάτς-δερέ, ὅστις διερχόμενος διὰ τοῦ Λουλέ-Μπουργκάζ (Ἀρκαδιουπόλεως) ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀγριάνην.

Ἀπὸ τῆς συμβολῆς τοῦ Ἀγριάνη ποταμοῦ εἰς Ἔβρον, ἀρχεται, ὅπως εἶπομεν ἀνωτέρω, τὸ Δέλτα τοῦ ποταμοῦ Ἔβρου, τὸ ὁποῖον ἐχώριζε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τοὺς Κίκονας ἀπὸ τῶν Ἀψινθίων, οἱ ὁποῖοι, ὡς φαίνεται δὲν ἦσαν καὶ τόσοι καλοὶ γείτονες. Τούτου ἕνεκα ὁ Βιργίλιος ἀναφέρει διὰ τὰς γυναῖκες τῶν Κικόνων, ὠργισμένοι διὰ τὴν πρὸς τὴν Εὐρυδικὴν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν τοῦ Ὀρφέως, τὸν κατασπάρραξαν ρίψασαι τὴν κεφαλὴν του εἰς τὸν Ἔβρον.

* *

Ἀπὸ πότε ἤρχισε νὰ ὀνομάζεται ὁ ποταμός Ἔβρος Μαρίτσα; Πρῶτος ἐξ ὧσων, ἡμεῖς τούλάχιστον γνωρίζομεν, τὸ ὄνομα Μαρίτσα ἀναφέρει ὁ Ἰσαάκιος Κομνηνός, υἱὸς τοῦ Ἀλεξίου εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ γραφὲν τυπικὸν τῆς Μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Κοσμοσωτείρας ¹⁾, τὴν ὁποίαν ἔκτισε περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του, 1151—1152 ἐν Βήρᾳ (νῦν Φέρραι).

Δυνάμει ἰδιαιτέρου προνομίου, κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς Μονῆς, ὁ ἡγούμενος αὐτῆς εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς ἀλειείας ἐν τῷ ποταμῷ: «Τοῖνυν σανθάλιον ἔχειν ὁ προεστὼς ἐν τοῖς ἡμετέροις δικαίοις τοῦ ποταμοῦ τῆς Μαρίτσης καὶ θηρεύειν ἰχθύας καὶ πρὸς τροφήν διακομίζει τοῖς μοναχοῖς».

Μετὰ τὸν Ἰσαάκιον, Γεώργιος ὁ Ἀκροπολίτης, ἱστορικὸς τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, ἀναφέρων τὸν Ἔβρον ποταμὸν, λέγει ὅτι κοινῶς ἐκαλεῖτο «χωριτικῆ διαλέκτῳ Μαρίτσα» ²⁾.

Ἄλλὰ τόσοι ὁ Ἰσαάκιος ὅσον καὶ ὁ Ἀκροπολίτης, ἀπλῶς ἀναφέρουν τὸ ὄνομα Μαρίτσα, χωρὶς τίποτε νὰ προσθέσουν περὶ τῆς μετονομασίας ταύτης.

Οἱ Σλαῦοι ἐτυμολογοῦν τὸ ὄνομα Μαρίτσα ἐκ τοῦ Moritsi

τῷ 1915 ἄλλοτε ἔφορος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μουσείων ὑπὸ τὸν τίτλον «Die Dariusstelle am Taurus» μετὰ λεπτομερειῶν καὶ εἰκόνων ἐν: *Archäologischen Anzeiger*. Μὴ ἔχοντες ταύτην ὑπ' ὄψει, ἀναφέρομεν αὐτὴν ἀπὸ βιβλιογραφικῆς ἀπόψεως.

1) Μ. Ἰ. Γεδεών, Τὸ Τυπικὸν τῆς Μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Κοσμοσωτείρας, ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ, ἔτος 18ον, σελ. 112, 144, 188 καὶ ἐξῆς. Ἐπίσης: Γ. Π. Βεγλερῆ, Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτούτον καὶ ὁ ἀνακαλιφθεὶς ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Σεραγίου, βασιλικὸς κώδηξ τῆς Ὀκτατεύχου, ἐν τῷ αὐτῷ Περιοδικῷ, 1908, σελ. 315 καὶ ἐξῆς.

2) Γ. Ἀκροπολίτου, Χρονικόν, 33, 35, 43.

ἢ *Moravitsi*, ὀνόματος σλαυϊκῆς φυλῆς, ἐκ τοῦ *mar-mir* τὸ ὁποῖον σημαίνει εἰρήνην, ἡρεμίαν. Πιθανωτέρα δὲ μὴ γνῶμη, κατὰ τὸν Μυρτίλον Ἀποστολίδην ¹⁾, εἶναι ὅτι προήλθεν ἐκ τοῦ ἀρχαίου Θρακικοῦ ὀνόματος *Μάρισσος* ἢ *Μάρις*, διὰ τοῦ ὁποῖου οἱ Θραῖκες ἐκάλουν τοὺς ποταμούς, ἕνεκα τῆς λαμπηδόνης τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν.

Τὸ θέμα *μαρ*-σημαίνει λάμπειν (*μαρμαίρω*, *μάρμαρος*, *μαρμαρυγή*). Ἄλλοι πάλιν ἐτυμολογοῦν ἐκ τοῦ Ἰνδο-εὐρωπαϊκοῦ ὀνόματος *mar*=τέλμα, λίμνη, θάλασσα, ὅθεν καὶ τὸ ἐλληνικὸν *μῦρω* (=ῤέω), τὸ λατινικὸν *mare* (=θάλασσα), τὸ γαλλικὸν *marais* (=τέλμα) τὸ ἀγγλικὸν *marsh* κτλ. καὶ ἐρμηνεύουν αὐτὸ διὰ τοῦ: ῤεῦμα, ποταμὸς ²⁾.

*
* *

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Χάμμερ, ἀναγιγνώσκομεν τὰ ἑξῆς ³⁾:

Ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας, οἱ Βοεβόδοι τῆς Σερβίας καὶ Βουλγαρίας, ἐπωφεληθέντες ἐγκυκλίῳ τινὸς τοῦ Πάπα Οὐρβανοῦ τοῦ Ε΄, παροτρύνοντες τοὺς χριστιανοὺς πρὸς νέαν σταυροφορίαν κατὰ τῶν ἀπίστων, συνεμάχησαν κατὰ τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι ἠπεῖλουν τὰ σύνορά των. Ὁ συμμαχικὸς στρατὸς ἀποτελούμενος ἐξ 20.000 ἀνδρῶν προήλασε ταχέως καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ Ἐβρου εἰς ἀπόστασιν δύο ἡμερῶν μακρὰν τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἐναντίον αὐτῶν ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ τοῦ Α΄ τῷ 1363 ὁ Χατζῆ-Ἰλβεκῆ ἐπὶ κεφαλῆς 10,000 ἀνδρῶν. Οὗτος μὴ τολμών νὰ διακινδυνεύσῃ τὸν στρατὸν του, μαχόμενον κατὰ διπλασίου ἀριθμοῦ, ἐπέπεσε νύκτωρ κατ' αὐτῶν. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς μάχης ὑπῆρξαν οἰκτρότατα διὰ τοὺς συμμαχοὺς, διὰ τῶν ἑξῆς δὲ περιγράφει αὐτὴν ὁ Σελαεδδίν, τοῦρκος ἱστορικός. «Οἱ ἐχθροὶ μας καταληφθέντες αἰφνιδίως, ὅπως τὰ φοβισμένα θηρία εἰς τὰς κρύπτας των, ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν, καὶ ἔτρεξαν πρὸς τὸν Ἐβρον, ὅπως ὁ ἄνεμος προπορεύεται τοῦ πυρός, πνιγέντες εἰς τὰ ὕδατά του . . . »

Ἡ πεδιάς αὕτη, ἣτις ὑπῆρξε τὸ θέατρον τῆς νυκτερινῆς ταύτης ἐπιθέσεως καὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ, ὀνομάζεται

1) Κ. Μ. Ἀποστολίδου, Περὶ Φιλιππουπόλεως, ἐν τῷ Περιοδικῷ «Θρακικά», 1928 σελ. 337.

2) Κ. Μ. Ἀποστολίδου, αὐτόθι.

3) Χάμμερ, Αὐτόθι, Τόμ. Α΄, σελ. 227 καὶ ἑξῆς.

καί σήμερον ἀκόμη: Σίρφ-Σιντουγί, ἤτοι καταστροφή τῶν Σέρβων.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας διασωσθεὶς ὡς ἐκ θαύματος καὶ ἀποδώσας τὴν διάσωσιν του εἰς τὴν Παναγίαν τῆς ὁποίας ἔφερε τὴν εἰκόνα εἰς τὸ στήθος, ἔκτισε μετὰ τινα ἔτη τὴν Mariazzelle, ἣτις ἀπέβη τὸ προσκύνημα τῆς Αὐστρίας ¹⁾.

Ἐδῶ τελειώνει τὸ ἱστορικόν.

Εἰς δὲ τὰς σημειώσεις του προσθέτει:

«Ὁ συνηχισμὸς: Μαρίτσα καὶ Μαριατσέλλ εἶναι ἄραγε τυχαῖος; Μήπως δὲν εἶναι δυνατὸν ἢ λέξις Maria-Cella νὰ προήλθεν ἐκ τοῦ ὀνόματος Μαρίτσα (ὅπου ἐγένεν ἡ μάχη) ἢ δὲ λέξις Μαρίτσα νὰ ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς Μαρίας;

Δὲν δυνάμεθα οὔτε νὰ ἀρνηθῶμεν, οὔτε νὰ παραδεχθῶμεν τὴν γνῶμην ταύτην τοῦ σοφοῦ ἱστορικοῦ, τὴν ὁποίαν, ἄλλως τε καὶ ὁ ἴδιος ὡς ἀπλὴν ὑπόθεσιν διετύπωσε. Ἄναφέρομεν ὁμως αὐτὴν διὰ μερικῶν οἱ ὅποιοι εὐκόλως καὶ ἀσυζητητὶ παραδέχονται ὅτι ἡ λέξις Μαρίτσα εἶναι σλαβικῆς καταγωγῆς.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ Θ. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

1) Ἡ Μαριατσέλλ (Mariatzell) κεῖται Ν. Δ. τῆς Βιέννης εἰς ὕψος 849 μέτρων παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Σάλτζα, παραποτάμου τοῦ Ἐννς. Ἀριθμεῖ δὲ περὶ τοὺς 1900 κατοίκους καὶ εἶναι χειμερινὸν κέντρον ἀθλητικῶν παιδιῶν.

Ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Α΄. Ἰδρυθεῖσα ἐκκλησία προσελκύει κατ' ἔτος περὶ τοὺς 250,000 προσκυνητάς, πρὸς ἐρχομένους ἐξ ὅλης τῆς Αὐστρίας ἰδίως δὲ τῆς Στυρίας εἰς τὴν ὁποίαν εὕρεσκειται.

2) Χάμμερ, αὐτόθι, Τόμ. Α΄, σελ. 404.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α΄.
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ (1289—1293 ΚΑΙ 1304—1310)

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΥΠΟ ΙΩΣΗΦ ΚΑΛΟΘΕΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΝΥΝ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΣ ΕΚ ΤΟΥ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 251 ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ
ΚΩΔΙΚΟΣ (ΙΔ΄. ΑΙΩΝΟΣ) ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΕΝ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ ΜΟΝΗΣ
ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

ΥΠΟ

ΑΡΧΙΜ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΙΝΟΥ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ
ΑΘΩΝΙΑΔΟΣ ΣΧΟΛΗΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης βιογραφίας τοῦ Πατριάρχου Ἀθανασίου Α΄. Ἰωσήφ Καλόθετος μοναχὸς ἤκμασε κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ ΙΔ΄. αἰῶνος. Ὁ δὲ κῶδιξ, ἐξ οὗ ἐλήφθη ἡ συγγραφή αὐτή, ἐγράφη ἐπίσης κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ ἀπόκειται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἱερᾶς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος ὑπ' ἀριθ. 251, μὴ ἀναφερόμενος ἐν τῷ γνωστῷ καταλόγῳ τῶν ἀγιορειτικῶν κωδίκων τοῦ ἀειμνήστου Σπυριδῶνος Λάμπρου, ἐκτεινομένῳ μόνον μεχρὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ' 234 κωδικὸς τῆς Μονῆς ταύτης.

Ὁ Ἀθανάσιος ἤκμασε τὸν ΙΓ΄. καὶ ἀρχὰς τοῦ ΙΔ΄. αἰῶνος δις κλείσας τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, ἦτοι τὸ 1289—1293 καὶ 1304—1310, γεραίρεται δὲ ἡ μνήμη αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῇ 28ῃ Ὀκτωβρίου. Μέχρι τοῦδε τρεῖς βιογραφίαι, ἐκ διαφόρων κωδίκων εἰλημμένοι, ἔχουσιν ἐκδοθῆναι, ἀναφερόμεναι εἰς τὸν ἅγιον τοῦτον ἄνδρα καὶ πατέρα τῆς Ἐκκλησίας. Πρώτη εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀγαπίου Λάνδου¹⁾, ἡ δευτέρα ὑπὸ τοῦ H. Delayde καὶ ἡ τρίτη ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως²⁾ τετάρτη δὲ

1) Ἐν «Νέῳ Παραδείσῳ αὐτοῦ» 1664.

2) «Βίοι δύο οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν τοῦ ΙΔ΄. αἰῶνος Ἀθανασίου Α΄. καὶ Ἰσιδώρου Α΄.» ἐν Πετρούπολει 1905.

ἡ παροῦσα, ἣτις τὸ πρῶτον βλέπει τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, καὶ ἡ παλαιότερα καθ' ἡμᾶς.

Ὁ Μανουὴλ Γ' εὐδὼν ὑποθέτει ¹⁾, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀγαπίου Λάνδου γραφεῖσα, τυγχάνει σύντομος παράφρασις τῆς παρούσης. Τῇ γνώμῃ δὲ αὐτοῦ τάσσεται καὶ ὁ Κ. Λουκιάκης ²⁾. Ἡ ἀνάγνωσις ὁμῶς ἀμφοτέρων τῶν βιογραφιῶν πείθει τὸν ἀναγνώστην, ὅτι ἡ τοῦ Ἀγαπίου Λάνδου εἶναι διάφορος τῆς τοῦ Ἰωσήφ Καλοθέτου. Τὴν διαφορὰν δὲ ταύτην βλέπει τις οὐχὶ μόνον ἐν τοῖς σχολίοις μεθ' ὧν συνοδεύομεν τὴν παροῦσαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς διαφόρους ἱστορικὰς ἀνακριβείας τῆς τοῦ Ἀγαπίου Λάνδου καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν δύο ἐγγράφων παραιτήσεων, ἃς ὁμῶς ὁ Καλοθέτος διέσωσεν ἐν τῇ παρούσῃ. Ἡ τοῦ Ἀγαπίου Λάνδου ἀναφέρει π. χ. ὅτι ὁ Βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς (1347—1355) μετέβη πεζῇ καὶ ἐκάλεσε τὸν Ἀθανάσιον εἰς τὴν β' πατριαρχεῖαν, ἐν ᾗ τὸ γεγονός τοῦτο ἔλαβε χώραν ἐπὶ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου (1282—1328), ἐφ' οὗ καὶ ἀπέθανεν ὁ Ἀθανάσιος. Οὐδόλωσ δὲ ἀναφέρει ὁ Λάνδος πῶθεν ἤντησε τὴν βιογραφίαν.

Τὰς δ' ἑτέρας βιογραφίας τοῦ Delayade καὶ τοῦ Ἀ. Παπαδοπούλου οὐδαμοῦ τῶν ἐν Ἀγίῳ ὄρει βιβλιοθηκῶν εὑρομεν ἵνα συγκρίνωμεν πρὸς τὴν παροῦσαν τοῦ Καλοθέτου. Ὁ Luis Petit ὁμῶς, ὅστις ἀνέγνω ταύτας καὶ τὴν παροῦσαν, ἀποφαίνεται ἐν τινι ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν Γ. Ι. Ζολώταν, ὅτι αἱ δύο αὐταὶ εἶναι διάφοροι τῆς τοῦ κώδικος 251 τῆς Μονῆς Παντοκράτορος, ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ Καλοθέτου γραφείσης ³⁾. Πειθόμενοι εἰς τὸ κῦρος, τὸ ὁποῖον κέκτηται ὁ μεσαιωνοδίφης οὗτος ἀνὴρ, ὁ ἄλλοτε ἀρχιεπίσκοπος τῶν λατίνων ἐν Ἀθήναις χρηματίσας, ἀπεφασίσαμεν νὰ φέρωμεν τὴν παροῦσαν εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, ἀνέκδοτον οὖσαν τὸ πρῖν.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης λαβὼν ὑπ' ὄψιν του, ὅτι ἡ ἀφήγησις τοῦ βίου τῶν ἀπελθόντων μεγάλων ἀνδρῶν «πολὴν τὸ χάριεν ἔχει καὶ τὸ ἐπαγωγὸν τοῖς τε λέγονσι καὶ τοῖς ἀκρωμένοις» ⁴⁾ ἀνέλαβε νὰ γράψῃ τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ Ἀθανασίου Α΄ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ὠφελείας τῶν μεταγενεστέρων. Λιότι ἐφφρόνει ὅτι πᾶσα ἀποσιώπησις τοσοῦτων ἐνάρετων πράξεων τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς ἤθελεν ἀποβῆ τῶις μεταγενεστέροις «ζημία . . . μεγίστη, σπουδαίως τε αὐ καὶ μὴ» ⁵⁾.

1) «Πατριαρχικοὶ πίνακες» σελ. 411.

2) «Μέγας Συναξαριστὴς» ἐν Ἀθήναις. Χρυσόπρασος=μὴν Ὀκτώβριος 28.

3) Ὅρα ἐπιστολὴν αὐτοῦ ἐν Ἱστορίᾳ τῆς Χίου ὑπὸ Γ. Ι. Ζολώτα. Τόμ. Γ', σελ. 373—75. ἐν Ἀθήναις 1926. «βίον . . . διαφέροντα τῶν ὑπὸ Η. Delayade καὶ ὑπὸ Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως δημοσιευθέντων».

4) Κεφ. 1.

5) Κεφ. 2.

Προῆλθε δὲ εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς συγγραφῆς οὐχὶ διότι ἐβασίλευτο εἰς τὰς ἰδίας του δυνάμεις τὰς ἀσθενεῖς, ὡς λέγει, ἀλλὰ εἰς τὸ θάρρος, τὸ ὁποῖον ἐνέπνευσε αὐτῷ ὁ ἅγιος, ὑποσχεθεὶς, ὅτι θέλει τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν ἀφήγησιν τοῦ βίου του¹⁾. Καθόσον ἐνῶ εὐρίσκετο ἐν ἀμφιταλλαντεύσει νὰ ἀρχίσῃ ἢ οὐ τὴν συγγραφικὴν ἀφήγησιν παραστάς νύκτωρ ὁ ἅγιος κατησπίασθη αὐτόν, ἐνεψύχωσε καὶ ἱκανῶς ἐτόνωσε καὶ προέτρεψε αὐτόν, ἵνα ἐπιληφθῇ τοῦ ἔργου²⁾. Οὕτω δὲ μόνον ἤρχισε νὰ συγγράφῃ τὴν παροῦσαν βιογραφίαν χειραγωγούμενος ὑπὸ τοῦ ἁγίου, ὅστις πάλιν «νυκτὸς ἐπιφανεῖς» ὠδήγει τὸν συγγραφέα, ἵνα μὴ παραπλανηθῇ, ἀλλὰ νὰ διηγηθῇ ἅπασαν τὴν ἀλήθειαν³⁾.

Ἐν τούτοις ὁ συγγραφεὺς πληροφορίας τινὰς, ἀφορώσας τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἁγίου ἐν Κων]πόλει ἔλαβε παρὰ τινος συναθλητοῦ, ὅστις μετὰ τοῦ Ἀθανασίου συνωμολόγησε, βασανισθεὶς ὑπὸ τοῦ Λατινόφρονος βασιλέως Μιχαὴλ Παλαιολόγου Η΄. 4). Τὰ δὲ ἀφορῶντά τὰ ἔσχατα τοῦ βίου τοῦ ἁγίου φαίνεται ἀντλήσας παρὰ τινος σοφοῦ ἀνδρός⁵⁾.

Ὁ τόπος τῆς συγγραφῆς τῆς πικρούσης εἶναι ἡ Κων]πολις, ἐν ἣ διαμένων ὁ συγγραφεὺς ἐπολέμει τὸν λατινόφρονα Ἀκίνδυνον καὶ τοὺς ὁπαδοὺς αὐτοῦ. Ἐξεφωνήθη δὲ αὕτη δημοσίᾳ πάντως ὀλίγον μετὰ τὸ 1344, ὁπότε ὁ συγγραφεὺς βλέπων τὸν πατριάρχην Ἰωάννην Καλέκαν νὰ ἐκτιθῆται φανερὰ ὑπὲρ τοῦ Ἀκινδύνου ἠθέλησε νὰ φέρῃ αὐτόν εἰς συναίσθησιν, ὅπως μιμηθῇ τὴν αὐστηρότητα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ὡς πατριάρχου. Διὰ τοῦτο καὶ δι' ἀποστροφῆς ὁ συγγραφεὺς ὑπαινίσσεται τὸν πατριάρχην ἢ καὶ τὸν Ἀκίνδυνον, ὅτι δὲν βαδίζουσι τὴν πατρίαν ὁδὸν τῆς ἀμωμῆτου ἡμῶν πίστεως⁶⁾.

Ἡ βιογραφία αὕτη ἐν τῷ 251φ χειρογράφῳ κώδικι περιέχεται ἐν φύλλοις 253β—313α. Χάριν δὲ τῶν παραπομπῶν διηρέσαμεν αὐτὴν εἰς 115 κεφ. (τὴν δὲ περιγραφὴν τοῦ κώδικος καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἀντιρρητικὴν διδασκαλίαν τοῦ Καλοθέτου κατὰ τοῦ Ἀκινδύνου ἔχομεν ἐτοιμὴν εἰς ἄλλην ἡμῶν πραγματείαν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «ὁ Ἰωσήφ Καλόθετος μοναχὸς καὶ ἡ ἀντιρρητικὴ πατὰ τοῦ Ἀκινδύνου διδασκαλία αὐτοῦ»).

1) Κεφ. 3.

2) Κεφ. 4

3) Κεφ. 24.

4) Κεφ. 68.

5) Κεφ. 114.

6) Κεφ. 86, 87.

Βίος καὶ Πολιτεία

τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὲς ἡμῶν Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπό-
λεως Ἀθανασίου συγγραφεῖς παρὰ τοῦ τιμιωτάτου Ἰωσήφ
μοναχοῦ τοῦ Καλοθέτου.

Πρόλογος 1—6

1—Στήλαις καὶ ἀνδριῶσι πάλαι ποτὲ δοκοῦν ἐφάνη τοῖς λογάσι τῶν ἀνδρῶν, ἀντ' ἄλλον τινὸς ἐπινικίου πρεσβείου, τοὺς κατὰ πόλεμον ἀριστεύσαντας τιμᾶν καὶ στεφανοῦν, ἵν' ὅπῳ αὐτοῖς εἰς πόλεμον ἐξίεναι δεήσεις μὴ ἐπιλίποιεν ἄνδρες μάχιοι καὶ τολμηροὶ κατὰ χεῖρα. Ἐπεὶ δὲ καὶ ταῦτα οὐχ οἶα τέ εἰσιν ἀντέχειν, κἄν ὅτι μάλιστα στερεὰ τὴν φύσιν ὦσι πρὸς τοιαύτην ἀκρίματον φορὰν τοῦ χρόνου, ἀλλ' οὗτος, ὥσπερ τις χειμάρρους, μεθ' ὑπερβολῆς ἐπιρρέων κατακλύζει τὰ προστυχόντα, δεῖν ἐγνωσαν ἄνδρες σοφοὶ καὶ ἀρετῆς ἐπιλημμένοι τοὺς αὐτῶν ἐκείνων μακροὺς ἰδρωτάς, οὓς ὑπὲρ τε τοῦ καλοῦ καὶ μέντοι καὶ παντὸς τοῦ ὁμοφύλου νυκτὸς καὶ ἡμέρας διαταλαιπωροῦντες ἀνέτησαν, ἀναγράφους ποιήσασθαι καὶ μὴ ὅτι γε, ὣν ὁ βίος πολὺ τὸ χάριεν ἔχει καὶ ἐπαγωγὸν τοῖς τελέγουσι, τοῖς τε ἀκροομένοις, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἐκείνων τῶν ἐπὶ κακίᾳ διαβεβοημένων. Εἰ γὰρ μὴ ἀρετὴ τιμῶτο τοῖς καθήκουσιν ἐπαίνοισι καὶ κακία τοῖς ψόγοις κολάζοιτο, τάχ' ἂν ἐντὸς ὀλίγου τὸ πλεῖον ἢ τὸ πᾶν, ὡς εἰπεῖν, συναπέλθῃ τῇ κακίᾳ. Ταῦτ' ἄρ' αὐτοῖς τὰ μακρὰ διηγήματα καὶ ρητόρων φιλοτιμίαι καὶ φιλόσοφοι γνῶμαι.

2—Εἰ γοῦν τοῦθ' οὕτως καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς ἱεροῖς ἀνδράσι διαφερόντως ἐξύμνηται καὶ ὅσα τε εἰς δυνάμειος ἦκει λόγον ἐσπούδασαι, οὐδ' ἡμεῖς ἔξω τοῦ εἰκότος ποιήσοιμεν ἂν, καθέντες ἑαυτοὺς εἰς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα, κἄν ὅτι μάλιστα ὑπερφηρῆς ἢ καὶ δυσχερῆς ἀνύσαι. Ζημία γὰρ ἀντικρὺς τῷ παντὶ γενήσεται μεγίστη σπουδαίοις τε αὐτῶν καὶ μὴ, εἰ τοσούτων καὶ τηλικούτων κατορθωμάτων ὄγκον σιγῇ παρέλθοιμεν.

3—Ἐγὼ γ' οὖν πρὸς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα ἀποδύομενος δέδοικα μὴ καὶ τοιοῦτόν τι πάθοιμι, ὁποῖον ἂν τις ἀπειροθάλαττος καθεῖς ἑαυτὸν κατὰ βυθοῦ οὐδὲ ραδίως ἀνανήξαι δύναται ἂν. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἐθάροον ἐμαυτῷ τὸν λόγον, εἰμὴ πᾶν τε θαυρηκῶς ἡμην συνάρασθαι με τὸν μέγαν. Καί μοι μηδεὶς οἰέσθω δυνατόν εἶναι νομίζειν, ὅσα τῷ μεγάλῳ μεθ' ὑπερβολῆς ἐξεργάσθῃ, πάντα διεξιέναι. Ἀδύνατον γὰρ τοῦτο, οὐχ' ὅτι γε ἡμῖν τοῖς πάλαι πάντα κατ' ἄμφω κατεροαθυμηκόσι περὶ τε καὶ πράξιν καὶ λόγον, ἀλλ' οὐδ' αὐτοῖς τοῖς εἰς ἄκρον κατ' ἄμφοτέρα τὰ πρωτεῖα ἀραμιένοισι. Νικᾷ γὰρ ἅπαντα λόγον καί, εἰ χεῖρ, πάντα ἄνθρωπον ἐπιγινώσκειν τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν καὶ μὴ τοῖς ὑψηλοῖς παρεξετάζειν ἑαυτόν, μηδ' ἐπαίρεσθαι διακένους φησῆμασιν, ὡς τοῦ θεοῦ πᾶν ὕψωμα καθαιροῦντος καὶ κατοφρωομένου μὲν ἀντιτασσομένου, ταπεινοῖς δὲ χάριν καὶ θάρρος διδόντος.

Οὐκ ἄλλως οὖν με καὶ αὐτὸν ἢ κατὰ ταῦτα ποιητέον καὶ τὴν οἰκείαν ἀσθενείαν πανταχῇ καὶ ἐν πᾶσιν ἐπιμαρτύρεσθαι. Ὁ γὰρ μεγάλα μὲν ὑπισχνούμενος, ἥτιονα δὲ τῶν ὑπεσχημένων προἰσχύομενος, τάχα ἂν ἐαυτῷ καὶ μῶμον ἐπαγάγη. Εἰ γοῦν καὶ ἡμῖν ἢ ἐν ἐκείνῳ χάρις ῥώμην ἐνθεῖσα ἐπιπνεύσειε, κατεψυγμένοις οὔσι τὸν νοῦν καὶ τὴν γλῶτταν, περιγενήσεται μὴ καθυβρίσαι τὸν ἄνδρα ταῖς εὐφημίαις, μηδὲ πολὺ τῶν ἔργων ἀπολειφθῆναι.

4—Ἄλλ' εὖ οἶδ', ὅτι μὴ ὅτι γε ἐπιρρώσειεν, ὥσπερ ἐπὶ πολὺ διοικνοῦντι μοι καὶ ἀναβαλλομένῳ τὸν λόγον. Οὗτος νυκτὸς ἐπιστὰς καὶ κατασπασάμενός με θάρος ἐνῆκε τῇ ψυχῇ, ἀλλὰ καὶ ἱκανῶς στομώσειε πρὸς ἐκείνον γε ποιούμενόν με τὸν λόγον καὶ πρὸς τὰς ἀντιθέτους καὶ βλασφημους γλῶττας, αἱ κακῶς ἐπεισπεσοῦσαι, τετολμήκασι κατὰ τοῦ ἁγίου λαλεῖν ἄδικα, οἳ τὰ ἑαυτῶν ἀφέντες ὄρᾶν καὶ ὅσα ὥρῃ ταλανίζειν ὑπερῶριον καὶ λοῖδορον γλῶτταν ἐπαφιάσι τῷ δικαίῳ. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν ἐνταῦθα κείσθω, ἡμῖν δ' ὁ λόγος ἐπὶ τὰ πρόσω χωρεῖτω.

5—Ἦ τι μὲν οὖν τῶν ἀπάντων ἐγένετο εἰς ἑαυτὸν ἐπεστράφθαι καὶ ἑαυτῷ προσεσχηκέναι καὶ τὰς τοῦ νοῦ διεξόδους περιπεφράχθαι, ἐντεῦθεν αἱ ἀπλανεῖς τοῦ νοῦ κινήσεις καὶ πρὸς θεοπιστίαν ἐπιτήδειοι ἀνίασι μὲν πρὸς Θεόν, κακεῖθεν περιαστραφθεῖς ὁ νοῦς τῆς θείας γνώσεως μετασχών, τοῖς ἄλλοις πᾶσι μακρὰ χαίρειν ἀφείς, ἐνὸς μόνου ἀκριῆς ἔχεται, Θεοῦ καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ, ἔνθεν τε καὶ ἐπεισπεσὼν αὐτῷ ἐπώδυνος ὁ τῶν ὑπελημμένων παρὰ Θεοῦ τοῖς ἁμαρτάνουσι κολάσεων φόβος καὶ μνήμη τῶν ἐπηγγελμένων γερῶν τοῖς τὴν ἀνάτη καὶ στενήν ἐλομένοις, ἀποδύεται πρὸς τὰ σκάμματα καὶ τὴν τοῦ πνεύματος πανοπλίαν ἐνδυσάμενος ἐνήησιν ἑαυτὸν τῇ παρατάξει Χριστοῦ καὶ διὰ πασῶν τῶν ἡλικιῶν αὐτοῦ ἀμέμπτως βαδίζει καὶ διὰ πάντων τῶν μακαρισμῶν πρόεισι καὶ διὰ πάντων τῶν παθημάτων στεφανοῦται καὶ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι συναποθνήσκει Χριστῷ καὶ συνθάπτεται, ἀλλὰ καὶ συνανίσταται καὶ συμβασιλεύει καὶ εὐωδιάζεται κατὰ Παῦλον, καὶ Χριστὸν ἔχει λαλοῦντα ἐν ἑαυτῷ καὶ τῆς ἀνθρωπείας ὑπέρκειται φύσεως καὶ τοῖς ἄλλοις κανὼν καὶ στάθμη γίνεται, ὥστε μέγα τι χρῆμα καὶ Θεῷ ἐπέραστον τὸ εἰς ἑαυτὸν ἐπεστράφθαι. Μετὰ τῶν τοιούτων γοῦν καὶ ὁ θαυμάσιος οὔτοςί, ὁ νῦν ἡμῖν προκείμενος εἰς ἀγῶνα γίνεται. Ἦδη μὲν οὖν τις νόμοις ἐγκωμίων ἐπόμενος πατρίδα καὶ γένος τῶν εὐφημουμένων καὶ περιφάνειαν βίου ἐμνήσθη. Ἡμῖν δὲ πρὸς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα καταβαίνουσιν, εἰ μὲν μὴ πλείστας καὶ μεγάλας παρείχεν ἐγκωμίων ὑποθέσεις ὁ νῦν εὐφημούμενος, τάχ' ἂν ἴσως ἐμέλησε καὶ ἡμῖν ἐκ τῆς ἀτάκτου καὶ ἀνωμάλου φορᾶς καὶ τῆς τῶν στοιχείων ὕλης περιθεῖναι τῷ ἀνδρὶ κλέος.

6—Ἦ τι μὲν οὖν παντὶ τρόπῳ ὑπῆρξε ταῦτ' ἀποδυσάμενῳ, ὥσπερ οἳ τὰ ρυπῶδη ἀπαμφιασάμενοι ράκη, εἰς τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀποκειμένην μακα-

ριότητα πολιτογραφηθῆναι, ἐν ἣ μυριάδες ἀρχαγγέλων αἰνούντων τὸν Κύριον, ἐνθα ἦχος ἰορταζόντων, ἐνθα ἐκκλησία πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων, μικροῦ καὶ δυσχεραῖνοι ἂν καὶ ἐπεγκαλοῖη τῷ οὕτω πως ἐγχειροῦντι τοῖς ἐγκωμίοις καὶ μονονοῦ ἔοικεν ἀποκρίνεσθαι, ὡς οὐκ ἔστιν, οὓς ἂν εἴροι τις εὐπαιριδίας, ἥδη καὶ ἀγαθοὺς πάντως εἶναι, ὥσπερ αὐτὸ οὐδὲ τοῦναντίον, τοῖς μὴ εὐπαιριδίας, ἥδη καὶ πάντως κακοῦς. Ἀλλ' ἕκαστον τῶν πραγμάτων, ὡς γέ μοι δοκῶ, ἐξ ἑαυτοῦ χρὴ τὰς ψήφους εἰσφέρειν καθάπερ τῶν ἀνθρώπων τὰ εὐώδη καὶ μὴ. (Οὕτωςί μὲν οὖν ἐγὼ τίθεμαι περὶ τούτων καὶ οὕτω διάκριμα. Ἐπεὶ δὲ τοῖς πολλοῖς ἀναγκαῖον δοκεῖ προσκείσθαι ταῖς εὐφημίαις πατρὶς καὶ γένος τοῦ ἐγκωμιαζομένου, κάμοι συνδοκεῖτο.

Ὁ βίος τοῦ ἁγίου 7—115

7—Πατρὶς μὲν οὖν τῷ μεγάλῳ ἢ πρὸς ἄρκιον κεκλιμένη περιφανῆς ἐν πόλεσι μητρόπολις, ἢ Ἀδριανοῦ, πόλις τῶν πρόποτε ἐπιφημιζομένων πολυανθρωποτάτη καὶ οὐχ' ἥτιον χαιρόνσα ἐπὶ εὐκλείᾳ καὶ ἀρετῇ τῶν ἐνφικηκότων ἢ τοῖς ἄλλοις, οἷς ὠφιαίεται τερπνοῖς διηγήμασι καὶ θεάμασι ¹⁾. Ἔξεστι γὰρ παντὶ βουλομένῳ σκοπεῖν τό τε μέγεθος, τό τε κάλλος αὐτῆς, τὴν τῶν ὠρῶν καὶ κρῖσεων εὐταξίαν καὶ τὴν ἄλλην, ὅσην δι' ἔτους ἀφθονίαν πλουτεῖ καὶ τοῖς ἐπιξενομένοις χορηγεῖ, τὴν τῶν ἐν τέλει περιφάνειαν, τὴν τῶν ἐνοικαύντων ἀρετὴν καὶ ἐπιξένωσιν, τοὺς ἐν αὐτῇ παρθενῶνας, τὰ ἐν αὐτῇ βασίλεια, οὐχ' ἥτιον ἀγαλλόμενα δι' αὐτὴν ἢ ἀγάλλοντα, τὰ τε ἄλλα περιφανῆ σὺν ὧρα καὶ χάριτι κεκοσμημένα θεάματα, ἅπερ εἰ καιρὸς ἦν εἰπεῖν, πολλοῦ ἂν ἔδεδησε χρόνου προσδιατρίψαι τῷ διηγῆματι.

8—Πατέρες δὲ εὐγενεῖς ²⁾, τὴν ἀνορθὴν εὐγένειαν, ἣν ὁ διαρρηξίας τὰ δεσμὰ τοῦ Ἄδου καὶ τὸ διατελιχομα τοῦ φραγμοῦ καθελὼν καὶ τὰ διεστώτα πρὸς ἐν συνήφικς πολεμηθεῖσι τῇ ἁμαρτίᾳ παρέσχεν, οὐχ' ἥτιον ἐπὶ ταύτῃ τῇ θεοσδότῳ ἡσάν τε κατ' ἐκάστην ἀγαλλόμενοι, ἦν δὴ καὶ μόνην εὐγένειαν τῷ ὄντι χρὴ καλεῖν, δι' ἣν ὁ σωτήριος λόγος ὅσην ὁ ἥλιος ἐφορᾷ γῆν ἀπτέρῳ τάχει διέδρομε, δι' ἣν πρόοδος παρθενική, δι' ἣν ὁ Σωτὴρ τῷ σταυρῷ περιελάρη τοῖς Ἰουδαίοις, ἢ Κύρος ἐπὶ τῇ αὐτοῦ

1) Ὁ Γεώργιος Φραντζῆς θέλει τὸν Ἀθανάσιον ἐξ Ἀνδροῦσης τῆς Πελοποννήσου καταγόμενον (Χρονικὸν αὐτοῦ Βιβλ. Α΄. Κεφ. Δ'). Τοῦτον ἀκολουθεῖ τυφλῶς καὶ ὁ Μελέτιος Ἀθηνῶν. (Ἐκκλ. Ἱστορ. αὐτοῦ ἐν Βιέννῃ 1784 σελ. 153). Ὁ δὲ Ἀγάπιος Λάνδος λέγει αὐτὸν Ἀδριανουπόλιτην (ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 102). Πιστευτότερος εἶναι ὁ Καλόθετος, ὡς λίαν ἐγγύτερος τῷ Ἀθανασίῳ. Ὁ δὲ Βίκον εἰς τὴν *Echos d'Orient* τόμ. 87 (1938) Σελ. 301 τὸν θεωρεῖ Ἀδριανουπόλιτην. Ἴδε καὶ Delehaye : *La vie d'Athanasie patriarche de Constantinople, Mélanges d'Archéologie et d'Histoire*. XVII 1897 σελ. 47—74.

2) Κατὰ τὸν Λάνδον ὁ Ἀθανάσιος ἐκαλεῖτο πρὶν Ἀλέξιος, οἱ δὲ γονεῖς του ἀνομάζοντο Γεώργιος καὶ Εὐφροσύνη.

στρατεία καὶ Ἐξέρξης ἐπὶ τῇ καινοτομίᾳ τῶν στοιχείων μέγα φρονοῦντες. Πάλαι μὲν δὴ οὗτοι τοῦ σωτηρίου λόγου ἐν ἀκροάσει γενόμενοι λέγοντος «δυσκόλως πλούσιοι εἰς τῶν οὐρανῶν εἰσελεύσονται βασιλείαν»¹⁾, ἄτε μεγάλων καὶ στερωῶν ὄντων διατειχισμάτων τῆς τῆς βασιλείας εἰσόδου καὶ πανταχῇ περιπεφραγμένης καὶ φλογίνης ρομφαίας φυλάττειν αὐτὴν προσταχθείσης, διὰ τοῦτο καὶ ἰσχυρῶν δεῖται τῶν ἀνταγωνιστῶν, οἳ ῥαδίως πρὸς πᾶν εἶδος δυσχερείας ταλαιπωρήσασιν ἄν, πλούσιοι δὲ παραπλήσιοι ὀστρακίνοις σκεύεσιν, οὓς καὶ καύσων καὶ λαίλαψ καὶ ψῆχος ἐκφοβεῖ.

9—Ταῦτ' ἄρα ἐκ διαμέτρου ἐκείνοις, δεῖν ἔγνωσαν αὐταρξία συζῆν καὶ ταῦτη σεμνύνεσθαι βίῳ παντί, ὡς τὰ σεσοβημένα μέλη καὶ ἐπαιρόμενα κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ συστελλούση καὶ συνταπεινούση. Εἰ γὰρ μέγα τι χρεῖμα καὶ πολλῶν ἀξία τῶν ἐγκωμίων πρὸς κτῆσιν ἀρετῆς ἢ ἀκτησία, τοῦναντίον ἅπαν πλοῦτος καὶ τρυφή καὶ δόξα καὶ τιμαὶ βασιλείου καὶ ραστώνη πρὸς καταστροφὴν ψυχῆς, δι' ἣν πᾶσα ψυχὴ κατασύρεται τῷ λείῳ τῆς ἡδονῆς καὶ καταγοητεύεται, ἐξ ὧν καὶ ὁ ἔσμος τῶν κακίστων παθῶν ἐφυβρίζει τοῖς ἀνθρώποις διὰ τὸ ἀβασίλευτον ἔχειν τὴν ψυχὴν τῷ ἡγεμονικῷ πνεύματι.

10—Ἐκ μὲν τοιούτων προελθὼν ὁ Γεννάδας καὶ τοιούτοις καθηγεμόσιν ἀγόμενος καὶ τὴν περὶ τὰ ἱερά θεοσέβειαν γράμματα, τὰ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον²⁾ ἐκπαιδευόμενος, οὐ πρὸς τὴν φίλην ἡλικιώτιν, οὐ πρὸς ἀθύσματα καὶ δρόμους, ἐφ' ἃ ἡ μᾶλλον μεσότης χαίρειν εἴωθεν, ἀπεῖδεν, ἀλλ' ὄλα σύννοους, ὄλος περιεσκεμμένος ἦν, εἰς ἑαυτὸν βλέπων, βεβηκῶς τὸ ἦθος, πολὺς τὴν σύνεσιν καὶ μὴν καὶ τὰς ἱερὰς ἀπάσας τῶν βιβλίων φιλοπόνως μετιὼν καὶ τὸν ἐγκείμενον ταύτας νοῦν κάλλιστά τε ἀναλεγόμενος, καταλλήλως τ' ἦν εὐρίσκειν τὰ πράγματα καὶ πολὺ τὸ παραλλάτον ἔχοντα. Καὶ γὰρ πῆ μὲν τὴν περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίαν καὶ τὸν τῶν ἀνεξιχνιάστων αὐτοῦ κοιμάτων βυθόν, πῆ δ' ὅπως τε ἐγεγόνειμεν καὶ ὅπως κατεροῦμεν τοῦ κρείττονος φθόνῳ τοῦ πονηροῦ καὶ ὅπως εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπάνοδος γέγονε, Χριστοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί, καὶ ὅπως αὐτὸς πάλιν ἔξει παραστήσων ἐν βραχεῖ ἑαυτῷ τὸ πλάσμα καὶ ἀποκαταστήσων, ὅπως τε ἐπήγγελται ἡ δι' αἰῶνος συμπαρεκτεινομένη μακαριότης καὶ μετ' ἀγγέλων συνδιαίτησις τοῖς ἐν Χριστῷ νομίμως ἀθλοῦσιν, ὅπως τε ἠπειλήται ἀκοίμητον πῦρ, καῖον αἰώνιως τοὺς ἀμετανοήτως ἔξαμαρτάνοντας³⁾.

1) Ματθ. 19, 23.

2) Ψαλμ. 18, 11.

3) Ὁ συγγραφεὺς ἐνιαυθὰ περιγράφει τὴν θρησκευτικὴν καὶ σεμνοπρεπεῖα ἀγωγὴν, ἣν ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ παῖς νεανίας.

11 Ταῦτα τοίνυν συλλογιζόμενος τί ποιεῖ; Ἴλλα πάντα, θέατρα, πανηγύρεις, ἀγοράς, ἱπποδρόμους, συμβόλαια, κικεῶνα θαλάττης καὶ χειμερῖαν καταγίδα ἠγησάμενος καὶ ἔρρειν ἀφείς, ἀπανίσταται τῆς πατρίδος καὶ μὲν δὴ καὶ τὸν καθ' αἰμά τε προσηκόντων καὶ καθ' ἑταιρείαν, πρὸς τούτοις καὶ μητροῦ σπλίγγυα καὶ οἰκτροῦ δάκρυα προσβύτιδος προσβαλλόμενα ἴσα καὶ δαλέατι παρ' οὐδὲν θέματος, ἃ καὶ πρὸς δίκην κατεμπιρῶ καὶ κατασπαράσσει μικροῦ καὶ τὴν ἄρρηκτον καρδίαν καὶ τὸ υἱικὸν ἔκκαλεῖται φίλτρον, ὃ πάλαι ποτὲ καὶ ἡμῖν ἐγγόνει τῆς ἐνεγκαμένης ἀπαίρουσιν ¹⁾, ὅφ' ὧν ὁ γυνναῖος ἐκείνος καὶ ὄλος ἀνὴρ οὐδὲν τι ἀγενὲς ἐπεπόνθει, οὐδὲ μικροψυχον, καταίρει πρὸς τὴν φιλιππου Θεσσαλονίκην. Ἰστε δὲ πάντες οἱ ταύτην κιδότες καὶ ἰδόντες, οἷς θεάματα καὶ ποικίλισιν ἐντροφῇ καὶ ἕσσις ἢ πύλις τοῖς ἀγαθοῖς προσηροῦται καὶ οἷς ἐγκαυχᾶται καὶ ὧν ὑπέρεκται πόλειον καὶ καθ' ὧν ἔχει τὴν ἡγεμονίαν καὶ δεσποτείαν καὶ ἄλλ' ὅσα δείγματα φιλιανθρωπίας καὶ εὐπειρίας ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ ἀσφαλέςτατα παρεχομένη καὶ βοηθίς τῶν ἀγαθῶν ἀφθονία περὶ ἐστι, πολλοῖς εἰρημένα καὶ ἱστορημένα, ἔξισι τῷ βουλομένῳ εὐτυχεῖν καὶ μαθεῖν.

12—Ἐν μὲν τοίνυν τῶν ἐκεῖ Μονῶν, ἢ τὰς ἄλλας ἀπέκρυπτεν ὅρα τε καὶ μεγέθει καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀρετῇ τε καὶ συνέσει, οὐ καὶ ὁ πρὸς πατρὸς θεῖος τῷ μεγάλῳ τυγχίνων ἦν, ἐν αὐτῇ καταλύει καὶ φιλοφρόνως ἐκνέψεται καὶ ὑποδεχθεὶς παρὰ τῶν ἱερῶν ἐκεῖνων ἀνδρῶν, βραχυὸς ὁ λόγος, περιεῖρεται καὶ τὴν κόμην ἐκείσε, ἀμφιέννυται τὰ μοναχικὰ ἄμφια, ἀλείφεται πρὸς ἀγῶνας πνευματικούς, ἐνίησι πρὸς τὰ σκάμματα βαυτῶν ἐν τριχίνῳ ἐσθήματι, ὃ παρὰ πάσας ἡμέρας καὶ νύκτας ἡμφιεστο, κατατρώχει τὸ σαρκίον, γυμνοποδεῖ παρὰ πάντα τὸν βίον, ἀλουτεῖ, χαμικνεῖ, ξηροκοιτεῖ ²⁾.

13—Ἐντεῦθεν αὐτῷ οἷα τινες κρηπίδες καὶ βῆσεις ὄχυραί ἢ τε ἀκτησία καὶ ἢ ἐπὶ ξένης ἀφίλος διατριβῇ καταβάλλονται, δι' ἃ καὶ ἢ πολυέλικτος τῶν παθῶν καταγίς ἐκ ριζῶν ἀνασπᾶται, εἴλερ τοῦθαντίον ἄπαν ὄργαι καὶ ταραχαὶ καὶ φθόνοι τῇ περιουσίᾳ τῶν κτημάτων ἐπιστρατεύουσι τοῖς ἀνθρώποις. Περιορήγνυσι τὸ γραμματεῖον τῆς παρακοῆς, ἥς γὰρ

1) Ὁ συγγραφεὺς ἐνταῦθα ἀνεμνήσθη τὸν ἀποχωρισμὸν τῆς γενετικῆς του ὅταν μετέβη νὰ γείνη μοναχός.

2) Τίς ἢ ὄραία καὶ μεγάλη αὕτη Μονή; ἦτο ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης ἢ ἔξω αὐτῆς; Κατὰ τὸν Ἀγάπιον Λάνδον ἦτο ἔξω τῆς Θεσσαλονίκης. Τοιαύτη δὲ μεγάλη Μονή τότε ἦτο ἢ τοῦ Χορταίτου Μονῆ, ἦν καὶ ὁ Καντακουζηνὸς Ἰωάννης ἀναφέρει. Ἐνταῦθα κατὰ τὸν Ἀγάπιον καλεῖται ὁ Ἀλέξιος μετωνομάσθη Ἀκάκιος λαβῶν φαίνεται τὸ μικρὸν σχῆμα τοῦ μοναχοῦ.

ἔνεκα λαθῶν ὁ προπάτωρ, τῆς ζωῆς ἀπηλάθη, τῇ ἐναντίᾳ καὶ κρείττονι ὑποβαλὼν τὸν ἀνῆνα εἰσοικίζεται. Ὑπερῶριον ποιεῖται ἢ τάχους εἶχε καὶ φύσεως, καθάπερ τοὺς ἐπὶ καταδίκης ἀγομένους ἢ, ὡς ἂν εἴποι τις, τὰ σεσηπότα καὶ δύσώδη τῶν σωμάτων εὐθύς ἐκ γραμμῆς, ἅπαν τὸ ἑαυτοῦ φρόνημα καὶ θέλημα, ὃ πόσου τῶν κακῶν κρίνεται ἑαυτῷ στοιχεῖν καὶ μὴ ὥσπερ ἑαυτὸν ἐνεχειρίσειν, ἀφήμι τοῖς βουλομένοις σκοπεῖν.

14—Ἄλλ' οὐχ οὕτως ὁ γενναῖος καὶ ἀνδρικός τῷ ὄντι, ἀλλ' ὄλος ἦν τοῦ ἀγοντος, ὄλος τοῦ τὴν ναῦν οἰακίζοντος καὶ πρὸς τὰς τῶν πνοῶν ἀντιπνοίας ἀπομαχομένου. Διὰ ταῦτα πολλὰς ἀγρυπνίας, πολλὰς τῆξεις τῶν μελῶν, πολλὰς τὰς ἀσιτίας, πολλὰς τὰς ψαλμωδίας, πολλὰς τὰς προσευχὰς ἦν καθ' ἐκάστην προσφέρων Κυρίῳ τῷ θεῷ, νομοθετεῖ τῇ σαρκί, δουλαγωγεῖ πρὸς ὑποταγὴν πνεύματος. Τί τἄλλα; Καθάπερ τις μουσικός ἀριστος εὖ καὶ τεχνικῶς ἀρμολογούμενος μουσικὴν καὶ πρὸς μίαν ἀρμονίαν πρὸς ἀλλήλας καὶ καθ' ἑαυτὰς συνδήσας τὰς νευράς, ἠρέμα τε καὶ τεχνικῶς τοῦ πλήκτρου ποιουμένου, ἐν ἡδιστον ἐξηχεῖ μέλος, οὕτως καὶ οὗτος ὁ Γεννάδας, πάσας τὰς τῶν καλῶν καὶ σπουδαίων ιδέας πρὸς μίαν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐπισυνάψας καὶ πάντων ὑπεραρθεῖς τῶν χαμαὶ συρομένων καὶ τὴν ἀγλὴν τῶν ὀμμάτων διάρρας, φθέγγεται καὶ αὐτὸς μετὰ Δαβὶδ τὴν εὐκταιοτάτην ἐκείνην φωνὴν «ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε, σφόδρα ἐβαθύνθησαν οἱ διαλογισμοί σου», «πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας»¹⁾).

15—Πρώτη γὰρ αὕτη κατάστασις καὶ ὥσπερ ψυχῆς μεθελικίωσις. ἢ τε ἀνάβασις τοῖς τὰ πρακτικὰ μετροχομένοις, τὸ ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων τὸν δημιουργὸν ἐξυμνεῖν. Πέφυκε γὰρ πως ἡ πρακτικὴ ὑφαίνειν τὴν γνῶσιν. Ὡ, τίς ἂν ἐξαρκέσειε λόγος συνεπαρθῆναι τῷ διηγῆματι τῶν κατορθωμάτων σου πατέρων, Πάτερ! Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Πολλῶν πολλαχόθεν συρροόντων ἴσα καὶ ρεύμασι θαλαττίοις ἀπαρκτίου καταγιγίζοντος, ἃ τὴν εὐφημίαν μοι συμνύνει καὶ μεγίστην ἀπεργάζεται, ὥσπερ ἐπὶ τινος λειμῶνος πολυειδοῦς, ποικίλλως ἐξαλλαττομένου τοῖς χρόμασιν ἐν ἕαρος ὄρα, πανταχόθεν πρὸς ἑαυτὰ τὸν θεατὴν ἐκκαλοῦντα τὰ ἄνθη καὶ οὐκ ἔχει τί μὲν ἂν θαυμάσαι, τί δὲ παρέλθοι, παραπλήσιόν τι καὶ αὐτὸς δοκῶ παθεῖν. Ἄλλ' ἐπανίτω ὁ λόγος ἡμῖν πάλιν ὄθεν ἐξέβη.

16—Διὰ ταῦτα τοίνυν καὶ τοῦ παντὸς ἄξιος παρ' αὐτοῖς τοῖς μοναχοῖς ὁ πατὴρ ἐκρίνετο, ἐστέργετο, ἠγαπᾶτο, δι' αἰδοῦς πάσης ἤγετο. Φιλεῖ γὰρ οὕτω πως πᾶσα ψυχὴ συναφέλκεσθαι ταῖς τῶν χρηστῶν ἡθῶν σεμνότησι. Χρόνον γοῦν τινα συχνὸν ἐκείνοις ἐνδιατρίψας ἄχρι καὶ γεννείου λαχνώσεως καὶ πάντων, ὡς εἰπεῖν, τῶν εὐλαβείᾳ καὶ συνέσει διαφερόν-

1) Ψαλμ. 91, 4. 103, 26.

των ἐκέισε τὰς ἀρετὰς ἀναμαζάμενος τῇ φιλοπύῳ μελίττῃ παρισωθεὶς, ἐνίησι τῷ κρυπτῷ τῆς ἑαυτοῦ καρδίας σύμβλῳ, ἥκιστα μὲν τόνου καὶ πόνου ἀσκητικοῦ δεόμενος διὰ προθυμίαν καὶ ζέσιν πνεύματος πυρὸς αἰωνίου, ἥκιστα δὲ προθυμίας διὰ τόνου ἀσκήσεως. Οὕτω γὰρ ἀμφοτέρω διεδραμήκει, ὡσπερ ἐπὶ συμφώνου τῇ ἐκεῖνου θεῆς ψυχῇ.

17—Πᾶς μὲν οὖν, σῶφρονι χρώμενος λογισμῷ, οὐκ ἂν εἴποι τὴν ἐνάδα ἀπειροπληθῆ, οὐδὲ τὴν τοῦ ἀτλαντικοῦ πελάγους χύσιν ρευμάτιον ἔν, ὃ πολλοῖς καὶ πολυειδέσιν ἐγγεῖται ρεύμασιν, οὐδὲ ταῦτα, καίπερ ὄντα τηλικαῦτα, τοῖς ἐξῆς τοῦ λόγου ἀντιπαραθήσει τις μὴ δοκῶν ἐκστήναι. Ἐπεὶ δ' ὁ σοφός, ὃν ἐκ πολλοῦ περὶ τοῦ Ἄθω ὠδινεν ἔρωτα οὐπω καιρὸς ἐπέτρεπε, συμβούλῳ τῷ Σολωμῶντι χρώμενος «καιρὸς τῷ παντί, λέγοντι πράγματι»¹⁾, ἡσυχίαν ἤγεν. Ὅποτε δ' ὁ προσήκων ἐνέστη καιρὸς καὶ προσιστάμενον ἦν οὐδὲν αὐτῷ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνακρουόμενος τὴν δαυιτικὴν κινύραν, ψάλλον καὶ ὑποφωνῶν, «ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε, ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰ σωτήριά σου» καὶ «κρεῖσσον ἡμέρα μία ἐν ταῖς αἰλαῖς σου ὑπὲρ χιλιάδας»²⁾ χαίρων ἐπέβη τοῦ Ἄθω.

Περὶ Ἄθωος

18—Τῷ ὄντι γὰρ ἴδοις ἂν ἐκέισε σκηνώματα, παροικίας καὶ κατασκηνώσεις ἐν ὄρει ἁγίῳ, πορευομένους ἀμώμους καὶ ἐργαζομένους δικαιοσύνην, τελουῖντιάς τε ἀλήθειαν ἐν τῷ κρυπτῷ ταμείῳ τῆς ἑαυτῶν καρδίας. Ἄλλὰ μοι περὶ τούτου, ὦ παρόντες, βουλομένῳ βραχὲ³⁾ ἄττα διελθεῖν δοίητε ἂν καιρόν. Κατέχει γὰρ μοι ὁ πόθος τῶν ἐκέισε ἡδέων καὶ τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, ὧν νύκτας ὅλας παραπέλαυσα καὶ οὐκ ἔῃ τοῦ πρόσσω φέρεσθαι. Εὖ γὰρ οἶδ' ὅτι καὶ αὐτοὶ ποθοῦντες τὰ ἴσα μοι ἀντιποθεῖτε καὶ πάντες, ὡς εἰπεῖν, τὰς ἀκοὰς ἤδιστ' ἂν ὑπέχετε.

19—Ὑπέρκειται μὲν γὰρ οὗτος ὁ χῶρος ἀπάσης γῆς καὶ τῶν ὄπου γῆς θεαμάτων ἐστὶν ὁ κάλλιστος. Εὐθύς γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἀναφανέντα τε καὶ τὰ ὄμματα ἐκπετάσαντα καὶ τὰς ὄψεις ἐκατέρωθεν ἐπιβαλόντα ραδίαν καὶ ὀμαλὴν πανταχόθεν προβάλλεται τὴν θεάν καὶ τὸν θεατὴν ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ὥραις ψυχαγωγῆσαι χαίροντα ἐπὶ τὰ πρόσσω παραπέμπει. Περιχορεύουσι δὲ περὶ τὸν αὐτὸν Ἄθω νῆσοι ἐκ διαστήματος, μεγέθει μείζους τε καὶ ἐλάττους, αἰοκίαι τε καὶ οἰκούμεναι, θεραπεαινίδες ὡς ἂν εἴποι τις, εὐνουστάτην τάξιν ἐκπληροῦσαι καὶ μονοноῦ ἐπὶ τῇ δουλείᾳ³⁾ σχεδὸν

2) Ψαλμ. 83, 1, 10.

1) Ἐκκλησιαστής 3, 1.

3) Ἀληθῶς ἅπασαι αἱ νῆσοι Θάσος, Σαμοθράκη, Ἰμβρος, Τένεδος, Λήμνος, Ἅγιος Εὐστράτιος, Λέσβος, Χίος, Σάμος, Εὐβοία, Σκόπελος, Σκιάθος, Σκύρος, Σκάντζουρα, Κυρὰ Παναγία, Ἀμμολιανὴ ἐδούλευον τῷ Ἀθωνι δι' ἀγροκτημάτων

ἐπαλλομένων, νυκτοφλυακοῦσι τε αὐτὸν καὶ προφυλάττουσι καὶ τὰς ἐπιούσας ἐπιβουλὰς ἤδη καταμνήσκει (1). Μόνος γὰρ οὗτος ὁ χώρος τῶν ἐπὶ γῆς θεαμάτων τὰ δευτερεῖα οὐκ ἀποφέρεται.

20—Παρέλθοις ἂν καὶ Ρόδου κολοσσὸν καὶ Αἰγύπτου πυραμίδας καὶ τείχη Βαβυλώνια (2) καὶ ἄλλ' ὅσα τῶν θεαμάτων τῷ χρόνῳ πάντα καταλυθέντα πρὸς τοῦτον εὐθὺς ἀπιδῶν. Προμήκης μὲν ἔστι πρὸς τὸ πέλαγος, ὡσπερ εἴ τις χεῖρα προτεινὼν εἰς ὑποδοχὴν τοῖς ἐκ πελάγους καταίρουσιν, εἴποις ἂν ἠπειρον ἔν νήσοις καὶ ἔν ἠπειρώταις νῆσον. Ἐξέστιν οὖν ἔν τούτῳ καὶ περιπλεῖν καὶ παραπλεῖν. Προΐσχηται δὲ κύκλῳ περὶ αὐτὸν παντοῖους ὄρους καὶ λιμένας τοῖς ἐκ πελάγους καταγομένοις καὶ πᾶσιν ἄλλην ψυχαγωγίαν καὶ ραστώνην κατὰ χρεῖαν ἐκ χέρσου γείτονος καταλύουσι. Καὶ ὄθεν γῆς καθ' ἱστορίαν ἀφιγμένοις καὶ πᾶς τις ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ἡμέραις ξενισθεὶς εἰς οἶαν οὖν τύχη καταλύσας τῶν ἐκεῖσε Μονῶν καὶ τὴν ψυχὴν βελτίῳ σὺν τῷ σώματι ποιήσας πρὸς τὴν γείτονα παραπέμπεται.

21—Ἐτι δὲ ὡς ἔν προβόλου μοῖρα ὄραν τὰ καλῶς διατετειχισμένα καὶ περιπεφραγμένα πολυάνθρωπα φρούρια, εἴτουν Μοναστήρια, χοροῦ σχῆμα σώζοντα ἢ, ὡς ἂν εἴποι τις, ἴσα καὶ στρατιώταις ἔν ὄπλοις περὶ αὐτὸν Ἄθω περιειλούμενα καὶ τὰς εἰσβολὰς τῶν ἐπιόντων πολεμίων ἀποφράττοντα καὶ προμαχοῦντα τῶν ὀπισθεν καὶ εἰρήνην τῷ λοιπῷ τῶν ἰερῶν ἐπαύλεων συστήματι βραβεύοντα. Ἐνδοτέρῳ δὲ τούτων πύργοι στεροροὶ καλῶς περιτετειχισμένοι καὶ κυκλικῶς περικείμενοι καὶ προφυλακοῦντες, οἷά τις ὀπλιτικὴ καὶ ἰπικὴ φάλαγξ, τὰς ἀτειχίστους Μονάς.

22—Ἐπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ μεσαιτάτου χώρου πόλισμα ἕτερον στερορῶς περιπεφραγμένον καὶ πεπολισμένον, εἴποις ἂν ἰδὼν, ἔν μοῖρα ἀκροπόλεως κεῖσθαι. Περὶ αὐτὸ δὲ ἤττω καὶ μείζω ἀσκητήρια, κάλλει καὶ μεγέθει σεμνυνόμενα ἴσα καὶ βασιλεῖ δορυφοροῦντα καὶ αὐτῷ ἐπαγαλλόμενα καὶ οὐδέν ἔστι μέρος, ὃ μὴ πλείστην ὠφέλειαν τῷ λοιπῷ μέρει πορίζον ἔστιν (3). οὕτως οὐδένα τόπον ἀργὸν ἀπολείπει τοῖς εὐφημεῖν βουλομένοις. Τὰς γὰρ δυσχωρείας καὶ τοὺς χαραδρεῶνας καὶ τὰς ὑπωρείας, αἱ οὐκ ἀπεικτόως

τῶν Μονῶν Ἀγ. Ὅρους, ὧν τὰ πλείστα ἔδωκαν εἰς τὸ Δημόσιον διὰ τοὺς γηγενεῖς ἀκτῆμονας καὶ τοὺς πρόσφυγας τὸ 1931.

1) Τοιαύτας ἐπιβουλὰς καὶ ἐπιδρομὰς ἀναφέρει ἡ ἱστορία πολλὰς κατὰ τὸν ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνα.

2) Ταῦτα εἶναι τὰ τρία ἐκ τῶν ἐπτὰ λεγομένων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις θαυμάτων τοῦ κόσμου.

3) Τὸ πόλισμα τοῦτο εἶναι τὸ πρωτῶτον, ἢ Μεγάλῃ Μέσῃ ἢ Λαύρα τῶν Καρυῶν ἢ Καρυαὶ σήμερον καλούμενον, ὅπου αἱ ἀρχαί. Κεῖται δὲ ἀκριβῶς ἔν τῷ μέσῳ τοῦ ὄρους, ἕξ ὥρας ἀπέχον τῶν ἄκρων αὐτοῦ, τῆς Λαύρας δηλονότι καὶ τοῦ Χελανδαρίου. Ἀσκητήρια δὲ εἶναι τὰ νῦν Κελλία ἐκ 3—5 μοναχῶν ἕκαστον.

ἂν ἀπηξιώθησαν πρὸς ἐνίοις, ἤδη καὶ πλείω τῶν ἄλλων τὴν τιμὴν καὶ τὴν αἰδῶ αὐτὰς περιτίθεμεν.

23—Τρέφουσι μὲν οὖν τῷ ὄντι ὠραίους ἄνδρας παρ' ὕδατα ποτιζομένους ἄχρῃ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀψαύστου οὐρανοῦ διήκοντας τῷ μεταρσίῳ τοῦ νοδῶ καὶ τὸ εὐσκιον φύλλον οὐκ ἀπορρυνέτας ἀνέμων πολυελίκοις στροφαῖς, εἴ τοιν τὴν εἰς Θεὸν ἀπαρμποίητον καὶ ἐδραϊαν πίστιν καὶ ἀπαρεγγεῖρητον πεποιθήσιν, ἃ καὶ πρῶτα πεφύκασι φύεσθαι ὡς καὶ προφυλακτικὰ τῶν καρπῶν ὄντα καὶ πάνθ' ὅσα ἂν λέγωσι καὶ πράττωσι καλῶς εὐδοούμενά τε καὶ κατευθυνόμενα. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἄλλῃς. Οὐδὲ γὰρ τοῦ παρόντος καιροῦ μακρὰ περὶ τούτου συνείρειν. Τοῦτο δὲ μόνον καὶ σύντομον ἐρῶ. Ὡς, ὅπερ ἐν σώματι ὀφθαλμὸς καὶ βασιλεὺς ἐν τοῖς βασιλείοις καὶ ἐν ἱεροῖς τὰ ὕδατα ἢ προσφυέστερον εἰπεῖν, ὅπερ ὁ ἥλιος ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς περιγείῳ τῷδε, τοῦτο καὶ οὗτος ὁ ἱερὸς χώρος γένοιτ' ἂν τοῖς ἄλλοις τόποις τε καὶ ἀνθρώποις, ὃς καὶ μόνος ἀπάσης τῆς γῆς τὴν τῆς ἀγιότητος ἐπωνυμίαν ἐκ μακροῦ τοῦ χρόνου πλουτεῖ¹⁾.

24—Καιρὸς δὲ ἤδη καὶ ὄθεν ἐξέβημεν ἐπανελθεῖν καὶ τὸν μέγαν αὐθις εἰς μέσον ἄγειν καὶ τὴν εὐφημίαν πλέκειν ἐκείνου διὰ τῶν ἑαυτοῦ. Ὡσπερ γὰρ τις ἠλίφ ἔπαινον ἐξυφαίνων ἢ ἀστροῖς οὐκ ἄλλοτρίῳ τῇ πέριρᾳ χρήσεται, οὐδ' ἄλλοθεν ποθεν ἑαυτῷ καθηκούσης αἰτίας ἐπαίνου προσπορίσας τ' ἂν ἢ ἐξ ὧν ὀρώη προσφυᾶ τοῖς ἐπαινουμένοις, κατὰ ταῦτα καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῷ μεγάλῳ ποιήσομεν. Ἐμοὶ μὲν οὖν εὐκτὸν ἂν γένοιτο εἰς τοσαῦτα ἀπολαβῶν ἐξυμνησάμην, οὐχ ὅσα ἐκείνῳ μεθ' ὑπερβολῆς ἐξήνυσται. Τοῦτο γὰρ οὐκ ἀκίνδυνον τῷ οὕτω πως ἐγχειροῦντι, ὡς περ ἀμυήτοις οὖσι προσπελάζειν αὐτοῖς ἀψαύστοις, ἀλλ' ὅσα γε ἐξ ἀρχῆς τῷ παρόντι λόγῳ καθυπεσχόμεθα ἐνταῦθα γενόμενος ἀποκνεῖ μοι ὁ λόγος καθ' εἰρόμην βαίνειν τῷ πλήθει τῶν ἐπιρροδόντων τῇ εὐφημίᾳ, ἀλλὰ θαρρητέον τὴν περὶ τούτου σύναρσιν τῷ μεγάλῳ, ὃς καὶ μόνος νυκτὸς ἐπιφανεῖς ρᾶστα ἐξομαλίζει μοι τὴν τρίβον καὶ ραδίαν παρέχεται, οἷα νυκτὶ ἐν ἀσελήνῳ παμφοῦς ἐξαφθείσης λαμπάδος.

1) Ἡ ἐπωνυμία τῆς ἀγιότητος τοῦ ὄρους Ἀθωνος εὐρηται ἀνεπισήμως μὲν τὸ πρῶτον ἐν δυσὶν ἐγγράφοις τοῦ Πρώτου τοῦ Ἀγίου Ὄρους Ἰωάννου, δι' ὧν παραχωροῦνται εἰς τὴν Λαύραν ὁ Πλατύς τὸ 993 καὶ ὁ Μονοξυλίτης τὸ 999, μονύδρια τοῦ Ἀθωνος παλαιὰ (Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου Ἀθωίτις Στοὰ 1899 φυλλάδιον βον), εἶτα δὲ ἐπισήμως ἐν τῷ τυπικῷ τοῦ Ἀγίου Ὄρους, τοῦ κυρωθέντος ὑπὸ τοῦ Αὐτοκρ. Κωνσταντίνου Μονομάχου ἐν ἔτει 1046. Ὁ δὲ Μανουὴλ Γεδεὼν (Πατρ. Πίνακες σελ. 325) δέχεται τὴν γνώμην τοῦ Κ. Φρεαρίτου (Περίπλους Μακεδονίας. . . ἐν Πανδώρα Τόμ. ΙΕ'. σελ. 197—198) καθ' ἣν ὁ Μονομάχος διὰ πράξεως κυρωθείσης καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐχορήγησε τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην εἰς τὰ ἐν Ἀθῶ ἱερὰ σπηγώματα.

25—(ὁ ἅγιος ἐν Ἀθωνί τὸ α΄.) Εὐθύς μὲν οὖν ἐν προοιμίῳ τοῦ ὄρους, ὡς ἀνωτέρω ὁ λόγος ὑπέμνησε, λογισμὸς τῷ σοφῷ ἐμπίπτει, ὃν πάλαι ἐν τῷ κρυπτῷ ἐτήρει τῆς ἑαυτοῦ καρδίας. Πολλῶν γὰρ οὐσῶν τῶν ἐκεῖσε Μονῶν καὶ κατασκηνώσεων, ἐν αἷς ὠραῖοι ἄνδρες ἐκτρέφονται, μικρῶν τε αὐτῶν καὶ μειζρῶν, οὐκ ἔκρινε δεῖν εἶναι εὐθύς ἐκ προχείρου ἐπιδοῦναι τι ἐαυτὸν πρὶν σὺν ἀκριβεῖ βασιάνῃ πείραν λαβεῖν, τῶν τε σὺν πλήθει τῇ ἱερᾷ τῶν ἀρετῶν πλεονόντων σειρᾷ καὶ Θεῷ προσλαβόντων, τῶν τε αὐτῶν μετ' ἐλαττώσεων, τῶν τε εἰς ἑαυτοὺς ἐπισταμένων καὶ ἑαυτοῖς προσεσηκότων ἐν ἡρεμαίᾳ σχολῇ καὶ ἀπερικτυπῆτῳ νοῦ ὄμματι καὶ ἐν μυκῷ καρδίας Θεῷ προσφωνούντων οὐπὲρ καὶ τὰς ἐλλάμψεις τηλαυγέστερον ἡλιακοῦ δίσκου εἰσδέχονται. Διὰ τοι τοῦτο περιήει ὁ Γεννάδας τὰς δυσχωρίας ἀπάσας, πολλὰς τε οὔσας ὑποφωνῶν καὶ ψάλλων «αἰνεῖτε ὄρη καὶ βουνοὶ τὸν Κύριον», τοὺς χαραδρεῶνας, τὰς ὑπωρείας τὰς κοιλότητας τῶν ὄρων ὡσπερ οἱ τὰς ἀργυρίτιδας ἐξετάζοντες φλέβας, τοὺς ἐρημικοὺς πανταχῇ φοίνικας ἀνερευῶν, οἷς καὶ κατὰ σχολὴν συγγενόμενος καὶ ἱκανωτάτην πείραν διδοὺς καὶ λαμβάνων, ὡς ἐν βραχεῖ τὰ τελειότατα καὶ κρεῖττω μυεῖται, οὐκ ἀποχρῶν εἶναι λεγόντων, τὴν σάρκα μὲν ἀτροφία ἐκτῆκειν, τὴν ψυχὴν δὲ πᾶσιν ἀνεῖσθαι λογισμοῖς.

26—Διὰ ταῦτα πείραν λαβὼν τοῦ κρυπτοῦ καὶ ἀφανοῦς πολέμου στομοῦται, οἷα τις τομώτατος σίδηρος καὶ κατ' εὐθὺ χωρεῖ τῆς πολεμίας φάλαγγος, περιζώννυται τὴν ὀσφύν, ὁμοσε χωρεῖ κατὰ παθῶν καὶ μὲν τοι, κρατερᾶς συρραγείσης τῆς ἐκβολῆς τοῦ πολέμου, αὐτὸς τὰ τρόπαια ἀναρρεῖται, ρώννυται πρὸς κρατερὰς τῶν παρατάξεων συμβολὰς ἀλείφεται πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας, ἐνίησιν ἑαυτὸν πρὸς τοὺς ἀφανεῖς καὶ διώκτας τυράννους τοὺς πικροὺς καὶ τότε καὶ νῦν, καθαιρεῖ ὑψώματα λογισμῶν, διάκενα φύσηματα, πρὸς τοὺς μεγάλους δαίμονας ἀντιπτατόμενος, ἀποκρούεται τὰς τῶν λογισμῶν νιφάδας, ἅς καθ' ὄραν τῷ ταλαιπῶρῳ γένει ἐπιστρατεύουσι περιφραξάμενος τὴν πανοπλίαν τοῦ Πνεύματος καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου.

27—Τίνα οὐχὶ καὶ μόνον ἐπὶ νοῦν ἰόντα οὐκ ἂν μᾶλλον ἐκπλήξειε καὶ πρὸς ἀγωνίαν ἐμβάλοι ταῦτα ἢ ὁ τοῦ Ξέρξου στρατός; Ἐκεῖνον μὲν γὰρ πολλάκις καὶ προκλητικῆ σάλπιγξ καὶ σημαία πόρρωθεν ἐπ' ὄρους φανείσα καὶ περὶ φάλαγγε ἤδη κατεμήνυσε τοῖς συρραγῆναι μέλλουσι καὶ συνεισβαλόντων ἀλλήλοις συστάδην τῶν στρατευμάτων καὶ κατὰ φάλαγγας πεσόντων, ἤδη πρὸς θάτερον ἢ νίκη χωρήσασα ἀναρρεῖται τὰ λάφυρα καὶ μηδενὸς προσισταμένου οἴκαδε ἐπανῆκεν. Ὁ δὲ ἀφανὴς οὗτος καὶ κρύφιος καὶ μετὰ τὴν ἤτταν εἰρήνην ἄγοντι τῷ ἡσυχάζοντι, αἰφνιδίως ἐπεισπεσὼν ἀνείλετο τὰ τρόπαια. Οὕτως ὁ ἀφανὴς τοῦ προφανοῦς ἔργῳ δευτέρου· Ἄλλ' ὁ λόγος ἐπὶ τὰ πρόσσω χωρεῖτω.

28—Ἐπεὶ γὰρ ὁ μέγας σοφὸς ὢν τὴν διάνοιαν πάντα μὲν, ὅσα ἂν

ἥλιος ἐφορώῃ προσβάλλων τοῖς ὀφθαλμοῖς, πᾶνθ' ἐώρα καθ' εἰρμόν βαίνοντα πιθήνια τῷ δημιουργῷ λόγῳ ὄντα καὶ μηδὲν τούτων προσηδῶν καὶ τὴν ἀρίστην ἀρμονίαν συγγέον τοῦ παντός, ἀλλ' ἕκαστον ἐν ὄροις ἰδίους μένον καὶ ἕτερον ἐτέρῳ παραχωροῦν ὅτε καιρὸς ἐπιτρέπει, οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἔστιν, οὐδὲ γένοιτ' ἂν πρὶν ἡρὸς θέρος, ὥσπερ οὐδὲ πρὶν ἡβης ἀψασθαί τινα γηράσκειν, φάσκειν, οὐδ' αὖ πάλιν πρὸ πλήθους ἀπᾷδόν ἐστι λέγειν ἐνάδα, ἅπαντα παρ' ἑαυτῷ ὁ Γενναῖος τῷ ὄντι καὶ μηδὲν ἐάσας ἔξω τῆς ἑαυτοῦ πεσεῖν διανοίας, δίδωσι φέρειν ἑαυτὸν τῇ τοῦ Ἐσφιγμένου μεγάλλῃ Μονῇ¹⁾.

29—Εἴλετο γὰρ μετὰ πλειόνων τὴν ἀρετὴν ἐξυφαίνων, ἥπερ καὶ μᾶλλον πολλὰ καὶ καταφανῆ τὰ πρὸς ἀνδρείαν καὶ καρτερίαν ὑποδείγματα. Ἐπλούτει γὰρ τῷ ὄντι καὶ νῦν καὶ τότε πεφυτευμένους ἄνδρας ἐν οἴκῳ Κυρίου. Αὕτη καὶ ἡμᾶς πνευματικῶς ὠδινεν²⁾. Ἄ δὲ τῆς αὐτοῦ γενναιότητος καὶ καρτερίας τεκμήρια παρέσχε καὶ οἶαν στήλην ἀνδρείας καὶ ἐπιεικειᾶς ἐπήξατο καὶ οἶον πρὸς ἅπαντας τὸ μελίχιον μετανοίας ἐκέρασεν ὁ ἀληθῶς καὶ χαλκοῦ στερορότερος, καιρὸς ἤδη λέγειν.

30—Ἐπετέτραπτο ὑπὸ τοῦ ἐφεστηκότος ταῖς τραπέζαις ἐξυπηρετῆσθαι τῆς ἀδελφότητος. Οὐδὲ γὰρ ἦν εὐδοιάζων τοῖς ἀνθρώποις μᾶλλον καὶ οὐ Θεῷ ἐξυπηρετούμενος, οὐ διάκονος ἐκεῖνος καὶ μιμητής, εἴπερ τις, ἢ περὶ καὶ τὸν νοῦν παρέπεμπε καὶ παρ' οὗ τὰ γέγρα οἱ προσεδόκα ἀφίξεσθαι. Ὅσακις γὰρ ἂν τῇ ἱερᾷ τῶν ἀδελφῶν τραπέζῃ ἐφειστήκει, οὐκ ἐνήν μὴ τοσαυτάκις μακαρίζειν τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας, ὅτι τοιούτων ἐκρίθησαν διάκονοι. Ταῦτα δὲ ἐπὶ νοῦν ἐκείνου ἐλίττοντος, Θεὸς ἄνωθεν τὰς ψήφους ἐπεκύρου, ᾧ καὶ τὴν ἱερὰν αὐτοῦ ψυχὴν ἱερὸν ἀνάθημα ἐπεποιῆκει. Διὸ καὶ τότε καὶ νῦν καὶ μέχρις ἂν τὸδε τὸ πᾶν τῆς ἑαυτοῦ πορείας τὸν κύκλον ἐξελίττη καὶ ἀνθρώποι ὧσιν οὐκ ἀφέξεται τοῦ μακαρίζεσθαι.

31—Ὅποτε δὲ καὶ ἀριστᾶν ἔδει ἀπόχρη ἔλεγεν εἶναι ταῖς παραπιπτούσαις ψυξὶ τῇ τραπέζῃ, ὡς κυσί, οὐ πλέον οὐδὲν ἐγὼ ἀποζῆν. Οὕτως ἐκεῖνος τῷ μετρίῳ τοῦ φρονήματος τὰ στρατηγοῦντα πάθη τῇ βελτίονι μοίρᾳ τροποῦται. Οὕτως ἐκεῖνος συβαριτικὴν τράπεζαν ἀπωσάμενος καὶ ἀσκήσει χρονία ταλαιπωρῶν καὶ ὑπὸ προσεσῶτι ὄν καὶ μὲν τοι καὶ πᾶσιν ὑποταττόμενος καὶ πᾶσιν ὑπηρετούμενος καὶ πάντας ὑπερφερεῖς ἑαυτοῦ

1) Πρὸ τῆς εισόδου του ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἀγνωστον τυγχάνει ἐν Ἀγίῳ Ὅρει ἐν ποίῳ μέρει αὐτοῦ διήνυε τὸν ἀσκητικὸν βίον. Μᾶλλον φαίνεται περιερχόμενος τὰ ἡσυχαστήρια καὶ τὰς Μονὰς πρὸς ἐπιλογὴν μέρους εἰς διαμονήν, ὡς καὶ νῦν συμβαίνει εἰς τοὺς νεήλυδας μοναχοὺς.

2) Ὁ συγγραφεὺς ἐμόνασεν ἐν τῇ Μονῇ Ἐσφιγμένου, εἰτα ἐγένετο ἡσυχαστὴς καὶ τέλος ἐν Κωνσταντινῶν, ὅπου ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἡσυχαστικὰς ἐριδας (1340-1344) ὑπὲρ τοῦ Παλαμᾶ.

ἡγούμενος καὶ πᾶσιν ὡς ἀνδράποδον ὑπέικειν χρῆ λέγων, οὐ κατ' οὐδὲν βελτίων ἐγὼ δόξης θείας ἐκπεσὼν, ὀλίγοις ἀπέλιπεν ἐγγὺς ἐλθεῖν ἑαυτοῦ. Δυοῖν γὰρ ἐνιαυτῶν περιόδους ἐξανύσας ἐφεστηκώς ταῖς τραπέζαις¹⁾ οὐκ ὄφθη χρησάμενος ἰδιαζούσῃ κέλλῃ πρὸς καταγωγὴν, οὐ κλίην, οὐ σκίμποδι, οὐ τραπέξῃ, οὐκ οἴνω, οὐκ ἐλαίῳ, οὐκ ἐσητῷ, οὐκ ἄλλω οὐδενὶ τῶν ἀναγκαίων. Οὕτως ἐκεῖνος τὴν σάρκα μὲν ἐκτίκων, ψυχὴν δὲ καταγιαζόμενος, προσπορίζει ἑαυτῷ τὸ κράτος τῶν ἀρετῶν.

32—Ἐπιτραπεῖς δὲ καὶ τὰ τῆς ἀδελφότητος ἔψαι ὅσα οὕτως ἦν ἐπιμελῶς ἔψαι. Συγκεραννύς αὐτὰ εὐχῇ καὶ σπουδῇ τὰ ἀρτύματα τῆς καλῆς πανδαισίας, ὥστε σχολῇ δ' ἄν τις ἀποκνήσειεν εἰπεῖν μὴ παρέρχεσθαι τῷ ἡδεῖ καὶ τὰς τῶν καταβεβλακευμένων τραπέζας. Οὕτω δὲ καὶ πρὸς τὴν παρακειμένην πυρκαϊὰν ἀποβλέπων καὶ πρὸς τὰς ἐκεῖσε τοῦ πυρὸς ἐκαύσεις παραπέμπων τὸν νοῦν, ἔλεγεν, ὥσπερ τρανώτερον αἱ καθαραὶ καὶ θεοειδεῖς ψυχαὶ τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου χωρηταὶ γενήσονται τοῦ θείου φωτός, οὕτως αὖ πάλιν αἱ κατεσβολωμέναι καὶ ἀπηχρεωμέναι τῶν ψυχῶν δορυμτέρας ὀδύνης αἴσθησιν λήφονται τοῦ ἐκεῖ πυρὸς ἢ τοῦ ἐνταῦθα, κρουνηδὸν τὸ δάκρυον ὑφίει.

33—Ἄλλὰ γὰρ ποῖον ἂν πρῶτον καὶ τελευταῖον ἀπολαβὼν ἐξυμνησαιμι τοῦ ἀνδρός, οὐκ ἔχω λέγειν. Ἐκαστον γὰρ τούτων εἰς ἀπορίαν δεινὴν ἐλαυνὸν ἐστιν τὸν λόγον καὶ τὸ πρωτεῖον εἰς ἑαυτὸ περιῦστᾶ. Ἐνθεν ἐπεισπίπτει τὸ καρτερὸν καὶ στερεὸν καὶ ἀνδρικὰ περὶ τοὺς ἀγῶνας παλαίσματα. Ἐνθεν τὸ πάνυ φιλάδελφον καὶ ἐπεικέες. Ἄλλοθεν πάλιν τὸ ἐξητασμένον καὶ βεβηκὸς περὶ τὰ θεία καὶ ἀνατεταμένον φίλτρον πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἀκραιφνές. Οὕτω πάντα πανταχόθεν τῇ ἐκεῖνον συνέρρει ψυχῇ καὶ οὕτω καθ' ὑπερβολὴν ἐξήνυστο, ὡς χρυσοειδοὺς σειρᾶς εὖ καὶ τεχνικῶς ἡρμοσμένης, ἀπεικέναι οὐδέν. Διὰ ταῦτα ἀρετῆς ἄθλον καὶ εὐσεβείας λαμβάνει τὴν ἀπάθειαν, δι' ἧς θεωραὶ καὶ μυστηρίων ἀποκαλύψεις καὶ τῶν μελλόντων προσρήσεις καὶ τῷ ἀπερικαλύπτῳ νοῦ ὄμματι ἐντυγχᾶναι Θεῷ, εἴπερ ὁ ταῖς ἐντολαῖς ἐμμένων ἐν τῷ Θεῷ καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ. Πρὸς ταῦτα ἐρρέτωσαν Βροῦτοι καὶ Κάτωνες καὶ Ἡρακλέους στήλαι σὺν ἅμα Ὀλυμπιακοῖς καὶ Ἰσθμικοῖς ἀγῶσιν²⁾. Ἄρ' οὖν ταῦτ' ἀν-

1) Καὶ ὁ Ἀγάπιος λέγει ὅτι δύο ἔτη ἦτο ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Τραπεζῆς, ὡς μάγειρος δὲ ἐν. «Συβαριτικὴν Τράπεζαν» ὁ συγγραφεὺς καλεῖ ἴσως τὴν πλουσίαν τράπεζαν τῶν γονέων του, πλουσίαν ὄντων, ἣν ἐγκατέλειπε, διότι ἡ τοῦ Κοινοβίου τοῦ μοναχικοῦ τράπεζα εἶναι πάντοτε λιτῆ, ἐκτὸς ἂν ὀνομάξῃ ταύτην κατὰ πολλὴν ἀντίθεσιν τῶν ψυχῶν, ἐξ ὧν ἀπέξῃ ὁ ἅγιος.

2) Δηλαδὴ ἡ τιμὴ καὶ δόξα τῶν Ρωμαίων τούτων ὡς στωϊκῶν φιλοσόφων, γαμβροῦ καὶ πενθεροῦ, Βρούτου καὶ Κάτωνος, κατὰ τὸν Α'. π. Χ. αἰῶνα. Ἡράκλειος στήλαι, εἶναι ἐκεῖναι, ἃς ἔστησεν ὁ Ἡρακλῆς εἰς τὸν σημερινὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτάρ, ὅτε μετέβη ἐκτελῶν τὸν ἄθλον τῆς παραλαβῆς τῶν μῆλων τῶν

τεξετάσει τις ταῖς Περικλέους καὶ Κίμωνος στρατηγίαις; Οὐ μοι δοκῶ αἰτίας ἀπηλλάχθαι, εἰμὴ καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀσχολίαν περιελὼν ἐκ τῶν ἐνόντων ἐπαινοῖη, Ἄλλ' ἐπαναγέσθω πύλιν ὁ λόγος.

34 — Ἐπειδ' ὁ μέγας πάντα καθ' εἰρὸν κρίνας, ἐπεὶ τοῦ πρόσσω ἐγλίχτο βαίνειν, τὰ γὰρ ἐνταῦθ' ἀποχωρόντως ἔχειν ἐδόκει, ἔγνω δεῖν εἶναι καὶ πρὸς ἑτέρους ἀγῶνας; καὶ σκάμματα καθεῖναι ἑαυτόν, οὐ καὶ μόνος καὶ μετ' ὀλίγων αὐτῇ τῇ πολεμίᾳ φύλαγγι εἰς χεῖρας ἰούσῃ συρροήγνυσθαι ἔμελλεν ὑπ' ἐνὶ στρατηγῶν ἀγόμενος. Οὕτως ἐκεῖνος διάπυρος ἔραστης ὢν τῶν ἀγαθῶν καὶ ταῦτα πλήρες ἔχων τὸ πλοῖον.

35 — Διὰ ταῦτα φέρον ἑαυτὸν ὑποστρωνῦναι, ὥτινι πολλὰ καὶ καταφανῆ τῆς ἀρετῆς ὑποδείγματα, ἀνδρὶ μεγάλῳ ἴέροντι, ὅς ἐκ μακροῦ τοῦ χρόνου πεπλουτηκῶς ἦν θεωρίαν καὶ πράξιν πᾶσαν. Ἰκανῶς γὰρ τὸ σαρκίον κατεῖργαστο μακροῖς ἐνιαυτῶν περιόδοις σχολῆν ἄγων καὶ μόνῳ Θεῷ ζῶν καὶ προσφιλοσοφῶν, ὑπ' ᾧ ἦσάν τε ὑποταττόμενοι, καὶ ἐκπαιδευόμενοι, οὓς ἐξῆς ἢ πείρα παρέστησεν, ἄνδρες περιφανεῖς ἐπ' εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ γνωριμώτατοι καὶ τῶν πολλῶν προκαθήμενοι, ὥστε καὶ κάλλιον ὑπέλαβον οὐκ εἶναι ἢ εἰ μὴ ἐξ ἴσου, ὧν προέχουσιν, εὐ πάντας ποιήσουσι, ὧν ὁ μὲν καθῆστο ἐπὶ τῆς Φιλαδέλφου τοὺς οἶκας ἰθύνειν καὶ ταύτην ἐκ τῶν ἐνόντων κοσμῶν καὶ ποιικίως ὑπανέχων ὑπερέσχε τοῦ κλυδωνίου, ἄτερος δὲ τετιμημένος ἀξίωμα πρωτοσυγγέλλου ἐπὶ τῆς Ἀττικῆς ἦν διατριβῶν καὶ τὴν ἀρετὴν ἐξυφαίνων, οὐπερ καὶ χορὸν μαθητῶν ἑαυτῷ συνάπτει καὶ φροντιστήριον ἀνεγείρει ἐξ αὐτῶν βάρθρων, μεγέθει καὶ κάλλει οὐδὲν ἥττον ἐξαλλάττον, εἰ μὴ τι καὶ ὑπερφέρον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἐπιφημιζομένων¹⁾.

36 — Ἄ δὲ ἀρετῆς ἄθλα μετὰ τῶν συμφυλετῶν ὁ μέγας ἐνεστήσατο,

¹⁾ Ἐσπερίδων, αἵτινες ἦσαν κατὰ τὴν μυθολογίαν περὶ τὰ μέρη ταῦτα. Ἐστήθησαν δέ, ἢ μία παρὰ τὰ Γάδειρα τῆς Ἰσπανίας καὶ ἢ ἄλλη ἐν Ἀβύλῃ τῆς Ἀφρικῆς (Μαρόκον). Οἱ δὲ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο ἐν τῇ Ὀλυμπίᾳ τῆς Ἥλιδος εἰς τιμὴν τοῦ Διὸς ἀνά πᾶν τέταρτον ἔτος καὶ οἱ Ἰσθμικοὶ ἀγῶνες ἐν τῷ Ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου εἰς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος.

1) Οὐδὲν γνωρίζομεν περὶ τοῦ ἐναρέτου τούτου καὶ μεγάλου Γέροντος καὶ ἡσυχαστοῦ, ὅστις τόσον περιφανεῖς μαθητὰς ἀνέδειξε κατὰ τὸν Π' αἰῶνα. Ὁ Ἀγάπιος Λάνδος οὔτε κἂν ἀναφέρει τοιοῦτον Γέροντα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐν Ἀγίῳ Ὅρει. Ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου ἀναφέρεται ὁ Ἀνδρόνικος καὶ ὁ Θεόληπτος Φιλαδελφίας καὶ ἴσως ἦτο μαθητὴς τοῦ Γέροντος τούτου. Περὶ δὲ τοῦ πρωτοσυγγέλλου, ὅστις ἐν τῇ Ἀττικῇ εἶχεν ἰδρυσθὲν Μοναστήριον, ἔχων χορὸν μαθητῶν, ὑποπιτεῖνόμεθα τὸν κτήτορα τῆς Καισαριανῆς, ἡμῶς καὶ κατὰ τὸν ιε' αἰῶνα ἦτο διδασκαλεῖον, ἐν ᾧ καὶ ὁ Γεμιστὸς Γεώργιος ἐδίδασκε, διότι ἡ Μονὴ αὕτη φέρεται ἰδρυθεῖσα περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' ἢ ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. (Ὅρα Ἐγκυκλ. Δεξικῶν Ἐλευθεροουδάκη καὶ Μεγ. Ἐλλ. Ἐγκυκλ. ἐν τῇ λέξει «Καισαριανῆ»).

συγγραφῆς δεόμενα, οὐκ οὔσης ἐν τῷ παρόντι σχολῆς οὐκ ἄσύναι' ἂν δρῶμεν μὴ θέλοντες τὸν λόγον, ὥσπερ ἐν ὑδάτων μεταλλαγαῖς, ἐφ' ἕτερα. Τούτων οὕτως ἐχόντων νόσος ἐξαίφνης ἐνσκήψασα τῷ διδασκάλῳ ἐξαίρει τοῦ βίου καὶ πρὸς τὸν ποθούμενον παραπέμπει, ᾧ καὶ τὴν ἑαυτοῦ πάλαι ψυχὴν ἐμνηστεύσατο, οὗ ἕνεκεν καὶ οὗτοι τὸν διάυλον διήνυσσε καὶ τὸ πένταθλον ἀνείλετο.

37—(ὁ ἅγιος ἐν Παλαιστίνῃ). Διὰ ταῦτα ἐκπλεῖ καὶ ὁ μαθητῆς παρὰ πόδας πρὸς Παλαιστίνην ἐξιστορήσων τοὺς τῶν ἱερῶν θείους τόπους· καὶ οἵπερ ἀπαγόμενος ὁ Σωτῆρ Ἰσα καὶ καταδίκην Ποντίῳ παρειστῆκει Πιλάτῳ καὶ οὗ τῷ σταυρῷ περιεπάρη τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τὰ σωτήρια πάθη ὑπέστη καὶ τᾶλλ' ὅσα ὁ τῆς οἰκονομίας εἰσφέρει λόγος. Πρὸς τούτοις καὶ τὴν πανέρημον Ἰορδάνου, ἐν ἧ προκαθήμενοι ἄνδρες ἐρημικοὶ μεγάλοις καὶ γενναίοις διεκατέρουσαν τοὺς ἀγῶνας, οἷς καὶ κατὰ σχολὴν συγγερόμενος, καθάπερ αἰσθησις καὶ αἰσθητόν, ἀλλήλοις ἀντιδιδόασι καὶ ἀλλήλων ἀντιλαμβάνονται, οὕτω καὶ αὐτὸς τὰ παρ' ἑαυτοῦ προσθεὶς ἀντελάμβανε τὰ παρ' ἐκείνων καὶ ὡς ἐν βραχεῖ, ὡς ἂν εἴποι τις, Ἰσα καὶ ὠκυπτέρῳ τοῖν ποδοῖν τε καὶ τῇ σπουδῇ χρησάμενος καὶ πάντας τοὺς ἀνὰ τὴν ἔρημον ἐκείνην καὶ τὰς δυσχωρίας ἐπεκδρομῶν καὶ μηδὲν τῶν καλῶν ἐάσας ἀπολιπεῖν ἀνερεύνητον, ὅσα τε βίβλοι καὶ ἱστορίαι φέρουσι καὶ οἵσπερ οἱ τῶν γηίνων καταφρονούντες ἄνθρωποι χαίρουσι, κουφίσας ἑαυτὸν ὅλοις περοῦς, ἀπαίρει λατρεύσων Θεῷ καὶ ὄν πόθον ἀφοσιώσασθαι ἐκ μακροῦ ἔτρεψε τῷ τοῦ Λάτρου ὄρει¹⁾ καὶ οἷς ἐφετῶς εἶχε συνεῖναι ἁγίοις ἀνδράσι.

38—(ὁ ἅγιος ἐν Λάτρῳ). Λάτρος δ' εἰρησθῆναι μοι δοκῶ ἢ διὰ τὸ τῶν ἀνθρωπικῶν ἀνεπίμεμπτον εἶναι ἢ διὰ τὸ κεκαθαμένῳ λόγῳ καὶ νῷ τῆς ἐκεῖσε λατρείας ἀναφέρειν Θεῷ τοὺς ἄνδρας. Καὶ πάλιν πρῶταθλοι καὶ πάλιν πρωτάγωνες καὶ ὁ Γενναῖος ἐπὶ μέσον τῶν ἀγῶνων. Ἐγὼ δὲ ὡς ἐν τριόδῳ τούτων ἀπειλημμένος οὐκ εὐπορόν μοι φαίνεται ὅποι τῷ λόγῳ

1) Τὸ ὄρος Λάτρος παρὰ τὴν Μίλητον κείμενον, ἦτοι μεταξύ Ἐφέσου καὶ Σμύρνης, Λάτρος ἐκαλεῖτο, τουρκιστὶ δὲ Μπέζ-παρμάκ (=πενταδάκτυλον). Ὡς μοναχικὸν κέντρον φέρεται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς εἰκονομαχίας, καθ' ἣν ὁ στρατηγὸς Λυχανοδράλων πολλὰ δεινὰ ἐπήνεγκε τοῖς μοναχοῖς. Κατὰ δὲ τὸν ΙΓ'. αἰῶνα ὑπῆρχον ἐπ' αὐτοῦ αἱ κάτωθι 13 Μοναί, αἵτινες ἀπετέλουν Πρωτάτον ἢ ἀρχιμανδριτάτον, 1) ἡ Μονὴ Ἀγραύλων. 2) ἡ Μονὴ τῶν Ἀσωμάτων, τὸ Βάτω. 3) ἡ Μονὴ τῶν Ἀσωμάτων Βαθέος Λιμένος. 4) ἡ Μονὴ τῶν Ἀσωμάτων, τὸ Περιστερίον. 5) ἡ Μονὴ Δυσικοῦ. 6) ἡ Μονὴ τῶν Εἰρηνούτων. 7) ἡ Μονὴ Κισσῶν. 8) ἡ Μονὴ Ἱερᾶς. 9) ἡ Μονὴ ἁγίου Ἰωάννου. 10) ἡ Μονὴ Κελλιβάρων. 11) ἡ Μονὴ Μυρσινῶνος. 12) ἡ Μονὴ Φαλακροῦ Βουνοῦ. 13) ἡ Μονὴ τοῦ Στύλου ἢ ὁσίου Παύλου. Ἐκ τοῦ Λάτρου προήρχετο καὶ ὁ ὁσιος Χριστόδουλος (1038) ὁ κτήτωρ τῆς ἐν Πάτρῳ περιφήμου Μονῆς (Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. Τόμος 18 λέξις Λάτρος). Περβ. καὶ Μανουήλ Γεδεῶν Πατρ. Πίνακες σελ. 383.

τρέφομαι καὶ ᾧ χρήσομαι. Καὶ οὐκ ἔχω πότερον μετ' εὐφυοῦς ἐπιστήμης ἐλέσθαι, εἴτε σιωπὴν καίριον, εἴτε λόγον οὐκ εὐγενῆ σὺν οὐκ ἐπιστήμῃ. Καὶ γὰρ ἀμφοτέρω με συνωθοῦντα εἰς ἀπορίαν ἐλαύνει. Ἀλλὰ θαρρητέον τὴν περὶ τοῦ λέγειν μᾶλλον ἀκαιρίαν Θεῷ ἢ καιρίον σιωπῆν.

39—Ἀλλὰ γὰρ ἦκει μοι καὶ αὐθις ὁ μέγας μετὰ λαμπρῶν τῶν σεμνολογημάτων καὶ τῶν τροπαίων τὴν εὐφημίαν σεμνίναί, οὐχ ἠττόνων, ὅτι μὴ καὶ λαμπροτέρων. Εὐκτὸν γὰρ καὶ τὰ τῆδε καλὰ καλῶς ἐξυμνῆσαι καὶ μηδετέρως σκάζοντος τοῦ λόγου, ὡς νοῦ λόγον καὶ νοῦν λόγου λείπεσθαι, ἀλλ' ἰσοπαλεῖ καὶ ἀμφω φανῆναι καλλωπίζοντα τὸν ἐπαινέτην. Ὡς γὰρ τὰ ὄρεα πάρεστι τὰ δένδρα ὄραν, ἀνέμων πολυελκτικοῖς στροφαῖς καὶ φοραῖς στροβούμενα, μᾶλλον εἰσδυνουσιῶν τῶν ριζῶν εἰς βιάθος, στερεμνιά εἰσιν, οὕτω καὶ τὸν μέγαν ἔστιν ὄραν. Ὅσον γὰρ ἦν τῇ πράξει χρώμενος, τοσοῦτον ἐπῆει τῇ ἕξει χρῆσθαι καὶ σὺν μεγάλῃ παρασκευῇ συνακμιάζειν ταῖς ἀρεταῖς. Ὁ γοῦν φαίνεται τῷ ὀφθαλμῷ κτήμα διαρκὲς προσὸν εἰς ὑποδοχὴν φωτός, τοῦτο πάντως ἔσται κεκαθαυμέναις ἢ καθαιρουμέναις ψυχαῖς, αἷς ὁ ζῆφος οὐκ ἐπιπροσθεῖ εἰς ὑποδοχὴν θείου φωτός. Τοῦτο δὲ σχολῇ γ' ἂν ἄλλως γένοιτο, εἰμὴ τῇ πράξει, ὅσα γε ἐνῆν, σχολάζοιτο τις καὶ ταῦτη τὰ οἰκεῖα ἀποδιδοίη.

40—Ταῦτα ἄρα καὶ ὁ μέγας παρ' ὄλον τὸν ἑαυτοῦ βίον ἐξυφαίνων, τὴν πρακτικὴν καὶ ἐπὶ ταύτῃ σεμνυνόμενος οὐχ' ἦττον ἢ ὁ τὴν πορφύραν καὶ τὸν βύσσον ἡμφιεσμένος ἢ ᾧ τόσα καὶ τόσα ὑπάρξει τάλαντα χρυσοῦ. Καὶ πόνους πόνους προσθεῖς καὶ ἀγῶσιν ἀγῶνας καὶ ἀθλοῖς ἀθλα καὶ σκάμμασι σκάμματα καὶ ἰδρωσιν ἰδρωτά, ὃ τῆς ἀρετῆς οὐκ ἄμισθος ἐργάτης, λείπεται νοεῖν εἰς ὅσον θεωρίας καὶ ἀναβάσεως καὶ νοῦ μέγεθος καὶ γνώσεως ἐληλύθει. Ἰσασι γὰρ οἱ τῆς ἐκείνου πείραν λαβόντες θέλας γλώττης, ἴσα καὶ σηρῆνι, ταῖς ψυχαῖς ἐνσταλαζούσης τὸ ἡδὺ τῷ ρεῖθρῳ τοῦ λόγου.

41—Κρείσσων γὰρ ἐδόκει ἢ ἐκείνου γλώττα. Καὶ γοῦν ἐκρίνετο τοῖς καθαρῶς ἀντωπεῖν πρὸς τὸν ἡλιακὸν δίσκον δυναμένοις ἢ τὰ νειλῶα τούτου ψίγματα. Ἐνταῦθα βεβήλων οὐδεὶς λόγος. Πάντως οὐδὲν δεῖ κηρὸν τοῖς ὤσιν ἐπιθέσθαι, πάλαι γάρ εἰσι. Καὶ γοῦν τῇ ἀληθείᾳ στρατηγεῖσθαι τῷ ψεύδει κατάφωροι γίνονται. Ἀλλ' ἐνταῦθα με παρήλασεν ὁ λόγος, ὥσπερ τι ρεῦμα βιάσαν. Ἀλλ' ἐπαναγέσθω καὶ τοὺς ἀνδρας εἰς μέσον ἀγέτω. οὐς πρῶην ὀλίγου ἀπεσιωπήσαμεν τῆς λεωφόρου παρενεχθέντες, ἵνα καὶ μᾶλλον ἐκ τῶν ἐνόντων κοσμήσωμεν τὸν ἀριστεά, παραθέντες ἰδρωτι καὶ αὐθις ἰδρωτας καὶ πόνους πόνους καὶ πράξεσι πράξεις.

42—Εἶπεν ἂν ἐκεῖσε ἰδῶν πεφυτευμένους ἀνδρας καὶ ἐρριζωμένους ἐν οἴκῳ Κυρίου καὶ ἐν γῆρᾳ πίοινο εὐθθυνομένους καὶ θεωρίαν καὶ πράξιν πᾶσαν τε καὶ παντοίαν πλουτοῦντας καὶ ἐν πᾶσιν ὑπερλάμποντας, ἴσα καὶ ἡλίῳ. Τούτοις κατὰ πολλὴν ἄδειαν ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις συνῶν καὶ

προσδιαλεγόμενος, τὰ μὲν προστιθείς, τὰ δὲ καὶ προσλαμβάνων, μᾶλλον δὲ τὰ πλείω παρ' ἑαυτοῦ συνεισφέρων καὶ ἀντιδιδούς. Οὐδὲν γὰρ τῶν κολῶν ἔων ἕξω πεσεῖν τῆς ἑαυτοῦ διανοίας, ἀντελάμβανε τὸ φιλάδελφον. Οὐδὲν γάρ, ὃ ἐκείνῳ ἐδέδοκτο τοιοῦτον ἦν, ὡς μὴ καὶ πᾶσιν εὐθύ, νόμον εἶναι καὶ λέγεσθαι. Καί γε ἦν τοιοῦτος ὁ πατήρ.

43—Καὶ μὴν εἰς ἑαυτὸν ἐπιστραφεὶς καὶ τὰς τοῦ νοῦ διεξόδους ἀποφράξας καὶ ἑαυτῷ προσεσχηκῶς ἐν ἀπερικτυπῆτῳ νοῦ σχολῇ καὶ δι' ἑαυτοῦ εἰς τὰ περὶ Θεοῦ ἀναγόμενος, ἐν μετεώρῳ φρονήματι πατήσας καὶ κάτω που θείας τὴν πρώτην καὶ τὴν μετ' αὐτὴν θεωρίαν εἰς τὸ τῶν ὄρεκτῶν ἔσχατον καὶ εἰς ὃ πᾶσα ἔφρασις ἴσταται τὸν νοῦν ἀνεβίβασε. Διὰ ταῦτα καὶ μυστηρίων ἀποκρύφων καὶ ἀπορρήτων ἀξιοῦται. Οὕτως ἐκείνος διὰ πάντων οὐκ ἀφῆκεν ἐτέρῳ συμπεσεῖν τὰ πρωτεῖα. Ὡσπερ γὰρ τις ἄκρας μουσικῆς ἔμπειρος, μεθαιρούζων τὰς χορδὰς καὶ τὰ κρούματα ἐναλλάττων ὀποτέρως καὶ βούλοιο, ὡς ὁ Μαρσύας ἐπ' Ἀλεξάνδρῳ μεθίστησι τὰς γνώμας καὶ ἤττους φαίνονται τοῖς κρούμασι, ταῦτ' ἂν ἴδοις συνορῶν καὶ ἐν τῷ παρόντι. Οὕτως ἐκείνος πάντας ἐν πᾶσιν ὑπερβαλὼν, τοὺς πρακτικὸς τῇ πράξει, τοὺς θεωρητικὸς τῇ θεωρίᾳ, τοὺς γνωστικὸς τῇ γνώσει, ὀλίγους εἶασεν ἐγγὺς ἔλθειν αὐτοῦ. Οὕτως ἐκείνῳ πάντες ἐν πᾶσιν, ὡσπερ ἐκ συμφώνου, τῶν πρωτεῶν παρεχώρησαν. Αὐτὰ γὰρ πρὸς ἑαυτὰ τοῦ σοφοῦ παρατιθέμενα καὶ ἀντεξεταζόμενα ἰσοπαλῆ τὴν νίκην φέροντα φανήσονται, τὴν δὲ πρὸς ἄλλους ἀντεξέτασιν οὐκ ἀνέξονται. Οὕτως ὁ μέγας τῷ περιόντι τῆς φύσεως πάντων ἐκράτει.

44—(ὁ ἅγιος ἐν τῷ ὄρει τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου). Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνταῦθα καλῶς ἔχειν ἐδόκει καὶ ἀποχρόντως καὶ ὅσα γε ἐκείνῳ εἰς δύναμιν ἦκει διηνύσθαι, ἐπὶ νοῦν λαμβάνει, ὡς, ἐπεὶ πολλὰ μὲν εἰσι διανομαὶ καὶ χαρισμάτων δόσεις τοῦ πνεύματος τοῖς τὴν ἀρετὴν μετιούσι διανεμόμενοι, πολλὰ δὲ οἱ ἐν τῇ ἀντιπόρθμῳ τῆς Βυζαντίδος, λέγω δὴ τὸ λαχὸν τὴν τοῦ μεγάλου Αὐξεντίου ἐπωνυμίαν ὄρος ¹⁾, θεοειδεῖς ἄνδρες καὶ τὴν ἀρε-

1) Πέραν τῆς Χαλκηδόνος ἐν τῇ θέσει Σκώπα καὶ ἔναντι τῆς Ὁξείας κεῖται τὸ ὄρος τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου, λαβὼν τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ἀσκήσεως τοῦ κατὰ τὸν ε'. αἰῶνα ἀκμάσαντος καὶ ἐν τῇ Δ'. Οἴκου. Συνόδῳ, τῇ ἐν Χαλκηδόνι συνελθούσῃ, κληθέντος μελωδοῦ, ἁγίου Αὐξεντίου, τοῦ ἐκ Συρίας. Ἐν ἔτει 744 ὁ ἅγιος καὶ ὁμολογητὴς Στέφανος Ἰδρυσεν ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου τὴν Μονὴν τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου εἰς τιμὴν τῶν ἀρχαγγέλων. Ὁ Ἀλέξιος Παλαιολόγος, πάππος τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου ἀνήγειρεν αὐτὴν, πρότερον ἐρειπωμένην οὖσαν. Πρὸ τοῦ 1280 πάλιν καταστραφείσαν ἀνφοκοδόμησεν αὐτὴν Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος συντάξας καὶ τὸ τυπικόν τῆς. (Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. Τόμος σ'). Ὁ Ἀγάπιος Λάνδος ἀναφέρει ὅτι ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος συνώμιλησεν ἐκεῖ μετὰ τῶν τότε ἐναρέτων καὶ ὀνομαστῶν ἀνδρῶν Ἡλία, Νείλου Ἰταλοῦ καὶ Ἀθανασίου Λεπετρινοῦ. (Νέος Παράδεισος).

τὴν ἀνεξωσμένως ἐξυφαίνοντες καὶ ἀφθόνων χαρισμάτων, ὡς εἰκός, ἀπολαύοντες, οὐκ εἰκός γε μηδ' αὐτὸν τῶν τοιούτων ἀπολειφθῆναι, ὥστε καὶ εἰς ὄψιν καὶ εἰς λόγων ὁμίλιαν ἔλθειν.

45—Διὰ ταῦτ' ἀπίρας ἐκείθεν καταλαμβάνει τοὺς θείους ἄνδρας, ξενίζεται, φιλοφρονεῖται παρὰ πᾶσι καὶ ἐπὶ πολλαῖς ἡμερῶν περιόδοις συνῶν τούτοις. Καὶ περὶ πάντων κοινολογησάμενος περὶ τε ρητῶν καὶ ἀρρητῶν καὶ Θεοῦ ἀποκαλύψεων καὶ μυστηρίων, πολλὰ μὲν προσθεῖς ἐκείνοις καὶ παρ' ἐκείνων αὐ πάλιν αὐτὸς λαβὼν, οὐχὶ ἴστησι τὸ διάπυρον τῆς ἐφέσεως περὶ τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ παρὶ πῦρ καὶ ἐφέσει ἔφεσιν προστιθέντα, ἔλκουσι τὸν μέγαν πρὸς ἑαυτοὺς καὶ οἱ τοῦ Γαλησίου περιφανεῖς ἄνδρες τὴν ἀρετὴν. Ἐπόθει γὰρ καὶ ἀντεποθεῖτο ἐκ πολλοῦ εἰς ὁμίλιαν αὐτῶν ἀφικέσθαι.

46 (ὁ ἅγιος ἐν Γαλησίῳ). Γαλήσιον¹⁾ δὲ εἰρησθαι μοι δοκῶ ἢ διὰ τὸ γαλήνης ἀπολαβεῖν ὅσον γε εἰκός τοῖς ἐκείσε καὶ ἔξω πραγμάτων ἐστάναι ἢ διὰ τὸ ὀρμεῖν τὰ ἐκείνων σκάφη ἐν τῇ ἀνωτιᾷ γαλήνῃ, πρὸς ἣν οὐδεὶς ἀπαρκτίας ἀντίπρωρα ἀντιπνεύσας ἀντιώθησει τὸ σκάφος καὶ κατὰ βουθοῦ πέμψει. Ἀλλὰ γοῦν, εἰ σκοπεῖτε καὶ τὰ ἐνταῦθα τοῦ Πατρὸς, ὃ παρόντες, ὄψεσθε ἀπολειπόμενα οὐδαμῶς τῶν ὅσα εἰς θαύματος καὶ ἐπιδείξεως ἦκει λόγον, οὐδέ τισιν ἄλλοις προσόντα ὁφθήσονται. Ὡς γὰρ αἱ μεγάλαι τῶν βασιλέων ἀρχαὶ δυναστείαν καὶ πλοῦτον πολὺν περιβεβλημένα καὶ στρατόπεδα ὑποτεταγμένα καὶ ἔθνη δεδουλωμένα καὶ μυριάνδρον ὄχλον ὑπόφορον καθιστάμεναι μέγα τι ἐπὶ τούτοις ἀρχοῦσι καὶ φρονοῦσιν, οὕτως ἐκεῖνος ἐν τοῖς πνευματικοῖς πλουτήσας, οὐχ' ὁμοίως ἐφρόνει, οὐδ' ἐγγύς, ἀλλὰ πᾶν τοῦναντίον τῷ Θεῷ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν κατεγγυησάμενος ἐφρόνει τε καὶ ἔπραττεν. (Ὅσον γὰρ ἦν ἀκμάζων ταῖς ἀρεταῖς σὺν μεγάλῃ τῇ προθυμίᾳ τοσοῦτον ἑαυτὸν ταλανίζων πένητα ἀποκαλῶν ἦν. Καὶ θαῦμα οὐδέν. Ἐπεὶ καὶ ὁ μέγας Ἡσαΐας μετὰ τὴν ἐποπτίαν ἐκείνην τὴν θαυμαστὴν ἀνοιμῶζον, τάλανα ἑαυτὸν ἀπεκάλει καὶ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔλεγε ἔχειν καὶ τᾶλλ' ὅσα τῆς μακαρίας ἐκείνης ὀράσεως ἐναργῆ).

47—Καὶ μὴν δύο ἄκρα καὶ πρῶτα τῶν ἀρετῶν ὁ λόγος πρεσβεύει καὶ ταῦτ' ἀλληλένδετα οἶδε καὶ ἀλληλουχούμενα. Εἴπερ ἐν τῇ ταπεινώσει μεμνησθαι ἡμῶν, φάσκον τὸ θεῖόν ἐστι λόγιον, τὸν Κύριον καὶ ἐν τούτῳ φανοίμεθ' ἂν ἀγαπῶντες αὐτὸν καὶ αὐτοῦ ἀληθῶς ὄντες, ἐν τῷ ἀλλήλοις

1) Τὸ Γαλήσιον ὄρος μεταξὺ Ἐφέσου καὶ Κολοφῶνος κείμενον ἔχει ὕψος 2840 ποδῶν, ἢ δὲ κορυφὴ του καλεῖται νῦν Ἀλεβάν. (Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. Τόμος Η΄). Ἐνταῦθα ἦτο ἡ περιφημος Μονὴ τοῦ ἁγίου Λαζάρου τοῦ Γαλησιώτου, εἰς ἣν μετέβη καὶ ὁ Ἀθανάσιος. Συνήθως γράφεται Γαλήσιον, ἴσως ἐκ τῆς Γαλήνης ὡς λέγει καὶ ὁ Καλόθετος, σπανίως δὲ Γαλλήσιον κατὰ λάθος.

ἀγαπᾶν καὶ ἐνεργεῖς τὰς αὐτοῦ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς διηνεκῶς ἔχειν θείας ἐντολάς. Τὸ γοῦν ταπεινοῦσθαι καὶ πᾶσιν ἀποτετάχθαι καὶ πᾶσιν ὑπηρετεῖσθαι, σαφὲς δεῖγμα γένοιτ' ἂν τῆς πρὸς τὸν Δεσπότην εὐνοίας, ἧς ἔνεκα καὶ αὐτὸς ὁ ἐμὸς Σωτὴρ φαίνεται τὸ ἡμέτερον ἀμφιασάμενος καὶ τοῖς δούλοις συμπολιτευσάμενος καὶ ἐξυπηρετησάμενος καὶ τοὺς τῶν μαθητῶν λεντίῳ ἐκμάξας πόδας ράστιν καὶ ἀπλουστάτην ἐκαινούργησεν ὁδόν, τὴν πρὸς οὐρανὸν ἄγουσαν τοῖς βουλομένοις ταπεινοῦσθαι καὶ τὰ πρωτεῖα ἀῶρειν.

48—Ὅθεν καὶ οὗτος ὁ μέγας, ὅσον γε ἦν ἀκμάζων καὶ προσβαίων τῇ τὸ κράτος ἐχούσῃ διαθετικῇ ἔξει τῶν ἀρετῶν, τοσοῦτο οἱ ἐπῆει χρῆσθαι τῷ διακονεῖν καὶ τῷ ἐμῷ Σωτῆρι συνταπεινοῦσθαι. Τὸ γὰρ καθ' ἑαυτὸν ἐπὶ σχολῆς βιοῦν, μέγα τι εἰς προσθήκην φίλτρον. Διὰ τοῦτο οὐκ ἦν τῷ μεγάλῳ ἐπὶ πλέον καθ' ἑαυτὸν ἡρεμεῖν, μεγάλως τῷ θείῳ πυρὶ ἐξαφθέντος τοῦ φίλτρον τοῖς ὁμοτρόποις καὶ ὁμοδούλοις. Καὶ γοῦν σπλάγγχιος τῆς εὐνοίας ἠττώμενος, φέρων ἑαυτὸν δίδωσι τῇ τοῦ μεγάλου ἐν ἀγίοις Λαζάρου Μονῇ. Ἐπλούτει γὰρ ἔτι αὕτη πεφυτευμένα καὶ κατάκαρπα ἐν τοῖς διεξόδοις τῶν πνευματικῶν ὑδάτων δένδρα τοῦ Πνεύματος. Οὕτως ἐκεῖνος ἦν ἀπεναντίας βαδίζων τῶν τὰ μεγάλα διακενῆς πεφυσιωμένων, οὐδ' ὥσπερ οἱ χθὲς καὶ πρότερά τις ἐξυπηρετησάμενοι, σήμερον προεδρεύειν καὶ προκαθέζεσθαι τῶν πολλῶν ἐθελουσι τῷ πάθει δεδουλωμένοι, οὐδ' ὥσπερ οἱ τοῖς στρατιωτικοῖς καταλόγοις πρὶν ἐντάξασθαι στρατηγεῖν ἑαυτοὺς χειροτονοῦσι. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ.

49—Οὕτω δὲ φιλοπονῶν μετῆει πάντα βαθμὸν διακονίας καὶ οὕτω τοῖς ἀσκητικοῖς ἰδρωσιν ἐνεκαρτέρει καὶ οὕτω τοῖς πᾶσι αἰδέσιμος ἦν καὶ πρὸς μόνην ἀκοήν, μὴ ὅτι γε καὶ φανεῖς καὶ οὕτω παρὰ πάντων τὸ συγκεχωρηκὸς εἶχεν, ὥστε καὶ παράδειγμα πᾶσι τοῖς ἐκεῖσε καθίστασθαι. Τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις ἀρκέσειεν ἂν πρὸς εὐφημίαν καὶ μόνον τὸ μὴ βαρύνεσθαι τῷ ζυγῷ τῆς δουλείας καὶ ἀνεκτῶς φέρειν, τὸ δὲ κτὶ ταύτῃ σχεδὸν διαφιλοτιμεῖσθαι τῇ διακονίᾳ πλέον ἢ τῇ σφενδόνη Γύγης, ὅτι τοιοῦτοις ἐνετιάγη διακονεῖν καὶ προσαλγεῖν εἴτε παρ' ἐκείνοις ἀπαρέσκον ἐκρίθη, πῶς οὐ μεγάλης εὐφημίας ὑπόδεσιν δίδωσιν; Ἄ δὲ νυκτὸς καὶ ἡμέρας φανερῶς καὶ ἀφανῶς διετέλει πράττων ὁ ἀληθῶς ἐκ μητρὸς κοιλίας ἡγιασμένος καὶ πρὸ πλάσεως Θεῷ ἐγνωσμένος, ὡς τις τῶν προφητῶν, τὰ μὲν πολλὰ παρεῖς, φεύγων τὴν ἀμετρίαν, ἐνὸς ἢ δύο ἐπιμνησθεὶς προσφυᾶ τῷ ἐκεῖνου βίῳ, ὅσα μὴ πόρρω πάντῃ τῆς ἀληθείας δόξας διαμαρτάνειν, ἐφ' ἕτερα μεταγάγω τὸν λόγον.

50—Ἡλίου μὲν γὰρ ἀνίσχοντος καὶ τὸ περιγέιον περιλάμποντος, ἐξυπηρετεῖν ἦν καὶ ὁ μέγας τὴν αὐτῷ ἀνακειμένην διακονίαν ἐν ὄψει πάντων, τῆς συνάξεως οὐχ ὑστερῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων ἀπαντῶν. Ἐσπέρας δ' ἐνισταμένης, τοὺς πάντων ὀφθαλμοὺς λανθάνων καὶ τοὺς αὐτῶν χιτωνί-

σκους ἀναιρούμενος καὶ τὸ τῆς ὑπερφίας κάταντες κατιῶν καὶ τῷ παρακειμένῳ ποταμῷ τούτους ἐκπλύνων ἀπεκάθαιρε τοῦ ῥύπου καὶ οὕτως αὐτὸς πάλιν αὐτοὺς ἐπωμιζόμενος ἀνήγει τὸ ἀναντες τοῖς ἀδελφοῖς συνεκκλησιάζων καὶ συνάδων.

51—Οὕτω μὲν οὖν παρ' ὅλοις ἔτεσι κωνῶν καὶ ὑπηρετούμενος τοῖς ἱεροῖς ἐκεῖνοις ἀνδράσι, τὸ μέγα τοῦ κατὰ Χριστὸν μονήρους βίου σχῆμα ἐπενδύεται κατ' μετ' οὐ πολὺ καὶ ἱερατείας ἀξιοῦται ὃ καὶ πρὸ μητροῦς Θεῶ καθιερωμένος καὶ αὐτῷ ἀνακείμενος, εἶτα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύνειν καὶ ἐπιτροπεύειν ἐγχειρίζεται. Οὕτω δὲ γνώμης εἶχε, μὴ τί γε συνθέσθαι καὶ ἡσθῆναι τῷ γεγονότι, ἀλλὰ καὶ προσάχθεσθαι καὶ προσαλαγῆναι τῷ πράγματι, ὥστε καὶ τὸν Ἄθω δοκεῖν κατὰ κεφαλῆς αἰωρεῖσθαι καὶ ταντάλεια πάσχειν κακά. Οὐκ οὖν παρακλησίως ἐκείνῳ δίκας ἐκτιννὺς τοῦ τετολημῆναι δῆλα θέσθαι βεβήλους τῷ Θεῷ ἀνέκφορα, ἀλλὰ τὸ προσίστασθαι τὸ προσὸν αὐτῷ τῆς διακονίας μέγεθος μικρὸν τι πρὸς τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ ὄντος καλοῦ, ὀλίγου δέον λέγειν καὶ ἀβίωτον ἐτίθει τὸν βίον καὶ τοῦ ζῆν ἐπιθυμῆναι ἀναχωρημέναι.

52—Οὕτως ἀπεχθῶς εἶχε πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν καὶ τὰ δοκοῦντα τοῦ τῆδε βίου ἐπίφθονα. Οὕτως ἀπεναντίας βαδίζων ἦν τοῖς πολλοῖς. Ἄλλοις μὲν γὰρ ἂν τὰς τοιαύτας τιμὰς καὶ ἀπουσίας εὐξάιτο καὶ παρούσας ἂν ἠδέως ἐδέξατο, ὃ δὲ καὶ παρούσας τοσοῦτον ταύτας ἡσθῆναι ἐδέησεν, ὥστε καὶ προσασχάλλειν καὶ προσαλαγῆναι. Ταῦτα ποῖαν οὐχ ὑπερβολὴν εὐφημίας παρέρχεται καὶ κάτω τίθησι καὶ τοὺς ἐπαίνους πάντας ἀναγκάζει ἐκείνῳ πλέκειν, ἕξ ὧν ἕκαστος εὐλογοῶν φαίνεται καὶ τῷ λόγῳ συνεπαίρων τῷ μεγαλείῳ τῆς ὑποθέσεως, κἂν εἴ τις τῶν πάντα προχειρῶν καὶ πάντα ὧν καὶ γενόμενος καὶ τῇ παρδάλει τὴν ποιικίλιαν προσοικῶς πειρωτὸ συσκιάζειν τὸν λόγον καὶ πρὸς οὕτω φανεράν τὴν ἀλήθειαν ἔχειν αἴρεσθαι καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν καὶ γραμματέων τῶν καὶ τότε καὶ νῦν κατὰ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ προσκυνητῶν φρουαττομένων τιθέναι; Οὐ γάρ μοι δοκεῖ τὸ ἐπαινετὸν ἔχειν, ὅστις οὖν τῶν ἀπάντων ἂν εἶη, οὐδὲν καλῶς ἂν οἶοιτο, οἷς Θεὸς ἔργοις ἄνωθεν τὸ κύρος ἔνειμε προσεγκαλεῖν. Ἄλλ' ἐπανακτέον τὸ λόγον, ὅθεν ἀφωρμήθημεν καὶ τῆς προσηκούσης ἁρμονίας ἐκτέον.

53—Παραλαβὸν οὖν ὁ μέγας τὴν Ἐκκλησίαν, ἄθλον ἀρετῆς οὕτως ἦν διενθύνων καὶ διεξάγων καὶ πάντα κατὰ ῥυθμὸν τιθεῖς, ὡς μηδέν τι τῶν καιρίων ἔξω πίπτειν τῆς θαυμαστῆς ἐκείνου ἐπιχειρήσεως. Οὕτω γὰρ πρὸς πάντας κοινὸς ἦν ἀλείπτης καὶ πρωταγωνιστής, ὡς καὶ γνώμονα ἀκριβῆ καθίστασθαι τὸν ἐκείνου βίον τοῖς ζηλοῦν ἐκείνον ἐθέλουσι. Τρισὶ γὰρ γενικωτάταις ἀρεταῖς λέγουσι τοὺς ἱεροὺς Πατέρας διελεῖν τὸν ἑαυτῶν βίον, οἷς καὶ ὁ μέγας ἀμιλλώμενος, ταύταις ἀπησχολεῖτο ἡμέρας ὅλας. Καὶ πρῶτα μὲν τὴν μελέτην ποιεῖσθαι ἐπ' ἔργοις καὶ κρίμασι Θεοῦ,

ἃ καὶ προφαινόμενα τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν, ἱκανωτάτην τὴν εὐφημίαν καινουργεῖ καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἐνθὲνδε ἀνάλυσιν καὶ τὸν μερισμὸν τῶν στοιχείων γενοίμεθ' ἂν καὶ ὅποι τε ἀπαχθεῖμεν καὶ οὐπερ οἰκήσομεν, εἴτε ζοφώδη καὶ ἀλαμπῇ χώρον, εἴτε φωτὸς ἔμπλεων, ἃ καὶ μόνα κατὰ νοῦν ἐλιττόμενα μικροῦ καὶ τὴν ἄρηκτον σπαράττη καρδίαν καὶ πρὸς οἰμωγὰς ἐκκαλεῖται καὶ πᾶν τὸ φλεγμαῖνον καὶ ἐξοιδαῖνον τοῖς ἀνθρώποις διακενῆς φρούαγμα κατευνάζον ταῦτα περιστέλλει.

54—Εἶτα μετὰ τοῦτο, ὡσπερ ἐκ διαδοχῆς, ἀντεισιούσα τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς ἐπίμονος ἀνάγνωσις, ἅπαν τὸ ἐπιπροσθοῦν νέφος τῇ ψυχῇ ἐξοικίσασα ἀποκαθαίρει ταύτην καὶ πρὸς γαληνίους ὄρους παραπέμπει, πετροῖς ἡσυχίας στομώσασα. Εἶθ' ἐξῆς ἑαυτὸν ἀναλαβὼν ὁ νοῦς καὶ συντόνου προσευχῆς τῆς καλλίστης ἀπασῶν τονωθεὶς, τοῖς ἄλλοις πᾶσι χαίρειν εἰπὼν ἄνεισι πρὸς Θεόν, κἀκεῖ γενόμενος συνδεῖ ἑαυτὸν τῷ Θεῷ καὶ τὸ φίλτρον περιφανῶς ἐξάπτει, κακεῖθεν κατιῶν ὡς ἀποτροπαίους τὰς πολλῶν ὀμιλίας ἐκφραυλίζων παρωθεῖται. Τούτοις περ ὅλον τὸν ἑαυτοῦ χρόνον τῆς παροικίας ὁ μέγας, καθ' ὃν ἱερατεύειν ἐκρίθη Θεῷ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἰθύνειν καλῶς ἑαυτὸν ἀπησχόλει. Λέγεται δὲ καὶ τοιοῦτο τοῖς τὰ ἐκείνου εἰδόσιν. Εὐθὺν γὰρ βίβλους, ἃς ἡ Μονὴ τηρικαῦτα περιφανῶς ἐπλούτει οὕτω μὲν πολλὰς, οὕτω δὲ καλὰς, ὥστε ρᾶστα εὖξαιτ' ἂν τις νοῦν ἔχων, εἰμὴ πόρρω ἡλιθιότητος ἦκει, ταύτας μᾶλλον κενίσασθαι ἢ τὸν τοῦ Κροίσου πλοῦτον, οὕτω πάσας φιλοπόνως μετήλθε καὶ δις καὶ τρις καὶ τὸν ἐγκείμενον ταύταις νοῦν καλλιστάτη ἀνελέξατο καὶ κόλποις ἐναπέθετο τῆς ἑαυτοῦ διανοίας, ὡς οὐδεὶς ἄλλος καὶ ἅπαξ μίαν.

55—Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, γίνεται τι, ὃ καὶ μόνον εἰς θαῦμα τὸν λόγον ἄγει καὶ πρὸς ἀπορίαν ἐλαύνει. Καίπερ δὲ οὕτως ἔχον, οὐδεὶς ἀπιστήσειεν, εἰμὴ τι μικρὰ φρονοίη καὶ ἀναξίας πάντη δόξας περὶ Θεοῦ ὑπέλειπε καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ὑπερβλήτου δόξης ταπεινῶς ὑποβιβάζειν οἴεται, κακῶς τε εἰδὼς καὶ κακῶς ἑαυτὸν εἰς κτίσμα ἐντάττων δηλαδὴ πονηρόν. Ἔσχε δὲ ᾧδί. Περὶ μέσας νύκτας ἀπὼν ὁ μέγας ἀφυπνίσαι τοὺς νεωκόρους πρὸς τοὺς μεσονυκτίους ὕμνους, πεσὼν ὅλη ψυχῇ προσεκύνει τὴν τοῦ Δεσπότου εἰκόνα, Σταύρωσις δὲ αὕτη γε ἦν, ἐξ ἧς τοῦ τεραστίου Σε Χριστέ, φωνῆς ἐκεῖθεν τηρικαῦτα ἐξενεχθείσης τοιαυτὰ πωσ λεγούσης ἀκούει. «Ἀθανάσιε, ἐπειδὴ φιλεῖς με, ποιμανεῖς μοι λαὸν περιούσιον». Ταῦτα τίνα οὐκ ἂν ἐκπλήξειε καὶ μόνα λεγόμενα; Ταῦτα ποῖαν ὑπερβολὴν θαύματος οὐκ ἂν παρέλθοι; Καὶ Πέτρος μὲν ἐρωτώμενος εἰ φιλεῖ, ὅπερ οὐκ ἐλάνθανε τὸν ἐρωτῶντα, Θεὸν ὄντα καὶ δημιουργὸν καὶ πάντα εἰδότα, διατείνεται φιλεῖν καὶ οὕτω δέχεται τὴν τῶν λογικῶν ἐπιστασίαν προβάτων. Οὗτος δὲ μηδὲν προερωτηθεὶς, τοιοῦτον ἀκούει, σαφεῖς τὰς ἀποδείξεις πρὸς τοῦ δημιουργοῦ καὶ τὰς ψήφους πάντη κεκυρωμένας κομίζεται ὅτι φιλεῖ. Κἀκεῖνος μὲν τρεῖς τὰς πείσεις δεξάμενος ἤδη καὶ πρὸς

λύπην κατέλιπται τῷ μὴ ἔξαρκεῖν εἰς καριόστασιν φίλτρον, τὸ δὲς, ἀλλὰ τρεῖς, οὗτος δὲ δις ταυτησί τῆς μακαρίας φωνῆς αὐτήκουος γεγωνός, τῇ θεῖα ψήφῳ τὸν λαὸν ἐγγικρίζεται. Τοσοῦτο μὲν οὖν ἐπήρητο τῷ ἀνδρὶ τὸ περὶ Θεοῦ σέβας, τοσοῦτο δ' ἀπὸ πρὸς Θεοῦ πολλαπλάσια τὰ γέγρα καὶ αἱ τιμαὶ τῷ μεγάλῳ ἀνικηκροῦντο. Τοῦτο εἰ μὴ τι ἄλλο ρηθὲν ἐτύγχανεν ἢ πρὸς ὃν ἦν ρηθῆναι τοῖς ἐγκωμίοις ἦρκει καὶ μόνον πρὸς εὐφημίαν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων εἰς τοσοῦτον.

56—(ὁ ἅγιος ἐν Ἀθῶνι τὸ β΄). Ἐξηνυκῶς δ' ἐνιαυτοὺς ὄλους δέκα πρὸς τοῖς δυασι¹⁾ τούτονι τὸν διαυλον μετερχόμενος ὠδίνει πάλιν αὐτὸν περὶ τῆς ἡσυχίας βρωτα, ἐπει οὐκ ἔπειτο ἱκανῶς ἐμφορηθῆναι ὁ τούτου ἀκόρεστος. Λιὰ τοῦτο ἀκίριος ἐκεῖθεν ἐκπλεῖ διαπόντια πρὸς τὸν Ἀθῶ, οὗ κατ' ἐαυτὸν γενόμενος καὶ τὰς ἀσχολίαις, ὁποῖαι ἀνθρώπικαί τε αὐτὸ καὶ θεῖαι, πάντη περιελὼν ἐπὶ σχολῆς σταθερᾶς καὶ ἀμεταπτώτου ψυχῆς τε καὶ σώματος ἔβιον καὶ μόνος μόνῳ Θεῷ προσανέχων ἦν, ᾧ συνέζη καὶ συνεφιλοσόφει βίῳ παντὶ καὶ τοῖς ἀσκητικῶς ἰδρωτάς διακατέρει φέρων, παρ' οὗ καὶ τὰς ἀλονημημένας ἐλαΐδας τοῖς δικαίοις ἐκδεχόμενος ἦν, ὧν καὶ τὰς πληροφροῦν ἐνιαυθῶν ἀποχρώντως, καὶ εἴπερ τις τῶν ἀπάντων, ἐδέξατο²⁾.

57—Ἀλλὰ μέχρι μὲν τούτων εὐδρομῶν ἦν ὁ λόγος καὶ κατὰ λείων τῶν κυμάτων ἦν, ὡσαυτεὶ φερόμενος μηδενὸς προσισταμένου. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν ἐμέ τε καὶ πάντας ὑμᾶς καταναγκάζει δακρύων πηγὰς προχεῖν μεμνημένους τὴν καινοτομίαν τῆς πίστεως καὶ οἷα τὰ ἐντεῦθεν τῇ Ἐκκλησίᾳ συνερρή κακί, οἷα τε ἀπειλαὶ καὶ δειματώσεις κατὰ παντὸς ἔστρα-
τεύοντο καὶ μόνον τοῦ ὁριδοδόξου.

1) Κατὰ τὸν συγγραφεὰ ὁ Ἀθανάσιος πρὶν ἢ λάβῃ τὸ μέγα σχῆμα τῆς μοναχικῆς πολιτείας καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἱεροσύνης ἐν τῇ Μονῇ τοῦ ἁγίου Λαζάρου εἶχε προσημασίη ἔτη πινὰ εἰς ὑπηρεσίας αὐτῆς (ὄρα Κεφ. 51), μετὰ δὲ ταῦτα διήγνησεν ἕτερα δώδεκα ἔτη. Κατὰ δὲ τὸν Ἀγάπιον Λάνδον (ἐνθ' ἀνωτέρω) ὀκτώ ἔτη διήγνησε καὶ εἴτα καρεῖς μεγαλόσχημος μετωνομάσθη ἀπὸ Ἀκάκιος εἰς Ἀθανάσιον καὶ χειροτονηθεὶς εἰς ἱερέα ὑπηρέτησεν ἕτερα δέκα ἔτη ὡς ἱερεὺς καὶ τυπικάρης, μελετήσας τὰς βίβλους τῆς Μονῆς καὶ ἀκούσας τῆς φωνῆς τοῦ Κυρίου ἐκ τῆς εἰκό-
νος, ὡς καὶ ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει (Κεφ. 54, 55).

2) Τὴν δευτέραν ταύτην διαμονὴν τοῦ ὁ Ἀθανάσιος ἐν Ἀθῶνι διήγνησεν ἀσκητικῶς καὶ κατὰ μόνας πιδανώτατα ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ κείται ὁ λεπτοκαρεῶν τῆς Μονῆς Ἰβήρων, ἐν ᾧ σώζεται μέχρι τοῦ νῦν ἡ σπηλαιώδης κατοικία τοῦ ἁγίου καὶ ναῖσκος ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἐξυμνεῖται κατὰ τὴν μνήμην του (28 Ὀκτωβρίου) διὰ λειτουργίας καὶ ἀκολουθίας ἀρετίας, γεγραμμένης κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα.

Αἱ πιέσεις τῶν λατινοφρόνων ἢ ἐνωτικῶν
κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐν ἔτει 1275—1282¹⁾.

58—Τοῦ μὲν οὖν πονηροῦ, τοῦ τὰ μεγάλα διασκευῆς φρουαττομένου καὶ μάχην καθ' ἡμῶν ἄσπονδον ἀραμένου, τοῦ τὴν θάλασσαν καταπιεῖν ἐγκαυχωμένου καὶ τὴν οἰκουμένην ὡς νοσσιὰν καταλειμμένην αἴρειν ἀπειλοῦντος καὶ μηδὲν ἄλλο ἔργον ἔχοντος αἰεὶ ἢ καθ' ἡμῶν τεκταίνειν καὶ τὸν ἴδιον ἐξυμνεῖν ἰὸν καὶ τηρικαῦτα ἐνσκήψαντος τῇ τοῦ κρατοῦντος ψυχῇ καὶ τῆς εὐσεβείας ἐπιστῆναι πεποιηκόςτος, μέγας χειμῶν τὰ Ῥωμαίων καταλαμβάνει. Πρὸς γὰρ τὸ τυραννικώτατον ἀπείδεν ὁ βασιλεὺς ἢ μὴν πάντας συνθέσθαι τῷ αὐτοῦ δόγματι. Ὡσπερ χρεῶν εἰς πάντα ὑπέικειν αὐτῷ, ὅσα περ καὶ λέγειν καὶ πράττειν ἡρημένῳ ἂν εἴη, εἰδ' οὖν, τιμωρίας, ἀνάγκη ἐνέχεσθαι τοὺς ἀντιβαίνειν αὐτῷ πειρωμένους. Οὐ γὰρ Θεὸν ἡβουλήθη μιμεῖσθαι, οὐ πάντες ἡμεῖς πλάσματα, ὅς αὐτεξουσίους πλάσας ἡμᾶς καὶ τὸ φαῦλον ἀπὸ τοῦ κρείττονος παραδείξας σὺν λαμπρῷ καὶ περιφανεῖ τῷ κηρύγματι, τῷ οἰκείῳ τῆς ψυχῆς ὀρμηῆματι εἶασε φέρεσθαι. Διὰ ταῦτα τοίνυν καὶ δεσμὰ καὶ ἀρθρέμβολα καὶ στρεβλώσεις καὶ ἀφειδεῖς τιμωραὶ κατὰ τῶν τὸν ἀληθῆ λόγον πρεσβευόντων.

59—Διὰ ταῦτα ποικίλως ἐνήλαττεν ἑαυτόν, ποῖ μὲν πειθοῖ καὶ θωπείαις χρώμενος ἦν, ποῖ δὲ χρηστοτέρων ἐπαγγελίαις, ποῖ δὲ καὶ φόβῳ τῶν δεινῶν ἐκφοβῶν τοὺς ἀγενεστερούς. Διὰ τοῦτο καὶ λεόντειον ἐδόκει βρουχᾶσθαι ὁπότις τῷ θυμῷ ὑπερέξεν καὶ τῆς καθέδρας ἐξανίστατο. Ἐπειδὴ γὰρ τῷ πονηρῷ συνεδέθη καὶ ταῖς ἐκείνου πάγαις ἀφύκτως ἐάλω, ὡς καὶ δοκεῖν αὐτόχροημα τὸν λαλήσαντα εἰς τὸ ὕψος ἀδικίαν εἶναι, μᾶλλον δὲ κατὰ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς. Οὕτω γοῦν ἐκείνῳ φιλιωθείς ὁ κρατῶν καὶ ἐν ἀλλήλοις, ὡς εἰπεῖν, κείσθαι καὶ ἄμφω καὶ παρ' ἀλλήλοις, πῶς οὐκ ἔμελλε καὶ καθ' ἡμῶν ἐκστῆναι καὶ ἔργον ἐπὶ μόνον αὐτῷ θεῖναι λαὸν περιούσιον παρασπᾶν ἀπὸ Θεοῦ Παντοκράτορος καὶ τῷ φιλουμένῳ καὶ ἀντιφιλοῦντι κακῶς οἰόμενος φίλιον δῶρον προσάγειν μὴ συνιείς τὸ «οὐαὶ οἱ ποδιζόντες ἀνατροπῆν θολερὰν τὸν πλησίον» ;

60—Ἐπὶ δὲ σκηπτοῦ δίκην τὰ προστυχόντα πυρπολήσας καὶ θηρὸς ἀγρίου δίκην τὰ παντ' ἐκδηλώσας διαπορθμεύει τὸ δύσφημον καὶ κατὰ τῶν ἐν τῷ Ἄθῳ εὐρισκομένων εὐλαβῶν μοναχῶν, κακείνων κρατήσιν κακῶς οἰηθεῖς καὶ τὴν θανατηρὰν αὐτοῖς κερᾶσειν παντὸς δηλητηρίου πικροτέραν τῆς αἰρέσεως πόσιν καὶ ἢ πειθοῖ ἢ βίᾳ τούτους ἑαυτῷ προσά-

1) Αἱ πιέσεις αὗται ὡς γνωστὸν ἔλαβον χώραν κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἔτη ἐκ μέρους τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου καὶ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου Βέκκου, οἵτινες ἀξιώσει τῶν Παπῶν Γρηγορίου Γ' καὶ Νικολάου Γ'. ἤθελον νὰ ἐπιβάλωσι τὴν κατὰ τὸ 1274 γενομένην ἐν Λυδῶν ἔνωσιν, ἣν ἀπελάκτισεν ὁ λαός· καὶ ὁ ἐξωσθεὶς Πατριάρχης Ἰωσήφ μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναχῶν.

ξασθαι καὶ τῇ λατινικῇ προσθήκῃ πείσειν συνθέσθαι. Τῶν δὲ μὴ καταδεξαμένων τὴν τοιαύτην μανίαν καὶ φρενοβλάβειαν ἂν ἔνηχον τοῖς ὡσιθέσθαι ἀλλὰ πάντων ἐκείθεν διὰ ταῦτα φυγόντων καὶ ἄλλων ἀλλαχοῦ σκεδασθέντων ¹⁾, ἀναχωρεῖ καὶ πάλιν ὁ μέγας πρὸς τὸ Γαλήσιον σκέπτεται μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἑναρέτων, ὅπερ ποιητέον, ὀπλίζεται κατὰ τῆς ἀσεβείας, παρατάττεται, ἐν προβόλου μοίρᾳ τοῖς ἄλλοις αὐτὸς καθίσταται ρήγγυσι τὴν φάλαγγα τῶν ἐναντίων ὁμοσε χωρήσας, ἐλευθεροῖ τὸ ὑπήκοον, ἀρπάζει τοῦ κινδύνου, ρύεται τῆς ἐπιβολῆς, περιγίγνεται τοῦ τυραννοῦντος, κρατεῖ ξίφοις καὶ θυμοῦ τυραννικοῦ.

61—(ἐκ Γαλησίου ὁ ἅγιος εἰς Γάνον). Ἐπειδὴ ἦν πάντα σὺν λόγῳ πρακτόμενα δούς ἐνταῦθα τόπον τῇ ὀργῇ, τῇ Γραφῇ πειθόμενος, μεταχω-

1) Αἱ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει πείσεις ὑπὸ τοῦ λατινόφρονος Μιχαὴλ Παλαιολόγου ἔλαβον χώραν πάντως μετὰ τῶν ἐτῶν 1275—78. εἶναι δὲ αὗται ἱστορικὸν γεγονός βεβαιούμενον α) ὑπὸ τοῦ συγχρόνου ἱστορικοῦ Ποχυμέρου λέγοντος «δοσα βάσανα καὶ τιμωρίας καὶ ὄσους πονηροὺς θανάτους ἐποίησαν οἱ Λατινόφρονες τοῖς εἰς τὸ Ἅγιον ὄρος τοῦ Ἀθῶνος πατράσιν οὐδεὶς εἰδωλοῦ αὐτῆς διώκτης ταῦτα ἐποίησεν». (Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. Τόμ. Β΄. σελ. 345). β) ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ Καλοθέτου διὰ τῆς παρουσίας περικοπῆς (Κεφ. 60). γ) ὑπὸ τοῦ Ἀγαπίου Λάνδου ἐν βιογραφίᾳ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου (Νέος Παράδεισος). δ) ὑπὸ τοῦ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων (περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχευσάντων σελ. 852) ε) ὑπὸ τοῦ Νικοδήμου Ἀγιορείτου (βίος ἁγίου Παύλου Ξηροπ. ἐν Νέῳ Ἐκλογίῳ καὶ Συναξαριστῇ του). ς) ὑπὸ διαφόρων συναξαρίων τῶν ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ ἁγίου Ὄρους, ὧν ἐν ἀναφέρει Σωφρόνιος ὁ Καλλιγᾶς (Ἀθωνιάς σελ. 106—110. Πρβ. καὶ Ἐγκυκλ. Λεξικ. Ἐλευθεροδάκη ἐν λέξει Ἀθῶς σελ. 422) ζ) ὑπὸ διηγήσεως, δημοσιευθείσης ἔκ τινος χειρογρ. κώδικος ὑπὸ τοῦ Ἄνδρ. Δημητρακοπούλου (ἱστορία τοῦ σῆματος) η) ὑπὸ ἐτέρας διηγήσεως, δημοσιευθείσης ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ Γεδεῶν (Ἀθῶς σελ. 139—146. Πρβ. καὶ Πατρ. Πίνακες σελ. 395) θ) ὑπὸ δύο σωζομένων κενотаφίων, ἐνὸς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Πρωτάτου καὶ ἑτέρου ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ζωγράφου, ἐν οἷς ἀνάπτει καὶ κανδήλα εἰς μνήμην τῶν τότε θανατωθέντων 26 πατέρων τῆς Μονῆς καὶ ὀλιγωτέρων τοῦ Πρωτάτου. (Πρβ. καὶ Κοσμᾶ Βλάχου «Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἀγίου Ὄρους Ἀθῶ ἐν Βόλφ 1903 σελ. 54). Οἱ ἁγιορεῖται ἀπέστειλαν καὶ ἐλεγκτικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μιχαὴλ, σωζομένην ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἐν ἀντιγράφῳ (Κώδιξ, μικρὸς Τράγος) καὶ δημοσιευθεῖσαν ἑλληνορωσιστῇ ἐν Μόσχᾳ τῷ 1894 ὑπὸ τοῦ Καρλόφρακης Ἐπισκόπου Ἀρσενίου ἔκ χειρογρ. τοῦ 15' αἰῶνος τῆς ἐν Μόσχᾳ Βιβλιοθήκης, εἶτα δὲ ὑπὸ Σπυριδῶνος Καυπανάου Λαυριώτου («Γρηγ. Παλαμᾶς» 1925 τεῦχ. 112) ἀναδημοσιευθεῖσαν ὡς ἀνέκδοτον καὶ ἔκ τοῦ κώδ. Μ. 105 τῆς Λαύρας ληφθεῖσαν. Αὕτη ἐπήνεγκε τὴν ρῆξιν τῆς μετὰ τῶν Ἀγιορείτων καὶ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ ὑπαρχουσίας φιλίας, περὶ ἧς ποιεῖται λόγον ὁ Ἰω. Συκοτρῆς («περὶ τὸ σχίσμα τῶν Ἀρσενιατῶν» ἐν Ἀθῆναις 1929 σελ. 327 καὶ ἀλλαχοῦ). Δὲν ἔχει ἄρα δίκαιον οὗτος θεωρῶν ὡς μυθοπλασίαν ὅσα ἀναφέρει ἢ περὶ πείσεων τοῦ Μιχαὴλ εἰς τοὺς ἁγιορεῖτας διήγησις τοῦ Α. Δημητρακοπούλου, διότι τοὺς εἶχε φίλους του (ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 327).

ρεῖ πρὸς τὸ Γάνος¹⁾, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μέσον τοῦ πλήθους τῶν πολεμίων ἐμβαλὼν ἑαυτὸν, οἷά τις στρατηγὸς γενναῖος καὶ ἀκαταγώνιστος ἀντιστρατήγει τοῖς πονηροῖς μετὰ Δαυὶδ τοῦ Θεοῦ ψάλλον καὶ αὐτὸς «ἐὰν παρατάξεται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολὴ οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου» (Ψαλμ. 16,5).

Ἐπί τινα δὲ ὑπώρειαν τοῦ ὄρους, οὐκ ἀσύμφωνον οὕσαν τῷ σκοπῷ τοῦ μεγάλου, τὴν πενθικὴν καλύβην πηξάμενος, ἐν ἀπερικτυπῆτῳ νοῦ σχολῇ Θεῷ ὀλικῶς προσανέχων ἦν καὶ τὸ ψαλμικὸν ἐπικαίρως προσάδων «ἰδοὺ ἐμάκρυνα φυγαδεύων καὶ ἠὺλίσθη ἐν τῇ ἐρήμῳ» διὰ ταῦτα καὶ «προσεδεχόμεν τὸν Θεόν, τὸν σώζοντά με ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ ἀπὸ καταγίδα» (Ψαλμ. 54, 7, 8) τῆς νῦν ἐπανατεινομένης τῷ λαῷ Κυρίου.

Καὶ οὕτως αἰεὶ ἐκλιπαρῶν οὐκ ἐπαύσατο Θεὸν προσκαλούμενος κατὰ τῆς ἀσεβείας, ὅπως ἄνωθεν εὐμενῶς ἐποπτεύσας στήση τοῦ κλύδωνος τὴν φορᾶν καὶ τὰ τῆς καταγίδος εἰς αἰθρίαν μεταποιήσῃ καὶ τὰ τῶν Ἰταλῶν παλινδρομήσαντα κατὰ τῆς σφῶν κεφαλῆς αὐτῶν χωρήσῃ καὶ πάλιν αὐτὸν ἐν πλατείαις μεθ' ὑψηλοῦ κηρύγματος τὸ εὐγενὲς τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ θεῖον παρηγοιάσαιτο, τὸ εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον, ἀπαρעχειρτον καὶ ἀπαραποίητον, ὡς ὁ τοῦ Θεοῦ μονογενῆς παῖς, ὁ καθ' ἡμᾶς ὑπὲρ ἡμῶν τὸ ἡμέτερον ἀμφιασάμενος ἐνεπίστευσε τὸ ἀπ' ἀρχῆς τοῖς ἑαυτοῦ μύσταῖς καὶ ὑπηρεταῖς, αὐτοὶ δὲ τοῖς ἐξῆς πιστεύσασι παρακατέθεντο. Οὕτω μὲν αὐτὸς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγωνιζόμενος αὐτοῖς τε τοῖς ἔργοις καὶ λόγοις γενναῖοις τοὺς ἄλλους ἐθάύρωνε, ὥσπερ μαχαίρας στομῶν καὶ τέμνειν παρασκευάζων τὴν τῶν πολεμίων παράταξιν εἰς χεῖρας ἰούσαν ἢ καὶ πόρρωθεν βάλλον καὶ οὐκ ἔων ὑπὸ τῶν ἐπαλλήλων κυμάτων αὐτοὺς ἐπικλυσθῆναι.

62—Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἦν ἐπὶ πολὺ τῷ μοδίῳ τὸν λύχον κρύπτεσθαι, κἂν ἔργον αὐτὸ τοῦτο μεμελετημένον ἦν τῷ μεγάλῳ παρωθεῖσθαι τὰς τῶν πολλῶν ὀμιλίας, ὡς Θεοῦ διακοπτούσας ὀμιλίαν, συρρέουσι πρὸς αὐτὸν ἀνθρώπων δὴ τινων πλήθη συνεχῆ, ὡς ἐν ἔαρος ὥρα σμήνη μελισσῶν, ἀπλοϊκά τε καὶ ἀγροϊκῶς ἐντετραμμένα, ἐκκαλούμενοι τὴν τοῦ μεγάλου γλῶτταν πρὸς διδαχὴν. Ὁ δὲ οὐκ ἀθεοὶ κρίνα: τοῦτο εἶναι, τὸ κατὰ Χριστὸν μέγα μυστήριον ἐνθυμηθεῖς, εἰ ἄρα δι' οὐδὲν ἕτερον ταφὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀνάστασις εἰμὴ διὰ τὸ σῶσαι τὸν ἀνθρώπον, τηνικαῦτα πεπεδη-

1) Τὸ ὄρος Γάνος κεῖται παρὰ τὴν ὀμώνυμον πόλιν τῆς ἐν τῇ Προποντίδι θρακικῆς παραλίας, ἔχον ὕψος 2975 ποδῶν. Ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου ὑπῆρχον ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος Μοναί, συγκροτούσαι Πρωτᾶτων (Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. εἰς λέξιν Γάνος, Γανόχωρα).

μένην οὖσαν ἔρωτι ἡσυχίας τὴν πολλῶ βελτίω χρυσοῦ ὑετίζουσιν γλῶτταν ἢ τῶν νειλῶν ρείθρων, ἐπαφήσι τῷ ρεύματι τῆς διδασκαλίας, ἧτις πάντας ἔθελγε καὶ ἠώρει τοὺς ἀκούοντας πλέον ἢ τὰ σειρήνων, ὡς ὁ μῦθος τοὺς παραπλέοντας.

63—Καὶ πρῶτα μὲν τὸ κατὰ Χριστὸν ἐκδιδάσκει μυστήριον, τρανώτερόν τε καὶ καθαρώτερον, εἶτα καὶ τὴν τῶν Ἰταλῶν παραιτεῖσθαι παρήνει ξηναυλίαν τε καὶ ἐπιμυξίαν, ὡς Θεοῦ πόρρω βάλλουσιν, μὴ φοβείσθε, λέγων, ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι καὶ πάντα δὲ καθ' ἑξῆς τὰ σωτήρια παραγγέλματα τούτοις παρατιθέμενος, ὅσα τε ἱεραὶ βίβλοι φέρουσι καὶ ὅσα ἐκεῖνος εἶχεν ἐκ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος, πάση δυνάμει παρήγγελλε παραφυλάττειν. Ἐνθεν τοι καὶ ἀπὸ τοῦδε συχνοὶ προσεδρεύοντες αὐτῷ μαθητιῶντες, πάντα δὲ τᾶλλα, ὡς περιττὰ χაίρειν ἀφέντες, ὑπ' αὐτῷ μόνῳ καθηγημόνι καὶ διδασκάλῳ ζῆν καὶ τῆς ἀρετῆς πρωταλείπτῃ ἠξιοῦν καὶ τῆς ἐκεῖνου θείας γλῶττης καὶ διανοίας ἐξέχεσθαι καὶ πάνθ' ὅσα ἂν αὐτοῖς εἴποι ταῦτ' εἶχον εὖ ποιῶντες ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον πολύν.

64—Οὕτω μὲν οὖν πολλοὶ πρὸς αὐτὸν διακαρτερήσαντες, ἐλόμενοι τὴν κατὰ Θεὸν στενὴν ὁδὸν καὶ ἀνάντη, τὰ ἀσκητικὰ ἐγυμνάζοντο, παρ' αὐτοῦ παιδευόμενοι τὴν τῆς ἀρετῆς ἐντόνωσιν πλέκειν σειραν¹⁾. Ἐν οὐδενὶ γὰρ ὁ Κύριος παρήγγειλεν ἐκφορεῖσθαι τὰ πάθη τῆς καρδίας ἢ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ δι' ὧν καὶ τοὺς ἀποστόλους ἐδίδαξε τὸν ἀνταγωνιστὴν καὶ πολέμιον καταγωνίζεσθαι. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα τούτοις ὑπετίθετο σοφὰ δῆτα παραγγέλματα, ὅσα τῶν μὲν παρόντων κατολιγορεῖν πείθει, τῶν δὲ μελλόντων σπουδαίως ἀντιποιεῖσθαι, ἃ πολλοῦ μὲν ἄξια διελθεῖν, ὁ δὲ καιρὸς οὐ χωρεῖ. Διὸ καὶ ταῦτα μὲν παρείσθω, ἐφ' ἕτερα δέ, τούτοις ἀκόλουθα, μεταγάγωμεν τὸν λόγον.

Ἡ α΄. ἐν Γάνφ ὁμολογία τοῦ ἁγίου.

65—Ἐπεὶ δὲ ὁ προκεχειρισμένος τοῦ ὄρους Γάνους παρὰ τοῦ Βέγκου ἐκεῖνου ἀρχιερέως τῆς ἐκεῖνου καὶ τῶν Ἰταλῶν συναυλίας ἐτύγγανεν ὧν²⁾, παράδοξα ἀναμαθῶν, ὡς τινὲς εἰσιν ἐν τοῖς αὐτοῦ τόποις μὴ τοῖς

1) Ὁ Ἀγάπιος Λάνδος (ἐνθ' ἀνωτέρω) ἀναφέρει μετὰ τῶν μαθητῶν τοῦ Θεοφάνη τινι καὶ τὸν κλεινὸν Θεοδώρητον (;), ἀλλὰ καὶ γυναῖκες πολλαὶ ἦσαν θαυμασταὶ τοῦ ἁγίου, δι' ἃς καὶ Μονὴν ἵδρυσεν αὐτὸς ὁ ἴδιος κυβερνῶν αὐτήν.

2) Τὸ ὅτι ὁ Πατριάρχης Βέγκος λατινοφρόνως ἐνεργῶν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ αὐτοῦ Μιχαὴλ ἀντικατέστησε δι' ὁμοφρόνων τοῦ πολλοῦς τῶν ἐπισκόπων, τοῦτο ἐπιμαρτυρεῖται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, καθ' ὃ ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ ἐπανελθὼν εἰς τὸν θρόνον (1283) ἀπέδωκε τὸς Μητροπόλεις, Ἐπισκοπὰς καὶ Ἐκκλησίας εἰς τοὺς

αὐτοῦ συμφωνοῦντες λόγοις, τὸν μέγαν καὶ τοὺς μαθητὰς εἶναι οἰηθεῖς, καὶ γὰρ ἦν οὕτως ἀληθῶς τὸ πρᾶγμα ἔχον, τοῦτον μετακαλεῖται καὶ τοὺς περὶ αὐτόν. Καὶ πρῶτον μὲν πειθοῖ καὶ θωπειαῖς πειρᾶται πείθειν καὶ παρασπᾶν τούτους τῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ ὀρθοῦ τῶν χριστιανῶν δόγματος. Ὡς δὲ στερροτέροις καὶ γενναίοις προβόλοις προσβαλὼν ἀπεκρούσθη καὶ τῶν ἐλπίδων παντελῶς ἀπεσφάλῃ, ἀπογυμνοῖ τηρικαῦτα τὸ δρᾶμα καὶ πείραν ἐνήγεν ἀπειλῆς, δεδιττόμενος τὸν λέοντα μορμολυκείων ψόφους ἐπισείων αὐτῷ. Εἶτα καὶ ἀξιῶν κἄν τῶν ἐπιτραπεζίων συμμαθέξειν αὐτοῖς εὐχῶν καὶ κοινῶν ἁλῶν μετασχεῖν. Ὡς δὲ καὶ πρὸς τοῦτο ἀνένδοτον εὐρίσκων ἦν αὐτόν καὶ τὸν ἀποστολικὸν εἰς μέσον προτείνοντα κανόνα «εἰ τις ἀκοινωνήτω, λέγοντα, κἄν ἐν οἴκῳ συννεύξεται ἀκοινωνήτος ἔσται»¹⁾ οὐκ ἐπὶ πλέον ἀντέχει δυνάμενος ὁ παραπλήξ ἐκείνος ἀρχιερεὺς τῇ τοῦ μεγάλου ἀκαταπλήκτου παρρησίᾳ, ὅλος τοῦ θυμοῦ γεγωνὸς τῆς καθέδρας ἐξάνίσταται καὶ τὸν μέγαν τῆς σεβασμίας ὑπῆνης λαβόμενος εἰς γῆν καταβάλοι ὅλαις χερσίν, ὅλη δυνάμει παίων καὶ ἐπ' ἐδάφους ἔλκων καὶ διαπράσσων καὶ κατὰ κόρησ πατάσσων ὑβριστικῶς καὶ λαξ ἐναλλόμενος κατὰ τῶν σπλάγχχνων καὶ ἐπὶ νώτου ξαίνων. Οὐκ ἐδεδίει δὲ μήπως σκηπτὸς ἄνωθεν κατενεχθεῖς καταπρήση τὸν ἀλάστορα.

Ἡ β'. ὁμολογία τοῦ ἁγίου ἐν Κων/πόλει.

66—Ταῦτα πρὸς τοῦ μισθωτοῦ καὶ τοῦ οὐ ποιμένος ὁ καὶ πρὸ ποιμαντικῆς ἀληθῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ προβάτων ποιμὴν γνωρίζομενος ἐπεπόνθει, ἃ καὶ τῷ βασιλεῖ γνωρίζει τὰ κατὰ τὸν ἅγιον, παρόμοια ποιῶν καὶ λέγων τοῖς κατὰ Χριστοῦ φρουατομένοις Ἰουδαίοις, οἱ διαβολαῖς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐκέχρητο Ποντίῳ παριστάμενοι Πιλάτῳ «οὗτος ἔστι, λέγων, ὁ ἀναστατῶν τὸν δῆμον, βασιλεῦ, καὶ τοῦ Σοῦ Κράτους κατεξανιστάμενος». Ὁ δὲ κρατῶν περὶ ἄλλα τηρικαῦτα προσασχολοῦμενος κελεύει τὸν ἅγιον εἰρκτῆ παραπεμφθῆναι ἀσφαλεστάτῃ Τῇ δ' ὑστεραία βήματος προτεθέντος ἐξάγεται τῆς εἰρκτῆς καὶ τῷ βασιλικῷ παραστῆς βήματι ἀνακρίνεται. Εἶτα λέγει καὶ ἀντακούει ὁ βασιλεὺς, ἃ τὸν μὲν, αἰσχύνην ὀφλισκάνειν ἐποίει εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐξαμνύμενον πίστιν καὶ τοὺς ἄλλους πρὸς τοῦτο βιαζόμενον, τῷ δὲ μεγάλῳ οἶαν τιμὴν καὶ δόξαν παρὰ τε Θεοῦ λέγοντος «τοὺς δοξάζοντάς με δοξᾶσω» καὶ ἀνθρώπων ἐπεικῶν καὶ τῷ Θεῷ προσεχόντων περιεποίει.

67—Ὡς δ' ἠττημένος ὄφθη τοῖς τοῖ σφοῦ ὁ κρατῶν ἀκαταπλή-

ἀρχιερεῖς καὶ κληρικούς, ἀφ' ὧν ὁ Βέκκος καὶ ὁ Μιχαὴλ εἶχον ἀφαιρέση αὐτάς. (Πατρ. Πίν. Μανουὴλ Γεδεὼν σελ. 398). Ὁ Ἀγάπιος Λάνδος μεταξὺ ἄλλων ἀποσιωπᾶ καὶ τὰ ἐν κεφ. 65—78 τοῦ Καλοθέτου.

1) Καν. Ἀποστολ. 10ος.

κτοὺς λόγους καὶ στεροότερον βροντῆς προβάλλουσι τῇ τούτου ἀκοῇ καὶ παρὰ ταῦτα οὐχ οἷος τε ὢν φέρειν τὸ τῆς καρδίας φλεγμαῖνον καὶ διοιδαῖνον, ἐντεῦθεν ρῆξις ἱματίων ἄσεμνος, τοῦ βασιλέως κελεύσαντος καὶ μέλη γάβδους ξαινόμενα καὶ ὑπηρέται θυμῷ τυράννου ὑπηρετούμενοι καὶ πληγαὶ καὶ μαστιγες βαρεῖαι. Ὡς δ' ἀπειρήκεσαν αἱ τῶν δημίων χεῖρες, ἀφιάσι τὸν ἅγιον, παραγγείλαντες μηκέτι, ὡς τὸ πρότερον, λαλεῖν καὶ διδάσκειν, ἀλλ' ἐφύκεσαν ξυρεῖν τὸν λέοντα. Τοῦ δὲ βασιλέως ἐπ' ἄλλοις σχολάσαντος, ὁ μέγας πρὸς ὄραν τοῦ βήματος καὶ τῶν μαστίγων ἀπαλλάττεται.

68—Αὐτῆς δέ, ὡσπερ εἰς ἑαυτὸν ἐπανελθὼν ὁ κρατῶν καὶ τοῦ ἁγίου ἐπιμνησθεὶς ἀναζητεῖ τοῦτον στεφάνων καὶ τιμῶν ἀξιώσεων οὐχ ἡττόνων, ὅτι μὴ καὶ πλειόνων τῶν πρόσθεν, ὅσῳ καὶ πλείω τὰ ἀλγεῖνὰ αὐτῷ προσετέθη καὶ πρὸς ταῦτα ἄνεσις μᾶλλον ἐκεῖνα ἐδόκει τούτοις παρατιθέμενα. Σὺν σπουδῇ μὲν οὖν ὅτι πλείστη τὸ ὑλήκοον πᾶν πρὸς ἔρευναν καθειστήκει τὸν ἅγιον ἐκζητοῦντες. Ὡς δ' ἐγὼ τινος ἤκουσα τῶν τότε παρόντων καὶ συναθλούντων τῷ ἁγίῳ καὶ τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τοῦ θαύματος ἀνυμνοῦντος, ὅτι ἐν ὀφθαλμοῖς παρῶν ὁ ζητούμενος καὶ χερσὶν ἐφορῶμενος καὶ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ ἐρωτώμενος καὶ τὰς πύσεις ἀνθυποφέρων οὐκ ἐγινώσκειτο. Μόνοις δὲ γινωσκόμενος καὶ ὀρώμενος καθίστατο τοῖς τότε παροῦσι πιστοῖς καὶ συνάθλοις. Διὸ καὶ προθυμότερον πρὸς τὴν ἄθλησιν σφᾶς αὐτοῦς ἐξειδίδοσαν.

69.—Ὁ δὲ μέγας, ὡς νικητῆς τῆς βασιλίδος ὑπέξεισι, τῆς πρὸς τὸ ὄρος Γάνος ἐχόμενος καὶ μέντοι καὶ καταλαβὼν, τῶν προτέρων ἦν πάλιν ἐχόμενος, μᾶλλον δὲ καὶ πλειόνων, ὅσῳ καὶ πλείω ἐπέτρπεπεν ὁ καιρὸς τῷ θαρρεῖν τὸ δέος ἀποβαλόντι ἐκ τῆς πρῶν παρηρησίας καὶ τῆς τῶν ἀλγεῖνων ἰδέας καὶ πείρας. Διὰ τοῦτο τοὺς ἀδελφοὺς ἐνοθέτει, παρῆνει, συμβούλευε, παρεκάλει βίῳ ἀντέχεσθαι καθαρῷ καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων καὶ τὴν τῶν Ἰταλῶν ὄλη ψυχῇ διωθεῖσθαι συναυλίαν, κἂν εἴ τι δέον παθεῖν ὑπὲρ τῆς εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα τιμῆς καὶ δόξης. Καὶ ὁ μὲν Πατὴρ τούτοις, ἦν.

70—(Θάνατος τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου). Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀγείρας στρατιὰν ὅτι πλείστην τε καὶ μεγάλην καὶ κατὰ τῶν ἐσπερίων ἐξορμήσας, τηρικαῦτα στασιασάντων καὶ τῶν Ρωμαϊκῶν σκηπτρῶν ἑαυτοὺς ἀπορρηξάντων, ἐξαποστείλας καὶ ἄπαξ καὶ δις στρατὸν καὶ νῶτα τοῖς ἐχθροῖς δόντα, τὴν τοιαύτην οὐχ οἷός τε φέρειν ἦτταν ἐν τῇ ὁδῷ καταλύει τὸν βίον, προσκαίρου ζωῆς ὁ δέλαιος αἰώνιον σκότος ἀνταλλαξάμενος, πονηρὸν κτίσμα περὶ τὸν κτίσαντα καὶ σῶσαντα ἐν ὑστέροις γενόμενος ¹).

1) Ἐκ τῆς Ἱστορίας μανθάνομεν, ὅτι ὁ Δεσπότης Νέων Πατρῶν (νῦν Ὑπάτη) Ἰωάννης καταδικάσας διὰ συνόδου τὸν Μιχαὴλ διὰ τὴν λατινοφροσύνην του ἐπα-

71—(Βασιλεία Ἀνδρονίκου Β΄ τοῦ Παλαιολόγου (1282—1328). Ὁ δὲ τούτου παῖς τὸ βασιλεῖον Κράτος ἀναδησάμενος ἐπάνεισιν εὐθαρσῆς, λαμπρῶς τὴν Τριάδα καὶ ὀρθοδόξως ἀνακηρύττων καὶ τὸ ὀρθὸν κρατύων, ὅσῳ καὶ ἀναγορεύεται ὑπ' αὐτῆς καὶ κρατύνεται καὶ στεφάνῳ τῆς εὐσεβείας τὴν κεφαλὴν ταινιώσας ἢ τῷ βασιλικῷ στέμματι. Διόπερ, ὡς γέ μοι δοκῶ, καὶ χρονιώτερον αὐτῷ τὸ Κράτος καθειστήκει καὶ ἀμοιβή τις, ὡς ἂν τις εἴποι, ἐκ Θεοῦ δι' εὐσέβειαν ὀφειλομένη.

72—(Πατριαρχία τοῦ Ἰωσήφ τὸ β΄). Ἐντεῦθεν ἀνίενται τῶν δεσμῶν οἱ τῆς Τριάδος προσκυνηταὶ καὶ τοῦ τῆς εὐσεβείας πρόμαχοι ζήλου καὶ ἀνταγωνισταὶ ἀπερίτρεπτοι καὶ πάλιν αὖ ἐν πλατείαις τριόδων ὑπὸ τῶν αὐτῆς τροφίμων ἢ Τριάς πεπαρρησιασμέναις γλώτταις κηρύττεται. Καὶ διαδέχεται τὴν προτέραν κατήφειαν, ὥσπερ μετὰ χειμῶνα ἔαρ καὶ μετὰ νόσον ὑγεία, φαιδρότης καὶ ἁγιασμὸς ψυχῶν τε καὶ σωμάτων, εἴπερ καὶ τὸ μεμνησθαι ὀρθοδόξως Θεοῦ, ἁγιασμὸς μάλα τοι λαμπρός. Καὶ ἀποτίθεται ἡ Ἐκκλησία τὴν δυσείμονα τῶν Ἰταλῶν ἀμφίαισιν καὶ ἀπολαμβάνει τὸν ἑαυτῆς κόσμον νυμφικῶς στολισθεῖσα, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνδρικῶς περιζωσθεῖσα τὴν πανοπλίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τέμνει τὴν πολεμίαν τῶν ἐχθρῶν φάλαγγα, καὶ ὄν πρῶν ἔγνωμεν ἀρχιερέα ἐξωσθέντα, μὴ συμφορονήσαντα τῷ βασιλεῖ συμμετασχεῖν τῆς Ἰταλικῆς κοινωνίας καὶ κατὰ Θεοῦ, ὡς ἐκεῖνος, νεανιεύσασθαι, ἐπανάγει. Ὁ δὲ συναγει τὰ ἑαυτοῦ τέκνα ὡς ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς, καλῶν καὶ ἐξάγων ταῦτα ἀπὸ τε νομῶν ἀνύδρων ἀπιστίας καὶ πρὸς ἐνύδρους νομὰς εἰσάγων τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ εἰς τόπον χλόης ταῦτα ἐπαναπαύων. Ὀλίγον δὲ ἐπιβιούς χρόνον ὁ τῆς ἀληθείας οὗτος γενναῖος ἀγωνιστῆς καὶ προστάτης Ἰωσήφ ἐκεῖνος, ὁ μέγας ἀληθῶς ὁμολογητῆς, ὅσον ἐπιβιῶναι μικρὸν τῇ νίκῃ καὶ μὴ συναπελθεῖν τοῖς ἄθλοις, προσαρμόσαι δὲ καὶ τὰ διεσπασμένα συναγαγεῖν τέκνα καὶ τῷ Χριστῷ προσαγαγεῖν, μεταλλάττει τὸν βίον εἰς χεῖρας Θεοῦ τὸ πνεῦμα παραθεῖς ¹).

νεστάτησε καὶ ἐξεστράτευσε κατ' αὐτοῦ τῷ 1282 μὲ στρατὸν ἀξιόμαχον καὶ εἰς Θράκην ἐλθὼν ἠεῖλει τὴν πρωτεύουσαν. Ὁ Μιχαήλ, λόγῳ τῆς ἀκαταστασίας, εἰς ἣν εἶχε φέρῃ τὸ Κράτος ἢ λατινοφροσύνη του, ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν, φθίνοντος τοῦ 1282, τὸν μισθοφορικὸν στρατὸν τῶν Τοχάρων. Μεταβάς δὲ εἰς Ραιδεστὸν ἵνα αἰφνιδιαστικῶς ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ Ἰωάννου, ἠσθένησεν ἐκεῖ ἀπροόπτως καὶ ἀπέθανε τῇ 11 Δεβρίου 1282 καταλιπὼν τὸν θρόνον τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἀνδρονίκῳ.

1) Ὁ Ἰωσήφ ἐκ τοῦ Γαλησίου ὄρους προερχόμενος διεδέχθη τῷ 1267 εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τὸν Γερμανόν. Ἀρνηθεὶς δὲ τῷ 1275 νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Λυὸν (Λουγγούνα τότε) συνόδου, ἐξωθεῖται τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ Μιχαήλ Παλαιολόγου, ὅστις ἀνεβίβασεν ἐπ' αὐτοῦ τὸν παλίμβουλον Ἰωάννην Βέκκον, πρὶν μὲν ἀνθενωτικόν, νῦν δὲ ὁμόφρονά

73 (Πατριαρχία Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου 1283—89). Μετὰ τοῦτον δ' ἀνίσταται ἕτερος καὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας οἰάκων ἐπιλαμβάνεται, βίῳ καθαρῷ καὶ λόγῳ σοφίας εἰς ἄκρον ἑλλητικῶς καὶ τῶν δευτερείων τῆς τοῦ προτέρου ἀρετῆς οὐδ' ὀπωσοῦν ἀπολείπομενος. Πολλὰ γὰρ καὶ οὗτος καὶ ἀγῶνας πολλοὺς ὑπὲρ ὁμονοίας καὶ εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας ὥφθη καταβαλλόμενος ὅπως τὰ διεστῶτα εἰς ἓν συνάψῃ καὶ προσδήσῃ Χριστῷ. Ἦν γὰρ τότε δοῦν καὶ ἀκούειν ἄλλων ἄλλα λεγόντων. Τὸν μὲν Κηφᾶ, τὸν δὲ Ἀπολλῶ, τὸν δὲ Παύλου¹⁾ εἶναι καὶ τὸν Χριστὸν κατὰ μέλη καὶ μέρη διεσπασμένον. Διὰ τοῦτο καὶ πολυανθρωποτάτην σύνοδον ἀρχιερέων καὶ μοναζόντων καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος ὁ βασιλεὺς συγκροτεῖ, ὃ τῇ εὐσεβείᾳ καὶ τῇ ὀρθοδοξίᾳ συζήσας καὶ ταύτην κρατύνας καὶ αὐξήσας ὅσον τῷ ἐπ' αὐτῷ, δι' ἧς συνόδου οὐκ ὀλίγον τοῦ νοσοῦντος ἴασατο. Ποιμαίνοντα μὲν τοὶ καὶ τοῦτον τὸν τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτὸν ἀρχιερέα τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν σπουδαίως τε καὶ θερμῶς, ὃ φθόνος οὐκ ἀφήκεν εὐδρομεῖν, ἀλλὰ πνεῦμα ποθεν ἐπελθὸν ἐναντίον καὶ τὸν καλὸν συνταράξαν κυβερνήτην παρεσύρειν, ὥστε καὶ τὸ πηδάλιον τῶν οἰκείων ἀποκρούσασθαι χειρῶν καὶ μὴν καὶ ἀποκρούσατο καὶ τὸν θρόνον παρητήσατο²⁾. Ὁ δὲ λόγος ἐπανίτω πάλιν ὄθεν ἐξέβη.

74.—Παρῆν μὲν δὴ τῇ συνόδῳ καὶ ὁ μέγας τῆς Ἐκκλησίας πρόβολος καὶ σύνδεσμος ἀρραγῆς, ἡ τῶν ὀρθῶν εὐθύτης δογματῶν, ὃ τῆς Ἀθανασίας ἐπώνυμος, ὃ καρποὺς ἰθανάτους τῷ συστήματι Χριστοῦ προἰσχύμενος, τηνικαῦτα τῇ λαμπρῇ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ οὕτω μὲν τοῖς ἐπισκόποις συναριθμούμενος τὰ πρῶτα δ' ὅμως παρὰ τε αὐτοῦ καὶ παρὰ τοῖς λογάσι φέρων, τοῖς περὶ τὸν βασιλέα. Οὐχ ἦτιων γὰρ ἦν ἀρετῆς ἢ βαθμῶν ἢ προτιμήσεως, καὶ τῆς Τριᾶδος ὑπερμαχῶν καὶ τὸ ὀρθὸν κρατύνων, εἶπερ τις τῶν πάν-

του. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Μιχαήλ, ὁ Ἀνδρόνικος ἐπανήγαγε τὸν Ἰωσήφ τὸ β', ὅστις ἐπὶ τρίμηνον διατελέσας, ἐπισυνήγαγε τὰ ἑαυτοῦ τέκνα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ περιουσίας, ἀποθανῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου (Πατρ. καὶ Μανουὴλ Γεδεῶν Πατρ. Πίνακες καὶ Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ.). Φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐγνώρισε μικρὸς ὢν τὸν ἐξωσθέντα Πατριάρχην.

1) 1 Κορ. 1,22. 2) Ὁ παραιτηθεὶς οὗτος διάδοχος τοῦ Ἰωσήφ ἦτο Γρηγόριος ὁ Κύπριος. Οὗτος γεννηθεὶς ἐν Κύπρῳ ἐν ἔτει 1241 ἐσπούδασεν ἐν Νικαίᾳ μὲν τὴν γραμματικὴν καὶ ρητορικὴν, ἐδιδάχθη δὲ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικά ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἀκροπολίτου ἐν Κων/πόλει. Ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ εἰσήχθη εἰς τὸν κλῆρον τοῦ Παλατίου μετὰ τὸ ὀφείκιον τοῦ Πρωτοαποστολαρίου, τιμώμενος δὲ παρὰ πάντων καὶ τοῦ αὐτοκρ. Ἀνδρονίκου διεδέχθη τὸν Ἰωσήφ εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον (1283—1289). Ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ ἐκθειάζεται διὰ τὴν σοφίαν του. Ἠγωνίσθη πολὺ κατὰ τοῦ Ἰωάννου Βέκκου, οἱ ἐχθροὶ του ὅμως ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἀποσυρῆ τὸν θρόνον. (Μ. Γεδεῶν Πατρ. Πίνακες καὶ Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. κλπ.). Ὁ Ἰωσήφ Καλόθετος ἐνταῦθα ἐκτὸς τοῦ οὐ λέγει μετ' ἐπαίνων

των καὶ τοὺς ἄλλους ἀναπεύθων τῇ τοῦ Χριστοῦ συμφρονεῖν. Ἐκκλησίᾳ καὶ παρὰ πάντων θαυματούμενος καὶ πείραν διδοὺς ἱκανωτάτην, ὡς μόνος ἂν εἶη ἀξιόχρεως ἡγεμὼν καὶ προστάτης τῆς Ἐκκλησίας¹).

75 — Ἐπεὶ δ' ὁ καιρὸς ἐκάλει καὶ τὸν ταύτης προστησόμενον, πάντων πρὸς τὸν μέγαν βλεψάντων, ὡσπερ ἀπὸ κοινοῦ συνθήματος, ὅσοι τε τῶν ἐν τέλει καὶ ὅσοι τῶν τῆς βουλῆς, ὅσοι τε τῶν τοῦ κλήρου καὶ ὅσοι τοῦ δήμου, τοῦ μοναδικοῦ τάγματος καὶ τῶν ἀρχιερέων, ἀλλὰ δὴ καὶ βασιλέως αὐτοῦ καὶ πάντων χεῖλος ἔν καὶ ὡσπερ ψυχὴ μία γενομένων, τὸ μέγα τοῦτο σκάφος ἐνεχειρίζετο καὶ μόνος τούτου ἐκαλεῖτο καὶ κυβερνήτης καὶ σωτὴρ καὶ ἱερά φασιν ἄγκυρα καὶ πάντα τὰ τσιαῦτα. Τί οὐ ποιοῦντες ἢ τί μὴ λέγοντες; Ἰκέτευον, ἐλιτάνευον, προσέπιπτον τῷ ἁγίῳ οὐκ ἐνέλιπον οὐδὲν παρακλήσεως εἶδος προσάγοντες πρὸς τὸ ἐκκαλέσασθαι τὴν φιλάνθρωπον ἐκείνην καὶ συμπαθεῖ ψυχὴν καὶ σχεδὸν αὐτόχρομα φιλανθρωπίαν.

76 — Ὁ δέ, τέως μὲν τούτοις ἀποκρούεται ταῦτ' εἰπὼν ὡς «ἐμοὶ μὲν » ἀρκεῖ τὰ κατ' ἑμαυτὸν σκοπεῖν ὅπως εὖ σχῆ καὶ ὡς ἐμοὶ κατὰ θυμὸν » διὰ τέλους. Ἀρκεῖ μοι τὸ κατ' ἑμαυτὸν ζῆν καὶ ἢ ἐκ νέου σύντροφος » ἐρημία καὶ μετ' ὀλίγον χρονία συνδιαίτησις. Ἄλλον δὲ ὄν ἂν διδῶ εὐ- » ξαμένους τὸ πνεῦμα ἢ ὅς ἂν τὰ καταθύμια ὑμῶν καὶ τα ἀρεστά ὑμῖν » ποιεῖν ἔλοιτο προχειρίσασθε. Ἡμεῖς γὰρ πρὸς τῷ ἀήθει ποιεῖν καὶ » ἄπειροι τῶν ἀνθρωπίνων ἐσμὲν γνωμῶν τε καὶ κολακείας τῆς » πρὸς αὐτούς». Ταῦτα καὶ τούτων πλείω εἰπὼν, οὐ μόνον οὐκ ἔπειθεν ἔτι μᾶλλον περιφανῶς τὸ φίλτρον τὸ εἰς αὐτὸν ἐξῆπτεν, ὡσπερ τινὸς ὕλης φλόξ λαβομένη.

77 — Πάντων οὖν νύκτωρ, ὡς εἶπεῖν, καὶ μεθ' ἡμέραν ἐγκειμένων νεύσει καὶ τοῦ θεοῦ βασιλέως προτροπῇ καὶ οὐδ' ἂν εἶ τι καὶ γένοιτο

αὐτὸν ὅτι ἦτο «βίῳ καθαρῷ καὶ λόγῳ σοφίας εἰς ἄκρον ἐληλακῶς καὶ τῶν δευτερείων τῆς τοῦ προτέρου ἀρετῆς οὐδ' ὀπωσοῦν ἀπολειπόμενος» καὶ «ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς» καὶ «καλὸς κυβερνήτης», ἀλλὰ παρέχει ἡμῖν καὶ τὰς πληροφορίας α) ὅτι ἠγωνίσθη νὰ εἰρηνεύσῃ καὶ συνάψῃ τὰ διεστῶτα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐταράσσετο εἰσέτι ἐκ τῶν δύο μεριδίων τῶν Ἀρσενιατῶν καὶ Ἰωσηφιδῶν, ὡς καὶ τῶν λατινοφρόνων καὶ τῶν ὀρθοδόξων καὶ β) ὅτι ἐπ' αὐτοῦ συνεκροτήθη σύνοδος πολυανθρωποτάτη, ἥτις «οὐκ ὀλίγον τοῦ νοσοῦντος ἰάσατο». Ρητῶς δὲ ὁ Καλόθετος ἀποφαίνεται ὅτι «ὁ φθόνος οὐκ ἀφῆκεν εὐδρομεῖν» τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὠθήθη εἰς παραίτησιν πάντως ὑπὸ τῶν φθονοῦντων αὐτόν. Τοιοῦτοι δ' ἦσαν, ὡς ἄλλοθεν πληροφοροῦμεθα, ὁ Ἐφέσου Ἰωάννης Χειλᾶς, ὁ Κυζίκου Δανιήλ, κυρίως δὲ ὁ Φιλαδέλφιας Θεόκλητος. (Πρβλ. καὶ Γεδεῶν ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 400).

1) Ἀξιόλογος ἀληθῶς ἡ εἰρηνικὴ καὶ εὐεργετικὴ τοῦ Ἀθανασίου ἐν τῇ Συνόδῳ ὅστις ἀπλοῦς μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος ὢν εἶχε τοιοῦτο κῦρος παρὰ τοῖς ἐπισκόποις καὶ τοῖς λογάσι, ὅπερ ἀσφαλῶς ὀφείλετο εἰς τὸ εὐθύ τοῦ χαρακτήρος καὶ τὸν διάπυρον ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ζῆλον, δι' ὃν καὶ ὁμολογητὴς ἐγένετο.

λεγόντων ἀνήσειν μέχρις ἂν ἢ πειθοῖ ἢ βίᾳ τοῖς αὐτῶν πειθήνιος γένηται λόγοις, εἰδ' οὖν, προστιθέντων καὶ τοῦτο, δίκας ὑφέξειν αὐτὸν παρὰ τῷ ἄνω Κριτῇ τῆς τε ἀπειθείας καὶ τῆς τοῦ λαοῦ παντός ἀπωλείας, παρ' ἐκείνων καὶ μόνω σχεδὸν τὰς τῆς σωτηρίας εἶχον ἐλπίδας. Πρὸς ταῦτα δυσχεραίνει μὲν ὁ μέγας ὄσον οὐδ' εἰπεῖν δυνατόν, τὴν φίλην αὐτῷ ἐρημίαν ἐπὶ νοῦν ἐλίττων καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων ἀνεπίμικτον καὶ τὰ μετ' αὐτῶν ἐν τῷ μέσῳ συρφετώδη τε καὶ πολυέλικτα πάθη καὶ ὅπως δυσμεταχείριστόν τι πρᾶγμα ἢ φύσις ἢ ἀνθρωπίνη πολλὰς τὰς στροφὰς καὶ παλιρροίας ἔχουσα, ἄλλοτε ἄλλως ἐξαλλαττομένη ἴσα καὶ πεττοῖς καὶ οἷον τὸν προστησόμενον εἶναι χρήτοσού του λαοῦ. Ἄλλ' ἔδει νικῆσαι τὸ πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ ἀνθρωπείας γνώμης ὑπερσχεῖν. Καὶ μὲν τοι καὶ νικᾷ. Πῶς γὰρ ἂν Θεὸς ἀνθρώπου διεννηροχῶς φαίνοιτο, εἰ μὴ πολλῷ τῷ περιόντι, Θεὸς εἶη μὲν ὁ κρατῶν, ἀνθρώπος δ' ὁ ἠττώμενος; Καὶ διὰ τοῦτο βουλήν Θεοῦ διαδράναι δύναντ' ἂν οὐδεὶς.

Α΄. Πατριαρχεῖα τοῦ Ἀγίου.

78—Ὁμοῦ τοίνυν καὶ αὐτὸς ἀθροισθέντες ὑπὸ Θεῷ συναγείροντι σὺνάμα καὶ τῷ εὐσεβεῖ καὶ θείῳ βασιλεῖ, ἵνα τὰ ἐν μέσῳ παρῶ, βίᾳ μᾶλλον σχεδὸν ἢ πειθοῖ τῷ μεγάλῳ τοῦ Πατριαρχείου θρόνῳ ἐνθρονίζουσι τὸν μέγαν¹⁾. Ἄλλ' ὁρᾶτε γοῦν καὶ τὰ ἐνταῦθα τοῦ Πατρὸς ἀγωνίσματα καὶ οἷα οὐκ ἀπεικότως ἂν τις νοῦν ἔχων εὔξαιτο αὐτῷ συννεχθῆναι, εἴποτε καιρὸς παράσχοι ἐφ' ὁμοίοις τοῖς πράγμασιν. Οὐ γὰρ ἤσχυνε τὰς ἀπάντων ἐλπίδας, ἀλλὰ καὶ πλείω τῶν ἐλπισθέντων ἔδωκε πᾶσι Ῥωμαίοις ἐγκαλοπιζέσθαι. Τοιοῦτον γὰρ φέρων ἑαυτὸν παρέστηκεν τοῖς πᾶσιν, ὁποῖον προλαβὼν Παῦλος ὁ μέγας ἱστορεῖ τὸν ἀληθῆ ἀρχιερέα, τὸν καλὸν ποιμένα, τὸν Σωτῆρα καὶ Δεσπότην καὶ ποιητὴν τοῦ Παντός. (ἐν ἐβρ. ἐπιστ.).

79—Παραλαβὼν τοίνυν τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν τεταραγμένην καὶ οὐχ ὄσον εἰπεῖν κεχερσωμένην καὶ ζιζανίαις κατεσπαρμένην καὶ ὀλομανοῦσαν τί ποιεῖ; Οὐκ ἐπινυστάζει,²⁾ οὐ καταρραθυμεῖ, ὅπερ οἱ τοῦ Ἰσραὴλ ποιμένες ἐποιοῦν, τὸ γάλα κατεσθίοντες καὶ τὸ παχὺ καὶ ποῖον σφάζοντες καὶ ἀπεμπολοῦντες καὶ τὰ ἔρια περιβαλλόμενοι,³⁾ ἀλλ' ἄνω τοὺς τῆς ψυχῆς ἄρας ὀφθαλμούς, ὅθεν ἦδει τὴν βοήθειαν αὐτῷ ἦξειν καὶ πᾶν ἐκεῖθεν δώ-

1) Ἡ Α΄ Πατριαρχεῖα του διήρκεσεν ἀπὸ 14 Ὀκτωβρίου 1289—16 Ὀκτωβρίου 1293 (Μ. Γεδεών ἐνθ' ἀνωτέρω. Πρβ. καὶ Ἐγκυκλ. Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη). Ὁ Ἀγάπιος Λάνδος λέγει ὅτι καθαιρεθέντος τοῦ Ἰω. Βέκκου ἐκλήθη εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἀθανάσιος ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Ἰω. Καντακουζηνοῦ (!!!), ἐνῶ τὸν Βέκκον διεδέχθη ὁ Ἰωσήφ καὶ τοῦτον ὁ Γρηγόριος, αὐτοκράτωρ δ' ἦτο Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος ὁ πρεσβύτερος (1282—1328) καὶ οὐχὶ ὁ Καντακουζηνός (1347—55).

2) Λεξ. 34, 2, 3.

ρημα ἀποστελλόμενον, θείαν ἐπικουρίαν ἐξαιτεῖται καταπεμφθῆσθαι τούτῳ, ἧς καὶ θαυσιλῶς καταπεμφθεισης, οὐδαμῶς ἤρεμει, ἀλλὰ τοὺς τῶν ἰατρῶν ἀρίστους εὐθύς μιμεῖται, οἱ τὰς νόσους πρῶτον καλῶς διασκεψάμενοι, οὕτω τὰ φάρμακα προσηκόντως προσάγουσι. Καὶ ὁ μέγας οὖν παντοῖος ἦν. Οὐ μόνον ἰατρὸς καὶ τῶν ψυχῶν ἀριστος οἰκονόμος, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις τῶν πάντων, ἀλλὰ καὶ κυβερνήτης ἐμπειρότατος ἀνεδείχθη, τὴν ναῦν τὴν πνευματικὴν οἰακίζων καὶ πρὸς τὰς ἀντιπνοίας τῶν ἐναντίων στερωθῶς ἀπομαχόμενος, τῶν ναυτῶν καθευδόντων νηνεμίας ὥσπερ ὑπαρχούσης. Εἰ δέ ποτε καὶ ἐπαγρυπνήσαι τούτοις δεήσειε μικρὸν, ὕβρεσι καὶ ὀνειδέσει βάλλειν τὸν κυβερνήτην, ὥσπερ οὐκ ἀνεχόμενοι, ὅτι μὴ τὸ σκάφος εἴ κατὰ βυθοῦ καταδῦναι.

80—Ἦν οὖν πολυειδῆς τὸν λόγον καὶ τὴν κυβέρνησιν καὶ τὴν ἰατρείαν καὶ παρῶν καὶ ἀπῶν τῷ τοῦ Χριστοῦ θεῷ συστήματι, ὅλαις ἡμέραις νοθετῶν, παραινῶν, συμβουλευῶν, παρακαλῶν, ἐπιτιμῶν παιδεύων καὶ ὅσα τῆς βελτίστης ἰατρείας, οὐκ ἀφήκεν ἐκτὸς τῆς ἑαυτοῦ μεταχειρίσεως, ἀμύνων ἀδικομένους ρυόμενος πτωχοὺς ἐκ χειρὸς στερεωτέρων, προστατεύων πενήτων, ἐπαρκῶν χήραις καὶ ὀρφανοῖς, ἐμβριθῆς τοῖς ἀλογίστως προσπταίουσιν παντὶ βίῳ καὶ ἡλικίᾳ, μονάζουσι καὶ μοναζούσαις, τοῖς πᾶσι τὰ πάντα γενόμενος, εἰσηγούμενος τὰ πρακτέα, νομοθετῶν γάμῳ καὶ ἀγαμίᾳ, πάντας προτρέπων πρὸς αἵρεσιν καὶ ἐργασίαν τῶν βελτιόνων πρὸς ἰσότητα τοῦ δικαίου καὶ ὅπως τὰ κατ' αὐτοὺς προχωροίη πρὸς τὸ βέλτιον, εἰ βούλοιντο, παρύγγα τὰ κατ' αὐτοὺς εὐνομεῖν. Λειποψυχοῦσι καὶ ὀδυνωμένοις μέγα παραμύθιον ἦν, βακτηρία γήρως, παιδαγωγία νεότητος, αἰχμαλώτων ρύστης.

Ἐπεὶ δὲ ἀνεφύσαν αὐτῷ καὶ τινες γλῶσσαι ἀνασεσυρμένοι, μὴ ἀποκνήσασαι κατὰ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀρχιερέως ἑαυτὰς ἀκονίσαι ἀναγκαῖον ὅσα ἐμὲ εἰδέναι ἐκ προχείρου διελέσθαι εἰς ὅσα καὶ οἶα ὁ διδακτικὸς λόγος διαίρεσιν ἐπιδέχεται, εἰ καὶ μικρὸν τῆς τοῦ λόγου ἀκολουθίας ὑμᾶς παρελκύσομεν.

81—Τριῶν εἰδῶν ὄντων τοῦ διδακτικοῦ λόγου, ὡς οἱ σοφοὶ φασί, τὸ μὲν αὐτῶν παραινετικὸν καὶ συμβουλευτικόν, ἢ τὸν προτρεπτικὸν καὶ παρακλητικόν, περὶ τὴν τῶν καθηκόντων καὶ σπουδαίων αἵρεσίν τε καὶ πράξιν. τὸ δὲ ἐπιτιμητικὸν τῷ ἐκλελυμένῳ καὶ κεληνωμένῳ, περὶ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ εἰσηγήσιν καὶ σπουδὴν οὐ φροντίζοντι, λόγοις στύφουσι καὶ δάκρυσιν ὑπαλεῖψαι καὶ στομῶσαι πρὸς ἀνδρείαν. τὸ δ' αὖ τρίτον παιδευτικόν, τὸ κατὰ τοῦ μὴ ἐνευδῶτος καὶ ἐπιπειθοῦς ὄντος, λόγῳ παρακλητικῷ καὶ στύφαντι, ὡς βακτηρία χρῆσασθαι τὸν ἐφεστάναι λαχόντα καὶ πρὸς ῥώμην ἐκκαλέσασθαι, τὸν Σωτῆρα κἂν τούτῳ μιμούμενον, ὃς τοὺς ἐν ἱερῷ πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας καὶ κοινὸν ἡγουμένους καὶ βατὸν τοῖς πᾶσι, φραγγελλῶ τούτους βάλλων ἐξώθει τοῦ ἱεροῦ.

82—(Τὰ τρία εἶδη τῆς θεραπευτικῆς) Οἶδα δὲ καὶ τὴν Ἱπποκράτους ἐπιστήμην ἐν τρισὶ τὸ κράτος τῆς θεραπείας ἔχουσαν, ἐν τε φαρμάκοις καὶ καυτήρσι καὶ ἀνατομαῖς καὶ διαιρέσεσι. Ταῦτα δὲ πάντα, προσούσας μὲν ἀποσκευάζει τὰς νόσους, ἀπούσας δέ, τὴν ὑγίαν φυλάττει τοῖς σώμασι. Εἰ γοῦν ἐν τι τῶν τριῶν ἐξέλαι τις, οὐχὶ καὶ σὺν ἅμα αὐτῷ τὴν ἐκ τούτου προσγινομένην θεραπείαν ἐν τοῖς ἀνθρώποις; Ἄλλ' ὁ λόγος καθ' εἰρμόν ἴτω τῆς ὑποθέσεως.

Ἔστι μὲν ἐπὶ τῷ νοσοῦντι σώματι ποικίλως καὶ παρηλλαγμένως κερᾶσαι τὰ φάρμακα καὶ τὴν νόσον μεταχειρίσασθαι εἰς ὅσα καὶ οἷα ὑπαγορεύει ἡ νόσος καὶ ἡ ἀσφαλῆς ἐπιστήμη. Καὶ γὰρ ἔστι μὲν, οὐ τῇ τομῇ χρηστέον, οὐ δὲ τῷ καυτήρι, ἄλλοτε δὲ φαρμάκου πόσει. Καὶ γὰρ διαφόροις οὔσι τοῖς σώμασι καὶ τοῖς νοσήμασι, διάφοροι καὶ αἱ κρᾶσεις πεφύκασι. Διὰ ταῦτα καὶ αἱ θεραπείαι διάφοροι.

83—Εἰ γοῦν τὴν διαιρετικὴν, ὅτι ἀποτόμως χρῆται τοῖς σώμασιν, ἐξελεῖν δεῖ τῆς τέχνης, οὐ κατατηρήσειέ τις εἰπεῖν καὶ τὴν καυστικὴν, οὐχ ἦττον ἀλγεῖν παρασκευάζουσαν, ὅτι μὴ καὶ πλέον, ὅσω μᾶλλον ἐκπυρωθεῖ τὸ σιδήριον καὶ μὴ τὴν ἡμετέραν καύχησιν ἐλεύσεται τις, οὐ μετ' οὐ πολὺ, διαβάλλον καὶ τὰ φάρμακα, τὸ ἀψίνθιον καὶ τὴν ἀλόην, τὴν πικρίαν αὐτῶν προδεικνύς; Εἰ γοῦν ταῦθ' οὕτως ἔξει, ἐκ τούτων τὴν ἀποτομίαν κακίζων, ὅστις ἄρ' εἶη; Ἐκ γὰρ τῆς προτάσεως δῆλόν σοι τὸ συμπέρασμα γίνεται. Οἰχήσεται τὰ πάντα ἡμῖν καὶ περιτραπήσεται καὶ ἀκοσμία καθέξει καὶ κακῶς τὸ πᾶν διαθήσει, λυθείσης τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς συνδετικῆς ἐνώσεως καὶ τὰ γε τῶν σωμάτων νενοσηκότα οὐ ποτ' ἂν πρὸς ὑγίαν ἐπανέλθῃ, οὐκ ὄντων φαρμάκων, οὐ καυτήρων, οὐκ ὄντος τοῦ διαιρετικοῦ ὄργάνου τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης.

84—Ὡς γὰρ ἀδύνατον ἡλίου ὑπὲρ γῆν ὄντος ἐν τῷδε τῷ ἡμισφαιρίῳ μὴ καὶ ὑπὸ γῆν καταδύνασθαι, οὕτως αὖ τῶν ἀδυνάτων ἂν εἶη καλῶς ἔχοντα τὰ σώματα μὴ καὶ εἰς τοῦναντίον αὐτὰ παραχωρῆσαι, περιτραπίσεως τῆς πρὶν ὑγειοῦς ἕξεως. Καὶ περιτραπέντα τίσι διορθωτέον, εἰπέ μοι, τῆς ἐπιστήμης ἐκ μέσου γεγεννημένης ὅτι δάκνει καὶ στύφει; Ἄλλ' ὅρα σοι τὸ τοῦ λόγου συμπέρασμα οἷαν τὴν ἀτοπίαν συνάγει καὶ εἰς οἷον σε τέλος φέρον' ἐμβάλλει. Ἄλλὰ γὰρ μικρόν τι ἀνασχόμενος φέρων μετάθες τὴν διαίρεσιν ἐπὶ τὸν διαιρετικὸν τῆς διδασκαλίας λόγον καὶ ὄψει τοῦτ' οὐδὲν ἐκείνου ἀποδέοντα, εἰ μὴ καὶ πολὺ τὸ περιὸν ἐν τούτοις, εἴ τις ὀρθῶς ἐθέλησειε κρίνειν. Ὅσον γὰρ τὸ παραλλάττον ψυχῆς τε καὶ σώματος, τοσοῦτον ἄρα δεήσει πλειόνων ἰατρειῶν ἐνταῦθα καὶ τοῦ κατ' ἐπιστήμην ἀρίστου διδασκάλου.

85—Τίς οὖν οὐκ οἶδεν ὑπὸ λόγου καὶ παιδείας ἡγμένους ὅσον τὸ ὑπερφέρον ψυχῆς πρὸς σῶμα; Καὶ ὅσον ἀνήκει περὶ ταύτης ποιεῖσθαι λόγον, τὸν λαχόντα τῶν πολλῶν φροντίζειν καὶ προκαθέζεσθαι; Εἰ γοῦν τις ἐν τι

τῶν μορίων τοῦ διδασκτικοῦ λόγου, τριῶν ὄντων, ἀφέλοιτο, οὐχὶ καὶ τὴν ἐπὶ τούτου προσγενομένην μετὰθεσιν τῇ ψυχῇ ἐκ τῶν χειρόνων πρὸς τὰ κρείττω ἀφείλετο; οὐδὲ γὰρ πάντων πανταχοῦ τὸ παραινετικόν, ὥσπερ οὐδ' ἐν πᾶσι τὰ φάρμακα. Οὐδὲ πάντων τὸ ἐπιτιμητικὸν ἀξιόχρεων πρὸς ἀνάρρωσιν ἡθῶν βελτιόνων, ὥσπερ οὐδ' ἐπὶ πάντων ἔξεστι καὶ κατὰ πάσης νόσου τῇ διαιρετικῇ χρῆσθαι. Διὰ τοι τοῦτο, οὐδὲ κατὰ παντὸς μὲν ἂν εἴη τῷ παιδευτικῷ χρῆσθαι, πιθηνίου ὄντος τῷ παραινετικῷ λόγῳ, κατὰ δὲ τοῦ μὴ τοιούτου, χρηστέον. Αἱ γὰρ τῆς ψυχῆς διάφοροι πρὸς τὰ φαῦλα, εἴτε διαθέσεις, εἴ τουν ἔξεις, ποιούσι τὴν ποικιλίαν κατὰ τὰ φάρμακα, ὥστε ἔοικας, ὁ ταῦτα λέγων, καὶ φαρμάκοις τοῖς ἄλλεπαλλήλοις καὶ πυκνοῖς δυσχεραίνειν. Οὐκ ἐπ' αὐτῆς ἀληθείας τουτοῖσι δυσχεραίνειν, ἀλλὰ τῇ τῶν ψυχῶν ἰατρεία καὶ θεραπεία φθονεῖν καὶ οἷς ὁ βίος μεταρροσθεῖς πρὸς τὸ σεμνότερον ἐπέδωκε τῇ τοῦ λόγου δυνάμει, ἀπὸ τοῦ τριακοστοῦ πρὸς τὸ ἔξηκοστὸν καὶ ἑκατοστὸν.

86—Σὺ δ' ὁ κακῶν εὐρημάτων διδάσκαλε καὶ καταγγελεῦ, πολλῶν καὶ πολυειδῶν μορίων τοῦ διδασκτικοῦ λόγου ὄντων, τίμη ἢ ποίῳ τρόπῳ λαβὼν ἔχεις τὴν θεραπείαν; Οὐδὲν γὰρ τούτων ἔρεις. Οὐδὲ γάρ, οὐδ' ἔλαβες, Ὁρᾶς ὅπως ἡ τοῦ ἐνὸς μορίου ἀθέτησις καὶ ἄλλα περιφρονηθῆναι πεποίηκεν; Ὁρᾶς ὅπως ἀνίατα νοσῶν εἰσάγεις τὸ ἀθεράπευτον τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν; Εἰ μὲν οὖν καλὸν τὸ δίκαιον ἐκ παντὸς καὶ ἡ σεμνότης τοῦ βίου καὶ τὸ σωφρονεῖν, ὥσπερ τιμᾶται παρὰ παντὸς νοῦν ἔχοντος καὶ στέργεται, ὥσπερ αὖ τάναντία, οὐκ ἐκτὸς λόγου παρὰ τῶν συνεστῶτων τὸ φρόνημα κακίζετα καὶ ὡς ἀποτρόπαια ἄγεται, τί βλασφημῶν διακένους ρήμασι βάλλεις τὸν ταύτας ἀπελάσαντα τὰς ἀσέμνους ἐκ ποδῶν καὶ θεομισεῖς τοῦ βίου κακίας καὶ σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης πηξάμενον ὄρους;

87—Ἐγὼ μὲν οὖν πάντα γε εἰς ἑμαυτὸν ἀναλεγόμενος οὐκ ἔχω πως ἄλλως ἢν ἡ γενέσθαι τὴν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν ἰατρείαν λογίσασθαι ἢ κατὰ ταῦτά γε, ἅπερ ἀπέφηνα. Εἶδ' οὖν, παρῶν αὐτὸς σύ, ρουθῆτησον καὶ δεῖξον σαυτὸν καινῶν εὐρημάτων ἐργαστήριον καὶ φάνηθι νέος καινοτόμος. Τὰ γὰρ νεαρὰ καὶ χαριέστερά πως. Εἰ δ' οὐκ ἔχεις λέγειν, ὥσπερ οὖν οὐδ' ἔξεις, κἂν πάντα ἄνω καὶ κάτω περιάγης καὶ περιστρέψης, αἰδέσθητι τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ λόγου ἐνανθρώπησιν καὶ τὰ πάθη, ἅπερ εἰ δουλικῷ τῷ σχήματι διὰ σὲ καὶ τὴν σὴν χρόνιον ἐν Ἄδου κίθειρξιν καὶ τάλαιπωρίαν ὑπέστη. Σύναψον σεαυτὸν τῷ ἀτμήτῳ καὶ μὴ διερωγῶτι χιτῶνι Χριστοῦ. Οὐ μὴ γὰρ διαρρήξῃς, κἂν μετὰ Ἰουδαίων, κἂν μετὰ Ἑλλήνων, κἂν μετ' ἄλλων τινῶν τῶν τῆς βασιλείας ἐκπεπτωκότων σαυτὸν ἐντάξῃς, τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ, τὴν μίαν πίστιν τὴν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα Ἅγιον, ἣν σφραγισάμενος τῷ οἰκείῳ αἵματι, Πέτρῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ διαδόχοις ἐξῆς ἐνεχείρησεν. Εἰ μὲν εὐπει-

θῆς γένοιο πατρικοῖς παραγγέλμασι, ὑπερορίους ποιήσας τὰς πολυπλόκους ἄρκυς, αἷς τῆς εὐθείας ἐξώκειλας καὶ τοὺς ἀφελεστέρους ἐπ' ὀλίσθω σαυτοῦ εἰς πέταυρον ἀπωλείας καθέλκεις, καὶ μετὰ τῆς ἀληθείας σταίης, εὖ οἶδ', ὅτι καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ περιαστρούφαι σε τὸ μέγα τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ φῶς καὶ ἀρρήτων ἄρρητα διδάξεις κατα Παῦλον. Εἰ δ' οὐ πεισθῆς, ἀλλὰ κατὰ σαυτοῦ εὐπροσώπους ἀπολογίας συμπλάττων διατελέσεις, τότε πεισθήσῃ, ὅτε οὐδὲν ὄφελός σοι τὸ πείθεσθαι παρέξει, ἀλλὰ τὴν ἀγανάκτησιν ἐνδικον ἐπάξει, τὴν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἀπόχρη ταῦτα ¹⁾).

88—Ἐγὼ δὲ τοῦ μεγάλου, εἰ μὲν μὴ τοὺς κατ' ἀρετὴν ἐκ νέου ἰδρωτάς θαυμάζειν εἶχον, ἐθαύμασα ἂν τοῦ μὴ λαβεῖν πρόσωπον ἐν κρίσει δυνάστου τε καὶ πένητος καὶ τὸ ἀρριπῶς ἔχειν πρὸς τὰς ἐκατέρων ἀνισότητας καὶ ἀμετρίας μεγιστάνων καὶ ἀφανῶν καὶ τὸ στάθμην εἶναι καὶ ὀραῖσθαι πρὸς τε τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὰς ἑλλείψεις καὶ πᾶσιν, οἷς μετεῖη τοῦ δικαίου τούτοις, αὐτὸ διδόναι ἀκεραιότητα, κἂν βασιλεὺς ὢν τυγχάνῃ ὁ τῆς ἀδίκου μοίρας. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἤρκει τὴν πολλῶ βέλτιον χρυσοῦ ὑπέζουσαν γλῶτταν, τὴν τῆς μετανοίας ὑποφῆτιν καὶ τὴν ἀφθονον καὶ ἐπαρκῆ χεῖρα τοῖς ἐνδέεσιν. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο μικρόν, ἀλλὰ τὴν τῶν ψυχῶν ἰατρειάν καὶ σοφὴν θεραπείαν ἐθαύμασα ἂν, ὅπως διὰ τῶν ἐναντίων δραστηκωτέρων φημί καὶ μαλακτικωτέρων εἰς μίαν ὑγίαν τοὺς νοσοῦντας ἐπηνώρθου.

89—Οὕτως ἡ μεγάλη τῆς Ἐκκλησίας σάλπιγξ καὶ τὰ οὐράνια φθεγομένη γλῶττα, πάντας ἦν προτρέπουσα καὶ ἐπαλείφουσα πρὸς σεμνότητα βίου καὶ πείθουσα μὴ τὴν πλεονεξίαν, ἀλλὰ τὴν ἰσότητά τοῦ δικαίου αἰρεῖσθαι οἷς προκύψα· Θεὸς ἐμφανίζεται καὶ μὴ ἀσελγεῖς, ἀλλὰ τοὺς δσφὺν περιεζωσμένους εἶναι καὶ μὴ ἀρπάζειν, ἀλλὰ πᾶσι σπλάγχνα οἰκτιρμῶν ὑπανοίγειν ²⁾), αὐτὸς πρῶτος ἴλεω Θεοῦ τυχόντας, ὃς ἀνατέλλει τὸν ἥλιον

1) Ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ 86α Κεφ. νομιζομεν διὸ ὑπαινίσσεται τὸν βλάσφημον Ἀκίνδυνον ἢ καὶ αὐτὸν τὸν προστάτην τοῦ Πατριάρχην Ἰωάννην Καλέκαν (1334—1347), ὅσας εἶχε παραλύση τὴν Ἐκκλησίαν, ταχθεὶς μετὰ τὰς δύο τοπικὰς ἐν Κων/πόλει τοῦ 1341 κατὰ Βαρλαάμ καὶ τῶν ὁπαδῶν του συνόδους μετὰ τὴν μερίδα τὴν ἀντίθετον τῷ Παλαμῆ Γρηγορίῳ καὶ καθαιρεθεὶς ἐν ἔτει 1347.

2) Ἐπανορθωτικὸν καὶ ἐποικοδομητικὸν ἔργον ἐνὸς Ἐπισκόπου καὶ ποιμένος εἶναι ἡ διὰ τῆς ἀρμονίας τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ παραδείγματός του ἠθικὴ διάπλασις τοῦ ποιμνίου του. Διὸ καὶ ὁ Ἀθανάσιος ἐδίδασκε τὴν εὐσέβειαν, τὴν εἰρήνην, τὴν ὁμόνοιαν, τὴν σωφροσύνην, τὴν ἀμερόληττον δικαιοσύνην καὶ τὴν εὐποιάν, αὐτὸς πρῶτος δίδων τὸ καλὸν παράδειγμα, μὴ ἐξαιρῶν τὸν αὐστηρὸν καὶ εὐγενῆ του ἔλεγχον, μήτε πρὸς τοὺς εὐγενεῖς καὶ μεγιστάνας καὶ τοὺς συγγενεῖς τοῦ βασιλέως, μήτε πρὸς τὸν κληρον καὶ τοὺς μοναχοὺς, εἰς οὓς συνίστα τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν τὴν ἀκτημοσύνην, τὴν νηστείαν, τὴν ἐγκράτειαν τὴν ἀγρυπνίαν, τὴν μελέτην καὶ τὴν ἀδιάλειπτον προσευχὴν.

ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Καὶ μὴν καὶ τοὺς τὸν μοναδικὸν καὶ ἄζυγα βίον καὶ καθηγιασμένον ἐλομένους καὶ πενία καὶ ἀκτημοσύνη βίῳ παντὶ ἡρημένους συζῆν καὶ κακουχεῖσθαι καὶ τὴν σάρκα νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις προσδαπανᾶν καὶ ἐκτῆκιν καὶ Θεῷ προσανέχειν ἡμέρας ὄλας καὶ νύκτας παρῆνει τὰς πρὸς αὐτὸν ἀσφαλεστάτας ἐγγύας ἀκαπηλεύτους συντηρεῖν, εἴπερ οὐκ ἔξω τοῦ μακαρίζεσθαι πίπτειν ἐθέλομεν καὶ Θεὸν ζημιωθῆναι, τὸ μέγα ὄντως καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα. Τοῖς δ' ἐν τέλει καὶ εὐγενέσι καὶ καθ' αἷμα προσήκουσι βασιλεῖ ὑποδεικνύς ὅσον τι φέρειν τὸν ὄλεθρον, τὸ κατακονδυλίζειν καὶ ὑφαρπάζειν ὄρφανῶν καὶ χηρῶν καὶ πενήτων περιουσίας εἴσω τούτους ἐνέβαλε τῆς μεγάλης καὶ ἀληθινῆς σαγήνης τῶν ἀλιέων.

90—Ἄλλ' οὕτω πάντα καθ' εἰρὸν καὶ ρυθμὸν βαίνοντα θεῖον καὶ προχωροῦντα καὶ συναρπάζοντα καὶ συνεπιδιδόντα, ἐξαίφνης πρῦμναν κρουσάμενα εἰς τοῦναντίον ἐχώρησαν. Καὶ γὰρ τὸ δαιμόνιον φῦλον ἄπαξ κατὰ Θεοῦ τραχηλιάσαν καὶ τῶν οὐρανίων κατενεχθὲν ἀψίδων καὶ μάχην ἄσπονδον καθ' ἡμῶν ἀράμενον, ἐπειδὴ ὄθεν ἐκεῖνος ἐκπέπτωκεν, ἡμᾶς ἑώρα ἀνερχομένους, πῶς οἶόν τ' ἦν ἀνεκτῶς φέρειν καὶ ἄπαντας, οὓς πρῶν συλλαβῶν εἶχεν, ἐκ βεβλημένους ὄρων τῆς αὐτοῦ πολυπλόκου σαγήνης καὶ τῆς θείας ἐντὸς γενομένους;

91—Ἄλλὰ γοῦν ὄρατε καὶ τὸ κακούργημα τοῦ ἐχθροῦ καὶ εἰς οἷα τῶν μηχανημάτων ἐξαπορῶν μεταπίπτει ὁ πάντολμος. Συλλαβῶν μεθ' ἑαυτοῦ, οὓς ὄρη πρὸς τὰ φαῦλα πέφυκεν ἀνεγείρειν καὶ πολλοὺς τῶν ἀκεραιότητι καὶ ἀφελείᾳ συζώντων καὶ ὅσους ἄλλους ἦδει ἀπερωγότας τοῦ ἀτμήτου καὶ ἀρρήκτου χιτῶνος τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὅτε οὐκ ἔδει, καὶ τάξας κατὰ συστήματα καὶ φατριάς τούτους, καμωδεῖν ἀφῆκε καὶ ὑβρίζειν τὸν δίκαιον. Καὶ δὴ περιῖασι πανταχοῦ τὸν δῆμον ἀνασοβοῦντες, πολλὰ τῷ μεγάλῳ ἀναίδην προστριβόμενοι ἄτοπα καὶ συσκευάζοντες, ἃ δῆτα κἂν τῷ ἐκ νέου ἐντεθραμμένῳ τῇ φαυλότητι μοίρα καὶ συνεξητασμένῳ τοῖς εἰς ἔσχατον πονηρίας ἀφιγμένοις καὶ ἀσύγγνωστα βίῳ παντὶ ἐνεληθῆντι τοῖς πονηροῖς, ἀπόκησαν. Ἐκεῖνοι δὲ λέγοντες ἦσαν, ἐξ ὧν ἀντὶ τοῦ πιστεῦσθαι καὶ δόξαν ἀληθείας ἐνέγκασθαι, τοῦναντίον ψευδεῖς καὶ πονηροὶ καὶ μισόκαλοι ἔδοξαν, οἷς ὁ βίος ἀληθείᾳ προσῆκεν ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ, τὸν βίον τοῦ μεγάλου κρῖνουσι.

92—Μὴ γὰρ ἔχοντες ἐκ τοῦ κατ' αὐτὸν βίου τι κατ' αὐτοῦ σκαιορεῖν, τολμηρῶ γλώττη εἰς τὸ σέβας, ᾧ δίκη Θεοῦ, τὰς διαβολὰς ράπτοντες περιῖστασαν. Καὶ ὅσα ἐκεῖνος ποιῶν τῆς τῶν παθῶν τυραννίδος τοὺς ἐχομένους πρὶν ἐξέλαιτο, ταῦτ' εἰς πάντα τᾶναντία μετασκευάζοντες εἰς πάντας ἐφήμιζον καὶ λόγους φαύλους καὶ πολὺ τὸ κακοῦργον ἔχοντες εἰς ἀναπεπταμένας ἀκοὰς εἰσέχεον, μὴ τινας ἀποφράττοντος μηδ' ἀναστομοῦντος τὰ τῆς κακίας ρεύματα. Ὅθεν καὶ τὸ δοκεῖν ἀναπεῖθουσι παρέχεσθαι

δόξαν τοῦ ἀληθεύειν. Οὐ γὰρ τῶν πολλῶν ἢ γινώσις, ἀλλὰ τῶν ὀλίγων. Τοῖς δὲ πολλοῖς οὐ ράδιον τὸ δέον συνιδεῖν. Ὁ δὲ μὴ συνιδὼν τὸ δέον, ὡς χοή, πῶς τὰς ψήφους ἀπαραλογίστους ποιήσασαι ἄν;

93—Διὰ ταῦτά, ὡς γέ μοι δοκεῖ, συμβαίνει τὰ καθ' ἡμᾶς πάντα φῦρ-
δην καὶ ἀνωμάλως φέρεσθαι. Πολλοὶ γὰρ πολλάκις τῷ δύνασθαι πολλὰ
λέγειν καὶ ἑαυτοὺς διεκδικεῖν, ὅσους ἐντὸς συλλαβοῦσα ἡ σωτηρία σαγή-
νη, τῷ βασιλεῖ κατὰ συστήματα προσιόντες κατεβῶν τοῦ ἁγίου. Τοῦ βα-
σιλέως σαφῶς τὸν μέγαν εἰδότης, μηδαμῶς αὐτοῖς τὰς ἀκοὰς ὑποσχόντος,
κακοὶ κακῶς ἀνεχώρουν. Ἄλλ' οὐκ ἦν ἡρεμεῖν τὴν πονηρίαν, οὐκουν οὐδὲ
ἡρεμεῖ μέχρις ἂν τὰ βεβουλευμένα εἰς ἔργον περάνη. Ἐπεὶ δὲ καθ' ἑκά-
στην προσετίθεντο τῇ φαύλῃ καὶ ἕτεροι μοῖρα καὶ αἰεὶ προστιθέμενοι καὶ
τὸ ρῆγμα μέγα ἦν περὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν καὶ ἐκ προσθέσεως
εἰς μεῖζον τὸ κακὸν προεχώρει, ὥστε καὶ τῶν ἀρχιερέων πολλοὺς καὶ τῶν
ἀρετῇ συζώντων μοναχῶν συναπαχθῆναι τῷ κακουργήματι, οἳ οὐκ ἐνέλι-
πον λαλοῦντες ἄδικα κατὰ τοῦ ἀληθοῦς ποιμένος τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλη-
σίας, ἐπὶ τε τοῦ κρατοῦντος, ἐπὶ τε παντὸς τοῦ ὁμοφύλου.

94—Ἀπορῶν γοῦν ὁ βασιλεὺς καὶ οὐκ ἔχων, ὅπερ ἂν καὶ δρᾶσαι,
καίτοι τᾶλλα εὐμήχανος ὢν, δεδοικῶς μὴ σχίσμα καὶ αὐθις γένηται εἰς
τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, δηλοῖ τῷ Πατριάρχῃ τὰ κατ' αὐτόν. Τῷ δέ,
μεῖζον ἐνέπεσε τῆς τῶν νοσοῦντων θεραπείας ἢ φροντίς. Οἱ δὲ οὐκ ἦσαν
ἰάσιμοι. Καὶ διὰ τοῦτο πάντα ποιῶν οὐ κατέπειθεν. Ἄλλὰ καὶ αὐθις ἐπελ-
θόντες ἐπέθεντο τῷ βασιλεῖ καὶ φανερῶς ἐστασίαζον καὶ τὸ πᾶν συγγεῖν
ἐπεχείρουν καὶ πρὸς ἑαυτοὺς μεθέλκειν. Δείσας οὖν ὁ βασιλεὺς μή τι καὶ
νεώτερον ἐπαξεργασθῆι καὶ εἰς ἐμφύλιον μάχην χωρήσειε τὰ τῆς στά-
σεως, μηνύει καὶ αὐθις τὰ τοῦ δράματος τῷ Πατριάρχῃ. Ὁ δὲ εὐκαίρως
ἐπιμνησθεὶς τοῦ πρώτου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, παραγ-
γέλλοντος «ποιμάνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποιμνιον μὴ ἀναγκαστῶς»¹⁾ καὶ νόμου
Ἐκκλησίας «ἐκόντων ἄρχειν τῶν ὑπὸ χεῖρα» παραχωρεῖ τοῖς στασιασταῖς
τοῦ θρόνου.

95—Αὐτὸς δὲ τοῖς αὐτοῦ φροντιστηρίοις ἐνησυχάζει, ἅπερ ἐκ βά-
θρων χερσίν ἰδίαις ἀγίαις καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἀνήγειρε μαθηταῖς καὶ
ναοῦς, τὸν μὲν τῇ θείᾳ καὶ ζωαρχικῇ Τριάδι, τὸν δὲ τῷ ἐμῷ Σωτῆρι Χρι-
στῷ, ἕτερον δὲ τῇ Θεομήτορι καὶ Πανάγῳ Παρθένῳ καὶ ἄλλον τῷ Ταξιάρ-
χῃ τῶν ἄνω δυνάμεων καὶ ἕτερον αὐθις τῇ Θεοτόκῳ, ὃ δὴ φροντιστήριόν
ἔστιν εἰς καταγωγὴν καὶ ἀσκησιν μοναζουσῶν γυναικῶν²⁾. Ἐπεὶ δὲ καὶ

1) 1 Πέτρου 5, 2.

2) Τὸ τῆς ἡσυχίας τοῦ Ἀθανασίου Μοναστήριον φαίνεται ὄν ἐν Ευρολόφῳ
τῆς Κων/πόλεως. Καὶ ὁ μὲν Γ. Φραντζῆς (χρονικὸν βιβλ. Α΄. Κεφ. β΄) λέγει ἀπλῶς

αὐτὸν πάλιν ἐπέθεντο οἱ τὰ χειρόγραφα ἀπαιτοῦντες, ὡσπερ δημοσίων ἀδικημάτων εἰσπραξίν, τὴν παραίτησιν παρ' αὐτοῦ, γράφει ἐπὶ λέξεως, ὡς ἐν σχήματι παραιτήσεως οὕτω.

Ἡ Α'. ἐκ τῆς Πατριαρχείας παραίτησις.

96.—«Τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας, οἷς αὐτὸς οἶδε κρίμασι, τὴν φροντίδα δεξάμενος, οὐκ ἐξησφαλισάμεθα τὸ μήτε τοὺς σχιζομένους τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ καὶ ὕβριστὰς τιμωρεῖν, μήτε τοὺς ἀκαθαρσίαις, μοιχείαις τε καὶ πορνίαις ἐωλακότας ἀναχαιτίζειν. Ἦγνοήσαμεν δὲ ὅτι καὶ τὰ πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν ἀντιστρόφως οἱ φαῦλοι προαιρούμενοι ἀνταποδίδόναι τοῖς ἄρχουσιν, ὡς ἐννόμως ζῆν ἀναγκάζοντις καὶ καιροῦ δραξάμενοι ἀπνηεῖς εἰσπραττόνται δίκας αὐτοῦς, ἀφ' οἷς ποτε διωκῆκασιν καὶ ταῦτα μὴδὲ τῶν ἐνεργούντων σήμερον τὰ δημόσια τοιαύτας, αἷς ἐνήργησαν, ὑπεσχόντων εὐθύνας ὅσα ἢ κακοτρόπῳ γνώμῃ ἢ ἀγνοίᾳ κατὰ τοῦ δικαίου πεπαρφηκασιν.

«Ἄλλ' ὃ τῶν ἑμῶν κακῶν! Ὡς μὴδὲ κἂν ἴσα τούτοις ἐξισωθῆναι καὶ τὰ ἡμέτερα. Καὶ εἴ ποθεν ταῦτ' ἐπῆλθεν ἡμῖν, ἃ δῆλα τοῖς πολλοῖς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῷ Θεῷ. Ὁ γὰρ εἰπεῖν παρηρησιασάμενος πρὸς Θεὸν «ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με» εἶπε καὶ τὸ «οἱ ὄνειδισμοὶ τῶν ὄνειδιζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ»¹⁾, οὐδὲ γὰρ ἡμετέρων σφαλμάτων ταῦτα μόνον ἀντέκτισις καὶ χάρις Θεῷ».

«Καὶ ἡμεῖς μὲν ἀδικούμενοι οὕτως, οὐκ ἀδικούμεθα, ὅτι τὸν μὴ εαυτὸν ἀδικοῦντα οὐδεὶς δύναται παραβλάψαι. Ἡ Ἐκκλησία πάλιν ὕβρισθη καὶ ἐξημίωται. Τίς δὲ ἡ ζημία; Τῶν μοναχῶν καὶ μοναζουσῶν καὶ τοῦ λλοιποῦ χριστωνύμου λαοῦ, τῶν μὲν λόγῳ τῶν δὲ καὶ βίᾳ βλεψάντων πρὸς τὸ σεμνότερον, ὡς καταγιγίς ἀγρία ἀθρόον ἐπεισπεσοῦσα ἢ καθ' ἡμῶν ὕβρις, πρὸς τὰ ἀσεμνότερα ἔτρεψεν αὐτοῦς. Ἡ δὲ γε ὕβρις καὶ τὸ αὐ-

«ἐν τῷ ἀσκητηίῳ τῷ ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντι ἐλθὼν ἠσυχάζειν». Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Ἀγάπιος Λάνδος «ἐπορεύθη εἰς τὸ Μοναστήριόν του». Ὁ Μελέτιος ὁμοῦς Ἀθηνῶν (Ἐκκλ. Ἱστορ. σελ. 153) λέγει ὅτι παραιτηθεὶς μετέβη νὰ ἐφηυσχάσῃ «εἰς Ἐρηόλοφον ὅπου εἶχε τὰ ἀσκητήριά του». Κατὰ δὲ τὸν Μ. Γεδεῶν (Πατρ. Πιν. σελ. 411) εἰς Πατριαρχικὸν ἔγγραφο τοῦ 1348 ἀναφέρεται «Μονὴ τοῦ ἀγιωτάτου ἐν Πατριαρχαῖς κυροῦ Ἀθανασίου» καὶ εἰκάζει οὕσαν ταύτην ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Ἐρηολόφου (σήμερον Ἀβράμ-παζάρ). Ὁ δὲ Ἐρηόλοφος ἔκειτο πρὸς τὰ Ὑψωμαθεῖα Κων/πόλεως (Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. ΙΗ'). Ὁ αὐτὸς ὁμοῦς Γεδεῶν (ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 402) λέγει ὅτι μετέβη ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ Εὐγενίου καὶ ἐφυσύχασεν ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Κοσμιδίου, ὅθεν ἐπεμψε τὴν παραίτησίν του. Κοσμίδιον δὲ εἶναι (ἐκ τῆς Μονῆς Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ) τὸ μετὰ ταῦτα Ἐγιοῦπ τουρκιστὶ κληθὲν καὶ ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Κερατίου Κόλπου κείμενον (Ἐγκυκλ. Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη).

1) Ψαλμ. 68, 18.

» τῆς λυπηρόν, τὸ μὴ κατὰ τῆς αὐτῶν ὑπολήψεως μόνον καὶ τὸ λίθους
 » κρατῆσαι βαλεῖν ἡμᾶς καὶ ἀναθεματῖσαι καὶ ὅσα σωματικῶς ἔστιν ὕ-
 » βρεως ἐπειπεῖν, ἀλλ' οἴμοι καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ σεβάσματος.

« Διὸ καὶ φημι. Εἰ ἐφρόνησά ποτε ἢ φρονῶ ἢ φρονήσω τῆς ἁγίας
 » Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἀλλότριον φρόνημα, ἀνάθεμά μοι ἀπὸ
 » Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ παντανάθεμα καὶ κατανάθεμα. Εἰ δέ, ὡς οἱ
 » τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ ἐδογματίσαν καὶ παρεδεδώκασιν ἅγιοι μαθηταὶ
 » καὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ τούτων διάδοχοι θεοφόροι πατέρες καὶ ὡς ἡ ἁγία
 » Ἐκκλησία Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐδέξατο, πιστεύω καὶ προσκυνῶ καὶ
 » δέχομαι καὶ ἀσπάζομαι καὶ κηρύττω, εἰ τι δὲ ταύταις ἐχθρὸν καὶ ἀλλό-
 »τριον παραπέμπω τῷ ἀναθέματι, οἱ κατ' ἐμοῦ ἀκονήσαντες γλώσσας καὶ
 » τοιαύτας ἀθέους φωνὰς ἐρευξάμενοι διαβολῆς καὶ συκοφαντίας, ἐκκή-
 »ρυκτοὶ οἱ τοιοῦτοι Ἐκκλησίας Χριστοῦ, ἀλύτῳ δὲ ἀφορισμῷ ἐκ τῆς ζωαρ-
 »χικῆς Τριάδος καὶ ἡμεῖς αὐτοὺς ὑποβάλλομεν καὶ ἀρᾷ ἀναθέματος.

« Ἐπειδὴ νόμος τῇ Ἐκκλησίᾳ «ἐκόντας ἄρχειν ἐκόντων» ἡμεῖς δὲ δυ-
 »ναστικῶς ἐδόξαμεν ἄρχειν καὶ διὰ τοῦτο ἀπώσαντο ἀπωσάμενοι τοῦ
 » ποιμαίνεσθαι ὑφ' ἡμῶν καὶ ἡμεῖς ποιμαίνειν αὐτοὺς παραιτούμεθα,
 » δεόμενοι ἐκ ψυχῆς ἡμῖν καὶ αὐτοῖς ἕλεων ἔσεσθαι τὸν Θεόν. Τὰ δ' ἡ-
 »μέτερα ἄγοιτο ὅποι καὶ βούλοιτο ὁ ἐν Τριάδι ὑμνούμενος Κύριος πρε-
 »σβεῖαις τῆς Θεομητορος, τῶν νοερῶν τοῦ Θεοῦ λειτουργῶν καὶ πάντων
 » τῶν ἁγίων. Καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, εἰ μὲν κανονικῶς εἶπον καὶ ἔπραξαν καὶ
 » δικαίως ἀπεκόπησαν, ἕλεως οὕτως Θεὸς εἶη καὶ αὐτοῖς, εἰ δὲ μή, τοῖς
 » ρηθεῖσιν ἐπιτιμῖαις ὑπεύθυνοι ἔστωσαν καὶ αὐτοὶ καὶ οὓς ψευδῶς πα-
 »ρασύρουσι καὶ ὑφ' ὧν παρῆσαν».

« Ἀθανάσιος ἐλέφ θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας
 Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, τούτοις στοιχῶ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ
 ἀνθρώπων, τούτοις ἐμμένω. Εἰ τι δὲ ἄλλο εἶπω ἢ πράξω ἐκτὸς τῶν ᾧδε
 γεγραμμένων, ἄστοργον ἔχω καὶ βίας τυραννίδος ἔργον. Οὐ γὰρ σύνοιδα
 ἔμμαντῷ χάριτι Χριστοῦ ἀργίας τι ἔγκλημα». 1)

97— Ταῦτα εἰπὼν καὶ γράψας καὶ σφραγίσας ὁ μέγας ἐκεῖνος καὶ ἀκα-
 τάπληκτος μεθ' οἴου τοῦ θείου ζήλου καὶ τοῦ πρὸς Θεὸν ἀκραιφνοῦς φίλ-
 τρου καὶ πᾶσαν δειλίαν τῆς περὶ τὸ σῶμα ἰλυωμένοις καὶ κατασυρομένοις

1) Τὸ κείμενον τῆς Α΄. καὶ τῆς Β΄. παραιτήσεως τοῦ Ἀθανασίου κατὰ τὸν Γεδεῶν ἔχει ἐκδοθῆ ὑπὸ Ἀνσελμου Βανδουρίου. Καὶ ὑπόκειται μὲν οὗτος ὅτι θὰ δημοσιεύσῃ τὸ τῆς Α΄. παραιτήσεως, ἀλλὰ δὲν εἶδομεν αὐτὴν ἵνα παραβάλωμεν μετὰ τῆς παρουσίας τοῦ Καλοθέτου (Πατρ. Πίνακες σελ. 402. σημ. 579 καὶ σελ. 709). Ὁ δὲ Ἀγάπιος Λάνδος διέσωσεν ἡμῖν ἐν παραφράσει βραχυτάτην τινα ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Βασιλέα. «ἐγὼ βασιλεῦ κράτιστε δὲν ἐπήρα τὴν προστασίαν καὶ τὴν φροντίδα τῆς Ἐκκλησίας διὰ νὰ σιωπῶ

ἐναφείς ἐφησυχάζει, ὡς εἴρηται, ἐνὶ τῶν αὐτοῦ φροντιστηρίων, τοὺς ὕβριστάς ληροῦν καταλιπὼν καὶ ἑαυτοὺς ἢ ἐκεῖνον μᾶλλον ὕβριζοντας.

98—Ἡ δὲ Ἐκκλησία τὸν ἑαυτῆς ἀφρημένη νυμφίον, ὕψ' οὐ πολλοῖς καὶ ποικίλοις ἐνδύμασιν ἀρετῶν καὶ ἀναδήμασι κεκαλλῶπιστό τε καὶ κατέστεπτο, τοῖς ὕβρισταῖς ἀνειμένη καὶ μὴ φέρουσα τὴν τοῦ καλοῦ ποιμένος καὶ νυμφίου διάζευξιν, ὥσπερ ἐν σκοτῷ καθημένη πενθίμους ἡμέρας ἦγεν, ἣν ὁ βασιλεὺς ὁ εὐσεβῆς ἀπωρφανισμένην οὐκ ἀνεκτῶς ὄραν, ἣν ἰδρῶσιν αὐτὸς καὶ πόνοις πολλοῖς συνήγαγε καὶ ἐν ὄροις ἀποστολικοῖς ἤδρασε, ταύτην κακῶς διακειμένην καὶ σπαραττομένην ὑπὸ τῶν λύκων ἐκείνων καὶ οὐ ποιμένων, ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάγει ψήφῳ συνοδικῇ ἄνδρα συνετὸν μὲν καὶ πολὺ τὸ ἄληπτον ἐν βίῳ ἐπιδεικνύμενον, οὐ μὴν οἶόν τε ὄντα καὶ τὴν τσοῦτην θείαν ἄμπελον ἐντέχνως ἀνακαθαίρειν καὶ περιφράττειν τὰς εισόδους, ἐν αἷς οἱ λύκοι καὶ τὰ πονηρὰ τῶν ἀρετῶν εισιόντα, ἔρημον τὴν πολύφορον ἄμπελον ἐποίουν. Τοῦτο δὲ ἦν διὰ τὸ μὴ παρῆναι τῷ ἁγίῳ τούτῳ ποιμένι καὶ τὴν παιδευτικὴν εἰς ἄκρον καὶ διδασκαλικὴν ἐπιστήμην, τὴν τὰ λογικὰ ἐπανάγουσαν ἐπὶ τὰς θείας νομὰς πρόβατα.

99—Ποιμάνας μέντοι καὶ οὗτος τὴν μεγάλην ταυτηνὴν ποίμνην ὅσα γε εἰς δύναμιν ἐνιαυτῶν περιόδους δέκα καὶ εἰς βαθὺ γῆρας ἔλληλακῶς καὶ μηκέτι στέγειν τοσοῦτον μέγεθος καὶ βάρος δυνάμενος, παραίτησιν δούς ἀνεχώρησεν¹⁾. Ὁ δὲ μέγας καὶ ἀληθῶς ἀρχιερεὺς, ὁ τῆς ἀθανασίας ἐπώνυμος οἱ αὐτοῦ, ὡς εἴρηται, σχολάζων φροντιστηρίοις καὶ Θεῷ προσανέχων τοῖς τοσοῦτοις ἐνιαυτοῖς καὶ εἰς ὕψος ἀναβάσεως ἀνελθὼν καὶ εἰς μείζονα κάθαρσιν ἐκ τῆς προτέρας καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεταβαίνων, οἷα εἰκὸς τὸν οὕτω σχολάζοντα Θεῷ καὶ ἰδεῖν καὶ γενέσθαι καὶ παθεῖν, εἰς πλάτος θεωριῶν καὶ ἀποκαλύψεων ἐλήλυθεν. Ἴνα δὲ τᾶλλα ἐάσωμεν, ἀλλὰ τὴν θεομηνίαν τὴν φοικτὴν, τὴν διὰ μέγαλου σεισμοῦ καθ' ἡμῶν ἐσομένην οὐ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν καὶ τὴν ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ βασιλείου μέγαλου οἴκου πτώσιν, προσημαίνει τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ διὰ τοῦ λαμπροῦ κατ' ἄμφω λόγῳ τε καὶ ἀρετῇ Μηνᾶ ἐκεῖνον, οὐ πολλοὶ καὶ μεγάλοι οἱ κατ' ἀρετὴν ἀσκητικοὶ ἰδρῶτες καὶ τὰ ἐκ νέου πρὸς γῆρας γενναῖα παλαισματα²⁾.

1) Ὁ διάδοχος οὗτος τοῦ Ἀθανασίου ἦτο Ἰωάννης ΙΒ', (1294—1303) δέκα ἔτη ποιμάνας τὴν Ἐκκλησίαν, συνετὸς δὲ καὶ ἅγιος καλούμενος ὑπὸ τοῦ Καλοθέτου λόγῳ τῆς ἀπλότητός του Ἦτο πατὴρ δύο τέκνων, Κοσμάς πρὶν καλούμενος. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του ἱερῶθη καὶ ἐκλήθη Ἰωάννης, διορισθεὶς ἡγούμενος τῆς Παμμακαριστου καὶ πνευματικὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β'. Παραιτηθεὶς δὲ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου ἀνεχώρησεν εἰς τὴν γενέτειράν του Σαζούπολιν, ἐνθα ἐφησύχασεν. Ἦτο ἀπλοῦς, ἀνθρωπος. (Μ. Γεδεῶν ἐνθ' ἄνωτέρῳ σελ. 404. πρβ. καὶ Μεγ. ἄλλ. Ἐγκυκλ. Τόμ. ΙΓ').

2) Περὶ τῶν θεῶν ἀποκαλύψεων καὶ τῆς προρρησεως τοῦ σεισμοῦ καὶ τῆς διὰ τοῦ Μηνᾶ τούτου διαμηνύσεως πρὸς τὸν βασιλέα ποιεῖται λόγον καὶ ὁ Ἀγάπιος

100—Ὡς δὲ καὶ ἡ τοῦ μεγάλου πρόρρησις εἰς ἔργον ἐξέβη καὶ ψῆφοι πάλιν πρὸς ὃν ἂν ὁ τοῦ θρόνου κληρὸς οἰκειὸς ἔλθοι καὶ ὅστις ὁ τούτου κοσμήσων. Τότε δὴ ὁ βασιλεὺς ὁ θεῖος οὐκ ἐπιταλαντεύων ἦν τὸν λογισμὸν, οὐδὲ τὰς κρίσεις ἀμφιγνώμους ποιούμενος, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς εἰσβολῆς πάντα ἐξ ἑαυτοῦ ἀμφίβολον ἀποπνευσάμενος λογισμὸν καὶ θεῖαν ψῆφον ἠγησάμενος, ταύτην, ὡσπεροῦν καὶ ἦν τῶν βασιλείων εὐθύς μετὰ γε τῆς συγκλήτου πάσης ἐξιὼν καὶ τῶν ἐκεῖ συνειλεγμένων ἀρχιερέων, οὐκ ἐπὶ βασιλικῷ δίφρῳ, οὐκ ἐπ' ὀχήματος, ἀλλὰ περὶ τὴν ὁδὸν διανίπτων καὶ ταῦτ' ἐν ὄρῳ χειμερία, αὐτομολεῖ πρὸς τὸν μέγαν πολλὰ τε ἀντιβολῶν καὶ δεόμενος καὶ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ πᾶσιν ἅμα τοῖς μετ' αὐτοῦ προκαλινδούμενος, ἀμνηστίαν τῶν εἰς αὐτὸν εἰργασμένον λαβόντα, φείσασθαι τοῦ ποιμνίου καὶ τῆς καθέδρας τῆς ἄνωθεν αὐτῷ προορισθείσης ἐπιλαβέσθαι καὶ Θεὸν μιμήσασθαι, οὐ μαθητῆς εἶη καὶ ᾧ κατ' ἴχνος προέλοιτο πάντα τὸν βίον ἀκολουθεῖν.

Β'. Πατριαρχία τοῦ ἁγίου¹⁾

101—Ταῦτα καὶ τοιαῦτα πολλὰ καὶ πολλᾶκις καὶ σὺν δάκρυσιν τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως ἐκλιπαροῦντος μετὰ παντὸς τοῦ τῆς Ἐκκλησίας πληρώματος, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ χριστωνύμου λαοῦ ὅπῃ καὶ μόλις ἀναπέιθεται τῆς τῆς ἡσυχίας ἀκνυμάντου γαλήνης ἐξελεθεῖν καὶ ἑαυτὸν ἐμβαλεῖν εἰς τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα τῆς Ἐκκλησίας κύματα. Ἐπεὶ δὲ τὰ κοσμικὰ κακῶς διέκειντο πράγματα καὶ πάντα φύρδην ἦν καὶ ἀνωμάλως ἐφέρετο ἕξανδραποδιζόμενα καὶ λεία περσικῆ γινόμενα δι' ἡμετέρων ἀμαρτημάτων ἔκτισιν, τί ποιεῖ καὶ τί πρὸς τοσοῦτον κακὸν φάρμακον ἐξευρίσκει; Σκέπτεται βουλήν θεῖαν καὶ τῆς ἐκείνου συνέσεως οἰκείαν. Ἦδει γὰρ ὅτι τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων εἰσὶν ἰάματα οὐκ ἔστιν οὔτε σῶμα οὔτε ψυχὴν ἀσθενοῦντα, εἰ μὴ διὰ τῶν ἐναντίων θεραπεῦσαι, οὔτε Θεὸν ἐξιλάσασθαι κώργισμένον καθ' ἡμῶν δικαίως, εἰ μὴ τάναντία, οἷς ἐξωργίσθη ποιῆσαι τις.

Λάνδος, φέρων μάλιστα τὴν πρόρρησιν ταύτην ὡς αἰτίαν τῆς κλήσεως τοῦ Ἀθανασίου εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τὸ β'. Ὁ δὲ Μελέτιος Ἀθηναῖος (Ἐκκλ. Ἱστορ. σελ. 154) ἀναφέρει ὅτι ἐκλήθη τὸ β' εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἀθανάσιος ὡς προσιπῶν ὅτι μέλλει νὰ γείνη θεομηνία, καθ' ἣν οἱ Τοῦρκοι θὰ ἐπιτεθῶσιν ἀπὸ τὸν Σαγγάριον μέχρι τῆς Σμύρνης. Παρατυχῶν δὲ ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος καὶ ἰδὼν τὸν βασιλεῖα νὰ θέλῃ πάλιν τὸν Ἀθανάσιον εἰς τὸν θρόνον εἶπεν ἀστεϊζόμενος τὸν μῦθον τῆς γαλῆς καὶ τοῦ ποντικῆς, χαριέντως οὕτως ἀναγελάσας καὶ ἐμπαίξας τὸν Ἀθανάσιον. Καθ' ἡμᾶς ταῦτα δεικνύουν ἀντιζηλίαν τοῦ Ἀλεξανδρείας πρὸς τὸν Κων)πόλεως Πατριαρχὴν Ἀθανάσιον.

1) Ἡ Β'. Πατριαρχία κατὰ Μ. Γεδεῶν διήρκεσε ἀπὸ τοῦ 1303-1311 (Πατρ. Πίν. σελ. 405) κατ' ἄλλους δὲ ἀπὸ τοῦ 1304-1310.

102.—Διὰ ταῦτα συνεκκλησιάζων ὁ τῆς ἀληθείας γενναῖος ἀναγνώστης καὶ κήρυξ πᾶσαν ἡλικίαν, ὅσοι τότε τῇ Κωνσταντίνου ἐπεχωρίαζον πανδημεὶ Θεὸν ἐξιλιάσκειτο. Ἐξελιπαρείσύν δάκρυσι στῆσαι τὴν καθ' ἡμῶν δικαίαν αὐτοῦ ὀργὴν τε καὶ ἀγανάκτησιν. Παρήγγειλε πᾶσι κοινῇ καὶ ἰδίᾳ τὰ φίλα Θεῶ. Ἐσοφίζεν, ἐνουθέτει, ἀπὸ τοῦ φίληρόνου καὶ ἀδίκου ἐπὶ τὸν σῶφρονα καὶ δίκαιον βίον μετασκευάζει, ὡς εἶχε, καθ' ἑκάστην τὸ ποιμνιον τὰ τοῦ μεγαλοφωνοτάτου Ἡσαίου εἰς μέσον προϋτίθει λέγοντος «ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν, κρίμα δίκαιον κρίνατε, λύετε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, διαρρήξατε βιαίων συναλλαγμάτων συνδέσμους, λούσασθε τῷ τῶν δακρῶν ὕδατι, ἀνέλετε σύνδεσμον καὶ χειροτονίαν»¹). Καὶ τοῦ Ἀποστόλου «ἐνδύσασθε σπλάγχνα οἰκτιρῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην»²) λεγέτω ἕκαστος ἀλήθειαν τῷ πλησίον «ἐνδύσασθε τὸν θώρακα τῆς πίστεως, τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης, ἀπεκδύσασθε τὰ ἔργα τοῦ σκότους καὶ ἐπενδύσασθε τὰ ἔργα τοῦ φωτός»³).

103.—Πάντας οὖν προτρέπων καὶ παρακαλῶν ἐπήγειρε πρὸς τὸ καθαρῶς εὐσεβεῖν καὶ καὶ μὴ ὀλιγῶρως πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἀσκήσιν διακειῖσθαι. Ὁ γὰρ τοι «φειδομένως σπείρων, φειδομένως πάντως καὶ θερίσει»⁴). Πολύς τε ἦν ἀμύνων ἀδικομένοις καὶ καταπονουμένοις. Προστατεύων καὶ αὐθις πλέον ἢ τὸ πρότερον, χηρῶν, ὀρφανῶν, πτωχῶν καὶ πᾶσι νῦν μὲν ἡμέρως καὶ μετὰ προσηνοῦς παραγγέλλων τῆς παραινέσεως σωφρόνως καὶ κοσμίως διάγειν καὶ μὴ τὸ καθ' ἡδονὴν ἐκζητεῖν ἀσέμνως, νῦν δὲ καὶ βιαζόμενος, οὗ καιρὸς ἦν καὶ οἷς ἔδει τοῦ τοιοῦτου φαρμάκου ὅπως αὐτῷ τε καὶ Θεῶ προσαγάγη, ὅπερ οἶδα μὲν ὡς εἰσιν, οἳ καὶ κακίζουσι καὶ τοῦ μεγάλου κατηγοροῦσι κακῶς ποιοῦντες, ὁ δὲ φρονῶν εὐ καὶ λογιζόμενος ἀληθῶς καὶ πρᾶττων εὐθέως οὐ μόνον κατηγορίας, ἀλλὰ καὶ πολλοῦ τοῦ θαύματος ἀξιώσειεν.

104.—Ὁ γὰρ τούτοις ἀχθόμενος, σχολῇ γ' ἂν ἴσως καὶ τὸν μέγαν Πέτρον αἰτίας ἀπολύσειεν, Ἁνανίαν καὶ Σάπφειραν θανάτῳ παραπέμψαντα ὀλίγου ἀργυρίου⁵). Ἄλλὰ καὶ Παῦλος τὸν ἐν Κορινθίοις πορνεύσαντα παρέδωκε τῷ διαβόλῳ, ἵνα παιδευθῇ πάντως ἐς ὄλεθρον τῆς σαρκός⁶), ὁ καὶ πλέον τοῖς παρεξετάζειν ἐθέλουσιν ἦν, ὅσον τοῦ αὐθωρὸν τοῦ ζῆν ἀπολυθῆναι, τὸ ἐπὶ μακρὸν ταλαιπωρῆσαι τὸ σῶμα καὶ ἀλγεινότερον. Ὡς γὰρ κατὰ Δεσπότην δοῦλος ἐπαναστὰς καὶ ἀλοῦς κολάζεται, οὕτω καὶ σῶμα κατὰ ψυχῆς λυτῆσαν. Εἰ μὲν ἀφίης τοὺς ἀποστόλους αἰτίας, τί μὴ καὶ τοῦτον; Εἰ δὲ μὴ τοῦτον, λανθάνεις κακείνους συναιτιώμενος. Ἐκεῖνοις γὰρ ἦν οὗτος ἐν πᾶσι κατὰ πόδας ἐπόμενος. Καὶ ταῦτα μὲν ἰκα-

1) Ἡσαίου 1,17. . . —2) Κολ. 3, 13.—3) Θεσ. 5, 8 Ἐφ. 6, 14.—4) 2 Κορ. 9, 6.—5) Πραξ. 5, 1. . . —6) 1 Κορ. 5, 1.

νὰ περὶ τούτων. Ὁ δὲ λόγος ἐφ' ἕτερον τρέφεται τοῦ μεγάλου καὶ τῆς μεγάλης ἐκείνου ψυχῆς ἀξιώτατον.

105.—Λιμὸς ἦν ἐνσκήψας τῇ Κωνσταντίνου καὶ λιμὸς τῶν πρόποτε μνημονευσαμένων βαρύτερος, ὥστε πολλὰς τῶν ταύτης οἰκιῶν ἄρδην ἀνατετράφθαι. Ἀνὰ δὲ τὰς λεωφόρους χύδην ἐκκεῖσθαι τοὺς νεκροὺς τῶν ἀνθρώπων. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ τὸ δεινὸν τούτους ἐπέτριβεν, ὥστε καὶ οἱ ἐκφέροντες τοὺς νεκροὺς ἐφθانون αὐτοὺς εἰς τοὺς τάφους ἐμπίπτοντες. Τὶ οὖν ἢ συμπαθῆς ἐκείνη καὶ μεγάλη καὶ θαυμασία ψυχὴ; Λόγῳ τὰς τῶν πλουσίων ἀποθήκας καὶ σιτοκαπήλων ἀνοίξας καὶ οἷς ἔργον ἐκ τῶν τοιούτων παρακερδαίνειν καὶ τὰς ἐνδείας καπηλεύειν τῶν ἀπορούντων, διαθροῦπτι πεινώσι τὸν ἄρτον, ἐμπίπλησι ψυχὰς λιμῶ ἐκτακείσας, ἀνασώζει τοὺς λιμοῦ τραυματίας καὶ ὅσοι ἔμελλον ἤδη τῷ αὐτῷ βαράθρῳ κατενεχθῆσθαι, ἄπερ εἰς Θεὸν πάντως καὶ εἰς τὸν αὐτοῦ μιμητὴν ἀναφέρεται, οὗ καὶ ἡ ἐπίνοια σοφὴ τε καὶ θεία. Οὗ μὲν γὰρ μὴ προσοῦσα τυγχάνει τῶν ἀναγκαίων ἢ χορηγία, τὸ θαυματουργεῖν ἀναγκαῖον οὐ δὲ προσόντα τυγχάνει τὰ ἀναγκαῖα καὶ οὗ περ τοῖς κεκτημένοις πολλὴν προξενεῖ τὴν ὠφέλειαν, οὐκ ἀναγκαῖον, οἶμαι, τὸ θαυματοποιεῖν¹⁾.

106.—Καὶ αὐτὸς δὲ Μωϋσῆς, ἔνθα λειπόμενον ἦν ὄρων τὸ ὕδωρ, κρούματι πέτρας πηγάζει, οὗ δὲ προσὸν ἐτύγγανε, ξύλῳ γλυκαίνει. Διὰ ταῦτα δὴ καὶ ὁ νέος Μωϋσῆς περιῶν κύκλῳ τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, ἴστησι λέβητας μεγάλους ἐν ταύτῃ καὶ ἄνδρας ἐπίστησιν ἄρετῇ ἐκτραφέντας σῖτον ἔψει μὴ λεημένον καὶ ἔλαιον παραρτύοντας, ἵνα μετὰ τοῦ τροφίμου καὶ τὸ ἡδὺ προσῆ. Πρὸς δὲ καὶ λάχανα καὶ αὐτὰ σὺν ἔλαιῳ καὶ τινα τραγήματα, παντὶ τῷ ἐνδεῶς ἔχοντι παρέχειν τρυβλίον πλήρες ἢ καὶ χυτρίδιον. Καὶ μὴν καὶ παρείχον καθ' ἑκάστην ἐξυπηροῦντες μεθ' ὄσης τῆς προθυμίας καὶ οὕτω διεγένετο σῶσαι τε καὶ φυλάξαι τὴν Κωνσταντί-νου, τοῦ τότε κατασχόντος αὐτὴν μεγάλου κλύδωνος.

107.—Καὶ οὕτω τῷ μὲν λόγῳ τῆς διδασκαλίας ψυχὰς κεχερσωμένας καὶ ἀκανθοφόρους, οὕτω δὲ σώματα κατειργασμένα λιμῶ σαφῶς, ὁ πάνσοφος ἀνεκτάτο. Οὕτω δὲ καὶ τῶν περὶ τὰ σώματα περιβλημάτων ἔμελλεν αὐτῷ καὶ εἶδες ἂν αὐτὸν ἐκείνον ἰσότητα τοῖς πᾶσι γινόμενον. Εἰ οὖν ἢ περιττότης καὶ ἡ ἐνδεια ὁμοίως ἐστι κακὰ καὶ τοῖς ὑποκειμένοις φθαρτικὰ ὁμοίως ἀμφοτέρω, ὁ ταῦτα συναγαγὼν εἰς ἓν καὶ ἀποκαταλλάξας καὶ συγκεράσας, πάντως Θεοῦ τρόπον ἐμιμήσατο, τοῦ τὰ πάντα εἰρηνεύσαντος τῇ αὐτοῦ σαρκὶ καὶ ἀποκαταστήσαντος.

1) Καὶ ὁ Ἀγάπιος Λάνδος ἀναφέρει συντόμως περὶ τε τῆς προστασίας τῶν πτωχῶν, ὀρφανῶν καὶ χηρῶν καὶ περὶ τοῦ λιμοῦ. Ὁ Μ. Γεδεῶν (ἐνθ' ἀνωτέρω) μᾶς δίδει καὶ τὰς ἐπιγραφὰς διαφόρων διατάξεων τοῦ Ἀθανασίου περὶ μοναχῶν (ὑπ' ἀριθ. 8, 10, 14, 15, 30) καὶ περὶ τοῦ λιμοῦ (ὑπ' ἀριθ. 19, 20, 21, καὶ 29) ἐν σελ. 408-409.

108 — Πολλῶν μὲν οὖν οὐσῶν τῶν πρὸς σωτηρίαν ὀδῶν, δι' ὧν καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν τυχεῖν ἔνι καὶ τοῦ παρὰ Θεοῦ μακρισμοῦ τεύξεσθαι, τρεῖς τὰς γενικωτάτας ἐκ πασῶν κατεφόρασα. Καὶ πρώτην μὲν καὶ οἷον ἀτεχνῶς βασιλικωτάτην, τὸ εἰς ἔργον περαίνεσθαι τὸν ἐσμὸν τῶν θείων παραγγελμάτων. Μετὰ δὲ ταύτην, βίος ἀνάντης τε καὶ καθηγινομένης καὶ περιηρημένος τὸ τῶν παθῶν κάλυμμα. Αὐθις δ' ἕξις καὶ ὑπὲρ ταύτας ἡ χάρις καὶ σύντομος πρὸς οὐρανὸν ἀνάβασις, τῷ συμμορφωθῆναι τῷ ὁμοιώματι τοῦ Χριστοῦ. Οἱ γὰρ σύμφυτοι, κατὰ Παῦλον, τῷ ὁμοιώματι αὐτοῦ γεγονότες, δηλονότι καὶ τῆς δόξης παραπολαύσαιεν.

109 — Διὰ πασῶν οὖν τῶν ρηθεισῶν ὁ τοῦ Χριστοῦ γενναῖος ἀγωνιστῆς ὀδῶν εἰς πείραν ἔλθῶν, ἔμελλε πάντως καὶ τοῦ ποτηρίου, ὃ καὶ ὁ Σωτὴρ οὐκ ἀπηξίωσε πιεῖν, μεθέξειν. Καὶ τοῦτο οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ πολλάκις ὤφθη παθῶν, ὡς ὁ λόγος ἔδειξε. Πρῶτερον ὑπὸ βασιλέως, τὴν εὐσέβειαν τῇ Ἰταλικῇ κοινωσίᾳ καινοτομήσαντος, πολλὰς βασάνους ὑπενεγκῶν, εἶτα καὶ ἔξορία κατεδικάσθη. Εἶθ' ἕξις ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πλεῖστα ὀφεληθέντων καὶ εὐεργετηθέντων μυρία δεινὰ καὶ λυπηρὰ ὑπέμεινεν, οἱ μετὰ τὸ ἀχαρίστους περὶ τὸν εὐεργέτην ὀφθῆναι καὶ ἀνομίας ἐργάται γεγόνασιν. Ἐμίσησαν γὰρ καὶ αὐτοί, καθὼς φησὶν ὁ Προφήτης, τὸν ἐν πύλαις ἐλέγχοντα καὶ λόγον ὅσιον ἐβδελύξαντο. Τελευταῖον δὲ καὶ ὑπὸ τινῶν γερανδρῶν, πάντη διεφθαρμένων καὶ τὸν νοῦν καὶ τὰς φρένας. Καὶ τὸ δράμα ὁποῖον; Καὶ τὰ συσκευασθέντα οἶα; Ἐπεὶ γὰρ φθονερός τις δαίμων τούτοις ἐπεστράτευσε καὶ τῶν ὑγείων λογισμῶν ἐκστῆναι πεποίηκε, ραδίως καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ λογισμοῦ, ὥσπερ τι κεφάλαιον, τουτοιοῖ προὔξενησε. Τὸ δ' ἦν τὸ κατὰ Θεοῦ λυττῆσαι. Ὡν γὰρ ὁ λογισμὸς οὐχ ὑγιαίνει καὶ φρένες ἀστατοῦσαι καὶ πλημμυεῖς ραδίως πρὸς τὰ δόγματα τοῦ πονηροῦ ἀπάγονται.

110 — Τὴν γὰρ θεανδρικὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν τῆς Θεομήτορος καὶ τὸν τύπον τοῦ ζωηφόρου σταυροῦ, προσέτι καὶ τὰς εἰκόνας τῶν δύο βασιλέων τολμηρᾷ καὶ ψυχῇ καὶ γνώμῃ ἐκ κηροῦ συμπλάσαντες, προσήλωσαν ὑποκαταθέμενοι τῷ σκίμποδι τοῦ Πατριάρχου. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὐχ οἷόν τ' ἦν λαθεῖν, γνωρίζον τῷ βασιλεῖ τὸ δράμα γίνεται. Τῷ δὲ θέρητι τις ἦν καὶ σπουδὴ ἐγκαθημένη περὶ τὰ τοιαῦτα καὶ μάλιστα, δι' ἣν ἔτρεφεν αἰδῶ καὶ εὐλάβειαν πρὸς τὸν Πατριάρχην, θερμοτέρων διανίσταται καὶ βῆμα καθίσας πάνδημον δημοσίᾳ τὰ τοῦ δράματος ἐξετάζει καὶ τὸ δράμα ἐξελέγχεται καὶ οἱ ἀνομήσαντες αὐτόθεν ἀλίσκονται καὶ τὰ σκαιωρημένα δῆλα γίνονται, σκαιοῦ τινος δαίμονος ταῦτα τούτοις ὑψηγησαμένον. Διὸ καὶ εἰκὸς ἦν παραπαλαίων τῶν οἰκείων ἐπιχειρημάτων¹⁾.

1) Τὴν σκευωρίαν ταύτην ὁ μὲν Ἀγάπιος Λάνδος διηγεῖται οὕτω. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἀθανασίου ἐβουλεύθησαν νὰ παρουσιάσωσιν αὐτὸν ὡς εἰκονομάχον αἰρετικὸν

111—Ὁ δὲ μέγας πρὸς τὰς τοιαύτας διαβολὰς καὶ τὰς ἐπαλλήλους τῶν κυμάτων ἐπιφορὰς ἀπιδῶν, τὰς ὑπὸ τῆς κακίας ἀναρριπιζομένης φανερώς τε καὶ ἀφανῶς καὶ μὴ ὅτι γε εἰς τὸν αὐτοῦ βίον, ἀλλ' ἐκ προδηλοῦ κατὰ τοῦ σεβάσματος καὶ ὅτι ραδίως πιστοῦται τὰ τῇ πονηρίᾳ δόξαντα, μή τινος τοῦ κωλύοντος ὄντος, μηδὲ τοῦ ταῦτα τὸ παράπαν ἐξετάζοντος, ἀπολείπει παραιτησάμενος καὶ αὐτίς τὸν θρόνον¹⁾. Ἔχει δὲ οὕτω ἐπὶ λέξεως καὶ ἡ τοιαύτη παραίτησις.

καὶ «ἔβαλαν τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου» κάτωθι τοῦ ὑποποδίου τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου. Ὅτι ἡ ἀλήθεια ἐξηλέγχθη καὶ ἐτιμωρήθησαν «οἱ παμμίαροι κακοῦργοι».

Ὁ δὲ Μελέτιος Ἀθηνῶν, ἀκολουθῶν τὸν Νικηφόρον Γρηγοράν (λογ. Ζ΄. κεφ. Α΄) λέγει ὅτι ἐπειδὴ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Πατριάρχου δὲν ὑπέφερον τὴν πατριαρχίαν του «ἔκλεψιν τὸ ὑποπόδιον τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ ἰστόρησαν κάτωθι αὐτοῦ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀνδρονίκου μὲ χαλινὸν εἰς τὸ στόμα καὶ τὸν Ἀθανάσιον σφύροντα αὐτὸν ὡς ἐπιβάτην καὶ ἐπιτιρέωντες αὐτὸ κρυφίως τὸ ἔθεσαν ὑπὸ τὸν θρόνον καὶ διέβαλον αὐτὸν ὡς ἀσεβῆ», χαρακτηρίζει δὲ τὴν πράξιν ταύτην «ἀσεβείας πλήρη καὶ ἐπιβουλήν» τῶν ἐχθρῶν του (Ἐκκλ. Ἰστ. σελ. 155). Τὰ αὐτὰ ἀναφέρει καὶ ὁ Μ. Γεδεὼν (Πατρ. Πίν. σελ. 405) ὡς καὶ ἡ Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ. Τόμ. Β΄.

Ὁ ὑπ' ἀριθ. 369 χειρόγραφος κώδιξ τοῦ ΧVI αἰῶνος τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων, ὁ περιέχων τὴν βιογραφίαν τοῦ Ἀθανασίου ἀνέκδοτος ἐν φύλ. 59α—127α λέγει «ἔξευρεν ὁ πάντολμος τῆς αὐτοῦ σκαιωρίας ὑπηρέτας οὐκ ἀγεννεῖς καὶ εἰσηγείται τούτοις ὁ δεῖλαιος τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος κατέχουσιν ὠλένας τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὸν τύπον τοῦ ζωηφόρου σταυροῦ καὶ τοῖν δυοῖν στήλαιν τῶν βασιλέων ὑπὸ τὸ τοῦ Πατριάρχου φεῦ! ὑποπόδιον καταθέσθαι, ὡς ἂν μὴ εἰδότος, οὐματηθήσοντας παρ' αὐτοῦ. Ὡ δίκη τοῦ ἀδίκου σκέμματος τοῦδε καὶ τοῦ παραβόλου βουλευματος εὐβουλία καὶ ἦλε τῆς ἡλιθιότητος! Οὕτω τὸν δόλον οἱ μοχθηροὶ τῆς κακίας ῥάψαντες πεποιήκασιν. Ἰάκωβος δ' ἦν ὁ τὸν κυκεῶνα τῆς κακίας ταύτης κεράσας τῷ Πατριάρχῃ».

Κατὰ τὸν Καλόθετον 1) οἱ σκευωροὶ ἦσαν γεράνδρα (=ἔσχατόγεροι) διεφθαρμένοι καὶ ἀσυνείδητοι καὶ ἀνόητοι (Κεφ. 109) ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Ἰακώβου τινος, μεθ' οὗ πάντας ἀναθεματίζει ἐν τῇ παραίτησει αὐτοῦ ὁ Ἀθανάσιος (Κεφ. 112)²⁾ ὅτι οἱ σκευωροὶ δὲν ἐξωγράφησαν, ἀλλὰ διὰ κηροῦ ἐποίησαν ὁμοιώματα τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεομήτορος, τοῦ σταυροῦ καὶ τῶν δύο βασιλέων (δηλ. τοῦ Ἀνδρονίκου καὶ τοῦ συμβασιλεύοντος αὐτῷ υἱοῦ του Μιχαήλ) ἅτινα ἐκάρφωσαν ὑπὸ τὸ σκαμνίον τοῦ θρόνου τοῦ Πατριάρχου 3) ὅτι δημοσίᾳ, οἱ ἀνομήσαντες ἀπεκαλύφθησαν καὶ ἐξηλέχθησαν καὶ ἐφανερώθησαν καὶ ἐτιμωρήθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως.

1) Ὁ ἀείμνηστος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος (ἐν Ἐγκυκλ. Λεξικῶ. Ἐλευθερουδάκη) λέγει, ὅτι ἡ παραίτησις αὕτη ἔγινε διότι ὁ Ἀθανάσιος «ἐφάνη δυσάρεστος καὶ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πρὸς τὸν παρεπιδημοῦντα τότε ἐν Κωνπόλει Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιον Β΄». Καὶ ἡ μὲν δυσάρεστος τοῦ βασιλέως δὲν φαίνεται ἀληθεύουσα ἀπὸ τὰ λεγόμενα τοῦ τε Ἀγαπίου Λάνδου καὶ τοῦ Καλόθετου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἐγγράφου παραίτησεως τοῦ Ἀθανασίου, ἐξ ὧν φαίνεται, ὅτι ἡ ἀγανάκτησις πρὸς τὰς διαβολὰς, ὧθησαν αὐτὸν εἰς παραίτησιν. Περὶ δὲ τοῦ Ἀλεξανδρείας Ἀθανασίου Β΄. ὁ αὐτὸς (ἐνθ' ἀνωτέρω)

Ἡ Β'. παραίτησις τοῦ Ἀθανασίου.

112—«Τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας, οἷς αὐτὸς οἶδε κρίμασι καὶ δευτερό-
 » πρῶτα τὴν φροντίδα διαδεξάμενοι, (τοῖς εἰς τοῦτο προτρεψαμένοις ὑμῖν,
 » ὑμεῖς γὰρ ἐκεῖνοι, ὡς καὶ περὶ ἡμῶν προνοησαμένοις τὰ κρείττω ὁ τῆς
 » Ἐκκλησίας Θεὸς ἀνταμείψαιτο καὶ μάλιστα τῷ θεοστεφεῖ βασιλεῖ καὶ
 » ἀγίῳ μου αὐτοκράτορι, ἀρχῆθεν περὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐνδειξαμένῳ τὸν
 » κατ' ἐπίγνωσιν ζῆλον καὶ σπουδὴν καὶ ἀναδοχὴν καθ' ἑκάστην ἐνδει-
 » κνυμένῳ ἀρίστῳ φρενί. Δι' ἣν καὶ ἡμῶν οὐ διέλιπε κήδεσθαι, ἐπαίνους
 » καὶ εὐφημίαις καταγεραίρων καὶ στολαῖς ἱεραρχικαῖς καὶ ἱεραῖς εἰκόσι
 » ταῖς μετὰ κόσμου καὶ εὐεργεσίαις ἀσυγκρίτως τὴν Ἐκκλησίαν κατα-
 » πλουτῶν, ὡς οὐ ποτε τῶν Πατριαρχούντων τινος τοιούτων ἐπαπολαῦσαι
 » πρὸς τῶν ἀνέκαθεν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων αὐτοκρατόρων, εἰ μὴ που
 » καὶ τὴν παρίσωσιν πρὸς τὸν τούτου πατέρα κατὰ πνεῦμα, τὸν μέγαν
 » φημί καὶ ἰσαπόστολον εἰκάσειεν ἄν τις ἐν ταῖς κατὰ τὸν ἐν ἀγίοις ἐκεῖ-
 » νον τιμαῖς ἱερώτατον Σίλβεστρον, εἰ κἀκείνου τὸ μέσον πρὸς τὰ ἡμέτε-
 » ρα, ὅσων ἀκτίνος ἠλιακῆς τοὺς πρὸς αὐτὴν ἀτενίζοντας. Δι' αὐτὴν καὶ πλου-
 » σιοπαρόχως ἀνταμειφθεῖη πρὸς τοῦ Παντάνακτος, καθὰ τῷ μεγάλῳ
 » ἐκείνῳ ἐν βασιλευσί τὰ γέρα καὶ πρώτῳ ἐν ὀρθοδόξοις, ὑποστρωννύντος
 » καὶ τούτῳ Θεοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ τοὺς ἐχθρούς, ἴσα καὶ λεανθέντι
 » πληθῶ πλατειῶν, ἐν δέ γε τῇ βασιλείᾳ Χριστοῦ ἐκείνῳ συνευχεῖσθαι καὶ
 » ἐν αὐτῷ γάννυσθαι. Ἄλλ' ὅπερ καὶ λέγειν ἐξώρημαι ¹⁾).

» Πρὸς τὸ τῆς ἱεραρχίας ἀνατεθέντες ἡμεῖς ὑψηλόν, οὔτε διηγωνί-
 » σμεθα πρεπόντως, οὔτε ἐδόξαμεν τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ καὶ δύσχηστοι
 » πλέον, παρ' ὅσον καὶ εὐρισκόμεθα καὶ δὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις, οἷς προσω-
 » νειδίκασι τὸ ἐν ὑποκρίσει βιοῦντας ἡμᾶς, οὐδὲ κατὰ τῆς ἀμωμῆτου ἡμῶν
 » πίστεως συκοφαντῆσαι ἐφείσαντο, οἷς Θεὸς τοῦ παντός, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸ
 » ἐκ πλάνης καὶ ἀσεβείας βροτοὺς ἐκλυτρώσασθαι, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου
 » ἀντιμέτροσον! Καὶ ἡ ρομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν,
 » εἰ ἐγὼ ἐπὶ σὲ ἐπερρίφην ἀπὸ γαστροῦ καὶ μᾶλλον τοῖς περὶ τὸν Ἰάκω-
 » βον, τοῖς ἐπαράτοις καὶ πάντῃ θεοστυγέσιν, οἱ καὶ καθάπερ ἀπεχθανό-
 » μενοι τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ, δικαιώσαντι καὶ ἡμᾶς καλεῖσθαι ἀπὸ Χρι-
 » στοῦ καὶ μὴ ἔχοντες ὅπως ἐκεῖνον ἀμύνονται, κατὰ τῆς ἱερᾶς ἐκείνου

* Ἀθηνῶν ἀρχιεπίσκοπος λέγει ὅτι κατὰ τὸ 1308 εἶχεν ἀναχωρήσῃ ἐκ Κων)πόλεως ἐπιστρέφων εἰς Αἴγυπτον, ἅρα δὲν ἦτο παρὼν κατὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Ἀθα-
 νασίου τῷ 1310. Ὡσαύτως ἀσυμβίβαστος φαίνεται καὶ ἡ πληροφορία τοῦ Μ.
 Γεδεῶν (Πατρ. Πίν. σελ. 405), κατ' ἣν δῆθεν ἐπαύθη τοῦ θρόνου ὡς σιμωνιακός.

1) Ἡ παρένθεσις τυγχάνει μεταγενεστέρα πολὺ τῆς κατὰ τὸ 1347 ἀντιγραφῆς
 τοῦ κώδικος.

» καὶ θεανδρικήs καὶ προσκυνητῆs εἰκόνας, τῆs ἐρημώσεωs τὰ βδελύγμα-
 » τα. Ὡ τῶν ἐμῶν κακῶν, λυττῆσαι οὐκ ἔφριξαν. Πρὸς δὲ καὶ τῆs Πανα-
 » χράντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ τοῦ τύπου τοῦ θείου καὶ ζωη-
 » φόρου Σταυροῦ, δι' οἷs καὶ ἀνάθεμα πᾶσιν αἰρετικοῖs ἐκβοῶ ἀπὸ Θεοῦ
 » Παντοκράτορος καὶ χριστιανοκατηγόρω παντί, τῷ μὴ ἀξιοχρέωσ μετα-
 » νοῆσαντι ¹⁾.

« Διὰ ταῦτα καὶ τὸ ἐπιτεθὲν τῆs ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα παραιτοῦμαι
 » καὶ τῆs ὑμῶν ἱερότητοσ δέομαι μὴ πρὸς ἐμποδισμόν ἐνστήναί τινα δι'
 » αὐτὸν τὸν Χριστόν. Ὅτι μὴδὲ δυνατὸν ἄλλο τι φρονῆσαι ἡμᾶs ἀπ' ἄρτι
 » καὶ εἴ τι γένοιτο. Ὅτι καὶ γήρω ἀσθενεῖα ταλαιπωροῦντες, οὐδὲ αὐτὸ τὸ
 » ὄραν ἔχομεν. Ἀλλὰ προσέτι ἀξιῶ τῷ ἀγίῳ μου αὐτοκράτορι ἐκδυσωπη-
 » σαι κἀκεῖνον ὑπὲρ ἐμοῦ πλέον ἀπάντων τῆs Ἐκκλησίας τὴν μέριμναν
 » τρέφοντι συγκρατεῖν ἔξαιτοῦντες καὶ συντρέχειν ὑμῖν ἐν παντί καὶ μᾶλ-
 » λον εἰς ἐρεῦνης πνευματικῆs ἀναζήτησιν, ὡs ἂν τὸν ἀρμόδιον ταῖs ἡμε-
 » τέραιs εὐχαῖs καταπέμψῃ τῇ ποιίμνῃ Χριστοῦ, εἰς ἐπίσκεψιν ἱερέων καὶ
 » μοναζόντων καὶ λαοῦ χριστωνύμου τοῦ σύμπαντοσ ²⁾.

« Πρὸς δὲ τούτοιs, ἐπεὶ τὸν ἐν μέσῳ εἰκόσ εὐρισκόμενον καὶ λυπεῖν
 » καὶ λυπεῖσθαι παρὰ τινων, τοὺs λυπήσανταs ὁπωσδήποτε καὶ τοὺs ὑφ'
 » ἡμῶν λυπηθένταs, συγχωρήσεωs ἀξιῶσοι ἀμφοτέροσ ὁ ἐπὶ τὸ σῶσαι
 » τὸ πλᾶσμα φιλανθρώπωs παραγενόμενοσ καὶ κρατυνεῖ τὰ τῶν ὀρθοδό-
 » ξων καὶ σκευωρίας περιφυλάξοι πάντασ καὶ ποιμένασ καὶ ποιμίνα εἰωσ
 » τὴν γῆν ἥλιωσ ἐφορᾷ, πρεσβείαιs ἀλήκτοιs τῆs τὸν ἥλιον τῆs δικαιοσύ-
 » νηs σωματωσάσησ Θεοτόκου. Τοῖs ἱερωτάτοιs ἀρχιερεῦσι Θεοῦ καὶ τοῖs
 » ἐνδοξωτάτοιs τοῖs τῆs συγκλήτου βουλῆs καὶ τοῖs ἐντιμοτάτοιs τοῦ κλή-
 » ρου ἱερεῦσι καὶ μονάζουσι, τοῖs τε στρατευομένοισ καὶ τοῖs τῆs πολιτείας
 » πλουσίοισ τε καὶ πενομένοισ καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ καὶ πᾶσι χριστια-
 » νοῖs ὀρδοξόξοισ διηνεκῶs χορηγεῖσθαι τὸ τοῦ Θεοῦ ἐπεύχομαι ἔλεοσ ».

113—Ταῦτα εἰπὼν ὁ τοῦ Θεοῦ ἀληθῶs μέγασ ἀρχιερεὺs καὶ γενναῖοs
 τῆs εὐσεβείασ ἀγωνιστῆs καὶ δράσασ ἀναχωρεῖ εὐθέωs καὶ τοῖs αὐτοῦ

1) Ἴδοῦ λοιπόν, ὅτι ἀρχηγὸs τῆs σκευωρίας τῶν ἐπαράτων ἐκείνων ἀνθρώ-
 πων ἦτο Ἰάκωβόs τισ, ὅστιs μετὰ τῶν ἄλλων ἔθεντο τὰ ὁμοιώματα. Τούτοσ πάν-
 ταs ἀναθεματίζει.

2) Ὁ Ἀθανάσιοs ἦτο γεγηρακὸs καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι εἶχε χάση καὶ
 τὴν ὄρασίν του παρητήθη καὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματοσ. Ἡ δὲ ἀξίωσίs του, ἦν
 ἀπευθύνει πρὸς τὸν αὐτοκράτορα δεικνύει, ὅτι οὐδόλωσ εἶχε δυσαρεσιθηῖ ὁ τελευ-
 ταῖοs πρὸς τὸν πρῶτον. Ἐπὶ πλέον δὲ φαίνεται ὅτι ἡ παραιτήσιs ἀπευθύνεται
 πρὸς τοὺs ἀρχιερεῖs καὶ ἐν τέλει εἰς ἅπαν τὸ ποιμίον πάοηs τάξεωs ἀπευθύνει πα-
 τρικὴν εὐχήν, ὡs ἀρμόζει παντὶ ποιμένι.

φροντιστηρίοις ἐφησυχάζει¹⁾, ὁψὲ καὶ μόλις διαδράς τὸ κατὰ τὸν πλοῦν μέγα κλυδώνιον καὶ τὰ ὑφοροῦντα πειρατικά πλοῖα²⁾, ἐν οἷς σχολάζων καὶ ἑαυτῷ καὶ Θεῷ. ὅλη ψυχῇ καὶ διανοίᾳ καὶ ἰσχύϊ καὶ καρδίᾳ προσεσηκώς, τῶν ἔξ ἔθους αὐτῷ πάλιν ἀσκητικῶν ἰδρωτῶν τε καὶ πόνων γενναίως ὁ γεννάδας περιείχετο, δι' ἃ καὶ πρὸς Θεοῦ μεγάλων θεωριῶν καὶ ἀποκαλύψεων ἠξιούτο. Καὶ δῆλον μὲν καὶ ἔξ ἄλλων πολλῶν, οὐχ' ἥττον δέ, ἔξ ὧν κατὰ μέρος προδιεσάφησεν ἐν ἀπορρήτοις, ὅσα μετὰ ταῦτα συνέβη μετ' ἀλλήλων τοῖν δυοῖν βασίλειον, τῷ μεγάλῳ ἐκείνῳ ἀσκητῇ καὶ φιλοσόφῳ Ἰωσήφ τῷ πάνυ φημι, τῷ θείῳ καὶ εὐθέῳ ἀνδρὶ, ὃ πολὺς μὲν ὁ λόγος καὶ ἡ κατὰ φιλοσοφίαν ἀσκησις καὶ ἡ φήμη, ὅση περὶ τε πρᾶξιν καὶ θεωρίαν καὶ λογ.καῖς ὀμιλίας καὶ ἀντιθέσεων ἡσχολημένη, πλείω δὲ ἡ σύνεσις καὶ τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης ὕψος, ἢ τε ἀκτημοσύνη ἢ πλουτοπάροχος καὶ ἡ τῶν ἀρετῶν βασιλικωτάτη ἀγάπη, ἢ μὴ ἔῶσα τὸν ταύτης ἐραστὴν καταπασεῖν ἀλλ' αἰεὶ τοῦτων ἀνάγουσα μέχρις ἀνφθάσῃ τὸ τῶν ὀρεκτῶν ἔσχατον, οὗ γενομένου, πάσης γίνεται θεωρίας ἀνάπαυσις κατὰ τοὺς θεολόγους καὶ σοφοὺς ἡμῶν διδασκάλους³⁾.

114.—Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἔτι λέγειν εἶχομεν, ἃ ἐκεῖνου ἐκ παρερχοῦ ὄντα εἰργασμένα καὶ πᾶσι δῆλὰ καθέστηκεν, ἃ καὶ τοῖς παροῦσι τῶν λόγων καὶ χρόνων συνεσομένοις, μεγάλων ἐπεχορήγει τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν παράκλησιν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν ὠφέλειαν, εἰ μὴ πάντως ὁ λόγος ἔξω τοῦ μέτρου

1) Καὶ ὁ Ἀγάπιος Λάνδος ἀναφέρει ὅτι ἀπεσύρθη εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ φθάσας διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς προσευχῆς εἰς θεωρίας ὑψηλὰς καὶ ἀποκαλύψεις. Ἐπίσης ὁ Μελέτιος Ἀθηνῶν (Ἐκκλ. Ἱστ. σελ. 155) λέγει ὅτι ἀπελθὼν ἠσύχασεν εἰς τὰ περὶ τὸν Ἐρηόλοφον «Κελλεῖα αὐτοῦ». 2) Φαίνεται, ὅτι ὁ Ἀθανάσιος προετίμησε τὴν θαλασσίαν ὁδόν, ὡς ὑπέργηρος, ἵνα μεταβῇ εἰς τὰ παραλιακὰ μέρη τῶν Ὑψωμαθειῶν Κων)πόλεως, ὅπου ἦτο ὁ Ἐρηόλοφος. Κατόρθωσε νὰ διαφύγῃ καὶ τὴν τρικυμίαν, καὶ τοὺς πειρατὰς, οἵτινες τότε κατέκλυσαν τὰς ἑλλ. θαλάσσους καὶ ἐδήρουν τὰς νήσους καὶ τὰς παραλίας ἐκ πάσης ἐθνικότητος ὄντες, μηδ' αὐτῶν τῶν Τούρκων τῆς Χέρσου ἐξαιρουμένων, οἱ ὅποιοι ἐξοπλίσαντες πλοιάρια ἐπέδραμον τὰς παραλίας τῆς τε Μακεδονίας καὶ Θράκης συχνάκις. Συνέβαινον δὲ ταῦτα διότι ὁ Ἀνδρόνικος εἶχε καταστρέψῃ ὡς ἄχρηστον τὸν ἔξ 100 πλοίων στόλον τοῦ πατρὸς του. (Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. IB' σελ. 420).

3) Τὰ προδιασαφηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου συμβάντα, ἅτινα μετὰ ταῦτα συνέβησαν, δηλ. μετὰ θάνατον τοῦ Ἀθανασίου, εἶναι ἡ φιλονικία τοῦ Ἀνδρόνικου Β' μετὰ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ Ἀνδρόνικου Γ'. (1328—1341) υἱοῦ τοῦ Μιχαὴλ Θ' ἧτις διήρκησεν ἐπτὰ ἔτη (1321—1328) δι' ἐμφυλίων πολέμων, ὧν τὸ τέλος ἦτο ἡ ἐπικρατίης καὶ κατάληψις τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ Ἀνδρόνικου Γ'. Παλαιολόγου τοῦ νεωτέρου. Περὶ δὲ τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ καὶ φιλοσόφου Ἰωσήφ, περὶ οὗ τσαυτὰ ἐγκώμια καὶ εὐφημίας ἀναφέρει ὁ Συγγραφεὺς οὐδὲν γινώσκομεν, μήτε τίς δηλ. ἦτο οὗτος, μήτε πόθεν κατήγετο. Ὁ Καλόθετος παρουσιάζει αὐτὸν ὡς πασιγνώστου καὶ περιφημον τῆς ἐποχῆς του.

φερόμενος ἦν. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοῦτο καὶ ἑμαυτὸν ἤδη κατάκοπον ὄρων γεγονός καὶ πρὸς τὴν ἐξῆς εὐφημίαν, πολλαχόθεν συρρέουσιν, ἀποκνοῦντά με, ὡς ὑπὲρ τὴν ἐμὴν οὖσαν δύναμιν, ταύτης τε καὶ τὰ τούτου μεγάλα καὶ λαμπρὰ κατορθώματα καὶ θαυμάσια ὅσα ζῶν διετέλει θανατοουργεῖν καὶ ὅσα μετὰ τέλος μέγιστά τε καὶ ἀριθμὸν ὑπερβαίνοντα, ἀνάγκη συστῆλαι τὸν λόγον. Ἐπειδὴ πρὸ ἡμῶν μικρά τινα τῶν τοῦ μεγάλου θαυμάτων κάλλιστα διεξεργάσθημεν ἱερῶ τινα καὶ σοφῶ ἀνδρὶ καὶ ὡς οὐκ αὐτὸς διέθηκα, δεῖν ἔκρινα σιωπῇ ταῦτα παρελθεῖν καὶ πρὸς τὸ τοῦ λόγου βλέπειν πέρας.

115—Ἐγὼ μὲν οὖν οὕτω βιώσας καὶ οὕτω πολιτευσάμενος καὶ εἰς μακρὸν γῆρας τοῦ τῆς ζωῆς ὄρου φημι παρεκταθέντος, πρὸς δὲ ἐπόθησε καὶ ᾧ συνέξει, μεθ' οὗ καὶ συνανειράρη, ἐπειδὴ καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀνάλυσιν ἐπόθει, εἰς τὰς αὐτοῦ χεῖρας τὴν μακαρίαν αὐτοῦ παρατίθησι καὶ καθαρωτάτην ψυχὴν νόσφ κατεκλιθεὶς ἐπὶ σκίμποδος καὶ τοῖς φοιτηταῖς αὐτοῦ, πολλοῖς τε οὖσι καὶ σχεδὸν ὑπὲρ ἀριθμὸν, τὰ τελευταῖα παραινήσας καὶ τύπον δούς λόγοις τε καὶ ἔργοις, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐγγράφως τὰ τῆς ἀκριβοῦς μοναδικῆς πολιτείας καὶ ἀσκήσεως παραδούς¹⁾. Καὶ νῦν σύνεστι καὶ συμβασιλεύει Χριστῶ τῷ ἀληθινῶ Θεῶ ἡμῶν, αὐτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἰλεούμενος, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ Παναγίῳ καὶ ἀγαθῶ καὶ ζωοποιῶ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων ἀμήν.

1) Οὕτω ὁ θάνατος τοῦ ἀγίου συνέβη εἰς τι μοναστήριόν του, κείμενον ἐν Ξηρολόφῳ τῇ 28ῃ Ὀκτωβρίου, καθ' ἣν ἡμέραν ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν γερσαίρει τὴν μνήμην αὐτοῦ. Ἀφῆκε δὲ ἀποθνήσκων καὶ «τύπον... ἐγγράφως», ἥτοι τυπικὸν τῆς μοναδικῆς πολιτείας πρὸς τοὺς μαθητὰς του, ἄγνωστον ἡμῖν μέχρι τοῦδε. Καὶ κατὰ μὲν τὸν Ἀγάπιον Δάνδον καὶ τὸν ὑπ' ἀριθ. 369 χειρόγραφον κώδικα (τοῦ 15'. αἰῶνος) τῆς Μονῆς Ἰβήρων ἀπέθανεν ἑκατοντούτης. Κατὰ δὲ τὸν συγγραφέα τῆς παρουσῆς βιογραφίας ἔφθασεν εἰς μακρὸν γῆρας, ὑπερβάς τὸν ὄρον τῆς ζωῆς κατὰ πολὺ. Ὁ τῆς ζωῆς δὲ ὄρος ἐστὶ κατὰ τὸν Δαβὶδ τὸ 80ὸν ἔτος (Ψαλμ. 89, 10, 11. «αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἐβδομήκοντα ἔτη. Ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις, ὀγδοήκοντα ἔτη, καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος»). Ὁ ἴδιος δὲ ἐν τῇ παρατίθει του ὁμολογεῖ ὅτι εὗρίσκετο ἐν ἀσθενείᾳ γῆρατος καὶ ἀπωλείᾳ τοῦ φωτός του. Κατὰ ταῦτα εἶχε φθάσῃ τὸ 100 ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἐὰν δὲ εἰκάσῃ τις, ὅτι ὁ θάνατός του ἐπισυνέβη περὶ τὸ 1315, ἔξ δηλ. ἔτη πρὸ τῆς κατὰ τὸ 1321 ἀρξαμένης φιλονικίας τῶν δύο Βισσιλέων, περὶ ἧς εἶχε προφητεύσῃ, τότε ἢ ἐν Ἀδριανουπόλει γέννησις αὐτοῦ συμπίπτει πρὸς τὸ ἔτος 1215, καὶ εἰς ἡλικίαν ἴσως 18 ἐτῶν μετέβη παρὰ τῷ θεῷ του, ἐν τινι Μονῇ τῆς Θεσσαλονίκης ἐφουσχάζοντι, δηλ. περὶ τὸ 1233.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΘΡΑΚΗΝ Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΔΕΡΚΩΝ (*)

Μακροχώρι

24—**Μακροχώρι**, τουρκ. Μακρίκιοι· ἑλληνικὸν προάστειον τῆς Κων-πόλεως, τὸ ἐπὶ τῆς Προποντίδος κέντρον τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Δέρκων. Κεῖται ΒΑ. τοῦ ἁγ. Στεφάνου, ἀπέχον μίαν ὥραν ἀπ' αὐτὸν ὁδοιπορικῶς, 3 δὲ μίλια ἀπὸ τὰ χερσαῖα τείχη τῆς Πόλεως καὶ 36' τῆς ὥρας σιδηροδρομικῶς ἀπὸ τοῦ τελικοῦ σταθμοῦ τοῦ Σιρκετζή· νῦν Μπακίρκιοι (1923).

Ὡς χωρίον νεώτερον συνεπήχθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ἰη' αἰῶνος ἀπὸ ἀμπελοουργοῦς καὶ λαχανοκηπευτῶν Ἑλλήνας, Ἠπειρώτας καὶ Καρπενησίους, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθησαν Ἀρμένιοι προμηθευταὶ καὶ ἐργάται, ὅταν εἰς αὐτὸ ἐκτίσθησαν τὰ κυβερνητικὰ ἐργοστάσια, παλαιότερα τὸ πυριτιδοποιεῖον δυτικῶς καὶ τὸ ὑφασματοποιεῖον ἀνατολικῶς. Οἱ Ὀθωμανοὶ τότε τὸ ἀπεκάλουν Οὐζουνλάρ καὶ Οὐζούνκιοι¹⁾, μεταφράζοντες κατὰ νόημα τοὺς ἀραιοσπαρμένους Ἑλλήνας, πὺν τὸ ὄνομαζον Μακροχώρι καὶ Μακρὶχώρα. Ἀπὸ τὰ μέσα δὲ τοῦ ἰθ' αἰ. καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως εἰς αὐτὸ ταχυδρομικοῦ²⁾ καὶ τηλεγραφικοῦ γραφείου εἰς διεθνεῖς γλώσσας, ἢ ὀνομασία του ἀπεδόθη φωνητικῶς Μακρίκιοι, γραφομένη Makrîkeuy.

Ὁ Σκ. Βυζάντιος³⁾ πρὸ τοῦ 1860, ὁ Πασπάτης τὸ 1877, ὁ Γεδεῶν⁴⁾ τὸ 1889, ὁ Le Quien⁵⁾ τὸ 1917, πιστεύουν ὅτι αὐτὸ εἶναι ἡ παλαιὰ Ἀπά-

(*) Συνέχεια καὶ τέλος ἀπὸ σ. 161—209 τοῦ ΙΒ' τόμου.

1) Ἄλ. Πασπ. Τὰ Θρακικὰ προάστεια Κ)τόλεως, περ. Ἑλλ. Φ. Συλλ. Κ)λεως, τ. ΙΑ', σ. 33, τ. ΙΒ', σ. 42.

2) Ταχυδρομεῖα εἰς διεθνεῖς γλώσσας ἦσαν 14: εἰς τὸ Γιλδίτ, Σερασκερᾶτον, Σιρκετζή, Πέραν, Παγκάλτι, Θεραπειά, Βουγιούκδερε, Γενίκιοι, Καδήκιοι, Ἐρένκιοι, Χιϊδῆρ πασᾶ, Χάλκηγ, Πρίγκηπον καὶ Μακροχώρι.

3) Σκ. Βύζ. ΚΠ. τόμ. Α', σ. 320, 321.

4) Μ. Γεδεῶν, Ἑγγραφοὶ λίθοι καὶ Κεράμια, Ἑκκλ. Ἀλήθ. 1889, σ. 411—«Θρακικὰ», τ. 7, σ. 26.

5) Le Quien, Ἑκκλ. Ἀλήθεια 1917, σ. 101—2.

μεια ἢ Ἀράμεια ¹⁾. Ὁ Γεδεών, ἀναφέρων σημεῖα τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς Ἀραμείας μέχρι τοῦ 1345, δηλώνει ὅτι «ἔκτοτε οὐδεμίαν μέχρι τῆς Ἀλώσεως τῆς Κ)λεως μαρτυρίαν γινώσκει». Ὁ Πασπάτης ἀποφαίνεται ὅτι «ἡ κόμη αὕτη ἀπώλεσε τὸ βυζαντινὸν τῆς ὄνομα».

Αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαὶ τοῦ Μουσείου Κ)λεως τὸ 1914, γενόμεναι ὑπὸ τοῦ φίλου ἀρχαιολόγου κ. Θ. Μακρίδου ἀπεκάλυψαν καὶ ἐπεβεβαίωσαν ἀναμφισβήτητα τὴν γνώμην τοῦ καθ. βὰν Μίλλιγκεν ²⁾, ὅτι τὸ νεώτερον Μακροχώρι εἶναι τὸ βυζαντινὸν «Ἐβδομον ἢ Septimum» ὅπως παλαιότερα πρῶτος διετύπωσε καὶ ὁ Βαλέσιος ³⁾. Εἶναι δὲ αὐτόχρημα ἀπώλεια ἢ ἀπὸ τοῦ 1914 παραμεληθεῖσα ἔκδοσις τῆς εἰδικῆς μελέτης τοῦ κ. Μακρίδου ⁴⁾, τὴν ὁποίαν εὐγνωμόνως ἐμελετήσαμεν, χάρις εἰς τὴν μεγάλην καλωσύνην τοῦ σοφοῦ ἐπιστήμονος καὶ ἡ ὁποία ἐδημοσιεύθη ἤδη εἰς τὸν Ι' καὶ ΙΒ' τόμον τῶν «Θρακικῶν».

Ἔτσι διεπιστώθη ὅτι τὸ Μακροχώρι κατὰ τὴν κρατικὴν καταμετρησιν τῆς ἀποστάσεώς του ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ ἀπέχει τῆς ἀφειρησίας της, ἥτοι τοῦ χρυσοῦ Μιλίου τοῦ Λύγουσταίου, παρὰ τὴν Ἀγ. Σοφίαν, βυζαντινὰ μίλια ἑπτὰ καὶ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς περιγραφὰς τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων περὶ Ἐβδόμου: εἶναι παράλιον ἐπὶ τῆς Προποντίδος, ἔχει λιμένα μὲ προκημαίαν βυζαντινὴν, τὴν νῦν Πετροόκαλαν, συνορεύει βορείως μ' ἔκτεταμένους πεδιάδας ⁵⁾, ποῦ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸν πε-

1) Ἀράμεια, Καντακουζ. (1342—1375), Ἱστορία, τόμ. Β', σ. 518, 550.—Ἀράμεια, Ν. Χωνιάτης (1205), σ. 644, 668.

2) Ὁ καθ. τῆς Ροβερτείου σχολῆς Κ)λεως Al. van Millingen τὸ ἔαρ 1891 ἐγνωμάτευσεν αὐθορμήτως ὅτι τὸ βυζαντινὸν «Ἐβδομον κατεῖχε τὴν θέσιν τοῦ Μακροχωριοῦ», ἀνατρέψας τὴν γνώμην τοῦ Γυλλίου, διατυπωθεῖσαν τὸ 1561 καὶ τοποθετοῦσαν τὸ Ἐβδομον εἰς τὸ Τεκφοῦρ σεράϊ (P. Gyllius, De topographia Constantinopolitana). Ἡ γνώμη τοῦ Μίλλιγκεν εἶχε δημοσιευθῆ ἀμέσως εἰς τὸ φύλλον 10)22 Ἀπριλίου 1091 τῆς ἀγγλο-γαλλ. ἐφημ. Κ)λεως «Levant Herald» καὶ εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν παράρτημα τοῦ περιοδ. τοῦ Ἑλλ. Φ. Συλλόγου, τόμ. Κ', 1890—91, σ. 33—37 «Ἡ ἀληθὴς θέσις τοῦ Ἐβδόμου» καὶ ἔπειτα ἀγγλιστὶ μὲ χροτογραφίαν καὶ τῶν πέριξ.

3) Ἐρρ. Valesius ἢ Valois, 1603—1676, γάλλος ἑλληνιστῆς, πολυμαθῆς σχολιαστῆς ἑλλήνων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων. Τὴν αὐτὴν γνώμην διατυπώνει ὁ Schlumberger, χωρὶς νὰ δηλώσῃ τὰς πηγὰς τῆς πληροφορίας του.

4) Θ. Μακρίδου, διευθυντοῦ τοῦ Μουσείου Μπενάκη Ἀθηνῶν ἐπ' ἀδεία, δ) τοῦ τοῦ ἀρχαιολ. μουσείου Κ)λεως, «Τὸ Ἐβδομον καὶ τὰ αὐτοῦ πλησιόχωρα». Κατὰ τὸν κ. Μακρίδου ἡ βυζαντινὴ Ἀράμεια ἢ Ἀράμεια φαίνεται νὰ ἔκειτο βορειότερον, ἴσως εἰς τὸ Μεγάλο Χαλκαλή, Β. τοῦ Σαφρά, ἐνθα σώζονται ἐρείπια βυζαντινοῦ φρουρίου.

5) Αἱ πεδιάδες τοῦ Τοιρπιτοῦ τσαϊρὶ καὶ τοῦ Βελῆ ἐφέντη, Α. καὶ ΒΑ. τοῦ Μακροχωριοῦ, τὸ νῦν δηλ. ἱπποδρόμιον τῆς Κ)λεως, ἀπετέλουν τὸν Κάμπου τοῦ Ἐβδόμου.

ρίφημον Κάμπον τοῦ Ἐβδόμου, τὸ βυζαντινὸν πεδῖον τοῦ Ἄρεως ἐπὶ πλέον, τὸ διασχίζει ἡ π λ α κ ω τ ῆ λεωφόρος, ἦτοι τὸ τμήμα τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς Ρώμης ἀρχίζουσα διὰ τοῦ Δυρραχίου καὶ τῆς Μακεδονίας ἔφθανεν εἰς τὸ θρακικὸν Ρήγιον κ' ἐκεῖθεν διὰ τοῦ Ἐβδόμου κατέληγεν εἰς τὴν Χρυσῆν Πύλῃν τῶν χερσαίων τειχῶν καὶ ἀπ' αὐτῆς εἰς τὸ Χρυσοῦν Μίλιον ἢ Μιλιάριον· τὸ τμήμα αὐτὸ τῆς Ἐγνατίας μέχρι τοῦ Ρηγίου ἐλιθόστρωσεν ὁ Ἰουστινιανὸς μὲ πλάκες πλατειεῖς, ὥστε ἄνετα νὰ διέρχωνται δύο ἀντιμέτωπα ἀμάξια· σήμερον λέγεται Σταμπὸλ τζα-τεσῆ.

Τὸ Ἐβδομον ἐκτίσθη τὸ 324 ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντῖνον. Τὸ ἐλάμπρυναν παλάτια καὶ ναοὶ ¹⁾, αὐτοκρατορικὰ κυνήγια καὶ μεγαλοπρεπεῖς δοχαὶ εἰς τὴν Μαγναύραν τὸν εἰς τὴν ἄρμαμενταρίαν καὶ τὸν λιμένα του εἶδε στόλους φίλους καὶ ἐχθρικούς· εἰς τὸ παραθαλάσσιον Καστέλλιόν του ἐστρατωνίζετο τὸ τάγμα τῶν Θεοδοσιανῶν· εἰς τὸ Τριβουναλίον ²⁾ τοῦ Κάμπου του δέκα αὐτοκρατόρων καὶ δύο αὐτοκρατορισσῶν τὴν στέψιν· θανάτους ἐπισήμων, ἀλλὰ καὶ σφαγὰς αἰχμαλώτων· εἶχε δεξαμενὰς τεραστίας, λουτρὰ δημόσια καὶ τὸ πρωτοτυπάτατον κυκλικὸν καὶ ἐστεγασμένον κοιμητήριον ³⁾· ἤκουσε τὸ κήρυγμα τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ παρασυναγώγου Θεοφίλου τῆς Ἀλεξανδρείας τὰ ρήματα ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος, ὅπως ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Τριβουναλίου τοὺς «λόγους τοῦ θρόνου» τῶν αὐτοκρατόρων ὑπέστη σεισμοὺς τρομεροῦς, ἐπιδρομὰς καὶ καταστροφὰς ἐπανειλημμένας Ἀβάρων, Ἀράβων, Βουλγάρων· ἐκάη ἀπὸ τὸν Κροῦμον καὶ ἐφθάρη ἀπὸ τὸν Συμεῶν καὶ τὸν στρατὸν Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου ἐπὶ Λατινοκρατίας, ἀφοῦ εἰς τὸ χῶμα του ἐνανούρισε τὸ λείψανον τοῦ Βασιλείου Βουλγαροκτόνου ἀπὸ τοῦ 1025 μέχρι τοῦ 1260, ὁπότε, ἀνευρεθὲν ⁴⁾ εἰς τὸν μέγιστον ναὸν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου—εἰς τὴν συνοι-

1) Μεταξὺ τῶν ἐπτὰ ναῶν του ἦτο καὶ ὁ τοῦ ἁγ. Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ Ἄννα Κομνηνὴ λέγει «οἱ πιστοὶ παννύχιοί τε καὶ πανημέριοι, κύκλω τε καὶ κατὰ τὸν πρόδομόν τε καὶ ὀπισθόδομον τοῦ νεῶ προσμένοντες» συνέτρехον (Βιβλ. Η΄).

2) Κτίσμα τοῦ αὐτοκράτορος Οὐάλεντος.

3) Τὸ κοιμητήριον τοῦτο ἀπεκαλύφθη τὸ 1914 κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ κ. Θ. Μακρίδου.

4) Buchon, Couguesta, Paris, 1848, τ. Β΄, Ἡ Ἄλωσις τῆς Κ)λεως, σ. 356, στ. 500—510.

«Καὶ τινες τῶν στρατιωτῶν, ὥσπερ ἦν ἔθος τοῖσι
Ἐν προαστείσις ἔτρεχον τί πρὸς τροφήν εὐρεσθαι
Μετὰ τῶν ἄλλων σὺν αὐτοῖ καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθόντες
Τὸν προρηθέντα μέγιστον οἶκον τοῦ Θεολόγου

κίαν Κίξ τασί—, μετεφέρθη, ἐντολῇ τοῦ Μιχαήλ, εἰς τὰ Γαλάτου, δηλαδή «τὸ ἀντικρὺ τῆς Βυζαντίδος φρούριον, τὸ οὕτω πως λεγόμενον Γαλατᾶν» κατὰ Παχυμέρη (L. II, σ. 118, § 16.) ἢ τὰ Γαλατάρια κατὰ κ. Θ. Μακρίδην, κί' ἐκείθεν εἰς τὴν Σηλυβρίαν.

Ἐκτοτε ἔπαυσε νὰ ἀναφέρεται τὸ ἑβδομον ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς. Ἡ βυζαντινὴ αὐλὴ ἔπαυσε πλέον νὰ ἐνδιαφέρεται δι' αὐτό, ἐφόσον καὶ αὐτὴ ὁλοπῶς περιορίζεται ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Πόλεως. Ὡς κέντρον αὐλικὸν καὶ στρατιωτικὸν περιπίπτει εἰς πολιτικὴν ἀφάνειαν, πού συνεχίζεται ἐπὶ αἰῶνας, κατὰ τοὺς ὁποίους τὸ Βυζάντιον καταρρέει, τὸ ἄλλοτε λαμπρὸν προάστειον καταντᾷ νὰ περιορίζεται εἰς τὴν ἀγροτικὴν του ζῶν καὶ οἱ ναοὶ του ἐρειπωθέντες μετεβλήθησαν εἰς σταύλους¹).

Ἔτσι τὸ ὄνομα, πού τὸ ἐπέβαλεν ἡ γλῶσσα τῆς βυζαντινῆς στρατοκρατίας, βαθμηδὸν ὑπεχώρησεν εἰς τὸ παραστατικώτερον, πού τοῦ ἀπέδωκεν ὁ παρατηρητὴς λαός, «Μακρὸν Χωρίον²», ἄγνωστον ἀπὸ πότε ἀκριβῶς, πάντως κατὰ τὸν 1^{ον} αἰῶνα, ὅποτε τὸ ἀναγράφει ὁ Μιχαήλ Ἀτταλειάτης. Τὸ ὄνομα αὐτὸ ἡ καθημερινὴ χρῆσις τὸ καθιέρωσε μονολεκτικῶς εἰς Μακροχώριον καὶ τὸ συνέκοψεν εἰς Μακροχώρι. Κατὰ δὲ τὸ 1453 ἢ μετ' αὐτό, οἱ Τούρκοι τὸ μετέφρασαν εἰς Οὐζουνλάρ καὶ Οὐζούνκιοῖ, ὅπως πληροφορεῖ ὁ Πασπάτης. Ἦτο πράγματι «μακρὸν» ἢ μακρουλόν, ἐκτεινόμενον μεταξὺ Ἰβηγατίας καὶ Προποντίδος ἀπὸ τῆς Μαγναύρας (Μπαρουτχανέ) εἰς Τριβουνάλιον (Μπασμὰ χανέ), εἰς μῆκος πλέον τῶν 2 χμ. ἐνῶ ὁ παλαιὸς διευθυντὴς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μουσείου Κ)λεως Dr Dethier τὸ ὀνομάζει «Νέαν ἀποικίαν» ἢ μᾶλλον «συνοικίαν».

Καὶ φθάνομεν εἰς τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν, μετὰ τὴν φεουδαλικὴν

Καὶ Βασιλείου τὸν νεκρὸν ἱστάμενον ἰδόντες
 Τὸν κάλαμον κατέχοντα στόμα χερσὶ ταῖς τούτου
 Ἠρεύνουν θέλοντες μαθεῖν τίς ὁ νεκρὸς ὑπάρχει.
 Καὶ γνότες πίνακος ἱστορικῆς ἐκείσε,
 Ὡς ἔνεσι Βασίλειος οὗτος Βουλγαροκτόνος,
 Ἀπῆλθον ἐν τοῖς μέρεσι ταχέως τῶν Γαλάτου
 Καὶ βασιλεῖ τῷ Μιχαήλ ἅπαντα τραγωδοῦσιν».

2) Κατὰ τὴν ἑκφρασίαν τοῦ Παχυμέρη, Μιχ. Παλαιολόγος, volumen prius, libri tredecimus, σ. 124 § 21. (Βόννης. τ. Η') «εἰς θερμημάτων ἔπαυλιν ὄντα», (τὸν ναὸν τοῦ Θεολόγου).

3) Ὁ Μ. Ἀτταλειάτης, πραιπόζιτος, ἦτοι πρόεδρος τῆς Συγκλήτου ἐπὶ Βοτανειάτου, ἀναγράφει τὸ Μακρὸν χωρίον εἰς τὸ τυπικὸν τῆς μονῆς τοῦ Πανοικτίμονος, μαρτίου 1077, ὅποτε, φαίνεται, ὅτι τὸ κατεῖχε. Τὸ τυπικὸν ἐξέδωκεν ὁ Σάββας, Μ. Β. τ. Α', σ. 19, Μιχ. Ἀτταλειάτης. Διάταξις ἐπανασταμβάνεται δις, ὅτι εἰς τὸ ἐν Ραιδεσιῶ πτωχοτροφεῖον του τοῦ Πανοικτίμονος προσαρτᾷ, μεταξὺ ἄλλων κτημάτων του «προσέτι τὸ πρᾶτόν μου τοῦ Σελοκάκα σὺν τῷ Μακρῷ Χωρίῳ», ὡς καὶ εἰς τὸ ἐπικυρωτικὸν χρυσοῦβυλον τοῦ Μιχαήλ Δούκα, αὐτόθι, σελ. 52.

ἐπανάστασιν τῶν ἀριστοκρατῶν, 1185, μετὰ τὴν Λατινοκρατίαν, τοὺς ἐμφυλίους πολέμους τῶν ἐλλήνων καὶ τὴν πολιτικὴν παρακμὴν τοῦ Βυζαντίου, τὰ φέουδα ἔξω τῶν τειχῶν του, ἀφοῦ πολυτρόπως ἐφορολογήθησαν, ἀλλοιωθέντα, μετήλλαξαν κυρίους καὶ μετὰ τὴν Ἄλωση τῆς Κ)λεως ἐξειλίχθησαν εἰς τουρκικὰ τιμάρια καὶ τσιφλίκια. Τοὺς παλαιότερους «θεληματάρχους» διεδέχθησαν τούρκοι κτήτορες, Ἕλληνες καὶ ἀρμένιοι¹⁾, ἀγορασταὶ ἢ ἐνοικιασταὶ τῶν παλαιῶν τιμαρίων καὶ τῶν μοναστηριακῶν γαιῶν, πού ἐχαρίζοντο ἀπὸ τοὺς σουλτάνους, ὅπως προτιήτερα ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας, ὡς ἀμοιβὴ ὑπηρεσιῶν ἢ πρὸς συντήρησιν ἀπομάχων συγγενῶν καὶ εὐνοουμένων γυναικῶν καὶ μεγιστάνων.

Ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας, ιε', ις' καὶ ιζ', ζῆ βίον ἀφανῆ...

Τὸν ιη' αἰῶνα τὸ χωριὸν κατωκεῖτο ἀπὸ τούρκους, οἱ ὁποῖοι τὸ 1683 (ἐγείρας 1099) ἔκτισαν τζαμί ξύλινον, κατ' ἄλλους πολὺ παλαιότερα, τὸ 1645 (τουρκ. χρον. 1061), ἐκτίσθη τὸ ξύλινον τζαμί παρὰ τοῦ Κοτζᾶ Μουσταφᾶ πασαλῆ Δερβίς Μεμετ ἐφένδη, πλησίον τῆς ἀγορᾶς (τζαμί κεμπήρ) πού ἐκάη τὸ 1876 (ἐγείρας 1292) καὶ τὸ 1920, ἀνεκτίσθη δὲ πέτρινον παρὰ τοῦ Κασάπ Σαμπάν ἀγᾶ, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων μέχρι σήμερον μνημονεύονται εἰς τὰ Μεβλούτια. Ἡ χρονολογία εἶνε γραμμένη ἐπάνω εἰς τὴν βρύσιν τοῦ τζαμιοῦ ἀργότερον, 1914—1923, ἐθεμελιώθη καὶ τὸ νεώτερον τζαμί εἰς τὸ Καρτάλ τεπὲ τοῦ χωριοῦ, παρὰ τὰ χριστιανικὰ νεκροταφεῖα, καθὼς καὶ δημόσιον λουτρόν, ἤδη ἄχρηστον. Ὁ παλαιὸς αὐτὸς τουρκικὸς πυρῆν, μετὰ τὸ ἀπαραίτητον καφενεῖον του, σώζεται καὶ σήμερον. Ἡ μετὰ τὸ 1760 μεταφορὰ ἐδῶ τοῦ κυβερνητικοῦ πυριτιδοποιείου²⁾, πού ἐθεμελιώθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς βυζαντινῆς Μαγναύρας καὶ τῆς βυζαντινῆς ἐπίσης μονῆς τοῦ Ἁγ. Παντελεήμονος³⁾, ἐγένεν αἰτία τῆς συγκεντρώσεως περισσοτέρων τούρκων· περὶ τὸν πυρῆνα δὲ αὐτὸν ἀνεπτύχθη τὸ νεώτερον προάστειον κατὰ τὸ Εἰκοσιένα.

Πρὸ τοῦ 1821 ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἄλλη δὲν εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὰ βυζαντινὰ παρεκκλήσια α) τῆς ἄλλοτε μονῆς τοῦ Ἁγ. Παντελεήμονος, κατὰ τὸ ΝΔ ἄκρον, ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ πυριτιδοποιείου· καὶ β) ἢ τοῦ Ἁγ

1) Ἀρμένιοι εἰς τὴν Ἁ. Θράκην ἐγκατεστάθησαν τὸ 575, ὅπως καὶ τὸ 945

2) Τὸ πυριτιδοποιεῖον πρὸ τοῦ 1750 ἦτο ἐντὸς τῆς Πόλεως, παρὰ τὸ νῦν Μπαρούτ χανε τζαμισί, τὸ κατανικρὸ τῆς Πύλης τοῦ Μεβλεαχανέ. Ἐπειτα μετεφέρθη εἰς τοὺς ἔξω τοῦ Ἐπταπυργίου κήπους τοῦ Ἰοκωνδερ-τελεμπῆ. Μετὰ τὸ 1760 μετεφέρθη εἰς Μακροχώρι, ὅπου κατὰ τὴν θεμελιώσιν του ἐχρησιμοποιήθησαν ὕλικά τῆς Μαγναύρας.

3) Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγ. Παντελεήμονος οἱ αὐτοκράτορες ἐτέλουν πανηγυρικὴν προέλασιν μετὰ ὅλην τὴν αὐλὴν καὶ τοὺς συγκλητικοὺς καὶ κατὰ τὸν ΙΓ αἰῶνα ἀκόμη, Κ. Πορφυρογέννητος.

Μάμα, λείψανον τοῦ ὁμωνύμου βυζαντινοῦ ναοῦ τοῦ Ἐβδόμου, ΒΔ μεταξὺ Ἁγ. Στεφάνου καὶ Μακροχωρίου.

*
* *

Καὶ πρὸ τοῦ 1800 εἰς τὸ Μακροχώρι ὑφίστατο συντεχνία Ἑλλήνων ὀρθοδόξων λαχανοκηπουρῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τότε καὶ οἱ μόνοι σχεδὸν Ἕλληνες κάτοικοι του.

Περιβόλια καὶ ἐκτεταμένοι λαχανοκήποι μὲ ποιητικὰ μαγγανοπήγαδα τὸ ἐκάλυπτον· θεῶρατα πλατάνια, κυπαρίσσια, ἑληές, τσικουδιές καὶ καρυδιές ἐσημαίτιζον κατὰ τόλους συστάδας δροσεριάς. Ἐξ αὐτῶν προέκυψαν αἱ συνοικίαι : Ὁ Ἑ λ α ι ῶ ν α ς ἢ τὸ Ζεϊτινλίκι, οἱ Κ α ρ υ δ ι ἔ ς ἢ τὸ Τζεβιζλίκι καὶ τὸ Σ α κ ι ζ ἄ γ ἰ ἄ τ ς. Ἰδιοκτῆται τῶν κήπων του ἦσαν Ἕλληνες ἠπειρώται, καιαρυγιόντες ἐδῶ ἀπὸ τὰς καταδιώσεις τοῦ Ἀλῆ πασᾶ μὲ ἔνδυμα τὰ μαύρα μάλλινα π ο τ ο ῦ ρ ι α.

Ἡ συντεχνία αὐτὴ τὴν 2 Μαΐου 1832 ἔκτισε τὸν ναὸν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου¹⁾ ἐπὶ γηπέδου λαχανοκήμου, ποὺ ἐδώρησαν οἱ ἀδελφοὶ Πέτρος καὶ Σαράντης Γιάντζογλου, διό, εἰς ἔνδειξιν, ἐπὶ τοῦ ἔξωτερικοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ ὑπάρχει σκαλισμένον δίκελον.

Τὸ ἐξαιρετικῶς εὐάκρον καὶ ὑγιεινὸν κλίμα τοῦ χωρίου, ἢ ἀφθονία ἐκλεκτῶν ψαριῶν, κυνηγίου καὶ θαυμασίων νοσπῶν λαχανικῶν²⁾, τὰ θαλάσσια λουτρὰ καὶ τὰ ἀφθονα νερά του, ὅσον καὶ ἡ εὐκολωτέρα συγκοινωνία του μὲ τὴν Πόλιν, ἐνωρίτατα ἐπύκνωσαν τοὺς κατοίκους του. Ἡ ἴδρυσις τοῦ κυβερν. ὑψιστατοποιείου τὸ 1844, ὅπως προτῆτερα τοῦ πυριτιδοποιείου, συνεκέντρωσε καὶ ἀρμενίους ἐργάτας, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς πλουσίους ἐπιχειρηματίας, οἱ ὁποῖοι τὸ ἴδιον ἔτος ἔκτισαν ναὸν καὶ σχολεῖον.

1) Ὁ Ἁγ. Γεώργιος θεωρεῖται ἰδιαιτέρως τοπικὸς Ἅγιος τῆς Θράκης, ὅπως καὶ ἡ Ἁγ. Παρασκευή, τιμώμενος καὶ ἀπὸ τοὺς τούρκους, οἱ ὁποῖοι τὴν 23 Ἀπριλίου, Χιτιρλέζ, χαίροτον, ὅπως καὶ οἱ Ἕλληνες ἀγρόται, τὸν ἐρχομὸν τῆς ἀνοιξέως, οἱ κυβερνητικοὶ ἐργάται ἐνδύονται τὰ ἄσπρα καλοκαιρινὰ των ἀποτελεῖ τὴν πρωτοκαλοκαιριά των. Ὁ ναὸς αὐτὸς τὸ 1864 ἐμαρμαροστρώθη· χορηγία τοῦ Ἰωάννου Τζηρᾶ κατεσκευάσθησαν τὸ δεσποτικὸν καὶ ὁ ἄμβων ὅμοια· τὸ 1894 ἐπεσκευάσθη διὰ τὰς φθοράς τοῦ σεισμοῦ τῆς 28 Ἰουνίου καὶ ἐπεξετάθη ὁ ἀλόγουρος, ὅπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος ἐπὶ γηπέδου παραχωρηθέντος διὰ τρίτην φορὰν ἀπὸ τοὺς γέγοντας πλεόν ἀδελφοὺς Γιάντζογλου τὴν 26/10/1904 ἢ Ἀρτεμισία Κλ. Χατζοπούλου ἀφιέρωσε θαυμασίον βῆλον τῆς ὁραίας Πύλης, κεντημένον κατὰ τὴν τεχνικὴν τῶν Γκομπτελέν (Gobelins) εἰκονίζον τὸν Χριστὸν εἰς τὸ δισκοπότηρον· τὸ 1913 ἐβάφη τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ 1933 ἐπλακοστρώθη ὁ περίβολος ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς κοινότητος Δημ. Λαμπριδῆ.

2) Ὁ Πολύβιος ἐξυμνεῖ τὴν νοστιμάδα τῶν λαχανικῶν τῆς Θράκης.

Πρῶτοι οἰκιστὰι τοῦ χωρίου ἐκ τῶν ἐλλήνων ἦσαν οἱ ἀδελφοὶ Γιάντζογλου, οἱ Τσικουρλήδες (ἐκ τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ κτήματος Τσικούρ μπουστάν), οἱ Ζαχαριάδαι, ὁ Ἥλιος ὁ Κουτσός, ὁ Σταυρῆ Τσορμπατζῆς, ὁ Χατζῆ Θεοδωρῆς Χατζόπουλος, Καρπενησιώτης, πατὴρ 10 παιδιῶν καὶ ἰσαριθμῶν οἰκογενειῶν, ὁ Γιάγκο καὶ Δημήτρη Τσορμπατζῆς Μαλλινόπουλοι, ὁ Κούμπογλους, ὁ ἀρμένιος Μπαρουτσήμπασης Ἀρακὲλ ἐφέντης Δαδιάν, ὁ Μπαχτσεβανιάν, ὁ Κιρκὸρ μπέης, ὁ Ἥλιος ἐφέντης Τσαγιάν²⁾ ὑφυπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν. Ἡ πυρκαϊά, πού κατέστειψε τὸ Μουχλιὸ τοῦ Φαναριοῦ, ἔφερεν εἰς τὸ Μακροχώρι τὸ 1857 τὸν Νικ. Ἀσκεπὴν, ἀρχηγὸν πολυμελεστάτης οἰκογενείας. Τὸ 1862 ἐδῶ ἔγινεν ὁ γάμος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς μεγάλης οἰκογενείας Φαμπιάτου, πού ἔπειτα μετώκησεν εἰς Ἅγιον Στέφανον, ἥδη δὲ ἀπόγονοί της, οἱ κ. Πάρις καὶ Ἰωάννης, ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἀθήναις. Ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου, μετὰ περιπλάνησιν ἐτῶν, ἔφερε τὸν Ἰωάννην Τζηρᾶν, 1865 καὶ τοὺς υἱοὺς του Μηκὲν καὶ Γεώργιον, τότε μαθητὰς τὸ 1864, μετὰ τὸν τουρκικὸν διωγμὸν τῆς Θεσσαλίας, ἐγκατεστάθη εἰς αὐτὸ ὁ ἐκ Ζαγοράς τοῦ Πηλίου μεγαλοβιομήχανος Ἰωάννης ἐκ μητρὸς Βόλτος¹⁾, ὁ γέρον ἱατρὸς Καλλιγᾶς, ὁ ὁποῖος ὕπως καὶ ὁ διδάσκαλος Ἀντώνιος Σικελιανὸς διεκρίνοντο μὲ τὸ τζάρι σάλι των καὶ τὸ ὑψηλὸ καπέλλο τὸ 1872, ὁ Δημ. Μ. Ρακτιβάν, οἰκογενειακῶς μὲ τὸν μόλις ἐπταετῆ τότε υἱὸν του καὶ ὕστερον διαπρεπῆ νομομαθῆ Κωνσταντῖνον Δ. Ρακτιβάν, οἱ ἀδελφοὶ Γεώργ. καὶ Ἀλέξανδρος Τζαννέτοι, ὁ κόμης Ἀλεόν, ὁ Ὀλίβο, Παλμῆρη, ὁ Στέφ. Εὐτυχιδῆς, ὁ Μιλτιάδης Μεζίκης καὶ ὁ Ἀλέξ. Ξανθόπουλος φαρμακοποιοί, οἱ νομομαθεῖς ἀδελφοὶ Γεωργιάδαι, ὁ Περ. Παντελίδης, ὁ Καπετὰν Τζώρτζης Μολφέσης, ὅλοι ἀρχηγοὶ πολυτέκνων οἰκῶν. Οἱ Νικ. καὶ Γεώργ. Σωσίδης, οἱ Ἡσαΐας καὶ Θεόδ. Ἀσλάνη, ὁ Σταῦρος Κέμπεζης, ὁ Ἰ. Πολυζέτης, ὁ νομισματολόγος Κωνστ. Μακρίδης, ὁ υἱὸς του Θεόδωρος, ἀρχαιολόγος, ὁ Κ. Ραζῆς, Ν. Μαυρογένης, οἱ Δημ. καὶ Κ. Σαχίνης, ὁ Βασιάδης, οἱ Χίοι Ἀλέξ. Μυλωνάδης, Γεώργ. καὶ Σταμ. Κουτσουράδης, Στέφ. καὶ Ἰ. Χαλκούσης, Δ. Λαγούτης, Ἀναστ. Περσίδης, Παν. καὶ Θεολ. Κωνσταντινίδης, Ἀναστασάκης ἐφ. καὶ Σπυράκης ἐφ. Λαζαρίδαι, α' τάξ. βαθμοῦχοι τοῦ Ὑπουρ. Οἰκονομικῶν, ἀπὸ τὴν Ἀμίδα τοῦ Διαρβεκιρ τῆς Μεσοποταμίας, χαϊχορούμηδες, ὁ Ἄν. Ἀραβανόπουλος, οἱ Γ. καὶ Θ. Εὐστρατιάδαι, ὁ Κωνστ. Κυπραῖος, α' διερμηνεὺς τοῦ ἑλλ. Προξενεῖου, ὁ Ἄπ. Παντζαλῆς, Κ. Καρακάσης, Δημ. Καραμᾶνος, Ἰερ. Τσιγκίρογλους, οἱ Γ. καὶ Ν. Πίντζα, Κ. Τζιβανόπουλος, Ν. Καϊναδάν, Ἰσ. καὶ Ὀδ. Σισμάνογλου,

1) Ὁ Ι. Βόλτος ὠνομάζετο ἐκ πατρὸς Παπαδημητρίου ἐπεκράτησεν ὅμως ἡ ἔκφρασις τῶν συγχωρινῶν του «ὁ υἱὸς τῆς Βόλτου», ἐπίθετον ἐπικυρωθὲν καὶ διὰ τουρκικοῦ φρεφᾶ ἔπειτα εἰς τὴν Κ/λιν.

2) Ὁ υἱὸς του Ὀνικ. Τσαγιάν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, μετὰ τὸ 1920, πρέσβυς τῆς Ἀρμενικῆς Δημοκρατίας εἰς τὰς Ἀθήνας.

Στυλιανὸς Σταυροῦδης, κρητικὸς τὸ 1900 1906, Ἴππ. Ζαγανιάρης, ὁ Ὀχανίδης, ὁ Χαντζίρας, ὁ ἱατρός Τηλέμαχος Παπαδημητρίου, γεννηθεῖς τὸ 1840 θανόντων τὸ 1924 καὶ ἐγκατασταθεῖς εἰς τὸ Μακροχώρι τὸ 1880. Οἱ τοῦρκοι τὸν ὠνόμαζαν «τσιφτέ σακαλιῆ». Ὁ Πατριάρχης Λιούσιος ὁ Ε΄ καὶ ἄλλοι, μεγαλέμποροι, τραπεζίται, βιομήχανοι, λόγιοι.

Ἀπὸ τοὺς τοῦρκοὺς Μακροχωρίτας διακρίνοντο ὁ φιλελληνικώτατος Ἀμπτουραχιμὴν ἐφένδης, ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν, ὁ Χαλλῆλ μπέης, πρόεδρος τῆς Λημαρχίας Κ/λεως, ὁ Ἐμπουζῆ Τεφίκ, καθηγητῆς, γεωρυσιαστῆς καὶ λογογράφος, ἀπὸ τοὺς πρώτους νεωτεριστὰς τῆς Τουρκίας, ὁ Ριζῆ μπέης, πρόεδρος τοῦ Κομιτάτου τῶν νεοτούρκων μετὰ τὰς τρεῖς ὑψηλὰς καὶ ὀρειοσιτάτας ἀδελφίας του, τὰς ἐπιλεγόμενας Ἰγγιλίς χανούμ, ὁ Χαμδῆ μπέης, διοικητῆς τοῦ Πέραν καὶ ἄλλοι.

Ἡ συγκοινωνία ἐγένετο ἀκόμη ἀπὸ μὲν τοὺς ἐργατικοὺς πεζῆ, ἀπὸ δὲ τοὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς ἐδιόρους ἐν γένει μετὰ ὑποζύγια. Ἡ τότε παιδοῦλα Ἀγαθονίκη Ἀσκηπῆ διηγεῖται ὅτι τὸ 1867, διὰ νὰ προφθάνῃ κάθε Λευτέραν τὰ μαθήματα τοῦ σχολείου της εἰς τὸ Λιπκοράναρο, ὅπου ἐλειτούργει τὸ Ἄγιοταφιτικὸν Παρθενναγωγεῖον — διευθυνόμενον ἀπὸ τὴν περιήρημον διδασκάλισσαν Χρυσούλαν Στ. Ἰωαννίδου — ἐπῆγαινε μετὰ τὸ ἄλογον τοῦ πατρὸς της καὶ τὸν σέλισην (ὑποκόμον) τὸ ἄλογον ὕστερα ἐπέστρεφεν εἰς τὸ Μακροχώρι, ἐνῶ ἐκεῖνη ἔμενον καθ' ὅλην τὴν ἐβδομάδα εἰς τῆς θείας της, εἰς τὸ Μουχλιὸ τοῦ Φαναριοῦ, ἐπιστρέφουσα πλησίον τῶν γονέων της το ἀπόγκημα τοῦ Σαββάτου, ὅποτε ἔπαναν τὰ μαθήματα.

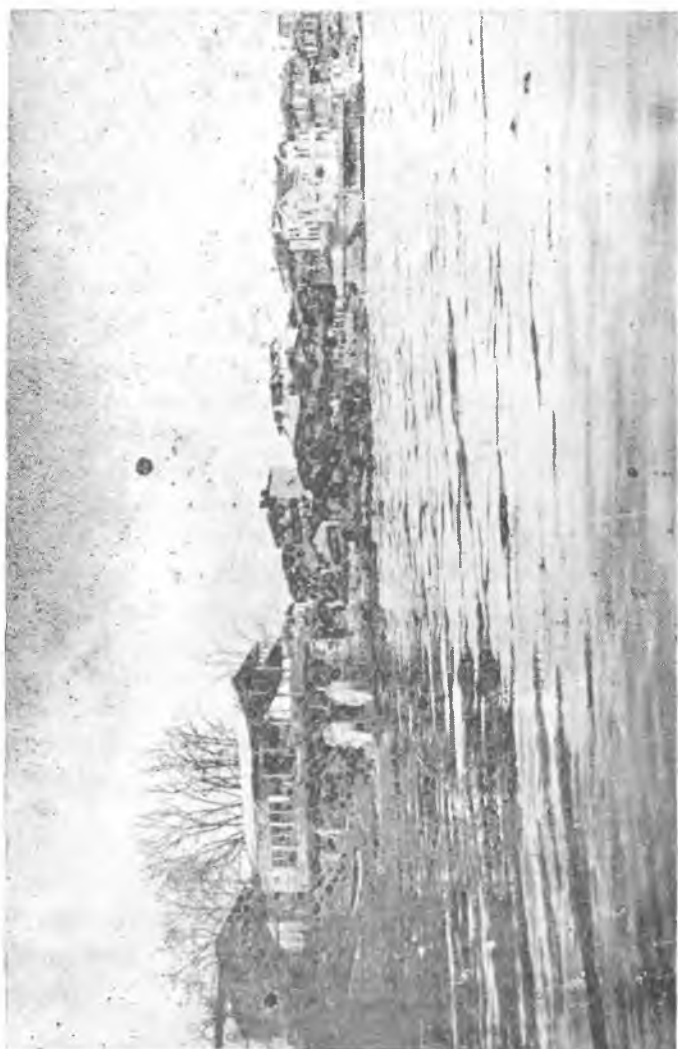
Συγχρόνως ἐπῆρχε τοπικὴ ἀτμοπλοικὴ συγκοινωνία, δι' ὅσους δὲν ἐβιάζοντο. Καθημερινῶς ἔφευγαν δύο ἀτμόπλοια τὸ πρῶν, προερχόμενα ἀπὸ τὸν Ἄγ. Στέφανον, μετὰ σταθμοὺς τὰ Ψωμαθειά, τὸ Κοντοσκάλι (Κοῆμ καποῦ) καὶ μετὰ τέρμα τὴν γέφυραν τοῦ Γαλατᾶ, διὰ νὰ ἐπιστρέψουν πρὸς τὸ ἑσπέρας· ἀλλ' οὔτε αἱ ἀναχωρήσεις, οὔτε αἱ ἀφίξεις των ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἀκριβῶς καθωρισμέναι, ὅταν ἰδίως ἔπνεε σοροκάδα, ὅποτε τὸ δῶρον ταξέιδι ἐγένετο τετράωρον . . .

Ὅταν δὲ, τὴν 6 Ἀπρ. 1870, ἤρχισεν ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία, συντομέυσασα τὴν διαδρομὴν μέχρι τοῦ Σιρκετζῆ εἰς 36' τῆς ὥρας καὶ ἔξασφαλίσασα εἰς κάθε καιρικὴν συνθήκην, τὰ ἡμερήσια ταξέιδια πρὸς τὴν σκεπαστὴν ἀγοράν, — τὸ μεγίλο Γουρσῆ τῆς Πόλης, — προεκλήθη συρροὴ ἀπὸ τὰ μεσόγεια χωριά, τὸν Καλαρά, Σαφρά, Νύρες, ἀπὸ τὸ Φανάρι, ἀπὸ τὰ Ψωμαθειά, τὰ Ταταῦλα καὶ τοὺς Ἐπιβάτες, τὴση, ὥστε «τὸ νεοστὶ συνοικισθὲν κομῦδριον», ὅπως τὸ ἀποκαλεῖ τὸ 1856 ὁ Βυζάντιος ¹⁾, τὸ 1864 εἶχεν ἐν ὅλῳ οἰκίας 120, τὸ δὲ 1878 μονίμους ἑλληνικὰς οἰκογενεῖας 60—

1) Σκ. Βυζαντ. ΚΠ. τόμ. Β', σ. 170

80, τούρκους καὶ ἀρμενίους ἀρκετοὺς καὶ τόσον ἠϋξήσεν ἕως τὸ 1892, ὥστε, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ γειτονικά χωριά, κατὰ τὸν κ. Γεδεών, «ὠμοί- αζε πρὸς πόλιν».

Εἰς τὰ παρεκκλήσια του προσετέθη τὸ «ἀγίασμα» τῆς ἁγ. Παρα-

Τὸ παραλίον καφενέιον τοῦ Θερμογιάννη εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ Ρυμ Κίφισσσι, στηριζόμενον ἐπὶ τῶν ἑρείπιων τοῦ Καστελλίου τῶν Θεοδοσιανῶν.

σκευῆς, ἀνατολικῶς, πέραν τῆς σιδηρῆ γραμμῆς, κατὰ τὸν λαχανόκηπον τοῦ Δημητροῦ Τσορπατζῆ Μαλλινοπούλου, καὶ τὸ «ἀγίασμα» τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Ἀποκεφαλιστῆ, νοτίως τοῦ ἁγ. Μάμα παρὰ τὰ τρία κυπαρίσσια· μετὰ τὰς ἀνασκαφὰς δὲ τοῦ 1914, εἰς τὴν Νέαν συνοικίαν (Γενί μα-

γάρι) ἔδωκε τῆς οἰκίας Βαλάνου ἀπεκαλύφθη καὶ σώζεται τὸ θυμαρίσιον
μοσαϊκὸν τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτι-

Παραλία Μακροχωρίου.
Ἀριστερὰ τὸ καφενεῖον Θερμογιάννη, δεξιὰ ἡ πιάτσα τοῦ Ἀνέστη.

στοῦ, κτίσματος τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, τοῦ μετεβλήθη ἔπειτα εἰς ναὸν
Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ τέλος εἰς μονὴν τοῦ Βαπτιστοῦ ἐπὶ τὴν ἔξου-
σίαν τοῦ Νικηφόρου Βοτανεϊάτου καὶ ἔπειτα τῆς χήρας βασιλείσσης τοῦ
Μεγαλῆ Παγαπανάκη καὶ τοῦ υἱοῦ τῆς Κωνσταντίνου (Ζωναράς).

1) Εἰς τὴν θείαν αὐτὴν ὁ κ. θ. Μακροδῆς τοποθετεῖ τὸν ναὸν τῆς ἁγ. Θεο-
δότης.

Ἡ εὐκόλος εἰς τὸ Μακροχώρι κάθοδος τῶν περίξ ἀγροτῶν ἐπέβαλε καὶ τὴν ἐδῶ μεταφορὰν τῆς ἔδρας τοῦ δικαστηρίου¹⁾ ἀπὸ τὸν Μικρὸν Τσεκμετζέν, 1870. Ἐκτοτε ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτὸ Σαραντακκλησιῶται, Ἀδριανουπολίται, Χῖοι, Ἀνατολίται μεγαλέμποροι καὶ τραπεζίται, ὅπως μετὰ τὴν Συνθήκην τοῦ Ἁγ. Στεφάνου, καθολικοί, 1880, κτίσαντες ναόν, 1885, σχολὴν καλογραϊῶν τὸ 1883 καὶ τὸ 1895, σχολὴν τῶν Ἀδ'φῶν Maristes,

Ἀκρογιαλιά Μακροχωρίου. Ἀπὸ τὰ σπίτια Ὀλίβο ἕως τοῦ Γκόφα.

ἐνῶ οἱ τοῦρκοι εἶχον ἤδη δύο σχολεῖα πρώτης παιδείσεως, ἀπὸ τοῦ 1900 ἔδρυσαν γυμνάσιον θηλέων καὶ τρίτον νηπιαγωγεῖον ἀπὸ τοῦ 1931.

Τὰ 3/5 τῶν κατοίκων ἦσαν Ἕλληνες, 1/5 τοῦρκοι καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἀρμένιοι καὶ εὐρωπαῖοι. Τὸ 1884 εἶχε 250 οἰκογενεῖας ἑλλήνων καὶ περὶ τὰς 150 ἄλλων ἐθνοτήτων.

Τὸ 1877 καὶ ἡ κοινότης αὐτὴ ἐξέδωκεν «ἀντικαταστατικά» νομίσματα ἐπὶ λεπτοῦ καρτονίου ἢ «παράδες τῆς ἔκκλησίας» διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ναοῦ τῆς. Ὁ δήμαρχός της ἦτο πάντοτε Ἕλλην, καὶ οἱ δημοτικοὶ σύμβουλοι καὶ σύμβουλοι τοῦ μικτοῦ δικαστηρίου, οἱ ἀζάδες, κατὰ πλειοψηφίαν Ἕλληνες ἐκλεκτοί.

Διοικητικῶς τὸ Μακροχώρι ἀπετέλει καίμακαμαῦτον. Ὁ καζᾶς του ἐλέγετο τοῦ Μικροῦ Τσεκμετζέ (Τσεκμετζεῖ Σαγιῶ) καὶ ἐξηγητὰτο ἀπὸ τὴν Διοίκησιν Μετροῶν ἕως τὸ 1910. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν νεοτούρκων τὸ Μακροχώρι ὑπήχθη εἰς τὴν πρωτεύουσιν. Λόγῳ τῆς π ο λ ι -

1) Ἡ α' σφραγὶς τοῦ δικαστηρίου τοῦ Μακρ. ἔφερε τὰς λέξεις «Κιουτσούκ Τσεκμετζέ μεχκεμεσί» καὶ οὐχὶ Μακροχώρι, ἀναφέρει ὁ Γεδεών. «Θρακικά», 7ος.

τ ι κ ῆ ς κ α τ α σ τ ἄ σ ε ω ς τ ῶ ν ἔξ ω τ ῶ ν τειχῶν χριστιανῶν καὶ Μουσουλμάνων οἱ κάτοικοί του ὑπῆγοντο εἰς τὸν στρατιωτικὸν φόρον (μπεντέλ), ὑπόλειμμα τοῦ κεφαλικοῦ φόρου (χαράτσι). Ἐπομένως οἱ Μακροχωροῦνται, τοῦρκοι, χριστιανοὶ καὶ ἔβραῖοι ἐπλήρωναν μπεντέλ πρὸ τῆς γενικῆς ὑπαγωγῆς τῶν ὀθωμανῶν ὑπηκόων εἰς τὴν θητεῖαν (1908).

Σήμερον εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Μπακίρ κιοῦ ὑπάγονται 18 ὅλα χωριά καὶ ἐπαύλεις. Ἐξαρτᾶται δὲ ἐκ τοῦ νομοῦ Κων/πόλεως.

Ἀπ' αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοῦ 1930 ὁ ἑπαρχος Ἁγ. Στεφάνου, καθὼς καὶ ὁ τοῦ Καλφάκιοῦ (νῦν Μαχμουτὶ βέη) Ἡ δημορχία Μπακίρ κιοῦ ἀπὸ

Ὁ παπᾶ Χριστόδουλος Φλωρᾶς.

Ὁ ἱατρός Τηλέμαχος Παπαδημητρίου 1840—1924.

τοῦ 1909 διηρέθη εἰς 5 κεντρικὰς συνοικίας : Σικιζ ἀγάτς, Τζεβηζλίκ, Ζεϊτινλίκ, Γενῆ μαχαλιᾶ καὶ Καρτάλ τεπέ.

Ἀπὸ τοῦ 1936 κατηργήθησαν τελείως οἱ Μουχτάρηδες τῶν κοινοτήτων. Ἀπὸ τοῦ 1930 οἱ ἐπὶ τόπου διοικηταὶ εἶνε συγχρόνως καὶ δήμαρχοι, διοριζόμενοι, ὑπὸ τοῦ ὑπουργ. τῶν ἐσωτερικῶν τὰ δημορχιακὰ καταστήματα ἐκτελοῦν τὰ καθήκοντα τῶν μουχτάρηδων.

Ἱερατεῖον τοῦ χωριοῦ : τὸν Ἡπειρώτην γραμματοδιδάσκαλον Παπᾶ Γιάννην, ἱερατεύσαντα ἴσως καὶ πρὸ τοῦ 1832 μέχρι τοῦ 1871, ἐπὶ μουχτάρη Νικ. Ἀσκεπῆ ἢ Ἀτσιμπάση, διεδέχθη, περὶ τὸ 1874—1888, ὁ ἐκ Σιατίστης Παπαχριστόδουλος Φλωρᾶς, ἀρχιμανδρίτης, ἀποθανὼν τῷ 1892, ἐνῶ συγχρόνως διετέλει ἱερεὺς ὁ ἐντόπιος παπᾶ Ἀγαθάγγελος Χατζῆ Θεοδωρῆς Καρπενησιώτης ὡς διάκονος ὁ παπᾶ Χαράλαμ-

πος, ἐπὶ 35ετίαν καὶ πλέον ἐργασθεὶς αὐτόθι, ἐπὶ μουχτάρῃ Θεοφίλου Κοντοπούλου.

Τὸ 1890—95 προϊστάμενος ἀρχιμανδρίτης διετέλεσεν ὁ ἐκ Δαρδανελίων Νικόδημος (ἔπειτα ἐπίσκ. Τρωάδος καὶ τὸ 1900 μητροπολίτης Νευροκοπίου). Εἰς τοὺς ἱερεῖς προσετέθη ὁ παπᾶ Ἀποστόλης. Τὸ 1895—1903 ἀρχιερ. προϊστάμενος ὁ Τιμόθεος Βυζάντιος, εἶτα ἐπίσκ. Γαγγρῶν (θανὼν τὸ 1916 εἰς τὸ γηροκομεῖον Ἀθηνῶν). Τὸ 1903—Νοεμβρίου 1911, ἀρχιερατικῶς προΐστατο ὁ ἀρχιμανδρίτης Σωκρ. Σταυρίδης, ἐκ Σηλυβρίας (εἶτα μητροπολίτης Ἱερισσοῦ καὶ Ἄγ. Ὀρους). Τὸ 1904—1907 ὁ Μαδύτιος ἱερεὺς Παρθένιος Πετρίδης. Τὸ 1912 ὁ εἶτα Χαριουπόλεως, Γεννάδιος Ζησιιάδης.

Τὸ 1918—20 ἀρχιμανδρίτης ὁ ἔπειτα Ναζιανζοῦ, ὁ ἐκ Κ/λεως, Φιλόθεος Παπακωνσταντίνου καὶ ἱερεῖς, ὁ Χῖος Θεόδωρος Παπαθεοδώρου, ὁ ἐκ Σηλυβρίας Ἰωάνν. Κωνσταντινίδης καὶ διάκονος ὁ ἐξ Ἡρακλείου Κρήτης Φώτιος Θεοδοσάκης. Ὅμοίως ἱερεῖς διετέλεσαν ὁ Ἱεροθέος Κατσάνης, ὁ Νύφων, ὁ Κυπριανός. Ἀπὸ τοῦ 1936 προΐσταται ὁ Νικόδημος Κλωσταρίδης.

Ἰ α τ ρ ο ἰ τ ο ὕ χ ω ρ ι ο ὕ : Παλαιότερος εἶνε ὁ γέρον Καλλιγᾶς περὶ τὸ 1875. Ἀπὸ τὸ 1880, ὁ ἐξ Εὐρυτανίας Τηλ. Παπαδημητρίου μέχρι τοῦ θανάτου του, 1924. Ὁ Γεώργ. Βενετσιανοπούλος, ὁ Θεωφράκης μπέτης Ἀσκεπίδης, στρατιωτικὸς ἰατρός, ὡς καὶ ὁ Γιάγκο μπέτης Ὁρντουλόγλου, ἀντισυνταγματάρχης τοῦ τουρκ. στρατοῦ. Ὁ Θεόδ. Κεσίσογλους, ὁ ἐκ Τήνου Γεώργ. Ἀπέργης, ὁ Δάλλας, ὁ Κ. Μαλλῆς, ὀδοντοῖατρός καὶ οἱ ἀρμένιοι Τουλιάν, Ναχαμπετιάν, πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ ὁ Ναζαρετιάν, ὄλοι διακεκριμένοι ἐπιστήμονες. Φαρμακοποιοὶ δὲ ὁ Ὀν. Ναχαμπετιάν καὶ Ἀρταριάν.

Ἐ λ λ η ν ι κ ᾶ κ ο ι ν ο τ ι κ ᾶ σ χ ο λ ε ῖ α Κατὰ τὸ 1832 τὸ χωρίον εἶχε κ ο ι ν ὸ ν σχολεῖον εἰς τὸν νύρθηκα τοῦ Ἄγ. Γεωργίου καὶ πρῶτος διδάσκαλός του ἀναφέρεται ὁ ἡπειρώτης Παπα-Γιάννης, ἄγνωστον ἀπὸ πότε καὶ ἕως πότε διδάξας.

Κατὰ τὸ 1840—41, σύμφωνα πρὸς τὴν ἐγκύκλιον Ἀνθίμου Δ'. τὸν ἱερέα ἀντικατέστησε λαϊκὸς διδάσκαλος καὶ ἡ διδασκαλία ἐσυνεχίσθη μέχρι τοῦ 1865 ἀπρόσκοπτα εἰς τὸ κελλί, νῦν ἐπιτροπικὸν τοῦ ναοῦ καὶ εἰς τὸν αὐλόγυρον, μὲ τὸν ἀλληλοδιδάκτην Ζαχαρίαν Ζαχαριάδην ¹⁾, πατέρα τοῦ Κωνσταντίνου Ζαχαριάδου, καθηγ. τῆς Μεγάλης Σχολῆς, πού εἶναι ἄγνωστον πότε ἀκριβῶς διωρίσθη καὶ πότε ἀπεχώρησε, μὴ εὐρεθέντος κώδικος εἰς τὸν ναὸν τὸ 1936.

1) Κατὰ μαρτυρίαν Κας Ἀγαθονίκης Τηλ. Παπαδημητρίου, θυγατρὸς Νικ. Ἀσκεπῆ ἢ Ἀτσιμπάση, ἐγκατασταθεῖσης αὐτόθι τὸ 1857,

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς χολέρας τοῦ 1865 τὸ σχολεῖον διέκοψε τὰ μαθήματα. Ἐμφανίζεται ἐκ νέου χωρισμένον εἰς τριτάξιον ἀλληλοδιδασκικὸν ἄρρεναγωγεῖον, παραμείναν εἰς τὸ κελλί, καὶ εἰς παρθεναγωγεῖον, λειτουργοῦν τὸ 1868—70 εἰς τὴν οἰκίαν Μπαῖν μπασή¹⁾ τῆς συνοικίας Τζεβιζλικ (Καρυδιές), ἔναντι τοῦ ὀπισθεν τῆς οἰκίας Ἰ. Τζηρά²⁾ κήπου.

Ἀ ρ ρ ε ν α γ ω γ ε ῖ ο ν. Ἀπὸ τοῦ 1868—1875 τὰ ἄρρενα ἐδίδαξεν ὡς ἀλληλοδιδάκτης ὁ σίφνιος Γεώργιος Ψυχούλης¹⁾ μὲ ὑποδιδάσκαλον τὸν ἀδελφόν του Ἀπόστολον καὶ ἔπειτα καὶ τὸν νεώτερον, Μαρίνον. Πολὺ ταχέως ὁμως τὸ κελλί ἀπέβη ἀνεπαρκές διὰ τὰ ἄρρενα. Δι' αὐτὸ τὸ 1871, ἐνεργεία τοῦ τότε μουχτάρη Νικ. Ἀσκεπῆ καὶ τοῦ Χατζῆ Θεοδωρῆ, μὲ ἐράνους³⁾ ἐκτίσθη τὸ πρῶτον σχολικὸν κτίριον τῆς κοινότητος, πέτρινον, διώροφον, ἔναντι τοῦ ναοῦ, εἰς τὴν θέσιν τοῦ παλαιοῦ νεκροταφείου, ποὺ μετεφέρθη εἰς τὸν ἐπεκταθέντα ὀπισθεν τοῦ ναοῦ αὐλόγυρον, εἰς γήπεδον δωρηθὲν καὶ πάλιν ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Γιάντζογλου.

Εἰς αὐτὸ ἐγκατεστάθη τὸ ἄρρεναγωγεῖον ἀμέσως τὸ 1871· ἀπετελεῖτο ἀπὸ τριτάξιον ἀλληλοδιδασκικὸν καὶ διτάξιον ἑλληνικόν.

Τὸ 1873—77 ἐσχολάρχει ὁ ἐκ τῆς Μηχανιώνα τῆς Ἀρτάκης γενικὸς ἢ ἑλληνικὸς Νικ. Σταμίδης⁴⁾ μὲ ὑποδιδάσκαλον τὸν ἐκ Κρήτης ἀλληλοδιδάκτην Μελέτιον Σουδιανόν⁵⁾, διδάξαντα ἐπὶ 17 ὅλα ἔτη εἰς τὴν κοινότητα, 1874—1891, γνωστὸν μᾶλλον μὲ τὸ κύριον ὄνομά του καὶ ἀλησμόνητον εἰς τοὺς μαθητὰς του ἀπὸ τὰ «εὐῆγετε καὶ ὑπερεύγετε» του, ἀνάλογα πρὸς τοῦ Κοραῆ τὰ «εὐῆγε καὶ ὑπέρευγε».

Τὸ 1877—79 φαίνεται σχολάρχης ὁ ἐκ Σιατίστης Ἰωανν. Ἀγακίδης⁶⁾. Κατὰ τὴν ἐκθεσιν Θ. Σαλιτίλη, τὸ 1878 τὸ σχολεῖον εἶχε τετρατάξιον δημοτικὸν καὶ τριτάξιον ἑλληνικὸν μὲ 60 μαθητὰς, ποὺ ἐδιδάσκοντο συνδιδασκτικῶς ὑπὸ δύο διδασκάλους· οἱ μαθηταὶ ἐπλήρωναν δίδακτρα.

Κατὰ τὸ 1879—1882 διηύθυνε διδάσκων ὁ ἐκ τῶν καλῶν καὶ εὐμεθόδων διδασκάλων ἐκ Νεοχωρίου, Κ. Ἀρσενιάδης· ἐκ τοῦ τριταξίου ἔλ-

1) Μαρτυρία κ. Μηκὲ Ἰ. Τζηρά, μαθητεύοντος τότε εἰς τὸ σχολεῖον.

2) Ὁ Ἰωάννης Τζηρᾶς διετελέσεν ἐπὶ πολὺ ἀξῶς, ἦτοι μέλος αἰρετὸν τῆς κοινότητος εἰς τὸ δικαστήριον. Ἐφόρει πάντοτε μαύρη τσόχινη ρεντικότα καὶ σκληρὸ μαῦρο καπέλλο, ὅπως καὶ οἱ υἱοὶ του, ὅλοι τσοχατζήδες.

3) Μαρτυρία Κας Ἀγαθ. Παπαδημητρίου καὶ δος Μυλίστας Δημητροῦ Τσορμπατζῆ Κούμπογλου.

4) Ὁ Ν. Σταμίδης μετὰ τὸ 1890 φαίνεται διδάξας εἰς Ἐπιβάτας καὶ Σηλυβρίαν.

5) Μαρτυρία Νικ. Εὐτυχίδου, δικηγόρου καὶ Κας Θεοδόρας Ἀργυριάδου.

6) Ὁ Ἰ. Ἀγακίδης εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ πολυτίμου «Ὀρθογραφικοῦ τῆς ἀρχ. ἑλλ. γλώσσης» Κ/λεῖ 1891.

ληνικοῦ τμήματος τῆς σχολῆς οἱ ἀπόφοιτοι κατετάσσοντο εἰς τὴν Δ' τάξιν τῆς Μεγ. Σχολῆς τοῦ Γένους¹⁾.

Ἀπὸ τοῦ 1882—1887 ἐσχολάρχει ὁ ἐκ Μουδανίων γηραιὸς σοφὸς καθηγητῆς Ἰωάννης Φιλαλήθης²⁾, με βοηθὸν τὸν Μελέτιον, περιορίσας τὸ ἑλληνικὸν εἰς διταξίον. Τὸ 1883, ὕφισταμένης τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς, ἡ σχολὴ προήχθη καὶ πάλιν εἰς ἑπτατάξιαν· διὸ προσετέθη καὶ τρίτος διδάσκαλος ὁ Κ. Ἀρσενιάδης τὸ β', με πρωτόσχολον, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὸν Νικολ. Ἀλεξ. Τζαννέτον. Μαθητὰς ἡ σχολὴ εἶχεν 120.

Τὸ 1887—88 διηύθυνε διδάσκων ὁ ἔπειτα ἐκδότης τῆς ἐφ. «Ἄγών», Ἰωάννης Λαμπρίδης, ἠπειρώτης, με βοηθὸν τὸν Λάζαρον Χρ. Φλωρᾶν, ἐκ Σιατίστης, ἐπὶ ἓν ἔτος, τέως συμμαθηταὶ εἰς τὴν σχολὴν τοῦ προαστείου, ὅπως καὶ εἰς τὴν Μ. Σχολὴν. Συνεδίδασκεν ὁ τέως διδάσκαλός των Κ. Ἀρσενιάδης, ὁ Νικ Σταμίδης καὶ ὁ Φίλιππος Φιλιππίδης.

Τὸ 1888—89 ἢ καὶ 1890, κατὰ τὴν ἔκρηξιν ἀκριβῶς τοῦ προνομαικοῦ ζητήματος, ἐπὶ Διονυσίου Ε', ἐσχολάρχει ὁ Ἀντών. Παπαδόπουλος, με βοηθοὺς τὸν Μελέτιον καὶ ἄ.

Τὸ 1890—97 διηύθυνεν ὁ ἐκ Σκοποῦ τῆς Θράκης Βασ. Σταυρόπουλος, καλὸς μαθηματικὸς, θανὼν ἐν Μακροχωρίῳ, 1898. Ἐν συνεχείᾳ διηύθυνον οἱ Μητακίδης, Δημ. Γεωργιάδης καὶ ὁ Μαδύτειος Οἰκονομίδης, δ. φ. τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου.

Ἀπὸ τοῦ 1897—99³⁾, κατὰ τὰ ἔκτοτε μόνον σωζόμενα πρακτικὰ τῆς σχολ. Ἐφορείας τῆς κοινότητος, ἐσχολάρχησεν ὁ ἐκ 40 Ἐκκλησιῶν καθ.

1) Κατὰ μαρτυρίαν Λαζάρου Χριστοδ. Φλωρᾶ, ἀποφοιτήσαντος τῆς σχολῆς Μακροχωρίου τὸ 1880. Ὁ Κ. Ἀρσενιάδης ἐδίδαξε καὶ εἰς Σηλυβρίαν.

2) Ὁ Ἰ. Φιλαλήθης (Ὁρφανὸς τὸ ἐπίθετον), 1808—1888, ἐδίδαξε 36 ἔτη εἰς τὴν Μεγάλην Σχολὴν, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν μαθητῆς, τελειοποιηθεὶς 1834—36 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν εἰς τὴν Φιλολογίαν. Ἐδίδαξεν εἰς τὴν Ἀρτάκην μέχρι τοῦ 1834 καὶ ἀπὸ τοῦ 1836—39 εἰς τὴν Αἶνον 1839—40, ὁπότε ἐκλήθη εἰς τὴν Μ. Σχολὴν τὸ 1846—47 καὶ 48 ἦτο ἀρχιδιδάσκαλος Τατασοῦλον· 1848—49 διηύθυνε τὴν Ἐμπορικὴν τῆς Χάλκης· ἐπανελθὼν εἰς τὴν Μ. Σχολὴν, τὴν 6 Ὀκτ. 1861 ἐξέδωκε με τοὺς Κ. Φωτιάδην—εἶτα ἠγεμόνα Σάμου— καὶ τὸν Βασ. Καλλιφρόνα τὸν «Ἀνατολικὸν Ἀστέρα» Κ]λεως. Χάριν αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐπίσης σοφοῦ διδασκάλου Ἀντωνίου Χαριλάου, Ἰωακείμ ὁ Γ. Ἰδρυσεν τὸ ὄρφικιον «διδάσκαλος τοῦ Γένους» ἀπονεμηθὲν εἰς αὐτὸν τὴν παραμονὴν τοῦ 1879 διὰ τὴν ὑπερπεντακοταετῆ διδασκαλίαν του. Εἰκόνα του βλ. Μ. Γ ε δ ε ω ν, Ἀποσ. Χρονογρ. 1932, σ. 89 Ἀπέθανεν εἰς Ρεῦμα.

3) Τὰς ἀπὸ τοῦ 1832—1899 πληροφορίας συνεκέντρωσα καὶ ἐξηκρίβωσα ἀπὸ ἀξιοπίστους μαθητὰς τῶν διδασκάλων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐπεκύρωσαν δὲ πρεσβῦται ἀξιοσέβαστοι διατηροῦντες ἀριστα τὰς ἀναμνήσεις των καὶ ἐπιζῶντες δημογέροντες, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνω καὶ δημοσίᾳ τὰς θεμαῖς μου εὐχαριστίας.

τῶν ἑλληνικῶν Γεώργιος Σεργιάδης 1), δ. φ. τοῦ παν/μίου Ἀθηνῶν, διδάξας προηγουμένως εἰς τὰ Ἀρχιγένεια Λιδασκαλεῖα τῶν Ἐπιβατῶν. Ἀπ' αὐτοῦ ἡ σχολὴ προήχθη εἰς ὀκταταξίαν ἀστικήν· προσετέθη δὲ καὶ ἡ διδασκαλία τῆς τουρκικῆς.

Τὸ 1899—1908 διηύθυνε διδάσκων ὁ ἐκ Μεγαφύματος προλύτης τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Δημ. Πετσόπουλος με βοηθοὺς τὸν ἀριστοῦχον μεγαλοσχολίτην Δημ. Λαμιασκηνόν 2) 1906—08· τὸν μεγαλοσχολίτην μαθηματικόν, ἐκ Χίου, Ἰωάννην Βαμβακῆν, 1899—1906 τὸ α' καὶ 1910—20 τὸ β', θανόντα αὐτόθι· τὸ 1899—1925, τὸν ἐκ Κοντοσκαλίου μεγαλοσχολίτην Χιριάλ. Φωτιάδην· τὸ 1899—1922 τὸν ἐκ τῆς Σχολῆς Ἐυλοπόρτης τοῦ Φαναρίου ὑποδιδάσκαλον Σάββαν Μακρίδην, ἀπὸ τὰ Ἐξη Μάρμαρα, θανόντα ἐνταῦθα· τὸν ἐκ Καισαρείας μεγαλοσχολίτην Ἀγάπιον Ἰγγιλιζογλου, 1901—7, διὰ τὰ τουρκικά· διάδοχός του εἰς τὸ μάθημα τοῦτο, 1907—09, ἦτο ὁ ἐκ Μπασίκας μεγαλοσχολίτης Θεμ. Χωραφιάδης, 1909—1922, διδάξας καὶ ἄλλα μαθήματα· ἀπὸ τὸ 1909—1910 ὁ Α. Ἐαρινός, διὰ τὰ τουρκικά· τοὺς Ρ. Talasso, 1894—1905 καὶ Ἀχ. Μπαλάνον, 1905—8, διὰ τὰ γαλλικά, τὸν Ἥρωα Καλλιφρονα, 1895—1910, διὰ τὴν καλλιγραφίαν καὶ ἰχνογραφίαν, διδάσκοντα καὶ εἰς τὸ παρθENAγωγεῖον.

Τὸ 1908—9 διηύθυνεν ὁ ἐκ τοῦ Λιδασκαλείου Σεργῶν Κωνστ. Παπαδόπουλος, ἀπὸ τοῦ 1909—11 παραμείνας ὡς ὑποδιευθυντής, διδάσκων καὶ τὰ ἑλληνικά τῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ κοινοτικοῦ παρθENAγωγεῖου, ὡς διευθυντοῦ διορισθέντος, 1909—11, τοῦ Φωτ. Πασχαλίδου με βοηθοὺς, κατὰ καιροὺς, τὸν μεγαλοσχολίτην Περ. Κοντόπουλον ἀπὸ τὰ Ἐξη Μάρμαρα, τὸν Ἐμμ. Βέλλην, τὸν Βαφειάδην, Ἰελευθ. Ταπεινὸν κ. ἄ.

Τὸ 1911—1926 τὸ β' διηύθυνεν ὁ Κ. Παπαδόπουλος με τοὺς αὐτοὺς βοηθοὺς· 1912—14 τὴν γαλλικὴν ἐδίδαξεν ὁ ἐκ Μυτιλήνης, ὑψηγῆτης ἤδη τοῦ πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ἰωάνν. Π. Λαδᾶς.

Τὸ 1926—27 ἐσχολάρχει ὁ Δημ. Χαραλαμπίδης. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐθνικοῦ προγράμματος τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας.

Ἀπὸ τοῦ 1927—1938 διευθύνει τὴν σχολὴν, ὑποδειχθεὶς παρὰ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ὁ Χρῆστος Ζαχαριάδης, ἀπόφοιτος τοῦ πανεπι-

1) Ὁ Γ. Σεργιάδης κατάγεται ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς ἐξ Αὐδημίου τῶν Γανοχώρων. Ὁ πατὴρ των, Εὐστράτιος Σεργιάδης ἐχρημάτισε ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδάσκαλος εἰς Σαράντα Ἐκκλησίας καὶ ἐκ τούτου ἀπέκτησαν τὴν ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν καταγωγήν των. Ὁ Γ. Σεργιάδης ὑπῆρξε διδάσκαλος καὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Χρυσόστομου Παπαδοπούλου.

2) Δημ. Δαμασκηνός, Κωνσταντινουπολίτης 1874—1932, λόγιος, δημοσιογράφος καὶ συγγραφεὺς δόκιμος πολλῶν καὶ καλῶν ἔργων.

στημίον Κωνσταντινουπόλεως «Γαλατᾶ Σεράϊ», με βοηθοὺς τοὺς Στυλ. Στυλιανίδην, Μαν. Μαυρίδην, Ἑλένην Ὀνουφρίου, τὴν Ναδιδῆ Χανοῦμ καὶ τὸν Κεμάλ βέην, διδάσκοντας τουρκιστὶ τὰ βοηθητικὰ μαθήματα, πλὴν τῶν θρησκευτικῶν καὶ φυσικομαθηματικῶν.

Τὸ ἄρρεναγωγεῖον ἀπὸ τοῦ 1926 ἀποτελεῖται ἀπὸ 6 τάξεις δημοτικῶν.

*
**

Παρθενναγωγεῖον. — Καὶ τὸ παρθενναγωγεῖον μετὰ δύο ἔτη, τὸ 1870—78, ἠναγκάσθη ἀπὸ τὸ Τζεβιζλίκι νὰ μεταφερθῆ εἰς εὐρυχωρότερον οἶκημα ¹⁾ τῆς ὁδοῦ ἐκκλησίας, ἔναντι τῆς οἰκίας Ν. Ἀσκεπῆ (Τηλεμ. Παπαδημητρίου).

Πρώτη διδασκάλισσα προσελήφθη ἡ Μαρία Ἀντ. Σικελιανοῦ, 1868—78, ἔξ Ἀγχιάλου με βοηθὸν τῆς διὰ τὰ νήπια τὴν ἀδελφὴν τῆς Ἄνναν.

Τὰς ἀδελφὰς Σικελιανοῦ διεδέχθη ἡ Εὐδοκία Τριανταφύλλου ²⁾, 1878—83, ἐκ Σερρών, με βοηθοὺς τὴν ἀδελφὴν τῆς Μαρίναν καὶ τὴν Ἑλένην Κλινάβου ἢ Ζέρβι, ἔξ Ἡλείρου ἀποφοίτον τῆς Γ' τοῦ Ζαπτείου Γυμνασίου. Ἡ σχολὴ εἶχε μεταφερθῆ εἰς τὸ ἰσόγειον τοῦ ἄρρεναγωγείου, ἔναντι τοῦ Ἀγ. Γεωργίου.

Κατὰ τὴν ἐκθεσιν Θ. Σαλιτέλη τοῦ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου τοῦ Πέραν, κατὰ τὸ 1878 τὸ παρθενναγωγεῖον Μακροχωρίου εἶχε νηπιαγωγεῖον, δημοτικὸν καὶ τριτάξιον ἑλληνικὸν τμήμα, με 60 μαθητριάς (Ἐκπ. κίνησις Κ]λεως 1877—78, Περιοδ. Φιλ. Συλλ. τ. ΙΓ', σ. 58) ἐδιδάσκοντο συν-διδασκτικῶς τὰ παιδιὰ ἐπλήρωναν διδάκτρα, πλὴν τῶν ἀπόρων. Αἱ σχολικαὶ δαπάναι τῆς κοινότητος ἦσαν 44.900 γρόσια (λ. Τ. 449).

Τὸ 1883—91 διωρίσθη παρθενναγωγὸς ἡ ἐκ τῶν πρώτων ἀποφοίτων διδασκαλισσῶν τοῦ Ζαπτείου Θεοδώρα Ἀργ. Ἀργυριάδου, ἀπὸ τὴν Αἴνον. Ἐπ' αὐτῆς τὰ κορίτσια ἦσαν περὶ τὰ 80 καὶ τὸ παρθενναγωγεῖον ἐλειτούργ-

1) Ἡ ἐπὶ τοῦ Κλίσε γιολοῦ οἰκία, ἔναντι τῆς οἰκίας Ἀσκεπῆ-Τηλεμάχου Παπαδημητρίου, ἠγοράσθη ἔπειτα ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Λαζαρίδη ἐφένδη.

2) Τὴν Εὐδ. Τριανταφύλλου διώρισεν ὁ τότε πρόεδρος τῆς κοινότητος καὶ ἀξῆς τοῦ Δημορχείου Ἰωάνν. Τζηρᾶς. Αὐτὴ εἶχε σταλῆ πρὸ τοῦ 1876 εἰς Αὐστρίαν ἀπὸ τὸν βαρῶνον Σίμ. Σταν, ὅπου ἐσπούδασεν ὀργανικὴν μουσικὴν. Βραδύτερον ἡ Τριανταφύλλου ἐδίδασκεν ἑλληνικὰ εἰς τὴν σχολὴν τῶν Καλογραιῶν, αἱ δὲ θυγατέρες καὶ ὁ υἱὸς τῆς τὴν μουσικὴν εἰς τὰς αὐτόθι γαλλ. σχολὰς τῶν Καλογραιῶν καὶ τῶν Frères Maristes καὶ ἰδιωτικῶς.

γει εἰς τὸ ἰσόγειον τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἀρρεναγωγείου, ἐντὸς τῆς μοναδικῆς αἰθούσας, χωρισμένης μὲ ξύλινα διαφράγματα.

Ἡ συνεχὴς αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ, ἐπομένως καὶ τῶν παιδιῶν, προεκάλεσε τὴν ἀνέγερσιν αὐτοτελοῦς παρθεναγωγείου, μὲ νέους ἐγράμους, ποὺ διενήργησαν οἱ δραστηριώτεροι τῶν Ἐφοροεπιτρόπων, Θεοδωράκης μπέης Ἀσκεπιδῆς¹⁾, ἰατρός, καὶ οἱ νομομαθεῖς ἀδελφοὶ Γεωργιάδαι²⁾.

Τὸ παρθεναγωγεῖον (κτίσθη³⁾) διώροφον, μὲ φωτεινὸν ἡμιπύργειον ἐστιατόριον, εὐφρανεύματον, εἰς τὸ μέσον μεγάλου δενδροφύτου περιβόλου, μὲ δωμάτια καὶ μαγειρεῖον τοῦ προσωπικοῦ. Ἡ σχολὴ ἐγκατεστάθη εἰς αὐτὸ τὸ 1884 καὶ ἀπεκτελεῖτο ἀπὸ τριτάξιον δημοτικόν, τριτάξιον ἑλληνικὸν ἀναδιοργανωθέν, βίως καὶ τὸ νηπιαγωγεῖον, μονοτάξιον μὲ τμήμα προκαταρκτικόν, κατὰ τὸ γαλλικὸν σύστημα τῆς Pape-Carpentier, συνδυασμένον πρὸς τὸ γερμανικὸν φροβελιανόν· πρωτοεισήχθη ἡ διδασκαλία τῆς γαλλικῆς.

Ἡ δημιουργικὴ καὶ δραστηρία θ. Ἀργυριάδου ἐδίδαξε μὲ βοηθοὺς τὴν ἐξ Ἐπιβατῶν ἀκαταπάνητον ἀρχιγενεΐδα Ἑλένην Ἐρμίδου, 1889—93, τὴν Μαρίαν Χρυσάφη διὰ τὰ γαλλικά, 1885—89· μὲ νηπιαγωγὸν τὴν Ἀρσακειάδα Ἑλένην Κηφιώτου, 1883—90, μὲ βοηθὸν τῆς τὴν Ἑλ. Κ. Σπανοπούλου (Καν Μανιαλοπούλου), 1885—90.

Τὸ 1891—95 διηύθυνε διδάσκουσα ἡ ἐκ τῶν ἀρίστων ἀποφοίτων τῆς Παλλάδος, Δόμνα Θωμᾶ (Κα Ἰωσηφίδου), κάτοχος τῆς γαλλικῆς, συγγραφεὺς σχολικῶν βιβλίων, ἐκ τοῦ Μεγάλου Ἰσκαμετζέ. Αὐτὴ τὸ 1893 προήγαγε τὴν σχολὴν εἰς ἑξατάξιον ἀστικήν, ἔδωκεν ἰδιαιτέραν προσοχὴν εἰς τὸ μάθημα τῶν συνθέσεων καὶ τὴν ὀρθογραφίαν, εἰσήγαγε τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις, τὴν διδασκαλίαν τῆς ταχυγραφίας καὶ ἰχνογραφίας· καὶ εἰς τὰ στοιχειώδη ἕως τότε ἐργόχειρα, τὴν «μύριαν», τὸ κέντημα μὲ καμβάν καὶ τὸ ἄσπρο κέντημα, προσέθεσε τὸ ἀνεβιατὸν εἰς ἀτλάξι καὶ βελουδον, τὰς «πεταλούδας» μὲ ἀπικόλλητα μεταξωτὰ καὶ βελουδα (application), τοὺς κεντητοὺς σταυροὺς, τὴν δαντέλλαν μὲ κοπανέλλια, διδάξασα ἡ ἴδια ὅλα τ' ἀνωτέρω εἶδη. Βοηθοί τῆς προσκετέθησαν, ἡ ἐκ Ταταούλων Εὐφημία Παράσχου (Κα Χρηστοδουλλίδου), 1889—94, διὰ τὰ γαλλικά, ἀπόφοιτος τῆς σχολῆς τῆς Notre Dame de Sion (Παγκάλτι Κ]λεως)· τὸ 1893—97 διωρίσθη ὡς βοηθὸς ἡ ἐκ τῶν ἀρίστων ζαπτιδῶν, Μακροχωρίσση Σοφία Δ. Κυριακίδου, καὶ ἡ ἐξ Ἐπιβατῶν ἀρχιγενεΐας, Αἰκ. Σταματιάδου, 1893—1910.

1) Ὁ Θ. Ἀσκεπιδῆς, υἱὸς τοῦ Ν. Ἀσκεπῆ ἢ Ἀττακμπάση.

2) Γεώργ. καὶ Νικόλ. Γεωργιάδαι, ἐκ ὧν ὁ α', ἡγεμὼν Σάμου, 1907—8 καὶ εἰς τὰ σύμβουλος ἐπικρατείας ἐν Κ/λει.

3) Ἐπὶ γωνιαίῳ γηπέδῳ, ἔναντι τοῦ πεταλωτηρίου Ἀντ. Χρηστίδου.

Τὸ 1895—7 διηύθυνεν ἡ ἱκανὴ παλλαδιάς Χαρ. Κορακίδου μὲ τὰς αὐτὰς βοηθοὺς.

Τὸ 1897—1903 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν ἡ Σοφ. Δ. Κυριακίδου (Κα Χρ. Παπαϊωάννου) μὲ βοηθοὺς: τὴν Σταματιάδου, Ἀναστ. Βαλασιάδου (Καν Ἰω. Χρηστούλη), Ἰωακειμιάδα, ἐξ Ὑψωμαθίων, 1897—900 τὴν ἐξ Ἐπιβατῶν Ζαπίδα Μαρ. Β. Τσακηλιώτου, 1900—1917, ἀναλαβοῦσαν τὴν Β' τοῦ δημοτικοῦ, τὴν Ραπτικὴν καὶ Κοπτικὴν τὴν ἐκ Ρουμανίας Ζαπίδα Ἀσπ. Νικολαΐδου, 1902—05, διὰ τὰ γαλλικὰ, διαδεχθεῖσαν τὸν Ρ. Tallasso καὶ τὴν ἐκ Μακροχωρίου Ζαπίδα Ἀθ. Π. Γαϊτανοπούλου, 1901—03.

Εἰς τὸ νηπιαγωγεῖον τὴν Κηφιῶτου διεδέχθη ἡ Ἑλ. Κ. Σπανοπούλου, παλλαδιάς, 1890—98, μὲ βοηθὸν τὴν ἐκ Δαρδανελλίων Ἀθηνοδώραν Β. Σταυροπούλου καὶ ἔπειτα τὴν ἀρχιγενειάδα Εὐθυμίαν Πέτρου Ἀραμπατζῆ τὸ 1898—903 τὸ νηπιαγωγεῖον διηύθυνεν ἡ ἐκ Ρουμανίας Πηνελ, Παπαδοπούλου τὴν διεδέχθη εἰς τὸ νηπιαγωγεῖον, 1903—06, ἡ Μ. Τσακηλιώτου μὲ βοηθὸν τὴν Σμ. Π. Σωτηριάδου (Καν Β. Στεφανιάκη), ἀπόφοιτον ἀριστοῦχον τοῦ ἰδίου Παρθεναγωγείου.

Τὸ 1902—3, λόγῳ τῆς δῆθεν ἐκ τοῦ σεισοῦ, 28 Ἰουνίου 1894, φθορᾶς τῆς οἰκοδομῆς, τὸ παρθεναγωγεῖον μετεφέρθη εἰς τὴν μεγάλην οἰκίαν Ἄνδρ. Γκόφα 1), παράλιον κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἄκρην τοῦ προαστείου, συνοικία Κίτταση.

Τὸ 1903—7 ἡ διεύθυνσις ἀνετέθη εἰς τὴν Ἀθ. Π. Γαϊτανοπούλου (Καν Γαϊτάνου-Γιαννιοῦ), ἐπὶ τῆς ὁποίας τὸ ἑξατάξιον ἀστικὸν προήχθη εἰς ἡμιγυμνάσιον 2), τοῦ ὁποίου ὅλα τ' ἀνώτερα μαθήματα, ἐδίδασκεν ἡ ἴδια· συνεχρονίσθη ἡ διδασκαλία τῶν ἐργοχειρῶν μὲ τὴν προσθήκην τῆς δαντέλλας κιουπούρ, ἀγγλικῆς, ρισελιέ, τῆς κεντιτικῆς τῶν Γκορμπελέν· προσετέθη ἡ καλλιέργεια τοῦ σχολικοῦ κήπου κατὰ τμήματα ἀπὸ τὰ κορίτσια τῶν γυμνασιακῶν τάξεων, χάρις εἰς τὴν περισσοτέρον ἄνεσιν χρόνου, ποὺ προέκυψεν ἀπὸ τὴν κυριωτέραν μεταρρύθμισιν τῆς σχολικῆς αὐτῆς περιόδου, τὴν κατάργησιν τῶν βοηθητικῶν βιβλίων, ὡς θὰ ἴδωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν συνεδίδασκον 12 ἐν ὄλῳ πρόσωπα: ὁ τότε ἀρχι-

1) Πυρκαϊὰ τὸ 1911 ἀπετέφρωσε τὴν οἰκίαν Γκόφα, ὡς καὶ τὰς πλησίον, Κ. Κυπραίου, Καϊναδὰν καὶ ἄ.

2) Τὸ ἡμιγυμνάσιον ἀναγράφεται εἰς τὸν στατιστικὸν πίνακα τοῦ Ἡμερ. Φιλαν. Κ/των Κ/λεως, τόμ. Α'. 1905. σ. 189. Διὰ τὴν ἐργασίαν του γράφει ἐκτενῶς ὁ «Ταχυδρομός» Κ/λεως τὸν Δεκεμβρίου 1907.

μανδρίτης τῆς κοινότητος κ. Σωκρ. Σταυροῖδης, δ. γερμανικοῦ πανεπιστημίου, νῦν Μητροπολίτης Ἱερουσολῶν, ὁ Ἰ. Βαμβακᾶς ἢ Αἰκ. Σταματιάδου, ἡ ἐξ Ἰπείρου Ζαππὶς Νίνα Καμναροῖδου (κα Ν. Εὐτυχίδου), 1904—09 ἡ ἐπίσης Ζαππὶς Ἄρει. Λεκόλη, 1903—05 ἡ Μ. Τσακηλιώτου, ἡ ἐξ Ὑψωμαθῶν Ζαππὶς νηπιαγωγὸς Ἑλένη Ὑσαροπούλου, 1906—08, ἡ Σμ. Σωτηριάδου, ὁ Πρ. Καλλίφων, ὁ Ἄγγ. Χρηστίδης καὶ ἡ διευθύντρια.

Τὸ 1908 ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἄλλοτε χωρίου εἰς πόλιν, ἐπέβαλλε τὴν μεταφορὰν τοῦ παρθενιαγωγείου εἰς κεντρικώτερον κτίριον· ἐφ' ὃ ἠγοράσθη ἡ μεγάλη διώροφος οἰκία Σταύρ. Μ. Κέμπετζη, ἐπὶ τῆς Ἑγνατίας ἢ λεωφ. Κ]λεως, ἐντὸς κήριου εἰς τὸ τέως κτίριον τοῦ παρθενιαγωγείου μετεφέρθη τὸ ἀρρεναγωγεῖον¹⁾.

Τὸ 1907—09 τὸ παρθενιαγωγεῖον διηύθυνεν ἡ παλλαδιάς Σοφ. Δ. Σταυροπούλου. Ἀπὸ τοῦ 1909—20 ἡ Νίνα Καμναροῖδου, με βοηθοὺς τὴν Μ. Τσακηλιώτου καὶ τὰς τέως ἀποφοίτους τοῦ αὐτοῦ ἡμιγ]σίου καὶ Ζαππίδας πτυχιούχους Καλλ. Στ. Εὐτυχίδου (Καν Κωλλυτοῦ), 1910—12, καὶ Εὐτ. Ἄντ. Χρησιίδου (Καν Θ. Χωραριάδου), 1910—20· τὴν Βαλ. Ἐλευθεροπούλου διὰ τὰ γάλλικα· τὰς Κόρ. Γεωργιάδου, Ἐρ. Ταβανίδου Ζαππίδα, 1910—21· τὴν ἀπόφ. τοῦ αὐτοῦ ἡμιγ]σίου καὶ γαλλομαθῆ Χρυσ. Ραχτσοπούλου, 1910—20· τὸν καθ. φ. Φ. Πασχαλίδην, τούς Ι. Βαμβακᾶν, Ἐμμ. Βέλλην, Πρ. Καλλίφωνα καὶ Ἄγγ. Χρηστίδην διὰ τὴν Ὁδικήν.

Πόρους τὰ σχολεῖα εἶχον· τὰ δίδακτρα τῶν ἐπιτόρων μαθητῶν τὰς εἰσπραξίαις· τοῦ κιβωτίου τῶν Σχολῶν, εἰρησίου λαχείου μαθητικῶν ἐργαχείρων, ἔτησίου χοροῦ, συνδρομᾶς τῶν ἐντοπιῶν ὁμογενῶν, τὰ ἐνοίκια τεσσάρων οἰκιῶν²⁾, καὶ ἐνὸς μαγαζίου, καθὼς καὶ τὸ πλεόνασμα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου.

Τὸ 1920—21 διηύθυνεν ἡ τέως βοηθὸς Εὐτυχ. Ἄντ. Χρησιίδου. Τὸ 1921—24 ἡ ἐκ Φαναρίου Κ]λεως ἐπίσης Ζαππὶς Ἐρ. Ταβανίδου.

Ἀπὸ τοῦ 1924 τὸ Παρ]γειον ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς πρώτας μικτὰς τάξεις καὶ τρεῖς τοῦ δημοτικοῦ· περιωρίσθη εἰς τὸ νηπιαγωγεῖον καὶ τὸ δη-

1) Εἰς τὸ α', παλαιὸν σχολεῖον, ἀπὸ τοῦ 1886, τὴν Λέσχην τοῦ «Κοραῆ» διεδέχθη ἐπὶ ἐνοικίῳ τὸ τουρκικὸν ἡμιγυμνάσιον ἀρρένων, ἡδὴ μεταβληθεῖσα εἰς κινήματογραφικὴν αἴθουσαν.

2) Ἡ ἐκκλησία τῆς κοινότητος εἶχεν ἐκ δωρεᾶς εὐεργετῶν δέκα σπίτια. Τὰ δὲ 4 σπίτια καὶ τὸ μαγαζὶ τῶν σχολῶν ἔκτισεν ὁ Ἰωάννης Κωνσταντινίδης, ὡς πρόεδρος τῶν σχολῶν καὶ τοῦ Φιλεκ. Συλλ. «Κοραῆς», με τὴν περιφορὰν τοῦ κιβωτίου τῶν σχολῶν, πού ἐπέβλεπεν ὁ ἴδιος, ἀπὸ τοῦ 1892 ἐπὶ ἔτη με παραδειγματικὴν ἀκρίβειαν καὶ εὐσυνειδησίαν.

μοτικόν. Διευθύνεται δὲ ἀπὸ τὸν Βασ. Ἀλεξανδρίδην, τουρκομαθῆ, με
 ὑποδιευθύντριαν τὴν Ἐρ. Ταβανίδου καὶ βοηθούς, 1924—38, τὰς Ἄνναν
 Μιχαηλίδου, Βαλεντ. Κατσουράκου, Εὐλ. Τσαούσογλου, Ταρσὴν Βαλα-
 σιάδου, ἀρχιγενειάδα, 1925—27 καὶ Ἑλ. Ὀνουφρίου διὰ τὰ γαλλικά· τὸν
 Μ. Μαυρίδην διὰ τὴν ᾠδικὴν καὶ τὴν γυμναστικὴν, τὴν Μπεχιτζὲ χανούμ,
 τὴν Σιτικὰ χανούμ καὶ τὸν Σατῆρ βέην διὰ τὰ τουρκιστὶ διδασκόμενα
 βοηθητικὰ καὶ τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν.

Ὡς ἔφορος καὶ ἰδρυτὴς τῶν σχολῶν Μακροχωρίου ἀναγνωρίζεται ἀπὸ
 τὸ τουρκικόν Ὑπουργεῖον Παιδείας ὁ κ. Γρηγ. Σισμάνογλους.

*
 *

Παραλλήλως πρὸς τὸ κοινοτικὸν νηπιαγωγεῖον εἰς τὸ Μακροχώρι ἔλει-
 τούργουν πάντοτε ἰδιωτικὰ σπιτικὰ προσχολεῖα· μακροβιώτερον αὐτῶν ἦτο
 τὸ σπιτοσχολεῖο τῆς «Κας Πελαγίας», 1885—1919, κεντρικώτατον, εἰς
 τὸ Σταμπὸλ τζατεσῆ, ὅπου ἐφοίτησε καὶ ἡ γνωστὴ ἐκ Μακροχωρίου καλ-
 λιτέχνις κ. Ἑλένη Ν. Χαλκούση. Ἀρχαιότερον ἦτο τὸ τῆς Ἀθηνᾶς Τζε-
 λεποπούλου, εἰς τὸ Σακίξ ἰγάτς, ὅπου περὶ τὸ 1880—82 ἐφοίτησεν καὶ ὁ Ἀ-
 ναστάσιος Εὐτυχίδης. Εἰς τὴν ἰδίαν συνοικίαν, παραπλεύρως τῆς οἰκίας
 Καπτὰν Τζώρτζη, περὶ τὸ 1897—1917, ἐλειτούργει τῶν ἐκ Μυτιλήνης ἀδελ-
 φῶν Ἑλένης καὶ ἔπειτα Ἀμαλίας Βλαχοπούλου, ζαππίδος. Τῶν ἀδελφῶν
 Ἀγλαίας καὶ Δεσποίνης Νικολαΐδου εἰς τὸν Γενὶ μαχαλὲ καὶ ἀργότερα εἰς
 τὸ Ζεϊτυνλίκ (Ἑλαιῶνες) περὶ τὸ 1902 κ' ἐφεξῆς· ἀπὸ τοῦ 1922 ἐλει-
 τούργει ἐπίσης ἰδιωτικὸν νηπιαγωγεῖον δύο ἐκ Φαναρίου ἀδελφῶν.

*
 *

Ἄλλὰ καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν δὲν παρημέλη-
 σε τὸ Μακροχώρι: τὸ 1908 ἰδρύθη Μουσικὴ σχολή, με διδάσκαλον τὸν
 Ἡλιάδην, κατατίσασα μαντολινάταν· τὸ 1909—1923 ἰδρύθη ἐπαγγελμα-
 τικὴ Σχολὴ Ραπτικῆς καὶ Κοπτικῆς, δεχομένη τὰ εὐπορα ἀντὶ διδάκτρων
 καὶ δωρεὰν τὰ ἄπορα κορίτσια.

*
 *

Πατρικώτατα δὲ ἐφρόντισε διὰ τοὺς ἐργαζομένους νέους, χάριν τῶν
 ὁποίων τὸ 1907 ἰδρύθη Νυκτερινὴ σχολὴ διὰ τοὺς ἀγραμμάτους
 βιοπαλαιστάς, εἰς τὴν ὁποίαν προσφερθέντες ἐδίδασξαν, πλὴν τοῦ ἰδρυτοῦ
 τῆς ἀρχιμανδριτοῦ Σωκρ. Σταυρίδου, οἱ μεγαλοσχολῖται Νικ. Τ. Παπα-
 δημητρίου, δικηγόρος, Γεώργ. Κ. Τζιβανόπουλος, λαδέμπορος, Δ. Περσί-

δης, ἔμπορος καὶ Ἄθ. Γαΐτανοπούλου. Τὸ 1908 ἐδίδασκεν ὁ μεγαλοσχολίτης Ἀθανασιάδης καὶ τὸ 1909 ὁ διδάσκαλος Ἐλευθ. Ταπεινός.

*
* *

Τὸ Μακροχώρι ὡς κέντρον βαρύτητος τῆς πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῆς Δέρκων.—Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ φυσικὴ θέσις τῆς κωμοπόλεως, αἱ συγκοινωνίαι τῆς καὶ προπαντὸς οἱ κάτοικοί τῆς βιοπαλαισταί, ἔμποροι καὶ διανοούμενοι, ἀνέδειξαν τὸ Μακροχώρι εἰς κέντρον βαρύτητος ὅλης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας. Τὰ Θεραπεῖα ἀντεπροσώπευον τὸν ἀρχοντικὸν πλοῦτον. Τὸ Μακροχώρι τὴν δημιουργικὴν δρᾶσιν, ὅπως ἀποδεικνύει ὁ πλούσιος ἐσωτερικὸς βίος του.

Αὐτὸ μόνον, ἐξ ὅλων τῶν χωρίων τῆς Δέρκων, ἐρήμοσε μίαν μορφήν συστήματος Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων πρότυπον. Ἡ σκέψις ὅτι οἱ ἐργάται καὶ τεχνῖται μὲ τὴν ἐργασίαν των κερδίζον μὲν τὸ ψωμί των, ἀλλ' ἐν καιρῷ ἀσθενείας ἢ δυστυχήματος περιέρχονται εἰς ἀπόγνωσιν, ὠδήγησεν εἰς τὴν ἴδρυσιν τῶν ἀλληλοβοηθητικῶν συνδέσμων: 1) τοῦ Ἄγ. Μηνᾶ, Ἰαν. 1905, διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἐργατῶν κατὰ τῆς ἀσθενείας, καὶ 2) τοῦ Ἄγ. Νικολάου, Φεβρ. 1905, διὰ τὴν ἀσφάλειαν κατὰ τῆς ἀσθενείας καὶ τῶν ναυαγίων τῶν ψαράδων, οἱ ὅποιοι μὲ ἄτοκα μικροδάνεια, εὐθὺς μετὰ τὴν τυχὸν καταστροφὴν τῆς ψαρόβαρκας των, ἐπρομηθεύοντο νέαν, συνεχίζοντες τὴν κανονικὴν συντήρησιν τῆς οἰκογενείας των, καὶ σφζόμενοι ἀπὸ τὴν ὕλικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν κατάπτωσιν τῆς ἀνεργίας.

Σωματεῖα.—Τὴν ἔντονον κοινωνικὴν ζωὴν τῆς κοινότητος καὶ τὸ ἀνώτερον ὕλικόν καὶ πνευματικὸν ἐπίπεδόν τῆς μαρτυροῦν καὶ τὰ σωματεῖα τῆς, καθὲν τῶν ὁποίων ἱκανοποιεῖ καὶ μίαν ἀνάγκην.

Ἐκτὸς τοῦ παλαιοτάτου ρουφετίου ἢ ἔσναφιου τῶν λαχανοκηπουρῶν, ποὺ ὑφίστατο ἀπὸ τὸν ιη' αἰῶνα καὶ εἰς τὸ ὅποιον τὸ τότε χωρίον ὀφείλει τὴν ἀνανέωσιν τῆς ζωῆς καὶ τὴν παγίωσίν του, ἡ κοινότης εἶχε δώδεκα ἐν ὅλῳ σωματεῖα ἀκμαῖα.

Ἀπὸ τὸ 1885 ἡ Φιλελευθερευτικὴ Ἀδελφότης «Κοραῆς» αὐτὴ ἴδρυσεν βιβλιοθήκην, ἀναγνωστήριον, Λέσχην, Νυκτερινὴν σχολὴν βιοπαλαιστῶν, Μουσικὴν σχολὴν ἐφήβων, ἀ' περίοδος 1885—1899. Τὸ 1899—1906 ὁ ἠθικοθηρησκευτικὸς σύλλογος «Ἀπόστολος Παῦλος» ὁ «Κοραῆς» τὸ δεύτερον 1906—1917, ἐπὶ 30 συνεχῆ ἔτη διοργάνωνε τὸν ἐτήσιον χορὸν του, ἐκδρομάς, διαλέξεις, συναυλίας, παραστάσεις, πρωταγωνιστῆς εἰς κάθε ὥραίαν κίνησιν.

Τὸ 1903 ὁ ἀλληλοβοηθητικὸς Σύνδεσμος τῶν μαθητιῶν ἴδρυσεν δαινευστικὴν βιβλιοθήκην τὸ σωματεῖον δεσποινίδων «Δορκάς», 1903, ἐνέδυσεν

τοὺς ἀπόρους μαθητὰς· οἱ ἀλληλοβοηθητικοὶ σύνδεσμοὶ τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν ψαράδων, καὶ ὁ Γυμναστικὸς Ὅμιλος «Μίλων», 1905· 1906—1923 ἢ «Ἀγαθοεργὸς Ἀδελφ. Κυριῶν», ἰδρύσασα τὴν Ἑπαγγελματικὴν Σχολὴν ραπτικῆς, καλωπίσασα τὸ νεκροταφεῖον καὶ τὸν ναόν του, κατασκευάσασα ἄμφια ἱερατικά· τότε, χορηγία τῆς Ἀρτεμισίας Κλεάνθους Χατζοπούλου, ἐκεντήθη εἰς τὴν σχολὴν, ἀπὸ 12 δεσποινίδας ἀποφοίτους τῆς ἡ ὥραία πύλη τοῦ Ἀγ. Γεωργίου μὲ ἐργασίαν γκομπελέν, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ζωγράφου Γεωργ. Γραμμανδάνη καὶ τῆς διευθυντρίας, κειμήλιον σπανίας καλλιτεχνικῆς ἀξίας. Παρίστανε τὸν Ἰησοῦν ἀναδύομενον ἀπὸ τὸ δισκοπότηρον. Τὸν Μάρτιον 1909 ἰδρύθη ὁ Ὅμιλος Ἐφήβων «Ἐρμῆς» ἀπομακρῦνας τοὺς ἐφήβους ἀπὸ τὰ καφενεῖα διὰ τοῦ Ἀναγνωστηρίου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης του, τῶν ἐξοχικῶν περιπάτων καὶ τῶν θεατρικῶν παραστάσεων του. Τὸ 1910 ὁ «Κοραῆς» ἴδρυσεν ὡς τμημὰ του τὸν Σύλλογον Φιλομούσων.

Ἐνδυνάστερον ὅμως ἐθνικὴν ἐκπολιτιστικὴν δρᾶσιν ἀνέπτυξεν ὁ «Κοραῆς» ποδηγετούμενος ἀπὸ τὴν φωτεινὴν «Ἐπτάδα», τὸ 1911—1914, ὅταν ἡ ἴδρυσις τοῦ βουλγαρικῶν γυμνασίου εἰς τὴν Τσανάκτσαν καὶ ἡ πρόδοσις τοῦ ἐκβουλαρισμοῦ εἰς τὰ βορειότερα χωρία, Δέρκος, Δελη-γιονοῦζ κ. ἄ., εἶχε φθάσει ἕως τὸ Ἰμπροχώρι. Ἦδη ἀπὸ τὸ 1908, ὅταν ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα ἐξεδηλώθη ἐντονώτερα καὶ προγραμματισμένη εἰσέδνε παντοῦ, εἶχε διορισθῆ ὡς σχολικὸς ἐπόπτης, ἀνεξάρτητος τῆς ὑπνωττοῦσης τότε Μητροπόλεως, ὁ ἐξ Ἐπιβατῶν, ἀπόφοιτος τοῦ ἐκεῖ «Ἐλενείου», Ἰωάννης Κοριτσιδῆς¹⁾, ἐνθουσιώδης διδάσκαλος εἰς τὴν σχολὴν Βλάγκας, χειροτονηθεὶς εἰς ἱερέα διὰ τὴν εὐκολωτέραν ἐξάσκησιν τῆς νέας ἀποστολῆς του· τῆς ἐποπτείας καὶ παρακολουθήσεως τῆς ἐκπαιδύσεως τῶν μακρυνωτέρων χωρίων τῆς Δέρκων. Ὁ «Κοραῆς», βοηθούμενος εἰς τὰς ἐνεργείας του ἀπὸ τὸν ἐκ Μετρῶν ἱατρὸν Χ. Χουρμουζιάδην, ἐχορήγει ἀνελλιπῶς ὅλα τὰ ἀναγκαῖα σχολικὰ εἶδη· θρανία, πίνακας, εἰκόνας, καὶ παρτεῖχεν δωρεὰν εἰς τοὺς μαθητὰς βιβλία καὶ γραφικὴν ὕλην, ἀγωνιζόμενος νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν πεισματώδη βουλγαρικὴν δραστηριότητα.

Τὸ 1907 (—N)βρ. 1914) ἔδρα ἡ «Ἐπτάς» καὶ ὁ Ὅμιλος φιλομούσων «Ὁρφεὺς» ἀπὸ τοὺς ἐργαζομένους ἐφήβους, ποὺ διοργάνωσαν τὴν φανφάρ. Ἀπὸ δὲ τὸ 1917 τὸν «Κοραῆν» διεδέχθη ὁ σύλλογος «Νέα Ζωή», ἐνῶ συγχρόνως ἐλειτούργει ἡ «Λέσχη Κοραῆς» καὶ ἡ νέα λέσχη «Ἑλλ. Ἐνωσις».

Τὸ ἡμιγυμνάσιον θηλέων καὶ ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις.— Τὴν ὑπεροχὴν τῆς κοινότητος, ὅχι ἀπλῶς ἐπὶ τῶν 44 χωρίων τῆς Δέρκων,

1) Ὁ Ἰ. Κοριτσιδῆς, ἱερεὺς μέχρι πρὸ τριετίας εἰς τὰ περὶχωρα Ἀθηνῶν, ἀπεβίωσεν ἐνταῦθα, ὡς καὶ ὁ Χ. Χουρμουζιάδης τῆ 28 Δεκεμβρίου 1939.

ἀλλὰ καὶ ἐπὶ σημαντικωτέρων γειτονικῶν τῆς πόλεως, ὡς ἦσαν τὰ Ταταῦλα καὶ ἡ Χαλκηδών, ἀποτελεῖ ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἀντιμετώπισε δύο προβλήματα γενικωτέρας κοινωνικῆς σημασίας, ποῦ τὴν ἀποδεικνύουν καὶ ἐκπαιδευτικὸν καὶ κοινωνικὸν πρότυπον: α') Ἡ προαγωγή τοῦ παρθ'γείου εἰς ἡμιγυμνάσιον, ἐπεβλήθη ἀπὸ τοὺς ἐξῆς λόγους: τὴν ἑπταετηρῆ ἢ ὀκταετηρῆ συνήθως ἐκπαίδευσίν του τὸ κορίτσι συνεπλήρωνεν 13 ἢ 14 ἐτῶν, εἰς ἡλικίαν τὴν ὁποίαν ἡ ἐμπορικὴ καὶ μικροαστικὴ τάξις τῶν ἐπαγγελματιῶν ἐθεώρουν μικρὰν διὰ «νὰ μείνη τὸ κορίτσι εἰς τὸ σπίτι καὶ νὰ πάρῃ σειρὰν γάμου». Αὐτὸς ἐγένετο συνήθως περὶ τὸ 20όν. Τὴν μεταξὺ σχολῆς καὶ γάμου χρονικὴν περιόδον οἱ γονεῖς ἐχρησιμοποιοῦν εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς μορφώσεως τῶν κοριτσιῶν τῶν μὲ οἰκιακὰ κατ' οἶκον, περισσότερα δὲ Γαλλικὰ καὶ ἐργόχειρα εἰς τὴν αὐτόθι σχολὴν τῶν Καλογραιῶν. Εἰς αὐτὴν ὅμως εἶχον σημειωθεῖ πρόσφατα κρούσματα ἀντιπαιδαγωγικῶν τιμωριῶν καὶ προσυλητιστικὰ, ποῦ ἐθοροῦβησαν τὴν κοινότητα.

Διὰ τοῦτο, προτάσει τῆς τότε Λιευθυντρίας τοῦ Παρθεναγωγείου, τὸν Σεπτέμβριον 1903 προσετέθη ἡ Α' Γυμνασίου καὶ τὸ 1904 ἡ Β' Γυμνασίου. Συγχρόνως ἐγένεν οὐσιαστικὴ μεταρρυθμίσις εἰς τὸ διδακτικὸν σύστημα: κατηργήθησαν τὰ βοηθητικὰ διδακτικὰ βιβλία. Ἡ κατάργησις τῆς πολυβιβλίας καὶ τῆς ἀποστηθίσεως, ποῦ ἐπεβλήθη εἰς τὴν ἐπίσημον Ἑλλάδα μὲ τὸν νόμον 1'ΣΑ' (3201) τῆς 4)1908, εἰς τὸ Μακροχώρι ἐφηρμόσθη τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1903.

Εἰς τὰ ἀντικειμενικὰ ἀποτελέσματα τῆς μεταρρυθμίσεως αὐτῆς, ἡ ὁποία πρωτίστως ἀνεκούφισεν οἰκονομικῶς σημαντικώτατα τοὺς γονεῖς, δεύτερον, ἀπέδωκεν εἰς τὸ σχολεῖον πολλὰ κορίτσια προῶρως ἀποσυρόμενα ἀπὸ τὴν μάθησιν, καὶ τρίτον, διέσωζε τὴν εὐδίαθεσίαν τοῦ κοριτσιοῦ, τὸ ὁποῖον καταπονούμενον ἐν μέτρῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἡβης του, ἀπέδιδεν εὐκολώτερα καὶ χαρωπότερα ἀποτελέσματα, προσετέθη ἕνα γενικώτερον θετικὸν κέρδος, ὅτι αἱ ἀπόφοιτοι τῆς Β' τάξεως τοῦ Ἡμιγυμνασίου τοῦ Μακροχωρίου, χωρὶς ἄλλην φροντιστηριακὴν προγύμνασιν, προσερχόμεναι εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦ Ζιππείου Κ]λεως, μετὰ αὐστηρὰν γραπτὴν εἰσιτήριον ἐξέτασιν, κατετάσσοντο αὐταὶ μόναι, ἐξ ὅλων τῶν ἰσοταξίων τῶν μαθητριῶν ἄλλων σχολῶν, εἰς τὴν εὐθὺς ἀμέσως ἀνωτέραν Γ' τάξιν τοῦ Γυμνασίου του.

Τὸ σύστημα αὐτὸ ἐφηρμόσθη κατὰ τὰ σχολικὰ ἔτη 1903—7, κατὰ εἰσῆγησιν τοῦ κ. Σωκρ. Σταυρίδου, τοῦ φωτεινοῦ ἱερωμένου, ποῦ καθωδήγει τὴν κοινότητα, ἐκλαϊκεύων τὴν πολύτιμον σοφίαν του. Καὶ ἐστηρίζετο τὸ σύστημα εἰς τὴν φυσιολογικὴν καὶ ψυχικὴν ὑπόστασιν τοῦ κοριτσιοῦ, συνδυασμένην πρὸς τὰς οἰκογενειακὰς του συνθήκας, ποῦ ἔδιδαν τὸ μέτρον τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ σχολικοῦ προγράμματος. Αὐτὸ ἔστηνεν ὡς ἰδεῶδες του νὰ τονώσῃ τὰ καλὰ ἔνστικτα, τὰ ἐξουδετερώσῃ τὰ τυχόν κακὰ: νὰ στερεώ-

ση τὴν ἀγάπην τῆς ἐργασίας μετὰ τὴν αὐτενέργειαν ὥστε ν' ἀποδοθοῦν εἰς τὴν κοινωνίαν χαρακτηῖρες θετικοὶ καὶ ἐργατικοὶ, γυναῖκες ἱκαναὶ νὰ γίνουσι σύζυγοι καὶ μητέρες ὑγιεῖς, ἀλλὰ καὶ ἄξιοι δι' ἀνωτέρας τυχὸν σπουδᾶς, χάριν τῆς βιοπάλης, ποὺ ὄλονεν ἐπέβαλλε τὰς ἀπαιτήσεις της.

Ὁ ἀρχιμανδρίτης Σωκρ. Σταυρίδης εἰργάσθη ἀκαταπονήτως ὑπὲρ πάντας τοὺς ἱερωμένους διὰ τὰ σχολεῖα καὶ τὴν πνευματικὴν ἐξύψωσιν τῆς κοινότητος. Κατὰ τὸ 1911, μετὰ τὰς ἐπανειλημμένας καὶ σοβαρὰς διαμαρτυρίας τῶν κοινοτῶν Μακροχωρίου καὶ Ἀγ. Στεφάνου, (1908 καὶ 1911), κατὰ τῆς ἀδρανεῖας τοῦ τότε Δέρκων Καλλινίκου πρὸς τὸν πατριάρχη Ἰωακείμ τὸν Γ' διὰ τὴν ἐξαπολυθεῖσαν ἀνεμπόδιστον ἐκβουλαγιστικὴν προπαγάνδαν, ὁ ἀρχιμανδρίτης ἔπεισε τὸν μητροπολίτην Καλλνίκον νὰ καταρτίσῃ Ἐκπαιδευτικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Μητροπόλεως, ὡς πρόεδρος δὲ αὐτῆς, περιελθὼν τὰ χωρία της, διεπίστωσε τὴν κατάστασιν τῶν σχολείων ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς σχετικῆς ἐκθέσεώς του ἀνέλαβε τὴν θυμασίαν σύντονον δρᾶσίν του ὁ Φιλεκπαιδευτικὸς σύλλογος «Κοραῖς».

* *

Ἡ ἀνθησις αὐτῆ, ἡ χρυσῆ ἐποχὴ, ἔδιδεν εἰς τὴν κωμόπολιν τὸ αἶσθημα τῆς ὑπεροχῆς ἀπὸ τὰς γύρω κωμοπόλεις· ἐξυψωμένη ἠθικῶς ἔβλεπε τὸν ὀρίζοντα τοῦ μέλλοντός της νὰ διαγράφεται εὐρύτερος. Ἡ δυναμικότης τῶν κατοίκων της, ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ, ὅσον καὶ οἰκονομικὴ, ἐδημιουργεῖ μίαν ἠθικὴν τάξιν, ποὺ ἤμπορεῖ νὰ μὴ ἐγίνετο αἰσθητῆ, μὰ ὡς διάχυτος ἀρμονία, ἐξησφάλιζε τὴν ἀνωτέραν χαρὰν καὶ ὑπέσχετο εἰς τὴν ἀμέσως γενεὰν κᾶποιον βαθμὸν ὀλβιότητος. . .

Ἐμεσολάβησαν ὁμοῦ οἱ πόλεμοι. Ἦλθαν τὰ ἔτη τῆς καταστροφῆς. Τὰ ὁμαδικὰ ἰδανικὰ ἤλλαξαν κατευθύνσεις. Διεσπᾶσθησαν οἱ ψυχικοὶ συνασπισμοί.

* *

Εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν τοῦ Μπακίρκοιὶ σήμερον ὑπάγονται τὰ χωρία: Ἀβάσσο (τουρκ. Ἀβὰς καὶ ὁ κάτοικος Ἀβασιώτης), Ἀη Γεώργης ἢ Ἀζατλή (τουρκ. Ἀγιᾶ Γεώργη, ὁ κ. Ἀγηωργίτης), Ἀη Πᾶς (τ. Ἀγια πᾶ, ὁ κ. Ἀηπαλιώτης), Ἀμπαρλή (ὁ κ. Ἀμπαρλιώτης), Βιρὰν Μπόσνα (τ. Γενὶ Μπόσνα, ὁ κ. Βιρὰν μπόσναλης), Βίδος (ὁ κ. Βίντοσλης), Γαλατάρια (τ. Καλιτάρια, ὁ κ. Γαλαταριανός), Καλφὰς (τ. Καλφάκιοι καὶ Μαχμουτ βέη, ὁ κ. Καλφαδιώτης καὶ Καλφακιώτης), Κιουτσουκ Χαλκαλή (ὁ κ. Κιουτσουκ χαλκαλιώτης), Λίτρος (τ. Λίτρος, ὁ κ. Λιτροσλῆς), Μικρὸς Τσεκμετζές, Μπουγιουκ Χαλκαλή, Νύφες, Σαμλῆ, Σαφράς, Τσιφουτ Μπουργᾶζ, Φερίτκοι.

Εἰς τὸ νῦν Μπακίρκοιὶ πλειοψηφοῦν οἱ Τοῦρκοι. Ἀπὸ τοῦ 1920 λειτουργεῖ τμημα τοῦ τουρκικοῦ «Συνδέσμου 1) τῆς προστασίας τοῦ παιδιοῦ»

1) Association de Protection de l'Enfance de Turquie· ἰδρύθη τὸ 1908 εἰς τὸ

καὶ μαιευτήριον καὶ ἀπὸ τοῦ 1924 μετεφέρθη τὸ φρενοκομεῖον τοῦ Σκουτάρως· τὸ παλαιὸν ὑφαντουργεῖον¹⁾ ζωγραφιστῶν βαμβακερῶν ἀνεπτύχθη ἀπὸ τοῦ 1932, παρέχον ἐργασίαν εἰς τὸν γυναικόκοσμον. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τῆς 20)10)1935 ἔχει 2600 σπίτια, ἐξ ὧν 380 ὁρθόδοξα, 330 ἄρμενικά, 120 καθολικά, 25 ἑβραϊκά καὶ τὰ λοιπὰ τουρκικά. Πληθυσμὸν ἐν ὅλῳ 31 χιλιάδες, μαζί με τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτώμενα χωριά.

Ἡ λίμνη τοῦ Τσομπάν τσεσμέ, ὅπου οἱ Frères Maristes ἐφάρευαν τὰ Σάββατα ἄφθονα βατράχια.

Ὁ βυζαντινὸς κάμπος, τὸ βυζαντινὸν πεδῖον τοῦ Ἄρως, ἀπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γεφύρας τοῦ Γενί Μαχαλέ, διὰ τοῦ Ἄκ Σουγιοῦ πρὸς τὸ Τσομπάν Τσεσμέ, τὴν ἀστείρευτη Βρύση τῶν Ποιμένων, πού σκιαζοῦν πλατάνια αἰωνόβια καὶ καρδιές, καὶ ΒΑ μέχρι τοῦ Βελῆ Ἐφέντη, ὀλόκληρον δηλ. τὸ Τσιρπιστῆ Τσαίρι ἤδη ἀποτελεῖ τὸ νέον τουρκικὸν ἵπποδρόμιον, μὲ νοτιοδυτικὸν ὄριον τὰς θαναμασίας ἐκεῖνας (φλύρας²⁾), τὸ ἀλησμόνητον εἰς ἄρωμα καὶ ποίησιν περιθώριον τῶν λαχανοκίπων τοῦ Δημήτρη Τσορμπατζῆ· ὅλος ὁ δρόμος ἤδη ἀποτελεῖ λεωφόρον ἀσφαλτόστρωτον. Εἰς τὸ Τσιρπιστῆ Τσαίρι αὐτό, πού ἄλλοτε ἐστόλιζαν βαθύχρωμα τὰ μὲν λου-

Kirklareli, δηλ. τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας τῆς Θράκης· ἀναδιοργανώθη τὸ 1915 εἰς τὴν Κ]πολιν καὶ ἐγκατεστάθη τὸ 1921 εἰς τὴν Ἄγκυραν. Εἰδικὸς νόμος, ὅπως καὶ ὁ νέος περὶ Ὑγείας τουρκ. νόμος ἐξυτηρετοῦν τὴν ὀργάνωσιν, πού εἶναι κρατικὴ.

1) Ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Βαλιδὲ συνεπτύχθη τὸ 1844 συνοικισμὸς νοτίως τοῦ ὑφαντουργεῖου, ἀποτελέσας ἔπειτα συνοικίαν τοῦ Μακροχωρίου, τῆς Πετρόσκαλας ἢ Κίτζασι, αὐτὴν ὁ Σκ. Βυζάντιος θεωρεῖ Ἀπάμειαν (ΚΠ. τ. Α'. σ. 320).

2) Πανύψηλές καὶ νυμφοστολισμένες ζαμπουκιές, κάτω ἀπὸ τὴν μακρὰν στοᾶν τῶν ὁποίων ἐπερνούσαμεν τὴν πρωτομαγιά ὡς παιδιὰ καὶ ὡς νέοι.

λούδια τῶν σπάρτων, ὡσάν τεράστιο κεντητὸ σάλι, ὃ Ἄγγελος Ἰωαννίδης ἔχει ἀφιερῶσει τὰ δύο τεράστιχα :

Τῆς νεράιδας τὸ σάλι,	Τώρα πού θὰ σουρουπώση,
πού εἶναι μέσα στὸν ἀγρό,	κ' ἡ ἀστροφεγγιά προβάλλη,
πότε θὰ τὸ δοῦμε πάλι,	ἢ νεράιδα θὰ κρυώση
μὲς τὸ χόρτο τὸ ὑγρό;	καὶ θὰ τρέξῃ νὰ τὸ βάλλῃ.

ΒΔ τοῦ Ἄκ Σουγιού, ἐπὶ τοῦ ἄλλοτε ἀραιοκατρωκιομένου ὑψώματος, ἐσχηματίσθη τὸ Γενίκοι, μὲ πληθυσμὸν τὰς ἐργατικὰς οἰκογενεῖας τοῦ ὑφαντουργείου καὶ τῶν γύρω ἀββεστοκαμίνων, βυζαντινῶν καὶ αὐτῶν. Τὸ Ἰντζιρλῆ μετετρέπη εἰς ἐαρινὴν διαμονήν, τὰ δὲ «Ἀμπέλια» εἰς χωράφια σιταριοῦ.

* *

Μεταξὺ Μακροχωριοῦ καὶ Ἀγ. Στεφάνου ἀπλώνεται ἐκτεταμένη λαγκαδιά, πού βρέχεται ἀπὸ ρύακα, ὀρητικὸν κατὰ Φεβρουάριον, τὸν Βορβύσην, χυνόμενον εἰς τὴν Προποντίδα, πλησίον τοῦ πυριτιδοποιείου· κέντρον τῆς ἔχει τὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἀγ. Μάμαντος ¹⁾, κτισθὲν ἀπὸ τὸν Λέοντα τὸν Α', ὅπως καὶ τὸ λιμανάκι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Βορβύσου, τὸ 469. Εἶναι ἱστορικὴ διὰ τὰ παλάτια τῆς τὰ περιφανῆ, εἰς τὰ ὁποῖα κατέφυγεν ἡ Εἰρήνη μὲ τὸν υἱὸν τῆς Κωνσταντίνου κατὰ τὸν φοβερὸν σεισμὸν τῆς 9)2)790 κ' ἀργότερα κατέκαυσαν αἱ ὄρδαὶ τοῦ Κρούμου, 813.

Ἡ ἄλλοτε συχναζομένη βυζαντινὴ αὐτὴ κωμόπολις, — ὃ ναὸς τῆς ὁποίας φαίνεται μετὰ τὸν σεισμὸν τοῦ 558, ἐπανεκτίσθη ὑπὸ τῆς Γορδίας, ἀδελφῆς τοῦ Αὐτοκράτορος Μαυρικίου (Πορφυρ. Β' μβ') καὶ ὅπου ὁ Μιχαὴλ Γ'. 842—867, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοφίλου, διεξήγε τὰς ἵπποδρομίας του (Γενεσίου, Ἱστορία, σ. 102 καὶ Σ. Μαγίστ. σ. 614), εὐρῶν ἐδῶ τὸν θάνατον ἀπὸ τὸν Βασίλειον τὸν Μακεδόνα, — ἀπὸ πολλοῦ ἀποτελεῖ ἐρημικὴν ἐξοχήν, τὴν ὁποίαν ἐπεσκέπτοντο οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ, χάριν τοῦ παρεκκλησίου τῆς, τὴν 2 Σεπτ. πανηγυρίζοντες τὴν ἐπέτειον τοῦ ἁγίου.

Μικρὸς Τσεκμετζές

25.—Μικρὸς Τσεκμετζές, τουρκ. Κιουτσούκ Τσεκμετζές, μικρὸν Ζεῦγμα· παλαιότερον Μύρμηξ (Myrmex locus), τὸ Ρήγιον (Βασιλικὸν) καὶ τὸ Δέκαιον τῶν βυζαντινῶν, λόγῳ τῆς ἀποστάσεώς του κατὰ 10 βυζ. μίλια ἀπὸ τὸ χρυσοῦν μίλιον τοῦ Αὐγουσταίου ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς Χρυσῆς Πύλης τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕως ἐδῶ, διὰ τὸ λασιῶδες τῆς, ἐπλακωστρώθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, «πλακωτὴ λεωφόρος» λεγομένη, ἥδη Σταμπὸλ τζατσεή. Σημερινὴ ἀπόστασις του ἀπὸ ΚΠ. μίλια 15. Ὁ Covel τὸ ἀναγράφει Pontipicoli.

1) Εἰς τοὺς κώδικας τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλ. Βουλῆς σώζεται κείμενον Βασιλείου τοῦ Μεγάλου κτλ ἁγ. Μάμαντα, ἀντίγραφον τοῦ 1737 τοῦ Γεωργίου Λαρίου.

Τὸ Ρήγιον κεῖται Ἀ. τοῦ Μακροχωρίου εἶναι παράλιον ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου λιμνοκόλπου τῆς Προποντίδος, μὲ τὴν ὁποίαν συγκοινωνεῖ διὰ μικροῦ ποταμίου· αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν ἐκβολὴν τοῦ χειμάρρου Ρηγίου, ἐκβάλλοντος εἰς τὸν μυχὸν τῆς λίμνης.

Τὸ πρὸς τὴν λίμνην στόμιον τοῦ ποταμίου φράσσεται μὲ σύρτην ¹⁾ (τσεκμετζέν τ.) καὶ τὴν μεταβάλλει εἰς ἐξαιρετὸν ἰχθυοτροφεῖον, ἄλλοτε κτῆμα βασιλικόν, περιφημον διὰ τὰ χέλια καὶ τοὺς κεφάλους τῆς, ποῦ ἐξύμνησε καὶ ὁ Πτωχοπρόδρομος:

«Καὶ κέφαλος τριπύθαμος, ἀγῶτος ἐκ τὸ Ρήγιον» ²⁾.

Ἀπ' αὐτοῦ παρασκευάζεται ὠραῖον ἀγγοτάραχον. Τὸ Ρήγιον ἔχει καὶ κυνήγι ὀρυκτιῶν· ἀλλὰ καὶ κλίμα ἐλῶδες μὲ πυρετούς.

Ὡς ἐκ τῆς θέσεως καὶ τῆς ἄλλοτε σημασίας τῆς, ἡ κομὸπολις ἦτο πολυάνθρωπος καὶ ἀκμιαία, ἀναφερομένη συχνὰ ἀπὸ χρονογράφους καὶ ἱστορικούς. Κατὰ τὸν ζ' καὶ ζ' αἰῶνα εἰς αὐτὴν «προαπαντοῦσαν» οἱ ἄρχοντες τὸν αὐτοκράτορα, ὅταν ἐπέστρεφεν εἰς τὸ Βυζάντιον (Κ. Πορφυρ. Τόμ. Α', σ. 495). Εἶχε παλάτιον, μονήν, πύθανον τῆς ἁγ. Ἄννης ³⁾, ἀλλὰ θὰ εἶχε καὶ στρατιῶνας· διότι κατὰ τὸ χρονικὸν Πασχάλιον, Ἰαν. 17 τοῦ

1) Κατὰ περιγραφήν τοῦ Πασπάτη ὁ σύρτης ἦτο ξυλίνη θύρα, καγκελωτὴ καὶ συτραρωτὴ, ἀπὸ ὅπου ἐπερνοῦσαν ἐλεύθερα μόνον τὰ μικρόψαρα· τὴν ἀνοίξιν, ὅταν τὰ ψάρια ἀναβαίνουν ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πρὸς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Εὐξεινον, ἡ θύρα σύρεται ἀνοίγουσα καὶ εἰσέρχονται εἰς τὴν λίμνην οἱ κέφαλοι· ἔπειτα ἡ θύρα κλείει καὶ καθ' ὅλον τὸ καλοκαίρι οἱ κέφαλοι πληθύνονται καὶ παχύνονται. Περὶ τὸ τέλος τοῦ φθινοπώρου ἡ θύρα ἀπασύρεται πάλιν καὶ οἱ κέφαλοι φεύγοντες πρὸς τὴν θάλασσαν ἀλιεύονται κατὰ τὴν ἔξοδόν των εἰς δίκτυα, τὰ ὁποῖα στήνονται ἔξω τῆς θύρας. Ὁ λιμνοκόλπος αὐτὸς εἶναι βαθύτερος τοῦ κόλπου τοῦ Ἀθύρα καὶ βαθύτερα εἰσχωρεῖ εἰς τὴν ξηράν. Εἰς αὐτὸν ἡ Ἐπιστημονικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Φιλολ. Συλλόγου Κίλεως τὸ 1864 ὑπέδειξε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ τεχνητοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ψαριῶν καὶ τῶν στρεμιδιῶν, κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Coste.

2) Πτωχοπρόδρομου Ποιήματα, Henseling et H. Pernot. Amsterdam, τ. Β', σ. 55, στίχ. 153.

3) Κατὰ τὸν συναξαριστὴν Μαυρίκιον (ἐκδ. Βενετίας, 1819, τ. Α', σ. 429-30) εἰς τὴν Μονὴν Ριγιδίου ἐμόναζεν ἡ ἐκ Καισαρείας, ἀπὸ λαμπρῶν καὶ περιφανῶν γένους, κόρη τοῦ πατρικίου Θεοφίλου καὶ τῆς Θεοδώρας, ὁσίας Θεοδώρα, «ἐν ἔτει > φας', κατὰ τοὺς χρόνους Ἀέοντος τοῦ Ἰσαύρου . . . ὅταν ἔφθασεν εἰς μέτρον ἡλικίας, ἐπροσφέρθη εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγ. Ἄννης καὶ ἀφιερῶθη εἰς τὸ Μοναστήριον αὐτῆς, τὸ λεγόμενον Ριγιδιον». Αὐτὴν, τὰ κατὰ Μηναῖα «ὁ Καῖσαρ Χριστόφορος (780-792), υἱὸς Κωνσταντίνου Ε' τοῦ Κοπρωνύμου,—ἔγγονος τοῦ Ἀ. Ἰσαύρου—ἄκουσαν βίβ' ἐξεκλύσας, γυναικα ἠγάγετο· ἀλλὰ τοῦ γάμου μεταξὺ τελουμένου, Σκυθῶν εἰσβολῆς ἀγγεληθείσης καὶ τοῦ Χριστοφόρου κατ' αὐτῶν στρατεύσαντος καὶ φονευθέντος, ἐπανήλθεν αὐτῆς εἰς τὴν μοναστικὴν βιοτήν». Ὁ συναξαριστὴς λέγει «Καὶ ἐμβαίνουσα εἰς καϊκιον, ἐπανεγύρισεν εἰς τὸ ἐδικόν τῆς μοναστηρίου κτλ.» Ἐορτάζεται 30 Δεκ. Εἰκόνα τῆς βυζαντινῆς μονῆς τοῦ Ρ. μεταβληθεῖσαν εἰς τεκέν, δημοσιεύει ὁ κ. Γεδεῶν εἰς τὰ «Θρησκῶα Κέντρα» σ. 7.

532 «ἐποίησαν συμβολὴν μετὰ τοῦ δήμου οἱ στρατιῶται οἱ ἐλθόντες ἀπὸ τοῦ Ἐβδόμου καὶ τοῦ Ρηγίου καὶ τοῦ Ἀθύρα καὶ ἀπὸ Καλαβρίας». Ταῦτα ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ τρομερὸς σεισμὸς τῆς 18 Ὀκτ. καὶ 14 Δεκ. 558 κατέρριψαν ἐκ θεμελίων καὶ τὸν ναὸν τῆς τῶν μαρτύρων Στρατονίκου καὶ Καλλινίκου. Αὐτὸν καὶ τὴν τότε ξυλινὴν γέφυραν ἐπὶ τοῦ ὀρητικοῦ τὸν χειμῶνα χειμάρρου τῆς ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπανέκτισε λιθίνην· καταστραφεῖσαν δὲ κατὰ τὴν φορικτὴν λαίλαπα τῆς 9 Σεπτ. 1563, τὴν ἀνήγειρεν ἐκ νέου ὁ σουλτὰν Σουλεϊμάν Α΄, ὅπως καὶ τοῦ Ἀθύρα, διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Σινάν· καὶ μετὰ νέαν φθορὰν τῆς, ἐπανεκτίσθη λιθίνη, ὀλίγον πρὸ τοῦ 1877, ἐπὶ σουλτὰν Ἀβδουλ-Ἀζίζ, ἐπὶ μιᾶς ἀψίδος, κάτω ἀπὸ τὴν ὁποίαν παρεφύλαττον συνήθως οἱ λησταὶ τῆς περιοχῆς, ἕως τὸ 1878, ληστεύοντες καὶ κατασφάζοντες ἰδιώτας καὶ βασιλικοὺς ταχυδρόμους· «δι' αὐτὸ ὁ χεῖμαρρος ὠνομάσθη Χαραμῆ δερεσῆ», λέγει ὁ Πασπάτης, ὀνομασία διδομένη ἔκτοτε εἰς τοποθεσίαν κειμένην μεταξὺ Μικροῦ καὶ Μεγάλου Τσεκμετζέ.

Σεισμὸς ἢ βαρβαρική ἐπιδρομὴ ἔφθειρε καὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγ. Πέτρου, τοῦ 5' αἰῶνος, τὸν ὁποῖον ἀνωκοδόμησε Βασίλειος ὁ Μακεδών, 866 ἢ 870. Κατὰ τὸν Dr Dethier εἰς τὸ Ρήγιον καὶ οὐχὶ εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐχύθη τὸ τεράστιον ἐκεῖνο πυροβόλον, τὸ Βασιλικόν, ὑπὸ τοῦ Ὁρβανοῦ, ἢ πρώτῃ δηλ. ὀβίς, μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ Μωάμεθ κατέρριψε τὰ τείχη τῆς Κ[λεως] (Schlumberger, Ἄλωσις Κ[λεως], μετάφρ. Σπ. Λάμπρου, 1914, σ. 77).

Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ λιμνοκόλπου ὁ Πασπάτης τοποθετεῖ τὴν βυζαντινὴν κόμην Σχιζά¹⁾, ὅπου ἔπειτα ὁ στρατιωτικὸς σταθμὸς Γιαρῆμ Μπουργάζ=μισὸ χωριό, σχιστὸν ἢ σχισμένον, ὑποσημαίνει ἴσως τὰ ἴχνη τῆς.

Μεταξὺ τῶν ἀτελευτήτων ἐπιδρομῶν καὶ καταστροφῶν τοῦ Ρηγίου, ὁ κ. Γεδεὼν ἀναφέρει καὶ τὴν κατὰ Μάϊον 1303 ἐπέλασιν τῶν Καταλάνων, πὺ κατελήστευσαν καὶ ἐφόνευσαν τοὺς ἔλληνας κατοίκους· ἐξειδιώχθησαν δὲ ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου καὶ τὸν στόλον τῶν Γενουατῶν τοῦ Γαλατᾶ, συλληφθέντος καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ των.

Παρὰ ταῦτα, τὸ Ρήγιον ἀπετέλει θέρετρον τῶν βυζαντινῶν ἀρχόντων (Κ. Πορφυρογ. Α΄. τόμ. σ. 495). Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1321 ἐδῶ διέμεινε καὶ ὁ Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος²⁾. Τὸ δὲ 1345 κατεῖχεν αὐτὸ ὁ ἐπὶ Ἰωάννου Ε΄ ἀναγορευθεὶς μέγας δούξ Ἀλέξιος Ἀπόκανκος, κατορθώσας ν' ἀ-

1) Τὰ Σχιζά ἀναφέρει ἢ Ἄννα Κομνηνή, (τόμ. Α΄ σ. 110), μετὰ τὸν Ἀθύρα πρὸς τὸ Βυζάντιον κείμενα: «καταλιπόντες ἀν τὸν Ἀθύραν, κάκεισε διαναπαυσάμενοι, τὴν μετ' αὐτὴν ἐκεῖθεν ἀπάραντες τὰ Σχιζά κατέλαβον (κόμη δὲ τοῦτο Θρακική)».

2) Ἰ. Καντακουζ. τ. Α΄, σ. 27, 44, 133, 219.

ποκτήσῃ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν του περιουσίαν δλόκληρον σχεδὸν τὴν Θράκην.

Τὴν 1 Ἀπριλ. 1453, Κυριακὴν τοῦ Πάσχα, εἰς τὸ Ρήγιον ἐστρατοπέδευσαν οἱ τοῦρκοι τοῦ Μωάμεθ' τὴν ἐπομένην, ἀπὸ τοὺς λόφους του, ὁ τουρκικὸς στρατός, ἀφοῦ ἐλεηλάτησε τὰ θρακικὰ προάστεια, συνηθροίσθη ἐδῶ καὶ ἐξεκίνησεν ἐναντίον τῆς Κίλεως.

Ἐκτοτε ἔλαβε τὸ τουρκικὸν ὄνομα, μολοντί ἕως τὸ 1700 οἱ κάτοικοί του τὸ ἐγνώριζαν ὡς Ρήγιον.

Ἐδῶ ἐξεβράσθη ἀπὸ τὰ κύματα τὸ λείψανον τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Α' τοῦ Λουκίρεως, ἀπαγχονισθέντος τὸ 1638 ἰουν. 27 (Κωνσταντίου Α' Κωνσταντινιάς, ἔκδ. Β', ὑποσημ. σ. 221) ἢ τὸ 1640 (Σκαρλ. Βυζ. ΚΠ. τ. Β', σ. 307), ἐτάφη μὲν τότε εἰς τὸ Ρήγιον, ἔπειτα ἀνεκομίσθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναόν, ὅπου ἐψάλη καὶ ὡς ἐπιστεύετο (Ξ. Μογέ, Ἡ ἐν Χάλκῃ Ἑλληνοεμπορικὴ Σχολή, Κων/πολις 1875), μετεκομίσθη εἰς τὴν μονὴν τῆς Παμμακαρίστου ¹⁾ ἢ Καμαρωτίσης τῆς Χάλκης εἰς τὸ θυσιαστήριον, εἰς θυρίδα ὑψηλὴν, δεξιᾷ τῆς ἀγίας τραπέζης, μέχρι τοῦ 1875, ὁπότε μετεκομίσθη εἰς μίαν τῶν πολλῶν νησίδων τοῦ κόλπου τῆς Νικαίας, καλουμένην τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα.

Ὁ κ. Γεδεών, μεταξὺ τόσων ἄλλων πολυτίμων πληροφοριῶν ἀπὸ τὰς ἐκδρομὰς καὶ ἐρεῦνας του εἰς τὰ Θρακῶα Κέντρα, μᾶς γνωρίζει ὅτι τὸ Ρήγιον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιη' αἰῶνος «εἶχε 250 οἰκίας καὶ ἦτο ἔδρα δικαστηρίου». Τὴν πληροφορίαν συμπληρώνομεν μὲ τὰ τρία φερμάνια²⁾ τοῦ 1703 καὶ 1720, ποῦ ἀπευθύνει ὁ σουλτᾶν Ἀχμέτ Γ' πρὸς τὸν δικαστὴν τοῦ Μικροῦ Τσεκμετζέ, τὰ καταρρίπτοντα τὰς ἀξιώσεις τῶν Ἀρμενίων ἐπὶ τοῦ Μπαλουκλή. Αὐτὰ μᾶς πείθουν μὲ τὴν προσφώνησίν των «Δικαστᾶ τοῦ Καζᾶ Χασλάρ», ὅτι κατὰ τὸν ιζ'—καὶ παλαιότερα—καὶ τὸν ιη' αἰῶνα τὸ Ρήγιον ἦτο ἔδρα τοῦ Καζᾶ ἢ καϊμακαμάτου, ἦτοι τῆς ὑποδιοικήσεως τῶν Χασίων ἢ Χασοχωρίων: ἀπὸ τοῦ Καζᾶ Χασλάρ ἐξηρτῶντο δικαστικῶς τὰ ὀνομασθέντα Χάσια Πατριαρχικὰ χωρία, ὥστε ὁ Καζᾶς νὰ ὀνομασθῇ ἐξ αὐτῶν· αὐτὰ δέ, ὡς προανεφέρθη, μέχρι τοῦ 1699 ἦσαν ὑπὸ τὸ Πατριαρχεῖον, τότε ὀριστικῶς ἀποδοθέντα εἰς τὴν Δέρκων. Τὸ 1877 ὁ Πασπάτης τὸ εὔρε μικρὰν καὶ πτωχοτάτην κώμην, μὲ 18 οἰκγενείας περὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγ. Δημητρίου, μὲ κόπον διατηρούσας ἱερᾶ καὶ διδάσκαλον. Τὸ δικαστήριον ἀπὸ τοῦ 1871 εἶχε μεταφερθῆ εἰς τὸ Μακροχώρι.

1) Σκ. Βυζάντ. ΚΠ. τ. Α'. μέρος Β' σ. 306—7 καὶ ὁ Θ. Ἀριστοκλῆς λέγει «εἰς τὸ Μοναστήριον τῆς Παναγίας» Συγγραφαὶ Κωνσταντίου Α', σ. 147, ὑποσημ. 1.

2) Γεδεών (Εὐγενίου ἱερῶς), Ἡ Ζ. Πηγὴ, παράρτημα, σ. 229-230, 1 ζελεχιτζιτζέ, 1115 Ἐγ. σ. 235, 30 τζεμαζιούλ ἀχῆρ. 1133 Ἐγ. καὶ σ. 228, 15 τζεμαζιούλ ἀχῆρ, 1146 Ἐγίρας.

Τὸ 1884 ὁ Καλέμης εὗρεν 12 μόνον οἰκογενεῖας ὀρθόδοξων. Τὸ 1901 ὁ κ. Γεδεὼν μόνον 11 σπίτια τουρκικὰ καὶ 9 ἢ 10 ἑλληνικά. Εἶχε ναὸν τοῦ ἁγ. Δημητρίου, παλαιότατα ἀναφερόμενον, κτισθέντα ἀπὸ τὸν Διαμαντῆ Τσορμπατζῆ, καὶ ἑορταζόμενον μὲ θυσίας ζώων (κουρμπάνι)· ἁγίασμα ὑπόγειον τοῦ ἁγίου Χαλαλάμπους παλαιότατον· καὶ σχολεῖον νέον, ἑλλείπει ὅμως μαθητῶν, κατοικούμενον ἀπὸ νυκτόβια πετεινά... Ὁ ἴδιος μνημονεῦει τὸν πατριώτην ἱερέα καὶ διδάσκαλον τοῦ Ρηγίου, τὸ 1892, ἐπὶ ἔτη διδάξαντα παπᾶ, Δημήτριον Σαραντακκλησιώτην.

Οἱ βιοτέχναι του ἔμενον ἐδῶ ἐργαζόμενοι καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα καὶ τὰ σαββατοκύριακα μετέβαινον εἰς τὰς οἰκογενεῖας των, ἐγκατεστημένας ἄλλοῦ.

Τὴν ἐρήμωσιν του αὐτὴν τὸ Ρήγιον ὄφειλε κυρίως εἰς τὸ νοσηρὸν του κλίμα καὶ τοὺς συμμορίτας, πού τὸ διέτρεχον, κατὰ τὸ ἰζ' αἰῶνα οἱ βούλγαροι Πομάκοι καὶ τὸν ιη' αἰῶνα οἱ τουῦρκοι Κιριτζαλήδες. Οἱ τότε ἔμποροι ἦσαν ὑποχρεωμένοι, μεταβαίνοντες ἔφιπποι εἰς τὰς ἐμποροπανηγύρεις τῆς Ἀδριανουπόλεως, τοῦ Τατάρ Παζαρτζίκ, τοῦ Κεζανλίκ, καὶ ἄλλων πόλεων, νὰ ἀλλάξουν ἵππον εἰς τὰ πανδοχεῖα 1) τοῦ Μικροῦ Τσεκμετζέ· ἐπειδὴ δὲ τότε ἀκόμη δὲν ὑφίσταντο τραπεζιτικὰ γραφεῖα καὶ συναλλαγματικά, οἱ ἔμποροι ἔφερον εἰς τὸ «κεμέρι» 2) των τὰ χρήματα διὰ τὰς ἀγοράς των· δι' αὐτὸ ὁ φόνος πρὸς ληστεῖαν ἐκεῖ ἦτο συνηθέστατος. Δεύτερον, λόγῳ τῆς πρώτης ἀτμοπλοϊκῆς συγκοινωνίας, ἡ ὁποία συνέδεσε τὴν Ραιδεστόν, Ἡράκλειαν καὶ Σηλύβριαν, ἀγνοήσασα αὐτό, ὅπως καὶ ἡ ἡμερησία τοπική, ἡ συνδέσασα τὸν ἁγ. Στέφανον, τὸ Μακροχώρι καὶ τὰς ἔσω τῶν τειχῶν συνοικίας μὲ τὴν γέφυραν τοῦ Γαλατᾶ ἀτμοπλοϊκῶς. Καὶ τέλος ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ συντηρητικότης τῶν τουρῶν κατοίκων του, οἱ ὁποῖοι, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν σεῖχην τοῦ τζαμιοῦ των, κατώρθωσαν κατὰ τὰ 1868—70 ν' ἀπομακρύνουν ἀπ' αὐτὸ τὴν τότε χαρασσομένην σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Κίλεως—Μετρῶν—Εὐρώπης, ἀπὸ τὸν φόβον ὅτι «θὰ διέφθειρε τὰ ἦθη των». Ἔτσι ἡ δι' αὐτοῦ ἐμπορικὴ ὁδός, πού εἶχεν ἀτονίσει ἀπὸ ἐτῶν, μετετέθη ὀριστικῶς καὶ τὸ χωρίον ἔλαβε τὸ τελειωτικὸν κτύπημα τὸ 1871. Ἐκτοτε ὁ μαρασμὸς του συνεπληρώνητο.

Κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν οἱ Τσεκμετζελιώτες τοῦ Μικροῦ Τσεκμετζέ ὡς ὀλίγοι, δὲν ἐσχημάτισαν εἰδικὸν συνοικισμόν, ἀλλ' ἐσκορπίσθησαν γύρω ἀπὸ τὴν Ἐδεσσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐπαναρχίσαντες ἡρωικὰ τὴν ζωὴν των. Καὶ τὸ Ρήγιον ἀπέθανεν· ἀλλ' ἀναζῆ εἰς

1) Αὐτὰ ἦσαν καὶ σταθμοὶ ταχυδρομικῶν ἵππων.

2) Τὸ κεμέρι ἦτο δερμάτινον καὶ τὸ περιεζώνοντο κατὰ σάρκα, περιέχον ποσὰ σημαντικά· διὰ τὰ πρόχειρα ἔξοδα ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ σακκούλα, πλεκτὴ ἀπὸ μετάξι ἢ δερματίνη, τοποθετημένη συνήθως εἰς τὸν κόρφον ἢ εἰς τὸ πλατὺ μάλλινον ζωνάρι.

νέαν καὶ ἀπροσδόκητον ἐξέλιξιν ὁ Κιουτσούκ Τσεκμετζές !

Ἐκ τῶν Φλώρια ἕως αὐτὸν καταλήγει ἡ διαμορφωθείσα διεθνῆς «πλάζ», πού ἐδημιούργησε τὸ ἐκεῖ ἐξοχικὸν περιίπτερον τοῦ Καμάλ. Ρῶσσοι πρόσφυγες συντηροῦν ἀξιόλογα ἐστιατόρια, ξενοδοχεῖα, ντάνσιγκ. Βραβεῖα καλλονῆς καὶ κολυμβήματος ἀπονέμονται· συναγωνίζονται ἔβραιες, τουρκοπούλες, καὶ ἀρμενοπούλες. Ὅλα συγχρονίζονται, χάρις εἰς τὸν ἀσφαλτοστρωμένον δρόμον, πού ἐξυπηρετεῖ θαναῶσια ἤδη τὴν συγκοινωνίαν μὲ αὐτοκίνητα ἀπὸ τὸ Τὸπ Καποῦ μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ πέραν.

Μπαχτσέκιοι

26.—Μπαχτσέκιοι κηποχώρι μεσόγειον χωριό, ἀγροκηπουρῶν, ΝΑ τοῦ Βελιγραδιοῦ καὶ ΒΑ. τοῦ Μπουγιούκ δερέ, εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ρύακας, πού καταβαίνουν ἀπὸ τὰ τελευταῖα βουνοπλάγια τοῦ ἄκρου Αἴμου εἰς τὴν ΒΑ περιοχὴν τῆς μείζονος Κίλεως καὶ σχηματίζουν τὸν Βαθὺν Ρύακα τοῦ ἄνω Βοσπόρου· ἡ κοιλάς αὐτὴ συνεχίζεται ἕως τὰς πηγὰς τοῦ Κύδαρη καὶ τοῦ Βορβύσου. Ἐδῶ ἀρχίζουν τὰ ὑδραγωγεῖα τῆς Πόλεως. Τὸ ὠραιότερόν των εἶναι τοῦ σουλτάν Μαχμούτ Α', ἢ Γενί-μπένδ, σκεπασμένον ἀπὸ τὸν κισσόν. Εἰς τὸν ἀνερχόμενον τὴν κοιλάδα ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου φαίνεται ὡς γέφυρα τολμηρὰ, συνδέουσα τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Ἐδῶ εἶναι τὰ περίφημα Σουτεραζῦ ἢ νεροζύγια, πού ἐξισώνουν τὴν κατεύθυνσιν τοῦ νεροῦ, ὅπου ὑπάρχουν χαμηλώματα καὶ βάλτοι· οἱ βυζαντινοὶ τὰ ὀνόμαζον Καστέλλους καὶ χρησιμεύουν ν' ἀνυψώνουν καὶ ἀερίζουν τὸ νερό. Τὸ Γενί-μπένδ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ πρόχωμα α' τοῦ Μαχμούτ καὶ β' τῆς Βαλιδέ¹⁾, τῆς μητρὸς του, κισθὲν 18 ἔτη προτιήτερα. Αὐτὸ ὕδρευε τὸ παλάτι τοῦ Μπεσίκτας· τὴν πρώτην δὲ ἐκροήν του, πού ἀνέβρυσεν εἰς τὸ παλάτι, ἤντησε καὶ ἔπινε «σὲ χρυσὸ ποτήρι» ἡ ἰδία Βαλιδέ σουλτάνα κατὰ τὴν τελετὴν τῶν ἐγκαινίων.

Τὸ σύστημα τῶν μενδιῶν τοῦ Μπαχτσέκιοι καὶ τοῦ Βελιγραδιοῦ ἔχει ἑπτὰ τὸ ὅλον ὑδραγωγεῖα, ἐξ ὧν τὰ 5 εἰς τὴν κοιλάδα Φατιχγιέ. Κισσός, ἀγρόμπελη καὶ καστανιὲς ὠραιότατες καλύπτουν τὴν περιοχὴν. Ὑπὸ τὸν ὠραιότερον δὲ καστανεῶνα εἶναι ἡ δεξαμενὴ τοῦ Μουσταφᾶ Γ', μὲ κίοσκον μαρμάρινον. Ὁ κρότος τῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων ἐκυριάρχει τὰ πάντα. Περὶ τὸ 1896 βλάβη τῶν ὑδραγωγῶν εἶχεν ἀποξηράνει τὴν ὠραιότεραν δεξαμενὴν, βραδύτερον ἐπισκευασθεῖσαν.

Ὅλιγα βήματα παρέκει, εἰς ἀπόστασιν ὥρας ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου, ἔζη

1) Ὄνομάζετο Σαληχέ, εἶναι ἡ μόνη σουλτάνα, πού ἔκτισε γραμματοδιδασκαλεῖον τὸ 1734.

τὸ ὠραῖον χωρίον, εἰς πεδιάδα εὐφωρωτάτην καὶ γραφικωτάτην· πλατάνια, κυπαρίσσια, ἀγριοβαλανιδιᾶς ἐσκέπαζον τὰ σπίτια του. Εἶχε θαυμασία ἀμπέλια, καλλιεργούμενα, ὅπως καὶ οἱ λαχανόκηποι του, ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς καὶ τροφοδοτοῦντα τὴν Πόλιν. Εἰς τὸ βορειοδυτικῶς ἐκτεινόμενον δάσος του ζοῦν ἀγριόχοιροι καὶ ἐλάφια.

Περὶ τὸ 1884 εἶχεν 130 οἰκογενεῖας, ναὸν τοῦ ἁγ. Δημητρίου. Τὸ σχολεῖον του ἐλειτούργει εἰς τὰ κελλιὰ τοῦ ναοῦ μὲ 60 ἀγόρια καὶ 14 κορίτσια, ὑπὸ διδάσκαλον τὸν ψάλτην τῆς ἐκκλησίας. Πόρους εἶχε τὰ ἐνοίκια τῶν κτημάτων τῆς κοινότητος καὶ γενικὴν σχολικὴν δαπάνην ἑτησίως λ. Τ. 48. Λαογραφικὰ τοῦ χωριοῦ δημοσιεύονται εἰς τὸν Η΄ τόμ. τῶν Θρακικῶν, 1936, Πῶς γιάτρευαν στὴ Θράκη, ὑπὸ Ἑλλ. Σταμούλη Σαραντή, ἀριθ. 418 β΄.

Ἡ δημογεροντία τοῦ χωρίου ἦτο εξαμελής. Οἱ κάτοικοι ἦσαν ἀμπελοουργοὶ καὶ περιβολάρηδες, καλλιεργοῦντες φράουλες θαυμαστῆς εἰς ἄρωμα καὶ γεῦσιν, καὶ ἐπαγγελματικῶς ὁργανωμένοι εἰς συντεχνίαν κοινωφελῆ. Τὸ 1914 τὸ χωρίον εἶχε περὶ τὰ 250 σπίτια, ὅποτε οἱ κάτοικοι ἐξεδιόχθησαν μετοικισθέντες εἰς τὴν Τσαντιὴ τῆς Σηλυβρίας. Εἰς τὴν ἐπιστροφὴν των εἰς τὸ χωρίον των τὸ 1918 εὐρῆκαν ἐρείπεια. Ἔτσι καὶ ἡ ποιητικὴ αὐτὴ φωνῆ ἔχαλάσθη καὶ τὸν Μάϊον 1924 περὶ τὰ 913 ἔν ὄλω ἄτομα ἐφθασαν εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἐγκατασταθέντα εἰς τὰ Νέα Σφαγεῖα τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὰς Καλάμας, εἰς τὸ Μ. Πεῦκο τοῦ Πειραιῶς καὶ τὴν Θυρίκην.

Μπογάζκιοι

27.—Μ π ο γ ά ζ κ ι ο ῖ· μεσόγειον χωρίον, πρὸς Α τοῦ μικροῦ Ἀρναούτκιοι καὶ ΝΔ τοῦ Πύργου, κεῖται εἰς στενωπὸν, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀλήμπεη—σουγιοῦ.

Ὁ Καλέμης μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὸ 1884 εἶχε 260 οἰκογενεῖας Χριστιανῶν, ἐκκλησίαν τῆς ἁγ. Παρασκευῆς καὶ σχολεῖα παλαιὰ καὶ ἐτοιμόροπα, μαρτυροῦντα ὅτι τὸ χωριὸ ἐνωρίτατα εἶχε φροντίσει διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν παιδιῶν του. Ἡ σχολὴ του ἦτο μικτή· εἶχεν ὑπὲρ τοὺς 70 μαθητὰς ὑπὸ ἓνα διδάσκαλον, ἀσφαλῶς διδάσκοντα ἀλληλοδιδασκτικῶς· ἐμισθοδοτεῖτο ἀπὸ τὰ ἐνοίκια τῶν κοινοτικῶν κτημάτων μὲ 30λ. Τ. Ὁ ἐκπαιδευτικὸς ἔλεγχος τῆς Μητροπόλεως τοῦ Μαΐου 1911 εἰς τὸ Μπογάζκιοι εὗρε σχολεῖον κατηρητισμένον καὶ διδάσκαλον προοδευτικόν.

Καὶ τὸ χωρίον αὐτὸ διελύθη τὸν Μάϊον 1924 μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀνταλλαγῆς, (30 Ἰαν. 1923). Οἱ κάτοικοι του συνωκίσθησαν ἐν μέρει εἰς τὸ χωρίον Φιλώτας ἢ Τσαλτζιλάρ, νοτίως τῆς λίμνης Βεγορίτου καὶ ἄλλοι εἰς τὸ Ἀκιντζιλάρ καὶ Καρασινὰν τοῦ νομοῦ Ἐδέσσης, ὡς γεωργοί.

Μπουγιούκδερέ.

28.—Μπουγιούκδερέ.—Βαθυρράξ και Βαθύς Κόλπος ἢ Βαθύ-κόλπος, ἐπὶ τοῦ ἄνω Βοσπόρου, κλειόμενος ἀπὸ βορρᾶν ἀπὸ τὴν ἀκτὴν Βρουλλογένη, ποῦ καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριο Μεζὰρ Μπουρνοῦ τὸν ἑλληνικὸν Σίμαν, χωρίζοντα τὸν Βαθὺν κόλπον ἀπὸ τὸν νοτιῶς Σκληθροῦντα ἢ Σκληθρινοῦντα.

Ἡ κομόπολις ἐκτείνεται Βλ. τῶν Θεραπειῶν καὶ τοῦ Κεφελίκιοι, εἰς κοιλάδα κατάφυτον, ἀπέχουσα 16 χμ. τοῦ Βυζαντίου. Τὸ ἄνω μέρος της λέγεται Σαρῆ γιαρῆ, ἀπὸ τὸ κοκκινοκίτρινον χῶμά του, παλαιότερα Μίλτον, ἐπὶ Γυλλίου Τρυπητόν. Εἰς αὐτὸ ὑπάρχει λουτρὸν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Τὸ Σαρῆ γιαρῆ κατοικοῦν Ἑθροπαῖοι καὶ ἔχουν καθολικὸν ναὸν τῆς Παναγίας· εἰς τὸ λοιπὸν, τοῦρκοι, ἀρμένιοι καὶ Ἕλληνες.

Τὸ ἄλσος τοῦ Σαρῆ γιὰρ ἐστόλιζεν ἄλλοτε ἄγαλμα τῆς Πανδήμου Ἀφροδίτης, στηθὲν πιθάνον ἀπὸ τὴν σύγχρονον τῆς Ἀσπασίας καὶ περιώνυμον ἑταίραν ἐκ Μεγάρων, τὴν Σιμαίθαν, ὡς νομίζει ὁ Χάμμερ.

Περὶ τὸ 1096—97 λέγεται ὅτι ἐδῶ ἐστρατοπέδευσαν οἱ Σταυροφόροι· εἰς τὸν Γοδεφρουᾶ de Bouillon, τὸν ἔπειτα βασιλέα τῆς Ἰερουσαλήμ, ἀποδίδεται ἡ φύτευσις τῶν Σαράντα δένδρων (Κιρκ-ἀάτς ἢ Γεδι-καρνδάς), ποῦ ὑψώνουν τοῦ γιγαντιαίου κορμούς των ἐπὶ τόσους αἰῶνας εἰς τὸ Λειβάδιον ἢ τὸν Καλὸν Ἀγρὸν, ποῦ ἀπλώνεται μεταξὺ τῆς κομοπόλεως καὶ τοῦ Μπαχτσέκιοι.

Τὸ 1794 ἐδῶ ἐκτίσθησαν τὰ κανονοστάσια τοῦ Δελῆ Ταλιὰν ἢ Δελῆ Τάμπια, εἰς τὴν πεδιάδα. Καὶ εἰς αὐτά, τὴν 14 Μαΐου 1807, ἐπανεστάτησαν οἱ τοῦρκοι δόκιμοι, «τὰ γιαμάκια», τῶν φρουρίων αὐτῶν, μόλις ἐδοκίμασαν νὰ τοὺς ἐνδύσουν τὴν νέαν στολὴν τοῦ Νιζάμ τζεδηδ' ὤρμησαν πρὸς τὸν Τοπχανὲ (ὑπουργεῖον πυροβολικοῦ), καὶ γενόμενοι καθ' ὁδὸν 5 χιλ., ἔκαμαν τὴν στάσιν, ποῦ κατέληξεν εἰς τὴν ἔξωσιν τοῦ φιλελευθέρου σουλτὰν Σελῆμ καὶ τὴν ἀνοδὸν εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφοῦ του Μουσταφᾶ.

Ἐκκλησιαστικῶς τὸ Μπουγιούκδερέ, ὅπως καὶ τὰ Θεραπεῖα, ἐδόθησαν ἀπὸ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Κ]λεως εἰς τὴν ἐπαρχίαν Δέρκων ἐπὶ τῆς δ' πατριαρχίας Ἰωαννικίου Β', πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως ὡς μητροπολίτου Δέρκων τοῦ Ἀθανασίου Β', κατὰ Ἰούνιον 1655 (Σάθας Μεσ. Βιβλ. σ. 590-591. Γεδεῶν Πατρ. Πίνακες, σ. 584). Περὶ τὸ 1884 εὕρισκομεν τὴν κομόπολιν μὲ 500 ἑλληνικὰς οἰκογενεῖας καὶ ναὸν τῆς ἁγ. Παρασκευῆς, κτισθέντα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19' αἰῶνος, ὅπως καὶ τὸ πρῶτον σχολεῖον της (Τρ. Εὐαγγ. Παιδ. ἐπὶ Τουρκοκρ. 1936, σελ. 35). «Διδάσκαλός του ἐχορημάτισε περὶ τὸ 1850 ὁ ἐν τῇ πατρίδι του Σίφνω ἐκπαιδευθεὶς Λέαν-

δρος Ἀρβανιτάκης»¹⁾, διδάξας καὶ συγγράψας ἱκανὰ καὶ ἀνακηρυχθεὶς διδάσκαλος τοῦ Γένους ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας.

Ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης²⁾ Μπουγιούκ δευρῆ, ἰδρυθεῖσα τὸ 1866, παλαιότερα ὄλων τῶν ἀναλόγων σωματείων τῆς Δέρκων, ἔκτισε τὸ 1871 τὰ σχολεῖα του : ἀρρεναγωγεῖον καὶ παρθεναγωγεῖον εὐρύχωρα. Ἐξ αὐτῶν τὸ ἀρρεναγωγεῖον, εἶχεν 140 μαθητὰς ὑπὸ σχολᾶρχην τὸν Ἀρσένιον Π. Εὐστρατίου καὶ ἓνα βοηθὸν διδάσκαλον 1871. Τὸ 1884 εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν του ἐδιδάσκοντο γαλλικὰ καὶ τουρκικὰ καὶ συντηρεῖτο ἀπὸ ἐνοίκια κοινοτικῶν κτημάτων, δίσκον ἰδιαιτερον τοῦ ναοῦ, καὶ ἐκτάκτους συνδρομὰς τῶν ὁμογενῶν. Τὸ παρθεναγωγεῖον του εἶχεν 150 κορίτσια ὑπὸ δύο διδασκαλίσσας καὶ συντηρεῖτο ἀπὸ 1000 χάριτινα ρούβλια τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας ἡ πρεσβεία εἶχεν ἐδῶ θερινὸν μέγαρον.

Τὸ 1877 καὶ ἡ μεγάλη αὐτὴ κωμόπολις ἐξέδωκεν «ἀντικαταστατικὸν» ἢ ὑποκαταστατικὸν χαρτονόμισμα τῶν 10, τῶν 20 καὶ τῶν 40 παραδῶν τοῦ ναοῦ της.

Ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος Κ]λεως κατὰ τὸν ἐκπαιδευτικὸν ἔλεγχον του εἰς τὰ προάστεια, τοῦ 1877—78, οὔτε κἄν ἀναφέρει τὰ σχολεῖα τῆς μεγάλης αὐτῆς κωμοπόλεως, τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις ἐλειτούργουν πάντοτε.

Περὶ τὸ 1923 εἶχεν 6000 κατοίκους. Εἰδικὴ ἀσχολία τῶν ἐντοπίων εἶναι ἡ κεραμοουργία καὶ ἡ ἀγγειοπλαστικὴ, τῶν δὲ γυναικῶν ἡ ζωγράφισις τῶν φακιολίων ἢ καλεμεκριαῶν, τῶν ὁποίων ἡ βιοτεχνία ἐξέπεσεν ἀπὸ εἰκοσαετίας ἄφ' ἐνός, διότι ἡ κατάργησις τοῦ γιασμακιοῦ ἐμείωσε τὴν χρῆσιν τοῦ φακιολιοῦ καὶ ἄφ' ἑτέρου, διότι ἐξέλιπον βαθμηδὸν αἱ τεχνήτριαι καὶ ἡ βιοτεχνία περιορίσθη εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν «σταμπάτων» καλεμεκριαῶν, πὺ εἶναι εὐθνηότερα.

Οἱ Μπουγιουκτεριανοὶ, περὶ τοὺς 2 χιλ. ἐξεδιώχθησαν τὸ 1914, σκορπισθέντες ἐντὸς τῆς Κ]λεως, ὅπως καὶ τοῦ Γενὶ Μαχαλὲ καὶ τοῦ Κεφελικιοῦ οἱ κάτοικοι. Δὲν περιελήφθησαν ἐν τούτοις εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν (Συνθ. Λωζάνης). Ἡ κωμόπολις των ἀποτελεῖ μέρος τῆς δυνάμεως τῆς τόσον μειωθείσης ἐπαρχίας Δέρκων.

1) Ὁ Λ. Ἀρβανιτάκης, πατὴρ τοῦ καθηγητοῦ, τέως βιβλιοφύλακος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ σοφοῦ συγγραφέως πλείστων ἐπιστημονικῶν ἔργων, Γεωργίου Ἀρβανιτάκη, ἐδίδαξεν εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ Σταυροῦ Ἱεροσολύμων καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Θεολογικὴν σχολὴν τῆς Χάλκης.

2) Ὁ Γεδεὼν ἀναφέρει ὅτι «ὑπὲρ αὐτῆς εἰργάσθησαν λαμπρῶς οἱ ἀπὸ τοῦ 1868—1874 τρεῖς πρόεδροί της, ὁ στρατηγὸς Βίκτωρ Φραγκίνης, ὁ τότε σχολάζων διερμηνεὺς τῆς ἐν Κ]πόλει ρωσικῆς πρεσβείας Μανωλάκης Ἀργυρόπουλος καὶ ὁ ἱατρὸς Ἀλεξ. Ι. Σταματιάδης». Ἐπετηρὶς τῆς ἀδελφότητος ἐξεδόθη τὸ 1874. (Ἀποσημ. Χρονογρ. σ. 198).

Νειχωράκι.

29.—Νειχωράκι¹⁾, τ. Γενίκοϊ, χωρίον καπνοφυτευτῶν καὶ καρβουναραίων, κείμενον Ἀ τῆς λίμνης Δέρκων παρὰ τὰ ἑρείπια τοῦ Φιλῆα, ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου. Εἰς αὐτὸ ἀρφαίλει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπαρχία ἀπὸ τοῦ 1655 τὴν νεωτέραν ὀνομασίαν καὶ φήμην τῆς «Δέρκων καὶ Νεωχωρίου» τοῦ «ἐπὶ τῆς Μαύρης Θαλάσσης» κατὰ τὸν Συνοδικὸν Τόμον, ἢ ἀπὸ τοῦ 1622, ἀπὸ τοῦ μητροπολίτου τῆς Χρυσάνθου, ὅπως σημειώνει ὁ Ἀριστάρχης (Δέρκοι, σ. 9).

Τὸ 1884 εἶχεν ἑκατὸν οἰκογενείας ἀγροτῶν καὶ ναὸν τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου. Σχολεῖον εἶχε μικτὸν μὲ 25 ἀγόρια καὶ 12 κορίτσια ὑπὸ τὸν ψάλτην τῆς ἐκκλησίας, ἀντὶ 23 λ. τ. ἔτησίως.

Οἱ Νειχωρίται ἀπὸ τοῦ 1924 εἶναι ἐγκατεστημένοι δυτικῶς καὶ πλησίον τῆς λίμνης τῶν Γενιτσῶν, εἰς τὴν κοινότητα Καρδιωτίσσης, ὡς γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι ἐργαζόμενοι.

Νταγιάκαδιν

30—Νταγιάκαδιν· χωρίον μεσόγειον, γεωργῶν καὶ καπνοφυτευτῶν, κείμενον πρὸς Ν. τοῦ Λέρκος καὶ Β. τοῦ Ἰμπροχωριοῦ. Τὸ 1884 εἶχεν 125 ὀρθοδόξους οἰκογενείας βουλγαροφώνων καὶ ἐκκλησίαν ἀφιερωμένην εἰς τὸ Γενέθλιον τῆς Θεοτόκου.

Τὸ σχολεῖον τοῦ περιωρίζετο εἰς ἓν μοναδικὸν δωμάτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου οἱ 30 μαθηταὶ τοῦ ἐδιδάσκοντο τὴν ἑλληνικὴν ἀπὸ τὸν διδάσκαλον καὶ ψάλτην ἅμα τῆς ἐκκλησίας, ἀντὶ 12 λ. Γ. ἔτησίως. Τὸ ποσὸν εἰσεπραττετο ἀπὸ τὸ ἐνοίκιον τοῦ κοινοτικοῦ χανιοῦ καὶ τὸ περίσσευμα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου, πὺ συνέτρεχε τὴν ἐκπαίδευσιν, ὅπως συνήθως συνέβαινε εἰς τὰ χωριά τῆς Θράκης, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς ὑποδούλου.

Τὸ 1909—12 εἶχε τὸν ἴδιον πληθυσμὸν, καθὼς καὶ διδάσκαλον τὸν ψάλτην τοῦ ναοῦ.

Τὸ 1912—13, κατὰ τὴν συμφωνίαν Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας, οἱ βουλγαρόφωνοι κάτοικοί του κατέφυγον εἰς τὴν τελευταίαν, ἀκολουθήσαντες τὸν βουλγαρικὸν στρατὸν.

Ντελῆ Γιουνούζ.

31—Ντελῆ Γιουνούζ ἢ Ντελῆ Ὀνούζ· μικρὸν χωρίον τῶν νεω-

1) Ὁμώνυμος κωμόπολις Νει(ο)χώρι, τ. Γενίκοϊ, ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου, καὶ ἄλλο ὁμών. θρησκικὸν ἐπὶ τῆς Ροδόπης, Φάγραϊ· ὁμοίως, ἡ Ἀσκηρ τῆς Βοιωτίας καὶ τὸ Δουτιχειὸν τῆς Ἀκαρνανίας, καθὼς καὶ πολλαὶ ἄλλαι.

τέρων χρόνων, βουλγαροφώνων ὄλων ἀγροτῶν, μεσόγειον, κείμενον νοτίως καὶ παρὰ τὴν λίμνην Δέρκος, πρὸς Α. τοῦ Λαζάρκοι, ἐπὶ κοιλάδος χειμάρρου. Τὸ ὄνομά του σήμαινει «τρελλὸ δελφίνι» ἢ τρελλὸς Ἰωνᾶς, ὄνομα πού ἔχουν καὶ οἱ τοῦρκοι· οἱ τρελλοὶ θεωροῦνται ἐπίμονοι καὶ τολμηροί· εἰς ἓνα τοιοῦτον διακριθέντα ὀφείλεται ἡ ὀνομασία του.

Πρὸ 50—60 ἐτῶν ἦτο τσιφλίκι τουρκικόν, ἴσως καλλιεργούμενον ἀπὸ βουλγαροφώνου Μακεδόνα, πού τοὺς εἶχαν ἐγκαταστήσει οἱ τσιφλικούχοι, διὰ νὰ ἔχουν καλὰ ἐργατικὰ χέρια.

Τὸ 1884 εἶχαν 60 οἰκογενεῖας ὀρθοδόξων καὶ ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Τὸ σχολεῖον του ἦτο ἐγκατεστημένον εἰς εὐρύχωρον καὶ ὠραῖον οἰκοδόμημα, κτισθὲν τὸ 1876 ἀπὸ τὸν ἐντόπιον Ἰωάννην Τιρπανλῆν ἦτο μικτόν· οἱ μαθηταί, περὶ τοὺς 50, εἶχον δύο διδασκάλους, διδάσκοντας τὰ ἑλληνικά, ἀντὶ 50 λ. Τ. ἐτησίως· τὸ ποσὸν εἰσπραττέτο ἀπὸ τὸ κοινοτικὸν πανδοχεῖον.

Οἱ Ντεληγιουνουζλῆδες, ὅλοι σχεδὸν γεωργοί, κατέφυγον ὡς πρόσφυγες εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Ντομοῦζ δερέ.

32—Ν τ ο μ ο ῦ ζ δ ε ρ έ· χείμαρρος ἀγριοχοίρων παλαιότερα ἴσως Γιουμουζ δερέ· ἀλλ' ὅπως λέγει ὁ Καλέμης, μᾶλλον «Κουμλοῦ δερέ» ἀπὸ τὴν ἄμμον, πού ἔχει αὐτὸ καὶ τὰ πέριξ του. Εἰς τὰ ὑγιεινὰ ἀμμόλουτρα του πολλοὶ κατ' Αὐγουστον ὑπεβάλλοντο ἐπὶ δέκα τοῦλάχιστον ἡμέρας ἕως τὸν λαιμόν, θεραπεύοντες τοὺς ρευματισμούς των, ὅπως ἀναφέρει καὶ ὁ Βυζάντιος εἰς τὴν «Κ)λίν» του.

Τὸ χωρίον εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βελιγραδίου—Μπουγιουκ δερέ, ΒΔ τοῦ τελευταίου, ὀλίγον ἀπέχον τοῦ Εὐξείνου, ὅπως καὶ τοῦ Βοσπόρου, ὅπου χύνεται ὁ ὀμώνυμος χείμαρρος. Εἰς τὸ στόμιον αὐτοῦ εἶναι ὁ Λιμὴν τῶν Γυναικῶν¹⁾ τοῦ Διονυσίου Βυζαντίου, ταυτιζόμενος μὲ τὸν Λιμένα τῶν Γερόντων τοῦ Πλινίου.

Περὶ τὸ 1884 εἶχεν 80 οἰκογενεῖας ὀρθοδόξων, καρβουναραίων ὄλων καὶ ναὸν τοῦ ἁγ. Γεωργίου, διὰ τὸν ὅποιον ἡ κοινότης ἐξέδωκε «ἀντικαταστατικὸν» νόμισμα χάρτινον ἢ «παράδες τῆς ἐκκλησίας», τὸ 1877. Εἰς ἀπόστασιν 30' τῆς ὥρας ἀπὸ τοῦ χωρίου, εἰς σκιερὰν κοιλάδα εὐρέθησαν θεμέλια ἀρχαίας ἐκκλησίας καὶ ἀγίασμα ὑπὸ τὸ δάπεδον. Ἡ θέσις ἀνε-

1) Κατὰ τὸν Στέφ. Βυζάντιον τὸ ὄνομά του ὁ λιμὴν ἔλαβεν ἐκ τοῦ ἐξῆς: Φιδάλεια, ἡ σύζυγος τοῦ Βύζα, ἐν ἀπουσίᾳ του, τεθεῖσα ἐπὶ κεφαλῆς μικροῦ στρατοῦ γυναικῶν, ἐνίκησεν ἐδῶ τοὺς Σκύθας ἢ τὸν ἀδελφόν του, πού ἤθελε νὰ ἐκθρογίσῃ τὸν ἄνδρα της. Ἐφ' ὃ ἐτιμήθη μὲ ἄγαλμα καὶ ὁ λιμὴν πῆρε τὸ ὄνομα.

σκάφη ὑποδείξει ἐντοπίου γέροντος, τὸ 1854, καὶ εὐρέθησαν διάφορα ἐκκλησιαστικὰ ἀντικείμενα, μαρτυροῦντα ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχε τὸ Παλαιοχώρι, ὅπως ἀνέφερον οἱ κάτοικοι, ἐγκαταλειφθὲν τίς οἶδε διὰ ποίους λόγους. Παρὰ τὸ ἀγίασμα ἐτέλουν ἔκτοτε πανήγυριν τὴν 23 Αὐγούστου.

Τὸ σχολεῖον τοῦ ἐστεγάζεται εἰς οἴκημα ἰδιαιτερον εἶχε 50 μαθητὰς ὑπὸ τὸν ἱεροψάλτην, ἀντὶ λ. Τ. 30 ἐτησίως· τὸ ποσὸν προήρχετο ἀπὸ τὰ ἐνοίκια κοινοτικῶν κτημάτων καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου.

Οἱ Ντομουζδερελιῶτες τὸ 1914—15, συμποσοῦμενοι εἰς 606 ἔξετοπίσθησαν, ἐγκατασταθέντες εἰς τὴν Τσαντῶ τῆς Σηλυβρίας· ἐπανήλθον εἰς τὸ χωρίον των κατὰ τὴν ἀναχωρῆν τοῦ μεγάλου πολέμου, 1918—19. Μὲ τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν, ἔξεπατρίσθησαν ὀριστικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, συνοικίσαντες παρὰ τὴν Μανωλάδα τῆς ἐπαρχίας Ἡλείας τὴν Νέαν Μανωλάδα, μὲ 647 κατοίκους.

Νύφες.

33.—Νύφαι ἢ Νύφες· γ. μεσόγειον, ΒΑ τοῦ Μικροῦ Τσεκμετζὲ καὶ Ν. τοῦ Ἄη Παῖ, γνωστὸν κατὰ τὸν 5' αἰ. ὁπότε κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν των οἱ Οὐνοὶ καὶ Σλαῦοι, τὸ 559, ἐξηνδραπόδισαν τοὺς κατοίκους του. Ἔσωξε λείψανα βυζαντινοῦ ναοῦ καὶ ἐνεπίγραφα μάρμαρα (Μ. Γεδεῶν, Θρακῶα Κέντρα) μέχρι τῶν βαλκανικῶν πολέμων, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐπιστεύετο ὅτι εἶχε ναὸν τοῦ ἁγ. Τρύφωνος, κτιτόρισσα τοῦ ὁποίου ἦτο κάποια Μαρία, ἴσως μετὰ τὸν 7' αἰῶνα ζήσασα, ὡς λέγει ὁ κ. Γεδεῶν. Ὁ ἴδιος ἀναγράφει «ναὸν Χρηστίνης μάρτυρος ἐν Νύμφαις ταῖς Μεγάλαις» κατὰ τὸν Συναξαριστὴν ὁ τελευταῖος τὰς μεγαλοποιεῖ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ γύρω μικρὰ χωρία ἢ καὶ διότι αὐταὶ ἦσαν πράγματι μεγάλα χωρία. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν δὲ τοῦ διαπρεποῦς νομικοῦ κ. Ἄγγ. Στ. Ἰωαννίδου εἰς τὸ χωρίον, μέχρι τοῦ 1920, ἐσώζετο ἐπιτύμβιον τοῦ 15' αἰῶνος, καλῆς τέχνης, εἰκονίζον βόας ἀροτριῶντας εἰς τριπλῆν κατὰ μέτωπον σειρὰν, μαρτυροῦν ὅτι ὁ ὑπὸ τὴν πλάκα κοιμηθεὶς χριστιανὸς ἦτο γεωργός.

Ἦτο εὐάερος καὶ εὐχάριστος θερινὴ διαμονή, εἰς τὴν ὁποίαν παρεθέριζον οἰκογένειαι ἀπὸ τὰ Ψωμαθεῖα καὶ τὸ Ἑπταπύργιον. Τὸ 1870 εἶχεν 25 σπίτια (Γεδεῶν) μονίμων κατοίκων, ποὺ ὀλιγόστευσαν ἀπὸ τὸ ἐπόμενον ἔτος, διότι πολλοὶ Νυφῶτες ἐπαγγελματίαι, χάριν τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸν Ἄγ. Στέφανον καὶ τὸ Μακροχώρι.

Τὸ 1877 ἡ κοινότης ἐξέδωκε χάρινον «ἀντικαταστατικὸν» νόμισμα ἢ «παράδες τῆς ἐκκλησίας» διὰ τὸν ναὸν τῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτό.

κου· σώζονται καί μέδες της τῶν 10 παραδῶν εἰς χροῶμα φραουλί καὶ τῶν 20 παραδῶν εἰς βαθυγάλαζον.

Εἰς τὸ πολλάκις ἀναφερθὲν ὑποσημείωμα τοῦ Τρ. Εὐαγγελίδου (Παιδ. Τουρκ. 1936, σ. 45) ἀναγράφεται ὅτι τὸ χωρίον «εἶχε κ ο ι ν ὸ ν σχολεῖον ἑνωρῖς, ὑπὸ διδάσκαλον τὸν ψάλτην τοῦ ναοῦ, ἀντὶ 1½ λ. Τ. καὶ δῶρα Χριστουγέννων καὶ Πάσχα, δίσκον ἰδιαίτερον καὶ ἄλλας προσφορὰς τῶν κατοίκων, τὰ «Δευτεριάτικα»· αὐτὰ βεβαίως πρὸ τοῦ 1880.

Ἄλλὰ τὸ 1884 ὁ Καλέμης σημειώνει ὅτι τὸ χωρίον εἶχε 40 οἰκογενεῖας· συνετηρεῖτο δὲ σχολεῖον εἰς μικρὸν οἰκοδόμημα μὲ 20 παιδιὰ ὑπὸ διδάσκαλον, διδάσκοντα καὶ τὴν γαλλικὴν! ἀντὶ 45 λ. Τ., ἤτοι πρὸς 3 λίρας καὶ 3¼ λ. μηνιαίως, μισθὸν δηλαδὴ ἀξιολογώτατον διὰ τὴν ἐποχὴν. Τὸ ποσὸν ἐπληρώνετο ἀπὸ τὸ περίσσευμα τοῦ ἐκκλησι. ταμείου καὶ ἀπὸ προαιρετικὰς συνδρομὰς τῶν λαχανοκηπουρῶν, ποὺ εἰργάζοντο εἰς τὸ ὄχι μακρὰν ἀγρόκτημα τοῦ Τσαοῦς¹⁾ πασσᾶ, ΒΔ τοῦ Μακροχωρίου κείμενον καὶ ἀποτελοῦν θαυμασίαν ἐξοχὴν.

Κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον τὸ χωρίον εἶχεν 100 κατοίκους, οἱ ὅποιοι ἐξεδιώχθησαν τὸ 1914—15, μετοικήσαντες ἐντὸς τῆς περιφερείας τῆς Κ]λεως, τὸ δὲ 1924 διὰ τῆς συμβάσεως τῆς Λωζάννης ἐκπατρισθέντες ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, συνώκισαν τὸ νέον χωρίον Ἄγ. Στέφανον εἰς τὸ Μπογιατί τῆς Ἀττικῆς. Τελευταίως μετωνομάσθη Κοδζᾶ Σινάν.

Ὁ κ λ α λ ἦ.

34.—Ὁ κ λ α λ ἦ· (ὄκ=βέλος), χωρίον γεωργῶν πρὸς Δ. τῶν Καστανεῶν. Τὸ 1884 εἶχεν 95 οἰκογενεῖας ὀρθοδόξων· ναὸν τοῦ ἁγ. Γεωργίου καὶ ἀγίασμα τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ εἰς τὴν πλαγιὰν τοῦ βουνοῦ, ὅπου ἐσχηματίζετο ἀρκετὸν ρεῦμα, τὸ ὅποιον ἐστρεφε μῦλον τοῦ δυτικῶς παρακειμένου τοῦ χωρίου. Ἀναφέρεται εἰς τὰς παραδόσεις τῆς Θράκης, ποὺ μᾶς δίνει ἡ Ἑλληνικὴ Σταμούλη-Σαραντῆ («Θρακικά», τόμ. Ζ' 1936, ὑπ' ἀρ. 84 καὶ τ. Η' 1937, ὑπ' ἀριθ. 145β' καὶ 183, γ').

Τὸ σχολεῖον του εἶχε 45 μαθητὰς εἰς χαμηλὸν δωμάτιον, διδασκομένους ἀπὸ τὸν διδάσκαλον καὶ ψάλτην συγχρόνως, ἀντὶ 23 λ.Τ. ἑτησίως, ποὺ

1) Ἡ ὄνομασία προῆλθεν ἐκ τοῦ Τσαοῦς ἡ 2ιαοῦς πασσᾶ, Μαυροβουνίου, ἀνατραφέντος εἰς τὸ σαράϊ καὶ προαχθέντος ἱεὺς εἰς Μ. Βεζύρην (ἐπὶ Μουράτ Γ' καὶ Ἀχμέτ Α') αὐτὸς ἔκτισε τὸ 1571 τὸ ὠραῖον κενάκι του εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀγροκτήματος, ἐπὶ ἀψίδων, μέσα εἰς εὐρύχωρον τετράγωνον δεξαμενὴν, τὴν ὅποιαν γεμίζει τὸ ἀφθονον καὶ ἀστεῖρευτον νερὸ τῆς κρήνης, ποὺ ἀπομονώνει τὴν οἰκοδομὴν, ὡσάν νησάκι, συγκοινωνοῦν μὲ τὸν γύρω ἐκτεταμένον λαχανοκηπον μὲ γεφυρωτὴν σάλαν πετρίνην (εἰκ. «Θρακικά», τ. Δέκατος, 1938, σ. 196)

ἐπλήρωνε τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον. Ἡ κοινότης τὸ 1896 ἔκτισε νέον σχολεῖον, ὅπως μαρτυρεῖ τὸ σχετικὸν αὐτοκρατορικὸν φερμάν, πού χορηγεῖ τὴν ἄδειαν τῆς οἰκοδομῆς, ἐκδοθὲν ἐπὶ πατριάρχου Ἀνθίμου Ζ' τοῦ Ἰσάτσου (Ἐκκλ. Ἄλ. τ. 20, σ. 168, ἔτος ις', 12[7]1896).

Οἱ κάτοικοί του περὶ τοὺς 160, κατὰ τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, μετηνάστευσαν τὸ 1924 εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐγκατασταθέντες εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ, παρὰ τὸ Γυναικόκαστρον καὶ ἀπετέλεσαν τὴν Νέαν Δήμητραν ἔνφ' τὸ χωρίον των, ὡς εὐρισκόμενον ἔξω καὶ πλησιέστατα τῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς τῆς Τσατάλτζας, ἔξεσκάφη κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον.

Πύργος.

35.—Πύργος¹⁾ τ. Μπουργάζ, νῦν Κεμέρ Μπουργάζ. Κεῖται ΝΔ. τοῦ Μπαχτσέ Κιοϊ καὶ τοῦ Βελιγραδιοῦ, ἐπὶ τοῦ Βορβύσου.

Εἶναι κτίσμα καὶ θερινὴ διαμονὴ τοῦ Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ, 1183-85 πού ὑψωσεν ἐδῶ τὸν πύργον του. Αὐτὸς μετωχέτευσεν εἰς τὸν ἐπισκευασθέντα ἀγωγὸν τοῦ Οὐάλεντος τὸν ποταμὸν Ὑδράλην πρὸ τοῦ 1185. Ἡ νεωτέρα οἰκοδομὴ τοῦ Πύργου τοῦ νεροῦ (Βουργάζ) ὀφείλεται εἰς τὸν Ὀσμάν Β', γενομένη πρὸ τοῦ Ὀκτ. 1622 καὶ ἀποτελοῦσα τὸ μοναδικὸν ἔργον τῆς 4ετοῦς ἀτυχοῦς βασιλείας του.

Ὑπεράνω τοῦ Πύργου ὑπάρχουν 4 ὕδραγωγοί, οἱ τρεῖς τῶν ὁποίων ἔχουν ἀπὸ 50 ἀψίδας· ὁ πλησιέστερος πρὸς τὸ χωρίον, ὁ κυρίως Μακρός, εἶναι βυζαντινός, διώροφος καὶ ὠραιότατος. Αὐτὸς μετοχετεύει τὰ νερὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Βελιγραδιοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτὴν καὶ καταλήγει νοτιῶς εἰς τὴν δεξαμενὴν τοῦ Ἐγρύκαποῦ.

Ἡ κοιλάς αὐτὴ σκιάζεται ἀπὸ ἱτιές καὶ λεῦκες, τὸ δὲ πλησίον πυκνὸν καὶ ἄγριον δάσος ἔχει βαλανιδιές, πλατάνια, φτελιές καὶ πεῦκα. Εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ δάσους κατωφέρειαν ἦσαν τὰ σπίτια τοῦ μεγάλου αὐτοῦ χωριοῦ· καὶ πέραν, εἰς τὸ ἄκρον λόφου, βορειοδυτικῶς, τὸ τουρκοκατωκοιμένον Πετεινοχώρι, διατηροῦν τὸ ὄνομα του ἀπὸ τὸν θεμελιωτὴν του βυζαντινὸν στρατηγὸν Πετεινόν²⁾. Εἰς τὸ λουτρὸν τοῦ Πετεινοχωριοῦ ἐπήγαιναν πεζῆ αἱ κυραὶ τοῦ Πύργου, διημερεύουσαι εἰς αὐτό, ὅπως λέγει ὁ Βυζάντιος κατὰ τὴν γνωστὴν τουρκικὴν συνήθειαν.

Ὁ Πύργος ἦτο τὸ μεγαλύτερον καὶ πολυανθρωπότερον τῶν μεσογείων

1) Ὁμώνυμος πόλις τῆς Βουλγαρίας ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου.

2) Βισσίλειος Πετεινός, ἀκμίσας ἐπὶ Κ. Πορφυρογεννήτου, 913—959, ὡς ὁ πραγματικὸς κυβερνήτης τοῦ κράτους.

χωριῶν τῆς Δέρκων. Εἶχε 550 οἰκογενεῖας μὲ ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἐνωρίτατα δὲ ἀπέκτησεν, ἀπὸ τὸ 1782, λίθινον σχολεῖον, τὸ δὲ 1878 ἐκτίσθη, φαίνεται, τὸ δεύτερον μεγάλη καὶ λαμπρὰ λιθίνη οἰκοδομή. Εἰς αὐτὴν ἐστεγαζέτο ἡ ἑλληνοδημοτικὴ σχολὴ τοῦ μὲ 160 ἄρρενα ὑπὸ δύο διδασκάλους καὶ τὸ παρθεναγωγεῖον τοῦ μὲ 60 κορίτσια ὑπὸ μίαν διδασκάλισσαν. Εἰς τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις τῶν ἄρρένων ἐδιδάσκετο καὶ ἡ γαλλικὴ.

Ὁ Καλέμης τὸ 1884 διεπίστωσεν ὅτι τὸ χωρίον εἰσέπραττε τριπλάσια τῶν ἐξόδων του, ἀπὸ ἐνοίκια κτημάτων τοῦ δήμου προερχόμενα. Ἦτο ὁ πρῶτος τόσον πλούσιος δήμος τῆς Δέρκων, μὲ ἐτήσιον προϋπολογισμὸν τῶν σχολείων λ. Τ. 130.

Ἰδρυτὴς τοῦ σχολείου τοῦ ἦτο ὁ ἀπὸ Ἀγχιάλου γενόμενος μητροπολίτης Δέρκων Ἀνανίας (1773—1791) «ὀλίγον πρὸ τοῦ 1780», ὅπως γράφει ὁ Ξ. Σιδερίδης¹⁾, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν Χρονικῶν τῆς Πατρ. Ἀκαδημίας, σ. 222 τοῦ Μ. Γεδεῶν, ἐνῶ ἡ ὑπέρθυρος τῆς σχολῆς χρονολογία, 1782, στηρίζεται εἰς τὸ Ἐορτολόγιον, σ. 238, τοῦ ἰδίου σοφοῦ ἀναδιφητοῦ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κειμένων, ἀντεγράφη δὲ ἐξ αὐτῆς καὶ ἀπὸ τὸν Τρ. Ἐυαγγελίδην (αὐτ. σ. 45).

Ὁ Μ. Γεδεῶν ἀναφέρει διδάσκαλον τῆς σχολῆς Πύργου τὸν Δημήτριον Ντεβετζῆν, πατέρα τοῦ τότε δικαστοῦς καὶ εἶτα οἰκ. πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ', διδάξαντα 1833—1842, μὲ πολλὴν πρωτοτυπίαν: ὁ διδάσκαλος ἔρριπτεν ἐν κινήτῳ γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου πρὸς τὴν ὄροφν, ὅπως παίζουσι τὰ παιδιὰ ῥίπτοντα νόμισμα εἰς ὕψος ἐπιφωνοῦντα «κορώνα ἢ γράμματα», καὶ ὁ μαθητὴς, πού θὰ διέκρινε πρῶτος τὸ γράμμα, ἐλάμβανεν ἐν λουκούμι ὡς βραβεῖον! Τὸ 1909—11 ἐδίδαξεν ὁ Μ. Σαραντῆς.

Ἡ κωμόπολις ἀπετέλει δήμον καὶ ἦτο ἔδρα τοῦ μουδίσρη, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπήγοντο αἱ κοινότητες τῶν πέριξ χωριῶν, τῶν ὁποίων οἱ ρουκτάρηδες συνερχόμενοι κατὰ Δευτέραν εἰς αὐτό, συνεσκέποντο διὰ τὰ κοινοτικά των. Ἀπὸ τοῦ 1882 ὁ Πύργος εἶχε «Φιλόμεουσον Ἀδελφότητα» ἰδρυθεῖσαν ἀπὸ τοὺς νέους τῆς κωμοπόλεως, μὲ σκοπὸν νὰ συνδράμῃ τὰ ἐκπαιδευτήριά του. Τὸ 1918 ἡ δημογεροντία του κατέγραψεν 992 σπίτια μὲ 5.000 πληθυσμὸν.

Οἱ κάτοικοί του, πτηνοτρόφοι καὶ ἀγρόται, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι ἰδιοκτῆται, ἐργάται καὶ πωληταὶ συγχρόνως τῶν προϊόντων τῶν ἐκτεταμένων κήπων των, διετήρουν τὰ ὠραῖα ἔθιμά των. Κατὰ τὴν τριήμερον πανήγυριν τῆς 15 Αὐγ., μετὰ τὴν λειτουργίαν, μετέβαινον εἰς τὸ πλησίον ἀγίασμα, ὅπου

1) Ξ. Σιδερ. Μητροπ. Δέρκων, Κ]λει, 1932, σ 19.

κάποιος ἐξ αὐτῶν προσῆγε μέγαν ἄρτον ὁ ἴδιος ὑπερσεοῦτο νὰ προσφέρει εἰς τὴν ἐκκλησίαν ποσότητα λαδιοῦ εἰς πρώτην προσφορὰν, ποὺ πολ- λάκις ἔφθανε τὰς 150 ὄκ., ἐπειδὴ οἱ δυνάμενοι ἐκ τῶν κατοίκων ὀλονέν ἐπλειοδότην. Τὸ ἔθιμον ἐτηρεῖτο καὶ εἰς τὸ μικρὸν Ἀρναούτκιο τῆς Δέρκων. Ἐπειτα ἐμοιράζοντο εἰς τὸν λαὸν τὰ κόλλυβα καὶ ψητὸν βοδιόν, ἀπὸ τὰ σφαχτά, ποὺ προσεφέροντο, ὡς ἱλαστήριος θυσία (κουρμπάνι).

Ποιητικωτάτη ἐπίσημη ἦτο ἡ τελετὴ τοῦ γάμου. Μετὰ τὴν στέψιν, ὄμιλος γυναικῶν ἔφερε τοὺς νεονύμφους γύρα ἀπὸ τὸ «τρισκέλι», ἐνῶ ἔτραγουδοῦσε:

Καλῶς ὄρισες, περδικίτσα, μεσ' σ' αὐτὴν τὴν γειτονίτσα.

Ἔλα ἴδῳ πουλιά νὰ βγάλῃς, ἔλα ἴδῳ νὰ ξεπουλιάσῃς.

Ἄστραπὲς βροντὲς ν' ἀκούσῃς, τὰ πουλιά σου μὴ τ' ἀφήσῃς.

Νᾶναι ἡ νύφη τριγονάκι κι' ὁ γαμβρὸς περιστεράκι.

Νᾶναι καὶ τὰ συμπεθέρια περιβόλια μὲ τὰ δένδρα ¹⁾.

Αἱ πιέσεις καὶ ὁ τρόμος ἠνάγκασαν τοὺς Πυργίους ἢ Μπουργαζλήδες, συμποσομένους τότε εἰς 1650, ὅπως καὶ τοῦ Καλφᾶ καὶ τοῦ Ἰμβροχωριοῦ, νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ σπίτια των ἀπὸ τοῦ 1914 καὶ μετὰ περιπλάνησιν καθ' ὄλον τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Νικαίας, κατέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἦδη εἶναι ἐγκατεστημένοι ΒΔ καὶ εἰς 17 χμ. ἀπὸ τῆς Αἰδηψοῦ ἀπόστασιν, παρὰ τοὺς Ὁρεοῦς, πρῶν Ἰστιάϊαν, συνοικίσαντες τὸν Νέον Πύργον. Ἐπίσης Πυργιώτες κατοικοῦν εἰς τὰ Νέα Σφαγεῖα, τὸν συνοικισμὸν Περιστέρι καὶ τὴν Κηφισίαν τῶν Ἀθηνῶν. Ζοῦν ὡς ἀγρόται καὶ περιβολάρηδες.

Σ α φ ρ ἄ ς

36.—Σ α φ ρ ἄ ς, τουρκ. Ζάφρα· ἄλλοτε μέγαν χωρίον, κείμενον Β τῶν Γαλαταρίων καὶ τοῦ Ἀγ. Στεφάνου, μεσόγειον, ἐπὶ λῶφου, ὑπὲρ τὴν λαγκάδα τοῦ ἁγίου Μάμα.

Ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει τὸ ὄνομά του, (ΚΠ. τ. Α' σ. 320)· ὁ Πασπάτης ὡς εὐάερον καὶ τερπνὸν τὸ ταυτίζει πρὸς τὸ Βυζαντινὸν Ζεφύριον. Ὁ κ. Γεδεῶν, ἐπισκεφθεὶς πολλάκις τὴν περιοχὴν, 1870, 1892, 1901 καὶ 1922, ἀφιερῶνει εἰς αὐτὸ εἰδήσεις πολυτίμους.

Τὸ θέρετρον αὐτὸ βυζαντινῶν καὶ Φαναριωτῶν ἀρχόντων, ἐδέχετο πάντοτε Φαναριώτας ²⁾ παραθεριστάς, μέχρι τοῦ 1871, ὅποτε ὁ ἀτμοσιδηρόδρομος ἤλλαξε καὶ τοὺς ἐμπορικοὺς δρόμους καὶ τὰς μονίμους, ὅπως καὶ τὰς ἐξοχικὰς διαμονὰς πολλῶν θρακικῶν χωρίων.

1) Δ. Καλέμης, Ἡμ. Ἀν/λῆς, 1886, σ. 135.

2) Ἡ συγκοινωνία τοῦ Σαφρᾶ μὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν παλαιότερα ἐγένετο

Ἐκ τῆς σημείωσιν εἰς σελίδα ἐκκλησιαστικοῦ βιβλίου τοῦ Σαφροῦ, ἀντι ἄλλου κώδικος, πληροφοροῦμεθα τοὺς ἱερεῖς τοῦ τοῦ 1731, 1751, 1757 καὶ 1760, ὄλους Καλαβρυτινοὺς. Αὐτοὶ «ἐμπατοικιάζον» τὸν ναὸν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ἔναντι ὠρισμένου ποσοῦ, ὀρίζοντες καὶ στοιχητόν, ἀντι μικροτέρου ποσοῦ. Εἶχε ναὸν πρὸ τοῦ 1730, ἐγκαινισθέντα τὸ 1776, τὸν ὁποῖον ἀνεκαίνισε μὲ δαπάνην τῶν ἐγγχωρίων καὶ συνδρομᾶς πολλῶν χριστιανῶν ὁ μῆτης Δέρκων Νικηφόρος, 27 Μαρτίου 1832· εἶχε δὲ ἡ κομόπολις δύο ἱερεῖς ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 17 αἰῶνος, ὡς καὶ ἀγίασμα τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς.

Τὸ 1877 ἡ κοινότης ἐξέδωκε «ἀντικαταστατικὸν» νόμισμα ἢ χαρτίνους «παράδες τῆς ἐκκλησίας»· μετὰ ἑπταετίαν εἶχεν 60 οἰκογενεῖας ἐλλήνων ὀρθοδόξων, καταγινομένων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἀμπελοργίαν.

Ὁ Σαφρὸς εἶχε σχολεῖον ἀρκετὰ μέγαλον, μὲ 40 μαθητὰς ὑπὸ διδάσκαλον Μεγαλοσχολίτην, διατελοῦντα καὶ ψάλτην. Τὸ ποσὸν ὁμοῦ τῆς ἀμοιβῆς του, ποῦ ἀναφέρει ὁ Καλέμης, λ. Τ. 65, εἶναι τόσῳ ὑπερβολικὸν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὥστε ὑποπτευόμεθα ὅτι ὁ Σαφρὸς, ὅπως εἶχεν ἤδη ἀπὸ ἐνὸς αἰῶνος δύο ἱερεῖς, θὰ εἶχε περὶ τὸ 1884 καὶ δύο διδασκάλους, ἓνα μεγαλοσχολίτην πρὸς 3 1/2 λ. Τ. μηνιαίως (42 εἰησίως) καὶ ἄλλον, τὸν καὶ ψάλτην τοῦ ναοῦ, πρὸς 1 λίραν καὶ 90 γρόσια (εἰησίως 23, λ. Τ.) Συμφωνεῖ δὲ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν καὶ ἡ πληροφορία τοῦ Τρ. Εὐαγγελίδου (αὐτ. σ. 45), ὅτι ὁ Καλφᾶς καὶ ὁ Σαφρὸς, εἶχον διδάσκαλον πρὸς 3 λ.Τ.,

περὶ ἡ μὲ ἀμάξια, βωδάμαξα ἢ τὰ κάπως ταχύτερα «μουατζήρη ἀραμπᾶ», συρόμενα μὲ ἄλογα. Διηγοῦνται λοιπὸν ὅτι τὴν παρμονίην τῆς 28 Ἰουλίου 1826 ὁ ἐκεῖ παρθερίζων Φαναριώτης τσελεμπὴ Ζαφεῖρος Κερεστετζίης καὶ ἡ γυναῖκα του κοκῶνα Καλλίτσα, τὸ γένος Κάλφογλου, ἐγκυμονοῦσα, ἀπεφάσισαν νὰ καταβοῦν εἰς τὸ Φανάρι, διὰ κάποιον λόγον σοβαρὸν. Κατεκίθησαν ἐνωρίς, διὰ νὰ ξεκινήσουν τὰ χαράματα. Πρῶτος ἐξῆπνησεν ὁ τσελεμπὴ Ζαφεῖρος καὶ ἰδὼν ἔξω νὰ φέγγη, ἐξῆπνησεν ἐντρομος τὴν γυναῖκα του· «σῆκω κι' ἀργήσαμε, τῆς λέγει· μᾶς πῆρε ἡ μέρα καὶ δὲν θὰ προλάβουμε τὸ βράδυ τίς πόρτες ἀνοικτές», ἐννοῶν τὴν καστρόπορτα, ἡ ὁποία ἦνοιγε κι' ἔκλειε μὲ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Γρήγορα καὶ βιαστικὰ ἔξευξαν τὸ ἀμάξι, ἔστρωσαν μέσα του σιλτέδες καὶ χράμια, ἔστρεψαν τὴν τέντα κι' ἐξεκίνησαν, μαστιγώνοντες τὰ ἄλογα. Σὰν ἔφθασαν ὁμοῦ ἐμπρὸς εἰς τὰ κάστρα, νέα τοὺς ἐπερίμενε κατάπληξις: οἱ πόρτες τοῦ Ἐδερνέκαπυ ἦσαν κλειστὲς ἀκόμη! τοὺς εἶχε γελᾶσει τὸ φεγγάρι! Κι' ὁ τσελεμπὴ Ζαφεῖρος, χωρὶς νὰ ὁμολογήσῃ τὸ πάθημά του στὴν κοκῶνα Καλλίτσα, γιὰ νὰ μὴν τὴν τρομάξῃ, τὴν ἔκρυψεν εἰς τὸ βάθος τοῦ μακροῦ ἀμαξιοῦ, κάτω ἀπὸ τὸν σιλτέ καὶ τὰ μαξηλάρια, διὰ τὸν φόβον τῶν Γενιτσάρων. Ἡ Καλλίτσα ἀπεκοιμήθη· κι' ἐξῆπνησεν, ὅταν εἶχαν περάσει τὴν καστρόπορτα. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὁ σουλτάν Μαχμουτὸς ὁ Β' εἶχεν ἐξολοθρευθεῖς τοὺς τελευταίους Γενιτσάρους... Ἐκτοτε οἱ καστρόπορτες ἔμεναν ἀνοικτές.

δῶρα, δίσκον κτλ. Καὶ τὰ δύο εἶχον φήμην «καλονοικοκυρρευμένων» χωριῶν, μὲ καλὴν ἐκπαίδευσιν. Κατὰ τὸ 1877 εἰσέπραττον 200 λίρες χρυσῆς τουρκικῆς ἀπὸ τὰ κτήματά των ἐτησίως· περιέργως ὁμοῦς ὁ Σαφράς, ἂν καὶ εὐπορος, εἶχε παύσει πλέον νὰ συντηρῇ σχολεῖον ¹⁾).

Κάτω ἀπὸ τὸν λόφον τοῦ Σαφρά καὶ βορειῶς του εὐρίσκετο ὁ ἄλβανικὸς συνοικισμὸς Ἄλιμπέρδος. Εἰς τὴν ἔναντι δὲ κλιτὸν τῆς μεγάλης θρακικῆς κοιλάδος ἦτο ὁ Βιρὰν—Μπόσνας, τοποθεσία ἐπὶ ὄροσειον ἐπίσης, ἐρημότοπος, ὅπου ὁμοῦς κατὰ Σεπτέμβριον «ἐπεφταν» ἄφθονα τὰ ὄρτυκα. Τὰ βράδια, ὅταν τὸ ὄροπέδιον τοῦ Σαφρά πλημμυρισμένον φῶς καὶ ἕμερον, γελόεν, ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ ποιητής, ξάνοιγε τὴν ἀλησμόνητην θέα του, δίπλα του, κάτω στὰ βῆθη τῆς κοιλάδος, ἤρχιζε νὰ βασιλεύῃ τὸ σκοτάδι, βαθεῖα, σὰν μαῦρο βῆμιθρο, ὁ Ἄλιμπέρδος, χωμένος μὲς τὰ σύννεφα, ἐχάνετο ἤδη εἶνε τσιφλίκι, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν τοῦ Μπακίρκοϊ, ὅπως καὶ τὰ ἐπίσης τσιφλίκια ἢ ἐπαύλεις Ἁγίου Μάμας, Ἰντζιρλή, Νακάς, Σιαοὺς πασᾶ, Φλώρια καὶ ἄλλα.

Τὸ 1915 ὁ Σαφράς εἶχε 570 κατοίκους, ἐκδιωχθέντας, λόγῳ τοῦ μεγάλου πολέμου, μεταξὺ Ἰανουαρίου καὶ Αὐγούστου καὶ σκορπισθέντας εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μετρῶν καὶ ἄλλοῦ. Τὸ 1918—19 ἐπέστρεψαν εἰς τὸ χωρίον των, ἐκπατρισθέντες ἐκ νέου κατὰ τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Τουρκίας πρὸς τοὺς Τούρκους τῆς Ἑλλάδος. Ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Δ. Θράκην παρὰ τὸ Δεδὲ ἀγάτς.

Τ ἄ ρ φ α.

37.—Τ ἄ ρ φ α, ²⁾ ἦ, τουρκ. Τάρφας· μικρὸν χωρίον γεωργῶν καὶ κτηνοτρόφων ἐντὸς δάσους, δυτικὰ καὶ εἰς μῆς ὥρας ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς λίμνης Δέρκων, παλαιότερα ἀπετέλει τουρκικὸν τσιφλίκι, κείμενον βορειῶς τοῦ Λαζάρκοϊ, παρὰ τὸ Β. ἄκρον τῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς τῶν Μετρῶν.

Τὸ 1884 εἶχεν 140 οἰκογενεῖας βουλγαροφώνων. Ὁ ναὸς του, ἀφιερωμένος εἰς τὸν ἅγ. Γεώργιον, ἐκτίσθη τὸ 1835. Τὸ σχολεῖον του ἦτο μικρὸν· εἰς αὐτὸ συνωθοῦντο 65 μαθηταὶ διδασκόμενοι τὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸν ψάλτην, ἀντὶ 35 λ. Τ. ἐτησίως, ποσὸν προερχόμενον ἀπὸ τὸ κοινοτικὸν πανδοχεῖον καὶ συμπληρούμενον ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον.

Τὸ χ. εἶχεν ἀγίασμα ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἅγ. Γιάννην καὶ ἄλλο εἰς τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος, ὁπότε καὶ ἐπανηγύριζε. Μετὰ τὸν ἀγιασμὸν οἱ ἑορτασταὶ ἔτρωγον διασκεδάζοντες εἰς τὸ ὑπαίθριον ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς

1) Γεδεῶν, Ἀποσημ. Χρονογρ. 1932, σ. 294.

2) Ὁμώνυμον χ. τῆς Λοκρίδος Φαρύγαι, παλαιότερα Τάρφη, παρὰ Στραβ. Σκάρφη.

καΐδας μέχρι νυκτός. Ἀρκετοὶ τῶν κατοίκων του ἔγιναν σχισματικοί.

Μετὰ τὴν μάχην τῶν Μετρῶν τοῦ 1912 οἱ κάτοικοί του ἠκολούθησαν τὸν βουλγαρικὸν στρατὸν εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὸ χωριὸν ἔγινε βοσκότοπος.

Τ ζ ε λ έ π κ ι ο ὺ.

38.—Τ ζ ε λ έ π κ ι ο ὺ 1) τὸ βορειότερον χ. τῆς Δέρκων, μεσόγειον, πρὸς τὸν Εὐξεινον, βορείως τῆς Τάρφα καὶ Δ. τῆς λίμνης Δέρκων.

Τὸ 1884 εἶχεν 65 οἰκογενείας γεωργῶν καὶ καρβουναραίων μὲ ναὸν τοῦ ἁγ. Γεωργίου, καὶ σχολεῖον νέον μὲ 32 μαθητὰς ὑπὸ διδάσκαλον, ἀντὶ 24 λ. Τ. ἔτησίως.

Οἱ κάτοικοί του μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν, ἐγκατεστάθησαν εἰς Τούμπαν, νοτίως τοῦ χωρίου τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως (ἄλλοτε Μποέμιτσας) καὶ εἰς τὸ πλησίον χωρίον Ρύζια, τῆς ὑποδιοικήσεως Γουμνίτσης, τοῦ νομοῦ Πέλλης, ἐνῶ τὸ Θρακικὸν Τζελέπκιοῦ μετεβλήθη εἰς βοσκότοπον.

Τ σ α ν ά κ τ ι σ α.

39.—Τ σ α ν ά κ τ ι σ α κείται ἀνατολικῶς, εἰς 10' τῆς ὥρας ἀπόστασιν ἀπὸ τὶς Καστανιές ἤτο βουλγαροχώρι τῶν νεωτέρων χρόνων, ὅπως ἡ Τάρφα, τὸ Ντελῆ Γιουνούζ καὶ οἱ Δέρκοι ἀπὸ 50—60 χρόνια, ἐνῶ προτῆτερα ἦσαν τσιφλίκια τουρκικὰ μὲ κολλήγους βουλγαρόφωνας τῆς Μακεδονίας.

Τὸ 1884 εἶχεν 125 οἰκογενείας ὀρθοδόξων ὀμιλούντων μόνον τὴν βουλγαρικὴν· εἶχε ναὸν τοῦ ἁγ. Γεωργίου. Τὸ σχολεῖον του ἐλειτούργει εἰς τὰ κελλιὰ τοῦ ναοῦ, μὲ 30 μαθητὰς καὶ διδάσκαλον τὸν ψάλτην τοῦ ναοῦ, ἀντὶ λ. Τ. 20 ἔτησίως, ποὺ προήρχοντο ἀπὸ τὰ κοινοτικὰ εἰσοδήματα Τὸ 1908 τὸ χωριὸν προσεχώρησεν εἰς τὴν βουλγαρικὴν Ἐξαρχίαν. Ἡ τότε ἴδρυσις ἐδῶ βουλγαρικοῦ ἡμιγυμνασίου προσεκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν χωρίων τῆς Δέρκων καὶ συνέτεινεν εἰς τὴν ἐξέγερσιν καὶ τὴν διαμαρτυρίαν των κατὰ τῆς ὀλιγωρίας καὶ τῆς ἀδρανείας τοῦ τότε μητροπολίτου Καλλινίκου, ὅπως καὶ τὸ 1911.

Τὸ 1912 κατὰ τὴν μάχην τῶν Μετρῶν κατεστράφη, διότι εὐρέθη εἰς τὸ πεδῖον τοῦ πολέμου. Οἱ κάτοικοί του διεσκορπίσθησαν, ἐγκατασταθέντες εἰς τὴν Βουλγαρίαν, κατὰ τὴν μεταξὺ Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας συμ-

3) Συναηθέστερον Τζελάπ-κιοῦ, ἦτοι χωριὸν ἐμπόρων ποιμνίων.

φωνίαν· καὶ αὐτὸ μετεβλήθη, ὅπως καὶ τὰ δύο προηγούμενα, εἰς βοσκήσιμον ἔκτασιν

Τ σ ε μ π ε τ ζ ἦ.

40.—Τ σ ε μ π ε τ ζ ἦ¹⁾ ἢ Τσεμπετζήκιοι· (Τζεβίτζω) χωρίον κείμενον νοτίως τοῦ Πύργου, εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Ἀλημπέκιοι—σουγιού, μίαν ὥραν περίπου ἔξω τοῦ Ἐγιοῦπ. Ἀπὸ τὴν κοιλάδα του διέρχεται ὁ μακρὸς διώροφος βυζαντινὸς ὑδραγωγός, ποὺ μετοχετεύει τὰ νερὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Βελιγραδιοῦ, καὶ καταλήγει εἰς Ἐγρὺ καπύ, ἀφοῦ δεχθῆ καὶ τὰ νερὰ τοῦ Τσεμπετζῆ.

Ἦτο χωριὸν μὲ περασμένα μεγαλεῖα, καὶ καὶ ἀφθονα νερὰ καὶ ἐξαιρετον ἀγελαδινὸν γιαιούρι. Τὸ 1884 εἶχε 55 οἰκογενεῖας ὀρθοδόξων, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνδρῶν, ποὺ εἰργάζοντο ὡς παντοπῶλαι εἰς Ἐγιοῦπ καὶ Ἀϊβὰν σεραΐ. Μέσα εἰς τὴν πυκνόδενδρον, σχεδὸν ἀγρίαν κοιλάδα του, εἶχε τὸν ναὸν τοῦ Ἀγ. Νικολάου, ποὺ ἀπετέλει, τὸν Μάϊον ἰδίως, μὲ τὰ ἀηδονολαλήματα ἐπάνω εἰς τὰς λεύκας του, ρωμαντικώτατον καταφύγιον. Εἰς τὴν κοιλάδα αὐτὴν τοῦ Μάγκλαβα, μεταξὺ Πύργου καὶ Τσεμπετζῆ, ὑπῆρχε κομπῆ ἀψίς, λείψανον ἴσως τῶν κτισμάτων τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Τὸ σχολεῖον του ἐστέγαζεν εἰς μικροσκοπικὸν οἶκημα 30 παιδία, ὑπὸ διδάσκαλον τὸν ψάλτην τοῦ ναοῦ, ἀντὶ 34 λ. Τ. ἐτησίως, ποὺ προήρχοντο ἀπὸ τὰ ἐνοίκια βοσκησίμων γαιῶν τῆς κοινότητος.

Κατὰ τὸ 1912 εἶχε περὶ τὰς 40 μόνον οἰκογενεῖας. Οἱ Τζεβιτζιώτες μὲ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν τὸ 1924 ἐσκορπίσθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τ σ ι φ λ ῖ κ ι ο ἶ.

41.—Τ σ ι φ λ ῖ κ ι ο ἶ· ἓνα ἀπὸ τὰ βορειοδυτικώτερα χωριὰ τῆς Δέρκων, εὐρίσκετο δυτικῶς καὶ ἔξω τῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς τῶν Μετρῶν, ὅπως τὸ Ἀκαλαν, τὸ Ὀκλαλῆ καὶ τὸ δυτικώτερον ὄλων Ἑρμενίκιοι, παρὰ τὰς ὑπορείας τοῦ Κούσκαγια, δυτικῶς τοῦ ὁποίου διήρχετο τὸ τεῖχος τοῦ Ἀναστασίου.

Αὐτὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ μεσόγεια χωριὰ τῆς Δέρκων ἀπέδωκε τοὺς πρώτους ἐντοπίους μορφωμένους τῆς περιφερείας τῆς: τὸν ἀρχιμανδριτῆν Γρηγόριον Κάλφογλου, διωρισμένον ἤδη τὸ 1850 εἰς Βάδεν-Βάδεν ὡς

1) Τοῦρκος στρατιώτης ἀνέκων εἰς τὸ τάγμα τῶν θωρακοφόρων θὰ ἔδρασεν ἢ θὰ κατεῖχεν ἴσως αὐτό, ἐξ οὗ τὸ ὄνομά του.

ἱερατικὸν προϊστάμενον τοῦ ἐκεῖ ἑλλην. ναοῦ αὐτὸς ἐσπούδασε πρὸ τοῦ 1880 τοὺς ἀνεψιούς του, τὸν Μιχαὴλ Κάλφογλου, ἱατρὸν τοῦ Πέραν καὶ τὸν Χρῆστον Κάλφογλου, ἐπίσης ἱατρὸν.

Τὸ χωρίον εἶχεν 160 οἰκογενείας γεωργῶν καὶ προμηθευτῶν οἰκοδομησίμου ξυλίας. Εἰς αὐτὸ ὑπῆρχεν παλαιὸς ναὸς τῆς ἁγ. Παρασκευῆς καί, νεώτερος, ὁ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος.

Τὸ σχολεῖον του εἶχεν 80 μαθητάς, ὑπὸ ἓνα διδάσκαλον ἀντι 36 λ. Γ. καὶ τὸ σιτάρι τῆς χρονιάς του. Μετὰ τὸ 1884 ἐκτίσθη ἀρρεναγωγεῖον καὶ ἰδιαίτερον παρθεναγωγεῖον.

Κατὰ τὸ 1924 οἱ Τσιφλικιοῦλλῆδες προσέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐγκατεστάθησαν παρὰ τὴν ἀρχαίαν Πέλλην, Β. τῆς λίμνης τῶν Γενιτσῶν, παρὰ τὰ λουτρὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, εἰς τὸ 40ὸν χμ. τῆς δημοσίας ὁδοῦ Θεσσαλονίκης—Γενιτσῶν, καταγινόμενοι ἤδη εἰς τὴν κατασκευὴν καρβούνων.

Φ α ν α ρ ά κ ι .

42.—Φ α ν α ρ ά κ ι ¹⁾ ἢ Ροῦμελι Φενέρ, Φάρος καὶ Πάνιον ²⁾, χωρίον καὶ ἀκρωτήριον. Τὸ ὄνομά του ὀφείλει εἰς τὸν φάρον τῆς βορείου εὐρωπαϊκῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου, ποῦ ὑψώνεται ἐπὶ ὀκταγώνου πύργου, κτισθέντος τὸ 1769 ἀπὸ ἑλληνα ἀρχιτέκτονα.

Ἐξοφῶν ἱστορεῖ ὅτι οἱ Θραῖκες οἱ οἰκοῦντες εἰς τὰ κατὰ μῆκος τοῦ Βοσπόρου σπήλαια, ἐχώριζον τὰς γαλας τῶν με ἐξαιρετικὴν ἀκρίβειαν με ὑψηλὰ ὄρια (περιθέρεις). Πρὸ τοῦ προφυλακτικοῦ δὲ αὐτοῦ μέτρου τῆς ἰδιοκτησίας, ἀλληλοσεφάζοντο καθημερινῶς κατὰ τὴν ἀρπαγὴν τῶν υπολειμμάτων τῶν καραβιῶν, ποῦ ἐξώκελλον εἰς τὰς ὄχθας, ὠθούμενα ἀσφαλῶς ἀπὸ τὸν τρομερὸν «θρακιᾶν», τὸν «καραγιαλῆν» καὶ θοιμματιζόμενα εἰς τὰς νησίδας καὶ τοὺς σκοπέλους, ποῦ ἀναδύουν κάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν ἀκοίμητον αὐτὸν φάρον. Αἱ Κυάνεαι ἢ Συμπληγάδες ³⁾ ἢ Συνορμάδες καὶ Πλαγκταί, ἀνήκουν εἰς τὸ χωρίον καὶ ἐξ αὐτῶν ὁ μητροπολίτης ἔλαβε τὴν «φήμην» ἀπὸ τοῦ 1746 «πανιερώτατος Δέρκων, ὑπέρτιμος καὶ ἕξαρχος Βοσπόρου Θρακικοῦ καὶ Κ υ α ν έ ω ν».

Δυτικῶς δὲ τοῦ χ. Φαναράκι, παρᾶλλον ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου, εἶναι τὸ λιμανάκι τῆς Χηλῆς=σκάλα δι' ἀγκυροβόλημα, τ. Κήλιας. Ἐκ τῆς Χηλῆς αὐτῆς ὁ ἐπίσκοπος Δέρκων παλαιότατα ἐγράφετο καὶ ὠνομάζετο ἀπὸ τοῦ

1) Ὁμώνυμον χωρίον τῆς Θράκης, παραθαλ. ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου ἢ Παρθένιον.

2) Ὁ Χάμμερ τὸ παράγει ἐκ τοῦ rapum=ψωμί.

3) Μία τῶν Συμπληγάδων, ὡς ἐκ τοῦ σχηματὸς τῆς, λέγεται τουρκ. οὔρεμέ-τα-σι=ρόκα, ἡλακάτη.

783 «Δέρκων καὶ Χηλῆς», ὅπως καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι πρὸ τῆς ἀλώσεως, μέχρις οὗτου ἢ Ἀρχιεπισκοπὴ ἐτιμήθη εἰς Μητρόπολιν, περὶ τὰ τέλη τοῦ ἰδ' αἰῶνος.

Εἰς τὸ φρούριον δὲ τῆς Χηλῆς, ἢ φύλαξις τοῦ ὁποίου ἦτο ἀνατεθειμένη ἀπὸ τὸν φιλελεύθερον Σελίμ Ι', ὅπως καὶ τὸν Μουσταφᾶν Δ', εἰς τοὺς Λαζοὺς δοκίμους, ὑπὸ ἀρχηγὸν τὸν Καμπακτῆ ὄγλου, Ἰουλ. 1808, ἐφρονεῦθη ὁ τελευταῖος, ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ Σελίμ, πού ἤλπισαν νὰ κατορθώσουν νὰ τὸν ἐπαναφέρουν εἰς τὸν θρόνον· ἀλλ' ὁ Μουσταφᾶς Δ', προλαβὼν ἐφόνευσε τὸν Σελίμ, 16/7)1808, καὶ συνωμοσίᾳ ὑπὸ τὸν Μουσταφᾶν πασᾶν Μπαϊρακτάρην ἀπέτυχε. Εἰς τὸν κολλίσκον ὑπάρχει ναυαγοςωσικὴ ὑπηρεσίᾳ· αὐτὸς ἀποτελεῖ ἀλιευτικὸν σταθμὸν κατὰ Σ)βριον καὶ Ὁ)βριον ἰδίως ἐδῶ ἀλιεύονται οἱ θύνοι¹⁾, τῶν ὁποίων τὰ ψαροκαΐκα σταθμεῦνουν συνήθως εἰς τὸ λιμανάκι τῆς Χηλῆς.

Τὸ Φαναράκι ἐπὶ βυζαντινῶν ἦτο σημαντικὴ πόλις τοῦ θρακικοῦ θέματος. Τὸ 1877 ἡ κοινότης ἐξέδωκε χάρινα «ἀντικαταστατικά» νομίσματα τῶν 10, 20 καὶ 40 παραδῶν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ναὸς Ἁγ. Γεωργίου, Φαναράκι, Ρούμελης»²⁾.

Μετὰ 7 ἔτη ὁ Καλέμης εὐρῆκεν ἐκεῖ 150 οἰκογενεῖας ὀρθοδόξων ψαράδων γύρω ἀπὸ τὸν ναὸν τοῦ ἁγ. Γεωργίου, εἰς τὴν πανήγυριν τοῦ ὁποίου συνέρροεν προσκυνηταὶ ἀπὸ χωριὰ πέντε καὶ ἕξ ὥρων ἀποστάσεως.

Εἶχε σχολεῖον μικτὸν μὲ 60 ἀγόρια καὶ 30 κορίτσια ὑπὸ διδάσκαλον τὸν ψάλτην τῆς ἐκκλησίας, ἀντὶ 50 λ. Τ. ἐτησίως, ἦτοι πρὸς 4 λίρας καὶ πλεόν μηνιαίως, ὅπως καὶ εἰς Μπαχτσέκιοι· διότι εἰς τὰ παρὰ τὸν Εὐξεινον, ψυχρότατα αὐτὰ χωριὰ, δύσκολα ἐδέχοντο νὰ μείνουν διδάσκαλοι. Ἐδῶ ἐγεννήθη ὁ οἰκ. πατριάρχης Γρηγόριος Σ', ὁ Φουρτουριάδης, τοῦ ὁποίου ὁ ἀνεψιὸς ἐχάρισεν εἰς τὴν σχολὴν κτήματα, τὰ ἐνοίκια τῶν ὁποίων ἀπετέλουν τοὺς πόρους τῆς.

Τὸ 1914 τὸ Φ. εἶχε μόνον 470 κατοίκους, οἱ ὁποῖοι ἐκδιωχθέντες μετὰ ξὺ Ἰανουαρ. καὶ Αὐγ. 1915, μετώκησαν ἐντὸς τῆς Κ)λεως, δεινοπαθήσαντες, ὅπως οἱ περισσότεροι κάτοικοι τῶν χωρίων τῆς Δέρκων, μέχρι τοῦ 1924, ὁπότε προσέφυγον ὀριστικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα· συνγκίσθησαν εἰς τὸ Πέραμα τοῦ Πειραιῶς καὶ ἄλλοι δισκορπίσθησαν.

43—47. Εἰς τὰς ἀνωτέρω 42 χριστιανικὰς κοινότητας τῆς Δέρκων κατὰ καιροὺς περιελήφθησαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν συνοικίαν τοῦ Κι ρ ε τ ε

1) Οἱ θύνοι εἶναι μεγάλαι παλαμῆδες, τὰ «τορίκια» ἢ «τοιγκιανὲ παλαμούτ», κατὰλληλα διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς λακέρδας, ἀντιθέτως πρὸς τὰ «κουζοῦ παλαμούτ» ἢ παλαμιδάκια, τὰς βυζαντινὰς θυνίδας τοῦ Ἀντιφάνου (Ἁθῆν. Lib. III, 119 β').

2) Εἰς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἐναντίου τοῦ Φαναράκι τῆς Ἀνατολῆς

μ π ο υ ρ ν ο ὺ (Θερμπειά) καὶ οἱ ἐξῆς αὐτοτελεῖς οἰκισμοί:

Τὸ Μ π ο σ ν ά κ ι ο ῖ, χωρίον συνοικισθὲν ἀπὸ Βοσνίους ἢ Βοσνάκους, ἴσως ἀπογόνους τοῦ παλαιοῦ θρακικοῦ ἔθνους τῶν Τριβαλλῶν τῆς ἀρχαίας Μυσίας.

Τὸ Ν α κ ά σ κ ι ο ῖ, βυζαντινὸν Ἐννακόσια ἢ Ἀνακόσια (Γε. δεῶν, Θρακ. Κέντρα, «Θρακικά», 7ος, 1935) κεῖται ΝΑ τῶν Καστανεῶν, μεταξὺ τῶν λιμνῶν τοῦ Δέρκος καὶ τοῦ Ρηγίου καὶ ἀναφέρεται κατοικούμενον κατὰ τὸν ἰδ' αἰῶνα, ἐπὶ Παλαιολόγων· περὶ τὰ μέσα τοῦ ἰθ' αἰ. ὡς Νακὰς τσιφλήκι, ἦτοι ἀγρόκτημα ἐλαιοχρωματιστοῦ, ἔγινε κτῆμα τοῦ Μακροχωρίτου Νικολάκη Χατζοπούλου καὶ ἔπειτα περιῆλθεν εἰς Τοῦρκον καὶ ἐξειλίχθη εἰς τουρκοχώρι μὲ 100—120 οἰκογενείας.

Ἐ Ὁ Ἀ η Μ ά μ α ς (Μακροχώρι), ποῦ ἀπετέλει ἀγρόκτημα τοῦ ἠθ-σαυροφυλακίου, ἐκαλλιεργεῖτο κατὰ τὸν ἰθ' αἰῶνα ἀπὸ Πυργίους καὶ μετὰ τὸ 1900 ἀπὸ τὸν Ματσούλην, κάτοικον τοῦ Ἀβάσμοι.

Τέλος τ ὸ Φ λ ω ρ ί (ο ν) ἢ τὰ Φλώρια· αὐτὸ ἀπετέλεσε περὶ τὰ μέσα τοῦ ἰα' αἰ. ἔπαυλιν τοῦ ἄρχοντος Νικολάου· πατριαρχικὸν γράμμα Παρθενίου Δ', τὸν μᾶιον 1660 (Σάθα Μ.Β.Γ., σ. 595) κανονίζει τὰ τοῦ ναῖσκου του τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, «ἀφιερωθέντος ὑπὸ τοῦ κυρίτη Χρυσογόνου»· κατὰ τὸν ἰθ' αἰῶνα ἀπετέλει ἀγρόκτημα τοῦ ἀρμενίου Ἀγκόπ πασᾶ Δαδιὰν Μπαρουτσήμπαση, γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐτρέφοντο τὰ πολυάριθμα πουλάρια του, αἱ θρηῖ·σαι πῶλοι τοῦ Ὀμήρου, (τουρκ. χειρκελέδες), ἐξειλίχθην εἰς θναυμασίαν ἐξοχὴν, ἰδιαιτέρως ἀγαπητὴν εἰς τοὺς Μακροχωρίτας· πληθυσμὸν μόνιμον δὲν εἶχεν ἢ τὸν ἐνοικιαστὴν τοῦ ζυθεστιάτοριου του, ὀλίγους ἐργάτας καὶ ὑπαλλήλους. Μετὰ τὸ 1922 ἐθεωρήθη ἐγκαταλελειμμένη περιουσία, ἀνήκουσα εἰς τὸ Κράτος. Ἡδῆ (1938) ἀποτελεῖ τὸ πολυσύχναστον καὶ ἐκλεκτότερον κέντρον διασκεδάσεων, ποῦ δικαιολογοῦν αἱ πανύψηλοι ἀκακίαι του—ἰδίως τὸν Μά·ιον—μὲ τὴν σκιάν, τὸ θρόϊσμα, τὴν δροσιὰν καὶ τὸ θεῖον ἄρωμά των, μεταβάλλουσαι εἰς Ἡλύσια τὰ χαρωπὰ νησάκια τοῦ ποταμίσκου, ποῦ διαρρέει τὴν ἔκτασιν, ὅπως οἱ πρὸς βορρᾶν του ἀγροί, ἢ μοναδικὴ ἀμμουδιὰ τῆς παραλίας του νοτίως καὶ τὸ γαλαζορόδιον ἠλιοβασίλευμα τοῦ κολπίσκου του, ἔγραψαν εἰς τὴν ψυχὴν μας τὴν ἄλησμόνητον εἰκόνα του.

Τὰ χωριά Ἀγιασματάκι, Ἀρναούτκιοῖ, Βελιγρᾶδι, Γενὶ μαχαλέ, Δαγιά Καδίν, Δέρκος, Δομουζ δερέ, Θεραπειά, Ἰμπροχώρι, Καλλιῶ, Καστανιές, Κεφελῆ κιοῖ, Κιουτσουκ κιοῖ, Κιρέτς μπουρνοῦ, Λαζάρ κιοῖ, Μπαχτσέ κιοῖ, Μπουγιούκ δερε, Νειχωράκι, Ντελῆ Γιουνούζ, Ὀκλαλῆ, Πύργος, Τσανάκτσα, Τζελέπ κιοῖ, Τζεμπετζῆ, Τσιφλί κιοῖ, Φαναράκι, ἄλλοτε ἀνήκοντα εἰς τὴν αὐτὴν ὑποδιοίκησιν, ἀπεσπᾶσθησαν ἤδη εἰς ἄλλας διοικήσεις.

ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ἢ ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΨΑΝ ΟΙ ΚΑΡΥΩΤΑΙ;

§ 1) Πρόκειται περὶ τῶν ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ κάτω Τόνζου (Τούντζας) τῆς κεντρικῆς βορείου Θρακίης ἑλληνοφώνων, Βουλγάρων δὲ πολιτῶν, οἵτινες ὡς Ἕλληνες μετηνάστευσαν σχεδὸν πάντες τῷ 1924 εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεταπολεμικῆς μεταξὺ Βουλγαρίας καὶ Ἑλλάδος συνθήκης τοῦ Νεϊγῦ περὶ ἐκουσίας ἀνταλλαγῆς τῶν ἐν αὐταῖς ἄλλοφύλων ἰθαγενῶν πληθυσμῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἱκανοὶ αὐτῶν εἶχον ἤδη μεταναστεύσει καὶ τῷ 1906 ἀμέσως μετὰ τὸ ἀνθελληνικὸν ἐν Βουλγαρίᾳ κίνημα καὶ τινες τῷ 1914 μετὰ τὸν δεύτερον Βαλκανικὸν πόλεμον.

Οὗτοι οἰκοῦντες εἰς τὰς ἀμειγεῖς μέχρι σχεδὸν τοῦ τῆς μεταναστεύσεως των χρόνου Ἑλληνικὰς κωμοπόλεις καὶ κώμας Καβακλῆ, Καρυὰς (Κοζλουδζά), Δογγάνογλου (Δουγγάνκιοϊ), Τσουκούρκιοϊ, Δράμαν, Ἀκμπουνάφ, Σιναπλῆ, Μέγα καὶ Μικρὸν Μοναστήριον δεξιόθεν τοῦ ποταμοῦ καὶ Μέγα καὶ Μικρὸν Βογιαλίκιον καὶ Μουρανταλῆ ἀριστερόθεν, πρὸς δὲ ἔνιοι καὶ εἰς ἄλλας ἐπιμείκτους πέριξ, οἷον Μενέτσοβον, Γκέρδεμε, Γκλαβάν, Γκιουραλάν καὶ λοιπάς, ἐπωνομάζοντο συλλήβδην ὑπὸ τε τῶν ἄλλων Θρακῶν καὶ τῶν Βουλγάρων αὐτῶν *Καρυῶται* (βουλγ. *Καριοτί*). Δημῶδες χορευτικὸν ἕσμα τῶν ἀνατολικῶν καὶ νοτίων Θρακῶν μαρτυρεῖ τοῦτο:

«Πέρασα, ξεπέρασα ς τῶν *Καρυῶτων* τὰ χωριά
κι' εἶδα, πῶς τὰ σπέρνουνε οἱ *Καρυῶτες* τὰ κουκιά» ¹⁾. κτλ.

Προφανῶς τὸ τοπωνυμικὸν ἐπίθετον τῶν κατοίκων τῆς κωμοπόλεως Καρυῶν, ὡς τῆς ἀρχαιότερας καὶ σπουδαιότερας ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ ὡς ἐκ τούτου μᾶλλον γνωστῆς ἀπωτέρω, ἐπεξετάθη κατὰ συνεκδοχὴν καὶ εἰς τοὺς περιοίκους ὁμοφύλους των. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Καρυῶτων, ὑπα-

1) Ἀστερίου Ζήκου, Σηλυβριανὰ τραγούδια, «Θρακικά», τόμ. Α'. ἔτ. 1928, σελ. 421.—Πολυδ. Παπαχριστοδούλου, Ἀδριανουπολίτικα τραγούδια, Ἀρχεῖον Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ Θεσσαυροῦ, τόμ. Β'. ἔτ. 1935—36, σελ. 154.

γομένων ἀπὸ τοῦ 1900 εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καζιλ-ἀγάτς (νῦν Ἐλχόβου) ¹⁾, δὲν ὑπερέβαινε κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἐπισήμους Βουλγαρικὰς στατιστικὰς τὰς 15 χιλιάδας ψυχῶν, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς ὅμως τῆς ἱερᾶς ἑλληνικῆς μητροπόλεως Φιλίππουπόλεως, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξήρτωντο πνευματικῶς κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, οἱ Καρυῶται ἦσαν ὑπὲρ τὰς 20 χιλιάδας.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μιλτιάδου Λουλουδοπούλλου Ἀγχιαλίτου, διατελέσαντος διδασκάλου ἐν Καρυαῖς κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1900— 1901 οἱ Καρυῶται (δηλ. οἱ κάτοικοι τῶν προμνημονευθέντων 12 Ἑλληνικῶν ἁμειγῶν κωμοπόλεων καὶ κωμῶν) ἀρχομένου τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος, ἐξ ἔτη πρὸ τῆς καταλύσεως τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου καὶ τῆς βιαίας ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας ἐπιβολῆς τῆς Βουλγαρικῆς ἐκπαίδευσεως καὶ γλώσσης, ἀνῆρχοντο εἰς 22.488 ψυχὰς ²⁾. Ἡ ἀνακρίβεια δὲ τῆς Βουλγαρικῆς ἐπισήμου στατιστικῆς, ἣτις παρατηρεῖτο ἐν γένει προκειμένου περὶ τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ³⁾, ἐκφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μετὰ τεταρτημόριον αἰῶνος μεταναστευσάντων εἰς

1) Οἱ Καρυῶται μέχρι τοῦ 1900 ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς χώρας ἀπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας (1878) ὑπήγοντο εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καβακλή, φερώνυμον τῆς κωμοπόλεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἦτο ἡ ἔδρα τῆς ἐπαρχίας καὶ παρῆμενον αἱ διοικητικαὶ ἀρχαί. Ἐκ τούτου τὸ Καβακλή, κείμενον ἄλλως τε τοπογραφικῶς περὶ τὸ κέντρον τοῦ ἡμικυκλίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἦσαν διεσπαρμένα τὰ λοιπὰ ἔνδεκα Ἑλληνικὰ χωρία μικρὸν ἀπέχοντα ἀλλήλων, καὶ κοινωνικῶς ἰσάμενον ὑψηλότερον αὐτῶν, κατέστη ὁ τόπος τῆς συναντήσεως τῶν Καρυῶτων. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε καὶ τὰ ἀριώτερον διωργανωμένα καὶ τελειότερον λειτουργοῦντα σχολεῖα καὶ ἐν αὐτῷ παρῆμενεν ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος, ἔδιδε τὸν ρυθμὸν τῆς κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ζωῆς εἰς τὰ περίξ Ἑλληνικὰ χωρία, ἀποτελοῦντα οἰοῖνε Ἀμφικτυονίαν τινά. Πρὸς δὲ καὶ, εἰς αὐτὰ τὰ περίξ Βουλγαρικὰ χωρία ἐπεξέτεινε τὴν κοινωνικὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ, ἀφοῦ πολλοὶ τῶν Βουλγάρων μέχρι τοῦ 1890 ἀπέστελλον τὰ τέκνα των πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς τὰ σχολεῖα του. Ἐννοεῖται ὅτι ταῦτα δὲν ἔβλεπον εὐαρεστῶς οἱ ἰθύνοντες Βούλγαροι καὶ ὁ Πέγκος Καραβέλωφ μεθ' ὅλας τὰς δημοκρατικὰς του ἰδέας τὰς ὁποίας διεκήρυσσε διὰ τοῦ δημοσιογραφικοῦ του ὄργανου Π ρ ὁ ο δ ο ς, γενόμενος πρωθυπουργὸς μετέηγε τὴν ἔδραν τῆς ἐπαρχίας εἰς τὸ μικρὸν καὶ ρυπαρὸν Βουλγαρικὸν χωρίον τῆς περιφερείας Καζιλ-ἀγάτς, ὅθεν καὶ ἡ τῆς ἐπαρχίας μετονομασία.

2) Μ ι λ τ. Λ ο υ λ ο υ δ ο π ο ὑ λ λ ο υ, Ἀνέκδοτος συλλογὴ ἠθῶν, ἐθίμων δημοτικῶν ζαμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιῶν, παροιμιῶν, αἰνιγμάτων κτλ. τῶν Καρυῶν (ἐπαρχίας Καβακλή), Βάρνη, ἔτ. 1903, σελ. α'—ιε'.

3) Σήμερον ἐν Βουλγαρίᾳ Ἕλληνες τὴν ἐθνικότητα ἀπογράφονται μόνον οἱ ὑπήκοοι Ἕλληνες, οἱ δὲ ἔχοντες Βουλγαρικὴν ὑπηκοότητα Ἕλληνες ἀπογράφονται ὡς Βούλγαροι τὴν ἐθνικότητα. Ἐν ἄλλοις λόγοις σήμερον κατὰ τὰς ἐπισήμους στατιστικὰς Ἕλληνες ἰθαγενεῖς ἐν Βουλγαρίᾳ δὲν ὑπάρχουσιν. Οἱ ζῶντες ἐν αὐτῇ ὑπολαμβάνονται, ὡς ξένοι ὑπήκοοι, ἀλλοδαποί.

τῆν Ἑλλάδα Καρωῶτων. Οὗτοι μετὰ τῶν προσφύγων συγχωρίων των κατὰ τὰ ἔτη 1908 καὶ 1914 ὑπερέβησαν τὰς 30 χιλιάδας ψυχῶν, διότι αἱ ἐγκαταστάσαι μετὰ κλήρου οἰκογένειαι ἀνήλθον εἰς 7383, ὑπολογιζομένων τῶν μελῶν ἀκρίτου οἰκογενείας ἀπὸ 3 μέχρι 5 ἀτόμων. Τοῦτο δέ, διότι τῆς κληρονομίας δραστηρίως κατὰ τὸν ἀγροτικὸν νόμον οἰκογενειακῆς (δηλ. δι' ἀνδρογυνοῦ) πολλὰ τῶν πολυμελῶν οἰκογενειῶν κατετιμήθησαν καὶ δημιουργήθησαν οἴκoi ἀμείωτοι καὶ ἄλλαι ὀλιγομελεῖς πρὸς λήψιν κλήρου¹⁾.

Παραυθεμεθεῖ ἀνταῦθα συνοικικῶν ἀνακα τῶν ἐγκαταστατῶν ἐν Ἑλλάδι ὡς κληροῦχων Καρωῶτων, φιλοπονηθέντα ὑπὸ τοῦ Καβακλιώτου Γκέκια Τζοβαροπούλλου, διατελέσαντος νομάρχου Πέλλης καὶ κρατήσαντος ὀνοματικῶν κατάλογον τῶν ἐγκαταστατῶν ὡς ἀντιπροσώπου αὐτῶν.

Όνομα κομοπόλεως ἢ κώμης.	Χρονολογία ἐγκαταστάσεως κληροῦχων οἰκογενειῶν		Σύνολον οἰκογενειῶν
	1906 καὶ 1911	1925	
α') Καβακλῆ ²⁾	1105	2248	3353
β') Καρναί,	220	530	750
γ') Μέγα Μοναστήριον,	170	350	420
δ') Μικρὸν Μοναστήριον,	250	180	430
ε') Σιναπλῆ,	145	450	595
ς') Δογγάνογλου,	110	250	360
ζ') Τσουκούρκοι,	125	85	210
η') Δράμα,	145	—	145
θ') Ἄκ-μπουνάρι,	20	85	105
ι') Μέγα Βογιαλίκιον,	140	360	500
ια') Μικρὸν Βογιαλίκιον,	105	100	205
ιβ') Μουρανδαλῆ	100	110	210
	<u>2635</u>	<u>4748</u>	<u>7383</u>

1) Ἐγένοντο τότε συνοικεῖαι ἐφήβων 17—18 ἐτῶν μετὰ νεανίδων 15 ἐτῶν καὶ μικροτέρα: ἔτι ἡλικίας. Ὁ κλῆρος ὤρισθη ἔνεκα τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ 35 στρεμμάτων διὰ τὸ ἀπλοῦν ἀνδρογυνοῦν μέχρι 60 διὰ τὰς πολυμελεῖς οἰκογενεῖας ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν των.

2) Ἀναγράφωμεν λεπτομερῶς τὰ μέρη τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Καρωῶτων μετὰ τῆς χρονολογίας καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν.

α.) Κ α β α κ λ ῆ, τῷ 1925 γ ε ω ρ γ ο ἰ εἰς Κουφάλια (Θεσσαλονίκης) οἰκογένειαι 1200, Λιγίνιον (Κατερίνης) 450, Κίτρος (Κατερίνης) 200, Νέον Καβακλῆ (Κομοτινῆς) 120, Φερράς Ἐβρου Β, Δίκαιαν (Νέας Ὁρεστιάδος) 150, Δοξάτον (Δράμας) 250, ἐ π ι τ η δ ε υ μ α τ ἰ α ἰ εἰς Κομοτινὴν 60, Θεσσαλονικὴν 20. Τῷ 1906 γ ε ω ρ γ ο ἰ εἰς Κοιλιάδα 120, Νέαν Λεύκην 60, Χαλίτσι 100, Νέας Καρναῖς 50 Νέαν Φιλιππούπολιν (Λαρίσης) 100, Τσαμὰς (Καρδίτσας) 300, Ἄλμυρὸν 50, Σοφά-

§ 2) Ἡ δημογραφικὴ τῶν Καρυσιῶν ἐν Βουλγαρίᾳ κατάστασις ἀρ-
χομένου τοῦ ἐνεστικῶτος αἰῶνος ἦτο ἡ ἀκόλουθος.

α') *Καβακλή*, κωμόπολις ἀριθμοῦσα 9 χιλιάδας κατοίκων, ἐπὶ τῶν
κλιτύων εὐρείας καὶ ἐπιμήκους φάραγγος. Βούλγαροι μόνιμοι κάτοικοι ἐν
αὐτῷ μέχρι τοῦ 1900 δὲν ὑπῆρχον πλὴν τῶν ὀλίγων δημοσίων ὑπαλλήλων,

δες 25, Καλοχώρι (Θεσσαλονίκης) 20, Εὐξεινούπολιν (Ἄλμυρῶ) 70, ἐπιτη-
δευματικά εἰς Βόλον 30, Λάρισσαν 25, Ἀθήνας 25, ἀλλαχοῦ τῷ 1906 καὶ
1925 ὡς γεωργοὶ 150. Σύνολον οἰκογενειῶν 3353.

β') *Καρυαί*, τῷ 1925 γεωργοὶ εἰς Γιαννισὰ 400, Καλοχώρι 50,
Θεσσαλονικὴν 30. Τῷ 1906 εἰς Χαλίτσι 50, Νέας Καρυὰς 70, Ἄλμυρὸν 50, ἀλλα-
χοῦ τῷ 1906—1925 γεωργοὶ καὶ ἐπιτηδευματικά 100. Σύνολον
οἰκογενειῶν 750.

γ') *Μέγα Μοναστήριον*, τῷ 1925 γεωργοὶ εἰς Τρίκαλα
(Βερροίας) 150, Μπετριλιέρ (Δομοκοῦ) 200. Τῷ 1906 εἰς Χαλίτσι 20. Ἄλλαχοῦ τῷ
1906—1925—50, Σύνολον 420.

δ') *Μικρὸν Μοναστήριον*, τῷ 1925 γεωργοὶ εἰς Ἀγί-
ους Ἀποστόλους (Γιαννισῶν) 60, Μικρὸν Μοναστηράκι (Θεσσαλονίκης) 100, Μπετ-
ριλιέρ 15. Τῷ 1906 εἰς Ἀλήφακα (Δομοκοῦ) 75, Ριζόμυλον (Βελεστίνου) 50, Ἀκ-Σα-
ράϊ 80, ἀλλαχοῦ τῷ 1906—1925—50. Σύνολον 430.

ε') *Σιναπλή*, τῷ 1925 γεωργοὶ εἰς Πολύκαστρον (Κιλκίς) 350,
Μεσσούνην (Κομοτινῆς) 100. Τῷ 1906 εἰς Κοιλάδα 50, Νέαν Φιλιππούπολιν 45.
Ἄλλαχοῦ τῷ 1906—1925—50. Σύνολον 595.

ς') *Δογγάνογλου*, τῷ 1925 γεωργοὶ εἰς Εὐλαγανὴν (Κομο-
τινῆς) 100, Καρακοτζίτση 120. Τῷ 1906 εἰς Ριζόμυλον 40, τῷ 1906 καὶ 1925 ἀλλα-
χοῦ 100. Σύνολον 360.

ζ') *Τσοκονόρκειοῖ*, τῷ 1925 γεωργοὶ εἰς Ἀρχοντικὸν (Για-
ννισῶν) 60, τῷ 1906 εἰς Ριζόμυλον 100, τῷ 1906—1925 ἀλλαχοῦ 50. Σύνολον 210.

η') *Δράμα*, τῷ 1925 γεωργοὶ εἰς Ἀλήφακα 95, ἀλλαχοῦ 50. Σύν-
ολον 145.

θ') *Ἀκμπουνάρι*, τῷ 1925 γεωργοὶ εἰς Αἰγίνιον 75. Τῷ 1906—
1925 ἀλλαχοῦ 30. Σύνολον 105.

ι') *Μέγα Βογιαλίκιον*, τῷ 1925 γεωργοὶ εἰς Εὐλαγανὴν
100, Χατζηλάρι (Κομοτινῆς) 40, Μονόσπιτα (Βερροίας) 100, Βαφεσχῶρι (Κιλκίς) 1:0.
Τῷ 1914 εἰς Σκεπαστὸν (Λαγκαδᾶ) 50. Τῷ 1906 εἰς Νέαν Λεύκην 50. Τῷ 1906—
1925 ἀλλαχοῦ 40. Σύνολον 500.

ια') *Μικρὸν Βογιαλίκιον*, τῷ 1925 γεωργοὶ εἰς Εὐλα-
γανὴν 50, Χατζηλάρι 30. Τῷ 1914 εἰς Σκεπαστὸν 20. Τῷ 1906 εἰς Νέαν Λεύκην 30.
Τῷ 1906 καὶ 1925 ἀλλαχοῦ 75. Σύνολον 205.

ιβ') *Μουρανδαλή*, τῷ 1925 γεωργοὶ εἰς Εὐλαγανὴν 50. Τῷ 1914
εἰς Σκεπαστὸν 60. Τῷ 1906 ἀλλαχοῦ 100. Σύνολον 210. Ὁ τε πίναξ καὶ ἄλλαι αἰ-
τηθεῖσαι πληροφοροὶα περὶ Καρυσιῶν παρεσχέθησαν ἡμῖν προφρόνως ὑπὸ τοῦ
καλοῦ πατριώτου καὶ ἀγαπητοῦ ἡμῶν μαθητοῦ ἐν τοῖς Ζαριφεῖσις διδασκαλεῖσις
Φιλιππουπόλεως Γ. Τριβαροπούλου.

ἐρχομένων καὶ παρερχομένων. Οἱ σποράδιην ἐκ τῶν πέριξ Βουλγαρικῶν κωμῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐγκαταστάντες Βούλγαροι ὡς ἐργάται καὶ ὑπηρέται ἐξηλληνίσθησαν πρῶτως ἕνεκα τοῦ Ἑλληνικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῶν ἐπιγαμιῶν των, θεωρουμένων ὁμογενῶν ὡς ὁμοδόξων πρὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχήματος (1872). Ὡρουν κατὰ τὸ ἄκρον τῆς κωμοπόλεως εἰς ἰδίαν συνοικίαν καλουμένην τὸ *ἀλόρι τοῦ Ἰβάν* ἢ *Βουλγαρικὸς μαχαλᾶς*, ἐνῶ οἱ ἀμειγεῖς Καβακλιῶται ὥρουν εἰς τὴν συνοικίαν τῆς Παναγίας καλουμένην *Ἰσιάδι* καὶ τὴν τοῦ προφήτου Ἠλίου. Μαρτύρια τῆς Βουλγαρικῆς αὐτῶν καταγωγῆς παρέμειναν μόνον τὰ Βουλγαρικὰ ὀνόματα καὶ ἑπώνυμα αὐτῶν, οἷον Γκάντσος, Στόγιος, Πέντσιος, Νεδέλκος καὶ Γκοσποδινεοί, Γιουβαννέοι, Γκαντσέοι καὶ εἴ τι ἄλλο. Μετὰ τὸ σχίσμα ὅμως τοσοῦτον ἐνισχύθη τὸ θρησκευτικὸν καὶ ἐθνικὸν αἴσθημα τῶν Καβακλιωτῶν, ὡς καὶ τῶν ἄλλων Καρυιωτῶν, ὥστε εἰς οὐδεμίαν πλέον ἐπιγαμίαν ἤρχοντο πρὸς τοὺς τέως ὁμοδόξους των, ἤδη δὲ σχισματικοὺς (αἰρετικούς) Βουλγάρους. Ἀπαγωγαί τινες Καβακλιωτισσῶν γινόμεναι βραδύτερον ὑπὸ Βουλγάρων προεκάλεσαν τὴν ἀποκήρυξιν τῶν ἀπαχθεισῶν ὑπὸ τῶν γονέων των καὶ τὴν περιφρόνησιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ἑλληνίδων, ἀπαξιουσῶν τὰς ἀρνησιπάτριδας καὶ τοῦ χαιρετισμοῦ αὐτοῦ. Μετὰ τὸ 1900 ἤρξαντο ἐγκαθιστάμεναι μονίμως Βουλγαρικὰ ἐκ τῶν πέριξ κωμῶν οἰκογένειαι, αἵτινες μέχρι τοῦ 1924 δὲν ὑπερέβησαν τὰς 50. Ἐπὶ τῶν παλαιότερων τῆς τουρκοκρατίας χρόνων ἔζων ἐν Καβακλῇ καὶ Τοῦρκοι ἐγκαθεσταμένοι εἰς τὸν *ἐπάνω μαχαλᾶ* (τοῦ προφήτου Ἠλίου), οἵτινες κατὰ μικρὸν ἐξεπατρίσθησαν μὴ δυνάμενοι νὰ συμβιώσωσι μετὰ τῶν Ἑλλήνων λείψανον αὐτῶν ἀπέμεινε τρίκρονος κρήνη καλουμένη *Τουρκοπήγαδο* 1). Ἐν Καβακλῇ ὑπῆρχον τρεῖς ἐκκλησίαι τιμῶμεναι ἐπ' ὀνό-

1) Οἱ Καρυῶται καλοῦσι τὴν κρήνην π η γ α δ ι. Ὑπῆρχε παράδοσις παρὰ τοῖς Καβακλιώταις διὰ οἱ Τοῦρκοι ἤξισαν παρὰ τοῦ Βαλῆ τῆς Ἀδριανουπόλεως τὴν ἀπέλασιν τῶν Καβακλιωτῶν πρὸς κατάληψιν τῶν κτημάτων των. Ὁ διοικητῆς, ὅπως βεβαιωθῆ, τίνες ἦσαν οἱ ἀρχαιότεροι τῶν κατοίκων, ἠρώτησεν αὐτούς, ἂν εἶχον τζαμί ἢ μετζίητ' ἐπὶ τῇ ἀποφατικῇ δὲ αὐτῶν ἀπαντήσῃ ἠρώτησε τοὺς Ἕλληνας, ἂν εἶχον ἐκκλησίαν· ἐκεῖνοι δὲ ἀπήνησαν ὅτι εἶχον καὶ πολὺ μάλιστα παλαιάν· ἦτο δὲ αὕτη ἐκκλησιῶν μετὰ μίας ἐν τῷ βάθει εἰκόνας μόνον διὰ τὸν φόβον τῶν Τοῦρκων εἰς τὸ μέρος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βραδύτερον, ὅτε ὁ βίος τῶν Χριστιανῶν ἐγένετο ἀνεκτότερος, ἠγέρθη ἡ ἐκκλησία τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Διαπιστωθέντος τούτου ὑπὸ εἰδικῆ ἀπεσταλμένου ὁ διοικητῆς διέταξε τοὺς Τοῦρκους νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς τοὺς συνείκους των Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους ὡς παλαιότερους αὐτῶν δὲν δύναται νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς χώρας των. Ἐκτοτε οἱ Τοῦρκοι ἤρξαντο μεταναστεύοντες, ὥστε ἐπὶ τοῦ αὐτονομικοῦ καθεστώτος παρέμειναν δύο μόνον, εἰς γέρον, ὅστις ἠσμένεζε πρὸς τῷ ὀνόματι του Ἀχμέτ καλούμενος Γεῶργος καὶ ἕτερος Χασάν-ἐφένδης, ἐπιδέξιος σαγματοποιοῦς.

ματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τοῦ προφήτου Ἡλίου καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου μετὰ ἔννεα ἱερῶν καὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου¹⁾ καὶ ἐν ἀναγνωστήριον ἢ *Πρόδος*. Ἐλειτούργει δὲ ἑπτατάξιος ἀστική σχολὴ ἀρρένων μετὰ 510 μαθητῶν καὶ 8 διδασκάλων καὶ νηπιαγωγεῖον μετὰ 123 νηπίων καὶ 2 διδασκαλιστῶν συντηρούμενα ὑπὸ τῆς κοινότητος ἐκ τῶν πόρων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἐξ ἰδίων ἐράνων οὐδεμιᾶς ἐπιχορηγήσεως παρεχομένης, ὡς καὶ εἰς πάσας τὰς Ἑλληνικὰς κοινότητας, ὑπὸ τοῦ κράτους, καίπερ εἰσπράττοντος σχολικὸν φόρον. Βουλγαρικὸν σχολεῖον ἰδρῦθη τὸ πρῶτον τῷ 1890 ἐνοικιασθέντος οἰκημάτων τινος καὶ τῷ 1892 ἀνεγερθέντος ἰδίου κτιρίου. Τοῦτο ἀπετελεῖτο ἐκ τετρατάξιου δημοτικοῦ σχολεῖου μεθ' ἑνὸς διδασκάλου καὶ μιᾶς διδασκαλίσεως καὶ 10—15 μαθητῶν καὶ ἐκ διτάξιου προγυμνασίου μετὰ τριῶν διδασκάλων καὶ 15—20 μαθητῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλείονες ἦσαν ἑλληνόκαιδες, ἀποφοιτῶντες τῆς ἀστικῆς σχολῆς, πρὸς τελειότεραν κατάρτισιν των εἰς τὴν Βουλγαρικὴν γλῶσσαν, καίπερ ἐπαρκῶς διδασκομένην (τρεῖς ὥρας καθ' ἑβδομάδα κατὰ τάξιν) ἐν πᾶσι τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις κατὰ τὸν νόμον. Πρὸ τοῦ 1890 οἱ παῖδες τῶν Βουλγάρων ὑπαλλήλων ἐφοίτων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σχολὴν.

Καρναί, ἡ δευτερεύουσα τῶν Καρνωτῶν κωμόπολις, κειμένη ἐπὶ γηλόφου, εἶχε 4 χιλιάδας κατοίκων, πάντων Ἑλλήνων. Ἀπόπειραι Βουλγάρων τινῶν ἐγκαταστάσεως εἰς αὐτὴν ὡς καὶ εἰς τὰ ἄλλα χωρία ἐπὶ βουλγαροκρατίας ἀπέτυχον οἰκτρῶς. Συνετήρει τετρατάξιον δημοτικὴν ἀρρένων σχολὴν μετὰ 200 μαθητῶν καὶ 2 διδασκάλων, νηπιαγωγεῖον μετὰ 50 νηπίων καὶ μιᾶς διδασκαλίσεως καὶ μίαν ἐκκλησίαν, παλαιάν, τῆς ἁγίας Παρασκευῆς μετὰ 3 ἱερῶν.

Μέγα Μοναστήριον, (Μπόγιουκ Μαναστήρ), κώμη κειμένη εἰς τὰς νοτίους ὑπωρεῖας τριχορύμβου ὄρους, φερωνύμου αὐτῆς (Μαναστήρ-Μπαῖρ) ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τοῦ ὁποίου σφύζονται ἐρεῖπια ἀρχαίου φρουρίου, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς *Φρούριον τοῦ ὄρους* (Καλὲ-μπαῖρ). Συνετήρει τετρατάξιον δημοτικὴν ἀρρένων σχολὴν μετὰ 50 μαθητῶν καὶ 2 διδασκάλων καὶ μίαν παλαιάν ἐκκλησίαν, ἀνοικοδομηθεῖσαν τῷ 1893 μετὰ 3 ἱερῶν. Ἠρίθμει 1600 κατοίκους.

Δογγάνογλου. (Δουγγάν-κιοῖ), κώμη κατάρρυτος, ἀριθμοῦσα 800 κατοίκους καὶ συντηροῦσα δημοτικὴν ἀρρένων σχολὴν μετὰ 50 μαθητῶν καὶ 2 διδασκάλων καὶ μίαν ἐκκλησίαν μεθ' ἑνὸς ἱερῶν.

2) Ἀφ' οὗ χρόνου ἡ ἐπαρχία Καβακλή περιήλθεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως ἀπὸ τῆς τῆς Ἀδριανουπόλεως διετέλει τοιοῦτος ὁ ἐκ Φιλιατῶν τῆς Ἠλείρου ἀρχιμανδριτῆς Θ. Φιλοθεΐτης, ἑλληνοπρεπῶς δράσας καθ' ὅλην τὴν διακονίαν του καὶ ἐπαξίως τοῦ ἱεροῦ του ποσορισμοῦ.

Μικρὸν Μοναστήριον (Όφράκ-Μοναστήριον), κώμη μετὰ τῶν παρακειμένων Λαρίμας καὶ Τσουκούρκοιὸ ἀποτελοῦσα ἓνα δῆμον. Ἀριθμοῦσα 1060 κατοίκους συνετῆρει τετρατάξιον δημοτικὴν ἀρρένων σχολὴν μετὰ 45 μαθητῶν καὶ ἑνὸς διδασκάλου καὶ μίαν ἐκκλησίαν μετὰ 3 ἱερέων. Ὄνομαίετο καὶ Ἄρβαρίττε¹⁾.

Λαρίμα, κώμη συνοικισθεῖσα τῷ 1885 ὑπὸ Μοναστηριωτῶν μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐγκατάλειψιν αὐτῆς μεταναστευσάντων εἰς Τουρκίαν. Εἶχε μίαν ἐκκλησίαν μεθ' ἑνὸς ἱερέως καὶ κατοίκους 214.

Τσουκούρκοι, κώμη ἐπὶ καταρῦτου τοποθεσίας, ἀριθμοῦσα 234 κατοίκους συνετῆρει δημοτικὴν ἀρρένων σχολὴν μετὰ 20 μαθητῶν καὶ ἑνὸς διδασκάλου καὶ μίαν ἐκκλησίαν μεθ' ἑνὸς ἱερέως.

Ἄκ-Μπουνάρι, κώμη ἐπὶ κλιτύος γηλόφου, ἀριθμοῦσα 780 κατοίκους συνετῆρει τετρατάξιον δημοτικὴν ἀρρένων σχολὴν μετὰ 65 μαθητῶν καὶ ἑνὸς διδασκάλου καὶ μίαν ἐκκλησίαν μεθ' ἑνὸς ἱερέως.

Συναπλῆ, κώμη διαρροεμένη ὑπὸ παραποτάμου τοῦ Τόνζου καλουμένου Γιαούζ-δερεὲ καὶ ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν συνοικιῶν, ἄνω, κείτω καὶ μεσσίας, ἠρίθμει 1800 κατοίκους καὶ συνετῆρει τετρατάξιον δημοτικὴν ἀρρένων σχολὴν μετὰ 130 μαθητῶν καὶ 2 διδασκάλων καὶ μίαν ἐκκλησίαν μετὰ 3 ἱερέων.

Μέγα Βογιαλίκιον, κώμη κειμένη παρὰ ταῖς ὑπὸ ὠρειάς μικροῦ βουνοῦ (Τσάλ-μπαμποῦ), ἠρίθμει 1500 κατοίκους καὶ συνετῆρει τετρατάξιον δημοτικὴν ἀρρένων σχολὴν μετὰ 150 μαθητῶν καὶ 2 διδασκάλων καὶ μίαν ἐκκλησίαν μετὰ 4 ἱερέων.

Μικρὸν Βογιαλίκιον, οὗ μακρὰν τοῦ Μεγάλου πρὸς βορρᾶν, κώμη ἀριθμοῦσα 800 κατοίκους καὶ συντηροῦσα δημοτικὴν ἀρρένων σχολὴν

1) Μεταξὺ τῶν δύο κωμῶν Μοναστηρίων μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος ὑπῆρχον τρεῖς ἔτι Ἑλληνικαὶ κῶμαι, ἡ Σιχμελή (ἐκ τοῦ Σάχ-Μελέκ=ἀρχάγγελος Μιχαήλ), Μπαχτσέ-μπουνάρι (Κήπου κρήνη) καὶ Γκιρετζί τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἔνεκα τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Κυρτζαλήδων ληστῶν μετῴκησαν πρὸς ἀσφάλειαν εἰς Μέγα Μοναστήριον. Αἱ τοποθεσίαι αὐτῶν διατηροῦσι τὰ ὀνόματά των. Ἄλλὰ καὶ ἡ κώμη Φουντοκλή ἢ Παντακλή, οἰκουμένη ὑπὸ Βουλγάρων, πρότερον δὲ ὑπὸ Τούρκων μεταναστευσάντων, φκεῖτο ἄλλοτε μόνον ὑπὸ Καρυωτῶν. Πρὸς δὲ καὶ ἄλλαι ἐκ τῶν περὶ τὸ Καβακλή 40 κωμῶν ἦσαν Ἑλληνοφῶνοι, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἐλλείπει σχολεῖον καὶ ἐκκλησίας σὺν τῷ χρόνῳ ἀφωμοιώθησαν μετὰ τῶν συνοικησάντων Βουλγάρων. Κατὰ τὰς μαρτυρίας ζώντων γερόντων Καρυωτῶν οἱ Καβακλιῶται ἱερεῖς ἐπὶ τοῦ αὐτονομιακοῦ καθεστῶτος Παπασταύρος, Παπαγεώργιος καὶ ὁ οἰκονόμος Παπαμερτζιάνης μετέβαινον συχνάκις εἰς αὐτὰς πρὸς ἁγιασμόν τῶν κατοικῶν των.

μετά 60 μαθητῶν καὶ ἑνὸς διδασκάλου καὶ μίαν ἐκκλησίαν μετὰ 2 ἱερέων. Καὶ

Μουραδανλῆ, κώμη κειμένη βορειοδυτικῶς τῶν Βογιαλικίων, ἠρίθμει 700 κατοίκους καὶ συνετήρει δημοτικὴν σχολὴν μετὰ 40 μαθητῶν καὶ ἑνὸς διδασκάλου καὶ μίαν ἐκκλησίαν μεθ' ἑνὸς ἱερέως. Οἱ Μουραδανλιῶται ἦσαν ἄποικοι ἐκ τοῦ Μεγάλου Βογιαλικίου ¹⁾.

§ 3) Πάντες οὗτοι οἱ Καρυῶται ἔχοντες τὰ αὐτὰ ἦθη καὶ ἔθιμα μετὰ μικρῶν παραλλαγῶν καὶ τὴν αὐτὴν σχεδὸν γλῶσσαν λαλοῦντες ἠσχολοῦντο περὶ τὴν γεωργίαν, τὴν κηπευτικὴν, τὴν ἀμπελοουργίαν καὶ τὴν σηροτροφίαν ἐνιαχοῦ. Ζῶντες ἀπομεμονωμένοι μεταξὺ ἀλλοφύλων καὶ προσηλωμένοι εἰς τὸ ἔδαφός των καθυστέρουν πνευματικῶς, ἀλλ' ἐνέμενον εἰς τε τὴν πάτριον θρησκείαν καὶ τὸν ἐθνισμόν. Ἡ μόρφωσις των ἦτο στοιχειώδης περιστρεφόμενη περὶ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν καὶ ὀλίγας θρησκευτικὰς καὶ ἄλλας γνώσεις, τὰς ὁποίας ἀπεκόμιζον ἐκ τῶν ἀδιοργανώτων σχολείων των, ὅσοι ἐφοίτων εἰς αὐτά. Ἐλλείψει πόρων καὶ οὐδεμιᾶς ἄλλης ἄλλοθεν ἐπικουρίας τυγχάνοντες δὲν ἠδύνατο ν' ἀναπτύξωσι τὰ σχολεῖά των μεθ' ὅλην τὴν καλήν των προαίρεσιν, ὅτε κατενόησαν τὰ ἀγαθὰ τῆς παιδείας. Οἱ πλείονες τῶν πρεσβυτέρων ἦσαν ἀγράμματοι, ὡς καὶ αἱ γυναῖκές των. Μόλις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἠρξάντο τινες ἀποστέλλοντες τὰ κοράσια των εἰς τὰς τῶν ἀρρένων σχολὰς, μιμηθέντες τοὺς Βουλγάρους, τῶν ὁποίων τὰ σχολεῖα τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως εἶναι μεικτά. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἐγένετο δυστυχῶς εἰς πάσας τὰς κώμας των.

Οἱ συστηματικώτερας ἐκπαιδεύσεως τυχόντες καὶ ἐκ τούτου ὑψηλότερον κοινωνικῶς ἰστάμενοι ἦσαν οἱ Καβακλιῶται, ἔνεκα τῆς καλυτέρας διοργανώσεως τῆς σχολῆς των, τὴν ὁποίαν προήγαγον εἰς ἑπτατάξιον κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπενταετίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ κοινοτικοῦ των βίου καὶ ἐμερίμων νὰ ἔχωσι πτυχιούχους δημοδιδασκάλους, ἐνῶ τῶν ἄλλων σχολῶν οἱ διδάσκαλοι ἦσαν γραμματοδιδάσκαλοι, ἀπόφοιτοι ἀστικῶν ἢ Ἑλληνικῶν σχολῶν, ἢ γυμνασίων, σπανίως δὲ διδασκαλείων ἢ καὶ ἱερεῖς ²⁾.

1) Πρβλ. καὶ Μ ι λ τ. Λ ο υ λ ο υ δ ο π ο ὐ λ λ ο υ, ἐνθα ἀνωτ. σελ. α—ιδ'.

2) Ἐκ τῶν 36 διδασκάλων τῆς σχολῆς Καρυῶν, οἵτινες ἐδίδαξαν ἐπὶ ἓνα αἰῶνα μέχρι τοῦ 1903 καὶ τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα μετὰ τοῦ τίτλου σπουδῶν παραθέτει ὁ Μ. Λουλουδόπουλλος ἐν τῷ ἀξίῳ λόγῳ ἀνωτέρω βιβλίῳ του (σελ. 154—156). τελειόφοιτοι διδασκαλείων ἦσαν 4, γυμνασίων 15, σχολαρχεῖοι 2, ἀστικῆς σχολῆς 5, γραμματοδιδάσκαλοι 5 καὶ ἱερεῖς 5. Σημειωτέον δὲ ὅτι μετὰ τὸ σχολεῖον τοῦ Καβακλῆ ἤρχετο δευτέρον κατὰ τὴν διοργάνωσιν τὸ τῶν Καρυῶν, τὸ ὁποῖον εἶχε 3 ἢ 2 διδασκάλους διὰ τὰς 4 τάξεις του, ἀριθμούσας ὑπὲρ τοὺς 200 μαθητάς.

Ἰκανοὶ τῶν Καβακλιωτῶν τότε ἐφοίτησαν καὶ εἰς τὰ ἐν Φιλιππουπόλει Ζαρίφεια διδασκαλεῖα ¹⁾, τινὲς δὲ καὶ εἰς τὸ ἐν Ἀδριανουπόλει Ἑλληνικὸν γυμνάσιον. Ἡ πρὸς ἀνωτέραν ὁμως ἑλληνοπρεπῆ μόρφωσιν αὐτῆ τῶν Καβακλιωτῶν τάσις, ἣτις ἀπέδωκεν εὐχύμους καρπούς, ἀνεκόπη διὰ τῆς καταλύσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἐν Βουλγαρίᾳ σχολείων καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῶν διὰ Βουλγαρικῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ 1925 ἐξεπαιδεύθη κατ' ἀνάγκην ὀλόκληρος γενεὰ αὐτῶν, ὡς καὶ τῶν ἄλλων Καρυωτῶν ἐν ταῖς κόμαις των. Μετὰ τοὺς Καβακλιώτας οἱ μᾶλλον κοινωνικῶς μεμορφωμένοι ἦσαν οἱ κυρίως Καρυῶται ἔνεκα τῶν συχνῶν ἀποδημιῶν των πρὸς ἀγοραπωλησίας.

Πρῶτοι οἱ Καρυῶται καὶ οἱ Καβακλιῶται ἴδρυσαν κοινοτικὰ σχολεῖα περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν πρεσβυτέρων ἐπιζώντων, γινομένης πρότερον τῆς διδασκαλίας ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς καὶ τῶν θρησκευτικῶν γραμμάτων ἐν κρυπτῷ ὑπὸ ἱερέον ἢ ἱεροψαλτῶν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις συνήθως. Μετὰ τὸ 1872 μερίμνη τῆς ἱεραῆς μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως ἤρξαντο ἴδρυσόμενα τοιαῦτα καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν Καρυωτῶν κόμαις. Ἡ συστηματικὴ ὁμως πάντων τῶν σχολείων τῶν Καρυωτῶν διοργάνωσις καὶ ὁ ἐφοδιασμός αὐτῶν διὰ καταλληλοτέρου διδακτικοῦ προσωπικοῦ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ αὐτονομικοῦ καθεστώτος 1879—1885 διορισθέντος εἰδικοῦ ἐπιθεωρητοῦ αὐτῶν ὑπὸ τῆς πολιτείας. Ἐκτοτε διευθύνται τῆς πολυταξίου κοινοτικῆς σχολῆς ἐν Καβακλῆ διετέλεσαν : ὁ τὰ μάλιστα ἐκτιμηθεὶς καὶ ἀγαπηθεὶς ὑπὸ πάντων Κωνστ. Περιστεράκης, διατελέσας τοιοῦτος καὶ ἐπι τουρκοκρατίας, ὅστις θῦμα τοῦ καθήκοντός του γενόμενος ἀπέθανεν ἐξ αἰμοπτυσίας τῷ 1886 ²⁾, ὁ Ἀργυριάδης τῷ 1886—1887), ὁ ἐκ Κασσάνδρας Δημ. Λαζαρίδης (1887—1890), ὁ Καβακλιώτης Χρήστος Νικολαΐδης, τε-

1) Ἀπὸ τοῦ 1886 ἀπεφοίτησαν τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων οἱ : † Χρήστος Νικολαΐδης-Παπάζογλου, κτηματίας καὶ βουλευτής, † Μίνως Ι. Μινουδης, διδάσκαλος, Ἀναστάσιος Βλαΐδης, διδάσκαλος, Θεμιστοκλῆς Ἰωάννου, ἰατρός, † Ἀλέξανδρος Αὐγερινίδης, Γκέτας Τζοβαρόπουλλος, νομάρχης ἐν Ἑλλάδι, † Δημήτρ. Χαχαμίδης, διδάσκαλος, † Μαρίνος Γογγίδης, νομικός, † Χρήστος Βαφειδης, ἰατρός, Γεώργ. Παπαδόπουλλος, τραπέζιτικός, πρὸς δὲ ἐκ Μεγάλου Βογιαλικίου ὁ ἐν τῷ Μακεδονικῷ ἀγῶνι δράσας Ἀναστάσιος Παπαϊωάννου, ἀρχιμανδρίτης, ὑπὸ τὸ ὄνομα Νικάνδρος καὶ ὁ Ἀναστάς Βαλαβανάκης, ἐκ Καρυῶν δὲ ὁ Παῦλος Χ' Ἀντωνίου, ἄλλοι δὲ διέκοψαν τὰς σπουδὰς των ὡς οἱ ἀδελφοὶ Ἀναστ. καὶ Χρήστ. Βλαΐκίδαι καταλυθέντων τῶν Ζαριφείων καὶ ἄλλοι συνεπλήρωσαν αὐτὰς εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὡς ὁ Δημήτρ. Αὐλίδης ἐκ Καβακλῆ καὶ Παῦλος Χ' Ἀντωνίου ἐκ Καρυῶν καὶ λοιποί.

2) Οἱ Καβακλιῶται τιμῶντες τὴν μνήμην τοῦ διδασκάλου των τούτου ἴδρυσαν

λειόφοιτος τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων (1890—1891), ὁ ἐκ Κολινδρῶ τῆς Μακεδονίας Χαρίσιος Γουσιόπουλλος (1891—1898), δολοφονηθεὶς, ἄγαν φιλόπατρις καὶ μεγαλεπήβολος, ὁ ἕξ Ἀδριανουπόλεως διδάκτωρ τῆς φιλολογίας Ἀριστόβουλος Χρηστίδης (1898—1905) καὶ ὁ ἐκ Φιλιππουπόλεως τελειόφοιτος τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων Γεώργιος Βαφεύς (1905—1906), ὁ ὕστατος πάντων¹⁾.

§ 4) Ὁ ἑλληνισμὸς τῶν Καρυωτῶν ὑπ' οὐδενὸς μέχρι τοῦδε ἠμφεσβητήθη· ἀπορία μόνον ἱστορικὴ ὑπῆρχε μήπω διευκρινισθεῖσα, ἂν οὗτοι ἦσαν λείψανα τοῦ αὐτόθι αὐτόχθονος μεσαιωνικοῦ ἢ ἀρχαιοτέρου ἑλληνισμοῦ ἢ προήρχοντο ἐξ ἐποικισμοῦ, γενομένου ἐπὶ βυζαντινοκρατίας ἢ ἐπὶ τῶν πρώτων τῆς τουρκοκρατίας χρόνων. Ὅθεν καὶ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀπὸ Φεβρουαρίου 1870 σουλτανικοῦ περὶ συστάσεως Βουλγαρικῆς αὐτοκεφάλου καὶ ἀνεξαρτήτου ἐθνικῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν Ἐξαρχίαν φερμανίου, καθ' ὃ ἀπεσπάρθη ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας Ἀδριανουπόλεως ἡ περιφέρεια τῆς Σελύμνου, ὡς ὑπὸ Βουλγάρων οἰκουμένη, καὶ ἰδρῦθη Βουλγαρικὴ δι' αὐτὴν μητρόπολις, οἱ Καρυῶται δὲν ὑπήχθησαν εἰς αὐτήν, ἀλλ' ὡς Ἕλληνες παρέμειναν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν τῆς μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως δικαιοδοσίαν, οὐδαμῶς ὑπὸ τῆς Ἐξαρχίας δικηθῆντες ὡς Βούλγαροι.

Ὅσαῦτως ὡς γνήσιοι Ἕλληνες ἀνεγνωρίσθησαν καὶ διὰ τῆς Βερολινίου συνθήκης τοῦ 1878 καὶ ὡς τοιοῦτοι κατὰ τὸ καταστατικὸν τῆς αὐτονόμου ἐπαρχίας τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας εἶχον Ἕλληνα ἑπαρχον, Ἕλληνας δημάρχους, Ἕλληνας διοικητικοὺς ὑπαλλήλους, διεξαγομένης πάσης ὑπηρεσίας ἐν τῇ γλώσῃ αὐτῶν, ἑλληνιστί. Ἕλληνες ἐπίσης ὑπελαμβάνοντο καὶ ὑπὸ τῆς ἡγεμονίας τῆς Βουλγαρίας μετὰ τὴν μετ' αὐτῆς ἔνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας (1885), ὅποτε καὶ διὰ πολιτικούς καὶ διοικητικούς λόγους ἀποσπασθέντες τῆς μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως πα-

αὐτῷ κοινῷ ἐράνῳ λαμπρὸν ἐπιτάφιον μνημεῖον μετὰ τοῦ ἀκολύθου ἐπιτυμβίου:

«Ἐάν σοι ἦτο δυνατόν ν' ἀνοίξης τὸ μνημεῖον
καὶ νὰ τῷ δώσης τὴν ζωὴν, καθὼς τὸ ὄν τὸ θεῖον,
θὰ ἔλεγέ σοι ὁ νεκρὸς ταῦτα: «ὦ διαβάτα,
τὸ αἷμα, ὅπερ ἔρρευσεν ἀπὸ τοῦ στόματός μου,
καὶ τὴν ζωὴν μ' ἀφήρησε, μ' ἀφήρησας τοῦ κόσμου·
γυναῖκα χήραν ἄφηκα καὶ ὄρφανά μου δύο
περίλυπα καὶ ἔρημα ἐν τῷ προσκαίρῳ βίῃ».

1) Αἱ περὶ τῆς σχολῆς Καβακλῆ καὶ ἄλλαι εἰδήσεις παρεσχέθησαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Καβακλιώτου Γκέτα Τζοβαροπούλλου. Περὶ τῆς σχολῆς Καρυῶν ἴδε Μιλτ. Λουλουδοπούλλου ἐνθα ἀνωτέρω.

τριαρχικῇ καὶ συνοδικῇ ἀποφάσει ὑπὸ ἤχθησαν εἰς τὴν τῆς Φιλιππουπόλεως. Ὡς Ἕλληνες δὲ ἀντεπροσωπεύοντο ἐν τῇ Βουλγαρικῇ βουλῇ (Σοβράνιε) μέχρι τῆς βιαίας ὑπὸ τοῦ κράτους καταλύσεως τῶν ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ Ἑλληνικῶν κοινοτήτων (1906) ὑπὸ δύο Ἑλλήνων βουλευτῶν, τοῦ Καβακλιώτου Χρήστου Νικολαΐδου Παπαζογλου καὶ τοῦ Φιλιππουπολίτου Δημητρίου Ἰακώβου Ἀργυριάδου. Ἐγερθέντος δὲ ποτε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐνώσεως ζητήματος ἐν τῇ βουλῇ περὶ τοῦ ἀβιώτου σχεδὸν καθισταμένου βου τῶν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν ἀποστελλομένων Βουλγάρων διοικητικῶν ὑπαλλήλων ἕνεκα τοῦ Ἑλληνικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς ἑλληνοφωνίας τῶν κατοίκων ἀγνοουμένης παντελῶς τῆς Βουλγαρικῆς γλώσσης ὑπεστηρίχθη ὅτι ἔδει οἱ διοριζόμενοι αὐτόθι ὑπάλληλοι νὰ εἶναι εἰδήμονες τῆς Ἑλληνικῆς καὶ νὰ συμμορφῶνται πρὸς τὰ καθεστῶτα ἤθη καὶ ἔθιμα ἢ νὰ ἐκμανθάνωσι τὴν Ἑλληνικὴν παραμένοντες πλείονα χρόνον. Καὶ ὄντως ἐπὶ δεκαετίαν καὶ πλέον διορίζοντο Ἕλληνες ἐπαρχιακοὶ ἱατροὶ καὶ εἰρηνοδικοὶ παρ' αὐτοῖς καὶ εἰδήμονες τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπάλληλοι κατὰ τὸ πλεῖστον.

Αὐτὸς ὁ ἱστοριογεωγράφος Τσέχος Jirecek, ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Βουλγαρικοῦ κράτους διατελῶν, ὅστις πρὸ ἕξηκονταετίας περίπου περιηγήθη τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Τόνζου καὶ παρέχει ἡμῖν πολυτίμους ἱστορικὰς περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις ¹⁾, ὁμολογεῖ τὸν ἑλληνισμόν τῶν Καρῳτῶν, τὸ αὐτὸ δὲ ποιεῖ βραδύτερον καὶ ὁ τῆς γεωγραφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Σοφίας καθηγητῆς μακαρίτης Ischirkow, ἀνάγων αὐτὸν εἰς τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, διατηρηθέντα ὅμως μέχρις ἐσχάτων (1910) διὰ τῆς ἐκάστοτε ὑπὸ Βουλγάρων ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐνισχύσεώς του : « Ἐν τοῖς λοιποῖς κέντροις (Τούντζας καὶ Ἐβρου) οἱ Ἕλληνες οἰκοῦσιν ἀπὸ τῶν μέσων χρόνων, διετηρήθησαν δὲ μέχρι σήμερον κυρίως διὰ τοῦ ἑξελληνισμοῦ τῶν Βουλγάρων » ²⁾. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐπίσημον κράτος μεθ' ὅλας τὰς ἐντόνους του ἀπὸ τοῦ 1906 πρὸς ἐκβουλγαρισμὸν τῶν Καρῳτῶν προσηλαθείας διὰ τοῦ σχολείου, τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ στρατῶνος δὲν μετέβαλε τὰς περὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ αὐτῶν ἀντιλήψεις κατιδὸν τὸ μάταιον τοῦ ἀγῶνος του, διότι κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν ἐτεροφύλων συνθήκης τοῦ Νειγῦ (1924) οὐδεμίαν ἀντίρρησην προέβαλεν εἰς τὰς πρὸς τὴν ἀρμοδίαν ἐπιτροπεῖαν δηλώσεις των περὶ ἐκουσίας εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα μεταναστεύσεώς των.

§ 5 Πρῶτος νῦν μετὰ τὴν τελείαν τῶν Καρῳτῶν ἔκλειψιν ὁ Dobri

1) Jirecek-Arghyrow, Ὀδοιπορικὸν Βουλγαρίας, μετάφρασις Βουλγαρικῆ, σελ. 689—703.

2) Ischirkow, Bulgaria, ἔτ. 1910, Sophia, σελ. 142.

Ророз ἐπιχειρεῖ ν' ἀποδείξῃ ¹⁾ ὅτι οἱ ὡς Ἑλληνας ἐν τῇ Βουλγαρικῇ χώρᾳ ἐμφανιζόμενοι *Καρυῶται* ἦσαν Βούλγαροι ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ Μωαμεθανῶν ἐποικισθέντων κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα Βουλγάρων ἐν τῷ ἐρῆμῳ ἔνεκα τῶν πολέμων καὶ δηρώσεων καταστάντι κατοίκων λεκανοπεδίῳ τοῦ Τόνζου. Τοῦτο δὲ τεκμαίρεται ἐκ τῶν τοπωνυμίων, ὄντων Βουλγαρικῶν καὶ Τουρκικῶν, πλὴν ἐνίων Ἑλληνικῶν κωμοπόλεων καὶ ἀγροικιῶν, εἰς τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν σημασίαν ἀποδίδει, καὶ ἐκ τινων ἄλλων σημείων. Ἐρμηνεύει δὲ δξυνουστάτα, ὡς αὐτὸς νομίζει, τὸν ἐξελληνισμὸν τῶν γνησίων τούτων Βουλγάρων ὡς ἀκολούθως.

Οἱ ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ, λέγει, Βούλγαροι ἄποικοι, οἱ ὁποῖοι συλλήβδην ὠνομάσθησαν *Καρυῶται*, διότι προσέφερον εἰς τὴν αὐτὴν τῶν Σουλτάνων ὡς τακτικὸν φόρον *καρύδια* (!), καθὼς ἄλλοι ἐτέρων περιοχῶν προσέφερον πρόβατα, ἄλλοι καρπούς, ἄλλοι κρόμμυα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἡσχολοῦντο περὶ τὴν δενδροκομίαν καὶ τὴν κηπευτικὴν. Ἐκ τούτου ἤρξαντο προίμως ἀποδημοῦντες εἰς μεγάλας πόλεις, ἰδίως εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, πρὸς εὐχερεστέραν ἐξοικονόμησιν τῶν τοῦ βίου των διὰ τῆς καλλιέργειας τῶν περὶ αὐτὰς πολλῶν λαχανοκήπων. Ἐν ταῖς πόλεσιν ὅμως ταύταις, ὅπως ἐξευρίσκωσιν εὐκόλως ἐργασίαν καὶ τυγχάνωσι τῆς προστασίας τῶν Πατριαρχείων, ὑπερασπιζόντων μόνον τοὺς Ἑλληνας (!!), πρὸς δὲ καὶ τῆς τῶν ἰσχυρῶν παρὰ ταῖς Τουρκικαῖς ἀρχαῖς ζαπλοῦταν Ἑλλήνων, ἠναγκάζοντο ἢ καὶ ἠσμένιζον νὰ καλῶσιν ἑαυτοὺς Ἑλληνας καὶ νὰ ἐκμανθάνωσι τὴν Ἑλληνικὴν μὴ μεταχειριζόμενοι παντάπασιν τὴν πάτριόν των γλῶσσαν. Οὕτω δὲ οἱ ἀπόδημοι ἐξελληνιζόμενοι ἐπανήρχοντο οἴκαδε καὶ μετέδιδον τὸν ἑλληνισμὸν καὶ εἰς τοὺς ὁμοφύλους των, οἵτινες πάντες σὺν τῷ χρόνῳ ἐξελληνίσθησαν (!).

Ὡς ἀναμφισβητήτους δὲ ἀποδείξεις τοῦ ἀρχικοῦ τῶν Καρυωτῶν βουλγαρισμοῦ ἐπάγεται τὸν ἀμφισμὸν, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, ἄσμά τι καὶ ἐπιδούς τινας Βουλγαρικὰς, τῶν ὁποίων τὴν ἔννοιαν ἄδοντες ἐκ παραδόσεως δὲν κατενόουν, πολλὰς Βουλγαρικὰς λέξεις καθιστώσας τὴν γλῶσσαν των δυσκατανόητον παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἑλλησι καὶ οὐκ ὀλίγα Βουλγαρικὰ κύρια ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα, λίαν εὐχρηστα παρ' αὐτοῖς. Καὶ ταῦτα μὲν προκειμένου περὶ τῶν δεξιόθεν τοῦ Τόνζου οἰκούντων, τῶν κυρίως Καρυωτῶν, περὶ δὲ τῶν ἀριστερόθεν φρονεῖ ὅτι οὗτοι δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς πρόσφατοι ἑλληνομανεῖς Βούλγαροι. Διότι τρίγλωσσοι ὄντες (λαλοῦντες δηλαδὴ ἄνευ προτιμῆσεως τὴν Βουλγαρικὴν, τὴν Τουρ-

3) Ророз Добри, οἱ Ἑλληνας ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Ἑλχόβου (Καζιλ-ἀγάτς), ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἀρχεῖον τῶν περὶ συνοικισμῶν μελετῶν» Σοφία, ἔτ. 1938, βιβλ. III, σελ. 1—34, βουλγαριστὶ μετὰ γαλλικῆς ἐν τέλει συντόμου περιλήψεως.

κιήν και την Έλληνικήν, παρεφθαμένως άπάσας) ήρξαντο άπό τών άρχών του παρελθόντος αιώνος να υποστηρίζουσι την Έλληνικήν εκκλησίαν, τó Έλληνικόν σχολείον και την Έλληνικήν γλώσσαν υπό την επίδρασιν τής Έλληνι ής μητροπόλεως; Άδριανουπόλεως. Ούτω δέ ένεφανίζοντο ως "Έλληνες, ένώ οι μεταναστεύσαντες πρό αιώνος εις Βεσσαραβίαν τής Ρωσίας συγχώροί των παρέμειναν Βούλγαροι και πολλοί τών άπογόνων αυτών επανήλθον εις την μητέρα των Βουλγαρίαν άμα τή άπελευθερώσει της και ζώσι σήμερα εν αυτή.

Ο άξιότιμος συγγραφεύς Καρυώτης ών, ως αυτός όμολογεϊ, έπομένως Έλληνικής καταγωγής και μέτοχος Έλληνικής τινος εκπαιδεύσεως, ως διαφίεται έι τής έλληνογνωσίας του, *Άγάθος τις Παπαδόπουλλος (;)*, παιδιόθεν όμως προφανώς εκβουλγαρισθείς διά τής έν Βουλγαρικοίς σχολείοις συμπληρώσεως τών σπουδών του και ως τοιοούτος μη άκολουθήσας τούς εις την Έλλάδα μεταναστεύσαντας όμοφύλους του¹⁾ περιάται νύν άγωνιζόμενος pro domo sua ν' άποδείξη την Βουλγαρικήν άνέκαθεν καταγωγήν του και πρός μείζονα περι αυτής πειστικότητα εκβουλγαρίζει πάντας τούς Καρυώτας, ούτινες πλην όλίγων (και τών εκβουλγαρισθέντων ήδη πρό έτών ως ό συγγραφεύς) πρός διαφυλάξιν του πατρίου των έθνισμού και τής γλώσσης κατέλιπον εκουσίως την γενέτειραν και τά υλικά των αγαθά Και δέν ειχον άδικον οι Προμηθείς ούτοι "Έλληνες διότι πάντες σν τώ χρόνω θα έξεβουλγαρίζοντο, ως ό συγγραφεύς, άν κρίνη τις εκ τών άπομεινάντων έν Βουλγαρία Έλλήνων, τών όμοίων ή σύγχρονος γενεά άπό του 1900, στερηθείσα τών έθνικών της σχολείων και τής εκκλησίας και εκπαιδευομένη έν Βουλγαρικοίς απέβαλε την τε πατρίον γλώσσαν και τόν έθνισμόν και έξεβουλγαρίσθη.

Πρός έπίτευξιν δέ του έθνικού του σκοπού, έν τώ όποίφ ένδέχεται να ύπολανθήν και πολιτική τις ύστεροβουλία περι μείζονος αυξήσεως του έν Μακεδονία Βουλγαρικού πληθυσμού, άφοϋ ή μελετη έδημοσιεύθη έν επιστημονικώ περιοδικώ σκοποϋντι την κατάδειξιν τής έθνολογίας

1) Πολλοί τών Καρυωτών δυσχουρίζονται ότι ό συγγραφεύς δέν είναι Καρυώτης, ένεφανίσθη δέ τó πρώτον εις Καβακλή τώ 1924, όπου και παρέμεινε έκτοτε, έλθών εκ Σοφίας. Μετήρχετο τó επάγγελμα του δικολάβου και ως τοιοούτος άνελάμβανε επ' άμοιβή, ως και άλλοι, την συμπλήρωσιν τών πρός μετανάστευσιν δηλώσεων τών Καρυωτών, έπειγομένων ν' απέλθωσιν. Προετιμάτο δέ τών άλλων ως λαλών την Έλληνικήν. "Ηεις παραδεχόμεθα την περι καταγωγής όμολογίαν του ίδιου, ήτις προϋποθέτει χρονίαν εκ τής γενετείρας του άποδημίαν, πιθανώς παιδιόθεν, άν ή δυσχούρις τών Καρυωτών άληθής, ως μη γνωρίζόντων αυτόν,

τῶν ἐν τῇ Βαλκανικῇ χερσονήσῳ συνοικούντων λαῶν¹⁾, ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀφίσταται τῆς συνήθους νοοτροπίας ἀνιστορητῶν τινῶν λογίων καὶ διανοουμένων Βουλγάρων, οἵτινες ἔχουσι τὴν ἔμμονον γνώμην (idée fixe), ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς βορείου Θράκης, μέχρι τοῦ 1878 Ὀθωμανικῆς ἐπαρχίας, προσαρτηθεῖσης εἰς τὸ τρίτον Βουλγαρικὸν βασίλειον, ἦσαν Βούλγαροι ἢ ἂπ' αἰῶνων ἐξηλληνισμένοι ἢ ἐσχάτως ἔλληνομανεῖς ἕνεκα τῆς ἐπ' αὐτοὺς ἐπιδράσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου καὶ τοῦ σχολείου· ἀλλὰ καὶ ἔτι πρὸς ὅτι ἐν γένει οἱ Θρακοῦ Ἕλληνες ἦσαν ἐξηλληνισμένοι ἢ ἔλληνομανεῖς Βούλγαροι ἀπ' ἀβυλόντες τὸν ἐθνισμόν των ἐπὶ τουρκοκρατίας, κατὰ δὲ τὸν διδάκτορα τῆς φιλολογίας Τζένωφ²⁾ καὶ τὴν σχολὴν του ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι Θρακοὶ ἦσαν Σλαῦοι καὶ Πρωτοβούλγαροι, ἄρα ἀνεκαθεν αὐτόχθονες Σλαυοβούλγαροι.

§ 6) Ἀσχέτως τῆς παραδόξου ταύτης νοοτροπίας, μεταβαλλούσης πολλὰκις τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν εἰς ἀνεστραμμένην ἐπιστήμην (verkehrte Wissenschaft), ὡς ὀρθῶς καὶ ἀμερολήπτως ἔκρινεν ὁ καθηγητὴς τοῦ ἐν Σοφίᾳ πανεπιστημίου Moutafciew³⁾, ἐξετάζοντες μόνον τὸ περὶ τῆς κα-

1) Οἱ Βούλγαροι, ὡς γνωστόν, δὲν παύονται διεκδικούντες τὴν Μακεδονίαν, ὡς χώραν οἰκουμένην κατὰ πλειονοψηφίαν ὑπὸ Βουλγάρων, μὴ θέλοντες ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν συντελεσθεῖσαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Μακεδονίᾳ κοσμογονίαν μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἑτεροφύλων πληθυσμῶν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἐγκατάστασιν τῶν Ἑλλήνων προσφύγων καὶ μεταναστῶν ἐκ Τουρκίας, Ρωσίας, Βουλγαρίας καὶ ἄλλοθεν. Διίσχυρίζονται ὅτι οἱ ἐν αὐτῇ Σλαυόφωνοι Ἕλληνες πολῖται εἶναι Βούλγαροι μετὰ Βουλγαρικῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ φρονημάτων καὶ ὑπολογίζουσι αὐτοὺς ἐν ταῖς στατιστικαῖς των περὶ τὰς διακοσίας χιλιάδας, ποθοῦντας διακαῶς τὴν μετὰ τῆς μητρὸς των Βουλγαρίας πολιτικὴν ἔνωσιν. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τούτων προστίθενται νῦν καὶ δύο ἢ τρεῖς δεκάδες χιλιάδων Βουλγάρων ἐκ Βουλγαρίας μεταναστῶν ὑπὸ τοῦ φιλοπάτριδος συγγραφέως!!

2) Tzenoff G. Geschichte der Bulgaren und der anderen Südslaven von der Römischen Eroberung der Balkanhalbinsel bis zum Ende des IX Jahrh. ἔτ. 1935.—Ὡσαύτως τοῦ αὐτοῦ: Die Abtsammung der Bulgaren und die Urheimat der Slaven, ἔτ. 1930, καὶ: Gothen oder Bulgaren, ἐκδεδομένα ἐν Λειψίᾳ καὶ Βερολίνῳ. Καὶ πολλὰ ἄλλα ἐν Βουλγαρικῇ γλώσσῃ δημοσιευθέντα ἐν περιοδικοῖς καὶ ἐν ἰδιαιτέροις τεύχεσιν.

3) Moutafciew B. Byzant. Zeitschrift, τόμ. XXXVI, ἔτ. 1936, σελ. 431—435 ἐν βιβλιοκρισίᾳ τοῦ προμνημονευομένου ἔργου: Geschichte der Bulgaren κτλ. ἐν ἧ ῥητῶς ὑποδεικνύεται τῷ συγγραφεῖ ὅτι διὰ τοιούτων παραδοξολογιῶν καὶ ἀλογιστιῶν ἀντὶ ἐθνικῆς ὠφελείας, ὡς νομίζεται, μεγίστη ἐθνικὴ ζημία προσγίνεται. Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ ἄλλοι ἀληθεῖς Βούλγαροι ἐπιστήμονες δυσφοροῦσι καὶ ἀγανακτοῦσιν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις δημοσιεύμασιν, ἀποφεύγουσιν ὁμῶς ν' ἀντεπεξέλθωσι κατ' αὐτῶν πιθανῶς ἕνεκα φόβου παρεξηγήσεως τῶν ἐθνικῶν των αἰσθημάτων ὑπὸ τῶν πατριωτῶν (patriotari),

ταγωγῆς τῶν Καρυωτῶν ζήτημα, ἀνακινούμενον νῦν ὑπὸ τοῦ ἀξιολόγου κυρίου Dobri Popow μετὰ τὴν ὀριστικὴν αὐτῶν ἐκ τῆς γενετικῆς τῶν ἔκλειψιν, φρονοῦμεν ὅτι οὗτοι κατὰ λογικὸν καὶ φυσικὸν τῶν πραγμάτων εἰρηδὸν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἦσαν ἀποικισθέντες κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα Βούλγαροι, ἐξελληνισθέντες σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῶν ἑλληνομανῶν συγχωρίων τῶν ἀπονοστούντων ἐκ τῆς εἰς Ἑλληνικὰς μεγαλοπόλεις ἀποδημίας των, ὡς εἰκάζει ὁ συγγραφεὺς.

Βουλγαρικὸς ἀγροτικὸς πληθυσμὸς, συμπαγῆς, ὡς ἀναμφιβόλως θὰ ἔπρεπε νὰ ἦσαν οἱ ἐποικισθέντες εἰς τὴν προειρημημένην περιοχὴν, περικυκλούμενος πάντοθεν ὑπὸ ὁμοφύλων καὶ ὁμογλώσσων καὶ Τούρκων ἑτερογλώσσων, ἦτο ἀδύνατον τάχιον ἢ βράδιον νὰ ἐξελληνισθῆ, τ. ἔ. ν' ἀποβάλλῃ τελείως τὴν μητρικὴν του γλῶσσαν, τὴν Βουλγαρικὴν δηλαδὴ καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὴν διὰ τῆς Ἑλληνικῆς κτώμενος ἅμα καὶ ἰσχυρὰν Ἑλληνικὴν συνείδησιν καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ἀκόμη ὅτι οἱ ἐκείστοτε ἀπονοστοῦντες τῶν ἐξελληνιζομένων κατὰ τὴν ἀποδημίαν συγχωρίων των μετετρέποντο εἰς διαπρυσίους ἑλληνοκήρυκας καὶ καταλείποντες πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν των ἐδίδασκον ἡμέρας καὶ νυκτὸς τοὺς ὁμοφύλους των τὴν Ἑλληνικὴν καὶ ὡς ἄλλοι ἔθναπδόστολοι κατήχουν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ χάριν τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς των ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

Ἡ μητρικὴ γλῶσσα ὀλοκλήρων συνοικισμῶν δὲν ἀντικαθίσταται εὐκόλως καὶ ταχέως δι' ἄλλης ὡς διὰ μαγικῆς τῆς Κίρκης ράβδου. Πρὸς τελείαν αὐτῆς ἔκλειψιν καὶ ἀντικατάστασιν ἀπαιτεῖται καὶ δὴ μετὰ διαδρομὴν πολλῶν μετὰ ξενισμῶν σταδίων μακροχρόνιος ἢ ἐπικοινωνία ἢ ἐπιμειξία καὶ συγχώνευσις μετὰ συνοίκων ἄλλογλώσσων, πολυπληθεστέρων καὶ ἰσχυροτέρων ὕλικῶς καὶ πνευματικῶς, τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσα ἐπὶ τέλους ἐπικρατεῖ 1). Ἄν δὲ οἱ πρὸ δύο περιπου αἰῶνων μεταναστεύσαντες

1) Οὕτω οἱ Προβούλγαροι ἐγκαταστάσαντες εἰς τὴν Βυζαντιακὴν ἐπαρχίαν κάτω Μοισίαν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγάτου (668—685), ὅπου εἶρον συμπαγεῖς Σλαυικοὺς πληθυσμοὺς καὶ μᾶλλον κοινωρικῶς αὐτῶν προωθευμένους καὶ διωργανωμένους καὶ συμμειγνέντες μετ' αὐτῶν ἔλαβον τὴν γλῶσσαν αὐτῶν τὴν Σλαυικὴν οὐδενὸς ἔχοντος καταλειφθέντος ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν γλώσσης τῆς Τουρκανικῆς ἐντὸς δύο αἰῶνων.—Οἱ ἀρχαῖοι βάρβαροι Θερῆκες, συγγενεῖς φυλετικῶς τῶν Ἑλλήνων, ἐπὶ χίλια σχεδὸν ἔτη ἐπικοινωνοῦντες μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀνωτάτου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ διὰ τῆς Ἑλληνικῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀπέβαλον τὴν γλῶσσαν των καὶ ἐξελληνίσθησαν.—Οἱ Καππαδόκαι χριστιανοὶ ζῶντες ἐπὶ αἰῶνας μετὰξὺ συμπαγῶν Τουρκανῶν πληθυσμῶν ἐποικισθέντων ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐπικοινωνίας καὶ τῆς βιαίας ἐπιβολῆς αὐτῶν ὡς κυριαρχῶν ἀπέβαλον τὴν μητρικὴν των γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν καὶ προσέλαβον τὴν Τουρκανικὴν, διεφύλαξαν ὅμως ἱκανὰς τῆς γλώσσης των λέξεις ἀναφερομένας εἰς τὴν θρησκείαν των

ἐκ Πίνδου καὶ Βοσκοπόλεως εἰς τὴν νῦν Βουλγαρίαν Κουτσόβλαχοι καὶ ζῶντες ἔκτοτε ὁμαδὸν ἐνιαχοῦ (Περιστερράν, Παζαρτζίκιον, Φιλιππούπολιν) μεταξὺ ὁμοδόξων Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων δὲν ἀπέβαλον μέχρι καὶ σήμερον τὴν μητρικὴν των γλῶσσαν, (διότι ἐξακολουθοῦσιν ἔχοντες κατ' οἶκον τὴν Κουτσοβλαχικὴν) μεθ' ὅλην τὴν ἑλληνοφιλίαν των ἢ τὴν βουλγαροφιλίαν, τὴν δι' ἐπιγαμιῶν μεθ' Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ἐπιμειξίαν των καὶ τὴν ἐπὶ γενεᾶς εἰς Ἑλληνικὰ ἢ Βουλγαρικὰ σχολεῖα ἐκπαίδευσίν των, πολλῶ ἦττον ἦτο δυνατόν οἱ Καρῶται ὄντες σύμπαντες ἀνεκάθεν Βούλγαροι κατὰ τὸν συγγραφέα καὶ μὴ συνοικοῦντες μεθ' Ἑλλήνων μηδὲ Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἔχοντες μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ν' ἀποβάλωσι πλήρως τὴν μητρικὴν των γλῶσσαν τὴν Βουλγαρικὴν καὶ ν' ἀντικαταστήσωσιν αὐτὴν διὰ τῆς Ἑλληνικῆς κτώμενοι ἅμα καὶ ἀκραιφνῆ Ἑλληνικὴν συνείδησιν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν χρονικοῦ διαστήματος διὰ τῆς ἐπ' αὐτοὺς ἐπιβολῆς τῶν ὀλίγων ἀπονοστούντων ἐξηλληνισμένων συγχωριῶν των.

Ἐτέρα δὲ τρανὴ ἀπόδειξις τοῦ ἀδυνατοῦ ἐξηλληνισμοῦ τῶν Καρῶτων, ἃν ἦσαν Βούλγαροι, εἶναι οἱ ἐξισλαμισθέντες πρὸ τριῶν αἰῶνων Ροδοπαῖοι Βούλγαροι, οἱ Πόμακοι. Καὶ οὗτοι μεθ' ὅλον τὸν τυφλὸν φανατισμὸν των εἰς τὸν μωαμεθανισμὸν, μεθ' οὗ ἦτο ἐν τῇ χερσονήσῳ ἀρρήκτως ἐπὶ τουρκοκρατίας συνδεδεμένη ἡ Τουρκικὴ γλῶσσα, ἡ καὶ ἐπίσημος, καὶ μεθ' ὅλον τὸ ἄσπονδον θρησκευτικὸν των μῖσος κατὰ τῶν συνοίκων των ὁμοφύλων Βουλγάρων χριστιανῶν¹⁾ καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς Τουρκικῆς ὑπὸ Τούρκων χοτζάδων δὲν ἀπέβαλον τὴν μητρικὴν των Βουλγαρικὴν ἀντικαταστήσαντες διὰ τῆς Τουρκικῆς ἅτε μὴ συνοικοῦντες Τούρκους. Ὁ ταχὺς ἐκβουλγαρισμὸς, γλωσσικὸς καὶ ἐθνικὸς, τῆς νῦν γενεᾶς τῶν ἐναπομεινάντων μετὰ τοὺς πολέμους καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν ἰθαγενῶν

καὶ τὴν κοινοτικὴν διοίκησιν.—Οἱ ἐν Βουλγαρίᾳ Παυλικιανοὶ—Μανιχαῖοι (Σῦροι καὶ Ἀρμένιοι) ζῶντες ἐπὶ αἰῶνας μεταξὺ Βουλγάρων, τῶν ὁποίων πολλοὺς προσήλυτίσαν εἰς τὸ δόγμα των, ἀπέβαλον τὴν γλῶσσάν των καὶ προσέλαβον τὴν Βουλγαρικὴν διὰ τῆς ἐπικοινωνίας καὶ ἐπιμειξίως.—Οἱ σημερινοὶ Αἰγύπτιοι (Φελλάχοι) λαλοῦσι τὴν Ἀραβικὴν ἀποβαλόντες τὴν γλῶσσάν των ὑπὸ τὸ κράτος ἐπὶ αἰῶνας τῶν Ἀράβων καὶ τῆς ἐπ' αὐτοὺς διὰ τῆς βίας ἐπιβολῆς τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας.—Ὡσαύτως οἱ Σῦροι χριστιανοὶ ζῶντες μεταξὺ Ἀράβων ἐπὶ αἰῶνας προσέλαβον τὴν Ἀραβικὴν γλῶσσαν καὶ ἄλλοι.

1) Αἱ σφαγαὶ τῶν Βουλγάρων τοῦ Βατάκ, τῆς Περούσειτισης καὶ ἄλλων ἐπὶ τῆς Ροδόπης κωμῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν των τοῦ 1876, τὴν ὀνομαζομένην τοῦ Ἀπριλίου, αἵτινες προεκάλεσαν τὴν φρικτὴν τῶν Εὐρωπαίων καὶ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877—78, ὅσους ἀπληθυντέρωσε τοὺς Βουλγάρους ἀπὸ τοῦ μακροαἰῶνος Τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἐγένοντο ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων των ἐξισλαμισμένων Πομάκων,

Ἑλλήνων, ζώντων ἤδη σποράδιην μεταξὺ συμπαγῶν Βουλγαρικῶν πληθυσμῶν καὶ ὑπὸ τὰς γνωστὰς πολιτικὰς, κοινωνικὰς καὶ βιοτικὰς συνθήκας, ἀγνώστους κατὰ τὸ παρελθόν, δέον νὰ μὴ λαμβάνηται ὡς γνώμων τοῦ κατὰ τὸν συγγραφέα ἐξελληνισμοῦ τῶν δῆθεν Βουλγίρων Καρυωτῶν, διότι εἶναι ὄλως διάφορος αὐτοῦ. Ὡς εἰκὸς οἱ ὀλίγοι σήμερον μεταξὺ πολλῶν καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας διαβιοῦντες Ἕλληνες ἐν Βουλγαρίᾳ (ἀνευ σχολείου καὶ ἐκκλησίας ἐπιβαλλομένης τῆς Βουλγαρικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ γλώσσης καὶ ἀπαγορευομένης τῆς χρήσεως τῆς Ἑλληνικῆς) δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἐκβουλγαρισθῶσιν. Ἄνευ τῶν ἐπ' αὐτοὺς κατ' ἐξάρασειν ἐκβιαστικῶν καὶ ἀνελευθέρων κυβερνητικῶν τούτων μέτρων ἐν συνταγματικῷ κράτει καὶ οὗτοι θὰ διεφύλισσον τὴν γλώσσιάν των καὶ τὸν ἐθνισμόν, ὡς οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Τούρκοι ¹⁾.

Τὸ μόνον, ὅπερ θὰ ἦτο εὐλόγον νὰ ὑποστηριχθῆ, εἶναι ὅτι ἐνδέχεται Βούλγαροί τινες τῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας κατερχομένων ἀπὸ τῶν ὁρέων εἰς τὴν πεδιάδα νὰ συνώκησαν μετὰ τῶν ἀπὸ τοῦ μεσαιωνοῦ ἤδη ὑφισταμένων συμπαγῶν ὁμοδόξων των Ἑλλήνων Καρυωτῶν καὶ ὡς ὀλίγοι νὰ ἀφωμοιώθῃσαν ὑπὸ τῶν πολλῶν. Τοῦτο συνετελέσθη πολλαχοῦ, ὅπου ἐπεκράτει τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον, οἷον ἐν Φιλιππουπόλει, Στενιμάχῳ, Ἀδριανουπόλει, Σέρραις, Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἀλλαχοῦ. Οὕτω δὲ καὶ ἀναμφισβητήτως θὰ ἠρμηνεύετο καὶ ἡ παρὰ τοῖς Καρυώταις χρήσις Βουλγαρικῶν λέξεων καὶ ὀνομάτων, μεταπλασθέντων μορφολογικῶς ἑλληνιστί. Τοιοῦτόν τι ὅμως ὁ συγγραφεὺς δὲν παραδέχεται ἀρνούμενος τὴν ὑπαρξίν μεσαιωνικῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ κάτω Τόνζου καὶ ὑπολαμβάνων πάντας τοὺς Καρυώτας Βουλγίρους ἀποικισθέντας ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐξελληνισθέντας, παραδέχονται ὅμως σοβαροὶ ἐπιστήμονες, ὡς προερρήθη, ὁ πολὺς Ischirkow καὶ ὁ Jirecek διὰ τινος.

§ 7) Μουράτ ὁ πρῶτος κατικτήσας τὴν Θράκην ἐπέφικε διὰ Μωαμεθανῶν ἐκ τῆς μικρᾶς Ἀσίας μετακληθέντων πολλὰ αὐτῆς μέρη ἔνσω καὶ τῆς ἐκ τῶν πολέμων καὶ τοῦ ὀλέθρου γενομένης μεγάλης ἀνθρώπων ἐρημίας. Ἰδίως δὲ τὰ μεταξὺ τοῦ Αἴμου καὶ τοῦ Ἑβρου καὶ τὰ περὶ τὰς πόλεις Τατάρ Παζαρτζικιον (Βατκούνιον), Φιλιππούπολιν, Ζαγοράν (Βερόην), Διάμπολιν (Καβύλην), Καρναβὰτ (Ἄετόν), Πύργον (Δεβελτόν) καὶ ἐκεῖ-

1) Οὗτοι ἐκτελοῦσιν ἐλευθέρως τὰ θρησκευτικὰ των καθήκοντα ἐν τῇ γλώσσῃ των καὶ ἐκπαιδεύουσι τὰ τέκνα των ἐν αὐτῇ ὑφισταμένων καὶ ἀνεγνωρισμένων ὑπὸ τοῦ κράτους τῶν κοινοτήτων των, ὡς ἐθνικῶν μειονοψηφιδῶν.

θεν πρὸς νότον μέχρις Ἀδριανουπόλεως (λεκανοπέδιον τοῦ κάτω Τόνζου)¹⁾. Τὸ διὰ Μωαμεθανῶν τοῦτο ἐποικιστικὸν ἐν Θράκῃ ἔργον ἐξηκολούθησε καὶ ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Βαγιαζίτ καὶ ἄλλοι σουλτάνοι κατὰ τὸν 15ον καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰῶνος²⁾. Περὶ συγχρόνου μετὰ Μωαμεθανῶν ἐποικισμοῦ ὀθενδῆποτε Βουλγάρων οὐδεμία μνεία γίνεται.

Σκοπὸς τοῦ διὰ Μωαμεθανῶν ἐποικισμοῦ τῶν κατακτωμένων ἐν γένει ὑπὸ τῶν Τούρκων χωρῶν δὲν ἦτο μόνον ἡ συμπύκνωσις τοῦ ἡραιωμένου ἰθαγενοῦς πληθυσμοῦ, ἀλλ' ἦτο καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν διὰ τῶν συνοικούντων αὐτοῖς Μωαμεθανικῶν στοιχείων καὶ τοῦ εὐκολοῦ ἔργου δι' αὐτῶν ἐξισλαμισμού τῶν Χριστιανῶν. Ἐνεκα δὲ τοῦ δευτέρου σκοποῦ ἀπεκλείετο τότε κατὰ τὰ μέρη ταῦτα ὁ συνεποικισμὸς Χριστιανῶν, διαπιστοῦται δὲ ὅτι ὅσον καὶ ἂν ἡρημώθη τῶν Χριστιανῶν τῆς κατοίκων ἢ βόρειος Θράκη, εἶχεν ἔτι ἱκανοὺς (Ἕλληνας, Βουλγάρους καὶ Παυλικιάνους) εἰς τε τὰς πόλεις καὶ κωμοπόλεις καὶ τὴν ὑπαίθρον, οἵτινες ἀπετέλεσαν τοὺς πυρῆνας τῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας συνοικισμῶν, ἐνίσχυσαν δὲ σπουδαίως διὰ τῆς ἐξωμοσίας τῶν τοὺς ἐποίκους Μωαμεθανούς. Ἐξ οὗ καὶ ἡ χώρα ἔλαβε μουσουλμανικὴν ὄψιν πλειοψηφούντων τῶν Μουσουλμάνων.

Ὅτε οἱ Μουσουλμᾶνοι σὺν τῷ χρόνῳ ἤρξαντο ἐλαττούμενοι μὴ προσερχομένων πλέον νέων ἐποίκων ἐκ τῆς Ἀσίας πρὸς συμπλήρωσιν τῶν δημιουργουμένων κενῶν εἴτε ἐκ τῶν ἀδιαλείπτων στρατειῶν εἴτε ἐκ τῶν συχῶν ἐπιδημιῶν (πανώλους καὶ χολέρας), τὰ πλεῖστα τῶν κενῶν ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος φθίνοντος καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου, ὁπότε οἱ Χριστιανοὶ ἀκινδύνως μετεκινοῦντο παγιοθείσης τῆς Ὀθωμανικῆς αυτοκρατορίας, ἐπληροῦντο βαθμηδὸν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατερχομένων ἀπὸ τῶν ὀρέων καὶ συνοικούντων ἢ μετὰ τῶν Μωαμεθανῶν ἢ μετὰ τῶν περισωθέντων ἐν τοῖς πεδίοις Χριστιανῶν ἢ ἀποτελούντων νέους συνοικισμούς, εἰς τοὺς ὁποίους μετώκουν καὶ τινες τῶν περιοίκων Μωαμεθανῶν, μὴ ἐπιτρεπομένων ἀμειγῶν Χριστιανικῶν συνοικισμῶν.

Ἡ τῆς βορείου Θράκης αὕτη μουσουλμανοποίησις μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν κωμῶν, ἀγρῶν, παραποτάμων, ρυάκων, χειμάρρων, δασῶν, λόφων, πλατειῶν, κρηνῶν, φρεᾶτων καὶ ἄλλων τόπων, ἅτινα ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ πολλὰ μέχρις ἐσχάτων ἦσαν Τουρκικά. Ὁ ἱερεὺς Κ. Οἰκονόμος, ὅστις συνέλεξε τὴν ὕλην τῆς συγγραφῆς του περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως φθίνοντος τοῦ δεκάτου ὀγδόου καὶ ἀρχομένου τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, τὰς πλεῖστας τῶν κωμῶν τῆς ἐπαρχίας Τουρκικὰς τε

1) Χαλκοκονδύλη, Βιβλ. II σελ. 101, ἔκδ. Βόννης.

2) Hammer, Geschichte des Osmanischen Reich, τόμ. I, σελ. 285.

καὶ συμμεικτους ὀνομάζει τουρκιστὶ ¹⁾. Ὁ Jirecek λέγει ὅτι ἐκ τῶν 52 κωμῶν τῆς περιφέρειας Τσιρκιάν (Πίζου) δύο μόνον δὲν ἔφερον Τουρκικὰ ὀνόματα, ἐκ δὲ τῶν 48 τῆς περιφέρειας Τυρνόβου Σειμέν ("Αρζου) τῆς κεντρικῆς Θράκης τρεῖς ²⁾. Ἡ αὐτὴ ἀναλογία παρατηρεῖται καὶ ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ κάτω Τόνζου. Ἐκ τῶν περὶ τὸ Καβακλή 30 κωμῶν πλὴν τῶν 4 ἑλληνωνύμων Καρναί (Κοζλουτζά), Μέγα καὶ Μικρὸν Μοναστήριον καὶ Δράμα αἱ λοιπαὶ ἦσαν τουρκῶνυμοι: Καβακλή, Γενίκιοι, Βακούφ, Σουουτζάκ, Δογγάνκιοι, Σιακλή, Συναπλή, Τσουκούκιοι, Χασαμπεγλή, Κιζιλτζηκλή, Κουρμουσλή, Ἐσεμπεγλή, Καραπιτζά, Μιαλῆμλουνάφ, Καλφάκιοι, Ταρασμανλή, Γιαούσδερε, Καϊκλήδερε, Γιουμπέλ, Παζαρτζίκ, Ματσά, Μπιτλιζέ, Σιαφκουλάφ, Γέρεμε, Μινέκιοι. Τὰ Σλαβοβουλγαρικὰ τότε τοπωνύμια εἶχον περιορισθῆ εἰς τὰς ὑπαρξείας τῶν ὀρέων Λίμου καὶ Ροδόπης διασφωζομένων καὶ ἐνίων μεσαιωνικῶν Ἑλληνικῶν ἐν παραφθορᾷ.

Ἀναμφιβόλως κατὰ τὴν καθόδον τῶν Βουλγάρων ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος εἰς τὴν πεδιάδα συνήκισάν τινες μετὰ τῶν περιωθέντων ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς λαίλαπος ὁμοδόξων Καρυωτῶν καὶ συνεχωνεύθησαν ὑπ' αὐτῶν, ὡς ἐν Καβακλή, ὅπου ὑπῆρχε καλουμένη Βουλγαρικὴ συνοικία, ὡς προεροήθη, (Βουλγαρικὸς μαχαλᾶς ἢ τὸ ἀλώνι τοῦ Ἰβάν) χωρὶς γὰ ὑφίστανται Βούλγαροι ³⁾, ἄλλοι δὲ ἀπετέλεσαν ἐν τῇ περιοχῇ βραδυτέρου καὶ ἰδίους συνοικισμούς, ὅθεν καὶ τὰ ἀπαντῶντα Βουλγαρικὰ ἐνιαχοῦ τοπωνύμια, ἅτινα προσηυξήθησαν μετὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ τρίτου Βουλγαρικοῦ βασιλείου, ἐσχάτως δὲ ἀντικατέστησαν βασιλικῶ διατάγματι πάντα τὰ ξενώνυμα μηδὲ τῶν ἱστορικῶν ἐξαιρουμένων.

Ὅτι δὲ οἱ Καρυῶται εἶναι λείψανα τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ διαπιστοῦται πρὸς τῇ γλώσσει τῶν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν διαφυλαχθέντων Ἑλληνικῶν τοπωνυμίων: Καρναί (Κοσλουτζά τουρκιστὶ κατὰ πιστὴν μετάφρασιν), Μέγα καὶ Μικρὸν Μοναστήριον (τουρκιστὶ Μπογιονκ καὶ Ὀφάκ Μαναστήρ), Παλαιόκαστρον, Δράμα (Δράμιτσα ἐπισκοπῆ μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως), Μάρμαρον (τοποθεσία) καὶ ἐκ τῶν Τουρκικῶν: Καβακλή, Συναπλή, Δογγάνκιοι, Φουντουκλή, προερχομένων πάντων ὡς τὸ Κοσλουτζά κατὰ πιστὴν μετάφρασιν ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν Λεύκη, Σίναπι, Τερακοχώριον, Λεπτοκαρναί. Διότι, ὡς φαίνεται κατὰ τὰ μέρη ταῦτα αἱ τοπωνυμιαὶ ἐτίθεντο ἀπὸ τῶν Βυζαντιακῶν ἤδη χρόνων ἐκ τοῦ εὐδοκιμοῦντος φυτικῶ κόσμου· πρβλ. Μηλεῶνες (μηλέαι), Φακαί (τουρκιστὶ Φα-

1) Κ. Οἰκονόμου, ἐγχειρίδιον περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, Βιέννη, ἔτ. 1819.

2) Jirecek K., Das Fürstertum Bulgarien, σελ. 48.

3) Jirecek-Argyrow, ἐνθα ἀνωτέρω, σελ. 693.

κία). Ἄλλως τε ἡ κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάκτησιν ὑπαρξίς Ἑλλήνων ὁμολογεῖται καὶ ἐκ τοῦ ὑπὸ τῶν ἐποίκων τότε Μωαμεθανῶν χαρακτηρισμοῦ δύο χωρίων διὰ τοῦ ὀνόματος Ὀροῦμ (Ρωμαῖοι-Ἕλληνες), ὡς οἰκουμένων προφανῶς ὑπὸ Ἑλλήνων μεταξὺ ἀμειγῶν Τουρκικῶν συνοικισμῶν, τῶν : *Οὐροῦμ-Φακία* καὶ *Οὐροῦμ-μπεηλήκιοι* ἐκτουρκισθέντων καὶ αὐτῶν σὺν τῷ χρόνῳ. Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ ἕτερον χωρίον τῆς περιφερείας Χαρμανλή νοτιοδυτικῶς τοῦ Καβακλή ἐκαλεῖτο Ὀροῦμκιοῦ τοῦ ὁποῖου οἱ κάτοικοι μετὰ τῶν τουρκωνύμων Ἐριτζέλη, Κόζουλιτσα καὶ Σόργουλι παραμείναντες Ἕλληνες μέχρις ἐσχάτων μεταξὺ Βουλγαρικῶν συνοικισμῶν καὶ περὶ τὴν ὕλοτομίαν ἀσχολούμενοι μετενάστευσαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐγκατέστησαν ὡς γεωργοὶ εἰς τὰς περιφερείας Σερωῶν καὶ Νιγρίτης.

§ 8 Ἄλλὰ νῦν γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν οὗτοι οἱ τῶν Καρυωτῶν πρόγονοι ἦσαν Ἕλληνες ἢ Σλαυοβούλγαροι ἐξηλληνισμένοι ἤδη ἀπὸ τοῦ μεσαίωτος, ὅποτε ἢ κατὰ τὸν συγγραφέα Βουλγαρικῆ τῶν Καρυωτῶν καταγωγῇ μετατοπίζεται ἔτι παλαιότερον. Ἀνατρέχοντες εἰς τὴν ἱστορίαν συμπεραίνομεν ὅτι οὗτοι ἦσαν ἀπ' αἰῶνων Ἕλληνες.

Τὸ λεκανοπέδιον τοῦ κάτω Τόνζου, κείμενον μεταξὺ τῶν ὀρέων Καρατζᾶ-δὰγ (Ἐλάφον) καὶ Στραντζης, ὡς νῦν ταῦτα ὀνομάζονται, δηλ. μεταξὺ τοῦ ἀνατολικοῦ Ἀνθαίμου καὶ τοῦ μικροῦ Αἴμου, καὶ διαρροέμενον ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐμβάλλοντος παρὰ τῇ Ἀδριανουπόλει εἰς τὸν Ἐβρον, κατφεκίτο ἀρχαιότεν πυκνῶς, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῶν διασωζομένων πλείστων χωμάτων—τύμβων, ὑπὸ τῶν Ὀδρουσῶν, τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν Θρακικῶν φύλων καὶ τεῦ μᾶλλον ἐπιδεκτικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ (φιλία καὶ συμμαχία αὐτῶν μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐμπορικαὶ σχέσεις, νομίματα, μέτρα καὶ σταθμὰ Ἑλληνικοῦ τύπου, Ἑλληνικὴ γραφὴ καὶ ἐπιγαμίαι μεθ' Ἑλλήνων καὶ ἄλλα ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἤδη π. Χ. αἰῶνος). Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου κατάκτησιν τῆς Θράκης καὶ τὴν ἐν τῇ μεσογείῳ αὐτῆς ἴδρυσιν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν τὰ διὰ τοῦ λεκανοπεδίου διερχόμενα ρεύματα τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἦσαν συνεχῆ καὶ ἰσχυρά, ἐξ ἀνατολῶν ἀπὸ τῶν Παρευξεινοποντιῶν ἀκμαίων Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν Ἀπολλωνίας (Σωζοπόλεως), Ἀγχιάλου καὶ Μεσημβρίας, ἐκ βορρᾶ ἀπὸ τῶν Ἑλληνομακεδονικῶν ἀποικιῶν Βερροίας καὶ Καβύλης, ἐκ δυσμῶν ἀπὸ τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ ἐκ νότου ἀπὸ τῆς Ὀρεστιάδος, Κυψέλων καὶ Αἴνου.

Ἐπομένως οἱ κάτοικοι αὐτοῦ Ὀδρουσαὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ὑφίσταντο ἐπὶ αἰῶνας τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πολιτισμοῦ τούτου, ὅστις ἀκάθεκτος εἰσεχώρει εἰς τὴν μεσόγειον Θράκην καὶ ἀναμφιβόλως ἐπὶ τῆς ρωμαιοκρατίας καὶ οὗτοι θὰ ἦσαν πλήρως ἐξηλληνισμένοι, καθὼς αἱ περιχαί τῶν ὁμόρων αὐτοῖς αὐτονόμων πόλεων Τραϊανῆς Ἀυγούστης (Βερ-

ροίας) καὶ Ἀδριανουπόλεως (Ὀρεστιάδος), ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῶν ἀνευρισκομένων ἐν αὐταῖς Ἑλληνικῶν νομισμάτων καὶ Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν.

Ἡ ἀκόλουθος ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων ἀναθηματικὴ εἰς τὸν Φοῖβον Ἀπόλλωνα ἀρχαῖκὴ ἐπιγραφή ἐπὶ μαρμαρίνου βωμοῦ εὐρεθέντος περὶ τὸ Μέγα Μοναστήριον ἐν τῇ τοποθεσίᾳ *Μάρμαρον*, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔκειτο ἢ *Δωδόπαρος* (πρβλ. Δωδώνη), γνωρίζει ἡμῖν ὅτι ἡ ἐν χρήσει γλῶσσα αὐτόθι ἦτο ἡ Ἑλληνική:

«Τόνδε ποτὲ ἰδρῦσαντο θεῶ περικαλλεῖ Φοῖβω
Ἀπολλωνίς ἠδὲ κασίγνητοι, παῖδες Αὐλοῦζένεω.
Ἔσκε δὲ τῶν πατρῶος ἀνὰ Σαπαϊκὴν ἐρίβωλον,
αὐτὰρ οἱ στήσαντο κατὰ χθόνα Δωδοπάρου.»¹⁾

Νοτίως δὲ τῆς κώμης Δουγγάνκιοι τὰ ἀνευρεθέντα πρὸ ἐτῶν ἐν ἀγρῷ πλησίον πηγῆς ἀφθόνου καὶ διαυγοῦς ὕδατος καὶ δασυσκίου ἄλλους διάφορα ἐνεπίγραφα καὶ ἀνεπίγραφα ἀνάγλυφα τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ἄλλων θεῶν²⁾ μαρτυροῦσι τὴν ὑπαρξιν αὐτόθι Ἀσκληπείου, ὡς ἀλλαχοῦ τῆς Θράκης, (ἐν Πανταλία, Σερδικῇ, Τραιανῇ Αὐγούστη, Βιζύη, Δεβέλτω, Φιλιππουπόλει), ἱεροῦ τοῦ κατ' ἐξοχὴν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους λατρευομένου ὑπὸ τῶν ἐξηλληνισμένων Θρακῶν Ἑλληνικοῦ θεοῦ³⁾.

Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ διαίρεσιν εἰς ἐπαρχίας τῆς διοικήσεως Θράκης ἡ περιοχὴ ἐκείνη ὑπέχθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Αἰμιμόντου, ἔχουσαν μητρόπολιν τὴν Ἑλληνικὴν Ἀδριανουπόλιν⁴⁾, εἰς

1) Ἴδε Μυρτ. Ἀποστολίδου, Ἐπιγραφαὶ Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν περὶ αὐτήν, «Θρακικά», τόμ. ΣΤ' ἔτ. 1935, σελ. 151 ἀρ. 32.

2) Αὐγ. Παπαϊωαννίδου, διδασκάλου ἐν Μεγάλῳ Μοναστηρίῳ, ἐν τῇ προμνημονευομένῃ Συλλογῇ Μιλτ. Λουλουδοπούλλου, σελ. 7'.

3) Ἐσχάτως ἀνεκαλύφθη καὶ ἕτερον Ἀσκληπεῖον παρὰ τῷ Βατκούνιον (Βησσαράρα) ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Τατάρ-Παζαρτζικίου, κέντρῳ τῆς Βησσαικῆς ἐν τῇ βορειοδυτικῇ Θράκῃ ὑπὸ τοῦ φιλοπόνου διευθυντοῦ τοῦ ἐθνικοῦ μουσείου καὶ βιβλιοθήκης Φιλιππουπόλεως Δημ. Τσόντσεφ, ὡς διεπιστώθη ἐξ ὑπερτριακοσίων ἀνευρεθέντων ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ ἐνεπιγράφων καὶ μὴ ἀναθημάτων-βωμῶν, στηλῶν, ἀναγλύφων τοῦ θεοῦ τῆς ὑγείας καὶ ἄλλων. Ὁ θεὸς φέρει τὸ καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν γνωστόν τοπωνυμικὸν ἐπίθετον Ζυμυδρηνός. Τὸ τοπωνύμιον Ζύμυδρα Θρακικόν, πιθανῶς ἐκ τοῦ Z i n d r u m a - d i n d r u m a, σανσκρ. d r u m a, Ἑλλήν. δ ρ υ μ ός. Ἴδε καὶ T o m a s c h e k, Die alten Thraker, II, Die Sprachreste, β', Personen und Ortsnamen, ἔτ. 1894, Wien.

4) M a r c e l l i n i A m. XXVII, 4.—K u h n, Verfassung des Röm. Reiches, τόμ. II, σελ. 205.—M o m m s e n Th. Röm. Geschichte, τόμ. V, σελ. 235.—M a r q u a r d t, Röm. Staatsverwaltung, τόμ. I, ἔκδ. 2α, ἔτ. 1881, σελ. 315.

τὴν ὁποίαν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι τῆς συστάσεως τοῦ τρίτου τῶν Βουλγάρων βασιλείου ὑπῆγετο καὶ ἐκκλησιαστικῶς¹⁾. Ἐπὶ τῆς βυζαντινοκρατίας οὕσα αὕτη τὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως οὕτως εἶπεῖν προσκέπασμα, διὰ τῶν ὁδῶν τοῦ ὁποίου οἱ ἐκ τῶν διόδων τοῦ κεντρικοῦ Αἴμου κατερχόμενοι ἀπὸ βορρᾶ βάμβαροι ἐπέτρεχον τὴν Θράκην, διετέλει ἐπὶ αἰῶνας ἡ ἀκραία αὐτόθι ἐπαρχία τῆς αὐτοκρατορίας ὁμοροῦσα τῇ Βουλγαρίᾳ, ὅσάκις αὕτη ἐξετείνετο καὶ ἐντεῦθεν τοῦ Αἴμου καὶ εἶχε πάγια ὄρια μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας. Ὅθεν καὶ ὅσάκις κατελαμβάνετο ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἐπανεκτάτο μετὰ βραχύτατον χρόνον ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν πρὸς ἀσφάλειαν τῆς τε μεγάλης Ἀδριανουπόλεως καὶ τῆς πρὸς νότον καὶ ἀνατολὰς Θράκης.

Ἐκαλεῖτο δὲ *Μηλεῶνες* μὲν κατὰ τὸ πρῶτον τῶν Βουλγάρων βασιλείου, *Παρορία*, δὲ κατὰ τὸ δεύτερον. Ἐπειδὴ δὲ οὐδέποτε διεξεδικήθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ὡς ὑπὸ ὁμοφύλων τῶν οἰκουμένη, ὡς συνέβαινε περὶ τῆς πρὸς βορρᾶν αὐτῆς μέχρι τοῦ Αἴμου περιοχῆς, ἥτις ἦτο τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ Βυζαντίου καὶ Βουλγάρων, ἔπεται ὅτι ἤκειτο καὶ ἀραιομένου ἕνεκα τῶν πολέμων τοῦ πληθυσμοῦ τῆς συνφιζέτο ἐκάστοτε ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ἑλληνιζόντων στοιχείων, ἀξιομάχων καὶ πιστῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν, ἀποτελοῦντων ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τοὺς Ἀκρίτας, δηλαδὴ τοὺς προασπιστὰς τῶν ἄκρων (ὄριων) κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν.

§ 9) Οὕτω ἐπὶ τοῦ πρῶτου τῶν Βουλγάρων βασιλείου, ὅτε ὁ Κροῦμος προτείνων εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς εἰρήνην ἀπῆται τὴν ἐφαρμογὴν τῶν προγενεστέρων μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ καὶ τοῦ Κομερσίου συνομολογηθειῶν συνθηκῶν, «αἱ τοὺς ὄρους περιεῖχον ἀπὸ *Μηλεῶνων* τῆς Θράκης»²⁾, καθωρίζοντο τὰ ὄρια τοῦ Βουλγαρικοῦ κράτους πρὸς βορρᾶν, τῶν *Μηλεῶνων* καταλειπομένων τῇ αὐτοκρατορίᾳ. Ὡσαύτως κατὰ τὰς μεταξὺ τοῦ Ἐμορτάγ, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Κρούμου, καὶ τῶν Βυζαντινῶν μετ' ὀλίγον (814) συγομολογηθείσας τριακονταετείς σπονδὰς³⁾ οἱ *Μηλεῶνες* κατελείποντο αὐθις τῇ αὐτοκρατορίᾳ. Τοῦτο μαρτυρεῖται οὐ μόνον ἐξ ἀναμνηστικῆς ἐπιγραφῆς⁴⁾, καθ' ἣν τὰ μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν ὄρια ἤρχοντο ἀπὸ Δεβελτοῦ, διήκον πρὸς δυσμὰς μέχρι Κωνσταντίας (Τυρνόβου-

1) Σά ρ δ ε ω ν Γ ε ρ μ α ν ο ῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Θράκης, «Θρακικά», τόμ. ΣΤ', ἔτ. 1935, σελ. 37 καὶ 39.

2) Θ ε ο φ ἄ ν ο υ ς, χρονογρ. I, σελ. 475, ἔκδ. Βόννης.

3) Ζ ω ν α ρ ᾶ, XV, 14.

4) Ζ l a t a r s k y, Bull. de la societe archéol. Bulgare, ἔτ. 1913, σελ. 131—

Σειμέν) και Μακρολειβίδου (Ούζουντζόβας) και εκείθεν έστρέφοντο επί τὸ Αἴμιον ὄρος, ἀλλὰ και ἐκ τῆς χωραχθείσης ἐπ' αὐτῶν τάφρου, σούδας κατὰ τὸν Κεδρινὸν ¹⁾ κλισημένης, τῆς ὁποίας ἕγη διασφύζονται μέχρι σήμερα ἀπὸ Γκιεσκλή (Λεβελτοῦ) μέχρι τοῦ παρακοτάμιου τοῦ Ἐβρου Σα-ολι-δεκι ("Αρζου);, γνωστὰ τοῖς περιοικοῖς ὑπὸ τὸ Τουρκικὸν ὄνομα Ἐρ-κατα ²⁾.

Ἄλλὰ και βοιωτικὸν πάλιν, ὅτε οἱ Βυζαντινοὶ ἀνακατέλαβον τὴν ἀπὸ τῆς τάφρου μέχρι τοῦ Αἴμιου χώραν και κατὰ φιλικὴν αἴτησιν τοῦ συμμάχου των ἔκχριστιανοθήντιος τσαρου Βόριδος παρεχώρησαν αὐτῷ τὸ ἀπὸ τῆς Σιδηρίας (κλεισοῦρας Βεργάβαν ἐπὶ τοῦ Αἴμιου) μέχρι Λεβελτοῦ τῆς Θράκης μέρος, τὸ ὁποῖον «λαχόντες οἱ Βούλγαροι κεκλήκασιν Ζαγο-ράν» ³⁾, οἱ Μηλεῶνες κείμενοι πολλῶ νοτιώτερον τῶν νέων ὄρων παρέμει-ναν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν.

Ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ δευτέρου τῶν Βουλγάρων βασιλείου και τῆς ἐν τῷ Βυζαντίῳ δυναστείας τῶν Παλαιολόγων τὰ μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν ὄρια κατὰ ταῦτα τὰ ἄκρα ἦσαν πολλῶ βορειότερον τῆς τάφρου, διότι Βουλγαρι-καὶ μεθοριακαὶ πόλεις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Καντακουζηνοῦ ἦσαν τότε ἡ Διάμπολις και τὸ Ρωσόκαστρον ⁴⁾. Ἄλλὰ και ὅτε παρεχωρήθη διὰ συν-θήκης (1344) εἰς τὸν τσάρον τῶν Βουλγάρων Ἀλέξανδρον ὡς σύμμαχον κατὰ τοῦ ἀναγορεύσαντος ἑαυτὸν ἐν Διδυμοτείχῳ αὐτοκράτορα Καντακου-ζηνοῦ ὑπὸ τῆς Ἄννης τῆς Σαβανδινῆς, ἐπιτρόπου τοῦ ἀνηλίκου της υἱοῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ἡ ἐπὶ τῆς Ρωδόπης ἀκραία τοῦ Βυζαντινοῦ ἐπαρχία Στενιμάχου και Τζεπαίνης μετα τῶν ὀχυρῶν της και τῶν ἐν αὐ-τοῖς φρουρῶν συμπεριλαμβανομένης και τῆς θαυμασίας και μεγάλης Φι-λιππουπόλεως ⁵⁾, ἡ Παρορία παρέμεινεν ὑπὸ τὸ Βυζαντινὸν ἄλλως θὰ ἐμνημονεύετο ὑπὸ τοῦ συγχρόνου ἱστοριογράφου ἡ προέκτασις τοῦ Βουλ-γαρικοῦ βασιλείου και εἰς αὐτήν.

Ἐξ ἄλλης δὲ συγχρόνου πηγῆς εἶναι γνωστὸν ἡμῖν ὅτι ἡ ἀκραία αὕτη τῆς αὐτοκρατορίας βορεία περιοχὴ κατέστη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 14ου αἰῶνος βασιλεύοντος Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου κέντρον ἡσυχαι-ζόντων μοναχῶν, ἐχόντων σκήτας, κελλῖα, κοινόβια και λάβρας (μονὰς) ἐπὶ

1) Κ ε δ ρ ι ν ο ῦ, II, 86, ἐκδ. Βόννης.

2) Jirecek-Arghyrow, ὁδοπορικὸν Βουλγαρίας, σελ. 682—684.

3) Ζ ω ν α ρ ᾶ, XVI, 8. Ἐ π ῶ ν μ ε τ ᾶ Θ ε ο φ ᾶ ν η ν, σελ. 165, ἐκδ. Βόννης.

4) Κ α ν τ α κ ο υ ζ η ν ο ῦ, ἱστορ. I, 57, II, 21, 26, 27, 34.

5) Αὐτόθι, III, 66.

καὶ περίξ ἀνωνύμου ὄρους κατὰ τὴν θέσιν *Μεσομήλειον* (= ἐν τῷ μέσῳ τῶν Μηλεώνων). Μεταξὺ τῶν μονῶν μνημονεύεται καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους *Κατακεκρωμένη*, ἐν τῇ ὁποία ἐμόνασεν ὁ περιώνυμος ἡσυχαστὴς καὶ διδάσκαλος *Γρηγόριος Σιναΐτης*, οὗτινος τὸν βίον συνέγραψεν ὁ μαθητὴς του καὶ κατόπιν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως *Κάλλιστος* (+1364)¹.

Ὁ Γρηγόριος ἦτο Κλαζομένιος καὶ ἐξ εὐγενοῦς οἴκου· νεαρὸς δὲ καρεῖς μοναχὸς περιῆλθε καὶ ἐμόνασεν εἰς πολλὰς μονὰς καὶ εἰς τὴν τοῦ θεοβαδίστου Σινᾶ, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὴν προσωνυμίαν του. Ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετέβη εἰς τὴν Παρορίαν διὰ Σφζοπόλεως ἄγων καὶ μαθητάς τινας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ *Κάλλιστος*, πρὸς τὸν ἡσυχάζοντα ἐκεῖ μετὰ πολλῶν ὁπαδῶν Ἀμηνάριν. Μετὰ τινα ὅμως χρόνον διαφωνήσας πρὸς τὸν προϋστάμενόν του ἀπεχώρησε τοῦ κοινοβίου καὶ ἴδρυσεν ἐπὶ τοῦ ὄρους ἰδίαν μονήν, τὴν προμνημονευθεῖσαν *Κατακεκρωμένη*, τὴν ὁποίαν μετ' ὀλίγον ἠναγκάσθη νὰ καταλίπη ἐνοχλούμενος ὑπὸ ληστῶν καὶ ἄλλων κακοποιῶν καὶ νὰ ἐπανακάμψῃ μετὰ τῶν μαθητῶν του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μεταγνοὺς ὅμως μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθε δι' Ἀδριανουπόλεως εἰς τὴν Παρορίαν καὶ ἡσύχασεν ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ θανάτου του (1346) προσελκύσας πρὸς ἑαυτὸν διὰ τῆς θεοσεβείας καὶ τῆς διδασκαλίας του πλῆθος μαθητῶν Ἑλλήνων, Σέρβων καὶ Βουλγάρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ Αἵμου ἡσυχαστὴς Θεοδόσιος ἐκ Τυρνόβου. Τότε τῇ μεσιτείᾳ τῶν Βουλγάρων μαθητῶν του ἔτυχε τῆς προστασίας τοῦ ὁμοδόξου καὶ εὐσεβοῦς τσάρου Ἰβάν Ἀλεξάνδρου, ὅστις οὐ μόνον πύργον ἔκτισεν ἐπὶ τοῦ ὄρους πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν κακοποιῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλας δωρεὰς καὶ κτήματα ἐδωρήσατο εἰς τὰς ἐκεῖ μονὰς πρὸς εὐχερεστέραν συντήρησίν των.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γρηγορίου ὀλίγα ἔτη ὕστερον αὐταὶ αἱ Ἑλληνικαὶ μοναὶ κατεστράφησαν ἄρδην ὑπὸ τῶν ἐκ νότου προελαυνόντων Τούρκων, περὶ τῆς προσεγγίσεως τῶν ὁποίων προειδοποιηθέντες οἱ μοναχοὶ ὑπὸ τοῦ φρουράρχου τοῦ Σκοπέλου, Βυζαντιακοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ τοῦ μικροῦ Αἵμου φρουρίου, διέφυγον τὸν ὄλεθρον ἀπελθόντες οἱ μὲν (Ἑλληνες) εἰς τὸν Ἄθων, οἱ δὲ (Σλαῦοι) εἰς τὰς παραδουναβίους χώρας²).

Αἱ τοποθεσίαι τούτων τῶν Ἑλληνικῶν μονῶν καὶ ἡσυχαστηρίων δὲν εἶναι ἡμῖν ἀκριβῶς γνωσταί, πάντως ὅμως δεόν ν' ἀναζητηθῶσιν ἐπὶ τοῦ ὄρους, εἰς τὰς νοτίους ὑπωρεῖας οὗτινος κεῖνται τὸ Μέγα καὶ Μικρὸν Μο-

1) Κ α λ λ ί σ τ ο υ, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου, Πετρούπολις, ἔτ. 1894 ὑπὸ Pomialovsky.

2) Ἴδε καὶ J i r e s e k - A r g h y r o w, ἔνθα ἀνωτ. σελ. 700—702, τὰ κατὰ τὸν βίον Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου.

ναστήριον, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα εἶναι προφανῶς ἀνάμνησις τῶν παρακειμένων κατὰ μονῶν καὶ κοινοβίων. Τοῦτο παραδέχεται καὶ ὁ ἱστοριογεωγράφος Jirecek. Ἄλλω; τε βοηθεῖ εἰς τοῦτο καὶ τὸ ὄνομα *Μεσομήλειον*, διότι τὸ ὄρος καίτιαι ἀριβῆ; ἐν τῷ μέσῳ τῶν Μηλεῶνων (Παρορίας), φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἡ τῷ 1803 ἀνοικοδομηθεῖσα ἐκ βιάθρων ἐκκλησία τοῦ Μεγάλου Μοναστηρίου, ἄλλοτε σκοτεινὴ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ κατακεχωσμένη μετὰ Βυζαντιακῆς τοικοδομίας ἐν τῷ κάτω μέρει τῆς βορείου πλευρῆς, τῆς, ὡς κύριον αἰτήν ὁ Jirecek, ἦτο λεῖψανον τῶν μεσαιωνικῶν κτιρίων. Ἄλλὰ καὶ τὰ ἐκ τοῦ ὄρους βράχια τειχῶν (Καλὲ-μπαῖρ) καὶ αἱ ἐκ' αὐτοῦ προσηνυμῆαι τοποθεσιῶν Ἅγιος Γεώργιος, Ἅγιος Ἀθανάσιος, Ἅγιος Πάλας, Ἅγιος Χριστοφόρος, τοῦ Σωτήρος, αἵτινες παρέμειναν μέχρι σήμερον καιαστραφέντων τῶν φερωνύμων παρεκκλησιῶν καὶ ἡσυχαστηρίων μαρτυροῦσι τὴν ἄλλοτε ἕπαρξιν συνοικισμῶν.

Ἄπορον λοιπὸν φαίνεται ἡμῖν τὸ ὅτι ὁ συγγραφεύς, ὅστις παρουσιάζεται ὡς ἱστοριοδίφης, ἐκλαμβάνει τὸ Μεσομήλειον ὡς ὑπαγόμενον εἰς τὸ Βουλγαρικὸν τοῦ τσαίρου Ἰβάν Ἀλεξάνδρου κράτος, τὸν Ἑλληνα Κλαζομένιον ἡσυχαστὴν καὶ διδάσκαλον τοῦ πατριάρχου Καλλίστου Γρηγόριον Βούλγαρον, τὴν ἑλληνόφυμον μετὰ τοῦ ὄρους μονὴν Κατακεχωσμένην Βουλγαρικὴν, ἐνῶ ἡ τε περιοχὴ, ἡ ἔχουσα τὸ χαρακτηριστικώτατον διὰ τὴν θέσιν τῆς Ἑλληνικὸν ὄνομα *Παρορία* (παρὰ τοῖς πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ὄριος) ἀνῆκεν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ αἱ μοναὶ ὑπήγοντο εἰς τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐπέστρεψεν ὁ Γρηγόριος, ὅτε δὲν ἠδυνήθη νὰ συμβιώσῃ μετὰ τοῦ ἡγουμένου Ἀμηνάλι. Ἡ Σλαβικὴ τοῦ συναξαρίου μετάφρασις, τῆς ὁποίας ποιεῖται χρῆσιν ὁ Jirecek ἐν τῷ ὁδοιορικῷ του ἐλλείπει τοῦ πρωτοτύπου Ἑλληνικοῦ κεμένου, αἱ εἰς τὰς μονὰς δωρεαὶ τοῦ τσαίρου Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ ἐπιδαμπευθεῖσα εἰς αὐτὰς προστασία του ὡς ὁμοθρήσκου καὶ γείτονος κατὰ τοὺς ταραχώδεις ἐκείνους χρόνους καὶ ἡ περὶ τὸν Γρηγόριον συγκέντρωσις πρὸς τοῖς Ἑλλησι καὶ Σλαβῶν μαθητῶν (Σέρβων καὶ Βουλγάρων) ἕνεκα τῆς μεγάλης του φήμης καὶ τῆς ἐν τῇ μεθορίᾳ τῆς αὐτοκρατορίας πρὸς τὰς χώρας τῶν θέσεως τῶν μονῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ληφθῶσιν ὡς μαρτύρια ὅτι ἡ χώρα ἦτο Βουλγαρικὴ καὶ οἱ κάτοικοί της Σλαβοβούλγαροι.

Ἐκ τῶν προειρημένων λοιπὸν ἐξάγεται ὅτι οἱ *Μηλεῶνες* ἢ ἡ *Παρορία* (νῦν ἐπαρχία Καζιλ-ἀγάτς ἢ Ἐλχόβου), ἐξηλληνισμένη ἀπὸ τῆς ρωμαιοκρατίας ἤδη, ἀνῆκε μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτήσεώς της εἰς τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ὅτι ὤκειτο συνεχῶς ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ἐλληνίζόντων στοιχείων, τῶν ὁποίων οἱ περιωθέντες ἐκ τῆς Τουρκικῆς λαίλαπος ἦσαν οἱ πρόγονοι τῶν Καρυῶτων, ἐνισχυθέντες ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ δι' ἄθρόων ἐποίκων προσερχομένων, ὡς καὶ ἀλλαγῆς τῆς Θράκης, ἐξ

Ἑλληνικῶν χωρῶν. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν Ἡπειρώται, Θεσσαλοί, Μακεδόνες καὶ Κουτσόβλαχοι ἐλληνίζοντες ἐκ τῆς Πίνδου, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Μικροῦ Μοναστηρίου ἐπονομαζομένου Ἀρβανίτες¹⁾, ἐκ δημῶν ἀσμάτων μεταθέντων ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, Θεσσαλίας, Ἡπείρου καὶ τῆς νοτίας Μακεδονίας, ἐκ τοῦ ἀμφιεσμοῦ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, τοῦ ὁποῖου ἡ διακόσμησις δὲν εἶναι Βουλγαρική, ἐκ γλωσσικῶν τινῶν ἰδιωτισμῶν καὶ ἐξ ἀμυδρῶν τινῶν ἀναμνήσεων γερόντων περὶ τῆς προελεύσεως ἐνίων ἄλλοθεν, περὶ ὧν θὰ γείνη λόγος ἐν τοῖς κατωτέρω ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

§ 10 Μετὰ τὰ προειρημένα τὰ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐπαγόμενα τεκμήρια περὶ τῆς τῶν Καρυωτῶν καταγωγῆς ἐκ Βουλγάρων ἀποικισθέντων αὐτόθι ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα ἀπὸ τῶν ὀρέων Αἴμου καὶ Ροδόπης καὶ τῆς Μακεδονίας καταπίπτουσι, γνωστοῦ ἄλλως τε ὄντος ὅτι κατὰ τοὺς δύο πρώτους τῆς τουρκοκρατίας αἰῶνας ἐφ' ὅσον ἐπληθύνοντο ἐν ταῖς πεδιάσιν οἱ Μωαμεθανοί, ἐπὶ τοσοῦτον ἀπεχώρουν ἐξ αὐτῶν οἱ Βούλγαροι κάτοικοι τῶν εἰς τὰ ὄρη, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἤρξαντο κατερχόμενοι κατὰ μικρὸν ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος. Πρὸς ἄρσιν ὅμως καὶ τῆς ἐλαχίστης περὶ τούτου ἀμφιβολίας δὲν κρίνομεν ἄσκοπον νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὰ ἐν ὀλίγοις.

Τὰ ἔθιμα τῶν Καρυωτῶν, ἅτινα ὁ συγγραφεὺς, χωρὶς νὰ ὀνομάξῃ καθ' ἕκαστα, ὑπολαμβάνει Βουλγαρικά, — καὶ ταῦτα ἀναμφιβόλως εἶναι τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς γεννήσεις, γάμους, θανάτους, κηδείας, μνημόσυνα, ἑορτάς, κλπ. — εἶναι τοσοῦτον Σλαυοβουλγαρικά, ὅσον καὶ Θρακοελληνικά, οὐχ ἦττον δὲ καὶ πολλὰ αὐτῶν καὶ πανελληνία. Λεπτομερῆς αὐτῶν σύγκρισις πρὸς διευκρίνησιν τῶν ἀρχικῶν τῶν ἐθνικῶν στοιχείων ἐξέρχεται τῶν ὀρίων τοῦ θέματος· αὕτη ὅμως δὲν εἶναι νῦν δυσχερῆς συλλεγέντος ἤδη καὶ ἐκτυπωθέντος ἐν βιβλίοις καὶ περιοδικοῖς τοσοῦτον ἀφθόνου λαογραφικοῦ ὕλικου ὑπὸ τε τῶν Θρακοελλήνων καὶ τῶν Βουλγάρων ἐν τῇ γλώσσῃ ἑκατέρων. Ἡ κοινότης ἢ ἡ ὁμοιότης πολλῶν τούτων κατα-

1) Οἱ ΘρακοἝλληνες καλοῦσι τοὺς Ἡπειρώτας ἐν γένει, τῶν ὁποίων πλεῖστοι εἶτε ὀμαδὸν εἶτε σποράδην ἐπέκεισαν ἐπὶ τουρκοκρατίας πολλαχοῦ τῆς Θράκης, Ἀρβανίτας, (Ἀλβανούς), ὡς λαλοῦντας καὶ τὴν Ἀλβανικὴν ἢ προσερχομένους ἐξ Ἀλβανίας. Ἀρβανιτοχώρια δὲ ἐκλήθησαν δύο χωρία, ἄνω καὶ κάτω, ἐπὶ τῆς Ροδόπης ἀνατολικῶς τοῦ Στενιμάχου, ἀποικισθέντα ὑπ' αὐτῶν τοῦ κάτω χωρίου οἱ κάτοικοι μέχρις ἐσχάτων ἐλάλουν ἑλληνιστί. Ὡσαύτως Ἀρβανιτοχώρι (τουρκ. Ἀρναούτκιό βουλυ. Ἀρμπανάσι) ἐκαλεῖτο πλουσία καὶ ἐμπορικὴ κωμόπολις ἀπέχουσα τοῦ Τυρνόβου 3¼ τῆς ὥρας βορειοανατολικῶς, συνοικισθεῖσα ὑπὸ Ἡπειρωτῶν κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, καὶ ἀκμάσασα μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Κυρτζαλήδων δηλώσεώς της (1798).

νοεῖται ἐκ τῆς μελέτης αὐτῆς τῆς ἱστορίας τῶν Θυρακῶν καὶ τῆς Θυράκης, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπὶ αἰῶνας ὡς ἐν χοάνῃ ἐγένετο συγχώνευσις καὶ ἀφομοιώσις πού μὲν τῶν Θυρακοελλήνων ὑπὸ τῶν Σλαυοβουλγάρων, πού δὲ τῶν Σλαυοβουλγάρων ὑπὸ τῶν Θυρακοελλήνων.

Ἄλλο τοῦ πέμπτου ἤδη αἰῶνος οἱ Θυράκες δὲν ὑφίσταντο πλέον ὡς ἴδιον ἔθνος. Ὁ ἀπὸ χιλιετηρίδος ἤδη ἀρξάμενος, ὡς προεβλήθη, ἐξελληνισμὸς αὐτῶν συνετελέσθη διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, κηρύσσοντος τὰ θεῖα τοῦ Σωτῆρος δόγματα εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἑθαγγελίου καὶ τῶν θεοπνεύστων ἐκκλησιαστικῶν πατέρων τὴν Ἑλληνικὴν καὶ διὰ τῆς ἐν τῇ χώρῃ των ἰδρύσεως ὡς πρωτεύουσαι· τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Βυζαντίου. Ἐκτοτε οἱ Θυράκες τελείως πλέον ἐξηλληνισμένοι καὶ ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ ὑπὸ τὴν λεγυματικὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως δικαιοδοσίαν διατελοῦντες ἐγένοντο *Ρωμαῖοι*, τ. ἔ. Ἕλληνες καὶ συνεταῦτισαν τὰς τύχας των μετὰ τῶν τῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ Σλαῦοι, οἵτινες ἀπὸ τοῦ ἔκτου αἰῶνος καὶ οἱ ἐκχριστιανισθέντες καὶ ἐκσλαμισθέντες Βούλγαροι ἀπὸ τοῦ δεκάτου αἰῶνος ἤρξαντο κατερχόμενοι καὶ ἐγκαθιστάμενοι εἰς τὴν Θυράκην, ὡς ἐκφαίνεται ἐκ τοπωνυμίων ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων, εἶρον τὸν Θυρακοελληνικὸν πληθυσμὸν αὐτῆς ἀλλαχοῦ μὲν πυκνὸν καὶ συμπαγῆ πως, ἀλλαχοῦ δὲ ἠραιωμένον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἔνεκα τῶν ἀδιαλείπτων ἐν αὐτῇ πολέμων καὶ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων, οἵτινες ὡς ἀκρίδων σιμὴν ἐπέπιπτον. Ἐπομένως κατὰ φυσικὸν λόγον ἐν οἷς μὲν τόποις οἱ Ρωμαῖοι (Ἕλληνες) ἦσαν συμπαγεῖς καὶ πολλοὶ ἀφομοιοῦν τοὺς ὀλίγους Σλαυοβουλγάρους, ἐν οἷς δὲ τόποις ἦσαν ἄριοι καὶ ὀλίγοι ἀφομοιοῦντο ὑπ' αὐτῶν διὰ τοῦ συνοικισμοῦ, τῆς ἐπικοινωνίας καὶ τῆς διὰ γάμων ἐπιμειξίας των ὡς ὁμοδόξων Χριστιανῶν.

Τὸ τοιοῦτον δὲ ἐγένετο ἰδίως μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ πρώτου τῶν Βουλγάρων βασιλείου καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου αὐτῶν, ὅποτε ἐλαττωθείσης τῆς φυλετικῆς ἐχθρας Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι συνεμάχουν κατὰ τῶν ἑτεροδόξων ἐπιδρομῶν Φράγκων, ἢ τοῦ Βυζαντίου αὐτῆ συνεδέετο μετὰ τῆς τοῦ Τυρνόβου συγγενικῶς δι' ἐπιγαμιῶν τῶν μελῶν των, Βούλγαροι ἠγεμονόπαιδες ἐξεπαιδεύοντο ἐν Βυζαντίῳ ἑλληνοπρεπῶς, Ἕλληνίδες ἠγεμονίδες εἰσήγον τὰ Ἑλληνικὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τὸν βίον αὐτὸν εἰς τὴν Βουλγαρικὴν αὐτῆν, ἐπομένως καὶ παρὰ τοὺς Βουλγάρους *à la mode*. Κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα, ὡς μαρτυρεῖ ὁ σύγχρονος ἱστορικὸς Γεώργιος Ἀκροπολίτης ¹⁾, οἱ Σλαυοβούλγαροι ἔνεκα ταύτης τῆς ἀφομοιώσεως ἐπεκράτουν ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ ἄνω Ἑβρου, ἐπὶ τοῦ Αἴμου καὶ τῆς Ρο-

1) Γ. Ἀ κ ρ ο π ο λ ί τ ο υ, § 54, ἐκδ. Βόννης.

δόπη, ὅπου ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τὰ μάλιστα ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων καταλύσεως τῆς αὐτοκρατορίας εἶχεν ἀραιωθῆ ἔξαιρουμένου τοῦ τῶν πόλεων καὶ τῶν ὀχυρῶν.

Μετὰ δὲ τὴν κατάλυσιν τοῦ δευτέρου τῶν Βουλγάρων βασιλείου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἐκλιπόντων τῶν μεταξὺ αὐτῶν πρὸς ἐπικράτησιν πολέμων καὶ ἐξαφανισθείσης τελείως τῆς μεταξὺ Σλαυοβουλγάρων καὶ Ἑλλήνων φυλετικῆς ἔχθρας, — συναδελφωθέντων πλέον ὡς δούλων (ραγιαδῶν) καὶ ζώντων ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ἐν ἀρμονίᾳ καὶ ἀγάπῃ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς προνομιούχου ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, — ἡ δι' ἐπιγαμιῶν ἀφομοίωσις αὐτῶν ἐπετάθη οὕσα ἀκόλυτος καὶ εὐλογουμένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας. Οὐδεμία τότε φυλετικὴ διάκρισις ὑπῆρχε μεταξὺ Σλαυοβουλγάρων καὶ Ἑλλήνων, ἐφιλοτιμοῦντο δὲ μάλιστα οἱ πρῶτοι, ὅπου συνέζων μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ὡς ταπεινότερον κατὰ τὸν πολιτισμὸν ἱστάμενοι νὰ ἐλληνίζωσι καὶ οὕτω πάντες ἐθεωροῦντο καὶ ὠνομάζοντο *ὁμογενεῖς* — *Ρωμαῖοι*. Τοῦτο διαπιστοῦται καὶ ἐκ τῆς λειτουργίας τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἑλληνικῶν ρουφετίων, τῶν ὁποίων μέλη ἦσαν καὶ Βούλγαροὶ μὴ ἐξηλληνισμένοι, ἐκ περικειμένων Βουλγαρικῶν κωμῶν ἐγμαθιστάμενοι, ἐνῶ τὰ καταστατικά αὐτῶν ἀπέκλειον ρητῶς τοὺς *ἑτερογενεῖς* ¹⁾.

Καὶ οὕτω ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς μακροαίωνος τουρκοκρατίας συνετελέσθη *πλήρως ἢ ἀφομοίωσις τῶν ὀλίγων ὑπὸ τῶν πολλῶν*, ἐν μὲν τῇ βορείῳ Θράκῃ πλὴν τινῶν κέντρων καὶ τῶν παραλίων, τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἐν δὲ τῇ νοτίῳ καὶ τῇ ἀνατολικῇ Θράκῃ τῶν Σλαυοβουλγάρων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐνεκα δὲ ταύτης τῆς ἀφομοιώσεως καὶ τῆς ἐν γένει μεταξὺ τῶν δύο ὁμοδόξων λαῶν ἐπικοινωνίας πολλὰ ἤθη καὶ ἔθιμα Ἑλληνικὰ παρελήφθησαν ὑπὸ τῶν Σλαυοβουλγάρων καὶ ὑπολαμβάνονται σήμερον ὡς γνήσια Βουλγαρικά. Ὡς πρόχειρον παράδειγμα ἀναφέρω τὰ *Διονυσιακὰ ὄργια*, ἅτινα διετήρησαν ἐξηλλαγμένα πῶς οἱ νοτιοανατολικοὶ Θρακοῦ Ἕλληνες ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς γενετείρας των, τοὺς *καλογέρους*, ἐννοῶ, τὰ *ἀναστενάρια*, τὰ

1) Ἴδε: Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλιππουπόλεως τοῦ 19ου αἰῶνος, «Θρακικά», τόμ. Β'. ἔτ. 1929, σελ. 329 §2, ἐνθα παρατίθεται τὸ ἀπὸ τοῦ 1804 καταστατικὸν τοῦ ρουφετίου τῶν ἐν Φιλιππουπόλει ἀμπατζήδων, τοῦ ὁποίου τὸ ἡμισυ σχεδὸν τῶν μελῶν ἦσαν Βούλγαροὶ ἐξηλληνισμένοι ἢ μὴ. Ἐν τῷ τρίτῳ ἄρθρῳ τοῦ κάταστατικοῦ ὀρίζεται: «Ἐ τ ε ρ ο γ ε ν ἤ ς δέ, ἦτοι ἀπὸ ἄλλην φυλὴν μαῖστωρ νὰ μὴ γίνηται ποτέ». Ἑλληνες λοιπὸν καὶ Βούλγαροὶ ἐθεωροῦντο τῆς αὐτῆς φυλῆς. Περὶ τῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ἐπιγαμιῶν καὶ τῶν ἐκ τούτων συγγενειῶν καὶ τῆς ἀφομοιώσεως, Ἴδε, τ ο ὕ α ὕ τ ο ὕ: Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐσναφίου τῶν ἀμπατζήδων, Ἀρχεῖον Θρακικοῦ κτλ Ἐθναυροῦ, τόμ. Γ'. ἔτ. 1936 — 37, σελ. 172 § 11 καὶ ἐξῆς,

καρναβάλια, τὰ τῆς σκυλοδευτέρας καὶ ἄλλα, τὰ ὅποια παρέλαβον ἢ ἐμιμήθησαν οἱ σύνοικοι Βούλγαροι ὑπὸ τὸ ὄνομα *κούκεροι*, *ροσάλια* καὶ ἄλλα καὶ μετέδωκαν εἰς τοὺς ὁμοφύλους των καὶ ὑπολαμβάνουσι σήμερον Σλαυοβουλγαρικά ¹⁾. Ἑλληνικά ἔθιμα ὡσαύτως εἶναι καὶ πάντα τὰ μετὰ τῆς θρησκείας συνδεδεμένα, διότι οἱ Σλαυοβούλγαροι παραλαβόντες παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν θρησκείαν συμπαρέλαβον καὶ αὐτά. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ οἱ ΘρακοἝλληνες ἐκ τῆς μετὰ τῶν Σλαυοβουλγάρων ἐπιμειξίας καὶ ἐπικοινωνίας παρέλαβον ἢ ἐμιμήθησαν γνήσια αὐτῶν ἔθιμα, ὡς τὸ *σουρβίζειν* κατὰ τὴν *πρωτοχρονιάν* ²⁾, τὴν *σενδάγκαν* ³⁾, τὸ *μπούνδνι-βέτσερ*

1) Ἴδε: A r n a u d o f f M. Die Bulgarischen Festbräuche, Leipzig, ἔτ. 1917 ἐν τῇ Bulgarischen Bibliothek.— Ὠσαύτως τ ο ὕ α ὕ τ ο ὕ: Οἱ Κούκεροι καὶ τὰ Ροσάλια, ἐν τῇ συλλογῇ τῆς ἀκαδημ. τῶν ἐπιστημῶν Σοφίας, τόμ. XXXIV, ἔτ. 1920, τμήμα ἱστορ-φιλολογικόν.— Ὠσαύτως τ ο ὕ α ὕ τ ο ὕ, ἦθη καὶ ἄσματα Βουλγαρικά ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς Θρακίας, αὐτόθι, τόμ. VI, ἔτ. 1913.— Περὶ τῶν Διονυσιακῶν ὀργίων παρ' ἡμῖν ἴδε: Α. Χ ο υ ρ μ ο υ ζ ι ἄ δ ο υ, περὶ ἀναστεναγίων καὶ ἄλλων παραδόξων τιῶν ἐθίμων καὶ προλήψεων, ἔτ. 1873, Κων)πολις.— Γ. Β ι ζ υ η ν ο ὕ, οἱ καλόγεροι καὶ ἡ Διονυσιακῆ λατρεία ἐν Θρακίᾳ, Θρακικὴ ἐπετηρίς 1897. Ἀθῆναι.— Σ τ. Κ υ ρ ι α κ ῖ δ ο υ, ἀναστενάγια, ἐν τῇ Ἑλλην. ἐγκυκλοπαιδείᾳ ἐν τῇ λ. καὶ ἄλλων.

2) Περὶ τοῦ σ ο υ ρ β ῖ ζ ε ι ν ἐν τῇ ἀνατολικῇ Θρακίᾳ, οἶον ἐν Σκοπῶ, Σαράντα Ἐκκλησίαις καὶ ἄλλαχοῦ, ἴδε Θρακικὸν ἀρχεῖον, τόμ. Ε, ἔτ. 1988—39, σελ. 156, Πρωτοχρονιάτικα ἔθιμα. Ἡ λ. ἐκ τοῦ σ ο ὕ ρ β α ὕ τ ο ὕ τῆς κρανέως κλάδος, διὰ τοῦ ὁποίου γίνεται τὸ σ ο υ ρ β ῖ ζ ε ι ν, ἐκ τοῦ ἐπιθέτου σ ο υ ρ γ ο ς (χλωρός). Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι, ἐνῶ οἱ Ἑλληνοπαῖδες εὐχόνται εἰς τὸν σουρβιζόμενον (τὸν πληττόμενον τρις ἐλαφρῶς ἐπὶ τῆς ράχεως διὰ τοῦ κρανίνου κλαδός) ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν, ἐν δὲ τῇ βορείῳ Θρακίᾳ καὶ μακροζωίαν, οἱ Βουλγαρόπαῖδες εὐχόνται εὐκαρπίαν κατὰ τὸ ἔτος ὀνομάζοντες καθ' ἕκαστα τὰ δημητριακὰ καὶ τὰ κάρπιμα δένδρα καὶ τὰς ἀμπέλους, ὅθεν φαίνεται τὸ γεωργικὸν τῶν Βουλγάρων.

3) Ἡ λ. Βουλγαρικὴ ἐκ τοῦ s e d a m (=κάθημαι, πρβλ. Ἑλλ. ἔ ζ ο μ α ι, ῥῖζα ἐδ., λατιν. s e d e o) καὶ σημαίνει συνάθροισιν, δηγήγυριν. Ἐκαλεῖτο οὕτω παρὰ τοῖς Καρυώταις ὁ κατὰ φθινόπωρον ἐνίοτε ἐν τινι ἀναπεπταμένῳ χώρῳ συναγεροῦς γυναικῶν τοῦ χωρίου, αἱ ὅποιαι περικαθήμεναι περὶ πυρὰν ἔνηθον, ἐνῶ τὰ κοράσια ἀσχολούμενα καὶ αὐτὰ περὶ τῆς ἡδον διαφόρα καὶ ποικίλα ἄσματα. Τὰ ξύλα προσεκομίζοντο ὑπὸ τῶν γυναικῶν οἰκοθεν. Εἰς τὴν ὁμήγυριν παρίσταντο καὶ νέοι, πρὸ παντὸς ὅσοι εἶχον τὴν κ α λ ῆ ν τ ω ν ἐκεῖ, τὴν ὅποιαν ἀείποτε παρηκολούθειν πρὸς ὑποκλοπὴν σιγμῶν τιῶν διὰ συνομιλίαν. Τὸ αὐτὸ ὅμως ἔθιμον τελούμενον κατὰ τὰς μακρὰς τοῦ χειμῶνος νύκτας παρὰ τῇ ἐστίᾳ τῆς οἰκίας οἰκοδεσποίνης, κατὰ πρόσκλησιν τῆς ὁποίας συνήρχοντο αἱ γειτόνισσαι, ὑπανδροὶ καὶ παρθένοι, καὶ ἔνηθον τὸ μαλλιον τῆς ἢ ἐξεκόκκιζον τὸν ἀραβόσιτόν τῆς μετ' ἁμάτων παρισταμένων καὶ νέων, ἐκαλεῖτο μ ι δ ζ ι ἄ (πιθανῶς ἐκ τοῦ μ α ζ ἰ ὀμάδι-ὀμαδὸν-ὀμοῦ). Ὅθεν ἐνδέχεται τὸ ἔθιμον νὰ ἔχη τὴν ἀρχὴν Ἑλληνικὴν. Ἡ μ ι δ ζ ι ἄ εἰθίζετο καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ Θρακίᾳ (Κωστῆ) ὑπὸ τὸ ὄνομα μ ε δ ζ ι, βοηθούντων τῶν συγγρωγίων εἰς τὴν ἐν χωριωφίσις ἐργασίαν ἀσθενοῦντος τοῦ ἰδιοκτήτου ἢ ἀπουσιάζοντος (Ἀρχεῖον Θρ. Θησαυροῦ, τόμ. ΣΤ' ἔτ. 1939—40, σελ. 239).

(ἐσπέρα τῆς ἀναμενομένης τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως)¹⁾, ἴσως δὲ καὶ ἄλλα. Δὲν εἶναι λοιπὸν Βουλγαρικὰ τὰ ἔθιμα τῶν Θρακοελλήνων, ἀλλ' Ἑλληνικὰ μὴ ἀποκλειομένης, ὡς εἰκός, καὶ Σλαυοβουλγαρικῆς ἐνίοτε ἐπ' αὐτὰ ἐπιδράσεως διὰ τοὺς προεκτεθέντας λόγους.

§ 11) Ἀναγράφομεν ἐνταῦθα συντόμως ἔθιμὰ τινα τῶν Καρσιωτῶν, τὰ αὐτὰ ἐν πᾶσι τοῖς συνοικισμοῖς των μετὰ μικρῶν παραλλαγῶν, ἅτινα εἶναι οὐ μόνον Ἑλληνοθρακικὰ, ἀλλὰ καὶ πανελλήνια ἐν πολλοῖς.

α') Ἡ Καληνύτσα²⁾, ὁ ἀλλαχοῦ καλούμενος κλήδονας³⁾, ὅστις ἔχων τὴν ἀρχὴν εἰς τοὺς τρόπους τῆς μαντικῆς τῶν ἀρχαίων κατὰ τὸν Αἰσχύλον, τελεῖται σήμερον πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ τῇ 24 Ἰουλίου κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἀφ' ἐσπέρας εἰς ὠρισμένην οἰκίαν συνήρχοντο αἱ θέλουσαι νὰ μαντεύσωσι τὴν μέλλουσαν τύχην των νεάνιδες καὶ ἔρριπτον ἐκάστη σῆμὰ τι (δακτύλιον, ἐνώτιον, κόσμημα κτλ.) ἐντὸς λευκοῦ χαλκίνου δοχείου πλήρους ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἦντλησε κορασὶς ἐκ τῆς κρήνης τοῦ χωρίου καὶ ἐκόμισε σιωπηλῶς (μουχτὸ νερό⁴⁾). Κατόπιν ἐκλείετο τὸ δοχεῖον διὰ κλείθρου καὶ καλυπτόμενον δι' ἔρυθροῦ τριχάπτου ἐτοποθετεῖτο ὑπὸ τριαταφυλλέαν. Τὴν ἐπομένην μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς θείας λειτουργίας συνελθοῦσαι ἐν ἑορτασίμῳ περιβολῇ αἱ νεάνιδες ἐξέλεγον τὴν μικροτέραν καὶ ὠραιότεραν μεταξὺ ἑαυτῶν, ἔχουσαν

᾽Ωσαύτως καὶ ἐν Στενιμάχῳ. Τὸ ἔθιμον ἐν Πελοποννήσῳ λέγεται ξέλασι (ἐξέλασις-ἐξοδος πρὸς ἐργασίαν).

1) Αἱ λ. Βουλγαρικαί· οὕτω ἐκαλεῖτο τὸ δεῖπνον τῆς παραμονῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, εἰς τὸ ὁποῖον παρετίθεντο δώδεκα εἶδη νηστισίμων φαγητῶν, παρεσκευασμένων καὶ μὴ, παρακαθημένων πάντων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Ὁ οἰκοδεσπότης ἢ ἡ οἰκοδέσποινα μετὰ τὸ σταυροκόπημα πάντων καὶ προσευχὴν τινα ἐθυμιάζε διὰ θυματηρίου τὴν τράπεζαν καὶ εἶτα τὸ εἰκονοστάσιον καὶ τὰ δωμάτια τῆς οἰκίας, μετὰ τὸ ὁποῖον ἤρχετο τὸ δεῖπνον, διεξαγόμενον ἡσύχως. Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν παῖδες κατεκλίνοντο, οἱ δὲ ἐνήλικες παρέμενον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄγρυπνοι συνομιλοῦντες μέχρι τῆς κρούσεως τῆς καμπάνας διὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν Χριστουγέννων τελουμένην δύο ἢ τρεῖς ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ὁπότε πάντες ἐνδυόμενοι τὰ ἑορτάσιμα μετέβαινον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐνορίας των. Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν γινομένην πρὸ τῆς αὐγῆς παρεκάθηντο εἰς πλουσίαν τράπεζαν μετὰ τῶν εἰθισμένων κατὰ τὰ Χριστουγεννα ἐδεσμάτων καὶ γλυκυσμάτων, μετὰ τὴν ὁποίαν κατεκλίνοντο πάντες ἐπὶ τινὰς ὥρας.

2) Ἡ λ. ἐκ τοῦ καληνυφίτσα κατὰ συγκοπὴν, ἅτε ἐνδυομένης τῆς κορασίδος ὡς νύμφης.

3) Κλήδων ἐκ τοῦ καλεῖν.

4) Μουχτὸς κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ μολωχτός, ἐκ τοῦ μολώνω-ἐμούλωξα (μυλός-mulus λατιν.)=σιωπῶ. Ἀλλαχοῦ λέγεται ἀμίλητο νερό.

δὲ τοὺς γονεῖς τῆς ζῶντας, τὴν ὁποίαν μετ' ἁσμάτων ἐνέδουον ὡς νόμφην λαμπρῶς καὶ ἐκόσμουον διὰ διαφόρων πολυτίμων κοσμημάτων. Μετὰ τοῦτο περιήρχοντο ἐν πομπῇ τὴν κόμην ἔχουσαι ἐν τῷ μέσῳ τὴν Καληνύτσαν, φέρουσαν ἐπὶ κεφαλῆς τὸ δοχεῖον τῶν σημάτων καὶ ὑποβασταζομένην ἑκατέρωθεν ὑπὸ τεσσαύρων κρατουσῶν ἐκείστης Ἄναθης τῆς κεφαλῆς τῆς μανδήλιον ἐρυθροῦν καὶ ἦδον ἐπανειλημμένως ὡς ἐν Ἀδριανουπόλει.

Καληνύτσα μ' προτυποτέφειν
 ἡ μάννα μ' ἔστειλ' γιὰ κροῦ νιρό,
 νὰ πουτίσου μ' τὸν βασιλικό
 τοὺν πλατύφυλλου.

Μετὰ τὴν εἰς τὴν οἰκίαν ἐπάνοδον ἐτρέποντο εἰς ἄσματα καὶ χοροὺς καὶ περὶ τὴν ἐσπέραν ἐνοικομένου τοῦ δοχείου μετ' ὠρισμένων διατυπώσεων ἐγένετο ὑπὸ τῆς Καληνύτσης ἡ ἐξαγωγή καὶ ἡ διανομὴ τῶν σημάτων, προηγουμένου ἐκείστης δίστιχου τινός:!) καὶ ἀκολουθοῦντων γελῶτων, σκωμμάτων, σχολίων καὶ σαρκασμῶν εἰς βάρους τῆς λαμβινοῦσης τὸ σῆμά της. Μετὰ τὸ πέρας ἀπῆρχοντο περὶ χαρεῖς εὐχόμεναι ἀλλήλαις καὶ «τοῦ χρόνου» καὶ ἄδουσαι πάλιν τὸ προσημειωθὲν τετραίστιχον. Ἐν Στενιμάχῳ συνεδύσθη τὸ ἔθιμον τοῦτο μετ' ἀναμνήσεως ἀπαγωγῆς νύμφης ὑπὸ Γενιτσαύρου καὶ ἐτελεῖτο μεγαλοπρεπέστερον. Ἡ πομπὴ μετ' ἁσμάτων ὠδήγει τὴν Καληνύτσαν ἔξω τῆς πόλεως εἰς εὐσκιον τόπον, ὅπου αἱ νεάνιδες διασκέδαζον ὅλην τὴν ἡμέραν· περὶ τὴν δύσιν δὲ τοῦ ἡλίου ἐπέστρεφον ὁμοιοτρόπως εἰς τὴν οἰκίαν, ὅθεν ὠρμήθησαν καὶ καταβιβαζομένου τοῦ δοχείου τῶν σημάτων ἀπὸ τῆς στέγης, ὅπου παρέμεινε τὴν νύκτι ἀσκεπὲς ὑπὸ τὸν ἕναστρον οὐρανόν, ἐξήγοντο τὰ σήματα. Τὴν πομπὴν ἠκολούθουν καὶ νέοι ὡς σωματοφύλακες, συγγενεῖς τῶν νεανίδων. Τὸ κυριαρχοῦν δὲ ἄσμα ἦτο:

Καληνύτσα! στολισμέν' δώδικα χροουνῶ
 τὴν πῆρι οὐ Γιανίτσαρους
 νὰ τὴ μάθ' τοῦ δουξάρ' κὶ τοὺν πόλιμο.

β') Οἱ γάμοι ἐτελοῦντο, ὡς ἄλλαχοῦ, μετὰ τοιαυτῶν τιμῶν παραλλαγῶν. Μετὰ τὴν τοῦ ζεύγους γνωριμίαν, ἥτις ἐγένετο συνήθως παρὰ τῇ

1) Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς τῶν σημάτων ἐξαγωγῆς ἤδετο τὸ δίστιχον:

Σήμερα εἶναι τ' Αἰ Γιαννιοῦ κ' εἶναι μεγάλη χάρι,
 ὅσα σιντούκια ἀνοιξαν, ὅλα δικὰ μου νᾶναι.

κρήνη (πηγάδ') τῆς κώμης, ὅθεν αἱ νεάνιδες ὕδρευόντο ¹⁾ περὶ τὴν ἑσπέραν καὶ μετὰ τὴν ἔξομολόγησιν τῆς νεάνιδος πρὸς τὸν ἐκλεκτὸν τῆς—τὸν *καλὸν τῆς* ἐκ τῶν παραμονευόντων παρὰ τὴν κρήνην *παλληκαριῶν*—ἠκολούθει ὁ ἄρραβὼν τῇ μεσιτεῖα τῶν *προξενητριῶν* ἢ *προξενητάδων*. Τὴν ἐπομένην τῆς συγκαταθέσεως τῶν γονέων τῆς νεάνιδος, μετὰ τὸ *τάξιμο* δηλ. προσεκομίζοντο εἰς τὴν μνηστὴν ὑπὸ τῶν αὐτῶν καὶ τινος συγγενοῦς τοῦ μνηστῆρος τὰ δῶρά του—ζευγὸς ἐνωτίων χρυσῶν, βραχιονίων, ἄργυροῦς σταυρὸς καὶ χρυσοῦν νόμισμα—διενέμοντο δὲ καὶ 50—100 γρόσια εἰς τοὺς συγγενεῖς, *οὔπια* ²⁾ καλούμενα. Μετὰ τοῦτο ἐρρίπτοντο πυροβολισμοὶ πρὸς ἑξαγγελίαν τοῦ ἄρραβῶνος, τοῦ ὁποίου τὴν εἶδησιν παῖδες τρέχοντες καὶ φωνάζοντες *οὔπια καθ'* ὁδὸν ἔφερον εἰς τὸν μνηστῆρα καὶ ἐλάμβανον τὸ δῶρόν των. Γνωσθέντος ἀνὰ τὴν κώμην τοῦ ἄρραβῶνος ἐγίνοντο αἱ σχετικαὶ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων ἐπισκέψεις εἰς τὰς οἰκίας τῶν μνηστευθέντων τὴν ἐπομένην. Εὐχαὶ ἦσαν αἱ πανταχοῦ εἰθισμένα *«μὲ ᾿γειὰ καὶ χαρά· ν' ἄσπρισ(ου)ν καὶ νὰ γηράσ(ου)ν' καλουρρίζικα καὶ ς τ᾿ ἄλλα (παιδιά)' στιριωμένα, χρόνια πολλὰ νὰ ζήσ(ου)ν»*. Ἡ μνηστὴ ἀπέστειλεν εἰς τὸν μνηστῆρα λευκὸν μανδήλιον κεντητὸν *μὲ τρυπτεές* ³⁾, τὸ ὁποῖον οὗτος ἔδει νὰ φυλάττη, ὡς τιμαλφὲς κειμήλιον κατ' ἄσματα :

Ἄκους, ἀκούς κύριε γαμβρὲ τοῦ τί σοῦ λέει ἡ μάνα σ' ;
Μὴ φάς, μὴ πιῆς πολὺν κρασί, μὴ πέσης κι' ἀπουκοιμηθῆς
κι διὰβουν οἱ ἄρραβουλοὶ κι ἄρουν τοῦ μανδήλι σ',
τὴν πρώτη ἄρραβῶνα σ'. κτλ.

καὶ ἐν ἄλλῳ :

κι' ἔσκυψι νᾶ πιῆ νιρὸ σὶ κρυόβρουσι,
τοῦ πισι τοῦ μανδήλι του, ἡ ἄρραβῶνά του κτλ.

Ὁ ἄρραβὼν διήρκει περὶ τοὺς τρεῖς μῆνας καὶ Κυριακὴν τινα ἔτελοῦντο οἱ γάμοι ἀπὸ τῆς προηγουμένης Πέμπτης ἤδη δοριζομένων τῶν καθ' ἕκαστα ὑπὸ τῶν συμπεθέρων καὶ τοῦ *νονοῦ* (συντέκνου). Τὴν Παρασκευὴν ἐν ταῖς οἰκίαις τῆς νύμφης καὶ τοῦ γαμβροῦ ἐν μέσῳ ἄσμάτων

1) Πρὸβλ. τὴν οἰκείαν σκηνὴν ἐν τῷ ἠθογραφικῷ κωμειδυλλίῳ τοῦ Δημ. Κορομηλά ὁ Ἄ γ α π η τ ι κ ὸ ς τ ῆ ς Β ο σ κ ο π ο ῦ λ α ς .

2) Ἡ λέξις ἀντὶ τοῦ ρ ο ὄ π ι α ρ ο υ μ π ι ἔ δ ε ς, παλαιὸν χρυσοῦν μικρὸν Τουρκικὸν νόμισμα.

3) τ ρ υ π τ ε ς ἀντὶ τ ρ υ π (ω) τ ε ς (βελονιές)· ἐκ τοῦ τ ρ υ π ῶ (τρυπάνω καὶ τρουπάνω)

καὶ χορῶν περὶ τὴν σκιάφην *Ἰπιανον τὸ προζύμι* αἱ γυναῖκες καὶ νεάνιδες, ἐζύμωνον δηλ. τοὺς ἄρτους· τὸ *Σάββατον* ἠτοιμάζετο ἐν μὲν τῇ οἰκίᾳ τοῦ γαμβροῦ τὸ *κῆς* ¹⁾, ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης ἢ *μηλιά* ²⁾, καὶ περὶ τὴν *ἔσπεραν*, ἀφοῦ ὁ γαμβρὸς ἐξυρίζετο καὶ ἐλούετο ὑπὸ τῶν *μπρατίμων* του ³⁾ καὶ τῶν φίλων μετέβαινε μετὰ τῆς συνοδείας του εἰς τὴν τῆς μνηστῆς του οἰκίαν, ὅπου προσεκομίζετο τὸ *σινί* ⁴⁾ μετὰ τῶν δώρων τοῦ γαμβροῦ. Μετὰ τὰς εἰθισμένας φιλοφρονήσεις ὁ γαμβρὸς ἐπέθετεν ἐπὶ τῶν δώρων καὶ τὸ *ἀγαρλίκι* ⁵⁾, χρηματικὸν δῶρον 70 - 150 χρυσῶν δραχμῶν πρὸς τὸν πενθερόν, οἶονεὶ τὸ τίμημα τῆς ἀγορᾶς τῆς κόρης του. Τὰ πρὸς τοὺς φίλους τότε προσφερόμενα ὑπὸ τῆς νύμφης δῶρα ἦσαν ὀλιγοδάπανα, οἶον μανδήλια, ὑποκάμισα, κεντήματα κτλ. Μετὰ εὐωχίαν ἀπερχομένων τῶν φίλων ἢ νύμφη ἵσταμένη παρὰ τῇ θύρᾳ ἠσπάζετο τὰς δεξιὰς αὐτῶν φιλοδωροῦντων αὐτήν.

Τὴν Κυριακὴν ἐτελεῖτο τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ἢ πρὸ ἢ μετὰ μεσημβρίας. Περιγράφομεν τὸ μετὰ μεσημβρίαν, ὡς φαιδρότερον καὶ μεγαλύτερον καὶ προσομοιάζον πρὸς τὸ πολλαχού τοῦ Ἑλληνικοῦ τελούμενον. Τὴν πρωΐαν, ἀφοῦ οἱ μπράτιμοι ἐνέδδον τὸν γαμβρὸν ἐν μέσῳ ἁσμάτων καὶ χορῶν τῶν προσκεκλημένων ὑπ' αὐτοῦ τὸν ἐπέκρων «μέσ' ἀπ' τὰ μιτάρια διὰ νὰ μὴ τὸν πιάσουν τ' ἄρμενα» (δηλ. μὴ βασκανθῆ καὶ κακόν τι πάθῃ), ἔθλων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των χορεύοντες ἐν *πρωτόφωνο*, τὸ ὁποῖον διαιμοιράζοντο. Τὸ ἐν τέταρτον ἐκομίζετο εἰς τὴν νύμφην. Τὸ αὐτὸ δὲ ἐγένετο καὶ ἐκ μέρους τῆς νύμφης. Εἶτα οἱ προσκεκλημένοι ἔχοντες καὶ τὸν γαμβρὸν καὶ διάφορα φαγητὰ μετέβαινον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νουνου, ὅπου ἔτρωγον, ἔπινον καὶ ἐχώρευον καὶ παραλαβόντες αὐτόν, σηματοποιήσας τῆς συνοδείας, διότι καὶ ὁ νουνὸς εἶχε προσκεκλημένους, κα-

1) κ ῆ ς, πιθανῶς ἐκ τοῦ *quila* (σημαία παρὰ Ῥωμαίους-ἀετός)· ἐλέγετο καὶ φ λ ἄ μ π ο υ ρ ο ν· ἦτο ἐρυθρὰ σημαία ἐπὶ κοντοῦ, ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ ὁποίου ἦτο ἐμπεπηγμένον μῆλον. Ἡ παρεμφερὴς αὕτη λέξις ἴσως ἐλήφθη μετὰ τοῦ ἔθιμου ἐκ τῶν Κουτσοβλάχων-Καρακαϊσιανέων, ἀπογόνων Ῥωμαίων ὀριοφυλάκων. Ἰδε Κεραμοπούλλου Ἄ. Τί εἶναι οἱ Κουτσοβλάχοι, Ἀθήναι, 1939.

2) μ η λ ι ἄ, ἦτο κοντὸς ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ ὁποίου προσσηρόζετο κύλινδρος ἐκ ραβδίων, διακοσμητῶν δι' ἀνθῶν. ὠνομάζετο οὕτω ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος πρὸς μηλέαν.

3) μ π ρ ἄ τ ι μ ο ι ἢ λ. σλαβικὴ ἐκ τοῦ μ π ρ ἄ τ = ἀδελφός· εἶναι οἱ ἄ δ ε λ φ ο π ο ι η τ ο ἰ, καλούμενοι καὶ β λ ἄ μ η δ ε ς ἢ σ τ α ν ρ α δ ἔ λ φ ι α· οὗτοι ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ μετὰ τῶν φίλων καὶ ἦσαν δύο, πρὸς διακόσμησιν τῶν τοῦ γάμου. Κατὰ τὴν τέλεισιν τοῦ μυστηρίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ περιεζώννυντο ὑπὸ τοῦ ἱερέως μετὰ τοῦ γαμβροῦ διὰ τῆς ἁγίας ζώνης, ἐξ οὗ ἢ προσωνυμία των.

4) σ ι ν ἰ, ἢ λ. τουρκικὴ· δίσκος μετάλλινος μέγας.

5) ἄ γ α ρ λ ἰ κ ι ἐκ τοῦ ἄ γ ο ρ α λ ἰ κ ι (;) (ἀγορά-ἀγοράζω)· λείψανον προφανῶς τοῦ παλαιοῦ Θρησκ. ἐθίμου τῆς ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐξαγορᾶς τῆς γυναικὸς παρὰ τῶν γονέων της, *Ξ ε ν ο φ ῶ ν τ ο ς, Κ.* Ἄν. VII, 2, 28.

λουμένους ἀσκέρι¹⁾ κατηνθύνοντο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ προηγουμένου τοῦ κῆς καὶ τῆς γκάιδας (ἀσκαύλου) καὶ τῶν γυναικῶν ἄδουσῶν καθ' ὁδὸν τό:

Τὰ φύλλα, τὰ καρυόφυλλα τί στέκουν πικραμένα;

Μή τοι χαλάζι τᾶδειρι, μή τοι βαρὺς χειμῶνας κτλ.

Αὐτόθι ὁ γαμβρὸς ἐξητεῖτο παρὰ τῶν γονέων του σχώριο²⁾ καὶ εἶτα ἐξεκίνουν πάντες πρὸς παραλαβὴν τῆς νύμφης ἄδουσῶν τῶν γυναικῶν:

Τοῦ πρώτου ἀστρου τοῦρανοῦ, ποῦ πάει κατόπ' εἰς τοὺν ἥλιου

νὰ τοῦ πουλοῦσ' οὐ οὐρανός, οὐ νιὸς νὰ τ' ἀγουράση,

νὰ τῶχ' εἰς τοῦ γάμου τ' φλάμπουρου, εἰς τὴν ἐκκλησιὰ λαμπάδα κ.τ.λ.

Ἡ νύμφη ἐστολισμένη ἤδη ἀπὸ πρώτας ὑπὸ τὸν νεανίδων ὑπεδέχετο μετὰ τῶν ἀκολουθῶν της τοὺς προσελθόντας ἐν τῇ αὐτῇ περιστρέφουσα μῆλον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν ἐμπεπηγμένα νομίσματα καὶ ριπτομένου εἶτα μεταξὺ τοῦ πλήθους τῶν προσκεκλημένων ἢ εὐτυχήσασα τῶν γυναικῶν νὰ τὸ λάβῃ ὑπελαμβάνετο ὅτι συναπεκόμιζεν εἰς τὴν οἰκίαν της μέγα ἀγαθόν. Μετὰ τὴν παράθεσιν τραπέζης καὶ τὴν διανομὴν διαφόρων δώρων ἢ μὲν πενθερὰ περιβάλλουσα τὴν ὄσφυν τοῦ γαμβροῦ διὰ ζώνης τοὺς ἐροάπιζεν αὐτὸν (τοῦ δίν' τρεῖς παταριές³⁾) ὁ δὲ γαμβρὸς ἐσχίζε τὴν λιμαριά⁴⁾ τῆς νύμφης καὶ ἐνέβαλλεν εἰς τὸ στήθος της πορτοκάλιον. Εἶτα ἠκολούθει χορός.

Μετὰ τὸν χορὸν ἠτοιμάζοντο αἱ ἄμαξαι τῶν προσκεκλημένων καὶ οἱ ἵπποι τῶν συγγενῶν, εἰς τὸν χαλινὸν ἐκάστου ἵππου προσδενομένου μανδηλίου, δώρου τῶν γονέων τῶν νυμφίων. Εἶτα ἀποχωριζομένων μετ' ἀποχαιρετισμῶν τῶν γονέων τῆς νύμφης, ὁπότε ἡ μήτηρ ἔψαλλε τὸ λυπηρὸν τραγούδι:

Μὴ πῆρις τὴν περδίκά μου, μ' ἀπράχτινις τοῦ σπίτι⁵⁾ κτλ.

οἱ νυμφιοὶ ἤγοντο ὑπὸ τοῦ νουνοῦ καὶ τῆς νουνᾶς εἰς τὴν ἄμαξάν των καὶ ἡ συνοδεία διηνθύνετο πρὸς τὴν ἐκκλησιάν προηγουμένων τῶν

1) ἡ λ. τουρκικὴ=στρατός, συνοδεία.

2) σχώριο, ἐκ τοῦ συ γ χ ω ρ ι ο ν—σ υ γ χ ω ρ ῶ, αἰτησις συγγνώμης διὰ τὰ τυχόν πρὸς αὐτοὺς ἁμαρτήματά του.

3) παταριά ἐκ τοῦ πα τ ἄ σ σ ω=ράπισμα· ἡ λ. εὐχρηστος καὶ παρὰ τοῖς Στενιμαχίταις· πιθανῶς πρὸς ἀνάμνησιν αὐτῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἢ πρὸς φύλαξιν ἀσφαλῆ τῆς παραδιδομένης αὐτῷ θυγατρὸς της καὶ τῆς τιμῆς ἀμφοτέρων.

4) λιμαριά ἐκ τοῦ λαιμάριον=τὸ ἐπὶ τοῦ στήθους μέρος τῆς τσούκνας (ιματίου) ἀνωθι τῆς ζώνης καὶ κάτωθι τοῦ λαιμοῦ.

5) ἀπραχταίνω ἐκ τοῦ ἀπρακτος (μὴ πεπραγμένος, ἠῆτροπισμένος) ἀπελθούσης δηλ. τῆς κόρης δὲν ὑπῆρχε πλέον ὁ τὴν οἰκίαν εὐτρεπίζων κατὰ τὸ λεγόμενον.

ἑπέων, τοῦ κέ: καὶ τῆς μηλιᾶς καὶ ὀρέων καλλιγκαριῶν καὶ νεανίδων χορευόντων καὶ τῶν γυναικῶν ἄδουσῶν διάφορα ἄσματα καὶ ἀκολουθουσῶν τῶν ἀμαξῶν. Μετὰ τὴν τέλειον τοῦ μυστηρίου ἡ γαμήλιος πομπὴ κατὰ τὴν αὐτὴν εὐξὴν ἐλατότερην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἄδουσῶν τῶν ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν γυναικῶν τὰ προσήκοντα τῇ περιστάσει ἄσματα, οἷον τὰ:

Βασιλοῦ γιῶς παντρεύει, Βασιλοῦ κόρη παίρνει κτλ. ἢ
 Τοῦ Ρίγγα γιῶς παντρεύει, τοῦ Ρίγγα ἡ θυγατέρα κτλ. ἢ
 Βουργίρα ¹⁾, βγάλι μας κρασί, Βουργίρα, κέρασέ μας,
 Βουργίρα τοῦ κρασί πικρό, καὶ ἡ ρακὴ σ'φαρμιάκι κτλ.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ γαμβροῦ ὑπεδέχοντο ἀπὸ τῆς θύρας τὴν γαμήλιον πομπὴν οἱ γονεῖς του διὰ τοῦ καλῶς ὥριστο, τοῦ μὲν πατρός προσφέροντος οἶνον τῷ νουνῷ, τῆς δὲ μητρὸς μετ' ἄρτου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τριῶν ἀνημμένων κηρίων ἐν τῇ δεξιᾷ περιερχομένης τρις τὴν ἀμαξάν τῶν νεονύμφων. Νεάνις ἰσταμένη παρὰ τῷ οὐδῷ προσέφερε τῇ νύμφῃ μέλι ²⁾, σύμβολον καθαριότητος, γονιμότητος καὶ φιλοπονίας, ἐκ τοῦ ὁποῖου αὕτη λαμβάνουσα διὰ τοῦ δείκτου ἐποίει τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν τοῦ ἀνωφλίου τῆς θύρας. Εἶτα οἱ νεόνυμφοι εἰσελθόντες ἐπάτιον ἐπὶ τάπητος καὶ εἵλκοντο βιαίως πρὸς τὰ ἐντὸς τῆς οἰκίας καθ' ὃν χρόνον συγγενῆς τις ἔπληττε διὰ πελέκεως στύλον τινὰ τῆς οἰκίας τρις πρὸς ἀποτροπὴν εἰσόδου κακοῦ πνεύματος εἰς τὴν οἰκίαν, παλαιότερον δὲ ἐθροῦετο καὶ ὁ ἄξων τῆς ἀμάξης, τῆς ὁποίας ἐπέβαινον οἱ νεόνυμφοι ³⁾ εἰσελθόντων πάντων καὶ ἀποχωρησάντων τῶν νεονύμφων εἰς τὸν θάλαμον ἐγίνοντο τὰ κεράσματα συνοδευόμενα ὑπ' εὐχῶν καὶ κατεγράφοντο ὑπὸ τοῦ νουνῷ τὰ δῶρα τῆς νύμφης (προίξ) ὑπάγορεύοντος τοῦ πενθεροῦ.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν κεκλημένων, ἀποχαιρετιζομένων ὑπὸ τῶν νεονύμφων, παρτίθετο τράπεζα χάριν τῶν συγγενῶν καὶ τῶν οικείων καὶ ἐδωροῦντο δῶρα εἰς τὸν νουνὸν καὶ τοὺς παρισταμένους. Πρὸ τῆς ἐστιάσεως περιήγετο ὁ νουνὸς τρις περὶ τὴν τράπεζαν καὶ καθ' ὅλην τὴν ἐστιά-

1) Ἐκ τοῦ ἄσματος τούτου καὶ ἐξ ἑτέρου γαμηλίου ἄδομένου ὑπὸ τῶν νεανίδων κατὰ τὴν ζῦμωσιν τῶν ἄρτων «Βρέ, Πέντσιου, Πέντσιου, Βούργαρι Πέντσιου» κτλ. διαπιστοῦται ὅτι οἱ Βούλγαροι προσελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν Καρυῶτων ὡς ὑπηρέται. οἱ ὁποῖοι ἐξελληνιζόμενοι παρέμενον παρ' αὐτοῖς.

2) Πρβλ. τὸ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις κυδώνιον, τὸ ὁποῖον ἔτρωγον οἱ οὐζυγοὶ πρὸ τοῦ γάμου.

3) Πρβλ. τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ γαμβροῦ ἐπιγραφόμενον «μηδὲν εἰσίστω κακόν» ἐπὶ τῇ αὐτῇ δεισιδαιμονίᾳ.

σιν δύο ζεύγη κορασίδων ἦδον διάφορα ἕσματα γαμήλια. Περί τὸ μεσονύκτιον ληγούσης τῆς εὐωχίας καὶ ἀποχωρούντων πάντων ἐστρώνετο ὑπὸ πρωτοστεφάνου συγγενοὺς τῆς νύμφης ἢ γαμήλιος πρὸς κατάκλισιν τῶν νεονύμφων στρωμνὴ, εἰς τὴν ὁποίαν τὴν πρωΐαν μετὰ τὴν ἔγερσιν ἐρρίπτοντο νομίσματα, δῶρα τῆς στρώστρας. Τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὸν γάμον ἐτελεῖτο ἡ ἀντίχαρα, τὰ ἐπιστρόφια, τῶν νεονύμφων ἐπισκεπτομένων τοὺς γονεῖς τῆς νύμφης. Καθ' ὅλην δὲ τὴν ἑβδομάδα ἀπεστέλλοντο εἰς αὐτοὺς δῶρα ὑπὸ τῶν συγγενῶν καλούμενα *κανίσχια*). Ἡ νεόνυμφος ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἔφερεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λευκὸν μανδήλιον²⁾.

γ') Ὁ θάνατος. Τὸν πνέοντα τὰ λοισθία ἐλάμβανέ τις τῶν συγγενῶν ἢ φίλος ἐπὶ τῶν γονάτων μέχρι τῆς ἐκπνοῆς του κρατῶν λαμπάδα ἀνημμένην, τὴν ὁποίαν ἐνίοτε ἐκράτει αὐτὸς ὁ ἐτοιμοθάνατος, προαισθανόμενος τὸ τέλος του. Ἄμα τῷ θανάτῳ του οἱ παριστάμενοι ἤρχοντο τῶν κοπετῶν καὶ θρήνων, ἀφοῦ δὲ ὁ νεκρὸς ἐκρηγύετο³⁾, ἠλείφετο δηλ. δι' οἴνου καὶ ἐνεδύετο διὰ καινουργῶν ἐνδυμάτων ὑπὸ ἀρμοδίου προσώπου ἐτοποθετεῖτο εἰς τὸ μέσον τῆς αἰθούσης ἐπὶ στρωμνῆς ἢ φερέτρου. Αἱ γυναῖκες ἐνεδύνοντο διὰ τῶν φυλαττομένων νυμφικῶν των καὶ ἐκοσμοῦντο διὰ τῶν στολιδίων των. Παρὰ τῷ νεκρῷ ἐτίθετο καὶ σύμβολόν τι τῆς κοινωνικῆς θέσεώς του, οἷον βιβλίον παρὰ μαθητῆ, κομβολόγιον παρὰ γέροντι κτλ. Αἱ προσερχόμεναι γυναῖκες ἔφερον κηρία, ἅτινα ἤναπτον ἐμπήγουσαι εἰς ἀγγεῖον πλήρες ἀλεύρου, καὶ ἄνθη, ἅτινα ἐσκόρπιζον ἐπὶ τοῦ νεκροῦ, πολλάκις δὲ ἔφερον καὶ κυδῶνια, μῆλα καὶ κάρυα, ἅτινα κατέθετον παρὰ τῷ προσκεφαλαίῳ.

Ἡ ἐκφορὰ τοῦ νεκροῦ ἐγένετο μετὰ εἴκοσι καὶ τέσσαρας ὥρας ἀπὸ τοῦ θανάτου του. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο αἱ περικαθήμεναι περὶ τὸ λείψανον γυναῖκες ἐμοιρολόγουν. Τὰ μοιρολόγια δὲν ἦσαν τυπικά, ἀλλὰ αὐτοσχεδιαζόμενα ἀνεφέροντο εἰς τὸν βίον τοῦ νεκροῦ, πολλάκις δὲ καὶ εἰς τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν εἰς τὴν οἰκογένειάν του μετὰ τὸν θάνατόν του

1) *κ αν ισ χι* (τὸ) ἐκ τοῦ *κ αν ο υ ν κ αν ισ κο ρ κ αν ισ κιο ν*, διότι τὰ δῶρα ἐπέμποντο ἐν *κ αν ο ι ς* (κανίστροις-καλάθοις-*π αν ε ρ ι θ ε ι ς*).

2) Ἀξιοσημειώσιον εἶναι ὅτι ἐκ τῶν πολλῶν γαμηλιῶν ἑσμάτων, τῶν καὶ συμποσιακῶν, τινὰ ἔχουσι τὴν προέλευσιν των ἐκ Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἡπείρου, ὡς τὸ τοῦ παλληκαριοῦ Ἀρίφ-Ἀγᾶ παραπλανηθέντος ὑπὸ τῶν σκυλογενιτσάρων καὶ δολοφονηθέντος ἐν Λαρίσῃ, τοῦ Βλαχόπαιδος, ὁ ὁποῖος κατέσφαξε τοὺς ἀπαγαγόντας τὴν *κ α λ ἦ ν τ ο υ* Ἀλβανούς καὶ ἄλλα. Ἴδε Μ. Λ ο υ λ ο υ δ ο π ο ὑ λ λ ο υ, ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 189—190.

3) *κ η ρ ε ὑ ω* ἐκ τοῦ *κ η ρ ὁ ς* ὡς φαίνεται παλαιότερον ὁ νεκρὸς ἠλείφετο διὰ κηροῦ πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῆς σήψεως.

ἢ εἰς τὴν μοῖραν ἐν γένει τῶν ἀνθρώπων, παρετίθεντο δὲ κατὰ τὴν ἐκφορὰν μέχρι τῆς ἐκκλησίας, ἐνθα ἐψάλλετο ἡ νενομισμένη κατανυκτικὴ νεκρώσιμος ἀκολουθία καὶ ἐγένετο ὁ *τελευταῖος ἀσπασμός*. Πρὸ τῆς ἐκφορᾶς ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἱερέων δέησις, μετὰ τὴν ὁποίαν τὸ φέρετρον ὑπὸ τῶν ἀναλαβόντων αὐτὸ ἀπὸ τῆς θέσεώς του τρις ἠγείρετο καὶ κατετίθετο πρὸ τῆς ἐκκλήσεως εἰς δῆλωσιν τῆς ἐν τῷ τάφῳ τριημέρου τοῦ Σωτῆρος παραμονῆς. Ἐν τῷ τάφῳ τοῦ νεκροῦ συναπετίθεντο λάγνητος μεθ' ἡγιασμένου ὕδατος καὶ τινὰ ἄλλα ἀντικείμενα καὶ νομίσματα, ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι τὰ *κτερίσματα*.

Κατὰ τὴν ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἔξοδον διενέμοντο κόλλυβα, κατὰ δὲ τὴν εἰς τὴν οἰκίαν ἀπὸ τοῦ νεκροταφείου ἐπιστροφὴν παρετίθετο δεῖπνον, συνήθως αἰξ καταλλήλως παρεσκευασμένη, —καλούμενον *παρηγοριά*. Τὸν ἱερέα ἀναχωροῦντα οὐδεις ἀπεχαιρέτιζεν ἐκ δεισιδαιμονίας μὴ καὶ ἕτερον μέλος τῆς οἰκογενείας ἐν βραχεῖ χρονικῷ διαστήματι κηδεύσῃ, ὕπισθὲν του δὲ ἐξελθόντος ἐθραύετο κέραμος, ὅπως συνθραυσθῆ καὶ ἐξαφανισθῆ ἢ κακοποιὸς δύναμις. Ἡ *λύπη* δηλ. τὸ πένθος διήρκει ἐπὶ ἐν ἔτος, κατὰ τὸ ὅποιον οἱ οἰκεῖοι οὔτε ἐορτασίμως ἐνεδύοντο οὔτε ἐχώρευον οὔτε ἐψαλλον. Ἡ *χίρα* μέχρι νέας ὑπανδρείας οὐδὲν ἔφερε κόσμημα· μὴ ὑπανδρευθεῖσα δὲ ἔφερε μέχρι τοῦ θανάτου της ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μικρὰν *σκέπην*, τ. ἔ. μέλαν μανδήλιον, ἐνῶ παρακολουθοῦσα τὴν κηδεῖαν τοῦ ἀνδρὸς ἐστολιζέτο δι' ἀνθέων καὶ ἔφερε τὰ *νυμφικὰ* της. Οἱ ἄνδρες ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας δὲν ἐκείροντο οὐδὲ ἐξυραφίζοντο.

Τὴν 3ην, 9ην καὶ 40ὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου ἡμέραν διειροράζοντο εἰς τοὺς οἰκειοὺς καὶ συγγενεῖς κόλλυβα καὶ *κουλούρια*, δηλ. ψωμῖα, ἐτελοῦντο δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς καὶ κατὰ τὸ 3ον, 9ον ἔτος καὶ τὴν ἐπετηρίδα τὰ νενομισμένα *μνημόσυνα*. Κατὰ ταῦτα ἠϋλογοῦντα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τὰ ἐκταφέντα ὁστᾶ τῶν προκεκοιμημένων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐτίθεντο ἀνθη καὶ καρποί. Ἐν τῷ δωματίῳ ἐνθα ὁ ἀποθανὼν ἐξέπνευσε—*ξεψύχησ'* ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐκαίετο κανδήλα ἐπὶ τῇ δεισιδαιμονίᾳ ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ κατὰ ταύτας περιεφέρετο ἐκεῖ. Οἱ τάφοι ἐτύγγανον ἰδίας φροντίδος, τιθεμένων ἐπ' αὐτῶν ἐπιτυμβίων πλακῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐχαράσσοντο καὶ ἐπιγράμματα, πολλάκις δὲ καὶ παραστάσεις ἐμφαίνουσαι τὰς ἀσχολίας τοῦ νεκροῦ, οἷον τεκτονικὰ καὶ ξυλουργικὰ ἐργαλεῖα, ζυγοί, ἡλακάτη, ψαλλίς, ἔφιππος ἀνὴρ κτλ. Ἐπιγράμματα τινὰ ἐν Καρυαῖς ἐχρονολογοῦντο ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆ 18ου αἰῶνος (1716). Ὑπῆρχον δὲ μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἕμμετρα ¹⁾.

1) Πρὸβλ. τὸ εἰς τὸν διδάσκαλον Κ. Περιστεράκιν ἐν Καβακλῇ, σελ. 165 ὑποσημ. 2.

δ') *Τὰ κάλανδα* 1) Ἰκανὸν χρόνον πρὸ τῶν Χριστουγέννων μείρακες καθ' ὁμίλους προεπονοῦντο εἰς τὰ κάλανδα ἄδοντες τὰ διάφορα ἄσματα κατὰ διχορίαν καὶ τὴν παραμονὴν περιήρχοντο μετὰ φανοῦ τὰς οἰκίας ἀρχόμενοι συνήθως ἀπὸ τῶν τῶν προϋχόντων ἢ τῶν τῶν συγγενῶν, ὁπόθεν ἤλπιζον γενναιότερον φιλοδώρημα «διὰ τὸ καλὸ τοῦ χρόνου». Ἰστάμενοι πρὸ τῆς θύρας τῆς κυρίως οἰκίας ἤδον ὑπαρχούσης κόρης ἐν αὐτῇ:

Ἄνοιξι κόρη μ' τὴν πόρτα σου, ἔρχονται παλληκάρια
μὲ τσιαμσίρια, μὲ μπρουσλιάκια γεμάτα μὲ βαράκια 2)

ὑπαρχούσης μόνον οἰκοδεσποίνης:

Ἄνοιξι κυρὰ μ' τὴν πόρτα σου ἔρχιτ' ἡ Παναγία
μὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀγκαλιά, μὲ τοῦ σταυροῦ τὰ χέρια,

ἢ ἀποτείνόμενοι πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην:

Ψηλέ, λιγνέ μου τσιλιμπῆ, ζαρίφη χαζνατάρι 3)
ς τό να τοῦ χέρι τοῦ φλουρὶ σ τᾶλλον μαργαριτάρι.

Ἄνοιγομένης τῆς θύρας εἰσῆρχοντο καὶ ἐκάθηντο ἐπὶ προσφερομένων προσκεφαλαίων πρὸ τοῦ εἰκονοστασίου καὶ ἤδον πρῶτον παιλαῖον τῶν Χριστουγέννων ἄσμα:

Χριστὸς ἀνέστη χαρὰ σ τοῦ κόσμου, σ τὰ παλληκάρια
ἢ Παναγιά μας ἢ θεοτόκους κοιλουπονοῦσι κι παρακάλα κτλ.

ἢ τὸ ἀφηγούμενον τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ:

Χριστούγεννα, πρωτούγεννα, πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου,
πόψε Χριστὸς γινηθήκη κι οὐ κόσμους δὲ τοῦ νοιώνουν κτλ.

ἢ τὸ:

Πόψα Χριστὸς γινηθήκη, πόψα Χριστὸς γινηέτι'

1) Ταῦτα ἦσαν ἄγνωστα παρὰ τοῖς Βουλγάροις, ὡς γνωρίζομεν ἐκ τῶν ἐν Φιλιππουπόλει παιδικῶν ἡμῶν χρόνων. Ἰσῆχθησαν δὲ ὡς καὶ ἄλλα ἔθιμα οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν κατ' ἀπομίμησιν. Παιδὲς μικροὶ ἀνὰ δύο ἢ τρεῖς μετὰ φανοῦ περιτρέχουσιν ἅμα τῇ ἐσπέρᾳ τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, τῆς πρωτοχρονιάς καὶ τῶν Θεοφανείων τὰς οἰκίας γνωσίων καὶ ἀγνώστων, τὰ καφενεῖα, τὰ ἐστιατόρια καὶ ἄδοντες ὀλιγοστίχον τι ἄσμα ἀργυρολογοῦσιν. Ἐσχάτως δέ, ἐν Φιλιππουπόλει, ἐπληθύνθησαν ὡς ἀκριδὲς.

2) Τ σ ι α μ ψ ῖ ρ ο, ἢ λ. τουρκ. = πνεύς, μ π ρ ο υ σ λ ι ἄ κ ι, ἢ λ. βουλγ. = μυρσίνη, β α ρ ἄ κ ι, ἢ λ. τουρκ. χρυσοῦν ἢ κερυσοφμένον φύλλον.

3) Τ σ ε λ ε μ π ῆ ς, ἢ λ. τουρκ. = εὐγενῆς κύριος, ζ α ρ ῖ φ η ς, ἢ λ. τουρκ. = εὐγενῆς, λεπτοκαμωμένος, χ α ζ ν α τ ἄ ρ ι ς, ἢ λ. τουρκ. ἐκ τοῦ χ α ζ ν ἔ (θησαυρὸς) = πλούσιος.

Γινηθήκη, βαφτίστηκη ἡ τοὺς οὐρανούς ἀπάνου,
πόψα θελεὶ νὰ κατεβῆ ἡ τῆς νικηλῆσιᾶς τὶς πόρτις
νὰ δικαιουκρίν' τ'ς ἁμαρτουλοὶ κι' ὅλοι τὶς κουλασμένοι κτλ.

Μετὰ τὸ πέρας τούτου ἦδον δι' ἕκαστον τῆς οἰκογενείας πρόσωπον
ἰδιαίτερον ἄσμα, ἦτοι εἰς νήπια, μαθητάς, ἠρραβωνισμένους, νεονύμφους,
ἀποθανόντας καὶ ἐν τέλει εἰς τοὺς οἰκοδεσπότας¹⁾). Μετὰ τὴν λῆξιν πάν-
των ἀνιστάμενοι ἔλεγον: «Ἔχουμι πὸ τοῦ Χριστοῦ μας τοὺν ἀφέντη ἕνα
βαρὺ κανίσχι' ὅπως τίμ.σι οὐ θιὸς τοῦ ἄλλας κι τοῦ ψουμι κι τᾶσπρα ἡ τῆ
Βινιτιά κι τοῦ φλουρί ἡ τῆ Δύσ', ἔτσι νὰ τιμήσων τὰ παλληκάρια μας τοὺν
Χριστό μας, τοὺν ἀφέντη εἰς χρόνους πολλοὺς, καλοὺς. Πάντα νὰ ἔχ' οὐ
ἀφέντης κι νὰ δίν' κι τῶρα κι τοῦ χρόνου. Πέτι παλληκάρια, ἀμήν». Μετὰ
ταῦτα ἠκολούθει τὸ φιλοδώρημα καὶ ἐν ψωμὶ χριστουγεννιάτικο μέχρι δύο
ὀκάδων.

Μετὰ τὴν ἐκ τῆς οἰκίας ἔξοδον ἴσταντο πρὸ τῆς αὐλείου θύρας καὶ
ἦδον διάφορα ἐρωτικὰ δίστιχα διὰ τὰς νεάνιδας ἢ σκωπτικὰ ἢ ἄλλα,
οἷον:

Σ αὐτὰ τὰ σπίτια τὰ ψηλὰ μὲ τὰ φτινὰ σανίδια²⁾

ποὺ κάθουντι οἱ ὄμορφις μὲ τὰ στινὰ τὰ φρυδία.

ἦ Μαύρ' εἰσι, μαύρη φαίνισι, μαύρη κι' ἡ φουρισιά σου
κι μαῦρα λουλούδια φύτρουσιν ἀπ' τὴ πουρπατησιά σου.

ἦ Π' ἀφιντικὸ κι' ἂν βγήκαμι, ἡ ἀρχοντικὸ θὰ πάμι'
θὰ πάμι ἡ τοὺν ἀφέντη μας τοὺν πουλυχρονημένου.

Τὰ κάλανδα παρετείνοντο μέχρι τῆς κρούσεως τῆς καμπάνας διὰ
τὴν ἀκολουθίαν τῶν Χριστουγέννων ἕνεκα τῶν ἀδομένων ἐν ἑκάστη οἰκίᾳ
πολλῶν ἁσμάτων καὶ ἰδίως ἐν τῇ τῆς καλῆς τινος τοῦ ὀμίλου τῶν τραγου-
διστῶν.

ε') *Οἱ Λαζαρίτσες*³⁾. Οὕτω ἕκαλοῦντο νεάνιδες, αἱ ὁποῖαι εὐπρεπῶς
καὶ εὐροτασίμως ἐνδεδυμένα καὶ ἀνθοστεφεῖς περιήρχοντο τὸ Σάββατον
τοῦ Λαζάρου καθ' ὀμίλους τὰς οἰκίας συγγενῶν καὶ φίλων καὶ ἦδον διὰ-

1) Ἐν τῇ προκειμένῃ συλλογῇ τοῦ Μιλτ. Λουλουδοπούλλου παρατίθενται τοιαῦτα 18, σελ. 23—37.

2) Τὰ λεπτὰ σανίδια, δηλ. τὰ ἐπεξεργασμένα.

3) Λ α ζ α ρ ί τ σ α, ὑποκορ. μικρὸς Λάζαρος. Τὸ ἔθιμον τοῦτο, ὅπερ εἶναι διαδεδομένον καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι μεταξὺ τῶν Ἀλβανογλώσσων καὶ συνοδεύεται ὑπ' ἁσμάτων Ἀλβανοελληνικῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν Λάζαρον,—ἔρδε Λάζαρε μεπερδὲ κτλ.—ὑπολαμβάνεται Βουλγαρικὸν καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀνεπτύχθη καὶ ἐκ ἀλλοεργήθη διὰ τοῦ σχολείου. Ὅμιλοι μαθητῶν, περιβεβλημένων ἐθνικῶς στολᾶς καὶ ἀνθοστεφῶν ὑπὸ τὴν ὄδηγιαν τῶν διδασκαλισσῶν τῶν περιέρχονταί τας

φορα ἕσματα ὀρχούμεναι. Τὰ εἰσπρατιτόμενα χρήματα διετίθεντο βραδύ-
τερον πρὸς εὐωχίαν. Τὰ ἕσματα οὐδὲν τὸ κοινὸν εἶχον πρὸς τὸν ἐκ νεκρῶν
ἀναστάντα Λάζαρον· τὰ κυριώτερα αὐτῶν ἦσαν δύο, τό :

Ἔνας καλὸς παλλήκαρος, ὄμμουρφου παλληκάρι
στολίσκι κι' ἀρματώθηκι κι πάει ν' ἀρραβουνιάση κτλ.

ἔνθα ἀκολουθεῖ ἡ περιγραφή τοῦ ἀμφισμοῦ τοῦ παλληκαριοῦ, καὶ τό :

Γραμματικὸς ἐκάθουνταν ς τοῦ ἀφιντικοῦ τὰμπάρι
κι κάθουνταν κι' ἀνέγνουνε,-χαρτὶ κι καλαμάρι-κτλ.

ἔνθα ἐκ τῆς πολλῆς ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς ζαλιζεται, χύνει τὴν μελά-
νην ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων του καὶ τὰ ρυπαίνει καὶ εἰς παράκλησίν του,
ὅπως τις τῶν γυναικῶν τὰ καθάριση πλύνουσα, προσήλθε μόνη ἡ καλὴ
του, ἡ ὁποία

βάνει τοῦ σάλιου τς σάπουνα, τοῦ δάκρυ της νερούτσο,
τῆ φλόγα τῆς καρδούλας της ἡλίου νὰ τὰ στιγνώξη¹).

§ 12 Ἡ ἐκ τῆς χρήσεως ξένων λέξεων ἐν τῇ γλώσσῃ ἢ διαλέκτῳ τινὶ
λαοῦ ἔξαγωγή πορίσματος περὶ τῆς ἐθνότητός του δὲν εἶναι ὀρθή. Ἀναν-
τιρρήτως ἡ γλῶσσα πρὸς τῇ βιολογίᾳ εἶναι τρανὸν τεκμήριον τῆς ἐθνό-
τητος, ἀλλ' αὕτη χαρακτηρίζεται κυρίως ἐκ τῶν καταληκτικῶν φαινομένων
καὶ ἐκ τῶν φθόγγων τῶν λέξεων, τ. ἔ. ἐκ τοῦ τυπικοῦ καὶ τοῦ φωνητικοῦ
αὐτῆς, πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῆς συντάξεως καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ λεξιλογίου της, ὅπερ
ἐνδέχεται νὰ περιέχη καὶ ξένας λέξεις, πολλὰς ἢ ὀλίγας, εἰσαχθείσας εἴτε
διὰ τῆς ἐπικοινωνίας καὶ τῶν συναλλαγῶν εἴτε διὰ τῆς ἐπιμειξίας μετ'
ἄλλων συνοίκων λαῶν εἴτε ἔνεκα ἐπιστημονικῆς καὶ λογοτεχνικῆς ἀνάγ-
κης, ἀλλὰ μεταπλασθείσας φθογγικῶς καὶ μορφολογικῶς. Τίς τῶν νεωτέ-

οικίας καὶ ἄδουσι διάφορα ἐθνικὰ καὶ λαϊκὰ ἕσματα καὶ χορεύουσι. Τὰ λαμβανό-
μενα φιλοδορήματα διατίθενται ὑπὲρ τῶν ἀπόρων μαθητῶν διὰ τὸ Πάσχα. Τὸ
ἔθιμον εὐχερηστεῖ καὶ παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς Ἀθιγγάνοις (ἀλήταις καὶ σκηνί-
ταις). Κατὰ τὴν ἐβδομάδα τοῦ Λαζάρου νεάνις Ἀθιγγανίς ἐνδεδυμένη ὡς νύμφη
μετὰ χειριδωτοῦ χιτῶνος καὶ ἀνθοστεφῆς περιερχοῖται τὰς οἰκίας τῆς πόλεως, περὶ
τῇ ὁποίᾳ κατασκηνοῦσιν Ἀθίγγανοι, καὶ χορεύει περιδινοῦσα διὰ τῶν χιτῶν μαν-
δήλια, ἐνῶ αἱ συνοδεύουσαι αὐτὴν δύο ἢ τρεῖς γυναῖκες ἄρουν ἀθιγγανιστὶ ἕσι, ἅ
τι ἀναφερόμενον εἰς τὸν Λάζαρον καὶ τὸ ἐπερχόμενον Πάσχα. Ἡ εἰς τὰς πόλεις
ἐμφάνις Ἀθιγγανίδων Λαζαρισῶν ἦτο προάγγελος τοῦ προσεγγίζοντος Πάσχα.
Οὐδαμῶς παράδοξον, ἂν οἱ Βούλγαροι παρέλαβον τὸ ἔθιμον ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων
διὰ τῶν περιπλανωμένων Ἀθιγγάνων (Κατσιβέλων).

1) Ἴδε Μιλιτ. Δουλοπούλλου, ἐνθ. ἀν. σελ. 194—195.

ρων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν δὲν ἔχει ξένας λέξεις καὶ δὴ εἰλημμένες ἐκ τοῦ ἀκενώτου τῶν ἀρχαίων κλασσικῶν γλωσσῶν, καίπερ νεκρῶν, ταμείου; Μήπως αὐτὴ ἡ νῦν Βουλγαρικὴ (Σλαυικὴ) γλῶσσα δὲν βροῖται Ἑλληνικῶν λέξεων, εἰσαχθεισῶν διὰ τῆς ἐπ' αἰῶνας μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπικοινωνίας καὶ συνοικίσεως τῶν Σλαβοβουλγάρων, ὡς προεορήθη, διὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ διὰ τῶν ἐπιστημῶν, ὡσαύτως δὲ καὶ Τουρκικῶν διὰ τῆς μετὰ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν μακροαῖωνα δουλείαν ἐπικοινωνίας; Οὐδεὶς ὅμως θὰ ἐτόλμα οὐδὲ εὐθυμολογῶν νὰ εἴπῃ ὅτι οἱ λαλοῦντες καὶ γράφοντες αὐτὴν νῦν Βούλγαροι εἶναι Ἑλληνικῆς ἢ Τουρκικῆς καταγωγῆς.

Ἡ τῶν Καρυῶτων Ἑλληνικὴ διάλεκτος ὑπήγετο, καθὼς ἡ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν, τῶν Στενιμαχιτῶν καὶ τῶν Φιλιππουπολιτῶν ἐν πολλοῖς εἰς τὸ βόρειον Ἑλληνικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα. Ταύτης κύρια χαρακτηριστικὰ ἦσαν: α') ἡ κῶφωσις τῶν φθόγγων *e* (ε, αι) εἰς *i* καὶ *o* (ο, ω) εἰς *u* (ου), ἡ ἀποβολὴ τῶν ἀτόνων *i* (ι, ει, οι, υ, η, υι) καὶ *u* (ου) πρὸ ἢ μετ' ἐπίτονον φθόγγον καὶ β') ἡ προφορὰ τοῦ *σ* ὡς δασέος *sch*, ἡ ψίλωσις τοῦ *θ* εἰς *τ* ἐν ὠρισμέναις θέσεσιν, ὁ κλειστός ὀδοντικός ἡχηρὸς φθόγγος *d* (νδ ἢ ντ) ἀντὶ τοῦ *δ*, ὁ κλειστός χειλικὸς *b* (μπ ἢ μβ) ἀντὶ τοῦ *β* ἐνιαχοῦ καὶ ἄλλα τινά, ὧν τὰ δεῦτερα ὁ συγγραφεὺς κρίνει ὡς παραφθορὰν κατ' ἐπίδρασιν τῆς πρόφῃν μητρικῆς τῶν γλώσσης τῆς Βουλγαρικῆς, καίπερ καὶ ταῦτα ἀνήκοντα εἰς τὸ αὐτὸ ἰδίωμα, εὐχρηστα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ, ὡς τεκμηριοῦται ἐξ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν.

Τὸ κατ' ἐξοχὴν ὅμως ἰδιαίξον ταύτης τῆς διαλέκτου χαρακτηριστικὸν ἦτο ἡ ἐν αὐτῇ χρῆσις ἀπὸ χρόνων παρ' ἰδεδομένων, δι' οὓς λόγους εἶπομεν, Τουρκικῶν καὶ Βουλγαρικῶν λέξεων, μορφολογικῶς ὅμως καὶ φθονγικῶς μεταπεπλασμένων, πλειόνων τῶν πρώτων (οἷον τζελεμπῆς, ἐφέντης, ζαρίφης, χιζνατάρις, τσιαμισίρι, βαράκι, μπαχτσές, ἰνάτι, ἄτι, ἀντέτι, ντένκι, σεμπέπι χαιίρι, τσεσμές, κασαμπᾶς, ντέρτι, ταβᾶς, σιτζίμι, ντουναναμᾶς, τζουμπές κτλ.) ἐλαχίστων δὲ τῶν δευτέρων (οἷον μπράτιμος, σεδάνκα, σουρβα, τσούκνα κτλ.). Εἶναι ἀληθὲς ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους αἱ Βουλγαρικαὶ λέξεις ἐπληθύνθησαν, ἀλλὰ τοῦτο ὄφειλετο εἰς τὴν ἀδήριτον καὶ ἀναπόφευκτον ἀνάγκην, γενόμενον παρὰ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ Ἑλλησιν. Ἡ σύγχρονος γενεὰ ἀπὸ τοῦ 1900 καὶ πρότερον ἔτι ἀγνοοῦσα Ἑλληνικὴν γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν καὶ γράφουσα καὶ ἀναγινώσκουσα μόνον βουλγαριστί, διότι ἐφοίτησε καὶ ἐξεπαιδεύθη ἀναγκαστῶς μόνον εἰς Βουλγαρικὰ σχολεῖα ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ 1924, ὁπότε μετενάστευσεν, ἄτε σὺν τῇ καταλύσει τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων καταλυθέντων ἅμα καὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, καὶ οἱ μετὰ Βουλγάρων συζήσαντες καὶ συμπονήσαντες ἐπὶ ἔτη ἐπίστρατοι μακρὰν τῶν οἰκογενειακῶν τῶν ἐστιῶν κατὰ τε τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καὶ τὸν διεθνήν εἰσῆγαγον πολλὰς Βουλγαρικὰς λέξεις

εἰς τὴν γλῶσσάν των¹⁾. Λέον δὲ νὰ μὴ λησιμονῆται ὅτι ἀπὸ τοῦ 1906 καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ δευτέρου Βαλκανικοῦ πολέμου (1913) ἀπεφεύγετο συστηματικῶς χάριν εἰρηνικῆς συμβιώσεως μετὰ τῶν Βουλγάρων καὶ ἡ δημοσία χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς, καταδιωκομένης ἀπηνῶς καὶ Ἀθιγγανικῆς μάλιστα ἀποκληθείσης!! (Tschiganski ezik²⁾). Ἐκ τούτου προῦλθε καὶ ἡ δυσχέρεια τῆς τῶν Καρνωτῶν συνεννοήσεως μετὰ τῶν ἄλλων ὁμαιμόνων των ἐν Ἑλλάδι, εἰ καὶ αὕτη δὲν θὰ ἦτο μεγαλυτέρα τῆς τῶν Ποντίων, τῶν Κιανκισίων, τῶν Καππαδοκῶν, τῶν Κυπρίων καὶ ἄλλων, ἐχόντων καὶ αὐτῶν τὰς διαλέκτους των μετὰ τῶν πολλῶν ξενισμῶν των.

Κατὰ ταῦτα ἡ τῶν Καρνωτῶν διάλεκτος εἶναι τοσοῦτον Ἑλληνικῆ, ὅσον καὶ ἡ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀνατολικῶν Θρακῶν³⁾

1) Ὅτιοι πάσαι σχεδὸν αἱ ἐπίσημοι λέξεις ἦσαν Βουλγαρικαὶ μεταπλοσθεῖσαι φθογικῶς καὶ μορφολογικῶς, ὅλον: μνίστρος (ὑπουργός), γενεράλος (στρατηγός), πολκόβνικος (συνταγματάρχης), τσάρος (βασιλεὺς), κνιάζος (ἡγεμών), ὄφριτσέρος (ἄξιωματικός), κρέτος (δήμαρχος), τσεχινόβνικος (ἐπάλληλος), πιαρός (γραμματεὺς), κπίρνικος (εἰσπράκτωρ φόρων), σιραζιάρος (ἀστυφύλαξ), πολιτία (ἀστυνομία), μίτνιτσα (τελωνεῖον), πρηγέκτας (νομάρχης), ὄνσχιτινά (δημορχεῖον), ἰζαβλένιε (δήλωσις) σφιντέτελσίβιο (πιστοποιητικόν), ποκάνα (κλησις), ρασίλνικος (δημόσιος ὑπηρέτης), Ἰνοπέκτορας (ἀπιθεωρητής) κτλ.

2) Ὁ ἀκροῦς μεμαρτύρηκε καὶ ἡ μαρτυρία αὐτοῦ ἀληθὴς ἐστὶ. Κατ' Ἀγγουστον τοῦ 1908 διεθέριζον ἐν τοῖς παρὰ τῇ Φιλιππουπόλει λουτροῖς τοῦ Χιοῦ. Ἐφοίτων πολλάκις εἰς τὸ ἐπὶ τῆς πλατείας καφενεῖον. Ἡμέραν τινὰ παρεκάθισα πλησίον τοῦ ὁμογενοῦς Λημητίου Μάρθα καπνεργοστασιάρχου, ὅστις ἐχαρτοπαίκτη μετὰ τοῦ γνωστοῦ μοι κρηματίου Ἀρμενίου Κιρκορὶκ καὶ τοῦ ἐν ἀποστρατεῖᾳ τότε διατελοῦντος ἀντιστρατήγου Νικ. Ἰβανῶφ, τέως διοικητοῦ τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει σώματος στρατοῦ καὶ εἶτα κατὰ τὸν δεύτερον Βαλκανικὸν πόλεμον διευθύνοντος τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Βουλγαρικῶν στρατευμάτων ἐναντίον ἡμῶν. Ὁ Μάρθας μὴ εὐνοοῦμενος ἐν τῷ παιγνιδίῳ ὑπὸ τῆς τύχης καὶ νευρικός ὢν ἐξεδήλου πολλάκις τὴν ἀγανάκτησίν του δι' Ἑλληνικῶν φράσεων. Ὁ στρατηγός, ὅστις κατενόει τὴν Ἑλληνικὴν, (ἡ σύζυγος αὐτοῦ εἶχε μητρικὴν γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν ὡς θυγάτηρ τοῦ ἐκ προγόνων ἐξηλληνισμένου Γεωργίου Στανταΐδου καὶ τῆς Ρωξάνδρας Γεωργίου Γκεμισγεοδάνη καὶ τρώφιμος τῶν Ζαριφειῶν διδασκαλειῶν) στενοχωρηθεὶς εἶπεν εἰς τὸν Μάρθαν ἐν θυμῷ: Ἐ μπάν Δημήτρι, δέν σοι εἶπα τοσάκις νὰ παύσης νὰ λαλῆς αὐτὴν τὴν Ἀθιγγανικὴν γλῶσσαν;— Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Ἰβανῶφ ἦτο ἐκ τῶν μᾶλλον μεμορφωμένων ἀξιωματικῶν τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Ἐκτοτε ὁσάκις ἀναγινώσκω λογατεχνήματα τῶν δ η μ ο τ ι κ ι σ τ ῶ ν καὶ μ α λ λ ι α ρ ῶ ν ἐνθυμοῦμαι τὸν χαρκατηριεὸν τοῦτον τῆς γλώσσης τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ διερωτῶμαι, μήτοι ὁ Βούλγαρος στρατηγός δὲν εἶχεν ὅλως ἄδικον!!

3) Ἡ τῶν Καρνωτῶν διάλεκτος ἦτο σχεδὸν καραπλησία τῇ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν κατὰ τε τὸ φωνητικὸν καὶ τὸ τυπικὸν αὐτῆς, πρβλ. καὶ τὴν παρ' ἀμφοτέροις αὐτοῖς μόνον ἐκ τῶν Θρακῶν εὐχρηστοῦσαν ὑποκοριστικὴν κατάληψιν—ο ὕ δι

καὶ ἡ τῶν ὑπερποντίων Ἑλλήνων τῶν διαζησάντων ἐπὶ αἰῶνας μακρὰν τῆς κυρίως Ἑλλάδος μεταξὺ ἀλλοφύλων καὶ ἀλλογλώσσων, ἐξ οὗ ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἐπὶ τουρκοκρατίας κατὰ τὸν Jirecek τριγλωσσία τῶν Μοναστηριωτῶν καὶ ἡ κατὰ τὸν συγγραφέα μέχρις ἐσχάτων τῶν Βογιαλικιωτῶν, οἵτινες οἰκοῦντες παρὰ τοῖς Τουρκοῖς μεθορίοις καὶ ἐπικοινωνοῦντες καὶ συναλλασσόμενοι μετὰ τῶν περιοίκων καὶ ὁμόρων Τούρκων ἐμάνθανον πρὸς τῇ Βουλγαρικῇ καὶ τὴν γλώσσαν αὐτῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ ἐπὶ τουρκοκρατίας τριγλωσσία αὕτη ἦτο κοινὸν κτῆμα καὶ τῶν Ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν, τῶν Στενιμαχιτῶν, τῶν Κουκλενωτῶν, ὡς συναλλασσομένων μετὰ τε τῶν περιοίκων καὶ συνοίκων Βουλγάρων καὶ Τούρκων, τῶν ὁποίων ἄλλως τε ἡ γλῶσσα ἦτο ἡ κυριαρχοῦσα ὡς ἐπίσημος καὶ ἀγοραία. Ἀλλὰ καὶ παρὰ πολλοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ἡ τριγλωσσία ἦτο συνήθης ἐν τῇ μεγάλῃ τότε Ὄθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἐν οἷς τόποις οὗτοι πρὸς τοῖς Τούρκοις συνῶκον καὶ μετ' ἄλλων ἀλλοφύλων.

§ 13. Ἐλθόμεν νῦν καὶ εἰς τὸ κυριώτατον τῶν περὶ τῆς Βουλγαρικῆς καταγωγῆς τῶν Καρυῶτων τεκμηρίων τοῦ συγγραφέως, τὴν βουλγαρωνυμίαν καὶ βουλγαρεπωνυμίαν τινῶν ἐξ αὐτῶν. Ἡ ἐκ τούτων κρίσις περὶ τῆς ἐθνότητός τινος εἶναι ἐπισφαλεστάτη ἄνευ ἄλλων ἀποδεικτικῶν καὶ δὴ ἐν ταῖς νῦν Βουλγαρικαῖς χώραις, ἐν αἷς Βούλγαροι καὶ Ἕλληνες συνέζησαν ἐπὶ αἰῶνας καὶ ὡς ὁμόδοξοι καὶ ἐκ τούτου καὶ ὡς ὁμογενεῖς, ὡς προερρήθη, συνεδέθησαν οὐ μόνον συγγενικῶς διὰ τῶν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας εὐλογουμένων ἐπιγαμιῶν, ἐξ ὧν προῆλθε κυρίως ὁ ἐξελληνισμὸς τῶν μὲν ἢ ὁ ἐκβουλγαρισμὸς τῶν δέ, ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς διὰ τῆς κομπαριᾶς πρὸς παγίωσιν τῶν πρὸς ἀλλήλους φιλικῶν καὶ συναλλακτικῶν σχέσεων. Ὅθεν ἐνδέχεται οἱ ὑπολαμβανόμενοι ὡς Βούλγαροι βουλγαρώνυμοι Ἕλληνες νὰ εἶναι γνησιώτατοι Ἕλληνες, ὡς καὶ τοῦναντίον οἱ ὡς Ἕλληνες ὑπολαμβανόμενοι ἑλληνώνυμοι Βούλγαροι νὰ εἶναι Βούλγαροι. Τοῦτο λίαν εὐεξήγητον, ἀλλ' ἀκατανόητον εἰς τὸν ἱστοριοδίφην συγγραφέα, εἰ καὶ οὗτος μνημονεύει μετὰ σαρκασμοῦ τινος δύο αὐταδέλφους Καρυώτας, ὧν ὁ μὲν βουλγαρώνυμος Πέγιος μετενάστευσεν ὡς γνήσιος Ἕλλην εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ δὲ ἑλληνώνυμος Σωκράτης παρέμεινεν ὡς Βούλγαρος ἐν Βουλγαρίᾳ.

Ἀρχαιόθεν παρὰ τε τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς ὕστερον ἐκχριστιανισθεῖ-

(μαθητούδι, φτερούδι, τουρκούδι, βασιλούδι, βουζούδι, ποντικούδι, πουλλούδι, νυφούδι, παιδοῦδι, κοριτσούδι). Δὲν εἶχεν ὁμως τὰς πολλὰς Τουρκικὰς λέξεις, ὡς ἡ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν. Διέφερε δὲ τῆς τῶν ἀνατολικῶν Θρακῶν, ἧτις ὑπήγετο μᾶλλον εἰς τὸ νότιον Ἑλληνικὸν ἰδίωμα, ὡς ἡ τῶν Σαρανταεκκλησιωτῶν, τῶν Σκοπητῶν, Κωστηγῶν καὶ ἄλλων.

σιν ὑπ' αὐτῶν Βουλγάρους ἐπεκράτησεν ἔθος ὃ μὲν πρωτότοκος παῖς πρὸς διαιώνισιν τῆς οἰκογενείας διὰ τῶν αὐτῶν ὀνομάτων νὰ λαμβάνῃ ἀείποτε τὸ ὄνομα τοῦ πρὸς πατρὸς πάππου, ἡ δὲ πρωτότοκος θυγάτηρ τὸ τῆς πρὸς μητρὸς μᾶμης, τὰ δὲ ὑστερότοκα τέκνα νὰ λαμβάνωσιν ὀνόματα συνήθως διαφόρων ἀμέσως συγγενῶν ἢ καὶ ἐξαντλουμένων αὐτῶν ὀνόματα τιθέμενα αὐτοῖς ὑπὸ τῶν ἀναδόχων ἄνευ προσυνηνοήσεως μετὰ τῶν γονέων. Ἐκ τούτου συνέβαινε τινες τῶν ὀνοματοθετουμένων ἀναδόχων νὰ δίδωσιν εἰς τοὺς ἀναδεκτοὺς των οἱ μὲν Ἑλληνας εἰς Βουλγάρους ἱστορικά Ἑλληνικά ὀνόματα, μὴ ἄπαντῶντα εἰς τὸ κοινὸν χριστιανικὸν ὀνοματολόγιον, οἱ δὲ Βούλγαροι εἰς Ἑλληνας Βουλγαρικά ὀνόματα προσφιλή καὶ συνήθη παρ' αὐτοῖς ἢ καὶ φερώνυμα ἁγίων ὑπὸ Βουλγαρικὸν τύπον ἐπὶ τὸ θωπευτικώτερον. Συνηθέστερον δὲ τοῦτο ἐγένετο παρ' αἷς Ἑλληνικαῖς οἰκογενείαις εἰσῆγετο Βούλγαρος γαμβρός, ἐξηλληνισμένος ἢ μὴ. Ἐπομένως καὶ παρὰ τοῖς Καρυώταις, παρ' οἷς τὴν ἐπιγαμίαν καὶ τὰς φιλικὰς καὶ συναλλακτικὰς σχέσεις ἐνίων Βουλγάρων συνοικησάντων καθ' ἑκάστους ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ πρῶίμως ἔνεκα τοῦ περιβάλλοντος ἐξηλληνισθέντων δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν, εἰσῆχθησαν Βουλγαρικά ὀνόματα, καταστάνα κληρονομικῶς οἰκογενειακά, ὅπως ἄλλαχού παρὰ Βουλγάρους Ἑλληνικά, μεταπλασθέντα ὡς εἰκὸς μορφολογικῶς καὶ φωνητικῶς κατὰ τοὺς γλωσσικὸς νόμους ἑκατέρων.

Καθὼς λοιπὸν σήμερον οὐδεὶς μὴδὲ τοῦ συγγραφέως ἐξαιρουμένου ἀμφισβητεῖ ἔνεκα τῶν προειρημένων τὴν ἐθνικὴν γνησιότητα τῶν ἑλληνογύμων Βουλγάρων *Κίμων* (Γεωργίεφ, πρωθυπουργοῦ), *Ἐδοστράτι* (Γκέσωφ, πρωθυπουργοῦ), *Ὀδυσσεὺς* (Συμεῶν μητροπολίτου Πρεσλαύας), *Πελοπίωνταφ*, (διευθυντοῦ βιβλιοθήκης Φιλιππουπόλεως), *Καλλιστράτ* (καθηγητοῦ), *Μιλτιάτη* (Βαλοῦζεφ καθηγητοῦ), *Περικλῆ* (Βαλτζῆεφ ἱατροῦ), *Λεωνίντα*, *Ἀριστείντη*, *Ντεμοστέν*, *Χαριλάϊ*, *Ξενοφῶν* καὶ λοιπῶν (πολιτευομένων, δημοσίων λειτουργῶν, διανοουμένων, ἐπιστημόνων, ἐμπόρων καὶ ἐπιτηδευματιῶν), ὧν τὰ ὀνόματα καθ' ἑκάστην παρελαύνουσιν ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν Βουλγαρικῶν ἐφημερίδων, οὕτω δέον νὰ μὴ γίνηται λόγος καὶ περὶ τῶν βουλγαρογύμων ἐνίων Καρυωτῶν *Πέριου*, *Στόγιου*, *Γκάνου*, *Βούλκου*, *Στοῖλου*, *Μήνκου* καὶ εἴ τινος ἄλλου¹⁾ Λέον τὰ πράγματα νὰ κρίνωνται ἀμερολήπτως διὰ τῶν αὐτῶν μέτρων καὶ σταθμῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἱστο-

2) Ἐν ἀντιγράφῳ κτιτορικῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ πλακὸς καιμένης κάτωθεν τῆς ἁγίας Τραπεζῆς τοῦ ἱεροῦ ἐν Κοβακλῆ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἀποσταλέντι πρὸς ἀνάγνωσιν εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Φιλιππουπόλεως Δ. Τσόνσεφ, μεαξὺ τῶν ὀνομάτων τῶν φιλοθρήσκων Ἑλλήνων κτιτόρων ἀνεγώμεν καὶ τινὰ Βουλγαρικά ἐξηλληνισμέγα τυπικῶς.

οικῆς ἐξελίξεως τῶν ἐν τῇ Βουλγαρικῇ χερσονήσῳ χριστιανικῶν λαῶν ¹⁾).

§ 14) Ὡσαύτως ἡ χρῆσις Βουλγαρικοῦ τινος ἄσματος καὶ ἐπιδῶν τινων παρ' ἐνίοις τῶν Καρυωτῶν, ὅλως ἀκατανοήτων αὐτοῖς ὡς ἑλληνοφώνοις μόνον, μαρτυρεῖ τὸ ἐπίσαικτον αὐτῶν ἄλλοθεν ἔνεκα τῆς μελωδίας των. Πόσοι σήμερον δὲν ἄδουσιν ἄσματα, ἐπιδούς καὶ μονωδίας ἐκ μελοδραμάτων ἐν ξέναις γλώσσαις, τὰς ὁποίας τελείως ἀγνοοῦσιν, ἐξέμαθον δὲ ταῦτα ἀκούσαντες, διότι ἡ μελωδία των ἤρσεν εἰς αὐτούς; Ἐγὼ αὐτὸς ἤκουσα κατὰ τοὺς μαθητικούς μου χρόνους Βουλγάρους ἀξιωματικούς, οὐδὲ γρῦ Ἑλληνικὸν ἐπισταμένους ἄδοντας Ἑλληνικὰ ἄσματα, ἅτινα ἐξέμαθον ἀκούοντες αὐτὰ ὑφ' Ἑλλήνων ἄδόμενα ἐν αἷς πόλεσιν ὑπηρετούν. Τοιαῦτα δὲ ἦσαν τὰ δημοφιλέστατα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ μελωδικὰ ἄσματα: «Ἐτίναξε τὴν ἀνθισμένη ἀμυγδαλιὰ μὲ τὰ χερῶν της». «Τώρα βγαίνει τὸ φεγγάρι ὑψηλὰς τὸν οὐρανό», «Μὲ ρόδα, μὲ τριαντάφυλλα στῶσέ μοι Χάρον μνήμα» καὶ εἴ τι ἄλλο. Τὴν ἀγνοίαν δὲ τῆς Ἑλληνικῆς ἐδήλου ἡ κακόηχος προφορὰ τῶν ἄδόντων αὐτὰ, προφερόντων τοὺς Ἑλληνικοὺς φθόγγους θ, γ καὶ δ βουλγαριστῶς ὡς τ, ς καὶ d. Ἐκ τούτου λοιπὸν δεόν νὰ εἰκασθῇ ὅτι οἱ ἄδοντες αὐτὰ Βούλγαροι ἦσαν Ἑλληνικῆς καταγωγῆς;

Ἄλλὰ καὶ τὰ παρατιθέμενα ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἄσματα οὔτε βίον αἰῶνων ἔχουσιν, ὥστε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι προήρχοντο ἐκ τῶν Βουλγάρων προγόνων τῶν Καρυωτῶν, μήπω ἐξελληνισθέντων οὔτε ἦτο δυνατόν τῶν Βουλγάρων Καρυωτῶν ἐξελληνισομένων σὺν τῷ χρόνῳ καὶ λαλοῦντων βαθμηδὸν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἄδόμενα ταῦτα ἐπὶ γενεάς νὰ παραμείνωσιν ὅλως ἀνεπίδραστα τῆς καινῆς των γλώσσης, νὰ μὴ προσλάβωσι δηλαδὴ Ἑλληνικὰς λέξεις καὶ φράσεις καὶ νὰ μὴ μεταπλασθῶσιν ἐνιαχοῦ μορφολογικῶς. Δημῶδη ἄσματα ἄδόμενα μέχρι ἐσχάτων ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ ἐμαρτύρουν πράγματι τὴν ἐξ Ἑλλήνων καταγωγὴν τῶν ἄδόντων αὐτὰ ἐξιταλισμένων²⁾, ὡς καὶ ἕτερα ἄδόμενα νῦν ἐν Ἑλλάδι μαρτυροῦσι τὴν ἐξ Ἀλβανῶν καταγωγὴν τῶν ἄδόντων αὐτὰ ἐξηλληνισμένων, ἀλλ' οὔτε τὰ πρῶτα εἶναι Ἑλληνικὰ οὔτε τὰ δευτέρα Ἀλβανικά· εἶναι Ἑλληνοϊταλικά καὶ Ἀλβανοελληνικά, κρᾶμά τι δηλαδὴ τῶν ἀντιμαχομένων γλωσσῶν, συντελεσθὲν ἐπὶ γενεάς τινὰς μέχρι τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἐτέρας τῶν γλωσσῶν. Οὕτω

1) Ἴδε, Μυρτ. Ἀποστολίδου, περὶ τῆς παρὰ Θρακοῦ ἑλληνιστικῆς βουλγαρονομίας καὶ τῆς παρὰ Θρακοβουλγάρους ἑλληνονομίας, ἐν τῷ Θρακικῷ ἀρχεῖῳ τόμ. Γ' ἔτ. 1937—38. Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλίππουπόλει ἑσαφίου τῶν ἀμπατζήδων, σελ. 172 καὶ ἐξῆς §§ 11 καὶ 12 καὶ ἐν τοῖς «Θρακοῖς», τόμ. Β'. ἔτ. 1929, Δύο ἐγγραφα ἐκ Φιλίππουπόλεως, σελ. 343 καὶ ἐξῆς.

2) Ἴδε καὶ R o h l s G. Vorbyzantinische Elemente in der unteritalienischen Gräzität, ἐν τῷ Byzant. Zeitschrift, τόμ. XXXVII, ἔτ. 1937, σελ. 42 κέξ.

Βουλγαροελληνικά θὰ ἔδει νὰ εἶναι καὶ τῶν Καρυωτῶν ταῦτα τὰ ἄσματα καὶ οὐχὶ καθαρὰ Βουλγαρικά, ἂν οἱ Καρυωταὶ ἦσαν ἀρχῆθεν Βούλγαροι καὶ ἐξηλληνίσθησαν σὺν τῷ χρόνῳ. Ἀναμφιβόλως ταῦτα εἰσῆχθησαν κατὰ τὸ μεσόχρονον (1906—1925), ἀπὸ τῆς καταλύσεως δηλ. τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων μέχρι τῆς μεταναστεύσεως τῶν Καρυωτῶν, ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίφρασιν τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐθνικοῦ σχολείου, τοῦ στρατῶνος καὶ τοῦ περιβάλλοντος, ὅπερ ὁ συγγραφεὺς οὐδαμῶς λαμβάνει ὑπ' ὄψιν.

Τὰ δημώδη τῶν Καρυωτῶν ἄσματα, προγονικὴ κληρονομία, ἦσαν πολλά, τῶν ὁποίων 111 εἶναι καταγεγραμμένα καὶ ἐκδεδομένα τῷ 1903 ἤδη ὑπὸ τοῦ φιλοτίμου διδασκάλου Μιλτ. Λουλουδοπούλλου ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ Συλλογῇ μετὰ 67 ἔρωτικῶν διστίχων¹⁾. Ἰδόντο δὲ ταῦτα κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων (κάλανδα), εἰς συμπόσια καὶ εὐωχίας (συμποσιακά), εἰς τοὺς χοροὺς (χορευτικά) καὶ κατὰ τὰς σεδάνκας ἐν ὑπαίθρῳ καὶ τὰς μιδζιὰς τὸν χειμῶνα παρὰ τῇ ἐστίᾳ (διάφορα). Πάντα ἦσαν κοινὰ παρὰ πᾶσι τοῖς Καρυώταις μετὰ τινων, ἐννοεῖται, παραλλαγῶν, πολλὰ δὲν διέφερον πολὺ τῶν ὑπὸ τῶν ἄλλων Θρακοελλήνων ἄδομένων, τινὰ δὲ ἦσαν καὶ πανελλήνια. Οὕτω τὰ κάλανδα ἦσαν παραλλαγαὶ τῶν ἀλλαχοῦ τῆς Θράκης ἄδομένων· τοπικῆς δὲ χροιάς φαίνονται μοι τὰ ἐν τῇ Συλλογῇ ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς: 25, 28, 29, 31, 32, 33, 35, 38, 40, 43, 47, 48, 49, 53, 57, 59, 72, 79, 83, 88, 93, 94, 97, 105, 106, πιθανῶς δὲ καὶ τινὰ ἄλλα· Θρακικὰ μετὰ παραλλαγῶν τὰ ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς: 26, 27, 39, 41, 45, 52, 54, 60, 61, 63, 70, 72, 73, 79, 80, 98, 100, 110, 111, καὶ πανελλήνια τὰ ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς: 21, 22, 30, 34, 36, 37, 44, 46, 50, 55, 56, 58, 64, 71, 81, 82, 85, 87, 91, 96, 97.

Στερεοελλαδικὰ τινὰ ὡς τὸ: ἡ κλέφτικη ζωὴ (30):

Ἄρρωσθησε, ξαρρῶσθησε ἡ φυλακὴ ὁ καημένος κλπ.

Φενγαῖτ' παιδιὰ νὰ φεύγοιμε, πάιμε ἡ τὴν Ἀλαμάννα,
ὁπού ναι κι' ἄλλοι ἀρχηγοί, εἶναι κι' ὁ Χατζηπέτρος,

καὶ: ὁ Κίτσος καὶ ἡ μάννα του (71):

Τοῦ Κίτσου ἡ μάννα κάθουνταν ἀντίκρου ἡ τὸ ποτάμι·
μὲ τὸ ποτάμι μάλωνε καὶ τὸ πετροβολοῦσε κλπ.

ὦσαύτως ἸΠπειρωτικὰ τινὰ ὡς τὸ: ἡ ὀλιγόπιστος Χριστιανὴ (34):

Οὐλοὶ ἡ τὰ κίστρο, ἀγάπησαν, οὐλοὶ μέσ ἡ τὰ χωριά,
ἀγάπησ' κι' ὁ Μεχμέτ-ἀγῆς μέσα ἡ τὰ Γιάννινα κλπ.

καὶ ὁ Τσάμβοϊδας (87):

1) Ἰδε: Μιλτ. Λουλουδοπούλλου, ἔνθα ἄνωτ. σελ. 23—114.

Τὸ παναγύρῳ ἦταν πολὺν κί ὁ τόπος ἦταν λίγος.
 Σαράντα δίπλων ὁ χορός, ἐξῆντα δυὸ τραπέζια.
 Κί ὄσ' ἤρχονταν σεμπέτευαν κί οὐλ' τὸ θεὸ δοξάζαν
 ὁ Τζάμβοϊδος νὰ μὴν ἐρθῆ, χαλάσ' τὸ παναγύρι κτλ. ¹⁾

δηλοῦσιν ὅτι μετηνέχθησαν ταῦτα ὑπὸ μετοίκων ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Θεσσαλίας καὶ ἐξ Ἡπειροῦ (Ἀρβανιτᾶδων).

Ῥοσιούτως τὸ ὑπὸ τοῦ Καβακλιώτου συμμαθητοῦ μου (1883 1887) ἐν τοῖς Ζαριφείοις τῆς Φιλιππουπόλεως διδασκαλείοις Χρήστου Νικολαΐδου Παπάζογλου ἀδόμενον, οὗ τὸ μέλος παραμένει μέχρι τοῦ νῦν ἀνεξίτηλον ἐν τῇ μνήμῃ μου :

Τσομπᾶνος ἐκαθόντανε γιὰ μωρὲ γιὰ
 ἐπάνω ς τὸ μανδρὶ του κτλ.

ὅπερ εἶχε Κουτσοβλαχικὴν ἐπὶ φῶδὸν ἀκατανόητον τοῖς πᾶσι, συνοδευομένην ὑπὸ ποιμενικῶν συριγμάτων, βελασμαμάτων, κωδωνοκρουσιῶν καὶ τὸ : ἡ ἄπιστος σύζυγος (64) :

Ἡ Παναγιώτης ἤλεγε

Μαριώ μ' θὰ πάγω ς τὰ χωριά, θὰ πάω ς τὰ κλεφτοχώρια,
 νὰ κᾶω ντέβερο τὰ χωριά, ντέβερο ²⁾ τὰ Βλαχοχώρια κτλ.

πιθανῶς μετεδόθησαν εἰς Καβακλῆ ὑπὸ συνοικισθέντων αὐτόθι ἑλληνιζόντων βλαχοποιμένων ἐκ Πίνδου Καρακατσανέων ἐπὶ τουρκοκρατίας, οἵτινες εἶναι ἴσως οἱ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως μνημονευόμενοι Βούλγαροι ἐκ Μακεδονίας ³⁾ !

Τὰ δὲ ἀναφερόμενα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, τὸ ἀνάθεμα (36) :

Νᾶμουν πουλλὶ νὰ πέταγα καὶ ς τὸν Μοριὰ νὰ πάγω
 νὰ πάω νὰ διῶ τὸν ντονανμᾶ ⁴⁾, πῶς πολεμοῦν καράβια
 κί ἓνα καράβι Ψαριανὸ μὲ τὰ χρυσά του κίόσκια κτλ.

καὶ ἡ ἀπαίτησις τοῦ καραβιοῦ (37) :

1) Τ σ ἄ μ β ο ἰ δ α ς = ὁ Τσάμης (Ἀλβανός) βοϊβόδας (ὄπλαρχηγός). — Σαράντα δίπλων, ὁ χορὸς = ἔκαμνε 40 στορφάς, ἦτο δηλ. ἐν τῇ ἀκμῇ του. — σ υ μ π ε τ ε ὑ ὼ , ἡ λ. τουρκικὴ ἐκ τοῦ σ ε μ π ε τ (δέησις, παράκλησις) = δέομαι, ἰκετεύω, παρακαλῶ,

2) Πιθανῶς ἡ λ. Κουτσοβλαχικῆ, ἡ φρ. κάμνω ντέβερο = διαπιστῶ, ἐξελέγχω, ἐπισκοπῶ.

3) Βλαχοποιμένες-Καρακατσανέοι, σκηνῖται, ἤρχοντο ἐκ Μακεδονίας καὶ βραδύτερον κατὰ τὸ θέρος εἰς τοὺς βοσκοτόπους τῶν Καρυωτῶν χάριν τῶν ποιμνίων των.

4) Ν τ ο ν α ν μ ᾶ ς , ἡ λ. τουρκικὴ = φωτοχυσία, στόλος φωταγωγοῦμενος.

Ἔνα μικρὸ καράβι μαζώνει τὰ πανιά,
 ἀνοίγει τὴν παντιέρα καὶ πόλεμο ζητᾷ.
 Ζητᾷ τὸν ἅγιο Τάφο καὶ τὴν ἅγια Σοφιά
 κα' ἀκόμα θὰ ζητήσῃ τὸν Πατριᾶρχη μας,
 ὁποῦ τὸν ἐκρεμάσαν γιὰ τὸ ἰνάτι τους κτλ.

δηλοῦσιν ὅτι μετενέχθησαν ὑπὸ προσφύγων ἐκ τῶν ἐπαναστατησάντων Ἑλληνικῶν μερῶν.

§ 15) Οἱ χοροὶ τῶν Καρυωτῶν δὲν ἦσαν Βουλγαρικοί, ἀλλ' Ἑλληνικοὶ ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Θρακισέλλησιν, πολλοὶ καὶ διάφοροι. Ὁ Jirecek, ὅστις εἰσῆλθεν εἰς τὸ Μέγα Μοναστήριον μετὰ μεσημβρίαν Κυριακῆς τινος πρὸ δύο γενεῶν καὶ εἶδε τοὺς νέους καὶ τὰς νεάνιδας συναγειρομένους εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς κόμης διὰ τὸν εἰθισμένον χορὸν, ὃν ἀναμφιβόλως θὰ παρηκολούθησεν ἐκ περιεργείας, οὐδὲν παραδίδει ἡμῖν περὶ τοῦ ἂν οὗτος ἦτο Ἑλληνικὸς ἢ Βουλγαρικὸς, πάντως ὅμως θὰ εὔρεν αὐτὸν οὐχὶ Βουλγαρικόν, διότι περὶ τοῦ ἀμφισμοῦ τῶν ἀνδρῶν, ὃν ἀμέσως περιγράφει, λέγει ὅτι ὁμοίαζε πρὸς τὸν Βουλγαρικόν. Ἐχορευέτο δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ὁ δημοφιλὴς τοῖς Βουλγάροις χορὸς, ἡ ριτινίτσα, καλούμενος ὅμως Βουλγαρικὸς. Ἰσως ἐκ τούτου αὐταπατώμενος ὁ συγγραφεὺς νομίζει ὅτι οἱ χοροὶ τῶν Καρυωτῶν ἦσαν Βουλγαρικοί!! Οἱ κυριώτεροι αὐτῶν ἦσαν α') ὁ Ἑλληνικὸς χορὸς ἢ Καστρινὸς (Ἐντίρνε χοροσοῦ—Ἀδριανουπολιτικὸς), β') ἡ Μηλιά, τριῶν εἰδῶν ἀναλόγως τῶν βημάτων ἐμπρὸς καὶ πλαγίως καὶ ὀπίσω, γ') ὁ τῶν ἀνθέων (τσιτσέκ χοροσοῦ), δ') ὁ συγκαθιστός (καρσιλαμάς), ὅστις ἐχορευέτο καὶ κατὰ τὴν πομπὴν τῶν γάμων ὑπὸ τοῦ σημαιοφόρου, ε') ὁ καλαματιανός, ς') ὁ τρελοχορὸς, παραπλήσιος σχεδὸν τοῦ Κρητικοῦ Πεντοζάλη. Ἐτελοῦντο δὲ κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν καὶ ἄλλην ἑορτὴν ἔν τινι πλατεῖᾳ τοῦ χωρίου ἢ ἔξωθι αὐτοῦ. Ἐκαστον ὅμως χωρίον εἶχε καὶ τὸν ἰδιαιτερόν του ἐπίσημον χορὸν καθ' ὥρισμένην τοῦ ἔτους ἑορτὴν, οὗτινος συμμετεῖχον προσερχόμενοι καὶ οἱ τῶν πέριξ Ἑλληνικῶν χωρίων, περιβεβλημένοι τὰς ποικίλας καὶ γραφικὰς τῶν στολᾶς. Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτο πανηγυρικὴ διὰ τὸ χωρίον. Συνωδεύοντο δὲ ἢ ὑπὸ χορευτικῶν ἁσμάτων ἢ ὑπὸ μουσικῶν ὀργάνων τῆς φιδρας (φλογέρας-αὐλοῦ), τῆς γκάδας (ἀσκαύλου), νταουλιῶν (τυμπάνων) καὶ βιολιῶν Ὡς δὲ ἐν τοῖς χοροῖς οὕτω καὶ κατὰ τὸν ἐκκλησιασμόν των καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους ἐπισκέψεις καὶ τοὺς γάμους ἐπεμελοῦντο ἀείποτε ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες τῆς ἑξωτερικῆς των εὐπρεποῦς παραστάσεως ἑξωραϊζόμενοι, εὐτρεπιζόμενοι καὶ ἐνδύόμενοι τὰ καλά των, τ. ἔ. τὴν ἑορτάσιμον στολὴν των ἐν ἀντιθέσει πρὸς

6) Ἐν τοῖς παρατιθεμένοις ἐν τῇ παραγράφῳ ταύτῃ ἁμασιαι, ὡς ἐπεισάκτοις, διαφυλάττω τὸ νότιον γλωσσικὸν ἰδίωμα των.

τοὺς περιοίκους των Βουλγάρους. Διεκρίνοντο δὲ διὰ τε τὸ εὐθυτενὲς τοῦ σώματος (κορμοστασιὰ) καὶ τὸ ὑπερήφανον καὶ μεγαλοπρεπὲς τοῦ βαδίσματος. Εἶχον συνείδησιν τῆς Ἑλληνικῆς των ἐθνότητος καὶ προσεπάθουν νὰ διακρίνονται τῶν Βουλγάρων.

Οἱ ἀπὸ τοῦ 1896 ἐπιζῶντες Ἀθηναῖοι καὶ παρεπιδημοῦντες τότε ἐν Ἀθήναις πολλαχόθεν Ἕλληνες θὰ ἐνθυμῶνται ἀκόμη ἀναμφιβόλως ὁμίλους περιέργως καὶ βαρέως ἀλλ' εὐπρεπῶς ἡμφιεσμένων ἀνδρῶν, περιφερομένους ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ ὑπὸ τὰς καυστικὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας ἀρχομένου τοῦ Μαΐου ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς τοῦ κλεινοῦ ἄστεος τόπους. Ὁ βαρὺς αὐτῶν ἐκ παχείας ἐρέας (ἀμπᾶ) ἀμφιεσμός μετ' ἐσωτερικῶν γουνωμάτων καὶ τὰ ὑψηλὰ ἡμισφαιροειδῆ ἐκ μαύρης δασυμάλλου προβειᾶς πηλήκια οἰνοὶ πρωτογόνων ἀνθρώπων καὶ τὰ πλατέα ἐρυθρᾶ ζωνάρια ἐδήλουν ἀνθρώπους κατελθόντας εἰς τὸ μεσημβρινὸν καὶ ἥπιον τῆς Ἑλλάδος κλίμα ἐξ ὑπερβορείων χειμερινῶν χωρῶν. Πάντες μετὰ περιεργείας παρετήρουν αὐτοὺς ἰστάμενοι καθ' ὁδὸν καὶ περιεργάζοντο οὐ μόνον τὸν παράδοξον καὶ ἄγνωστον ἀμφιεσμόν των εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρρενωπὰς καὶ ὠραίας φυσιογνωμίας των, διότι ἦσαν ἐκλεκτοὶ — ἕνας κ' ἕνας —, ὑψηλοί, εὐκορμοί, εὐρύστερνοι, μελάγχροι, μελανότριχες μετὰ προσώπων ὠσειδῶν καὶ κανονικῶν χαρακτηριστικῶν. Πολλοὶ ἠρώτων με, ἂν ἦσαν Ἕλληνες. Naί, ἦσαν οἱ Θρακοῦλλῆνες Καρυῶται, οἵτινες περὶ τοὺς τριάκοντα κατῆλθον ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ βουλευτοῦ των Χρήστου Νικολαΐδου Παπαζογλου, συνταξιώτου μου ἐν τοῖς Ζαριφείοις, πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς μητρὸς των Ἑλλάδος ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν πρώτων Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων· ἀλλὰ καθυστερήσαντος ἕνεκα βλάβης τοῦ εἰς ὃ ἐπέβησαν ἀτμοπλοίου ἐν τῷ λιμένι Πύργου κατέφθασαν εἰς Πειραιᾶ τὴν ἐπομένην τῆς λήξεως τῶν ἀγώνων 1).

1) Τοὺς ἔφερα, ἔλεγέ μοι ὁ φίλος ὁδηγός των, διὰ νὰ ἴδουν μὲ τὰ μάτια τους τὴν πατρίδα μας Ἑλλάδα, τὴν ὁποίαν ἡμέραν καὶ νύκτα ὄνειροπολοῦν. Δὲν προφθάσαμεν τοὺς ἀγῶνας, διότι ἐχάσαμεν τὸ προηγούμενον ἀτμόπλοιον· μᾶς παρουσίασαν πολλὰς δυσκολίας εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν διαβατηρίων, ὅτε εἶδον ὅτι ἡμεθεα τόσοι. Ἄλλως θὰ ἐφθάνομεν ἐδῶ τὴν μεγάλην Ἑβδομάδα. Δὲν πάμε καλὰ ἐκεῖ Μυρτίλε· ὁ ἐθνικός μας βίος ὄλονέν γίνεται δυσκολώτερος, ἀφ' οἴτου κατελύθη ἡ αὐτονομία. Μᾶς ἐπέβαλον τὴν διδασκαλίαν τῆς Βουλγαρικῆς εἰς τὰ σχολεῖά μας, μὲς κακομεταχειρίζονται εἰς τὸν στρατόν, μᾶς ὑβρίζουν οἱ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι, διότι δὲν ὀμιλοῦμεν Βουλγαρικά, μᾶς φορολογοῦν δυσαναλόγως. Ἄν ἦτο δυνατὸν νὰ πωλήσωμεν τὰ κτήματά μας καὶ νὰ ἔλθωμεν ὅλοι ἐδῶ καὶ νὰ ἐγκατασταθῶμεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Εἶμεθα ὅλοι γεωργοὶ καὶ φιλόπονοι καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ εὐδοκίμοῦσαμεν. Εἶναι ὅλοι οἱ ἀκόλουθοί μου κατενθουσιασμένοι ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ περιβάλλον. Ὁ εὐσεβὴς πόθος τοῦ ἀνδρός ἐπραγματοποιήθη μετὰ τριακονταετίαν. Καὶ ὁ στυλοβάτης οὗτος τῆς ἐθνικῆς ιδέας ἔκλεισε πρὸ πενταετίας γαλή-

Ἄλλὰ καὶ αὐταὶ τῶν Καρωτῶν αἱ δεισιδαιμονίαι, προλήψεις καὶ ἔξεις ἦσαν πανθορκικαί, οὐκ ὀλίγαι δὲ αὐτῶν καὶ πανελληνιοὶ ἂν πολλοὶ αὐτῶν, ἰδίως αἱ εἰς τὰ ἔργα καὶ τὸν τόπον ἰδιάζουσαι, ἦσαν κοιναὶ καὶ τοῖς Βουλγάροις, αὐτούσαι ἢ ἐξηλλαγμένοι, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι παρὰ τῶν Βουλγάρων παρελήφθησαν, ἀλλὰ τοῦναντίον. Ἀναγράφω μίαν : κατὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς παραμονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ συνεκρούοντο ἐν τῇ αὐτῇ ὕψ' ἐκάστου οἰκοδεσπότης διάφορα χάλκινα μαγειρικά καὶ ἐπιτραπέζια σκευὴ πρὸς ἐξαφανισμόν διὰ τῆς γοητείας ταύτης τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἔρπετων. Ἄλλ' ὁ ἐκφωνούμενος πολλάκις συμβολικὸς ἔξορκισμὸς : «φευγᾶτε φεΐδια καὶ ὀχιές, σήμερα εἶναι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ' χαρὰ στὴν οἰκουμένη ὅλη' οἱ Τοῦρκοι μὲ τὰ σπαθιά κ' ἡμεῖς οἱ Ρωμοὶ μὲ τὰ ταψιά» ¹⁾, δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, τὴν κηρυχθεῖσαν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ κατὰ τῶν Τούρκων ; καὶ δὲν ἐξεφράζετο οὕτω ἢ ἐνδόμυχος τῶν Καρωτῶν εὐχὴ πρὸς ὄλεθρον τῶν ἐξωπλισμένων Τούρκων «μὲ τὰ σπαθιά» διὰ τῶν μαγγανειῶν αὐτῶν ἀόπλων καὶ μὴ μετεχόντων τοῦ ἀγῶνος «μὲ τὰ ταψιά» ; ὅτι δὲ φεΐδια καὶ ὀχιές ἐκαλοῦντο συμβολικῶς οἱ Τοῦρκοι, διαπιστοῦται ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ αὐτοῦ ἔξορκισμοῦ παρὰ τοῖς Ἑλλησι Φιλιππουπολίταις, παρ' οἷς μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑπῆρχε τὸ αὐτὸ ἔθιμον, ἐν τῇ πόλει τῶν ὁποίων δὲν ὑπῆρχον ὄψεις, ἐξέλιπε δὲ ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει τῆς ἀπὸ τῶν Τούρκων.

Ὡσαύτως καὶ ἡ κοινὴ πρόληψις ὅτι διὰ τῆς ὑπερπηδήσεως πυρῶν ἀναπτομένων κατὰ τὰς ἐσπέρας ἐν τοῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς πλατείαις κατὰ τὸ ἔαρ προφυλάσσεται τις ἀπὸ τῶν ψύλλων καὶ ἄλλων ἐντόμων ἐκκολαπτομένων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἔχει τὴν ἀρχὴν Ἑλληνικὴν, ἂν κρίνη τις ἐκ τοῦ 62ου κανόνος τῆς πενθέκτης λεγομένης οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς συνελθούσης τῷ 691 ἐν Τρούλλῳ τοῦ Παλατίου, ἣτις πρὸς ταῖς ἄλλαις ἀπργορευτικαῖς διατάξεσιν περὶ ἐνίων ἐκ τῶν πολλῶν ἐθνικῶν ἐθίμων, τῶν παραμεινάντων παρὰ τοῖς ἐκχριστιανισθεῖσι Ρωμαίοις ἐκ τῆς εἰδωλολατρίας, ἀπηγόρευσε καὶ τὸ ἀνάπτειν πυρὰς κατὰ τὴν πρώτην

νιος καὶ εὐχαριστημένος τοὺς ὀφθαλμούς του εἰς τὸ Αἰγίνιον τῆς Αἰκατερίνης, ἀφοῦ εἶδε πάντας σχεδὸν τοὺς συγχωρίους του Καρωτῶτας ἐγκατασταθέντας ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ εὐημερήσαντας. Ἔστω ἐλαφρὸν τὸ Μακεδονικὸν χῶμα, τὸ καλύπτον τὰ ὄσα τοῦ καλοῦ τούτου Ἑλληνας.

1) Ἡ λ. Τουρκικὴ χάλκινον ἀβαθές μαγειρικὸν σκεῦος ἂν ἦτο μέγα τὸ σκεῦος, ἐλέγετο σινι καὶ ἐχρησιμοποιοεῖτο ὡς τράπεζα φαγητοῦ τιθέμενον ἐπὶ τρίποδος ἢ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, περὶ ὃ περιεκάθηντο σταυροποδητεῖ οἱ συντρώγοντες. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τοιούτων σκευῶν ἐξετίθετο καὶ ἡ προῖξ καὶ τὰ γαμήλια τοῦ γαμβροῦ εἰς τὴν νύμφην δῶρα, ὠνομάσθη καὶ ἡ τῆς προῖκος ἔκθεσις σινιὰ (τά).

τοῦ μηνῶς καὶ πρὸ τῶν ἐργαστηρίων καὶ τὸ πηδᾶν ὑπὲρ αὐτάς ¹⁾

Τινὲς τῶν προλήψεων τούτων, αἵτινες εἶναι κοιναὶ τοῖς Ἑλληνοθραξὶ συνεδυσάσθησαν μετ' ἀρχαίων Θρακοελληνικῶν ἐθίμων, οἶον : ἢ κατὰ τὴν δορτὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου σφαγὴ ἀμνοῦ, (κουρμπάν) ²⁾ εὐλογομένου ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ ἡ διανομὴ αὐτοῦ εἰς τοὺς γείτονας καὶ συγγενεῖς χάριν τῆς ὑγείας ἢ νοσοῦντος μέλους ἢ ὅλης τῆς οἰκογενείας, εἶναι αὐτὴ ἢ κατ' εὐχὴν γινομένη θυσία εἰς τὸν Θρακικὸν ἱερέα, οὐτινος ἡ λατρεία παρέμεινεν εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, εἰκονιζομένου ὑπὸ τῶν ἀγιογράφων ὡς ὁ ἱππεύς ³⁾. Ὡσαύτως ἡ πρόληψις ὅτι κατὰ τὰς βροντὰς καὶ ἀστραπὰς ὁ προφήτης Ἡλίας ὀχεῖται μετὰ τῆς τεθρίππου ἀμάξης του ἀνὰ τὸν οὐρανὸν καὶ φέρει τὴν βροχὴν εἰς τὴν γῆν «περιδιαβαζ' μετ' ἀμάξι τ'», ὅπως καὶ ἀπεικονίζεται, ὑπομιμνήσκει τὸν περὶ τοῦ Φοίβου-Ἡλίου καὶ τοῦ ἄρματός του μῦθον, ὡς καὶ τὸν τοῦ Φαέθωνος, ὃν κατεκεραύνωσεν ὁ Ζεὺς ⁴⁾. Ἀναμφιβόλως οὔτε οἱ ἀρχαῖοι Θρακῆες οὔτε οἱ Ἑλληνες παρέλαβον ταῦτα παρὰ τῶν Βουλγάρων, ἅτινα ἐκληροδότησαν εἰς τοὺς ἀπογόνους των, ἐν οἷς καὶ οἱ Καρυῶται ⁵⁾.

§ 16). Ὁ τῶν Καρυωτῶν ἀμφισμὸς ἐκ πρώτης ὄψεως ὑπελαμβάνετο πράγματι ὅμοιος πρὸς τὸν τῶν περιοίκων Βουλγάρων, ἀλλ' ἐν ταῖς λεπτομερείαις του διέφερον οὐσιωδῶς. Περὶ τῆς ἐν τῇ ὑποδέσει καὶ τῷ περιζώματι διαφορᾶς τῶν Μοναστηριωτῶν ποιεῖται λόγον καὶ ὁ Jirecek ¹⁾. Οἱ Καρυῶται ἔφερον ἐλαφρὰ ὑποδήματα εἶδους ξμβάδων (γεμενιὰ) συνήθη καὶ παρ' ἄλλοις Θρακοέλλησι καὶ λευκὰ μάλλινα περιπόδια (καλτσούνια), ἀνερχόμενα μέχρι τῶν γονάτων σχεδόν, ἐξ οὗ αἱ περισκελίδες των (σαλβάρια τουρκ. πουτούρια βουλγ.) δὲν κατήρχοντο στενούμενα μέχρι τῶν ἀστραγάλων, ὡς αἱ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες φέρουσι καὶ τὰ πατροπαράδοτα αὐτοῖς τσαρβούλια (servules=τσαρούχια) μετὰ περιειλημάτων περὶ τὰς κνήμας ἐκ προβειῶν ἢ ἐκ παχέων ἐξ ἐρέας (ἀμπᾶ) ρακῶν. Τὰ ζωνά-

1) Ἡ μελέτη τῶν ἀπαγορευτικῶν κανόνων ταύτης τῆς συνόδου διαφωτίζει ἡμᾶς περὶ πολλῶν Ἑλληνικῶν καὶ Ρωμαϊκῶν ἐθίμων, ἔξεων καὶ προλήψεων, αἵτινες παρέμειναν μέχρι τοῦ νῦν παρὰ τοῖς Θρακοέλλησι καὶ τοῖς Ἑλλήσιν ἐν γένει ἐξηλλαγμένοι πῶς ἢ μεταπεπλασμένοι. Ἴδε τινὰς τῶν καιόνων : Ἄ μ ἄ ν τ ο υ Κ., Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, Α'. σελ. 337.

2) Ἡ λ. τουρκικὴ=θυσία, πρβ. κ ο υ ρ μ π ἄ ν μ π α ἱ ρ ἄ μ=Πάσχα θυσίας.

3) Ἴδε, Μ υ ρ τ. Ἄ π ο σ τ ο λ ἰ δ ο υ, Ὁ Θεῶς ἱππεὺς ἢ ὁ Κύριος Ἡρως, ἐν τῷ Θρακικῷ ἀρχεῖῳ, τόμ. ΣΤ'. ἔτ. 1939—40, σελ. 16 § 8.

4) Ἴδε Ὁ β ἰ δ ἰ ο υ, Μεταμορφώσεις, Βιβλ. I, 748—779 καὶ II, 1—366.

5) Περὶ τῶν προλήψεων, δεισιδαιμονιῶν καὶ ἔξεων τῶν Καρυωτῶν ἴδε Μ ἰ λ τ. Λ ο υ λ ο υ δ ο π ο ὑ λ λ ο υ ἔνθα ἀνωτ. σελ. 127—142.

6) J i r e c e k - A r g h y r o w, ἔνθα ἀνωτ. σελ. 699.

ρια αὐτῶν ἦσαν ἐρυθρᾶ, πλατέα καὶ μακρὰ μετὰ λευκῶν γραμμῶν κατὰ τὰ δύο ἄκρα των, ἅτινα περιεζώννυντο περισφιγγοντες τὴν ὀσφύν, ὥστε νὰ φαίνωνται ἔχοντες *δαχτυλιδένια μέση*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Βουλγάρους, τῶν ὁποίων ἦσαν βραχέα καὶ στενότερα καὶ χρώματος βαθυτέρου (βυσσινού), ἐφ' ὧν προσέθετον περιζωννύμενοι καὶ δερμάτινον λωρίον διακόσμητον διὰ ὄρειχαλκίων κομβίων. Ὡσαύτως τὸ ἐσωκάρδιον αὐτῶν (γιλέκι) ἦτο περικέντητον διὰ λεπτοῦ σειρητίου (γυίτανίου) μετὰ μεγάλης φιλοκαλίας, ἐνῶ τὸ τῶν περιόικων Βουλγάρων ἦτο ἀπλοῦν καὶ ἀτεχνές (χονδροκαμωμένον). Παρεμφερῆ ἦσαν ὁ ἕξ ἐρέας (ἰμπᾶ) βαθέος κίανου χρώματος μετ' ἐσωτερικῶν γουνωμάτων μαύρων ἐπενδύτης (κάπα) καὶ τὰ πηλήγια (καλπᾶκια τουρκ. γκοῦγκλες βουλγ.), ἐν μέρει δὲ καὶ οἱ χιτῶνες (ὑποκάμισα) μετ' ἐρυθρῶν περικεντημάτων.

Ὁ γυναικεῖος ὅμως ἀμφιεσμός καὶ ἡ διακόσμησις ἐν γένει ἦτο ὅλως διάφορος. Αἱ *τσουῦνκαι*¹⁾ (τσουκμάνια βουλγ.), ποδήρη ἱμάτια μάλλινα μαῦρα φερόμενα ἐπὶ τοῦ λευκοῦ μαλλίνου χιτῶνος ὡσαύτως ποδήρους, ἦσαν κεντηταὶ διὰ μετᾶξης καὶ χιανδρῶν μετὰ μεγάλης τέχνης καὶ πολλῆς ἐπιτηδειότητος, ἰδίως δὲ τὸ ὀλλίγον ἄνωθεν τοῦ ποδογύρου μέρος καλούμενον *κινάρια*²⁾, ἅτινα συχνάκις εἶχον ποικίλαματα προκαλοῦντα τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν λεπτότητα τῆς τέχνης, ἐνῶ αἱ τῶν Βουλγαρίδων ἔστεροῦντο παντὸς διακόσμου. Τὰ *ζωνάρια* ἦσαν μεταξωτά, ὑφασμένα κατ' οἶκον σ τὸν ἀργαλειό, καὶ διακέντητα ἀπαρμιίλλως, ἐπὶ τῶν ὁποίων αἱ νεάνιδες καὶ αἱ νύμφαι ἔφερον κατὰ τὰς ἐορτὰς καὶ ἀργυρᾶς ζῶνας, ἐνῶ τὰ τῶν Βουλγαρίδων ἦσαν μάλλινα καὶ χονδροειδῆ. Τὰ κρήδεμνα, τ.ἔ. τὰ τῆς κεφαλῆς καλύμματα, ἦσαν ὅλως διάφορα τῶν τῶν Βουλγαρίδων, ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ τῶν Καρακατσανίδων· ἀπετελοῦντο ἐκ φεσίου πεπατημένου κατὰ τὴν κορυφὴν καὶ περιβαλλομένου διὰ λαχουρίου συνήθως (τσιμπέρι) καὶ ἐκοσμοῦντο διὰ χρυσῶν νομισμάτων, μεγάλων καὶ μικρῶν, (φλουράκια) ἐρραμένων ἐπὶ τοῦ φεσίου καθ' ἀπλήν ἢ διπλήν σειράν· ἐν θέρει δὲ κατὰ τὰς καθημερινὰς ἦσαν λευκὰ μανδήλια, κεντητὰ μετὰ μεγάλης φιλοκαλίας καὶ τέχνης. Ἰδίως δὲ τὸ γαμήλιον τῆς νύμφης μανδήλιον, ἢ καλύπτρα, λινούν, ἦτο θαῦμα ἰδέσθαι κατὰ τὸ κέντημα.

Ἄλλὰ καὶ τὰ κοσμήματα τῶν Καρτυτίδων ἦσαν ὅλως διάφορα τῶν τῶν Βουλγαρίδων. Ταῦτα ἦσαν περιδέρια—ὄρμαθοὶ ἐκ χρυσῶν νομισμάτων, κωνσταντινάτων καὶ μαχμουδιέδων, —σταυροὶ χρυσοὶ ἢ ἀργυροὶ ἑξαετώμενοι διὰ λεπτῆς ἀλύσεως ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ εἰς τὸ στῆθος, ἐνώτια (σκου-

1) Ἡ λ. Βουλγαρικὴ ἐκ τοῦ ρήμ. τ σ ο ὕ κ ν ι α = ἐλίσσω, περιστρέφω, σ τ ρ ἰ φ ω.

2) Κ ι ν ἄ ρ ι, ἢ λ. Τουρκικὴ = ὤα, περιθώριον.

λαρίκια), ψέλλια (βραχιόλια), δακτυλίδια καὶ κεφαλοκαρφίδες (καρφίτσες), πάντα χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς τῶν οἰκογενειῶν καταστάσεως, παραγγελλόμενα εἰς χρυσοχόους, ἅτινα μετὰ τοῦ ἱματισμοῦ καὶ ἀμφιεσμοῦ τῆς νύμφης ἀπετέλουν τὴν προίκα αὐτῆς μὴ εἰδισμένου τοῦ τραχώματος (χρηματικῆς προίκος). Ὁ ὄλος τῶν περιοίκων Βουλγαρίδων διάκοσμος ἦτο συνήθως ἡ ζώνη (κουλάκι) κομβουμένη ἔμπροσθεν διὰ δύο μεταλλίνων πλακῶν μετὰ γλυφῶν ἐνίοτε καὶ αἱ ἐξαρτώμεναι ἐξ αὐτῆς ἐκατέρωθεν καὶ μέχρι τῶν ἀστραγάλων ἐξικνούμεναι δύο ταινίαι, ἐφ' ὧν ἦσαν ἐρραμμένα εὐτελεῖ τινα Τουρκικὰ νομίσματα τριάκια καὶ δυάρια καὶ γόσια, ἅτινα κατὰ τὸ βάδισμά των συνεκροτοῦντο καὶ ἐποίουν θόρυβον, ἰδίως ὅτε ἐτύγχανε νὰ συμβαδίζωσι πολλάι ¹⁾.

Ἄλλ' ὁ ἀμφιεσμός καὶ ἱματισμός οὐδαμοῦ καὶ οὐδέποτε εἶναι σταθερός, μεταβαλλόμενος ἐν βραχεῖ χρόνῳ διαστήματι καὶ συχνάκις ἀναλόγως τῶν βιοτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀναγκῶν καὶ ἄλλων αἰτιῶν. Ὁ μεσαιωνικὸς ἐν Θράκῃ ἔνεκα τοῦ ὑπὸ τοὺς Τούρκους νέου πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθεστῶτος πρώιμως μετεβλήθη καὶ πολλὰς σὺν τῷ χρόνῳ φάσεις ἔλαβεν. Οὕτως οἱ Καρυῶται μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἔφερον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς *σερβέτιαν* ²⁾, τ. ἔ. φέσιον περιθεόμενον ὑπὸ μαύρης ὀθόνης, ἀντικατέστησαν δ' αὐτὴν διὰ τῆς Βουλγαρικῆς *γκούγκλας* (καλπακίου) κατ' ἐπιταγὴν τῶν Τούρκων ³⁾. Τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος ἔφερον πάνινον ἐσώβρακον στενὸν μετὰ περικνημίδων, χιτῶνα κατερχόμενον δίκην φουστανέλλας καὶ λευκὸν ἐπενδύτην «τσιπούνη» μετὰ μικρῶν χειρῶν μέχρι τοῦ ἀγκῶνος καὶ ἔμπροσθεν ἐπὶ τοῦ στήθους ἀνοικτόν. Τὸν δὲ χειμῶνα ἄνωθεν τοῦ ἐσωβράκου ἔφερον μάλλινον περισκελίδα στενὴν καὶ ἐπενδύτην προσομοιάζοντα τῷ τῶν Καρακατσάνων καὶ καλούμενον ὡς παρ' ἐκείνοις *κάπα*. Ὁ παλαιότερος ἀνδρικός ἀμφιεσμός μᾶλλον παρεμφε-

1) Μετὰ τοὺς πολέμους βελτιωθεῖσης τῆς οἰκονομικῆς τῶν ἀγροτῶν καταστάσεως μετεβλήθη ὁ βίος αὐτῶν ἐν γένει. Ὅθεν ἤρξαντο ἐνδεδυμένοι εὐπρεπέστερον καὶ πολυτιμότερον καὶ ζῶντες ἀνθρωπινότερον.

2) Πιθανῶς ἐκ τοῦ *serviette* ἔνεκα τῆς περιθεούσης τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ὀθόνης.

3) Οὕτω οἱ παρὰ τῇ Ροδόπῃ οἰκοῦντες Ἕλληνες Κουκλενιώται, οἵτινες ἦσαν ἔποικοι τῶν Φιλιππουπολιτῶν συνοικίσαντες τὸ χωρίον των πρὸς εὐκολοιτέραν τῶν ἀμπελώνων των καλλιέργειαν κατὰ τοὺς πρώτους κινδυνώδεις τῆς Τουρκοκρατίας χρόνους, ἀπέβαλον τὸν ἀμφιεσμὸν των καὶ ἀπεδέξαντο τὸν τῶν γειτόνων των Βουλγάρων χωρικῶν κα ἄ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769, ὅπως ἀποφύγωσι τὰς γενομένας τότε ὑπὸ τῶν Τούρκων καταδιώξεως τῶν Φιλιππουπολιτῶν, μεθ' ὧν ἤθελον ν' ἀποδειξοῖν ὅτι οὐδεμίαν συγγένειαν εἶχον. Ἐκτοτε δ' ἔφερον καὶ αὐτοί, ὡς οἱ Καρυῶται, τὰ μεγάλα ἐκ δασυμᾶλλον προβειῶν τῆς κεφαλῆς καλύμματα. Ἴδε, Μ υ ρ τ. Ἄ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, περὶ Κουκλένης ἐν τῷ Θρακικῷ ἀρχεῖῳ, τόμ. Β'. ἔτ. 1935—36, σελ. 6 § 2.

ρῆς πρὸς τὸν τῶν νοτίων Ἑλλήνων φαίνεται ὅτι ἐτροποποιήθη καὶ κατ' ἐπίδρασιν ἐννοεῖται τοῦ τῶν Βουλγάρων καὶ Τούρκων σὺν τῷ χρόνῳ ἐπὶ τὸ προσφύεστερον διὰ τὰ γεωργικὰ ἔργα των, ἅμα δὲ καὶ διὰ κλιματικούς καὶ οἰκονομικούς λόγους. Διαπιστοὶ δὲ τὴν ἐγκατάστασιν μετοίκων ἐκ Θεσσαλίας, Ἡπείρου καὶ νοτίου Μακεδονίας, ἐνισχυσάντων τὸν ἰθαγενῆ πληθυσμὸν ἐπὶ τουρκοκρατίας¹).

§ 17) Ὁ συγγραφεὺς καίπερ ἑλληνομαθῆς σφίλλεται δεινῶς ὑπολαμβάνων ὅτι τὸ ἐπίθετον *Karwites* εὐχρηστοῦν καὶ παρὰ τοῖς Βουλγάροις (Καριότι) εἶναι ἰδιότητος σημαντικόν, προελθὸν ἐκ τοῦ ὅτι οὗτοι ἐποιούνητο προμηθείας καρύων ἢ παρεῖχον κάρνα ὡς φόρον εἰς τὴν αὐτὴν τῶν Σουλτάνων. Ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει, ἐπειδὴ συνηλλάσσοντο οὕτως εἰπεῖν διὰ καρύων καὶ ἡσχολοῦντο περὶ αὐτὰ, θὰ ἔδει νὰ ἐπονομασθῶσι *Karw-dades*, (πρὸβλ. κρομμυδάς, πρασᾶς, ξυλάς, φιστικᾶς, ἄλευράς, κρασᾶς κτλ.) ἢ βέλτιον Τουρκιστὶ *Τζιβτζῆδες* ἢ *Κοσλοπιτζῆδες* καὶ Βουλγαριστὶ Ὀρεχόβσκοι, ἀφοῦ μάλιστα ἦσαν Βούλγαροι κατὰ τὸν χρόνον τῆς προσωνυμίας των αὐτοὶ τε καὶ οἱ περιόικοι κατὰ τὸν συγγραφέα. *Karwites* εἶναι τοπωνυμικόν, ὡς προερρήθη, ἐπίθετον τῶν κατοίκων τῶν *Karwōn* καὶ συνεκδοχικῶς καὶ τῶν περιόικων των Ἑλλήνων (πρὸβλ. Στενιμαχιῶται, Βοδενιῶται, Κουκλενιῶται, Σαρανταεκκλησιῶται, Βολιῶται κτλ.). Μόνη ἢ Ἑλληνικὴ αὕτη τῶν *Karwōtōn* πάντων προσωνυμία, παραμείνασα ἀπ' αἰῶνων καὶ παρὰ τοῖς περιόικοις Βουλγάροις, ἀγνοοῦσι τὴν σημασίαν αὐτῆς καὶ νομίζουσιν αὐτὴν τοπωνυμικὴν, ὡς καὶ εἶναι, ἀρκεῖ ν' ἀποδείξῃ τὴν Ἑλληνικὴν καταγωγὴν αὐτῶν.

§ 18. Ὡσαύτως δὲν εἶναι ἀληθῆς ἡ διίσχυρισις τοῦ συγγραφέως ὅτι ὅλη ἡ νοτιοανατολικὴ Θράκη ὤκειτο ὑπὸ Βουλγάρων καὶ ἐγκατελείφθη ὑπ' αὐτῶν πρὸ αἰῶνος, διότι οὗτοι ἐπαναστατήσαντες (!) κατὰ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δίβιτις προέλασιν τῶν Ρώσων εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ φοβηθέντες μέλλοντα ἀντίποινα καὶ ἀντεκδικήσεις ἠκολούθησαν κατὰ μυριάδας τὸν ἀποχωρήσαντα Ρωσικὸν στρατὸν (1829) καὶ ἐγκατέστησαν ἐν Βησσαραβία. Οὐδεμία τότε ἐν Θράκῃ ἐγένετο τῶν Χριστιανῶν ἐπανάστασις κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἀπλῶς βιοπραγία ἔνεκα τοῦ ἀσπόνδου μίσους αὐτῶν ἐπὶ τῇ νομισθείσῃ ὀριστικῇ ἀπὸ τῆς τυραννίας ἀπελευθερώσει, κινήσασαι τὴν ἀγανάκτησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ, εἰπόντος εἰς τὸν Βούλγαρον ἀξιωματικὸν τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ Μαμάρσεφ ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν ἦσαν ἀκόμη ὄριμοι πρὸς ἐλευθερίαν.

1) Ἴδε καὶ *J i g e s e k - A r g h y r o w*, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 755.—Καὶ παρὰ ταῖς Μέτραις τῆς ἐπαρχίας Σηλυβρίας ὑπῆρχε τὸ Ἑλληνικὸν χωρίον *Ν ε ο χ ῶ ρ ι ο ν*, ἀποικία τῶν *Karwōtōn*.

Τῶν μεταναστευσάντων τότε Βουλγάρων οἱ πλεῖστοι ἦσαν ἐκ τῆς περιφερείας Σελύμνου, ὅπου ἐγένοντο αἱ κατὰ τῶν συνοίκων Τούρκων ὑπὸ τῶν Βουλγάσων κακώσεις, ἠκολούθησαν ὁμῶς τὸν Ρωσικὸν στρατὸν καὶ οὐκ ὀλίγοι Ἕλληνες ἀπὸ τῶν ὀρέων τῆς Στράντζης καὶ τῶν παραθαλασσιῶν, οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ ἐν τῇ Ρωσίᾳ ἐξεσλαυίσθησαν. Μεταξὺ τούτων ἦσαν καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Ἑλληνικοῦ χωρίου παρὰ τῷ Ἄετῷ Σταχοχώρῳ, (τουρκ. Οὐροῦμ-ἐνίκιοι), συνοικισθέντος ὑπὸ Καρυωτῶν, οἵτινες δις πρότερον κακοπαθήσαντες ὑπὸ τῶν Κυρτζαλῆδων ληστῶν εὗρον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν γενέτειράν των. Ἐκ τῶν 500 οἰκογενειῶν, ἃς ἠρίθμει τότε, ἀπέμειναν μόνον τρεῖς, αἵτινες ὡς πυρὴν συνεκέντρωσαν ὕστερον καὶ ἄλλας καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτονομακοῦ καθεστῶτος ἠριθμοῦντο 158. Οἱ κάτοικοι τῆς νοτιοανατολικῆς Θράκης ἦσαν ἀνεκάθεν Ἕλληνες καὶ παρέμειναν μέχρι τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταναστεύσεως των κατὰ τὴν συνθήκην Ἕλληνες, ἀφομοίωσαντες προίμως τοὺς ἐπελθόντας εἰς τὴν χώραν των ὀλίγους Σλαυοβουλγάρους. Τοῦτο διαπιστοῦται οὐ μόνον ἐκ τῶν ἐπισήμων στατιστικῶν καὶ τῶν ὁδοπορικῶν σημειώσεων, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν τοπωνυμίων, ὄντων Ἑλληνικῶν, πλὴν ἐλαχίστων Σλαυικῶν, ἐκ τῆς γλώσσης, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἁσμάτων. Οἱ ἐπὶ τῆς Στράντζης ὀλίγοι Βούλγαροι κατήλθον εἰς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ μετὰ τοὺς τελευταίους πολέμους ἐπανήλθον εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Ὅθεν οἱ ἐκ Στράντζης νῦν ἐν Ἑλλάδι ζῶντες Σγοῦροι, Μπινμπεηλῆδες καὶ ἄλλοι, οὓς μνημονεῦει ὁ συγγραφεὺς, εἶναι ἐκ προγόνων γνήσιοι Ἕλληνες· ἂν δὲ ζῶσι σήμερον ἐν Βουλγαρίᾳ συγγενεῖς αὐτῶν συνεπώνυμοι Βούλγαροι — Σγουτονί, Βινβεϊλονί κτλ., ἀπόγονοι τῶν πρὸ αἰῶνος εἰς Ρωσίαν μεταναστευσάντων, ἐν οἷς συγκαταριθμεῖται καὶ ὁ Βούλγαρος ἥρως Καρατζᾶς, τοῦτο σημαίνει ὅτι οὗτοι ὡς καὶ ἄλλοι ἐξεσλαυίσθησαν ἢ ὅτι οἱ πρόγονοί των οἱ μεταναστεύσαντες ἦσαν συγγενεῖς τῶν ὁμωνύμων Ἑλλήνων δι' ἐπιγαμιῶν. Ἄν οἱ Σγοῦροι καὶ οἱ ἄλλοι εἶναι Βούλγαροι, διατὶ δὲν κατέφυγον καὶ αὐτοὶ ὡς οἱ ὁμόφυλοί των εἰς τὴν πλησίον Βουλγαρίαν, ἀλλὰ κατέφυγον εἰς τὴν μακρὰν κειμένην Ἑλλάδα διανύοντες ἐν κακουχίαις ἑκατοντάδων χιλιομέτρων ὁδόν; Καὶ πῶς οὗτοι ἔχοντες Βουλγαρικὴν γλῶσσαν καὶ συνείδησιν θὰ παρουσιαζόντο ὡς Ἕλληνες εἰς τὴν Ἑλλάδα ;

Κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἑτεροφύλων πληθυσμῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μεταξὺ Βουλγαρίας καὶ Ἑλλάδος γνωστῆς συνθήκης παρέμειναν ἐν μὲν τῇ Βουλγαρίᾳ Ἕλληνες συγγενεῖς τῶν μεταναστευσάντων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι (Θράκη καὶ Μακεδονία) Βούλγαροι συγγενεῖς τῶν μεταναστευσάντων εἰς τὴν Βουλγαρίαν, οἵτινες ἀλληλογραφοῦσι τακτικῶς. Τοὺς πρώτους ἀναμένει, εἰ μὴ ἐγένετο ἤδη, ἄφευκτος ἐκβουλγαρισμὸς καὶ τοὺς δευ-

τέρους ἑξελληνισμὸς ὑπὸ τὸ ἐπικρατοῦν νῦν ἐν τοῖς κράτεσι πνεῦμα τῆς ὁμογενείας. Θὰ εἶναι λοιπὸν δίκαιον καὶ ὀρθὸν μετὰ μίαν ἢ δύο γενεὰς ἐκ μὲν τῶν ἐν Βουλγαρία ἐκβουλγαρισθέντων Ἑλλήνων νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς ἐθνότητος τῶν ἐν Ἑλλάδι συγγενῶν των καὶ ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἑξελληνισθέντων Βουλγάρων περὶ τῆς ἐθνότητος τῶν ἐν Βουλγαρία συγγενῶν των προσάγοντες τεκμήρια τὰς ἐπιστολάς των; Οὔτε ὁ ἐκβουλγαρισμὸς τῶν μὲν οὔτε ὁ ἑξελληνισμὸς τῶν δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ λαμβάνωνται ὡς τεκμήρια τῆς ἐθνότητος τῶν συγγενῶν των. Ὁ γράφων ταῦτα, ὡς καὶ ἄλλοι ἐκ τῆς νῦν Βουλγαρίας καταγόμενοι, ἔχει ἐν Φιλιππουπόλει καὶ Στενιμάχῳ συγγενεῖς, ἀνεψιούς ἐπὶ γυναικὶ καὶ δευτέρους ἑξαδέλφους μητρῶθεν, καταγομένους ἐξ ἀκραιφνῶν Ἑλλήνων γονέων καὶ προγόνων, ἐκπαιδευθέντες ὅμως οὗτοι κατ' ἀνάγκην ἐν Βουλγαρικοῖς σχολείοις μετὰ τὸ 1906 καὶ ζῶντες ἐν Βουλγαρικῷ περιβάλλοντι ἑξεβουλγαρίσθησαν πάντες καὶ οὐδὲ ν' ἀναμνησθῶσι τὴν Ἑλληνικὴν των καταγωγὴν θέλουσι, λησμονήσαντες σχεδὸν ἐξ ἀχρηστίας καὶ αὐτὴν τὴν μητρικὴν των γλῶσσαν. Εἶναι λοιπὸν δυνατὸν νὰ κριθῇ ἐκ τούτων ὁ ἐθνισμὸς καὶ ἡ καταγωγὴ τῶν συγγενῶν των;

§ 19). Τελευτῶν δὲν δύναμαι νὰ παρασιωπήσω καὶ τὸ περὶ *νοσταλγίας* τῶν Καρυωτῶν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως λεγόμενον, ὅπερ φαίνεται μοι μῦθος προερχόμενος ἀναμφιβόλως ἐκ παρεξηγήσεως ἐπιστολῆς Καρυώτου πρὸς τινα τῶν ἐν τῇ γενετείρᾳ φίλων ἢ συγγενῶν. Ὁ Ἕλληνας, κ. Ἀγάθε Ποπῶφ, ὄντως ἀγαπᾷ ἀνεκὰθεν εἰπεῖρ τις καὶ ἄλλος τὴν γενέτειράν του, ἐν ἣ τὸ πρῶτον εἶδε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ἤκουσε παρὰ τῆς μητρὸς του τοὺς πρώτους φθόγγους τῆς θείας γλώσσης του. Ἀποδημῶν δι' ὑποθέσεις του ἢ πρὸς ἐξεύρεσιν βελτίονος τύχης οὐδαμῶς ἀποξενοῦται τῆς ἐστίας του καὶ εἴτε εὐημερῶν εἴτε πενόμενος ἐν τῇ ξένῃ μίαν μόνην εὐχὴν ποιεῖται καὶ ἓνα μόνον σκοπὸν ἔχει τὴν εἰς τὴν γενέτειραν τάχιον ἢ βράδιον ἐπάνοδόν του. Ὅθεν μόνος αὐτὸς ἔπλασεν ἰδίαν τῆς τοιαύτης ἐπανόδου λέξιν, ἐν ἡδαιμῇ ἄλλη γλώσση ἀπαντῶσαν, τὴν *νόστιος* (νοστεῖν, νόστιμος). Πρὸ τρισχιλίων ἐτῶν ὁ ἦρωας Ὀδυσσεύς, ὁ κατ' ἐξοχὴν τοῦ Ἑλλήνος Ὀμηρικὸς τύπος, ἀπέκρουε πάντα τῆς περικαλλοῦς νύμφης Καλυψοῦς τὰ θέλητρα καὶ τὴν προτεινομένην αὐτῷ ἀθανασίαν προτιμῶν τὸν *νόστον*. Ἐπὶ ὥρας ἐκάθητο παρὰ τῇ ἀκτῇ καὶ ἀτενίζων εἰς τὸ πέλαγος τὸ ἀπέραντον πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἰθάκης πικρὰ δάκρυα ἔχυνεν :

ἦματα δ' ἄμ πέτρῃσι καὶ ἠμόνεσσι καθίζων
πόντον ἐπ' ἀτρύγετον δερκέσκετο δάκρυα λείβων ¹⁾,

1) Ὁ μ ἦ ρ ο υ, Ὀδυσ. Ε., 155—156,

εὐχόμενος νὰ ἴδῃ καὶ μακρόθεν καπνὸν ἐξ αὐτῆς ἀναθρόσκοντα καὶ ν' ἀποθάνῃ. Ἐπὶ τοῦ πρὸς τὴν γενέτειραν ἐμφύτου τούτου αἰσθήματος ἐστηρίζοντο ἐπὶ αἰῶνας αἱ τῶν διεσπαρμένων ἀνὰ τὴν Μεσόγειον καὶ τὸν Εὐξείνιον ἀπειραγίδμων Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν πρὸς τὰς μητροπόλεις των σχέσεις.

Ὁ νεώτερος Ἕλλην, καὶ αὐτὸς φιλαπόδημος ὡς ὁ πρόγονός του, δὲν λησμονεῖ ὡσαύτως τὴν γενέτειραν καὶ ὅταν ἀκόμη εὐήμερῃ ἐν τῇ ξένῃ, ἐπιθυμῇ τὸν νόστον. « Ἀνάθεμά σε, ξενιτεῖά, ὅσα καλὰ κι' ἂν ἔχῃς » ψάλλει εἰς τὰ τραγούδια του καὶ τὸ καλὴ πατρίδα εἶναι ἡ μεγίστη εὐχὴ πρὸς τοὺς συναποδημοῦντας συμπατριῶτας του. Μὴ δυνάμενος ν' ἀπονοστήσῃ βοηθεῖ πόρρωθεν τὴν γενέτειράν του διὰ δωρεῶν μικρῶν ἢ μεγάλων, κατὰ τὰς ὑλικὰς του δυνάμεις καὶ ἀποθηήσκων ἐν τῇ ξένῃ κληροδοτεῖ αὐτῇ γενναῖα ποσά. Σχολεῖα, ἐκκλησίαι, νοσοκομεῖα καὶ ἄλλα φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, ἐγεροθέντα ἢ συντηρούμενα ἐν τῇ γενετείρᾳ διὰ δωρεῶν καὶ κληροδοτημάτων τῶν ξενιτευμένων τέκνων της, μαρτυροῦσι τὴν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην των¹⁾.

Ἄλλ' οἱ Καρυῶται δὲν εὐρίσκονται σήμερον ἐν τῇ ξένῃ, ὅπως ἐπιθυμῶσι καὶ αὐτοὶ τὸν νόστον. Ζῶσιν ἐν τοῖς κόλποις τῆς μεγάλης μητρὸς των, ἥτις φιλοστόργως ἀπεδέξατο αὐτούς, περιέθαλψε, διένειμε γαίας, ἔκτισεν οἰκίας, σχολεῖα, ἐκκλησίας, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀποκατέστησεν αὐτοὺς προσηκόντως ὑπὲρ τὰς δυνάμεις της, ὅπως ζήσῃσι καὶ εὐημερήσῃσιν, ὡς ἀνθρώποι καὶ Ἕλληνες. Καὶ ἐργάζονται ἀκαταπονήτως οἱ φίλεργοι οὗτοι Ἕλληνες καὶ μοχθοῦσι καὶ προοδεύουσι βελτιοῦντες ὅλον ἐν τὸν βίον των.

1) Ἐκ τῆς ἑκατοντάδος τῶν ξενιτευμένων Ὑρακοελλήνων μεγάλων εὐεργετῶν τῆς γενετείρας των (ἴδε, «Θρακικά», τόμ. Γ', ἔτ. 1932, σελ. 261 καὶ ἐξῆς) κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἀναγράφω ἐνταῦθα τοὺς τῶν Ἑλληνικῶν ἐν Βουλγαρίᾳ κοινοτήτων, οἵτινες βεβαίως δὲν ἦσαν Βούλγαροι, ὡς ἐτόλμησε δασκαλίσκος τις στενοκέφαλος νὰ διακηρύξῃ ἀπὸ τοῦ βήματος ἐν ἑορτῇ. Ἄν ἦσαν Βούλγαροι, πῶς ἠγνόησαν τὰς Βουλγαρικὰς κοινότητας τῆς γενετείρας των, τοὺς δήμους, τὰς μητροπόλεις, τὸ κράτος αὐτό, εἰς ἃ οὐδὲ τ σ α κ ι σ μ έ ν ο ν π α ρ ἄ ν ἀπέστειλαν, διέθηκαν δὲ ἑκατομμύρια ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων καὶ τῶν μητροπόλεων; Οὗτοι ἦσαν ὁ Ἀ ν τ ὠ ν ι ο ς Π α ν α γ ι ὠ τ ο υ Κ ο μ ι ζ ὀ π ο υ λ λ ο ς ἐν Μόσχᾳ καὶ Γ ρ η γ ὀ ρ ι ο ς Γ ρ η γ ο ρ ῖ ο υ Μ α ρ α σ λ ῆ ς ἐν Ὁδησῶ Φιλιππουπολίται, Ἀ π ὀ σ τ ο λ ο ς Μ ε ζ ε β ῖ ρ η ς ἐν Ρενίῳ (Ρωσίας) καὶ Χ ρ υ σ ο β ἔ ρ γ η ς Γ ε ω ρ γ ῖ ο υ ἐν Κωνσταντινουπόλει Στενιμαχίται, Π α ρ α σ κ ε υ ἄ ς Ν ι κ ο λ ἄ ο υ ἐν Ὁδησῶ Βαρναῖος καὶ Ἀ ν τ ὠ ν ι ο ς Π ἄ γ κ α λ ο ς ἐν Ὁδησῶ Μεσημβριανός, οἵτινες ἀφειδῶς ἐδεδάμνησαν καὶ ἐκληροδότησαν πρὸς ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν σχολείων, ἐκκλησιῶν, νοσοκομείων, ὑποτροφιῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐν Φιλιππουπόλει, Στενιμάχῳ, Βάρνῃ καὶ Μεσημβρίᾳ.

κινήσαντες τὸν θαυμασμὸν διὰ τῆς φιλεργίας των καὶ αὐτῶν τῶς ξένων. Αὐτὸς ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπείας ἀποκαταστάσεως προσφύγων Morgen-tau ἐξεφράσθη πολλάκις εὐφύμῳς περὶ αὐτῶν διὰ τὴν φιλεργίαν των καλέσας αὐτοὺς γεωφάγους καὶ γεωπόνους καὶ κατέταξεν αὐτοὺς ἐν τῇ γινομένη ταξινομήσει τῶν προσφύγων ὡς πρὸς τὴν ἐπίδοσιν εἰς τὰ γεωργικὰ ἔργα, τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν προκοπὴν πρῶτους ἐκ πάντων (εἰς τὴν τάξιν Α Α). Ἐπομένως *νοσταλγία παρ'* αὐτοῖς πρὸς τὴν γενέτειραν, τὸ «ἄψ ἀπονοστήσαι εἰς φίλην πατρίδα γαίαν» καθ' Ὅμηρον, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχη, διότι ἀντεστράφησαν πλέον οἱ ὄροι, καταστάσεως τῆς γενετείρας των ξένης καὶ δὴ μητριᾶς καὶ ἀντικατασταθείσης ὑπὸ τῆς μητρὸς γῆς. Ὑπάρχει μόνον *ἀνάμνησις*, μέλλουσα καὶ αὕτη νὰ ἐξυλειφθῇ σὺν τῷ χρόνῳ ἐκλειπούσης τῆς συγχρόνου γενεᾶς.

Ὁμολογουμένως οἱ Καρυῶται ὡς Ἕλληνες ἠγάπησαν τὴν γενέτειράν των—τοὺς Μηλεῶνας—κληροδοτηθεῖσαν αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων προγόνων των καὶ μετ' αὐτῆς συνηγάπησαν ὡς δευτέραν πατρίδα καὶ τὴν Βουλγαρίαν, εἰς ἣν συμπεριελήφθησαν ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς των θέσεως ἅμα τῇ συγκροτήσει τοῦ τρίτου Βουλγαρικοῦ βασιλείου, ἔργου τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ τῶν Ρώσων ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων ὡς Σλαύων πολέμου. Συνδέσαντες δὲ τὴν τύχην των μετὰ τῆς δευτέρας των πατρίδος ἦσαν ἐκ τῶν φιλοπονωτέρων καὶ νομοταγέστερων Βουλγάρων πολιτῶν ἐκκληροῦντες προθύμως καὶ ἀγογγύστως πάντα τὰ πρὸς τὸ κράτος καθήκοντά των καὶ τὰς ὑποχρεώσεις καὶ ἐξυπηρετήσαντες πιστῶς καὶ εὐόρκως καὶ τὰ Βουλγαρικά ἰδεώδη ἐν πᾶσι τοῖς πολέμοις, ὡς ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεύς. Ἦθελον ὅμως ὡς τίμιοι καὶ εὐσυνείδητοι νὰ διατηρήσωσι καὶ τὸν πάτριον ἐθνισμόν καὶ τὴν μητρικὴν των γλῶσσαν, ὧν ἐκινδύνευον ν' ἀποξενωθῶσι στερηθέντες ὑπὸ τοῦ κράτους τῶν ἐθνικῶν των σχολείων καὶ τῆς ἐκκλησίας διὰ τῆς καταλύσεως τῶν Ἑλληνικῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων, τῶν καὶ διὰ διεθνῶν συνθηκῶν ἀνεγνωρισμένων.

Ἔδει λοιπὸν δυοῖν θᾶτερον ἢ νὰ παραμείνωσιν ἐν τῇ γενετείρᾳ καὶ κατ' ἀδήριτον ἀνάγκην νὰ ἐκβουλγαρισθῶσιν ἢ νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς τὴν μητέρα των Ἑλλάδα καὶ νὰ διαφυλάξωσιν αὐτοὶ τε καὶ οἱ ἀπόγονοὶ των τὸν ἐθνισμόν καὶ τὴν γλῶσσάν των, ὡς οἱ πρόγονοὶ των ἐπὶ αἰῶνας διεφύλαξαν αὐτά. Ἐκ τούτου ἐπωφελοῦμενοι τὴν περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν ἑτεροφύλων πληθυσμῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας συνθήκην προετίμησαν ἀνενδοιάστως ὡς γνήσιοι Ἕλληνες τὸ δεύτερον καὶ κατέλιπον ἄθροοὶ διὰ παντὸς τὴν γενέτειράν των ἐκόντες *ἀέκοντι θυμῷ*. Καὶ οὐδεὶς τούτων *σήμερον μετανοεῖ ἐπὶ τῇ πράξει του*, ἀξιότιμος κ. Ἀγάθε Ποπῶφ, διότι *ἔχουσι τὴν ἐπίστην ἐν τῷ κόσμῳ εὐτυχίαν ὡς ἄνθρωποι καὶ Ἕλληνες νὰ ζῶσιν ἐλεύθεροι πολῖται ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ ἱστορικῶς ἐνδόξῳ πατρίδι των μεταξὺ ὁμοφύλων, νὰ λαλῶσιν ἐλευθέρως πανταχοῦ τὴν μητρι-*

κὴν των γλῶσσαν, νὰ δοξάζωσι τὸν Θεὸν καὶ νὰ προσεύχωνται ἐν αὐτῇ ἐκτελοῦντες τὰ θρησκευτικὰ των καθήκοντα δι' Ἑλλήνων ἱερέων καὶ ἐν Ἑλληνικαῖς ἐκκλησίαις καὶ νὰ ἐκπαιδεύωσι τὰ προσφιλῆ των τέκνα ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ἐθνικῶν των ἡθῶν, ἐθίμων καὶ ἰδεωδῶν—τῶν Ἑλληνικῶν 1).

3) Ἄλλ' οἱ Καρυῶται πρὸς τῷ ἐθνικῷ των βίῳ ἐνταῦθα, ὃν ὠνειροπόλουν ἐν τῇ γενετείρᾳ των καταπιεζόμενοι, καὶ ὑλικῶς εὐημεροῦντες πλέον ὑπὲρ πάντας τοὺς εἰς τὰς νέας χώρας μετανάστας καὶ πρόσφυγας, βιωτεύουσιν ἀνετώτερον ἢ ἐν τῇ γενετείρᾳ των. Ὡστε καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς πλευρᾶς δὲν ὑφίσταται παρ' αὐτοῖς λόγος ν ο σ τ α λ γ ί α ς. Ὡς γεωργοὶ ἐπιδόντες ἐντατικῶς εἰς τὴν καλλιέργειαν των δημητριακῶν καὶ τῆς καννάβεως, τὴν ἀμπελοουργίαν, τὴν καπνοφυτείαν καὶ κηπευτικὴν κατῶρθωσαν οὐ μόνον νὰ διατραφῶσιν, ἀλλὰ κοὶ πρῶτοι αὐτοὶ ν' ἀποπληρώσωσιν εἰς τὴν ἐπιτροπείαν ἀποκαταστάσεως προσφύγων τοὺς κλήρους των καὶ νὰ γίνωσιν ἰδιοκτῆται των πλήρεις. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τσῦτο ἐβοήθησεν οὐκ ὀλίγον καὶ ἡ ληφθεῖσα ὑπ' αὐτῶν ἰκανοποιητικώτερα ἀποζημίωσις διὰ τὰ καταλειφθέντα κτήματά των τῆς τῶν ἄλλων Θρακῶν καὶ Μικρασιατῶν καὶ ἡ μετακομιδὴ οὐ μόνον τῶν ἐπίπλων των, σκευῶν, ἀροτριῶντων ζῶων, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιμνίων των αὐτῶν δυνάμει ἰδιαιτέρων διατάξεων τῆς συνθήκη καὶ τοῦ κανονισμοῦ τῆς ἐκουσίας ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν, ὡφέλησεν ὅμως αὐτοὺς ὁ μετὰ τῆς γεωργίας συνδυασμὸς τῆς οἰκοσίτου κτηνοτροφίας, πτηνοτροφίας καὶ μελισσοκομίας, ὃν ἐφήρμοσαν ἅμα τῇ ἐγκαταστάσει των καὶ ἡ ἐξεφροσύνη καὶ συντηρητικότητα. Ὅτε λ. χ. τῷ 1927—28 ἔνεκα τῆς ὑψώσεως τῶν τιμῶν των καπνῶν εἰς δυσθεώρητα ὕψη πάντες οἱ γεωργοὶ τῶν νέων χωρῶν μετέτρεψαν τοὺς ἀγρούς των εἰς καπνοφυτεῖας παραμελήσαντες πᾶσαν ἄλλην καλλιέργειαν, οἱ Καρυῶται μόνου ἀπετέλεσαν ἐξαίρεσιν. Τοὺς ἀγρούς των τοὺς προωρισμένους διὰ σιτοκαλλιέργειαν χάριν τῆς διατροφῆς ἑαυτῶν καὶ τῶν κτηνῶν των ἔσπειραν πάλιν διὰ σίτου, τὰς δὲ περισσευούσας γαίας ἐκαπνοφύτευσαν. Καὶ οὕτω ἐπελθούσης τῆς οικονομικῆς κρίσεως ἔνεκα τῆς μὴ ζητήσεως τῶν καπνῶν οὔτε ἐπεινάσαν οὔτε ἐχρεώθησαν. Εὐημεροῦσι λοιπὸν οἱ Καρυῶται καὶ ὀλονὲν προάγονται οικονομικῶς διὰ τε τῆς φιλοπονίας των καὶ τοῦ πρακτικοῦ των πνεύματος καὶ τῆς ἐμμονῆς των ἅμα εἰς τὰ πατροπαράδοτα των ἡθῆ καὶ ἔθιμα Χαρακτηριστικὸν τοῦ τελευταίου δὲν εἶναι ἄσκοπον ν' ἀναγραφῆ ἐνταῦθα ἅπαντα ἔπαινον καὶ τοῦτο, ὅπερ ἀφηγήθη ὁ διευθυντῆς τοῦ γραφείου ἐποικισμοῦ Κατερίνης πρὸς τὸν Δημ. Βογαζλῆν.

Κατὰ ἑαρινὴν ἡμερᾶν Κυριακὴν μετέβην, εἶπεν, εἰς τὸ Αἰγίνιον (Διμπάνοβον), ὅπου, ὡς προεργήθη, ἐγκατεστάθησαν οἱ πλεῖστοι τῶν Καβακλιωτῶν καὶ παρέστην εἰς τὸν χορὸν, τὸν ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς κωμοπόλεως τελούμενον. Παρεκάθισα πλησίον γέροντος, ὃν ἐξετίμων διὰ τὴν φρόνησίν του, τὸ πρακτικὸν πνεῦμα καὶ τὴν μεγάλην πείραν.—Βλέπεις, μοι εἶπεν ὁ γέρων, ἐκεῖνο τὸ κορίτσι;—καὶ μοὶ ἔδειξε μίαν τῶν ὠραιότερων νεανίδων ἐκ τῶν συγχορευουσῶν.—Λοιπὸν, προσέθηκε, νὰ ἐνθυμηθῆς τὰ λόγια μου αὐτά: τὸ κορίτσι αὐτὸ θὰ περάσουν χρόνια γιὰ νὰ πανδρευθῆ καὶ ἴσως νὰ μὴ πανδρευθῆ καμμιά φορὰ.—Ἐπὶ τῇ ἀπορίᾳ μου καὶ τῇ ἐκπλήξει προσέθηκεν.—Εἶναι τὸ μόνον κορίτσι εἰς τὸ χωριὸν μας, πὺν φορεῖ, ὅπως βλέπεις, μεταξωτὲς κάλτσες. Αὐτὸ ὁ τόπος μας δὲν τὸ σηκώνει.—Τὰ λοιπὰ πάντα κορίτσια ἐφόρουν, ὡς ἐν Καβακλῇ, τὰ πατροπαράδοτα μάλλινα τ σ ο ρ ά ρ ι α,

§ 20) Ὁ συγγραφεὺς καταπαύων τὴν μελέτην του ἐπιλέγει: «Τὸ τῶν Καρυωτῶν ζήτημα εἶναι ἐν τῶν μικρῶν ἐπεισοδίων τραγωδίας ἀπ' αἰῶνων ἐν ταῖς Βουλγαρικαῖς χώραις παιζομένης, ἐν ἣ οἱ Βούλγαροι διαδραματίζουσι πρόσωπον, ὅπερ ἐνέχυσεν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀλλογλώσσων τοὺς ζωτικωτάτους χυμοὺς» ἐννοῶν τὸν ἐξελληνισμόν κατὰ τὴν πεπλανημένην, ὡς ἀπεδείχθη, γνώμην του τῶν Βουλγάρων. Ἄν ὅμως ἐμελέτα ἐπισταμένως καὶ βαθύτερον τὴν ἱστορίαν καὶ ἐποιεῖτο λογικὰς τινὰς σκέψεις, θὰ ἐπέιθετο ὅτι ἡ τραγωδία τῆς πατρίδος τοῦ Ὀρφέως, τοῦ Εὐμόλπου καὶ τοῦ Μουσαίου ἐξελείχθη ὅλως ἀντιθέτως. Οἱ ὕλικοι καὶ πνευματικοὶ αὐτῆς χυμοὶ ἦσαν ἀπὸ δύο χιλιετηρίδων Ἑλληνικοὶ καὶ ἐγχυθέντες ἀφθόμως εἰς τὰς φλέβας τῶν ἐποικησάντων ἀλλογλώσσων ἐξήντησαν τὸν ἀκμαῖον ἄλλοτε Θρακοελληνικὸν κορμόν. Ἡ νομίζει ὁ κ. συγγραφεὺς ὅτι ἐκ τῶν χυμῶν τούτων δὲν ἐνισχύθησαν, δὲν ἠϋξήθησαν καὶ δὲν ἠνδρώθησαν οἱ Θρακοβούλγαροι; Τί ἐγένοντο οἱ ἐπὶ χιλιετηρίδα καὶ πλεόν συμπαγεῖς ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ, τῇ νῦν νοτίῳ Βουλγαρίᾳ, Θρακοἕλληνες; Πάντες ἠβηδὸν ἐσφάγησαν ἢ ἀπήχθησαν ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων, ὥστε οἱ Σλαυοβούλγαροι κατελθόντες καὶ καταλαβόντες τὴν χώραν αὐτῶν εὗρον αὐτὴν παρθένον, δηλαδὴ ἔρημον ἀνθρώπων; Ἄλλὰ τότε πῶς οὗτοι, πολλοὶ ἢ ὀλίγοι, ἐξελληνίσθησαν; Διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀέρος, ὃν ἀνέπνευσαν;

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Ἰανουαρίου 1940

Κ. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ δ. φ.

ΚΟΡΝΟΦΩΛΕΑ ΚΑΙ Η ΜΟΝΗ ΚΟΡΝΟΦΩΛΕΑΣ

Μίαν περίπου ὥραν πρὸς νότον τῆς πόλεως Σουφλίου κεῖται ἡ Κορνοφωλέα, κώμη ἀναμφισβητήτως Βυζαντινῆ, τῶν τελευταίων δυσχειμέρων αἰώνων τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Εἶναι κτισμένη ἐπὶ στενῆς κλεισούρας καὶ ὄχυρᾶς διαβάσεως ἐπὶ τῆς μεγάλης στρατιωτικῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν Φίλιππος ὁ Μακεδὼν, μεταξὺ ἄλλων, κατεσκεύασε πρὸς προστασίαν τῶν ἐν Θράκῃ κτήσεών του καὶ ἡ ὁποία ἀρχίζουσα ἀπὸ τὴν ἐπώνυμον αὐτῷ ἱστορικὴν πόλιν καὶ διχοτομοῦσα τὴν Θράκην καταλήγει εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Δορίσκου. Τὸ ὄχυρόν τῆς κώμης μαρτυροῦν καὶ οἱ πρὸ τῆς κώμης, δεσπόζοντες αὐτῆς, δύο τύμβοι, ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς παναρχαίους τοὺς ἐγκατεσπαρμένους εἰς πλεῖστα σημεῖα τῆς Θράκης, διὸ καὶ οἱ Τοῦρκοι ἔμπειρότατοι περὶ τὰ τοιαῦτα ὠνόμασαν αὐτὴν Δερβέντ (ὄχυρόν) Καραμπουνάο, δηλ. Μαυροπήγαδο, ἀπὸ τὸ εἰς τὸ κέντρον τῆς κώμης ἀρχαῖον φρέαρ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ πλεῖστον ὑδρεύοντο οἱ κάτοικοι. Ἡ ὀνομασία Κορνοφωλέα ἐδόθη ἀναμφισβητήτως ἀπὸ τὰς κορώνας, ὧν πληθὺς πλανᾶται μέχρι τῆς σήμερον καὶ νέμεται τὴν πρὸς νότον τῆς κώμης χαριτωμένην κοιλάδα καὶ τοὺς γραφικούς της λόφους. Φαίνεται, ὅτι κατὰ παλαιότεραν ἐποχὴν, ὅταν δηλαδὴ ὁ Ἐβρος ἦτο πλωτὸς καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν σιτηρῶν ἔλλείψει τοῦ σιδηροδρόμου, διενεργεῖτο ἀπὸ Φιλίππουπόλεως— Ἀδριανουπόλεως μέχρι τῆς παραθαλασσίας Αἴνου ἀποκλειστικῶς διὰ τοῦ ποταμοῦ, ἔγιναν κατὰ περιόδους ἐγκαταστάσεις Αἰνίων εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, ὡς μαρτυροῦν, ἄλλως τε, καὶ πολλὰ ἐπίθετα Κορνοφωλεωτῶν καὶ ἡ ἀποδεδειγμένη συγγένεια πολλῶν οἰκογενειῶν μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Αἴνου.

Τὴν Κορνοφωλέαν κατέστησε γνωστὴν καὶ σημαντικὴν ὁ ἐξ αὐτῆς καταγόμενος διάσημος τοῦ Γένους διδάσκαλος **Σταμάτιος Παπᾶ**, διακριθεὶς ὡς γυμνασιάρχης Ἀδριανουπόλεως κατὰ τὰ ἔτη 1736—1762. Περὶ αὐτοῦ ἔγραψαν ὅλοι οἱ ἀσχοληθέντες εἰς τὴν Θρακικὴν γραμματολογίαν τῶν τελευταίων αἰώνων, ὁ τοῦ Σχεδιάσματος συγγραφεὺς Ματθαῖος Παρανίκας, ὁ χαλκέντερος Κ. Σάββας, ὁ Γεώργιος Λαμπουσιάδης, ὁ καθηγητὴς Κ. Ἀμαντος, ἀναλυτικώτατα δὲ ὁ Ἅγιος Σάβδων Γερμανὸς («Θρακικά»,

Τόμ. ἔνατος. Ὁρα Σταματίου Παπᾶ καὶ τὴν ἐμὴν πραγματείαν «Τὰ Γράμματα εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἐπὶ Τουρκοκρατίας» εἰς τὸ Ἀρχεῖον Θερακικοῦ Θεσαυροῦ ἔτος 1940).

Ὁ ἐκ Κορνοφωλέας ἐν Ρουμανία νῦν ἀρχιμανδρίτης φίλος κ. Νεόφυτος Σταματιάδης, ἐπανειλημμένως καὶ μετὰ ζήλου θαυμαστοῦ ἀσχοληθεὶς εἰς τὰ ἀφορῶντα τὸν διάσημον συμπολίτην του καὶ ὑπομνηματιστῆς εἰς τὰ κατ' αὐτόν, πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μετὰ τοῦ ἐκ Κορνοφωλέας διδασκάλου κ. Χριστούδη εἰς γενομένας ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῆς κόμης διαρροθυμίαις ἀνεῦρε καὶ συνέλεξε ἐπιμελῶς διαφόρους ἐπιτυμβίους πλάκας, ὧν αἱ ἐπιγραφαὶ ποικίλλουν ἀπὸ 1748—1771, δηλαδὴ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς σταδιοδρομίας τοῦ Σταματίου Παπᾶ.

Μεταξὺ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα ἡμᾶς εἶνε ἡ φέρουσα τὸ ὄνομα ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ 1751.

Ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι ἡ πλάξ αὕτη δὲν εἶνε ἡ τοῦ Σταματίου Παπᾶ, διότι εἶνε γενικῶς παραδεδεγμένον, ὅτι ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Κορνοφωλέᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1763. Τοῦτο παραδέχεται καὶ ὁ Ἅγιος Σάρδεων («Θρακικά» τόμ. ἔνατος), ὀνομάζει ὅμως τὸν Σταμάτιον Παπᾶ καὶ **Παπᾶ Στάμον**. Καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Ν. Σταματιάδης ὀνομάζει αὐτὸν ἐπίσης Παπᾶ Στάμον ὀρμηθεὶς εἰς τοῦτο, ὡς μοι φαίνεται, καὶ ἀπὸ τὴν ἀνευρεθεῖσαν πλάκα καὶ ἀπὸ ἓν ἐγγραφον τῶν Ὑδραίων προκρίτων, ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐθνικὴν δρᾶσιν τοῦ Σταματίου Παπᾶ, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸν ἀναφέρουν ὡς Παπᾶ Στάμον («Θρακικά», τόμ. δέκατος 1938).

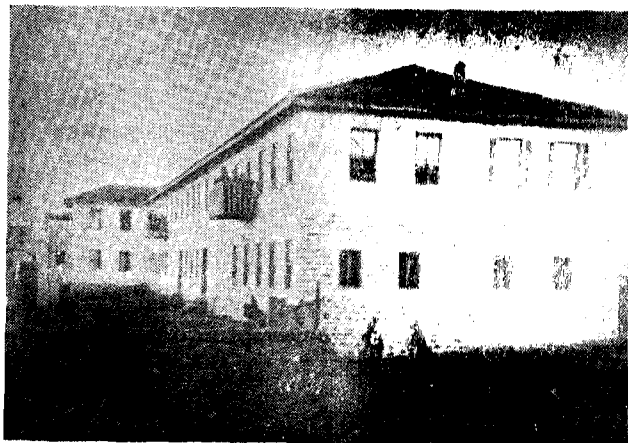
Μοι φαίνεται ὅμως, ὅτι, ἐξ ὅσων ἐγὼ γνωρίζω, οὐδαμοῦ φέρεται ὁ ἀνὴρ ὡς Παπᾶ Στάμος. Ὁ Ἅγιος Σάρδεων μόνον δύναται ἀπὸ τὰ ἐν Χάλκῃ σωζόμενα χειρόγραφα τοῦ διδασκάλου νὰ μᾶς πληροφορήσῃ, ἐὰν ἐν αὐτοῖς ὁ Σταμάτιος Παπᾶ φέρεται πού καὶ ὡς Παπᾶ Στάμος. Ἀσφαλῶς ὁ τῆς ἐπιτυμβίου πλακὸς Παπαστάμου (1751) θὰ εἶναι ἄλλος τις ἱερεὺς Παπαστάμος. Ἴσως δὲ νὰ εἶνε καὶ κληρονομικὴ, ὡς ἄλλως τε ἀνέκαθεν εἰς τὰ χωρία ἡμῶν εἶνε κληρονομικὴ ἡ ἱεροσύνη, εἰς τὴν Κορνοφωλέαν ἡ λευιτικὴ αὕτη ὀνομασία, καθόσον ἀνεκάλυψα ἐσχάτως κάτωθεν τῆς εἰκόνοιο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ γραφικωτάτου ναϊδρίου τοῦ νεκροταφείου Κορνοφωλέας τὴν ἐπιγραφὴν:

Μνήσθητι κύριε τῶν δούλων σου
Στάμου ἱερέως προσκυνητοῦ τέκνων
γονέων τε καὶ πάσης τῆς συμπτ. ς αὐτοῦ
ΑΩΙΕ (1815) Ἰουνίου 20.

Εἰς ὀλιγόλεπτον ἀπὸ τὸ χωρίον ἀπόστασιν ἐπὶ ὠραίας καὶ περιόπτου θέσεως καὶ ἄλλοτε πυκνῶς δενδροφυτευμένης κεῖται ἡ Μονὴ Κορνοφωλέας, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, εἶνε δὲ Μετόχιον τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὁρει ἱεράς τῶν Ἰβήρων Μονῆς. Ἄλλοτε ἤκμαζεν

οἰκονομικῶς, εἶνε ὅμως καὶ σήμερον κοινὸν προσκύνημα τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου καὶ κατακλύζεται καθ' ὅλον τὸ ἔτος ὑπὸ εὐλαβῶν χριστιανῶν, πρὸ πάντων δὲ κατὰ τὴν περιόδον τῶν νηστειῶν, διὰ τὴν ἐν τῷ ναῷ εὐρισκομένην ἱερὰν εἰκόνα τῆς Πορταίτισσης Θεοτόκου καὶ τὰ ἱερὰ λείψανα.

Τὰ ἱερὰ λείψανα εἶνε δύο. Τὸ πρῶτον λείψανον εἶνε τοῦ ποδὸς τοῦ ἱαματικοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους φυλασσόμενον εἰς ἱερὰν ἀργυρᾶν λάρανα ἐν σχήματι φυσιολογικοῦ ποδὸς καὶ τὸ δεύτερον ἀργυροῦν μικρὸν κιβώτιον

μὲ διάφορα ἱερὰ λείψανα καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἰς τὸ μέσον μὲν εἶνε χαραγμένος σταυρὸς περίξ δὲ αὐτοῦ ἐν μέσῳ μικρῶν τετραγώνων τὰ ὀνόματα τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους, ὁσίου Θεοδώρου Τριχινᾶ, ἁγίου Θεοδώρου Παμφυλίας, ἁγίου Γεωργίου Τροπαιοφόρου, ἁγίου Ἰεροθέου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν, Γρηγορίου ἐπισκόπου Νεοκαισαρείας, ἁγίου Ἀρτεμίου, Τρύφωνος μάρτυρος καὶ Σωφρονίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.

Ἐν τῷ ναῷ φυλάσσεται ὡς κειμήλιον ἐπίχρυσον ἀργυροῦν ἅγιον ποτήριον, φέρον χρονολογίαν ΑΩΛΛ (1834) καὶ εἰς τὴν βᾶσιν χαραγμένην ἐπιγραφήν :

Ἐπιστασίᾳ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου καὶ Ἡγουμένου
τῆς αὐτῆς Μονῆς (τῆς Δαδιᾶς, ἐννοεῖται) Βενεδίκτου
ἐκ τῆς πόλεως Σουφλίου συνδρομῇ καὶ δαπάνῃ
τῶν εὐσεβῶν τῆς χώρας ταύτης.

Περὶ τοῦ Βενεδίκτου τούτου, ὅστις ἐξημέμησε κατὰ τὸ ἔτος 1834

ηγούμενος τῆς Μονῆς Λαδιᾶς, ἔχομεν γράψει εἰς προηγούμενον τόμον τῶν «Θρακικῶν».

Ἐκ τούτου χρονολογεῖται ἡ Μονὴ Κορνοφωλέας;

Ἀσφαλῶς ἦτο κατ' ὄρατος ἔξωκλήσιον μικρόν, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὀλίγον ἀπέχον ἀπὸ τοῦ νεκροταφείου τῆς κώμης. Φαίνεται δέ, ὅτι παρεχωρήθη ἀπὸ εὐσέβειαν τῶν κατοίκων εἰς τὸν ἐξ Ἁνδρου μοναχὸν Αὐξέντιον, γνωστὸν ἔπειτα ταραξίαν ἐν Κατιρλῇ Νικομηδείας, κατὰ πληροφορίας μεταδοθείσας ὑπὸ τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. Νεοφύτου Σταματιάδου εἰς τὸν Ἅγιον Σάρδεων. Τεκμαίρεται δὲ τοῦτο ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἐπιλεκτὸν τέκνον τῆς Κορνοφωλέας, ὁ Σταμάτιος Παπᾶ, διατρίβων τότε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔστειλεν ἐπιτιμητικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς προκρίτους Κορνοφωλέας, παραχωρήσαντας κακῶς τὸ ἔξωκλήσιον τῆς Θεοτόκου, τὸ ὁποῖον μετέτρεψαν εἰς μονήν. Ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐδόθη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Λαμπουσιᾶδου εἰς τὸν ἀρχιμανδρίτην Νεόφυτον καὶ ὑπὸ τούτου εἰς τὸν Ἅγιον Σάρδεων. («Θρακικά», τόμ. ἔνατος σελ. 193).

Τοῦ Αὐξεντίου τούτου ὁ τάφος εὐρίσκεται εἰς τὸ ἱερόν τοῦ ναοῦ τοῦ Μετοχίου κάτωθεν ἀκριβῶς τῆς ἁγίας Τραπέζης ἔχων ἐπὶ τῆς μαρμαρίνης ἐπιτυμβίου πλακὸς τὴν ἐπιγραφὴν :

Ἐνθάδε κεῖται σῶμα τοῦ Αὐξεντίου
τοῦ καὶ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς ταύτης
ὅστις καὶ δέεται πάντας τοὺς παρόντας
λέγειν πρὸς αὐτὸν ὁ Θεὸς συγχωρήση.

1771.

Ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἰβήρων Ἁγίου Ὄρους καὶ ἐξ ἄλλων ἐν τῷ Μετοχίῳ Κορνοφωλέας ἐπιγραφῶν, σημειώσεων καὶ ἀσφαλῶν πληροφοριῶν, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μετοχίου τούτου κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἐχρημάτισαν οἱ ἐξῆς ἡγούμενοι :

Αὐξέντιος, ἰδρυτῆς τῆς Μονῆς ταύτης ἀποθανὼν, ὡς εἴπομεν, κατὰ τὸ ἔτος 1771.

Νικηφόρος 1781.

Θεοδόσιος 1785.

Γαβριήλ 1791.

Γεράσιμος 1802.

Βαρθολομαῖος 1809.

Διονύσιος 1811.

Ἀθανάσιος 1815—1821.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τοῦ 1834 δὲν φέρεται σειρὰ ἡγουμένων

λόγῳ, ὡς φαίνεται, τῆς τραγικῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ καταστάσεως, καθ' ἣν ἔπασχε πρὸ πάντων ἡ στρατευομένη καὶ δεινῶς χειμαζομένη ἐκκλησία.

Κατόπιν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1834, καθ' ἣν ἀκριβῶς ἐποχὴν ἠγούμενος τῆς παρακειμένης Μονῆς Δαδιᾶς ἦτο ὁ λόγιος ἀρχιμανδρίτης Βενέδικτος, ἀρχίζει πάλιν τακτικῶς ἀνὰ πᾶσαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πενταετίαν ἢ ἑξῆς σειρὰ ἠγουμένων.

Ἰωακείμ.

Δαμασκηνός.

Πολύκαρπος, ἐκ Διδυμοτείχου. Λαπάνη καὶ ἐπιστασία τοῦ φιλογενοῦς καὶ λογίου τούτου ἱερομονάχου ἐκτίσθη τὸ ἔτος 1854 ὁ σημερινὸς ναὸς τοῦ Μετοχίου, ὡς μαρτυρεῖ ἐνεπίγραφος πλᾶξ ἐντετειχισμένη ἄνωθεν τῆς κυρίως εἰσόδου τοῦ ναοῦ:

Οὗτος ὁ ἐτοιμόρροπος καὶ σεβάσμιος ναὸς
ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπεργίας καὶ θαυματουργοῦ
Πορταίτισσης ἐκτίσθη δαμίνῃ καὶ ἐπιστασίᾳ
καὶ πόνῳ τοῦ ἁγίου προηγουμένου Πολυκάρπου
τοῦ ἐκ Διδυμοτείχου 1854.

Νεόφυτος, ἀνὴρ λόγιος ἐχημάτισε κατόπιν μητροπολίτης Νευροκοπίου.

Ἀνθίμος.

Μελέτιος, ἐξ Ἀδριανουπόλεως (Τσερκέβ μαχαλᾶ συνοικίας Ἀγίου Γεωργίου), ὁ ἐπικληθεὶς Τσερκέζος καὶ Χέλι διὰ τὴν πονηρίαν καὶ τὸ εὐστροφον τοῦ χαρακτήρός του.

Γεράσιμος, Κεφαλλήν.

Ἰερόθεος, Μακεδὼν, ἐπικαλούμενος Σαλισβουρῆς.

Γαβριήλ, ἐκ Προικοννήσου.

Ἀγαθάγγελος, ἐξ Ἡρακλείτης τῆς Προποντίδος, ἄδολος καὶ ἀγαθὸς μέχρι παρεξηγήσεως.

Χρῦσανθος, ἐκ Στρωμνίτης εὐσεβῆς, ἀξιόλογος τύπος μοναχοῦ, λιτότατος, ἀπέθανε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑπερβὰς τὸ ἑκατοστὸν ἔτος.

Γρηγόριος, ἐκ Χαλκιδικῆς.

Πορφύριος, ἐκ Κυδωνιῶν, ἀνὴρ ῥέκτης. Ἐπ' αὐτοῦ ἐκτίσθη νέον λαμπρὸν οἰκοδόμημα τῆς Μονῆς, τὸ ὁποῖον ἐκάη καὶ ἐπανεκτίσθη, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ ἀετώματος ἐπιγραφῆς:

Ἀνηγέρθη ἐκ θεμελίων δαπάναις μὲν
τῆς Βασιλικῆς Πατριαρχικῆς Μονῆς
τῶν Ἰβήρων, φιλοκάλῳ δὲ ἐπιστασίᾳ

τοῦ Πανοσιολογιωτάτου Προηγούμενου
 Πατρὸς Πορφυρίου τοῦ Ἰβηρίτου ἐν ἔτει σωτηρίῳ
 1904, μηνὶ Ἰουλίῳ ἑκάτῃ καὶ ἐπανεκτίσθη
 δι' ἐξόδων τῆς αὐτῆς Μονῆς καὶ φροντίδι
 Πορφυρίου καὶ Γρηγορίου ἐν ἔτει 1909 μηνὶ Αὐγούστῳ.

Ὁ Πορφύριος εὗρηκε τραγικὸν καὶ μαρτυρικὸν θάνατον φονευθεὶς
 ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου 1912.

Τὴν Δυτικὴν Θράκην κατέλαβον ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1913 μέχρι
 Μαΐου (15) τοῦ 1920 οἱ Βούλγαροι. Καὶ ἐστάλη μὲν κατὰ τὸ 1914 ὑπὸ
 τῆς Μονῆς Ἰβήρων ὡς ἡγούμενος τοῦ Μετόχιου ὁ **Χρῦσανθος** τὸ δεύτε-
 ρον, ἀλλ' ἐξεδιώχθη καὶ τὸ Μετόχιον ἔμεινε ἄνευ κανονικοῦ ἡγουμένου.

Κατὰ Σεπτέμβριον ὅμως τοῦ 1919, ἐπὶ Διασυμμαχικῆς κατοχῆς
 ἐστάλη ἡγούμενος ὁ

Ἰωαννίκιος, ἐξ Ἡρακλείτσης.

Χρυσόστομος, ἐκ Βρουύλλων τὸ 1925.

Ἀντύπας, ἐκ Κρήνης, τὸ 1931.

Φιλάρετος, ἐξ Ἡρακλείτσης, τὸ 1936. Τούτου κανονικῶς προαχθέν-
 τος εἰς Προηγούμενον τῆς ἱεράς Ἰβηρικῆς Συνάξεως καὶ κατὰ τὸ ἔτος
 1939 ἀποχωρήσαντος εἰς τὴν ἱεράν του μετάνοιαν διωρίσθη ὁ

Χρυσόστομος, τὸ δεύτερον ἤδη ἡγουμενεύων εἰς τὸ Μετόχιον Κορνο-
 φωλέας.

Σουφλίον

Ἰανουάριος 1940

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟ ΛΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΝΑΤΟΝ ΑΙΩΝΑ

Τὸ Λιδυμότειχον κατέστη ἐπίσημῶς γνωστὸν κατὰ τὰ μέσα τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, ὅστις κατέστησε τὴν πόλιν ταύτην πρωτεύουσάν του. Ὅλιγα μετὰ ταῦτα ἔτη ὁ Μουράτ Α' ἐκυρίευσεν κατὰ τὸ 1362 τὸ Λιδυμότειχον καὶ κατέστησε τὴν πόλιν ταύτην πρωτεύουσαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους μέχρι τοῦ 1365, ὅταν δηλαδὴ ἐκυριεύθη ἡ Ἄδριανούπολις, ἣτις διετέλεσε πρωτεύουσα τῶν Ὀθωμανῶν μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1453.

Εὐνόητον εἶνε, ὅτι τὸ Λιδυμότειχον ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, φύσει ὀχυρᾶς εἰς τὰ κράσπεδα τῆς Ροδόπης καὶ δεσποζούσης ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἐβρου, νὰ ἔχη μεγάλην σημασίαν στρατιωτικῶς, διὸ οἱ Τούρκοι συνέδεσαν τὰς δύο πόλεις διὰ σημαντικῆς ὁδοῦ καὶ κατέστησαν αὐτὴν σπουδαῖον κέντρον στρατιωτικόν, ἐξηκολούθησε δὲ ἡ πόλις νὰ εἶνε συνεχῶς ἔδρα ἐπαρχοῦ καὶ μητροπολίτου μεγάλης ἐκκλησιαστικῆς περιφερείας, πλουσίας, ἀμιγοῦς καὶ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικῆς, περιλαμβανούσης περὶ τὰ πενήτηντα ἑλληνικὰ χωρία. Εὐνόητον δέ, ὅτι εἰς τοιαύτην ἐπαρχίαν ἀπεστέλλοντο, κατὰ προτίμησιν, ἐκάστοτε οἱ ἀριστεῖς τῆς ἱεραρχίας. Τὸ Λιδυμότειχον διετήρησε πάντοτε σχολεῖα καὶ ἐκαλλιέργησε, κατὰ τὸ ἔνόν, τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν Θρακικὴν πρωτεύουσαν, τηρουμένων, ἔννοεῖται τῶν ἀναλογιῶν. Ἐπειδὴ δὲ καθ' ὅλους ἀνεξαίρετως τοὺς αἰῶνας ἐπὶ Τουρκοκρατίας εἰς τὴν Ἄδριανούπολιν ἤκμαζον τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, οἱ ἀστυγέιτονες Λιδυμοτειχῆται κατέφευγον εἰς τὰ αὐτόθι σχολεῖα πρὸς τελειοποίησίν των. Ἀπὸ τὰ μέσα ὅμως τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ἢ μᾶλλον ἀρχετὰ ἐνωρίτερον, ἐσπούδαζον καὶ εἰς ἄλλας πόλεις καὶ δὴ εἰς τὰ ἀνώτερα σχολεῖα τῆς Φιλιππουπόλεως, Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀθηνῶν.

Τὰ γράμματα εἰς τὴν Ἄδριανούπολιν κατὰ τὸν δέκατον ἑνατον πρὸ πάντων αἰῶνα ἤκμαζον, διότι σὺν τῷ χρόνῳ τὸ γυμνάσιον ἀπέκτησεν ὅλας τὰς γυμνασιακὰς τάξεις, ἐκτὸς τῆς τελευταίας, ἣτις προσετέθη κατὰ

τὸ 1884. Ἐδίδαξαν δὲ εἰς αὐτὸ ὁ ἀνεπιὸς τοῦ διασήμεου ἔκ Κορνοφωλέας λόγιου Σταματίου Παπᾶ, Ἰγνάτιος Σαράφογλου, κατόπιν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποθανὼν ὡς ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ, ὁ ἔκ Χίου ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ σπουδάσας γλωσσομαθῆς καὶ σοφὸς μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως Δωρόθεος Πρώτος, ὁ ἐν τῇ πατρίδι του ἐφησυχάζων πρώην Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κύριλλος ΣΤ', ὁ πολὺς ἰατροφιλόσοφος Στέφανος Καραθεοδωρῆς, ὁ Σαράντης Ἀρχιγένης, ὁ ἐξ Ἑπείρου Λογοθέτης καὶ ἄλλοι, ἀπὸ δὲ τοῦ 1856 καὶ ἐντεῦθεν οἱ ἐν Ἀθήναις καὶ Γερμανίᾳ τὴν φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν σπουδάσαντες Ἀδριανουπολίται Χρῆστος Παπαδόπουλος καὶ Βασίλειος Γρηγοριάδης.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ τὰ σχολεῖα τοῦ Διδυμοτείχου ἤρχισαν πάλιν ἐνισχυόμενα καὶ πολλοὶ ἔκ τῆς πόλεως ταύτης ἐσπούδαζον μαθήματα εἰς ἀνωτέρας γυμνασιακὰς σχολάς, τὰς ὁποίας εἶχεν ἰδρύσει ἡ φιλογένεια καὶ ἡ φιλομουσία τοῦ δουλεύοντος Γένους.

Ἐκ τῶν γνωστῶν λογίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶνε ὁ ἱερομόναχος **Πολύκαρπος Ἰβηρίτης** ἔκ Διδυμοτείχου, ὅστις ἐχρημάτισε ἡγούμενος τοῦ ἐν Κορνοφωλέᾳ Ἰβηρικῶν Μετοχίου τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἦτο, κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν, ἀνὴρ ἐγγράμματος, εὐσεβῆς καὶ χρηστός, φιλόμουσος καὶ φιλογενῆς καὶ κατεδαφίσας τὸν ἐτοιμόρροπον ναὸν, ἐπὶ τῆς ἰδίας θέσεως, μεταξὺ δύο πηγῶν, «ἰδίαις δαπάναις, ἐπιστασίᾳ καὶ πόνῳ ἔκτισε τὸν σημερινὸν ναὸν κατὰ τὸ ἔτος 1854.

Σύγχρονος τοῦ Πολυκάρπου ἦτο ὁ **Ἰωσήφ** Νικ. Δανιηλάκογλου ἡ Λογοθέτης, μικρότερος ἀδελφὸς τριῶν ἄλλων ἐξ ἐγκρίτου οἰκογενείας τοῦ Διδυμοτείχου. Οὗτος καλῶς ἐκπαιδευθεὶς καὶ τὸν μοναχικὸν καὶ αὐτὸς βίον ἀσπασθεὶς ἐγένετο κατ' ἀρχὰς πρωτοσύγκελλος τῆς ἀγ. Μητροπόλεως Χαλκηδόνος καὶ κατόπιν κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1855 μητροπολίτης τῆς ἀκμαζούσης τότε ἐπαρχίας Λιτίσης. Ἦτο πεπαιδευμένος ἀνὴρ, ρέκτης καὶ δραστήριος, εἶχε δὲ πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην, διασπαθισθεῖσαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀστόργως, τῆδε κἀκεῖσε. Δυστυχῶς ὁ Ἰωσήφ εἶχε χαρακτηρὰ ἀτάσθαλον, διὸ καὶ (ὡς γράφει εἰς τοὺς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους τοῦ ὁ Ἅγιος Σάρδεων Γερμανὸς) «διὰ λόγους ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπαύθη καὶ τέλος ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας του τὸ 1861».

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν, ἀπὸ τοῦ 1858 καὶ ἐφεξῆς ὁ ἔκ Διδυμοτείχου **Κακαρῆς** ἐδίδασκεν ἐπιτυχῶς καὶ εὐδοκίμως εἰς τὰς κατωτέρας γυμνασιακὰς τάξεις τοῦ γυμνασίου Ἀδριανουπόλεως τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Ἦτο οὗτος διδάσκαλος ἐγκυκλοπαιδικῶς κατηρτισμένος καὶ τὸν διέκρινε γραμματικὴ μόρφωσις.

Εἶνε παγκοίνως γνωστὸν, ὅτι ἐπὶ τουρκοκρατίας οἱ ἀρχιερεῖς ἦσαν οἱ στυλοβάται τῶν γραμμάτων καὶ ὅτι ἡ μητροπολιτικὴ μέριμνα ἐρρῦθμιζε

καὶ ἐνίσχυε τὴν ἐθνικὴν ἐκπαίδευσιν, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἢ ἀδράνεια καὶ ἡ ἀδιαφορία τῶν ἐμάρανε καὶ κατέσκαπτεν αὐτήν. Ἦδη, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1847 μητροπολίτης Διδυμοτείου ἐξελέγη ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος **Μελέτιος** καὶ ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ 1893 ἐπηκολούθησε σειρά ἐπιλέκτων ἀρχιερέων, διακρινομένων διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τῶν παιδείαν καὶ μόρφωσιν, φιλογένειαν καὶ φιλομουσίαν. Τὸ 1860 εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον Διδυμοτείου ἀνήχθη ὁ ἐπίσκοπος Συνάδων **Μελέτιος** καὶ τὸ 1868 ὁ ἐξ Ἀδριανουπόλεως **Διονύσιος**, ὁ κατόπιν Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ μετὰ τούτου ἐκ περιτροπῆς οἱ μητροπολίται Σωφρόνιος καὶ Μελέτιος μέχρι τοῦ 1878 καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ ἐκ Σμύρνης Μεθόδιος, ὅστις ἐκ Μεγάλων Πρωτοσυγγέλλων δομώμενος ἐχημάτισε μητροπολίτης Μιτυλήνης, Καισαρείας καὶ Διδυμοτείου ἀπὸ τοῦ 1878—1893. Ὁ **Μεθόδιος** ἦτο ἀνὴρ εὐπαιδευτος, εἰς ἄκρον ἀφιλοχρήματος καὶ ὑπερβολικὰ φιλόμουσος. Τὰ σχολεῖα τοῦ Διδυμοτείου ἤκμασαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του, διότι ἐμερίμνησε σοβαρῶς καὶ δι' ἰδίων του πολλὰς οἰκονομικῶν θυσιῶν, ὅπως εἰσαχθῆ, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1879 ἀκόμη, τὸ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν τὸ πρῶτον εἰσαχθὲν νεώτερον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τῆς ἑξαταξίου ἀστικῆς σχολῆς, εἰς τὸ Διδυμοτεῖχον καὶ ἀμέσως ἀπὸ τοῦ κέντρου εἰς τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας του. Διευθύνται τῆς ἀστικῆς σχολῆς Διδυμοτείου διετέλεσαν ἐπὶ ἔτη ἱκανὰ κατὰ πρῶτον οἱ ἐκ τοῦ Λιδασκαλείου Θεσσαλονίκης ἐπὶ Παπαμάρκου ἀποφοιτήσαντες δοκιμώτατοι διδασκαλισταὶ Γεώργιος Τακαντζᾶς Μακεδῶν καὶ Κ. Τσιρώνης ἐξ Ἡπείρου, τούτων δὲ τὸ ἄριτον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα ἠκολούθησεν ἀκαμάτως καὶ ἐπιτυχῶς ἐπὶ μακρὰ ἔτη ὁ Νικόλ. Δ. Πετσιόγιου.

Μετὰ τὸ 1893, τοῦ μητροπολίτου Μεθοδίου προβιβασθέντος εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον Μιτυλήνης, ἡ διὰ τὰ ἐκπαιδευτήρια μητροπολιτικῆς μέριμνα σβύνει ἐντελῶς καὶ τὴν φροντίδα διὰ τὴν καλὴν καὶ κανονικὴν τῶν λειτουργίαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν γενικῶς ἀναλαμβάνει μονοπλεύρως ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, ὅπου, ἐννοεῖται, ὑπῆρχε τοιαύτη. Εὐτυχῶς διὰ τὸ Διδυμοτεῖχον, οὐδέποτε ἀπέλιπεν αὐτῷ αὕτη καὶ πάντοτε ἐλειτούργησαν καλῶς τὰ σχολεῖά της.

Τὸν Μεθόδιον διεδέχθη Φιλόθεος ὁ οἰνόφυλξ, ὁ μέχρι παρακρούσεων ἐν μέσῳ συνεχοῦς πότου, ἀπὸ ὄρθρου βαθεῖος, σπαταλήσας οἰκτρῶς καὶ ἀναξιοπρεπῶς τὸν βίον του. Τούτου, μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας τοῦ ἀλγοῦντος ποιμνίου του, ἀπομακρυνθέντος ἐξελέγη μητροπολίτης Διδυμοτείου ὁ Κωνσταντῖνος Βαφείδης, ὅστις δυστυχῶς ἀπέθανε πρόωρος καὶ τὸν διεδέχθη ὁ νεώτερος ἀδελφός του **Φιλάρετος** Βαφείδης, τῶς Τραπεζοῦντος καὶ Καστορίας.

Εἶνε ἄκρως λυπηρόν, ὅτι τὸν σοφὸν συγγραφέα καὶ καθηγητὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης, τὸν ὁποῖον

τῆς φυλακῆς τοῦ Καρόλου. Τὸ ὅτι ὁ νέος ναὸς ἐκτίσθη νοτιώτερον, ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς: Τὴν 1ην Μαΐου 1834, ἦτοι τὴν παραμονὴν τῆς συντάξεως τῶν μνημονευθέντων πρακτικῶν ἀναγράφεται εἰς τοὺς κώδικας ἡ φράσις: «ἀνεγείροντες ἐκ βάθρων τὴν ἱερὰν ἐκκλησίαν καὶ εἰς μέρη, ἐν οἷς καὶ πρὶν δι' ὄλου ἦν». Ὅπως βλέπομεν, ἡ φράσις δὲν λέγει ἐπὶ τῶν ἰδίων βάθρων, ἀλλὰ «εἰς μέρη», ἔνθα «δι' ὄλου», δηλαδὴ γενικῶς, ἦτο ὁ ναὸς πρότερον. Ὁ σωζόμενος βόρειος τοῖχος τοῦ παλαιοῦ ναοῦ καλύπτεται ἀπὸ ζωηροῦς χρωματισμοὺς καὶ ποικίλματα καὶ φέρει πρὸς τὰ ἄνω μέρη αὐτοῦ καὶ εἰς ἴσας ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις μερικὰς ὠραίας βυζαντινὰς εἰκόνας, ὡς φαίνεται, τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐντὸς ἐλλειψοειδῶν κύκλων· παρὰ τὰς ἐπιδράσεις τοῦ ἡλίου, τῶν βροχῶν καὶ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐν γένει μεταβολῶν, οἱ χρωματισμοὶ καὶ αἱ εἰκόνες, μετὰ τὴν πάροδον ἐνὸς αἰῶνος, διαφυλάττουν ἀκόμη ἀρκετὴν ζωηρότητα. Πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τοῦ τοίχου τούτου καὶ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας ὑπάρχει ἐσκαμμένον, ἀλλὰ κατεστραμμένον, ἐρμάριον ἢ ἴσως χωνευτήριον, ἔνθα τίθεται ἦθη ἀπὸ ἐτῶν ἢ κολυμβήθρα τοῦ ναοῦ. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν δὲ ἐπιφάνειαν αὐτοῦ ὁ τοῖχος εἶναι προσηρμοσμένος, ὡς εἶπομεν, πρὸς ἄλλον τοῖχον· ὁ τοῖχος οὗτος δὲν εἶναι εὐθύς, παρουσιάζει δὲ ἁρμονικὰς ἐσοχὰς καὶ ἐξοχὰς καὶ εἰσχωρεῖ πρὸς δυσμὰς μὲν πλαγίως τοῦ ὀστεοφυλακίου πρὸς τὰ τειχώματα τῆς φυλακῆς ἢ μᾶλλον ἄλλου πλαγίως ταύτης παλαιοῦ, ἡρειπωμένου οἰκοδομήματος· εἰς δὲ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον καταλήγει ὀπισθεν καὶ πέραν τοῦ χωνευτηρίου, ἔνθα εἶναι ἐπεξεργασμένος δι' ὠραίων καὶ ἴσως συμβολικῶν, ἐγγλύφων καὶ ποικιλμάτων μετὰ τεχνοτροπίας παρεμφεροῦς πρὸς τὴν τοῦ παρεκκλησίου τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης ἐπὶ τοῦ φρουρίου καὶ πλαγίως τῆς ἀποθήκης ὕδατος.

Ἄνωτέρω ἀνεφέραμεν περὶ ὀστεοφυλακίου· εὐρίσκεται εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ διαδρόμου, μετὰξὺ τοῦ βορείου τοίχου τοῦ νάρθηκος καὶ τοῦ βορείου τοίχου τοῦ παλαιότερου ναοῦ· ἀνατολικῶς δέ, ἔνθα εἶναι ἡ θύρα αὐτοῦ, καλύπτεται ὑπὸ σανίδων· ἀποτελεῖ εἶδος ἀποθήκης ἢ μᾶλλον ἡμιυπογείου· ἐσωτερικῶς ἔχει βάθος ἀνώμαλον ἐνὸς μέτρου καὶ πλεόν καὶ περιέχει ἐσκορπισμένα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τετριμμένα ἀνθρώπινα ὀστᾶ· ἔξωθεν καὶ ἔμπροσθέν του ὑπάρχει ὑπόγειον κεκαλυμμένον· διὰ μαρμαρίων πλακῶν· εἶναι τὸ κοιμητήριον (ἀρχιερατικὸς τάφος τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἔνθα κατετίθεντο οἱ ἀποθνήσκοντες μητροπολίται Διδυμοτείχου: τὰ ὀστᾶ τοῦ προαποθανόντος καὶ ἐκεῖ κατατεθειμένου μητροπολίτου, παραλαμβάνόμενα, ἐτοποιητοῦντο, φαίνεται, εἰς τὸ ὀστεοφυλάκιον· κανδήλα δὲ ἔκαιεν ἐπὶ τοῦ κοιμητηρίου(τάφου). Εἰς τοὺς κώδικας καὶ ἀλλαχοῦ εὐρομεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1815 μέχρι τοῦ 1899 ἀπέθανον ἐν Διδυμοτείχῳ 5 μητροπολίται οἱ ἐξῆς: Πρῶτος ὁ Μελέτιος, ὁ ἐν λόγῳ μητροπολίτης Μελέτιος κατήγετο ἐκ Μακρονήσιος τῆς Ζαγοράς, ὧν δὲ πρότερον μητροπολίτης

τὴν φιλολογικὴν ἀριότητα καὶ σπανίαν λογοτεχνικὴν γλαφυρότητα.

Ὡς δημοδιδάσκαλοι εὐδοκίμως καὶ εὐσυνειδήτως ἐργασθέντες διεκρίθησαν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων μὲν ὁ Κωνστ. Παπαγιαννόπουλος καὶ ὁ Δημήτριος Βαλιζῆς, ὁ ἐπιλεγόμενος ἀπλῶς «δάσκαλος Δημητρός», διδάξας ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἔθνοπρεπῶς καὶ ἔθνωφελῶς εἰς τὸ Μικρὸν καὶ Μέγα Δέρειον (τὰ δύο ἐπὶ τῆς Ροδόκης Λεβέντια), ἐκ τῶν νεωτέρων δέ, ἐκτὸς τῶν προμνησθέντων τριῶν διευθυντῶν τῆς ἀστικῆς σχολῆς, μετὰ τὸ 1878, τοῦ Γεωργίου Τακαντζᾶ, Κωνστ. Τσιρώνη καὶ Δ. Πεισιόγλου, ὁ Θεόφιλος Εὐσταθ. Καβύσιλας, Γεώργιος Βαφειάδης καὶ Νικόλαος Κινίδης.

Μετὰ τὸν Εὐστάθιον Καβάσιλαν ἱατροὶ Λιδυμοτειχίται, διπλωματοῦχοι τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, εἶνε ὁ Δημοσθένης Βαλιζῆς, υἱὸς τοῦ διδασκάλου Δημητρίου Βαλιζῆ, οἱ ἀδελφοὶ Περικλῆς Παπάζογλου καὶ Λεωνίδας Παπάζογλου, ὁ Ἄ. Τζανῆς, ὁ Ἀριστοτέλης Παπαγιαννόπουλος, υἱὸς τοῦ δημοδιδασκάλου Κωνσταντίνου καὶ κατὰ τὴν ἐκπνοὴν τοῦ αἰῶνος τούτου ὁ εὐδοκίμως νῦν ἐν Ἀλεξανδρουπόλει ἐξασκῶν τὴν ἱατρικὴν Ἰωάννης Ἀποστολίδης.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

Σουφλίον, Ἰανουάριος 1940

ΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

1) Ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.

Πότε τὸ πρῶτον ἐκτίσθη ὁ ἱερός μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου καὶ ποσάκις ἀνεκτίσθη ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἢ ἄλλων βάσεων καὶ θεμελίων, εἶναι ἄγνωστον. Εἰς τοὺς κώδικας τῆς ἱεράς μητροπόλεως γίνεται λόγος τὸ 1778 περὶ κακῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ ναοῦ, τὸ δὲ 1787 περὶ ἐξόδων ἐπισκευῆς αὐτοῦ· ἐκ τούτου

Εἰκὼν 1. Ὁ μητροπολιτικὸς ναός.

ἐξάγεται, ὅτι ὑπῆρχε πολὺν πρὸ τοῦ 1778. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς κατὰ τὸ 1834 ἐκ βάθρων ἀνεγέρσεως αὐτοῦ ἀνεγράφησαν εἰς τοὺς κώδικας ὑπὸ ἡμερομηνίαν 2 Μαΐου ἐκτὸς ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς: « . . . ὁ ναὸς . . . ὅστις παλαιὸν ἦν πρότερον ἐρείπιον, διότι ἀκριβῶς ἐρευνήσαντες ἐν τῷ χρόνῳ τῆς οἰκοδομῆς ἀδύνατον ὑπῆρξεν, οὐδ' ἶχνος εὗρεν ἐποχῆς τῆς ἀρχῆς καὶ πρώτης οἰκοδομῆς τοῦ . . . οἰκοδομήματος» καὶ «ἐρείπιον πρὶν ἐκ παλαιγενῶν γόνων». Ἄλλην πληροφορίαν ἐκ τῶν κωδίκων ἢ ἀλλαχόθεν περὶ τῆς ἀρχαιότητος τοῦ ναοῦ τούτου δὲν εὔρομεν. Ἐξέτασις ἴσως τοῦ παρακειμένου

τοίχον παλαιότερου ναοῦ, περὶ τοῦ ὁποῦ θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, εἶναι δυνατὸν, νὰ παρῶσχουν ἰδέαν τινὰ περὶ τῆς ἀρχικῆς ἰδρύσεως περὶ τοῦ ἂν καὶ ὁ παλαιότερος ναὸς ἀνηγέρθη ἐπὶ τῶν θεμελίων ἢ ἐρειπίων ἄλλου, ἀκόμη παλαιότερου ναοῦ. Λέγομεν ταῦτα, διότι ἔχομεν ὑπ' ὄψιν καὶ ἀνάγλυφόν τινα, ἐπὶ μαρμάρου, σταυρὸν μετὰ διακοσμῆσεων, ἐντετειχισμένον εἰς τὸ πλαγίως τοῦ ἐν λόγῳ παλαιοῦ τοίχου τεῖχος καὶ ὑπερθεν ἀκριβῶς τοῦ ἠρειπωμένου ὄστεσφυλακίου ἢ κοιμητηρίου. Ὁ ἔφορος ἀρχαιοτήτων Καβάλλας κ Μπακαλάκης, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπεδειξάμεν πρὸ τινων ἐτῶν τὸ ἀνάγλυφον ἐκεῖνο, μᾶς εἶχεν εἶπει, ὅτι πρόκειται περὶ ἔργου τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων. Δύναται τις νὰ ἴδῃ τὸ ἐν λόγῳ ἀνάγλυφον καὶ εἰς τὸν Β' τόμον τῶν «Θρακικῶν» εἰς σελ. 88, εἰκόνα τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει ὁ Γ. Λιμπουσιάδης χωρὶς νὰ σχολιάσῃ αὐτήν.

Ἡ πρώτη πληροφορία, τὴν ὁποίαν εὔρομεν εἰς τοὺς κώδικας ὡς πρὸς ἄλλα ζητήματα τοῦ ναοῦ, ἀνέρχεται εἰς τὸ μνημονευθὲν ἔτος 1778. Κατ' αὐτὴν ὁ μητροπολίτης Διδυμοτείχου Παῖσιος «ἔβλεπε τὴν ἐκκλησίαν τῆς Μητροπόλεως ἐν κακῇ καταστάσει, διότι καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ φρονιῶν (Καλέλιδες) κατέτρωγον τὰ χρήματα αὐτῆς, ὁ δὲ Δημήτριος Δανιήλογλος ἠρνεῖτο νὰ δώσῃ λογαριασμούς. Κατὰ διαταγὴν λοιπὸν τῶν Πατριαρχείων ἐθεώρησε τοὺς λογαριασμοὺς καὶ εὐρῆκε γριόσια 1125, χρεωστούμενα ὑπὸ τῶν πολιτῶν καὶ διώρισεν ἐπιτρόπους τὸν Γεώργιον Βλάχογλον καὶ τὸν Βλασάκην». Ὁ Δανιήλογλος οὗτος ἦτο λογοθέτης, γαμβρὸς δὲ ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ λογοθέτου ἐπίσης Ἀποστόλου Μπατζάκογλου, ὅστις πάλιν ἦτο πάππος ἐκ μητρὸς τοῦ ἐπιζώντος ἤδη γέροντος Ἀριστείδου Δελόγκα· ὁ δὲ Γ. Βλάχογλου ἦτο πάππος ἐκ πατρὸς τοῦ Περικλέους Σταύρου Βλαχοπούλου, ὅστις χρηματίσας γραμματεὺς τῆς μητροπόλεως Διδυμοτείχου ἐπι τριακονταετίαν ὄλην ἐπὶ τῶν μητροπολιτῶν Μεθοδίου, Φιλοθέου, Κωνσταντίνου Βαφείδου καὶ Φιλαρέτου Βιφείδου καὶ συγκεκριμένως ἀπὸ τοῦ 1887 μέχρι τοῦ 1917, ἀπέθανε τὸ 1924.

Ὁ ἴδιος μητροπολίτης Παῖσιος ἀργότερον, τὸ 1787, ἀναγράφει ἰδιοχείρως τὰ ἔξοδα, τὰ γενόμενα πρὸς ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ, κατακρίνει ὅμως Ἀθανασάκην τινὰ καὶ τὸν υἱὸν του Κόρυκα, «οἷτινες οὐ μόνον δὲν ἔδωκαν συνδρομήν, ἀλλὰ καὶ ὠρῆσθησαν νὰ γίνωσιν ἀσεβεῖς, ἂν δὲν καταστρέψωσιν ἐκ βάθρων τὸν ναόν».

Ἐπὶ μητροπολίτου Καλλινίκου τῆ 10ῃ Φεβρουαρίου 1822, ἀναφέρεται ἔγγραφον, δι' οὗ «ὁ κὺρ Παυλῆς τοῦ ποτὲ Ἀσανάκη» ἔδωκεν εἰς τὴν

Εἰκόνα 2. Σταυρὸς ἐπὶ μαρμάρου τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων.

μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν τὴν οἰκίαν του ἔναντι 2 χιλιάδων γροσίων, μὲ τὴν συμφωνίαν νὰ μείνῃ ἐν αὐτῇ ὑπ' ἐνοίκιον γροσίων 240 κατ' ἔτος· καὶ ἔάν μὲν μὴ πληρώσῃ τακτικῶς τὸ ἐνοίκιον νὰ ἐξωσθῇ τῆς οἰκίας, ἔάν δὲ πληρώσῃ τὰς 2 χιλ. γροσία, νὰ μείνῃ ἐξουσιαστὴς τῆς οἰκίας του

Ἐπὶ τοῦ ἰδίου μητροπολίτου πρακτικὸν τῆς 15ης Σεπτεμβρίου 1828 διὰ λογοριασμούς· ἔχει ἐν τέλει σημεῖωμα, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει, ὅτι «μένει διὰ νὰ δίδῃ ἡ ἐκκλησία πρὸς τὸν κύρ Νικολάκῃ Βασιλείου 740 γροσία, τὰ ὁποῖα καὶ ἐξωδεύθησαν εἰς ἀγορὰν καὶ φκιάσιν διὰ τὸ σπῖτι, ὁποῦ κἀθηται ὁ καποῦ πολουκπασῆς πλῆσιον τῆς Μητροπόλεως· τὸ δὲ εἰρημένον ὀσπῆτιον μένει ἀναπόσπαστον τμημα τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τῆς μητροπό-

Εἰκὼν 3. Τὸ μέγαρον τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως.

λεως». Ὁ Νικολάκῃς Βασιλείου εἶναι ὁ ἐπικαλούμενος Τζανόγλου, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἐπωνομάζετο Κουρκουρίκας· κατόπιν ὁμως ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς μητρὸς του, ἡ ὁποία ὀνομάζετο Τζανιώ, ἐπωνομάσθη Τζανόγλου, ἦτο δὲ γαμβρὸς τοῦ χατζῆ Νικολάου λογοθέτου, βλάχου τὴν καταγωγὴν κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Δελόγκα.

Ποία ἦτο ἡρά γε ἡ ἐν τῷ πρακτικῷ ἀναφερομένη οἰκία ; ἡ ἔμπροσθεν τῆς μεγάλης ἐξωτερικῆς αὐλοθύρας τῆς μητροπόλεως καὶ πλαγίως τοῦ περιβόλου τῆς φυλακῆς, τῆς λεγομένης τοῦ βασιλέως Καρόλου ΙΒ' τῆς Σουηδίας, ἣτις, ἐρειπωθεῖσα, κατηδαφίσθη πρό τινων ἔτων, ἀποκλείεται νὰ εἶναι, διότι ἦτο ἰδιοκτησία τῆς οἰκογενείας Ροκιδῶν (Παπαρόκα)· ἐπίσης

δὲν πρόκειται καὶ περὶ τῆς οἰκίας, ἣς μετετρέπη ἀργότερον εἰς κοινοτικὸν κηροποιεῖον ἐν τῷ ἀύλογύρῳ καὶ ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ, διότι ἦτο πρότερον κτῆμα ἐκ πατρικῆς κληρονομίας τῆς διδασκαλίσσης Χατζῆ Σουλτάνης καὶ εἶχε δωρηθῆ παρ' αὐτῆς εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον, οὗτε πρόκειται περὶ τοῦ ὧς ἀκαταλλήλου πλέον ἐκκενωθέντος γυμνασιακοῦ κτιρίου τοῦτο ἦτο ἄλλοτε «χαρμελίκ», ἦτοι γυναικωνίτης τοῦ τούρκου φρουράρχου τῆς μεγάλης ἀκροπόλεως (φρουρίου, καλέ), ὅστις εἶχεν ὡς «σελαμλίκ», δηλαδὴ ἀνδρωνίτην, τὴν συνημμένην σχεδὸν τῷ γυμνασίῳ οἰκίαν τοῦ Βασιλείου

Εἰκὼν 4. Το ἐν Διδυμοτείχῳ Γυμνάσιον. Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἀπέναντι οἰκίας διακρίνεται ἡ πρόσοψις τοῦ κτιρίου «Σελαμλίκ» τοῦ «Ντιζτάρ μπέη».

Χατζηλία· ὁ φρούραρχος λεγόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων «ντιζτάρ μπέη» ὑπὸ δὲ τῶν ἡμετέρων καὶ κατὰ παρμποίησιν «τζουντάρ μπέης», ἐκάθητο εἰς τὰ ὡς ἄνωθι δύο κτίρια, ὧν ἐντεταλιμένος τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἀκροπόλεως καὶ τὴν ἐπιστάσιαν νὰ κλείωνται καθ' ἑσπέραν αἱ πύλαι αὐτῆς· ἡ μία τῶν τριῶν (ἢ τεσσάρων) μεγάλων πυλῶν, καλουμένη παρὰ τῶν ἡμετέρων «καστρόπορτες» ἢ «καλέπορτες» ἦτο πλαγίως τοῦ ἀνδρωνίτου διακρίνονται δὲ ἤδη τὰ ἔρειπίά της. Ὁ ἐν τῷ κώδικι λοιπὸν ἀναφερόμενος «καποῦ πολὸνκ πασῆς» ἢ ὀρθότερον Καρου-Beuluk Bachi, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἶναι φρούραρχος τῆς ἀκροπόλεως, διότι τουρκιστὶ Καρου-Beuluk Bachi σημαίνει ταγματάρχης τῆς πύλης, δηλαδὴ φρούραρχος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ φρουράρχου ἡ θέσις, ἡ ὁποία ὑπῆρ-

χεν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ Διδυμοτείχου, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1361, ὁ δὲ υἱὸς του Ἰζὲτ μπέης, μείνας πτωχός, ἐπώλησε τὰ ἐν λόγῳ κτίρια ὡς πατρικὴν ἰδιοκτησίαν· ὁ γυναικωνίτης ἐπωλήθη εἰς τὸν ἐκ πατρὸς πάμπον τοῦ φαρμακοποιῦ Νικολάου Γ. Βαφειάδου, τὸν Χατζῆ Νικολάκην Μπογιατζόγλου. Ὁ Ν. Βογιατζόγλου ἐδώρησε κατόπιν τὸν γυναικωνίτην εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα Διδυμοτείχου, ἣτις ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῷ ἀλληλοδιδασκατικὸν σχολεῖον. Τὸ 1869 ἐπὶ μητροπολίτου Διονυσίου τοῦ κατόπιν οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἐπεσκευάσθη καὶ περιελάμβανε πλέον νηπιαγωγεῖον καὶ παρθεναγωγεῖον. Τὸ 1924 - 25, ἐπειδὴ ἀπὸ ἐτῶν ἦτο κατερειπωμένον ἐπεσκευάσθη πάλιν καὶ μετετρέπη εἰς γυμνάσιον. Ὁ ἀνδρωνίτης ἐπωλήθη

Εἰκὼν 5. Εἰς τὸ μέσον τὸ «Σελαμλικ» τοῦ «Ντιζτάρ-μπέη» ἤδη οἰκία Β. Χατζηλίαν· μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ δεξιᾶ εὐρισκομένου ἡμιρεπωμένου πύργου ὑπῆρχεν ἡ «Κσλέ-μπορτα».

εἰς τὸν Στόην Γκαρίλην, μετονομασθέντα εἰς Ἀριστείδην. Ἀργότερον δὲ ὑπὸ τῆς θυγατρὸς του χήρας Μελοπομένης Σταύρου Γιοβάντσου (Ἰωαννίδου), ἐπωλήθη εἰς τὸν Ἐμμανουὴλ Γενῆ Ζεγκίνην, παρ' ἐκείνου δὲ εἰς τὸν Β. Χατζηλίαν· καὶ ἡ οἰκία αὕτη ἐπεσκευάσθη τὸ 1869.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξίγεται, ὅτι οὐδὲν ἐκ τῶν δύο τούτων κτιρίων, ἅτινα ἦσαν τοῦ ἄλλοτε φρουράρχου Διδυμοτείχου, ἐπωλήθη εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον· ἴσως νὰ ἦτο ἡ πρὸ πολλῶν ἐτῶν κατεδαφισθεῖσα ἐτέρα οἰκία τῶν Ροκιδῶν «πλαγίως τῆς Μητροπόλεως» καὶ ἀνατολικῶς αὐτῆς, ἢ ἡ οἰκία τῆς οἰκογενείας Ν. Μπολμπατσᾶ πλαγίως καὶ ἀνατολικῶς ταύτης. Ὁ ἀναφερόμενος «καποῦ πολοκπασῆς» σημαίνει ἐνταῦθα ὄχι τὸν κυρίως φρουράρχον, ἀλλὰ ἄλλον, κατώτερον ἴσως ἀξιωματικὸν τοῦ φρουραρχείου

ἢ μᾶλλον τῆς κυβερνήσεως, ἐντεταλμένον τότε ἐκτάκτως τὴν ἀσφάλειαν τῆς μητροπόλεως καὶ τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ, ἢ ταχθέντα ὀπωσδήποτε διὰ προσωρινὴν τινα ὑπηρεσίαν καὶ κατοικοῦντα πλησίον τῆς μητροπόλεως κατὰ τὴν κρίσιμον ἐποχὴν τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἀφ' οὗ ἡ Μητροπόλις προέβη «εἰς ἀγορὰν καὶ φκιάσιν διὰ τὸ σπήτι» τοῦτο τὸ ἔτος 1828.

Καὶ ἤδη ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν συνέχειαν μας περὶ τοῦ ναοῦ κατὰ τοὺς κώδικας :

«Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αὐτῷ (1834) κατὰ τὴν Β' Μαΐου, ἐν ἣ ἡμέρᾳ ἐπιτελεῖται καὶ ἡ τοῦ ἀγίου ἔξοχος μνήμη δι' ἐπινεύσεως ὑψηλοῦ καὶ βασιλικοῦ θεσμοῦ ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ὁ Πάνσεπτος θεῖος καὶ ἱερὸς ναὸς τῆς ἀγιωτάτης ταύτης μητροπόλεως Διδυμοτείχου, τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν Ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου, ὅστις παλαιάτατον ἦν πρότερον ἐρείπιον· διότι ἀκριβῶς ἐρευνήσαντες ἐν τῷ χρόνῳ τῆς οἰκοδομῆς, ἀδύνατον ὑπῆρξεν οὐδ' ἔχνος εὑρεῖν ἐποχῆς τῆς ἀρχῆς καὶ πρώτης οἰκοδομῆς τοῦ θείου καὶ ἱεροῦ τούτου οἰκοδομήματος. Ἀνηγέρθη ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου καὶ Σεβασμιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ Δεσπότη τοῦ ἀγίου Διδυμοτείχου κυρίου κυρίου Καλλινίκου τοῦ Κρητός· ἐπιστάσις μὲν καὶ προτροπῇ τῆς Πανιερότητός του ἐνθέρμῳ δὲ ζήλῳ καὶ προθύμῳ συνδρομῇ τῶν ὑποφαινομένων ἐντιμοτάτων κληρικῶν, τιμωτάτων προκρίτων, προεστώτων καὶ λοιπῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν τῶν κατοικῶν τῆς πολιτείας ταύτης. Πατριαρχεύοντος τοῦ Παναγιωτάτου θειοτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου κυρίου Κωνσταντίου. Ὅθεν καὶ πρὸς αἰώνιον τῶν μεταγενεστέρων ἀνάμνησιν κατεστρώθη τὸ παρὸν ἐν τῷδε τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησίας· ὁ δὲ Παντεπόπτης καὶ ἐν τρισὶ προσώποις ὑμνούμενος θεὸς καταγράψαι τὰ ὀνόματα τῶν συνδραμόντων ἐν βίβλῳ ζωῆς. Ἀμήν! Ἀμήν! Ἀμήν!

Ἐπὶ τῇ ἀνεγέρσει τοῦ νέου ναοῦ συνετάχθησαν οἱ ἑξῆς λαμβικοὶ στίχοι :

«Νεῶν ὄρων θέϊον τ' ἀγλαὸν ξένη
Μέγιστ' ἐν ἀγίοισιν Ἀθανασίου
Ἐρείπιον πρὶν ἐκ παλαιγενῶν γόνων
Προϊστασίη δ' εὐκλεοῦς Ἱεράρχου
Καλλινίκου τοῦ ἐκ γέας τῆς Κρήτης
Ποιμάντορός τε κλεινοῦ Διδυμοτείχου
Ἴσθι νεοχωθέντα ἔξ αὐτῶν βάθρων
Οἰκητόρων δὲ συνδραμόντων τῶν ὧδε
Τῶν αἰδίδως ἄφθιτον εἶη κλέος»

Ἐν συνεχείᾳ ὁ κώδιξ ἀναγράφει :

« Ἰδού καὶ ἡ ἐξηγήσις » :

« Ὡ φίλε, ὅστις βλέπεις τὸν θεῖον τοῦτον ναὸν καὶ ἐπιθυμεῖς νὰ μάθῃς περὶ αὐτοῦ, εἴξουρε, ὅτι εἶναι ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου, ὁ ὁποῖος πρότερον ἦτο ἐν ἐρείπιον οἰκοδομημένον ἀπὸ παλαιοτάτας γενεάς· ὁμοῦ μὲ τὴν προστασίαν καὶ ἐπιστασίαν τῶν ἐν ὑπολήψει σεβασμίου ἀρχιερέως Καλλινίκου, τοῦ ἀπὸ τὴν γῆν τῆς Κρήτης, ἀφοῦ συνέτρεξαν καὶ κατέβαλον οἱ ἐδῶ κάτοικοι χριστιανοί, ἀνεκτίσθη ἀπὸ αὐτὰ τὰ θεμέλια, τῶν ὁποίων ὄλων, τοῦ τε ἀρχιερέως καὶ τῶν συνδρομητῶν, ὁ ἔπαινος καὶ ἡ φήμη θεόθεν καὶ παρ' ἀνθρώποις θέλει εἶναι αἰώνιος.

Τῷ 1834 σωτηρίῳ ἔτει τῇ 2 Μαΐου. ».

Ἐν τῷ νάρθηκι καὶ ὑπερθεῖν τῆς μεσαίας πύλης τοῦ κυρίως ναοῦ ἐχαράχθησαν ἐπὶ πλακὸς τὰ ἑξῆς :

« Ὁ τῆς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου Πάνσεπτος οὗτος καὶ θεῖος Ναὸς τοῦ ἐν ἁγίοις Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου ἀνεκαινίσθη προστασίᾳ μὲν τοῦ ὠδε ἀρχιερατεύοντος Πανιερωτάτου Κυρίου Καλλινίκου τοῦ Κρητός, συνδρομῇ δὲ καὶ δαπάνῃ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ οἰκούντων χριστιανῶν, ὃν σὺ Κύριε στερέωσον· τὰ δὲ τῶν Συνδρομητῶν ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς καταγράψον. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ΑΩΛΔ' 1834. Μαΐου Β' 2. ».

Τὰ ἐγκαίνια ἐτελέσθησαν 23 Σεπτεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους· ἡ ἡμερομηνία καὶ τὸ ἔτος ἀνοικοδομήσεως ἀνεγράφησαν καὶ ἐπὶ μικρᾷ μαρμαρίνης πλακὸς τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ ἁγίου βήματος· εἰς ἀρκετὸν δὲ ὕψος ὑπεράνω τοῦ νάρθηκος καὶ ἐντὸς καλλιτεχνικοῦ πλαισίου ἐχαράχθησαν σημεῖά τινα, δυσδιάκριτα ὡς ἐκ τοῦ ὕψους.

Διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν ταύτην ἐξωδεύθησαν 117,271 γρόσια καὶ 36 παράδες κατὰ τοὺς λογαριασμοὺς, τοὺς ἐπικυρωθέντας, ὡς δεικνύει ὁ κώδιξ, ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἀβερκίου (1835—1841), διαδόχου τοῦ ἀνακαινιστοῦ Καλλινίκου (1821—1835).

Συνείργησαν βεβαίως διὰ τὴν ἀνέγερσιν πολλοὶ καὶ διαφοροτρόπως.

Ὁ ναὸς ἐπεσκευάσθη τὸ 1856· κατόπιν, 3 Μαΐου 1881 ἐνεκρίθη ἡ ἐπισκευὴ πάλιν αὐτοῦ· τὸ δὲ 1892 ἐπιδιωρθώθησαν οἱ καταρρέυσαντες τοῖχοί του, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν· κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Φιλαρέτου Βαφείδου (1899—1928) ἐγένετο πάλιν ἐπι-

διόρθωσις μερῶν τινων τῆς στέγης καὶ τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ καθὼς καὶ τῆς αὐλῆς του' ἐγένετο δὲ καὶ ἀναχρωματισμὸς τοῦ τέμπλου, τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου, τοῦ ἄμβωνος καὶ ἄλλων μερῶν, ἐπὶ δὲ τοῦ διαδεχθέντος τὸν Φιλάρετον Μητροπολίτου Κυρίου Ἰωακείμ Σιγάλα ἐκτὸς ἄλλων ἔργων περὶ τοῦ ναοῦ, τῆς αὐλῆς τοῦ κατερειπωθέντος κηροποιείου καὶ λοιπῶν, ἀνηγέρθη νέον καὶ μεγαλοπρεπὲς κωδωνοστάσιον εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐρειπωθέντος παλαιοῦ ξυλίνου.

Ἐν τῇ ἀρχῇ εἶχομεν ἀναφέρει περὶ ἑνὸς παρακειμένου τοίχου παλαιότερου ναοῦ· τὸ 1834 ὁ νῦν ναὸς δὲν ἀνεκτίσθη, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τῶν ἰδίων ἀκριβῶς θεμελίων τοῦ παλαιότερου ἐκείνου ναοῦ, ἀλλὰ 4 περίπου

Εἰκὼν 6. Ἡ μικρὰ αὐλὴ τοῦ ξυλίνου, ἥτοι τῆς φυλακῆς τῆς λεγομένης τοῦ Καρόλου. Ὅπισθεν τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῆς εἰκόνας διακρινομένου κ. Ν. Βαφείδου φαίνεται τὸ στόμιον, ἢ εἴσοδος, τῆς ἐντὸς τοῦ βράχου ἐσκαμμένης ὑπογείου φυλακῆς, ἔμπροσθεν δὲ αὐτῆς ἡ εἴσοδος πιθανόν τοῦ διαμερίσματος τῶν δεσμοφυλάκων. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς εἰκόνας διακρίνονται τὰ σημεῖα τοῦ ὀπισθεν τοῦ τοίχου παλαιοῦ ναοῦ.

μέτρα νοτιώτερον καὶ ἀφέθη τοιοῦτοτρόπως διάδρομος μεταξὺ τοῦ βορείου τοίχου τοῦ νέου ναοῦ καὶ τοῦ βορείου ἐπίσης ἀλλ' ἡρειπωμένου τοίχου τοῦ παλαιοῦ ναοῦ· ὁ παλαιὸς ναὸς δὲν εἶχε διάδρομον βορειόθεν αὐτοῦ, διότι ὁ ἡρειπωμένος τοίχος αὐτοῦ ἦτο καὶ μένει εἰσέτι προσηροσμένος πρὸς ἄλλον τοίχον, ὅστις κλείει ἐκ νότου τὴν τριγωνικὴν αὐλὴν

τῆς φυλακῆς τοῦ Καρόλου. Τὸ ὅτι ὁ νέος ναὸς ἐκτίσθη νοτιώτερον, ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς: Τὴν 1ην Μαΐου 1834, ἦτοι τὴν παραμονὴν τῆς συντάξεως τῶν μνημονευθέντων πρακτικῶν ἀναγράφεται εἰς τοὺς κώδικας ἡ φράσις: «ἀνεγείροντες ἐκ βάθρων τὴν ἱερὰν ἐκκλησίαν καὶ εἰς μέρη, ἐν οἷς καὶ πρὶν δι' ὄλου ἦν» ὅπως βλέπομεν, ἡ φράσις δὲν λέγει ἐπὶ τῶν ἰδίων βάθρων, ἀλλὰ «εἰς μέρη», ἔνθα «δι' ὄλου», δηλαδὴ γενικῶς, ἦτο ὁ ναὸς πρότερον. Ὁ σωζόμενος βόρειος τοῖχος τοῦ παλαιοῦ ναοῦ καλύπτεται ἀπὸ ζωηροῦς χρωματισμοῦς καὶ ποικίλματα καὶ φέρει πρὸς τὰ ἄνω μέρος αὐτοῦ καὶ εἰς ἴσας ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις μερικὰς ὠραίας βυζαντινὰς εἰκόνας, ὡς φαίνεται, τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐντὸς ἐλλειψοειδῶν κύκλων· παρὰ τὰς ἐπιδράσεις τοῦ ἡλίου, τῶν βροχῶν καὶ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐν γένει μεταβολῶν, οἱ χρωματισμοὶ καὶ αἱ εἰκόνας, μετὰ τὴν πάροδον ἐνὸς αἰῶνος, διαφυλάττουν ἀκόμη ἀρκετὴν ζωηρότητα. Πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τοῦ τοίχου τούτου καὶ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας ὑπάρχει ἐσκαμμένον, ἀλλὰ κατεστραμμένον, ἐρμάριον ἢ ἴσως χωνευτήριον, ἔνθα τίθεται ἦθη ἀπὸ ἐτῶν ἢ κολυμβήθρα τοῦ ναοῦ. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν δὲ ἐπιφάνειαν αὐτοῦ ὁ τοῖχος εἶναι προσηρμοσμένος, ὡς εἶπομεν, πρὸς ἄλλον τοῖχον· ὁ τοῖχος οὗτος δὲν εἶναι εὐθύς, παρουσιάζει δὲ ἀρμονικὰς ἐσοχὰς καὶ ἐξοχὰς καὶ εἰσχωρεῖ πρὸς δυσμὰς μὲν πλαγίως τοῦ ὀστεοφυλακίου πρὸς τὰ τειχώματα τῆς φυλακῆς ἢ μᾶλλον ἄλλου πλαγίως ταύτης παλαιοῦ ἠρειπωμένου οἰκοδομήματος· εἰς δὲ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον καταλήγει ὀπισθεν καὶ πέραν τοῦ χωνευτηρίου, ἔνθα εἶναι ἐπεξεργασμένος δι' ὠραίων καὶ ἴσως συμβολικῶν, ἐγγλύφων καὶ ποικιλμάτων μετὰ τεχνοτροπίας παρεμφεροῦς πρὸς τὴν τοῦ παρεκκλησίου τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης ἐπὶ τοῦ φρουρίου καὶ πλαγίως τῆς ἀποθήκης ὕδατος.

Ἐνωτέρω ἀνεφέραμεν περὶ ὀστεοφυλακίου· εὐρίσκεται εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ διαδρόμου, μεταξὺ τοῦ βορείου τοίχου τοῦ νάρθηκος καὶ τοῦ βορείου τοίχου τοῦ παλαιοτέρου ναοῦ ἀνατολικῶς δέ, ἔνθα εἶναι ἡ θύρα αὐτοῦ, καλύπτεται ὑπὸ σανίδων· ἀποτελεῖ εἶδος ἀποθήκης ἢ μᾶλλον ἡμιυπογείου· ἐσωτερικῶς ἔχει βάθος ἀνώμαλον ἐνὸς μέτρου καὶ πλεόν καὶ περιέχει ἐσκορπισμένα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τετριμμένα ἀνθρώπινα ὀστᾶ· ἔξωθεν καὶ ἔμπροσθέν του ὑπάρχει ὑπόγειον κεκαλυμμένον· διὰ μαρμαρίνων πλακῶν· εἶναι τὸ κοιμητήριον (ἀρχιερατικὸς τάφος τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἔνθα κατετίθεντο οἱ ἀποθνήσκοντες μητροπολίται Διδυμοτείχου: τὰ ὀστᾶ τοῦ προαποθανόντος καὶ ἐκεῖ κατατεθειμένου μητροπολίτου, παραλαμβάνόμενα, ἐτοποιθετοῦντο, φαίνεται, εἰς τὸ ὀστεοφυλάκιον· κανδήλα δὲ ἔκαιεν ἐπὶ τοῦ κοιμητηρίου(τάφου). Εἰς τοὺς κώδικας καὶ ἄλλαχοῦ εὐρομεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1815 μέχρι τοῦ 1899 ἀπέθανον ἐν Διδυμοτείχῳ 5 μητροπολίται οἱ ἐξῆς: Πρῶτος ὁ Μελέτιος, ὁ ἐν λόγῳ μητροπολίτης Μελέτιος κατήγετο ἐκ Μακρονήσου τῆς Ζαγοράς, ὧν δὲ πρότερον μητροπολίτης

Βελεγράδων, διεδέχθη τὸν Διδυμοτείχου Παῖσιον καὶ ἀπέθανε τὸ 1815· κατὰ τὸν πατριαρχικὸν κώδικα ΙΑ' 63 χαρακτηρίζεται ὡς ἄνθρωπος δόλιος· ἐν γράμματι τοῦ (Πατριάρχου) Γρηγορίου ἀπὸ 25 Νοεμβρίου 1806 γίνεται μνεία τοῦ Μελετίου, προτιθέονται δὲ οἱ Σουφλιῶται καὶ Κορωνοφωλεῶται νὰ πληρώσωσι τὰ χρέη τοῦ Παΐσιου γρ(όσια) 9250, ἐπιτιμῶντα δὲ οἱ Διδυμοτεῖται ὡς ἀπαιτοῦντες 2000 γρ(όσια, ἐν μανδύον καὶ δυσκοπότηρα καὶ διατάσσονται νὰ προσέξωσι καλῶς καὶ μὴ ἐπιμιχθῶσιν εἰς παραποδισμόν καὶ μὴ πταίσωσιν εἰς κανόνα καὶ πύθωσί τι ἀπενκταῖον καὶ λυπηρὸν (Πατρ. Κώδ. ΙΘ' 275 καὶ κατάλογος Φιλαρέτου). Ἐπὶ τοῦ Μελετίου τούτου τὸ 1805 ἐμαρτύρησεν ἐν Διδυμοτείχῳ ὁ ἀσκητὴς Παρθένιος. Καθ' ἃ ἀναφέρει ἡ παράδοσις, ὁ Παρθένιος ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν τούρκων, διότι ἐκήρυξεν ἐπ' ἐκκλησίας κατὰ τῆς μεταθέσεως τῆς ἐβδομαδιαίας ἀγορᾶς τῆς πόλεως Διδυμοτείχου εἰς ἡμέραν Κυριακὴν, ὅπως ἐξήτει ἡ Κυβέρνησις. (Φάρος Ἀλεξάνδρ. 1913, 536. Καταλ. Φιλαρέτου καὶ πληροφορίαὶ γερόντων Διδυμοτείχου) Ἀκρίτερος ὁ Βησσαρίων, ὅστις ἐποίμανε τὴν ἐπαρχίαν κατὰ μὲν τὸν Γ'. Λαμπουσιάδην ἀπὸ τοῦ 1841 μέχρι τοῦ 1845 (Γ. Λαμπουσιάδου ἀνέκδοτος κατάλογος περὶ «τῶν ἐν Διδυμοτείχῳ ἀρχιερατευσάντων» ἐνθα παραπέμπει εἰς Καλλ. Δελικ. ἐπίσημα ἔγγραφα τόμ. Α' σελ. 88 καὶ Ἐκκλ. Ἀλήθ. Β' σελ. 361), κατὰ δὲ τὸν Φιλάρετον διαδεχθεὶς τὸν Ἀβέρκιον τὸ 1841 καὶ ἀποθανὼν τὸ 1847 (Κατάλ. Φιλαρέτου περὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν Διδυμοτείχου, ἐνθα παραπέμπει εἰς Πατρ. Κώδ. ΚΒ' 21). Εἰς τοὺς κώδικας Διδυμοτείχου ἀναγράφονται μετὰ διαφόρων λεπτομερειῶν ἀνακαινίσεις καὶ ἀνοικοδομήσεις τῶν ἐν Διδυμοτείχῳ ἱερῶν ναῶν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ Βησσαρίωνος (Κώδ. ἀριθ. Γ' τῆς Παναγίας σελ. 12 καὶ κώδ. ἀριθ. Ε' τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ 1848 μέχρι 1876). Καὶ ἡ μὲν ἔναρξις τῆς ἀνεγέρσεως τῆς Παναγίας ἐγένετο τὴν 1ην Μαΐου 1843, ὡς ἀναφέρει ἐκτὸς τοῦ κώδικος καὶ μίᾳ σχετικῇ ἐπιγραφῇ ἐπὶ μαρμάρου εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς μεσαίας πύλης, δι' ἧς εἰσέρχεται τις ἀπὸ τοῦ νόρθηκος εἰς τὸν κυρίως ναόν, ἡ δὲ ἀνέγερσις τοῦ Χριστοῦ ἐγένετο τὸ 1846. Τὰ σημειώματα ὁμως τῶν κωδίκων ἐγράφησαν διὰ μὲν τὴν Παναγίαν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1847 διὰ δὲ τὸν Χριστὸν τὴν 1ην Φεβρουρίου 1848· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ δύο περιέχουν περὶ τοῦ μητροπολίτου Βησσαρίωνος τὴν φράσιν: «... τοῦ ἀειμνήστου... Κυροῦ Βησσαρίωνος», ἐξάγεται, ὅτι οὗτος ἀπέθανε μεταξὺ τοῦ Μαΐου 1846 καὶ τοῦ Ἰουλίου 1847 ἢ μᾶλλον μεταξὺ τοῦ Μαΐου 1846 καὶ τῆς 2ας Ἰανουαρίου 1847, ὅποτε ἐξελέγη ὁ διάδοχός του Μελέτιος ὁ Βυζάντιος. Τρίτος ὁ Μελέτιος ὁ Βυζάντιος, διάδοχος τοῦ Βησσαρίωνος, ἦτο πρότερον μέγας ἀρχιδιάκονος τῶν Πατριαρχείων, ἐγένετο Διδυμοτείχου 2 Ἰανουαρίου 1847 καὶ ἀπέθανε 18 Αὐγούστου 1849. Εἰς τοὺς κώδικας ὑπάρχει σημείωσις τοῦ θανάτου αὐτοῦ μετ' ὑπογραφῆν: «ὁ τοῦ μακαρίτου

ἀρχιδιάκονος Μελέτιος ὁ ἐκ Καλύμνου», ἐπακολουθεῖ δὲ ἐτέρω σημείωσις λέγουσα: «τὸν αἰοῖδιμον διεδέχθη ὁ ἐκ Σίφνου πρῶν Σοφίας Μελέτιος».

Εἰκὼν 7. Ὁ μητροπολίτης Κωνσταντινὸς Βαφείδης

Κωνσταντινουπόλει ὡς καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς σχολῆς ἐπὶ ἀρχετὰ ἔτη καὶ ὡς ἱεροκῆρυξ, προήχθη εἰς μητροπολίτην καὶ ἐποίμανε κατὰ σειράν τὰς ἐπαρχίας, Μαρωνείας, Σερρών, Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης καὶ Λιδυμοτείχου. Ἐξέδωκεν ἱερὰς κατηχήσεις, μικρὰν, μεσαίαν καὶ ἀνωτέραν, διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, τὰ σχολαρχεῖα καὶ τὰ γυμνάσια, ἀφῆκε δὲ ἀνέκδοτον μεγάλην χριστιανικὴν ἠθικὴν καὶ ἄλλα. Κυβερνήσας τὴν ἐπαρχίαν Λιδυμοτείχου ἐπὶ 2½ ἔτη ἀπέθανεν 52 εἰῶν κατὰ δὲ τοὺς κώδικας «τῇ ἑβδόμῃ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς τουρκιστὶ τῆς Δευτέρας 26 Ἀπριλίου 1899, ἐτάφη ἐν τῷ παρὰ τὸ κοι-

Τέταρτος ὁ Μελέτιος ὁ Σίφνιος ὁ ἀπὸ Σοφίας, μετατεθεὶς εἰς Λιδυμοτείχον, 22 Αὐγούστου 1849 καὶ ἀποθανὼν 2 Νοεμβρίου 1860. Τὸν διεδέχθη αὐθημερὸν ὁ ἐπίτροπὸς τοῦ ἐπίσκοπος Συννάδων Μελέτιος ὁ Καβάσιλας, ἐκ Καλύμνου, δηλαδὴ ὁ προαναφερθεὶς ἀρχιδιάκονος τοῦ Μελετίου Βυζαντίου. Πέμπτος καὶ τελευταῖος μέχρι τοῦδε ἀποθανὼν ἐν Λιδυμοτείχῳ εἶναι ὁ ἐκ πατρὸς θεῖος ἡμῶν Κωνσταντῖνος Βαφείδης. Διεδέχθη τὸ 1896 τὸν Φιλόθεον Κωνσταντινίδην καὶ ἦτο κατὰ τὸν χαρακτῆρα ἀγαθὸς καὶ γενναῖόκαρδος. Γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀποφοιτήσας τῆς Θεολογικῆς σχολῆς Χάλκης ἔτυχεν ἀνωτέρων σπουδῶν ἐν τῇ θεολογικῇ ἀκαδημίᾳ τοῦ Κιέβου, ὑπηρετήσας ἐν

Εἰκὼν 8. Ὁ ἔμπροσθεν τοῦ κηροποιείου τάφος τοῦ μητροπολίτου Κωνστ. Βαφείδου.

μητήριον τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τάφῳ ἀρχιερατικῷ ἐν μεγίστῃ ἐκκλησιαστικῇ παρατάξει, κηδευθεὶς ὑπὸ τῶν Μητροπολιτῶν Ἄδρι/λεως Κυρίλλου καὶ Λιτίτσῃς Νικηφόρου τῇ 27 Ἀπριλίου 1899 περὶ τὴν 9ην π. μ.».

Ἄργότερον ὑπὸ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν ἀδελφοῦ του Φιλαρέτου, γενομένης ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων αὐτοῦ, ἐστήθη ἐν τῷ ἔμπροσθεν τοῦ νάρθηκος μικρῷ κήφῳ, ἔνθα ὑπάρχουν διάφοροι τάφοι, καλλιμάρμαρον καὶ σεμνὸν μνημεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐχαράχθη τὸ ἀκόλουθον ἐπιτύμβιον:

«Μούσης Πιερίδεσσι κεχαρμένον ἀρχιερεῖα
ἦδε Βαθείδην γῆ Κωνσταντίνον ἔχει,
ὃς τ' ἐπεὶ ἡελίου φάος ἀγλαὸν πρῶτον ἐσεῖδε
Βοσπόρου ἀμφ' ἀκτάς, νάμασι θεολογίης
ἤρδενσε φρένας ἠγαθέας, μετέπειτα δὲ ποιμὴν
τέσσαρσι κλειτοῖς ἐνδήμοις ἔσκε.
Τόν δε θανόντ' ὤμωξεν ἅπαν ἀδινὸν πᾶν ἐσθλὸν
ἦδ' ἔταροι πηοὶ τ' ἔξοχα δ' ἀρχιερεὺς
εἶο κασίγνυτος Φιλάρητος, ὃς ἀχνύμενος κῆρ
προφρονέως τύμβον χένατ' ἀριπρεπέα.

ἐγεννήθη 1847

ἀπέθανε 1899».

Ἐκ τῶν 5 τούτων μητροπολιτῶν ὁ πρῶτος ἀπέθανε πρὸ τῆς τὸ 1834 γενομένης ἐπὶ Καλλινίκου ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ καὶ ἐτάφη βεβαίως «ἐν τῷ... τάφῳ ἀρχιερατικῷ», εὕρισκομένῳ τότε ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἐκτὸς ἐὰν δεχθῶμεν, ὅτι ἡ ἀνέγερσις ἐκείνη ἐγένετο ἐπὶ τῶν ἰδίων ἀκριβῶς θεμελίων τοῦ πρὸ τοῦ 1834 παλαιότερου ναοῦ, ὃ δὲ ἐπανειλημμένως μνημονευθεὶς παλαιὸς ἠρειπωμένος τοῖχος ἀνῆκεν εἰς ἄλλον προηγούμενον, ἀκόμη παλαιότερον, ναόν· οἱ 4 ὑπόλοιποι μητροπολίται ἐτάφησαν ἐν τῷ ἰδίῳ πάλιν «τάφῳ ἀρχιερατικῷ», ἀλλ' ἔξω πλέον τοῦ σημερινοῦ ναοῦ.

Τὴν ἀποθήκην ἢ τὸ ἡμιυπόγειον, τὸ περιέχον τὰ ὄστᾶ, ὀνομάζομεν ὀστεοφυλάκιον, οἱ δὲ κώδικες, ὡς εἶδομεν, κοιμητήριον, ἀφ' οὗ λέγουν περὶ τοῦ Κωνσταντίνου «ἐτάφη ἐν τῷ παρὰ τὸ κοιμητήριον... τάφῳ»· οἱ κώδικες κατὰ τὸ τοῦτο ἴσως ἔχουν δικαίον, ὅτι κατὰ τὴν ταφήν ἀποθνήσκοντος ἐν Διδυμοτείχῳ μητροπολίτου, τὰ ὄστᾶ τοῦ πρότερον ἐν Διδυμοτείχῳ ἐπίσης ἀποθανόντος μητροπολίτου παραλαμβανόμενα κατετίθεντο εἰς τὴν παραπλεύρως εὕρισκομένην ἀποθήκην ἢ ἡμιυπόγειον, ἐντὸς βεβαίως ἰδιαιτέρου κιβωτίου καὶ ἐπομένως τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸ καθ' ἡμᾶς ὀστεοφυλάκιον, ἐχρησίμευε, τρόπον τινά, ὡς κοιμητήριον τῶν προαποθανόντων μητροπολιτῶν.

Τὸ τῶν κωδικῶν «κοιμητήριον» δὲν εἶναι πλέον δυνατόν νὰ ὀνομα-

σθῆ ὄχι μόνον κοιμητήριον, ἀλλὰ καὶ ὀστεοφυλάκιον, ἀφ' οὗ ἡ ἀποθήκη ἦ τὸ ἡμιυπόγειον ἐκεῖνο περιέχει πλέον ἐσκορπισμένα τὰ ὀστᾶ καὶ ἀνάμικτα μὲ χῶματα καὶ πέτρας καὶ παλαιὰς σανίδας καὶ πολλὰ ἄχρηστα καὶ ἀπορρίμματα, ὁ δὲ λεγόμενος «ἀρχιερατικὸς τάφος» ἀπὸ τῆς μετακομιδῆς τῶν λειψάνων τοῦ Κωνσταντίνου ἀλλαχοῦ, εἶναι πλέον τάφος κενός.

Εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τοῦ νῦν ναοῦ καὶ πλησιέστερον τοῦ νάρθηκος ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου δαπέδου κυκλικὸν μάρμαρον διαμέτρου ἐνὸς πῆχεως. Εἶναι σκέπασμα δυνάμενον νὰ ἀφαιρεθῆ διὰ μικροῦ σιδηροῦ κρῖκου προσηρμοσμένου ἐπ' αὐτοῦ. Εἶναι ἴσως τὸ κάλυμμα, ἡ θύρα, τρόπον τινά, ὑπογείου τινὸς τοῦ ναοῦ, ὅχι ὅμως τάφου ἢ κοιμητηρίου.

Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος εἶχε δύο, φαίνεται, ἁγίας τραπέζας. Ἐκτὸς τῆς ἐν τῷ μέσῳ συνήθους κυρίας ἁγίας τραπέζης, τῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καθαγιασθείσης καὶ τιμωμένης, ὑπῆρχε καὶ δευτέρα ἁγία τράπεζα πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ σκευοφυλακίου, ἐσκαμμένη ἐν τῷ ἀνατολικῷ τοίχῳ τοῦ ἱεροῦ βήματος ἐν εἴδει προθέσεως. Τοῦτο ἐξάγεται καὶ ἐκ μικροῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου ἢ μᾶλλον εἴδους παραθρονίου, ἐφηρμοσμένου ἐν κοιλώματι τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἐκ μικρᾶς τραπέζης κατεσκευασμένης ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τοῦ ἱεροῦ μεταξὺ τῶν δύο ἁγίων τραπεζῶν, ἵνα χρησιμεύῃ ἴσως ὡς πρόθεσις τῆς δευτέρας.

Ὅτε κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον τὸ Διδυμότειχον κατείχeto ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οἱ ἱερεῖς τῆς ἐπαρχίας ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1917 ἐφυλακίσθησαν καὶ αἱ ἐκκλησῖαι ἐπομένως ἐκλείσθησαν. Ἐλειτούργουν προσωρινῶς εἰς Διδυμότειχον καὶ εἰς τινὰ χωρία βούλγαροι ἱερεῖς. Τὴν 25ην ὁμοῦς Μαρτίου 1918 ἦλθεν εἰς Διδυμότειχον ὁ ἀποστάτης τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας πρῶν ἡτροπολίτης Σκοπεῖων Θεοδόσιος καὶ ἠνοιξε τὰς ἐκκλησίας, ἀποφυλακίσας τοὺς ἱερεῖς καὶ λαβὼν τὰς ὑπογραφὰς αὐτῶν, ὅτι θὰ τελοῦν τὰς ἱεροπραξίας Βουλγαριστι καὶ θὰ μνημονεύουν τὸ ὄνομα του ὡς ἡτροπολίτου των, ἐγκατέστησεν αὐτοὺς εἰς τὰς θέσεις των. Ἀργότερον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς διασυμμαχικῆς κατοχῆς τῆς Θράκης, καθὼς ἀναγράφει σχετικὸν πρακτικὸν τῆς προσωρινῆς ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Διδυμοτείχου «τῆν 9]22 Ὀκτωβρίου 1919 ὁ ἐνταῦθα (Διδυμοτείχῳ) Γάλλος διοικητὴς ἀπεφάνθη νὰ ἐπιστραφῶσιν ἤδη... αἱ 2 ἐκκλησῖαι (Διδυμοτείχου) ἁγίου Ἀθανασίου καὶ Χριστοῦ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινότητα, ἡ δὲ Παναγία (ἣτις εἶχε δοθῆ εἰς τοὺς Βουλγάρους τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 ὑπὸ τοῦ ἡτροπολίτου Φιλαρέτου πρὸ τῆς εἰς Βουλγαρίαν ἐξορίας αὐτοῦ) νὰ μείνῃ εἰς τοὺς Βουλγάρους μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Φιλαρέτου.»

Ἐν τέλει ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν περὶ τοῦ ἡτροπολιτικοῦ τούτου ναοῦ, ὅστις εἶναι καὶ ὁ πτωχότερος ἤδη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν τῶν δύο ἄλλων ναῶν, τὰ ἐξῆς: ὅτι ἔχει, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι, τέμπλον, ἀρχιερατικὸν θρόνον,

ἄμβωνα κλπ. ὠραιότατα καὶ λίαν τεχνικῶς ἐπεξεργασμένα, εἶναι ἔξοχα ἔργα βυζαντινῆς ξυλογλυπτικῆς· φαίνεται ὅτι κατεσκευάσθησαν ταῦτα πάντα κατὰ τὴν ἀνάγερσιν τοῦ 1834 καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος καθὼς καὶ τὰ ὠραῖα θυροφύλλα τῆς μεσαίας πύλης τοῦ ἁγίου βήματος, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶναι κεχαραγμένα μὲ συμπελεγμένα γράμματα τὰ ἑξῆς:

Σταμάτης
Νικολάου
Μάρτιος (!)
1835

2) Ὁ ναὸς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ τὸ «Καλὲ Πανηγύρι».

Ἐπὶ τοῦ «Καλέ», δηλ. τῆς μεγάλης ἀκροπόλεως τοῦ Διδυμοτείχου καὶ ὀλίγον ὑψηλότερον τῆς πύλης «καστροπόρτες» ἢ «καλέπορτες» κεῖ-

Ὁ Ναὸς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐν Διδυμοτείχῳ.

ται ὁ ἱερός ναὸς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἴσως ἦτο ἄλλοτε μικρὸν παρεκκλήσιον καὶ ἐρησιμέυεν ὡς προσκύνημα, καὶ διὰ τοὺς εἰσερχομένους καὶ ἔξερχομένους καθ' ἡμέραν ἐκ τῆς πόλης καστροπόρτες. Τὴν ἀνωτέρω ὑπόθεσιν ἐθέσαμεν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἀρχαῖον βυζαντινόν, τοῦ ἔκτου αἰῶνος παρεκκλήσιον τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης (ὄχι τῆς ἁγίας Κυριακῆς, ὅπως

νομίζουν μερικοί, ὡς ὁ Γ. Λαμπουσιάδης κ. ἄ.) ἐπὶ τοῦ φρουρίου καὶ πλαγίως τῆς δεξαμενῆς τῆς ὑδρευσεως τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐχρησίμευεν ὡς προσκύνημα τῆς πύλης «σαραϊόπορτες», ἦτοι τῆς πύλης τῆς κειμένης κάτωθεν τῶν ἀρχαίων βυζαντινῶν ἀνακτόρων (σαράι). Τὸ αὐτὸ ὑποθέτομεν καὶ διὰ τὸ παρεκκλήσιον τῆς ἁγίας Μαρίνης ὡς πρὸς τὴν πύλην τοῦ πύργου «Μπέσ-κουσάκ», δηλαδὴ τοῦ «Πενταζώνου» τὸ ἴδιον τέλος δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν καὶ διὰ τὸ προσκύνημα τοῦ ἁγίου Δημητρίου ὡς πρὸς τὴν πύλην «νερόπορτες».

(Ὁ ναὸς τοῦ Χριστοῦ ἦτο μικρὸν παρεκκλήσιον μέχρι τοῦ 1846, ὁπότε ἀνηγέρθη, ὅπως εἶναι σήμερον. Εἰς τὸν ἐν τῇ μητροπόλει κατατεθειμένον ὑπ' ἀριθμὸν Ε' κώδικα τοῦ ναοῦ τούτου, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ 1846 καὶ λήγοντα τὸ 1876, εἶναι γεγραμμένα περὶ τῆς ἀνεγέρσεώς του τὰ ἑξῆς:

«Ὁ ἐν τῷ Καλὲ Ἱερῶς τοῦ θεανθρώπου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Ναὸς, ὑπάρχον τῷ πρὶν μικρὸν εὐτελὲς καὶ ὑπόσαθρον Παρεκκλήσιον, ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων, ὡς ἤδη φαίνεται, τὸ αὐμοστ' σωτήριον ἔτος, ἐπινεύσαντος τοῦ εὐκλεῶς ἀνάσσοντος τρισεβάστου καὶ φιλολάου Ἀβδουλ Μετζιτ ἡμῶν δι' ὑψηλοῦ Β(ασιλικοῦ) αὐτοῦ ὄρισμοῦ, ἐνθέρμῳ ζήλῳ καὶ προθύμῳ συνδρομῇ τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν, τιμωτάτων Προκρίτων καὶ Προεστώτων καὶ λοιπῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν καὶ κατοίκων τῆς πολιτείας ταύτης, ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ ἀειμνήστου Κυροῦ Βησσαρίωνος, ὧν καὶ τὰ δνόματα εἰς διηγεκῆ μνήμην ἐνεκρίθη καταστρωθῆναι ὡς ἐφεξῆς . . . (τὰ δνόματα δὲν ἀναγράφονται εἰς τὸν κώδικα) αὐμῆ' Φεβρ. 1.»

Εἰς τὰ ἀνωτέρω βλέπομεν, ὅτι ἡ ἀνέγερσις ἤρχισε μὲν τὸ 1846 ἐπὶ μητροπολίτου Βησσαρίωνος, ἐτελείωσεν ὅμως τὴν 1ην Φεβρουαρίου 1848, μετὰ τὸν θάνατόν του, διότι ἀναγράφεται περὶ αὐτοῦ ἡ φράσις «τοῦ ἀειμνήστου Κυροῦ Βησσαρίωνος».

Ἀφ' οὗ ἀνηγέρθη ὁ ναὸς τοῦ Χριστοῦ, ἐγένετο καὶ ἐνοριακὸς ναὸς ἀποκτήσας ἰδιαιτέραν ἐνορίαν ἣτις περιέλαβεν 120 οἰκογενείας παραχωρηθείσας παρὰ τῶν ναῶν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τῆς Παναγίας, καθ' ἃ ἀναγράφει πρακτικὸν τῆς δημογεροντίας Διδυμοτείχου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 1ης Ἀπριλίου 1848: «καὶ ἔγιναν πολλὰ χρῆθ (διὰ τὴν ἀνέγερσιν), συνήλθον οἱ πρόκριτοι τῶν ἐνοριῶν Ἀγ. Ἀθανασίου καὶ Παναγίας καὶ ἀπεφασίσθη, ὅπως ἡ νεόδμητος Ἱερὰ ἐκκλησία εἰς μικρὰν αὐτῆς βοήθειαν προικισθῆ ἐκ μὲν τῆς ἐνορίας τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τῆς Μητροπόλεως στεφάνοις ἑξήκοντα, ἀρ. 60, καὶ ἔχη κοινὴν ὡς ἤδη μετ' αὐτῆς ἐνορίαν, ἐκ δὲ τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας στεφάνοις ἑκατόν, ἀριθ. 100, ἅτινά εἰσι τὰ ἀκόλουθα (δὲν ἀναγράφονται).». Ἡ ἐν τῷ πρακτικῷ τούτῳ φράσις «καὶ ἔχη κοινὴν ὡς ἤδη μετ' αὐτῆς ἐνορίαν» δὲν σημαίνει, ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐνορία ὑπῆρχε καὶ θὰ ὑπῆρχε καὶ διὰ τὰς δύο ἐκκλησίας ὁμοῦ, τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου

καὶ τοῦ Χριστοῦ, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν θὰ ὑπῆρχε βεβαίως ἀνάγκη νὰ προσφέρουν ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος καὶ ἡ Παναγία 160 στέφανα εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ σημαίνει τὴν καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα ἐναλλαγὴν τῶν ἑφημερίων ἱερέων τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τοῦ Χριστοῦ, οὕτως ὥστε εἶχε μὲν ἕκαστος τῶν ναῶν τούτων τοὺς ἱερεῖς του, οἱ ἱερεῖς ὅμως ἔλειτούργουν καὶ ἑφημέρευον ἐκ περιτροπῆς εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ναοὺς. Τοῦτο δέ, τὸ ὁποῖον συνέβαινε καὶ πρότερον, ἦτοι ἀπὸ τῆς ἀνεγέρσεως, τοῦ 1846 μέχρι τοῦ 1848, ἀπεφασίσθη πλέον ὀριστικῶς ἢ μᾶλλον ἐνεκρίθη τὸ 1848, ἐξακολουθεῖ δὲ καὶ μέχρι τοῦδε νὰ ἐφαρμόζεται ἡ ἰδίᾳ ἐναλλαγὴ τῶν ἑφημερίων καθ' ἑβδομάδα. Παλαιώθεν οἱ δύο ναοὶ εἶχον τέσσαρας ἱερεῖς, δηλ. ἀνὰ δύο, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶχον περιορισθῆ εἰς τρεῖς, ἤδη δὲ ἀπὸ τοῦ 1937 εἰς δύο μόνον, ἔλλειπει ἱερέων, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους οικονομικῆς καχεξίας.

Ἐπὶ βουλγαροκρατίας ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1917, οἱ ἱερεῖς τῆς ἐπιτοχίας εἶχον φυλακισθῆ, ἔλειτούργει δὲ ἐν τῷ Χριστῷ ὁ βούλγαρος ἱερεὺς παπᾶ Φίλιππος, μέχρι 25 Μαρτίου 1918.

Ὁ ναὸς τοῦ Χριστοῦ εἶναι τὸ κυριώτερον προσκύνημα τῶν Χριστιανῶν Διδυμοτείχου καὶ περιφερείας, καὶ θεωρεῖται θαυματουργός. Πάντοτε σχεδὸν προσέρχονται πεζῆ ἢ δι' ἄμαξῶν χωρικοί, πάσχοντες ἀπὸ διαφόρους ἀσθενείας, καὶ ἰδίως σεληνιαζόμενοι καὶ παραφρονες, καὶ παραμένουν ἐπὶ ἡμέρας καὶ ἑβδομάδας εἰς τὸν ναὸν ἢ τὰ ἰδιαίτερα κελλῖα καὶ δωμάτια αὐτοῦ· προσφέρουν δέ, ἐκτὸς κηρίων καὶ λαμπάδων καὶ ἐλαίου, καὶ διάφορα ἄλλα ἀφιερώματα καὶ δῶρα, ὡς ὑφάσματα, ἐνδύματα ζῆα καὶ λοιπὰ εἶδη, ἀναλόγως ἕκαστος τῆς καταστάσεως καὶ διαθέσεως αὐτοῦ, καὶ διὰ νὰ ἐκκληρώσουν τὴν «εὐχὴν» δηλαδὴ τὸ «τάξιμον» (τάμα), τὸ ὁποῖον κάμνουν ἐξ εὐλαβείας καὶ εὐγνωμοσύνης, ὅσοι ἐκ τῶν παραφρόνων ἢ δαιμονιζομένων εἶναι ἐπιζήμιοι καὶ ἐπικίνδυνοι διὰ τοὺς ἄλλους καὶ δι' ἑαυτοὺς περιορίζονται ἢ καὶ ἀλυσσοδέονται. Τόση δὲ εἶναι ἡ φήμη τοῦ ναοῦ τούτου καὶ τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, ὥστε προσέρχονται ἐνίοτε καὶ ἀλλόθρησκοι, τοῦρκοι καὶ ἰσραηλῖται ἀκόμη. Πρὸς πιστοποίησιν τούτου φέρομεν μερικὰ παραδείγματα: γυνὴ ἰσραηλίτις πάσχουσα προσῆλθε τὸ 1930 ἢ 1931 καὶ παρέμεινεν εἰς τὸν Χριστόν· διὰ τὴν πίστιν δὲ αὐτῆς ἠξιώθη τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Τὸ 1935 ἰσραηλίτις κόρη διὰ δευτέραν φορὰν προσεκομίσθη ὑπὸ τῶν οἰκείων αὐτῆς καὶ παρέμεινεν ἐπ' ἀρκετὸν καιρὸν καὶ τὸ 1936 τέλος νέος τις ἰσραηλίτης, νευρασθενικὸς εἰς τὸ ἔπακρον καὶ ἡμιπαραφρων, ἄλλοτε μαθητῆς τοῦ γυμνασίου, παρέμεινεν ὡσαύτως εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ.

Ἐνεκα τῆς θεραπευτικῆς δυνάμεως τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ προσέρχονται, ὅπως εἶπομεν πολλοὶ προσκυνηταί, τῶν περιφερειῶν Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καὶ ἰδίως Σουφλίου καὶ προσφέρουν χρήματα καὶ δῶρα·

διὰ τοῦτο ὁ ναὸς οὗτος σχετικῶς πρὸς τοὺς ἄλλους εἶναι ὀπωσδήποτε εὐπορος. Ἐκτίσθη δὲ πρὸ τινῶν ἐτῶν καὶ ἄλλα, ἐκτὸς τῶν παλαιῶν, δωμάτια διὰ τὴν παραμονὴν τῶν προσκυνητῶν. Τὰ δῶρα καὶ τὰ ἀφιερώματα, τὰ ὁποῖα εἶναι περισσότερα κατὰ τὸ διάστημα τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς

Ἡ μεταφορὰ τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς Πεντηκοστῆς.

καὶ τῆς πεντηκοστῆς, πωλοῦνται συνήθως καὶ ἄλλοτε καὶ τότε, διὰ πλειοδοσίας πρὸς ὄφελος τοῦ ναοῦ.

Ὁ ναὸς πανηγυρίζει κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Μεταμορφώσεως, τὴν τρίτην ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα, ἰδίως ὅμως τὴν Πεντηκοστήν, ὅποτε γίνεται καὶ μεγάλη πανήγυρις ἐν Διδυμοτείῳ, ἡ λεγομένη «Καλὲ Πανηγύρι» δηλαδὴ πανήγυρις τοῦ Καλέ, τοῦ Κάστρου, ὅπως ὀνο-

μάζουν συνήθως οἱ χωρικοὶ τὸ Διδυμότειχον· κατὰ τὴν πανήγυριν ταύτην προσέρχεται ἄπειρον πλῆθος, ἄλλοι ἀπὸ ἡμερῶν, πολλοὶ τὴν παραμονὴν καὶ οἱ πλεῖστοι αὐθιμερόν, ἐκ τῶν περιφερειῶν Διδυμοτείχου, Σουφλίου καὶ Ὁρρεσιάδος καὶ ἀλλαχόθεν· μετὰ τὴν ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν καὶ τὰς εὐχὰς τῆς γονυκλισίας, ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ, ὁ μητροπολίτης, ἐνδεδυμένος τὴν ἀρχιερατικὴν αὐτοῦ στολὴν καὶ συμπαραστατούμενος ὑπὸ ἱερέων καὶ ψαλτῶν, λαμπάδων καὶ λαβάρων, μεταβαίνει εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ· ἐκεῖθεν δὲ ἐν μέσῳ πλήθους πολλοῦ, καὶ ἰδίως χωρικῶν, φερόντων τὰς ἐορτασίμους αὐτῶν καὶ πολυποικίλους ἐνδυμασίας, παραλαμβάνει τὴν μεγάλην καὶ ἐπηγυρωμένην θαυματουργὸν εἰκόνα, μεταφερομένην ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τῆς ἐκκλησίας ἐν εἴδει ἐπιταφίου, εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον. Τὸ πλῆθος τῶν πανηγυριστῶν σταυροκοπεῖται κατὰ τὴν διέλευσιν τῆς ἱερᾶς πομπῆς καὶ ρίπτει χρήματα ἐπὶ τῆς εἰκόνας, πολλοὶ δὲ προσπαθοῦν νὰ διέλθουν τρεῖς φορὰς κάτωθεν αὐτῆς. Τόση εἶναι ἡ συρροὴ τῶν παρακολουθούντων καὶ τῶν πανταχόθεν συνωστιζομένων καὶ θεωμένων προσκυνητῶν καθὼς καὶ τῶν εὐλαβῶν ἢ περιέργων ἀλλοδόξων καὶ ἀλλοθρήσκων, ὥστε, παρὰ τὴν πολὺ μικρὰν ἀπόστασιν μεταξὺ τῶν δύο ναῶν, ἡμίσεια ὥρα δὲν ἀρκεῖ διὰ νὰ φθάσῃ ἡ πομπὴ εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον. Ἐκεῖ μένει ἡ εἰκὼν μέχρι τῶν πρώτων ἀπογευματινῶν ὥρῶν, ὁπότε ἀναμετακομίζεται εἰς τὸν Χριστόν, μετὰ ὀλιγίστων πλέον προσκυνητῶν, καὶ ἀρχίζει ἡ ἐκποίησης τῶν δώρων καὶ ἀφιερωμάτων.

Ἀπὸ τῆς πρώτης ἤδη κατέρχονται ὁ λαὸς Διδυμοτείχου καὶ ὁ ἔξωθεν ἔλθὼν κόσμος καὶ πλημμυροῦντες τὰς πρὸς τὰ κάτω ὁδοὺς καὶ ἰδίως τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν, συγκεντρώνονται εἰς τὴν πρὸς τὸ βόρειον ἄκρον καὶ ἔξω τῆς πόλεως τοποθεσίαν, τὴν λεγομένην «τσαίτρια». Ἡ μεγάλη κίνησις πολιτῶν παντὸς ἔθνους, τῶν χωρικῶν, τῶν ζῶν καὶ τῶν ἀμαξῶν, ὁ ζωηρὸς χρωματισμὸς καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ ποικιλία τῶν ἐνδυμασιῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν τῶν διαφόρων χωρίων καὶ τὰ ἀληθινὰ ἢ ψευδῆ φλωρία καὶ παντοῖα στολίσματα τῶν γυναικῶν, τὰ διάφορα πρόχειρα παραπήγματα, πρατήρια καὶ καφενεῖα, οἱ πλανόδιοι πωληταί, αἱ ἀγοραπωλησίαι ζώων, τὰ ὄργανα καὶ οἱ χοροί, ἡ ὑπὸ τὸν ἦχον τυμπάνου καὶ εἰδικοῦ πνευστοῦ ὄργάνου «ζουρνᾶ» διεξαγομένη πάλη μετὰ βραβείων εἰς τοὺς νικητάς, τὰ διάφορα τέλους διασκεδαστικὰ παιγνίδια διὰ μικροὺς καὶ μεγάλους, παρέχουν μίαν ζωηρὰν καὶ λίαν παράδοξον διὰ τοὺς ξένους εἰκόνα τοῦ «καλῆ πανηγύρι».

Πρὸς τὸ ἑσπέρας ἡ κίνησις ἔλαττοῦται καὶ ἄλλοι μὲν, οἱ περισσότεροι, ἐπιστρέφουν εἰς τὰ χωρία των εὐθυμοὶ μὲ τραγούδια καὶ χαρὰν, ἄλλοι δέ, ὀλίγιστοι, γαμίζουσιν μὲ τοὺς Διδυμοτειχίτας τὰ καφενεῖα τῆς πόλεως καὶ τὰ ἄλλα κέντρα, ὅπου ἡ εὐθυμία, οἱ χοροί, τὰ τραγούδια καὶ αἱ διασκεδάσεις

ἐν γένει, ἔξακολουθοῦν ἐπὶ πολλὰς ὥρας τὴν νύκτα, συνεργοῦντος δεόντως καὶ τοῦ... Βάκχου!

3) Ὁ ἱερός ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Εἰς ἐκ τῶν τριῶν ἱερῶν ναῶν τοῦ Διδυμοτείχου εἶναι ὁ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου· κεῖται εἰς τοὺς βορείους πρόποδας τῆς μεγάλης ἀκροπόλεως παρὰ τὸν Μαχαλέν· κατὰ παλαιότεραν τουρκικὴν ἐποχὴν ἢ συνοικία τῆς Παναγίας ἔκαλεῖτο «μαχαλαῶς» δηλ. συνοικία, ἢ «συνοικία μαχαλαῶ» καὶ «γιαχουδι μαχλεσί» ἢ «γιαχουδι ροῦμ μαχλεσί» δηλ. ἑβραϊκὴ συνοικία καὶ ἑλληνοεβραϊκὴ συνοικία. Κατῴκουν ἐκεῖ καὶ ἑβραῖοι, κατὰ τινα στατιστικὴν ἀναφερομένην τὸ 1863 εἰς τοὺς κώδικας τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Διδυμοτείχου, μεταξὺ 12 συνοικιῶν τῆς πόλεως ταύτης ἢ συνοικία «γιαχουδι μαχλεσί» ἤρχετο δευτέρα εἰς χριστιανικὸν πληθυσμὸν, ἔχουσα στέφανα μὲν 134 καὶ ψυχὰς 384. Εἰς τι δὲ πρακτικὸν τῆς δημογεροντίας ὑπὸ χρονολογίαν 5 Νοεμβρίου 1877 ἀναγράφεται ἡ φράσις «... εἰς τὸ παγκάριον τῆς Παναγίας ἐν Γιαχουδι μαχλεσί»· αἱ ὀνομασίαι αὗται παρέμειναν ἐπ' ἀρκετὸν καιρὸν, καὶ μερικοὶ γέροντες τὰς ἐνθυμοῦνται ἀκόμη.

Ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ ἀναφερομένη συνοικία εὐρίσκετο περὶ τοὺς λαχανοκήπους, ἀφ' οὗ δὲ ἐκάη, ὡς ἀναφέρει ὁ ἴδιος, οἱ λαχανόκηποι ἐπεξετάθησαν εἰς αὐτήν, ἢ καεῖσα ὅμως συνοικία εὐρίσκετο μᾶλλον πέριξ τοῦ δευτέρου λόφου ἢ φρουρίου, δηλαδὴ τῆς μικρᾶς ἀκροπόλεως, τῆς ἐπιλεγομένης ἤδη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν «Ἁγία Πέτρα», πλησίον τῆς σιδηροδρομικῆς γεφύρας τοῦ Ἐρυθροποτάμου, διότι καὶ τώρα ἀκόμη παρατηροῦνται πέριξ τῆς Ἁγίας Πέτρας ἕχνη παλαιᾶς πυρκαϊᾶς. Εἶναι ἀληθές, ὅτι λαχανόκηποι ὑπῆρχον καὶ ὑπάρχουν εἰσέτι καὶ εἰς ἄλλα μέρη παρὰ τὴν πόλιν καὶ ἐντὸς αὐτῆς, περὶ τὴν μεγάλην ἀκρόπολιν καὶ τὴν Παναγίαν. Ἐπὶ τοῦ τοίχου, τοῦ διαχωρίζοντος τὸν νάρθηκα ἀπὸ τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ ὑπερθεν τῆς δεξιᾶς πύλης αὐτοῦ ὑπάρχει ἐντετειχισμένη μαρμαρίνη πλάξ εἰς σχῆμα ὀρθογωνίου τετραγώνου, ὕψους μὲν ἡμίσεος περίπου μέτρου, πλάτους δὲ ἐνὸς τετάρτου αὐτοῦ, φέρουσα τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

«Ἐκενουργήθη
 τοῦτος ὁ ἱερός να
 ὸς τῆς ὑπεραγί
 ας Δεσποίνης
 ὑμῶν Θεοτόκου
 ἐν ἔτει Ἄωστ'
 Μαρτίου 5
 1806».

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐξάγεται, ὅτι ὁ ναὸς ὑπάρχων πολὺ πρὸ τοῦ 1806 καὶ παλαιωθεὶς ἐκαινουργήθη. Μετὰ 37 ἔτη ἀνηγέρθη (ἀνεκαινίσθη) πάλιν ἐκ βάθρων καὶ ἡ μὲν μνημονευθεῖσα ἀνωτέρω ἐνεπίγραφος πλᾶξ ἐνετειχίσθη ἐκεῖ, ἔνθα ἦδη εὐρίσκεται, προσετέθη ὁμως καὶ μία ἄλλη ἐπιγραφὴ ἀνωθεν τῆς μεσαίας πύλης, δι' ἧς εἰσέρχεται τις ἀπὸ τοῦ νάρθηκος εἰς τὸν κυρίως ναόν, ἡ ἐξῆς :

«Ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ὁ πάνσεπτος οὗτος ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Δεσπίνης ἡμῶν διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τῶν ἐνοριτῶν αὐτοῦ, ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Βησσαρίωνος».

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐπιγραφῆς καὶ ἀκριβῶς τῆς μετόπης τῆς πύλης ὑπάρχει ἐγγεγλυμμένη ἐπὶ πλακὸς εἰκὼν τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου εἰς σχῆμα ἑλληψοειδές, πεποικιλμένη διὰ χρυσοῦ καὶ ζωηρῶν χρωμάτων, εἶναι πολὺ ὠραία καὶ φέρει εἰς τὸ ἄνω μὲν μέρος αὐτῆς τὴν λέξιν «Κοίμησις» κάτω δὲ «1843 Μαΐου 1», ἦτοι τὸ ἔτος καὶ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἀνακαινίσεως.

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι γεγραμμένη διὰ σκαλιστῶν παλαιῶν γραμμάτων, ἀνωθεν καὶ κάτωθεν, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐπὶ ταινίας. Ἡ ταινία ἔχει μῆκος ἡμίσεος περίπου μέτρου καὶ πλάτος 5—6 ἑκατοστῶν καὶ εἶναι κεχαραγμένη κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὡσάν νὰ περιδένῃ καὶ συγκρατῇ ἐν εἴδει φιλόγκου τὴν εἰκόνα, τὰ δὲ δύο ἄκρα τῆς κρατοῦνται ὑπὸ ἐγγλύφων καὶ ἐγχρώμων ἀγγέλων, οἵτινες παρίστανται ἱστάμενοι. Ἡ πλᾶξ ἡ περιλαμβάνουσα τὴν εἰκόνα καὶ τὴν μικρὰν ἐπιγραφὴν, ἔχει ὕψος μὲν δύο σπιθαμὰς πλάτος δὲ μίαν καὶ ἡμίσειαν.

Διὰ τὴν ἀνέγερσιν ταύτην τοῦ ναοῦ γίνεται λόγος ἰδιαιτέρως εἰς τὸν ἐν τῇ μητροπόλει Διδυμοτείχου ὑπ' ἀριθμὸν Ι' κατατεθειμένον κώδικα τῆς Παναγίας· εἰς τὰς δύο πρώτας σελίδας αὐτοῦ ἀναγράφονται τὰ ἀκόλουθα :

«Ὁ ἐν τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ κατὰ τὸν Μαχαλὲν θεῖος καὶ ἱερός ναὸς τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ὑπάρχων τὸ πρὶν μικρός, εὐτελής καὶ διακινδυνεύων ἐκ τοῦ χρόνου, ἵνα καταπέση, ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων καὶ ἀνεκαινίσθη, εἰς ὃ ἦδη καθορᾶται μέγεθος καὶ καλλονήν, τὸ ἡμέτερον ἔτος ἐν μηνὶ μαΐῳ τῆς ἀνεγέρσεως ἀρχαιμένης, προσεπινεύσαντος τοῦ εὐκλεῶς καὶ πατρικῶς ἀνάσσοντος τρισεβάστου καὶ φιλολάου ἡμῶν ἀνακτος Σουλτὰν Μεδζιτ δι' ὑψηλοῦ βασιλικοῦ αὐτοῦ ὀρισμοῦ, ἐνθέῳ ζήλῳ καὶ προθύμῳ συνδρομῇ τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν, τιμιωτάτων προκριτῶν καὶ προσεστώτων καὶ λοιπῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν τῆς πολιτείας ταύτης, ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ ἀειμνήστου Κυριαρχοῦ τῆς ἐπαρχίας ταύτης Κυροῦ Βησσαρίωνος, ἰδίως δὲ τῶν ἐξῆς σεσημειωμένων, ὧν ἅτε ὀνόματα καὶ τὰ ποσὰ τῆς συνδρομῆς εἰς διηλεκτὴ μνήμην ἐνεκρίθη καταστρωθῆναι ἐφ' ᾧ καὶ ἔπονται φωμζ'».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγονται τὰ ἐξῆς: ὅτι ὁ ναὸς ἦτο πρότερον μικρὸς καὶ ἀπλοῦς κινδυνεύων δὲ νὰ καταπέση, ἀνηγέρθη μεγαλείτερος καὶ λαμπρότερος· ὅτι ἡ ἀνεγερσις ἤρχισε τὴν 1ην Μαΐου τοῦ 1843 ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Βησσαρίωνος· ὅτι ταῦτα ἐγράφησαν κατὰ μῆνα Ἰούλιον τοῦ 1847, (ὁπότε δὲν ἔζη πλέον ὁ Βησσαρίων), μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀνεγέρσεως, εἶχον ἐπικυρωθῆ οἱ λογαριασμοὶ αὐτῆς ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Μελετίου, ὅστις εἶχε διαδεχθῆ τὸν Βησσαρίωνα 2 Ἰανουαρίου 1847.

Μετὰ 25 ἔτη ἐπεσκευάσθη ὁ ναὸς, διότι εἰς τὰς σελίδας 41 καὶ 42 τοῦ προμνημονευθέντος (Γ') κώδικος ὑπάρχει κίσολογισμὸς ἐκκαθαρίσεως τῆς ἐπισκευῆς» αὐτοῦ τὸ 1869.

Εἰς τὴν Παναγίαν ἐλειτούργουν κατ' ἀρχὰς μὲν εἷς καὶ κατόπιν δύο ἱερεῖς μέχρι τοῦ 1888, ὁπότε, 24 Ἰουνίου προσετέθη, κατὰ τοὺς κώδικας καὶ τρίτος· ἥδη ἀπὸ ἀρκετῶν ἐτῶν εἶναι πάλιν δύο ἱερεῖς.

Τὸ 1892 «κατεσκευάσθησαν οἱ καταρρεύσαντες τοῖχοι τῶν ἐκκλησιῶν», ἐπομένως καὶ τῆς Παναγίας.

Κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, ὅτε οἱ Βούλγαροι εἶχον καταλάβει τὸ Διδυμότειχον, ὁ μητροπολίτης Διδυμοτείχου Φιλάρετος, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος, ἀνήγγειλε δι' ἐγγράφου αὐτοῦ πρὸς τὸν βούλγαρον διοικητὴν Ἀδριανουπόλεως Ρόζενταλ, καθ' ἃ ἀναφέρουν οἱ κώδικες, «ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κοινότης (Διδυμοτείχου) προσφέρει μίαν ἐκκλησίαν τοῖς Βουλγάροις διὰ τὰς θρησκευτικὰς τῶν ἀνάγκας»· μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας, 16 Ὀκτωβρίου 1915, καὶ ἐν συνεδρίᾳ τῆς δημογεροντίας, «ἡ Α. Σεβ. ἐδήλωσεν, ὅτι ὁ «Νατσάλνικ» (ἔπαρχος) Διδυμοτείχου κ. Γεωργίεφ ἐπὶ τῇ βάσει (ἐγγράφου) τοῦ ἐπάρχου Ρόζενταλ διεκοίνωσεν . . . ὅτι οἱ Βούλγαροι προστίμησαν τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας καὶ ὅτι ἐγινεν ἡ παράδοσις αὐτῆς εἰς τὸν ἱερέα παπᾶ Δοῦτσον». Ὁ Ἄ. Δελόγκας ἀναφέρει, ὅτι ἐλειτούργουν βουλγαριστὶ ἐν αὐτῇ, καθὼς ἀργότερον καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ναοῖς μέχρις οὔ, 11 Μαΐου 1920, ἐπὶ διασυμμαχικῆς κατοχῆς τῆς Δυτικῆς Θράκης, ἐπεστράφη ἡ Παναγία εἰς τοὺς ἡμετέρους, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ναοὶ εἶχον ἐπιστραφῆ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1919.

Ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Φιλαρέτου Βαφείδου κατὰ τὸ ἔτος 1925—1926, διὰ τῶν οἰκονομιῶν τῆς Παναγίας καὶ τῆς συνδρομῆς τῶν Χριστιανῶν Διδυμοτείχου ἀνεκτίσθησαν οἱ τοῖχοι τοῦ περιβόλου καὶ ἀνυψώθη νέον ὑψηλὸν καὶ ὡραῖον κωδωνοστάσιον ἐπὶ τῆς κάτω ἐξωθύρας αὐτοῦ.

Τὸ κηροποιεῖον τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου.

Εἰς τὴν ἐμπροσθίαν αὐλὴν τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἑλληπῶς ἤδη λειτουργοῦντος κηροποιεῖου ἢ μᾶλλον κηροπωλείου ὑπῆρχε πρὸ ἐνὸς αἰῶνος μία οἰκία· ἡ οἰκία αὕτη

εἶχε μεταβιβασθῆ κληρονομικῶς εἰς τὴν Χατζῆ Σουλτάναν. Ἡ Χατζῆ Σουλτάνα εἶχε δωρήσει τὴν οἰκίαν της εἰς τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ κατοικῆ ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ θανάτου της.

Ἐκεῖ ἡ Χατζῆ Σουλτάνα ἐδίδασκεν ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὰ μικρὰ παιδιά τῆς πέριξ συνοικίας ἄρρενα καὶ θήλεα. Ἦρχιζον δὲ τὰ μαθήματα, κατὰ τὴν παλαιὰν καλὴν συνήθειαν, μὲ τὴν φράσιν «Σταυρέ, βοήθει μοι, ἄλφα, βῆτα, κ.τ.λ.», καὶ οἱ μαθητεύομενοι ἔφερον κατὰ μῆνα ὡς δίδακτρα εἰς τὴν διδασκάλισσάν των 50 δράμια καφὲ ἢ 100 δράμια ζάχαριν ἢ ἄλλα παρόμοια εἶδη εἰς ἀνάλογα ποσά· ἔγραφον δὲ ἐπὶ τῆς ἄμμου διὰ τῶν δακτύλων ἢ διὰ ξυλαρίου. Αἱ σχετικῶς μεγαλείτεροι μαθήτριά εὑπηρετοῦν τὴν διδασκάλισσαν αὐτῶν μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε ὄχι μόνον νὰ κτενίζουν τὴν κόμην της, ἀλλὰ νὰ πλύνουν καὶ τοὺς πόδας της!

Εἰς τοὺς σωζομένους κώδικας τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου ἀναγράφεται κατὰ τὸ ἔτος 1837, ὅτι ἐγένοντο «ἔξοδα δι' ὄντιάδες ἔξωθι» τῆς ἐκκλησίας «γρόσια 894 παράδες 20»· οἱ «ὄντιάδες» οὗτοι, δηλαδὴ τὰ δωμάτια, εἶναι ἡ οἰκία τῆς Χατζῆ Σουλτάνης. Φαίνεται ὅτι ἦτο ἡρειπωμένη καὶ ἐγένετο ἐπιδιόρθωσις αὐτῆς καὶ ἐκτίσθησαν ἢ μᾶλλον ἀνεκαινίσθησαν οἱ «ὄντιάδες»· τὸ κτίριον τοῦτο ἐπὶ Μητροπολίτου Μεθοδίου (1878—1893) ἐχρησίμευσεν ὡς γραφεῖα τοῦ συλλόγου «Ἀγάπη», πολὺ δὲ ἀργότερον μετετράπη εἰς κηροποιεῖον κοινοτικόν, δηλαδὴ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως.

Ἡ πρώτη σκέψις περὶ ἰδρύσεως κηροποιείου ἐγένετο 11 Σεπτεμβρίου 1894 ἐπὶ Μητροπολίτου Φιλοθέου, ἐπραγματοποιήθη δὲ 9 Φεβρουαρίου 1900 ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Φιλαρέτου Βαφείδου πρὸς τὸν σκοπὸν κυρίως τῆς οικονομικῆς ὑποστηρίξεως τῶν ἐκπαιδευτηρίων Διδυμοτείχου.

Ἐν τῷ κηροποιεῖῳ τούτῳ ἐχύνοντο κηρία καὶ λαμπάδες διαφόρων μεγεθῶν καὶ ἐπωλοῦντο εἰς ὠρισμένην καὶ συμφέρουσαν τιμὴν εἰς τοὺς χριστιανούς Διδυμοτείχου καὶ ὅλης τῆς ἐπαρχίας. Ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ πώλησις τῶν κηρίων ἦτο σχεδὸν μονοπωλιακὴ μέχρι τῆς ἑλληνικῆς ἐποχῆς. Αἱ ἱκανοποιητικαὶ πρόσοδοι τοῦ κηροποιείου καὶ κηροπωλείου ἀπέβησαν εἰς τῶν κυριωτέρων πόρων τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Διδυμοτείχου, χάριν ἐπιδιορθώσεως ἢ ἀνεγέρσεως σχολικῶν κτιρίων καὶ τῶν διαφόρων ἀναγκῶν καὶ ἰδίως τῆς μισθοδοσίας τῶν διδασκάλων.

Τὸ χρησιμώτατον τοῦτο ἴδρυμα, κατασχεθὲν, δπως καὶ ὁ μητροπολικὸς ναὸς καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ καὶ δημόσια κτίρια κατὰ τὴν βουλγαροκρατίαν, ἐπεστράφη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1919. Κατὰ δὲ τοὺς τελευταίους πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου χρόνους, ἀλλὰ πρὸ πάντων κατὰ τοὺς μεταπολεμικούς, εἰργάζετο ἑλλιπῶς, καὶ ὄχι ἱκανοποιητικῶς. Τὸ κτίριον του εἶχε σχεδὸν καταπέσει· ἐπὶ τέλους ὄλαι αἱ οἰκονομίαι τοῦ κηρο-

ποιείου, ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων χρημάτων τοῦ γενικοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ μητροπόλει κοινοτικοῦ ταμείου, διετεθήσαν εἰς τὴν τὸ 1925-26 γενομένην ἐκ θεμελίων ἀνάγερσιν τοῦ νέου μεγάρου τῆς Μητροπόλεως. Ἀνασυσταθὲν ἀπὸ τοῦ 1928 ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Διδυμοτείχου Ἰωακείμ, λειτουργεῖ καὶ πάλιν ὁπωσδήποτε πρὸς σχετικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ πτωχοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ ναοῦ ἐπιδιώρθωσε κατὰ τὸ δυνατόν τὸ καταρρέον κτίριον τοῦ κηροποιείου.

Ἀρχιμανδρίτης ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΦΕΙΔΗΣ

Ἡρακλείας Πανάρετος (1848—1878)

Ἀπὸ τὴν Συλλογὴν Γαμείου Ἀνταλλαξίμων

Ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐπιδιώρθωσε κατὰ τὸ δυνατόν τὸ καταρρέον κτίριον τοῦ κηροποιείου.

Ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐπιδιώρθωσε κατὰ τὸ δυνατόν τὸ καταρρέον κτίριον τοῦ κηροποιείου.

ΤΡΙΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΓΑΝΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΑΣ

Δημοσιεύομεν τρία ἔγγραφα, ὧν τὰ δύο ἐξ Αὐδημίου καὶ τὸ ἕτερον τῆς Μητροπόλεως Γάνου καὶ Χώρας.

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 ἔγγραφον ἐπὶ χάρτου καλῆς ποιότητος, δίφυλλον 0,22 + 0,16, πολὺ κακογραμμένον καὶ δυσανάγνωστον, εἶναι πωλητήριον ἑνὸς τόπου.

Εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος, διὰ νὰ εὐρίσκηται εὐκόλως μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔγγράφων, εἶναι σημειωμένον μὲ τὴν ἰδίαν γραφήν, τὸ ὄνομα τοῦ πωλητοῦ (Σακελλάριος Παπαμιχάλης καὶ παραπλεύρως αὐτοῦ ἡ λέξις π ο υ σ τ ἄ ν ι

Μ π ο σ τ ἄ ν ι τὰ τελευταῖα ἔτη ἡννόουν νεοφυτευθεῖσαν ἄμπελον ἢ συκομορεῶνα, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ πρῶτα ἔτη ἐσυνήθιζον νὰ σπέρνουν καρπούζια καὶ πεπόνια (μποστάνια). Ἐκ τοῦ ἔγγράφου αὐτοῦ ὅμως καθίσταται φανερόν ὅτι μὲ τὴν λέξιν μ π ο σ τ ἄ ν ι ἐλέγοντο γενικῶς οἱ λαχανόκηποι, διότι δὲν ἀναφέρεται ἂν ἦτο ἄμπελος ἢ συκομορεῶν.

Τὸ ἔγγραφον ἐγράφη, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὑπὸ τοῦ ὑπογεγραμμένου τρίτου μάρτυρος Παναγιωτάκη Βιζίνια, ὁ ὁποῖος ἦτο πατήρ τοῦ παπᾶ Βασιλείου Οἰκονόμου, τοῦ ὁποῦ τοῦ κοσμικὸν ὄνομα ἦτο Βενέζης ἢ Βεζίνιας.

Κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀνάγνωσιν ἔχει ὡς ἐξῆς :

δια τις παρουςας ομολογιας και καβολιτης (;) ἀποδιξεος ομολογο εγο ὁ Σακαλλαριος ο Παπαμιχαλις του Θεοδορο προς εσοντιας να εχο ενα τοπο λεγομενο αγιασματακι στο κορι απο ενα μερος ανεστασασικις απο πανου κορι απο κατου δρομοζ το επουλιστα του σιμιλιουτι (ῥως σιμιτλιώτη) τον Παναγιωτακι διαγροσια γικος (εἴκοσι) πεντε και ελα (ῥως ἔλαβα) τα γροσία (;) δυσανάγνωστον) καλι (δυσανάγνωστον) βανο τον στρατιοτη) του σιριουτι*

*) Ὑπῆρχε εἰς τὸ Αὐδήμιον τὰ παλαιότερα ἔτη αὐτὸ τὸ ὄνομα,

να δηνι τεσκερε τις βασιλιας ησην μαρτιρες τον εβρεθεντον δια το τεσκερε
 Σακαλλαριος Παπαμιχαλις μαρτις και πολιτις
 αβραμς γιοργι μαρτις
 παναγιοτακις βιζινα μάρτις
 (Με ἄλλην γραφήν)
 αβραμλιοτις του διμιτρι μαρτις
 γιοργις του κοστατινο μαρτις

Ετος

1804

Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ὁ γράψας δὲν χρησιμοποιεῖ πνεύματα καὶ τόνους οὔτε καὶ σημεῖα στίξεως.

Ἡ λέξις καθολιτή φαίνεται νὰ προέρχεται ἐκ τῆς Τουρκικῆς *ca bul i* ἢ ὁποῖα μὲ τὸ βοηθητικὸν ῥῆμα *ider imi* σημαίνει δέχομαι (*ca bul i der imi*). Συνεπῶς εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν σημαίνει δεκτὴ (καθολιτῆς ἀποδείξεως=δεκτῆς ἀποδείξεως).

Εἰς τὴν φράσιν *εσοντας να εχο*, ἡ λέξις *εσοντας* θὰ εἶναι παραφθορὰ τοῦ ἀορίστου τῆς μετοχῆς τοῦ ῥήματος *σῶζω* δηλαδὴ «σώσας νὰ ἔχω», πρὸς ἀποφυγὴν ἐκθέσεως πλειόνων δικαιολογητικῶν τῆς νομίμου κυριότητός του.

Ὑποθέτω ὅτι τὸ πωλητήριον αὐτὸ εἶναι προκαταρκτικόν, ὁ δὲ τεσκερὲς θὰ εἶναι τὸ ὀριστικὸν τοιοῦτον. Εἰς τὰς ἡμέρας μας ὁ τοιοῦτος τεσκερὲς ἐλέγετο «*σι νέτ*». Λόγω τῶν πολλῶν διατυπώσεων οἱ χωρικοὶ ἐνήργουν τὰς ἐπὶ κτημάτων ἀγοραπωλησίας τῶν μὲ πωλητήρια μεμαρτυρημένα διὰ τριῶν ἢ πέντε μαρτύρων ἐκ τοῦ χωρίου. Τὰ τοιαῦτα ὅμως πωλητήρια δὲν ἀνεγνωρίζοντο ἀπὸ τὰ Τουρκικὰ δικαστήρια καὶ εἶχαν τὸ δικαίωμα οἱ πωληταὶ νὰ ἐπιστρέψουν τὰ χρήματα καὶ νὰ λάβουν πάλιν τὰ κτήματά των. Διὰ τοῦτο μερικοὶ ἀγορασταὶ προλαμβάνοντες τὴν πρόθεσιν αὐτὴν τοῦ πωλητοῦ ἀνεγράφαν εἰς τὰ πωλητήρια πενταπλάσιον καὶ δεκαπλάσιον ποσὸν τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοιουτοτρόπως ἐξησφαλίζοντο ἀπὸ τὴν πλευρὰν αὐτῆν.

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 2 ἔγγραφο ἐπὶ χονδροῦ χάρτου, γραμμένον εἰς τὴν μίαν μόνον σελίδα, ἔχει μῆκος 0,36 τοῦ μ. καὶ πλάτος 0,245. Εἶναι γράμμα τοῦ μητροπολίτου Γάνου καὶ Χώρας Μελετίου, καθαρογραμμένον καὶ συντεταγμένον καὶ ἀφορᾷ τὸν διορισμὸν πνευματικῶν. Ἐκ τούτου γίνεται γνωστὸν ὅτι τὸ χωρίον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διηρεῖτο εἰς τρεῖς ἑνορίας, ὡς καὶ φυσικῶς εἶναι διηρημένον. Μετὰ

τὴν μεγάλην ὄμως πυρκαϊάν τοῦ Αὐδημίου, συμβάσαν τὸ φθινόπωρον τοῦ 1889 ἐκάη ἡ μεγάλη καὶ ὠραία ἐκκλησία τῆς Παναγίας, ἣτις ἔκειτο εἰς τὴν κεντρικὴν ἐνορίαν καὶ ἔκτοτε τὸ χωρίον διηρέθη εἰς δύο ἐνορίας. Ὁ πρωτεύων Ἀθανάσιος ἴσως ἦτο προϊστάμενος τῆς ἀρχαιοτέρας ἐκκλησίας τοῦ χωρίου, τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος, διότι θήλεις ἀπόγονοί τινες αὐτοῦ κατέκουν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐνορίας τῆς Μεταμορφώσεως καὶ μετ' εὐλαβείας διετήρουν τὴν ἀνάμνησιν τοῦ προγόνου των.

† Ἐντιμότατοι κληρικοί, τιμιώτατοι πρόκριτοι καὶ λοιποὶ ἀπαξάπαντες εὐλογημένοι χριστιανοὶ τῆς χώρας αὐδημίον, τέκνα ἡμῶν ἐν Χριστῷ λίαν ἀγαπητὰ χάρις εἴη ὑμῖν ἅπασι, καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ παρ' ἡμῶν δὲ εὐχὴ εὐλογία καὶ συγχώρησις· ἔστω γνωστὸν πᾶσιν ὑμῖν ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἀκολουθεῖ ἀπὸ καιρῶν εἰς καιρὸν περὶ πνευματικῆς διαγωγῆς λόγος καὶ ἕνας πνευματικὸς ἐν καιρῷ ἀνάγκης δὲν ἔξαρκεῖ εἰς τὴν χώραν διὰ τοῦτο διορίζομεν ὄλους τοὺς ἱερεῖς, τὸν ἐντιμότατον οἰκονόμον παπὰ κὺρ βασιλειον, τὸν εὐλαβέστατον πρωτεύοντα παπὰ κὺρ ἀθανάσιον, τὸν δσιώτατον ἔξαρχον παπὰ κὺρ Εὐγένειον, νὰ ἔχωσι τὴν ἄδειαν τῆς ἐξομολογήσεως ὁ καθεὶς εἰς τὴν ἐνορίαν του εἰς καιρὸν ἀνάγκης μόνον· εἰς δὲ τὸ πάσχα καὶ χριστούγεννα ἡμεῖς θέλομεν φροντίζει νὰ στέλλωμεν ἐπίτηδες πνευματικὸν διὰ νὰ ἐξομολογῇ τοὺς χριστιανούς ὄλους. Ταῦτα λοιπὸν εἰδοποιοῦντες εἰς ὄλους σᾶς πληροφοροῦμεν ὅτι ὄλοι οἱ ἱερεῖς ἔχουσι τὴν ἄδειαν νὰ ἐξομολογοῦν ἐν καιρῷ ἀνάγκης ὁ καθεὶς εἰς τὴν ἐνορίαν του, ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος σὺν τῇ παρ' ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογίᾳ εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν, ἀμήν.

1839: μαρτίου 29.

Τὸ ὑπ' ἀρ. 3 ἔγγραφον ἐπὶ εὐτελοῦς χάρτου 0,33×0,205. Εἶναι φύλλον εἰς σχῆμα κόλλας ἀναφορᾶς, γεγραμμένον εἰς τὰς δύο πρώτας σελίδας (ἐμπρὸς καὶ ὀπισθεν).

Εἶναι «Κατάστιχον τῆς προικὸς Μαργίτσας θυγατρὸς οἰκονόμου παπᾶ Βασιλείου κτλ.» διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, εἰς τὴν καταγραφὴν τῆς προικὸς καὶ εἰς «τὸ ἀντίστοιχον τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς». Καὶ τὸ μὲν πρῶτον μέρος ἐγράφη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, παρὰ τοῦ πατρὸς τῆς νύμφης, τὸ δὲ δεύτερον παρὰ τοῦ καὶ πρώτου μάρτυρος Γιαννακοπούλου Ἀντωνίου. Οὗτος, ὡς καὶ ἐκ τῆς γραφῆς καθίσταται φανερόν, ἦτο εὐπαιδευτος, διετέλεσε δὲ ὑπάλληλος τοῦ Τουρκικοῦ κράτους καὶ ἐφημίζετο διὰ τὴν ὀξύνοιαν του καὶ τὴν εὐθυκρισίαν του. Υἱὸς αὐτοῦ εἶναι ὁ φαρμακοποιὸς κ. Ἀναστάσιος Γιαννακόπουλος.

Τὰ τοιαῦτα ἔγγραφα ἐλέγοντο κοινῶς εἰς τὸ χωρίον «ἀγλαβές». Ἐξησε δὲ ἡ Μαργίτσα μετὰ τοῦ Παύλου Ἀναγνώστου ἡμέρας πενήκοντα. Ὅτε ἀποθανόντος τοῦ συζύγου τῆς, ἐνυμφεύθη τὸν Βαρύθυμον Χατζησταύρου, μετὰ τοῦ ὁποῦ ἐξησε πολλὰ ἔτη καὶ ζοῦν σήμερον τρία τέκνα αὐτῆς.

Ὁ Βαρύθυμος Χατζησταύρου ἐκ τῶν προϋχόντων τοῦ χωρίου, ἀνεμίχθη πολλάκις εἰς τὰ κοινοτικά καὶ ἐγένετο καὶ μουχτάρης. Ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ προήλθεν ἡ κατὰ τὸ 1889 μεγάλη πυρκαϊά, ἀποτεφρώσασα ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν οἰκίας.

Ἡ πυρκαϊὰ αὕτη κατὰ τὴν γενικὴν πεποιθησιν δὲν ἦτο τυχαία, ἀλλὰ ἐμπρησμός διὰ λόγους ἐκδίκησεως. Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ Βαρύθυμος Χατζησταύρου ἠγόρασε τὴν δεκατίαν τῶν σταφυλῶν, τὸν λεγόμενον «μουκαδᾶ», καὶ ἐδυνάστευσε τοὺς κατοίκους. Τὸ τοιοῦτον ἐξηρέθισε πολὺ αὐτοὺς καὶ πολλάκις ἠκούσθη ἡ ἀπειλή: «Θὰ τὸν κάψουμε» καὶ «κάψιμο θέλει ὁ κ. . . .» ὅπερ καὶ ἐπραγματοποιήθη.

Τότε δὲ ἐκάη καὶ ἡ περίφημος ἐκκλησία τῆς Παναγίας, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει καὶ ὁ κ. Γεδεών εἰς τὴν Μνήμην τῶν Γανωχῶρων, ὡς κτισθεῖσαν κατὰ τὸ 1811.

Περὶ τῆς κτίσεως τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς οἱ κάτοικοι διηγοῦντο ὅτι ἀνηγέρθη περὶ αὐτὴν ξύλινον περιτείχισμα, ὥστε οἱ κτίσται νὰ ἐργάζωνται χωρὶς νὰ φαίνωνται. Ὅτε δὲ κανεὶς διαβατικὸς τουρκὸς ἠρώτα τί κτίζεται, οἱ κάτοικοι ἔλεγον: «μαγαζί», οἶναποθήκη δηλαδή, διότι μία ἐκκλησία διὰ νὰ κτισθῆ, μόνον τεσσαράκοντα ἡμερῶν προθεσμία ἐδίδοτο παρὰ τῆς Κυβερνήσεως.

«Κατάστιχον τῆς προικὸς Μαργίτσας θυγατρὸς Οἰκονόμου παπᾶ Βασιλείου συζευγνυμένης μετὰ τοῦ Παύλου Ἀναγνώστου

- α'. 3 στρώματα ἀναλεκτά ¹⁾.
 β'. 4 τέσσερα σινδόνια, φελεμενίσια ²⁾ τὰ τρία, τὸ ἐν μεταξωτόν.
 γ'. 3 τρία ἐφαπλώματα, τὸ ἐν χακίρι ³⁾ τῆς Προύσσης.
 δ'. 3 καπλατίκια ⁴⁾ τὸ ἐν μεταξωτόν, τὰ δύο φελεμενίσια.
 ε'. 24 εἴκοσι τέσσερα προσκέφαλα, τὰ δύο μεταξωτά, τὰ ἄλλα ἀναλεκτά.
 στ'. 5 πέντε μαξουλάρια ἀναλεκτὰ τὰ 4, τὸ ἐν μεταξωτόν.
 ζ'. 20 εἴκοσι φορεσιαῖς, αἱ τέσσαρες ἀκριβαί ⁵⁾, αἱ τρεῖς ἀλατζέναι ⁶⁾.
 η'. 6 ἕξ σαλατάμάρκα ⁷⁾ τὰ τέσσερα τσόχια, τὰ δύο ἀλατζένια, τὰ πέντε ἐνδυμένα μὲ νοῦρκες ⁸⁾ τὸ ἐν μὲ μῆλον ⁹⁾.
 θ'. 1 ἕνας πικὲς ἄσπρος.
 ι'. 30 τριάντα ὑποκάμισα τὰ δώδεκα μεταξωτά.
 ια'. 30 τριάντα μαχραμάδες ¹⁰⁾ οἱ πέντε σκεπένοι ¹¹⁾.

1) Ὑφάσματα ὑφαμμένα εἰς τὴν «κ ρ ε β α τ ῖ ν α» (ἀργαλειό). Ἐξ αὐτῶν κατεσκεύαζον τὰ στρώματα, προσκέφαλα διὰ τὸν ὕπνον καὶ διὰ τὰ μιντέρια.

2) Ὑφαμμένα εἰς τὴν κρεβατίνα μὲ νῆμα ποῦ ἠγόραζαν. Ὑπῆρχαν καὶ βαμβακερά τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο μὲ νῆμα ποῦ ἐκλωθαν αἱ ἴδιαι ἀπὸ βάμβακα. Τὰ πρῶτα ἦσαν ψιλὰ (καλοκαιρινὰ) καὶ τὰ ἄλλα χονδρότερα (χειμερινὰ).

3) Ὑφασμα μεταξωτόν μὲ ρίγες καὶ μὲ τετραγωνίδια (δαβανωτό). Ἐκτός ἀπὸ ἐφαπλώματα ἔκαμαν καὶ φουστάνια ἐπίσημα.

4) Τὰ ἐπικαλύμματα ἰῶν ἐφαπλωμάτων. Ἦσαν πολλῶν εἰδῶν. Πρῶτα ἦσαν τὰ μεταξωτά. Δεύτερα τὰ καστανὰ, ἀπὸ ψιλὸν ὕφασμα ὑφαμμένον εἰς τὴν κρεβατίνα. Τρίτα τὰ φιλεμενίσια, ὑφαμμένα εἰς τὴν κρεβατίνα, εἰς τὰ ὁποῖα μεταξὺ τοῦ λευκοῦ χρώματος παρεντίθεντο καὶ ρίγες κόκκιναι ἢ τετραγωνίδια (δαβανωτά). ὁπότε ἐλέγοντο κ ο κ κ ι ν ο β ι ἄ τ α, ἐὰν δὲ αἱ ρίγες ἦ τὰ τετραγωνίδια ἦσαν κίτρινα ἐλέγοντο κ ι τ ι ρ ν ο β ι ἄ τ α.

5) Πολυτελεῖς, ἀπὸ μεταξωτόν ὕφασμα.

6) Ἀπὸ ἄ λ α τ ζ ἄ ν. Ὑφασμα χονδρόν, ὑφαμμένον εἰς τὴν κρεβατίνα Ἐχρησίμευε διὰ τὴν κατασκευὴν χειμερινῶν ἐνδυμάτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ὑφαίνεται μὲ β ἄ μ α (κόκκινον νῆμα, φιλεμένι) καὶ μὲ γαλάζιο νῆμα καὶ εἶχε καὶ ὀλίγον λευκόν.

7) Ἐνδύματα, ἐπανωφόρια κοντά. Τὰ ἐφόρουσ οἱ ἄνδρες μὲ τὰ ποτούργια καὶ αἱ γυναῖκες μὲ τὰ φουστάνια καὶ μὲ τὰ βρακιά. Ὅταν τὸ σαλατάμάρκο θὰ ἦτο ἐνδεδυμένος μὲ γούναν, ἐλέγετο καὶ «κ ο ν τ ο γ ο ὕ ν ι».

8) Εἶδος γούνας (μσύρης).

9) Εἶδος γούνας (κοκκινωπῆς).

10) Προσόψια, χρησιμοποιούμενα καὶ εἰς ἄλλας χρήσεις. Π. χ. ὑπῆρχαν μ α χ ρ α μ ἄ δ ε ς τοῦ τραπεζιοῦ καὶ μ α χ ρ α μ ἄ δ ε ς ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐτύλισσον καὶ ἔστειλον δῶρα: γ ἄ β α ν ο εἰς τὶς λεχοῦσες (ριζόγαλον), αὐγά εἰς τὸν κουμπάρον κ. ἄ. Αἱ μ α χ ρ α μ ἄ δ ε ς τὰ παλαιότερα ἔτη ἦσαν σ κ ε π ἔ ν ι ο ι (μεταξωτά, μὲ ἐγχώριον μέταξαν). Κ α σ τ α ν ἔ ν ι ο ι (ἀπὸ ψιλὸν νῆμα). Κ η ζ ε π λ ἔ ν ο ι (ἀπὸ ψιλώτερον νῆμα). Κατόπιν ἦρχοντο οἱ φιλεμενίσιοι διὰ κοινήν χρῆσιν.

11) Μεταξωτοί, ἀπὸ ἐγχώριον μέταξαν, κεντημένα εἰς τὰς δύο πλευρὰς τοῦ πλάτους.

- ιβ'. 1 μία μεσάλα ¹⁾.
 ιγ'. 1 ἔν ταυλομέσαλον ²⁾.
 ιδ'. 3 τραπεζομάνδηλα.
 ιε'. 30 τριάντα βρακοζώναις αἱ πέντε σκεπέναις ³⁾.
 ις'. 20 εἴκοσι μαμουκοτσέμπερα ⁴⁾.
 ιζ'. 5 πέντε γιασμάδαις ⁵⁾.
 ιη'. 2 δύο ἐσώβρακα.
 ιθ'. 1 μία γούνα τσόχινη μὲ καφᾶν ⁶⁾.
 κ'. 2 δύο φέσια ⁷⁾.
 κα'. 1 ἔν γερδάνιον ⁸⁾ ἀργυροῦν μὲ μάλαμμα καπνισμένον.
 κβ'. 1 ἔν ζευγος σχουλαρίκια ἀργυρᾷ μαλαμμοκαπνισμένα.
 κγ'. 1 ἔν σενδούκιον.

1) Σινδόνι τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευε διὰ τὰ λ ι ά ζ ο υ ν (ξηραίνουν) τὸν τραχανά, τὸ κουσκούσι καὶ τὰ παρόμοια. Κάθε κορίτσι εἶχε μία μεσάλα, τὴν ὁποῖαν ἔπαιρνε ὡς προῖκα, θὰ τὴν ἐδάνειζε δὲ καὶ εἰς τὰς ἄλλας οἰκοκυράς, ὡς καὶ ἐκείνη θὰ ἐδάνειζέτο ὅταν θὰ ἔκαμνε τὸν τραχανά τῆς. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπαραιτήτως θὰ ἦσαν ἐπ' αὐτῆς κεντημένα τὰ ἀρχικά τοῦ ὀνοματεπωνύμου τῆς.

2) Μεγάλη πετσέτα τοῦ τραπεζιοῦ (τάβλας), στενόμακρη, μήκους 8—10 πήχεων, κεντημένη εἰς τὰς δύο πλευράς μὲ κεντήματα τοῦ ἀργαλειοῦ (κρεβατίνας) τὴν ἔπαιρναν εἰς τὰ γόνατά των ὅλοι οἱ καθήμενοι εἰς τὴν τράπεζαν. Ἡ τράπεζα ἦτο χαμηλὴ καὶ ἐκάθητο σταυροπόδι ἐπὶ τοῦ δαπέδου περίξ αὐτῆς, ἐνίοτε δὲ ἔλειπε καὶ ἡ χαμηλὴ τράπεζα, ἀντικαθισταμένη ὑπὸ τοῦ δαπέδου.

3) Μεταξωταὶ ἀπὸ ἐγχώριον μέταξαν. Δὲν ἐχρησιμοποιοῦντο αἱ τοιαῦται οὐδέποτε ὡς βρακοζώναι παρὰ μόνον ὡς διακοσμήσεις. Π. χ. τὰς ἔδεναν φλόγκον καὶ τὰς ἐτοποθέτουσαν ἐπάνω ἀπὸ τὸν καθρέπτην, ἢ εἰς κορνίζας, ὅπου εἶχαν φωτογραφίας. Ἐδεναν ἀκόμη μὲ αὐτάς καὶ τὸ αὐτὶ τοῦ μουλαργιοῦ τοῦ γαβροῦ, ἐάν θὰ εἶχε αὐτός, κατὰ τὴν μεταφορὰν τῆς προῖκας ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς νύμφης.

4) Γενικὴ ὀνομασία μικρῶν πανίων διὰ τὴν οἰκιακὴν χρῆσιν.

5) Λεπτὰ (διαφανῆ) τετράγωνα ὑφάσματα χρωματιστὰ (καφέ, μαῦρα, σκοῦρα, βυσινιά) μὲ λουλοῦδια σταμπαρισμένα ὀλόγουρα καὶ περισσότερα εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας. Τοὺς ἐφόρουσαν καθημερινούς. Εἶχον καὶ εἰς καλλιτέραν ποιότητα, τοὺς ὁποίους ἐφόρουσαν κατὰ τὰς ἑορτάς. Τὰ τελευταῖα ἔτη (μετὰ τὸ 1900) κατεσκευάσθησαν καὶ μεταξωτοὶ τοιοῦτοι, οἱ ὁποῖοι ὠνομάσθησαν φ λ ο ὀ δ ε ς.

6) Εἶδος γούνας.

7) Τὰ φέσια ἦσαν γυναικεῖα. Τὰ ἐφόρουσαν κάτω ἀπὸ τὸ φακιόλι, ἢ δὲ φοῦντα διεκορπίζετο περίξ αὐτοῦ καὶ ἐφαίνετο ἄλλοι κόκκινον καὶ ἄλλοι μαῦρον. Ὅταν ἐχήρευαν, τὸ ἔβαφαν μαῦρον καὶ ἔβγαζαν τὴν φοῦντα.

8) Περιλαίμιον.

κδ'. 1 ἐν οὐτζακοπάνιον ¹⁾).

κε'. γρόσια τρεῖς χιλιάδες (3.000).

κς'. 1 ἐν ἀμπέλιον κείμενον εἰς πάτον ²⁾).

κζ'. 1 μίαν αἰγίδα ³⁾).

καὶ τὸ ἀντίστοιχον τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς=

Ἄσπρα χιλιάδες 101 : ἑκατὸν μία, φλωρία τῆς πόλεως εἰκοσάρια 51 : πενήντα ἐν, σταυροὺν ἀργυροῦν γροσίων 300 : τριακοσίων, περιδέριον χρυσοῦν Γροσίων 1150 : χιλίων ἑκατὸν πενήντα. Ἐνώτια χρυσὰ Γροσ. 300 : τριακοσίων=Δακτυλίδιον χρυσοῦν μὲ ἀδάμαντα Γροσίων 900 : ἐννεακοσίων καὶ Ἡ εὐχὴ τοῦ Θεοῦ.

Ἐν Αὐδημίῳ 1874 : ἰανουαρίου 27 :

Οἱ Μάρτυρες

- » Γιαννακόπουλος Ἀντωνίου μάρτυς
- » (Δυσανάγνωστον) μάρτυς
- » παναγιωτάκης διμητρίου μάρτυς
- » Ἀθανάσιος Ἀναγνώστου μάρτυς
- » Πρόδρομος Παναγιότη μάρτυς
- » κοστατῖνος χαραλανπο μάρτυς

Τὰ τοιαῦτα προικοσύμφωνα (ἀγλαβές) ἠλήθευον κατὰ τὸ πλεῖστον μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν προῖκα τῆς νύμφης. Ἡ προγαμιαία δωρεὰ τοῦ γαμβροῦ συνήθως ἦτο εἰκονικὴ καὶ ἐγράφετο πρὸς ἀσφάλειαν τῆς νύμφης ἐν περιπτώσει δηλαδὴ διαζυγίου ἦτο ὑποχρεωμένος ὁ γαμβρός νὰ δώσῃ τὰ ἀναγραφόμενα δῶρα. Διὸ καὶ οὐδέποτε ἐχώριζον εἰς τὸ Αὐδήμιον.

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ ΖΗΣΗΣ

1) (κ. τζακοπάνι) ὕφασμα μάλλινον, ὕφαμμένον εἰς τὴν κρεβατίαν. Τὰ τοσῶνα ἦσαν πολυτελέστερα. Ὑπῆρχαν τὰ τελευταῖα ἔτη καλοκαιρινὰ ἀπὸ τοῖσι. Καὶ χειμερινὰ.

2) Τοπωνύμιον ὑπὸ τὴν ὕψηλότεραν κορυφὴν τοῦ Ἱεροῦ Ὀρους, τὸ Μπακατσάκι. Εἰς τὸν Πάτον ἦσαν τὰ παλαιότερα ἀμπέλια τῶν Αὐδημιωτῶν. Ὑπῆρχαν ἐκεῖ καὶ ἄφθονα κεράσια.

3) Αἶγα (γίδα).

ΤΑΞΕΙΔΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ

Τὰ «Θρακικά» ἐδημοσίευσαν μέχρι τοῦδε ἀποσπάσματα ἀπὸ περιηγήσεις εἰς τὴν Θράκην Εὐρωπαίων ταξιδιωτῶν τὰ ἐξῆς κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν :

1)	Εἰς τὸν Α΄ τόμ.	σελ. 116—123	Bertrundon de la Bro-	
			[quière	τοῦ 1433
2)	» » ΣΤ΄ »	» 177—180	Catharin Zen	τοῦ 1550
3)	» » Α΄ »	» 326—328	Ἰωσήπου Grelot	τοῦ 17ου αἰῶνος
4)	» » Α΄ »	» 106—115	Robert de Dreux	τοῦ 1666
	» » Θ΄ »	» 425—427	» »	τοῦ 1666
5)	» » Γ΄ »	» 128—136	John Covel	τοῦ 1675
	» » IB΄ »	» 1—33	» »	τοῦ 1670
6)	» » Γ΄ »	» 177—180	Camelli Careri	τοῦ 1693
7)	» » IB΄ »	» 259—260	Μαρκησίου Torcy	τοῦ 1706
8)	» » Δ΄ »	» 64	Michel Bneman	τοῦ 1709
9)	» » Δ΄ »	» 65	Παύλου Ζαμτζόγλου	τοῦ 1760
10)	» » IB΄ »	» 260—263	P. baron de Tott	τοῦ 1769
11)	» » IB΄ »	» 248—252	Struve	τοῦ 1793
12)	» » ς΄ »	» 180—181	Collaile Plankland	τοῦ 1827
13)	» » Δ΄ »	» 57— 64	Robert Walsch	τοῦ 1827
14)	» » IB΄ »	» 263—264	A. Viquesne	τοῦ 1828
15)	» » IB΄ »	» 252—254	George Keppel	τοῦ 1829

Ἐν συνεχείᾳ δημοσιεύομεν εἰς τὸν παρόντα τόμον τὰ κατωτέρω ἀποσπάσματα :

16) Ἐκ τοῦ Ὀδοιπορικοῦ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν τοῦ Βενεδίκτου Curipeschitz τὸ 1530, τοῦ πρεσβευτικοῦ ταξιδίου τοῦ Joseph von Lamberg καὶ Niclas Jurischitz. Ἐκ τοῦ χειρογράφου τοῦ von E. G. Lamberg-Schwarzenberg. Ἐκτυπωθέντος ἐν Innsbruck τὸ 1910.

σ. 56. Τὴν Πέμπτην 13ην Ὀκτωβρίου εὐρέθημεν πρὸ τοῦ Bergass᾽ τῶρα ἱππεύομεν μεταξὺ ἀγρῶν πρὸς δύο ὥραίας λιθινους γεφύρας. Μέσῳ τῶν δύο γεφυρῶν εἶδομεν παρὰ τὴν ὁδὸν συνοικισμὸν καλούμενον Kharistran, (Karistan, Karistiran), ἔτι μακρότερον ἐφθάσαμεν μέχρι ὥραίου καὶ καλῶς ἐκτισμένου συνοικισμοῦ Ctzorlli (Czorlu), ὅπου παρεμίναμεν τὴν νύκτα.

Τὴν Παρασκευὴν 14ην Ὀκτωβρίου ἀπὸ τὴν Τσορολοῦν προχωροῦντες πρὸς τοὺς ἀγρούς, εἰς Τουρκικὸν χωρίον, καὶ ἐξακολουθοῦντες τὸ ταξίδι μας διὰ πεδιάδος ἐπροχωρήσαμεν πρὸς τὴν θάλασσαν, πρὸς τὸν συνοικισμὸν Silibri (Silivri) ὀνομαζόμενον, ὅπου διενυκτερεύσαμεν.

Τὸ Σάββατον 15ην Ὀκτωβρίου, ἐξεκινήσαμεν ἀπὸ τὴν Σηλυβρίαν πρὸς τὴν ὑπαιθρον, ἀκολουθοῦντες μακρόθεν τὴν θάλασσαν πρὸς συνοικισμὸν ὀνομαζόμενον Erst-Ctzeckhmetze (Πρωτὸν Τσεκμετζέν, Bözük-Cekmedje) ὑπεράνω γεφύρας κτισμένης ἐπὶ ἐσοχῆς τῆς θαλάσσης, ὅπου ἐφθάσαμεν καὶ παρεμείναμεν.

Τὴν Κυριακὴν 16ην Ὀκτωβρίου ἀπὸ τὸν Πρωτὸν Τσεκμετζέν, ὑπεράνω λόφων καὶ πεδιάδος ἐφθάσαμεν εἰς συνοικισμὸν ὀνομαζόμενον Annder Ctzeckhmetze (Ἔτερον Τσεκμετζέν, Küçük Cekmedje).

σ. 64. Τὴν Παρασκευὴν 23ην Δεκεμβρίου, ἀπὸ τὸν Annder Zeckhmedje, (Ἔτερον Τσεκμετζέν), πολὺ ἔνωρις, μίαν ὥραν πρὶν ἐξημερώση, ἄνωθι γεφύρας ἐπροχωρήσαμεν πρὸς τὸν Ersten Zeckhmedze (Πρωτὸν Τσεκμετζέν), πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν, προχωροῦντες πρὸς τὴν Σηλυβρίαν καὶ κατόπιν κατελύσαμεν εἰς Τουρκικὸν Metzit.

Τὸ Σάββατον τὴν 24ην Δεκεμβρίου, ἀπὸ Σηλυβρίαν προχωροῦντες μέσῳ πεδιάδος κατελύσαμεν εἰς μεγάλον Khervassaria καὶ εἰς χωρίον ὀνομαζόμενον Hagarli, ὁπόθεν πάλιν ἐξεκινήσαμεν καὶ κατελύσαμεν τὴν νύκτα εἰς Zorlli.

Τὴν Κυριακὴν 25ην Δεκεμβρίου, τῶν ἁγίων Χριστουγέννων ἐμείναμεν εἰς Zorlli,

Τὴν Δευτέραν 26ην Δεκεμβρίου πολὺ ἔνωρις ἀναχωροῦντες ἀπὸ Zorlli πρὸς τὸ Khervassaria τοῦ Caristran διενυκτερεύσαμεν εἰς τὸ Bergass.

17) Ἀνωνύμου Βενετοῦ: *Della cose de Turchi Venetia 1541 In casa de M. Bernardino Milanese. Ἀρχαιοτέρα Ἐκδόσις Venetia 1539 ἐν Peter Coeck of Aelst: «Turks in 1533 London 1873.*

Τὴν 12ην Μαρτίου 1534, ἐρχόμενοι ἐκ Chioglich, ἐφθάσαμεν μὲ ἀπόστασιν 30 μιλίων εἰς Chiumbergasti¹⁾ χωρίον, κατοικούμενον ὑπὸ Ἑλλήνων, διελθόντες τὴν *Siliurca* [*Silibri*], ἀρχαίαν πόλιν εἰς τὴν παραλίαν, καλουμένην ὑπὸ τοῦ Ξενοφώντος *Selimbria*, τόπον ὅστις διατηρεῖ περισσότερον τὸν ἀρχαῖον του χαρακτῆρα ἀπὸ κάθε ἄλλον ἐν Θράκῃ.

Εἶναι περιφερείας περίπου τριῶν μιλίων.

Καὶ εἶναι πλήρης κατοικιῶν καὶ παλαιῶν ἐκκλησιῶν καὶ τεμενῶν.

1) Ἴσως Κουμπουργάζ. Τουρκ. ὄνομα τοῦ Οἰκονομείου χωρίου μεταξὺ Σηλυβρίας καὶ Μεγ. Τσεκμετζέ (Σ. Μ.).

Καὶ εἶναι ἐκεῖ πολλοὶ Ἕλληνες Χριστιανοὶ καὶ ἄλλοι ἔμποροι.

Εἰς τὴν ἔναντι ἀκτὴν τῆς Ἀνατολῆς εὐρίσκονται τὰ ὄρη τῆς Bursia, (ἴσως Προύσης) καὶ ἐδῶ εἶναι λιμὴν (fergy) πολὺν χρησιμοποιούμενος ὑπὸ τῶν ἐμπορευομένων, τῶν ὁποίων τὸ κύριον ἐμπόρευμα εἶναι ποίμνια καὶ μαλλιὰ, τὰ ὁποῖα ἀφθονοῦν εἰς τὰ μέρη αὐτά.

Τὴν 13ην ἐφθάσαμεν 20 μίλια εἰς Cochiucchegmeghi.

18) Τοῦ *Pierre L' Escalopier* (παρισιοῦ): Ἀπὸ Βενετίας εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1574.

Χειρόγραφον τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ *Montpellier*, προερχόμενον ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Προέδρου *Bonhiers*, ἀνακαλυφθὲν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ *Louis Humbert* καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ *Edmond Cléray* ἐν τῇ «*Revue d'Histoire Diplomatique*». Παρίσιοι, τ. 35, 1921 σ. 34 - 35.

Εἰς τὴν Τσόβλου «ὄπου ἠρέσκετο ἡ Ρῶσσα (rousse) σουλτάνα τοῦ *Rostan Bassa*».

(Φαίνεται ἐδῶ κατὶ παρελείφθη εἰς τὸ χειρόγραφον ἢ ἀπὸ τὸν ἐκδότην).

«Εἶναι (πρόκειται περὶ τῆς Σηλυβρίας ἢ τῆς Ἡρακλείας) λιμὴν τῆς Προποντίδος, πολὺ πρόσφορος νὰ περάσῃ τις εἰς Μικρὰν Ἀσίαν ἄντικρυ εἶναι τὰ ὄρη τῆς Προύσης εἰς τὴν Ἀνατολήν. Δὲν ὑπάρχει ἄλλη πόλις εἰς τὴν Θράκην τόσον ἀξιοσημείωτος, ὡς πρὸς τὰ ὑπολείμματα τῆς ἀρχαιότητος, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται εἰς τὰς ἐπιγραφὰς (μολονότι ἐξυσμένες καὶ ἐσβυσμένες παρὰ τῶν Τούρκων) καὶ ὡς πρὸς τοὺς Χριστιανικοὺς ναοὺς. Ὀλίγοι Τούρκοι διαμένουν ἐδῶ.

Ἐφθάσαμεν μὲ μισθωμένα ἄλογα μέχρις Ἀδριανουπόλεως, ὅπου ἐνοικιάσαμεν ἄμαξας τὰς ὁποίας ὀνομάζουν ἀραμπάδες καὶ τὸν ἀμαξηλάτην ἀραμπατζήν.

Ἐκ Σηλυβρίας ¹⁾ καὶ πέραν ὁ δρόμος ἀνομαλότερος· ἐδέησε νὰ ἐνοικιασθοῦν πάλιν ἄλογα καὶ ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ μᾶς τὰ ἐνοικιάσουν πολὺ ἀκριβὰ, ὁ τσαούσης μας ὠδήγησε ἓνα ἐξ ὑμῶν εἰς τὸν καθῆν, εἶναι ὁ δικαστής, ὅστις ἤθελε νὰ ἐξαπλώσῃ κατὰ γῆς τὸν ἰδιοκτήτην τῶν ἀμέσως διέταξε νὰ τοῦ δώσουν πεντήκοντα ραβδισμοὺς ἐπὶ τῶν ὀπισθέν του καὶ εἰς τὰς πτέρνας του, παρὰ τὴν διαμαρτυρίαν του ὅτι εἶναι ὁ ἰδιοκτήτης τῶν ἵππων του καὶ ἐδικαιοῦτο νὰ τοὺς μισθώσῃ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς πε-

1) Φαίνεται ὅτι ἐν Σηλυβρίᾳ ἦσαν αὐθήμερον τοῦ Πάσχα. Διότι μᾶς λέγει ὅτι τὴν 9ην Ἀπριλίου ἦτο Μεγάλη Τετάρτη (Σ. Μ.).

ρισσότερον ἢ εἰς τοὺς Τούρκους· ἀλλὰ τῇ παρακλήσει τοῦ κ. Massiot ¹⁾ ἀπηλλάγη ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μᾶς ἐνοικιάσῃ τὰ ἄλογα εἰς λογικὴν τιμὴν. Εἰς τὴν χώραν αὐτήν, δὲν στοιχίζει τίποτε ἡ ἀγωγή. Δὲν ὑπάρχουν οὔτε δικηγόροι οὔτε εἰσαγγελεῖς. Ὁ καθὴς ἐκδίδει τὰς ἀποφάσεις καὶ τίποτε περισσότερον. Ὁ βοηθός του, ὅστις κρατεῖ πρωτόκολλον τῶν ἀποφάσεων δὲν λαμβάνει μέρος εἰς τὴν διαδικασίαν. Ὁ Μέγας Κύριος τοὺς πληρώνει πολὺ καλὰ ἀλλὰ ἐὰν ἤθελον ἀρνηθῆ ἢ ἤθελον ἀναβάλλει τὴν ἀπόφασιν, θὰ τοὺς ἐκρεμοῦσε.

Τὴν 12ην Ἀπριλίου ἐφθάσαμεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὀλίγον μετὰ τὴν μεσημβρίαν.

19) *Ogier Ghiselin de Busb cq* (*Seigneur de Bousbecque*. *Αὐτοκρατορικοῦ Πρεσβευτοῦ, 1522—1592. Ταξείδια εἰς Τουρκίαν. Ἐν Λονδίῳ τὸ 1744, σελίδες 32—33 καὶ ἐν «Βίος καὶ Ἐπιστολαὶ τοῦ De Busbecq».* Λονδῖνον 1881 τ. I σ. 109—110.

Ἀκριβῶς πρὶν φθάσομεν εἰς Σηλυμβρία, μικρὰν πόλιν ἐπὶ τῆς παραλίας, εἶδομεν καλῶς διατηρούμενα ἴχνη ἀρχαίου τείχους, τάφρους, κατασκευασθέντος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν τελευταίων Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων καὶ ἐκτεινομένην ἀπὸ τὴν θάλασσαν τοῦ Μαρμαρᾶ μέχρι τοῦ Δουνάβεως (Danow). Τὰ ὀχυρωματικὰ αὐτὰ ἔργα σκοπὸν εἶχον τὴν ὑπεράσπισιν τῆς γῆς καὶ περιουσίας τῶν κατοίκων Κωνσταντινουπόλεως, τῶν ἐντὸς τῶν ὀχυρωματικῶν αὐτῶν ἔργων, ἀπὸ τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομάς.

Διηγοῦνται ὅτι γέρον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔλεγε ὅτι ἡ ὑπαρξις τῶν ὀχυρωματικῶν αὐτῶν ἔργων ἀντὶ νὰ υπερασπίξῃ τοὺς ἐντὸς αὐτῶν εὐρισκομένους, ἐσήμαινε μᾶλλον τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν ἔξω εἰς τοὺς βαρβάρους, καὶ τοὺς ἐνεθάρρυνε οὕτω εἰς ἐπίθεσιν, ἐνῶ συγχρόνως ἀπεθάρρυνε τοὺς ὑπερασπιστὰς αὐτῶν.

Ἐν Σηλυβρία παρεμείναμεν ὀλίγον ν' ἀπολαύσωμεν τὴν θέαν τῆς γαληνιαίας θαλάσσης καὶ νὰ συναθροίσωμεν κελέφη ἀχυβάδων, ἐνῶ ἠδέως τὰ κύματα ἐθώπευον τὴν ἀκτὴν. Ὁμοίως μᾶς ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον τὸ θέαμα δελφίνων νὰ παίζουσι στὰ νερά. Πλησίον εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ θεάματα, ἀπελαύσαμεν τὴν θερμότητα τοῦ θελκτικῆς ἐκείνου κλίματος. Δὲν δύναμαι νὰ περιγράψω πόσον θερμὴ καὶ γλυκεῖα εἶναι ἡ ἀτμόσφαιρα εἰς τὸ θελκτικὸν αὐτὸ σημεῖον. Ἄν καὶ ἐνίοτε εἶναι ὀλίγον περισσότερον

1) Ὁ κ. Massiot ἀργότερον σύμβουλος ἐν Βορδῶ, ἦτο τότε γραμματεὺς τοῦ de Noailles, ἐπισκόπου τοῦ Dax, πρεσβευτοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Massiot μετέβαινε εἰς τὴν θέσιν του. (Σ. Μ.)

θυελλώδης εἰς Chiurli. Ἄλλ' ἐδῶ εἶναι ὅ,τι θὰ ἐκάλουν Θορκικὴν θύελλαν καὶ ἀπίστευτον γλυκύτητα τῆς ἀτμοσφαιρας.

Πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως διήλθομεν ἀπὸ δύο θελκτικὸς βραχίονας τῆς θιλάσσης ἐπὶ γεφύρας ἥτις ἐκτίσθη ἐπ' αὐτῶν. Δύναμαι ἀσφαλῶς νὰ εἶπω, ὅτι ἂν αὐταὶ αἱ τοποθεσίαι τεχνητῶς ἐκαλλωπίζοντο, ὅπως εἶναι φύσει θελκτικαί, ὁ ἥλιος δὲν θὰ ἔλαμπε ἐπὶ καλλιτέρας χώρας. Ἄλλ' ἀλλοίμονον. Φαίνονται νὰ πενθοῦν τὴν παραμέλησιν των ἀπὸ τὸν ἀγροῖον βάρβαρον.

Ἐδῶ ἐγευματίσαμεν μὲ ἐκλεκτὰ ψάρια τῆς θαλάσσης, τὰ ὁποῖα πράγματι ἔπιασαν ἐμπρὸς στὰ μάτια μας.

Τὴν 20ὴν Ἰανουαρίου 1555 ἐφθάσαμεν εἰν Κωνσταντινούπολιν.

Σ. 83—84. Ἐπὶ τέλους ἐφθάσαμεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξ Ἀσίας, ὅπου μετέβην εἰς συνάντησιν τοῦ Σουλτάνου τὴν 2 Ἰουνίου... Παρέμεινα εἰς Κωνσταντινούπολιν ν' ἀναπαυθῶ δέκα τέσσαρας ἡμέρας καὶ τότε ἤρχισε τὸ ταξειδιόν μου ἐπιστροφῆς εἰς Βιέννην. .

Οἱ συνάδελφοί μου μὲ παρεκάλεσαν, μερικὸς ἐκ τῶν Οὐγγρων ὑπερετούντων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν βαρυνθῆ μένοντες ἐν Τουρκίᾳ, νὰ τοὺς λάβω μαζύ μου ἐπιστρέφων εἰς τὴν χώραν μου. Ἐδέχθη τὴν παράκλησιν των.

Εὐρισκόμενος καθ' ὁδὸν δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν μου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως παρετήρησα νὰ φέρουν ἕνα ἀρχηγόν των τὸν ὁποῖον ἐκάλουν Voinode ἀσθενῆ εἰς κρεβάτι, ἐν ἀπὸ τὰ πόδια του γυμνὸν μὲ πληγὴν πανώλους. Πολὺ ἀνησυχήσαμεν μὴ ἡ ἀσθένειά του μεταδοθῆ εἰς ἄλλους.

Ἐο δυστυχῆς ἀπέθανεν ἐν Ἀδριανουπόλει.

20) Ἐπὶ τὸ βιβλίον τοῦ *Heinrich von Reiners (Conseiller de Collège de l'Empereur de Toutes les Russies) Reise im Jahr e 1793. St. Petersburg τ. I σελ. 182. 190. 193—197. Μεταφράζομεν τὰ κατωτέρω: Ἐπὶ τὸν καταυλισμὸν παρὰ τὴν Σολυβρίαν (sic) ἐπὶ τῆς θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ, τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1793.*

Ἐπὶ ὑψηλὰ ἔχει τις ἀποψιν ἐφ' ὄλου τοῦ κόλπου. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῆς ἀκτῆς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης εἶνε μόνον τρεῖς ὀργυαί, ἐνῶ περαιτέρω κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος εἴκοσι πέντε. Ἐριστερόθεν διαβλέπει τις εἰς τὸ βάθος ἐν ἀγλύϊ τὴν Σηλύβριαν. Δεξιὰ ἡ θάλασσα ἦτο καλυμμένη δι' ἀρκετῶν πλοίων ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἀνεγείρεται, μὲ τὰ τζαμιά της καὶ τοὺς μιναρέδες της, ἡ πόλις Σηλύβρια ἢ Σηλύβρι. Ἐπεράνω ταύτης, ἐπὶ τῆς ἄλλης βραχίονος ὄχθης ὑψώνεται παλαιὸν τεῖχος καὶ

ὄπισθεν τούτου μικρὸν διάσος. Ἀριστερόθεν τῆς πόλεως ἔξετείνεται ἐπὶ πεδιάδος τὸ ρωσικὸν καὶ τουρκικὸν στρατόπεδον.

Κατήλθομεν ἀπὸ τοῦ λόφου, ἐκιάμαμεν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἠναγκάσθημεν νὰ διαβῶμεν πλησίον μακρῶς λιθίνης, ἐκ λαξευμένων λίθων, γεφύρας. Ἀποτελεῖται ἐκ 32 τόξων καὶ κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκτίσθη πρὸ διακοσίων ἐτῶν, ἐν διαστήματι τεσσαράκοντα ἡμερῶν, καθ' ἣν ἐποχὴν πρεσβεία τοῦ γερμανοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ὥφειλε κατ' ἀνάγκην νὰ διαβῆ διὰ τῆς γεφύρας, διότι τότε ἡ θάλασσα κατέκλυζε τὰ παρόχθια.

Περιήλθομεν πολλὰς ἀγυῖας τῆς πόλεως, ὅπου ἑκατοντάδες θεατῶν εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ἀπὸ τὰ ὠραῖα καφενεῖα παρετήρουν τὸν πρεσβειακὸν ὄμιλον καὶ ἐφθάσαμεν τὴν 18 τρέχοντος ἐνταῦθα εἰς τὸν καταυλισμὸν μας, ὅστις ὠρίσθη ἀμέσως μετὰ τὴν Σηλύβριαν καὶ ἀπέχει 24 βέρσια ἀπὸ τὸ Κιλικλί.

Τὰς δύο ἡμέρας ἀρχίας ἐχρησιμοποίησα ἐπιτυχῶς εἰς συχνοὺς περιπάτους, εἰς τὴν εὐχάριστον περιοχὴν. Τὰ τεῖχη τὰ ὁποῖα τελευταίως ἀπὸ τοῦ λόφου, εἶδομεν ἐξέχοντα αὐτῆς, εἶνε ὑπολείμματα κατεστραμμένου φρουρίου, τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπὸ τῶν προηγουμένως ἐδῶ ἐγκατεστημένων Γενουησίων. Πρὸς αὐτὰ ἐπῆγα συχνὰ καὶ ἀπῆλαυα τῆς ὠραίας θέας. Τὰ κύματα τῆς θαλάσσης θραύονται εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἀποκρήνου τούτου βράχου. Ἀπότομον, σκιαζόμενον ἀπὸ πυκνῶν συκιῶν, μονοπάτι ὀδηγεῖ διὰ μέσου μικροῦ κήπου, πρὸς τὴν ἀκτὴν. Ἐπ' αὐτῆς, ἡ ἀπόκρημος ὑψηλὴ βραχώδης ὕψθη, ἐπὶ τῆς ὁποίας τὰ ἐρειπια πύργου ἀνίσκοντος εἰς τὸ φρούριον ἴστανται γραφικῶς, κάμνει ἐξαίρετον ἐντύπωσιν. Αὐτός, ὁ μοναχικὸς καὶ μελαγχολικὸς περίπατος ὀδηγεῖ ἐπίσης πρὸς τὸν μικρὸν λιμένα, τὸν ὁποῖον σχηματίζει ἄθλιος μῶλος. Εἰς τὴν λιθίνην προβλήτα, ἣτις δὲν προχωρεῖ πολὺ ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἦσαν προσδεδεμένα τότε ἄρκετὰ πλοῖα. Ἀπὸ τοῦ λιμένος ἐστράφη πρὸς τὴν πόλιν. Ἐκεῖ ὑπάρχει πλῆθος χαϊνῶν καὶ πλεῖστα μαγαζιά, τῶν ὁποίων τὰ ἐκτεθειμένα ἐμπορεύματα εἶνε εἶδη ἐπιδεδέξικα μᾶλλον ἢ ἀνάγκης, καὶ ὡς ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ἡ πλουσία πρωτεύουσα εἶνε πλησίον. Εὐρίσκονται ἐπίσης ἐν Σηλυβρίᾳ, δύο ἑλληνικαὶ ἐκκλησίαι· ἡ μία τούτων εἶνε ἄρκετὰ ἐρειπωμένη. Χθὲς τὴν ἐσπέραν ἀνεκάλυψα περίπατον ἀκόμη πλεόν εὐχάριστον τοῦ πρώτου. Ἀπὸ τὰ τεῖχη τοῦ φρουρίου παρηκολούθησα πρὸς τὰ ἀριστερὰ μονοπάτι, τὸ ὁποῖον ἐλίσσεται ἐπὶ τῆς βραχώδους ἀκτῆς. Πρὸς τὰ δεξιὰ πολὺ χαμηλὰ ἠπλώνετο ἡ ὠραία θάλασσα ἐπὶ τῆς ὁποίας ἱστιοδρόμουν πλοῖα καὶ λέμβοι. Πλησίον μου, ἐπὶ τῆς ἄλλης πλευρᾶς, ἔξετείνοντο ἀπεριορίστως ἀμπελῶνες καὶ βαμβιακῶνες¹⁾. (Ὁ καρπὸς εἶνε τώρα ὠριμος

1) Τόσον ὁ γράφων ὅσον καὶ ὁ Covel (ἴδρα «Θρακικά» τομ. IB σελ. 17) κατὰ τὸ 1675 ἀναφέρουν περὶ φυτειῶν βάμβακος ἐνῶ εἰς τὰς ἡμέρας μας οὔτε ἀπὸ πα-

καὶ ἀπὸ τὸν ἀνοιγμένον κάλυκα ἐξέρχεται ὁ χιονόλευκος βάμβαξ. Ἐξαΐσαι σταφυλαὶ αἱ ὁποῖαι ἐκρέμοντο εἰς τὰ κλίματα, καὶ οἱ ὄριμοι καρποὶ ἐπὶ τῶν πολλῶν συκιῶν κάμνουν τὸν περίπατον ἀκόμη πλεόν εὐχάριστον. Διότι καὶ ἐδῶ ὅπως ἔμαθα ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν δικαιοῦται ὁ πεζοπόρος, ἀνενόχλητος καὶ ἄνευ ἀντιρρήσεως νὰ ἀπολαμβάνῃ τὰ εὐγεστα αὐτὰ φρούτα· μόνον δὲν πρέπει νὰ παραλαμβάνῃ μεγάλας ποσότητας.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸν καταυλισμόν, ὁ ἥλιος ἐβυθίζετο εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ πόλις, τὰ εἰς τοὺς λόφους ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εὐρισκόμενα νεκροταφεῖα, καὶ τὰ δύο ἐν τῇ κοιλάδι ἐκτεινόμενα στρατόπεδα, παρουσιάζον ὠραίαν ζωγραφίαν, τὴν ὁποίαν ἤρχιζε νὰ καλύπτῃ διὰ πέπλου ἡ νύξ.

Καθ' ἣν στιγμὴν θὰ ἔκλειον τὴν ἐπιστολήν, ἐπληροφορήθην ὅτι ὁ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Πετρούπολιν μεταβαίνων ταχυδρόμος ἔφθασεν εἰς τὸ στρατόπεδόν μας διὰ νὰ παραλάβῃ εἰδήσεις καὶ ἐπιστολὰς ἡμῶν. Δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἔλθῃ εἰς καταλληλότερον χρόνον καὶ ἐπέιγομαι νὰ τοῦ δώσω καὶ τὴν ἰδικήν μου πρὸς ὑμᾶς.

Αὔριον ἀναχωροῦμεν· δὲν ὑπολείπονται παρὰ τρεῖς σταθμοὶ πρὸς τὴν Κωνσταντινουπόλιν. Πρὸ τῆς ἐκεῖ ἀφίξεώς μου δυσκόλως θὰ δυνηθῶ νὰ σᾶς γράψω.

Ἐκ τοῦ καταυλισμοῦ παρὰ τὸν Ἅγιον Στέφανον τῇ 25 Σεπτεμβρίου 1792.

Παρὰ τὸ γεγονός ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σᾶς στείλω τὴν ἐπιστολήν ταύτην πρὸ τῆς 5 Ὀκτωβρίου (διότι κανονικῶς μόνον δὲς, τὴν 5 καὶ τὴν 20 τοῦ μηνὸς ἀναχωρεῖ ταχυδρομεῖον ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Πετρούπολιν καὶ ἀντιστρόφως), θὰ εἶχα μεμφθῆ τὸν ἑαυτόν μου ἔὰν τὰς τρεῖς ἡμέρας ἀναπαύσεως εἶχον ἀφίσει ἀχρησιμοποίητους. Διὰ νὰ ἀποφύγω αὐτὸ ἐχρησιμοποίησα τὴν ἀργίαν πρὸς περιγραφὴν τοῦ ταξιδίου ἀπὸ Σηλυβρίας μέχρις ἐδῶ καὶ τῶν περιέργων πού συνέβησαν εἰς τὴν Προσβείαν κατ' αὐτὸ τὸ διάστημα. Τὴν Τετάρτην 21 τρέχοντος ἐξεκίνησεν ἡ συνοδεία. Ὁ δρόμος εἶνε μὲν ἐξ ἴσου λοφώδης, ἀλλὰ πηγαίνει ἐπὶ πολλὰ βέργοια μεταξὺ ἀμπελώνων. Ἐπρεπε νὰ περάσωμεν χερσονησίδα τινα ἥτις προχωρεῖ τοσοῦτον ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ὥστε εἶχομεν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀπεμακρυνόμεθα τῶν ἀκτῶν αὐτῆς. Μετ' ὀλίγον ὁμοῦ, ἤλθομεν εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Μαρμαρᾶ ἐκ νέου, καὶ τώρα ὁ ὑπόλοιπος δρόμος ἀκολουθοῦσε τὴν ἀκτὴν αὐτῆς.

Ἐπεράσαμεν τὸν συνοικισμόν Μπουγάδος.

λαιότερους ἤκουσα ὅτι ἔσπερναν βάμβακα εἰς τὰς περιφερείας Σηλυβρίας καὶ Ἡρακλείας. (Μ. Σ.)

Σ. 204—205

Βέροσια ἡμέραι σταθμεύσεως

Σεπτεμβρίου	11 Μπουγάς	20	2
	14 Μπουγιούκ Καρσι- σιράν	20	—
	15 Τσόρολο	22 1)2	—
	16 Κινικλι	20	—
	18 Σηλύρλια	24	1
	21 Μπουγιούκ Τσεκ- μετζέ	30	2

Α. Α. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Παραλία Ἐπιβατῶν κατὰ τὸ 1913.

Ἐκ τῆς συλλογῆς Ἰ. Α. Κ. Π. Σταμούλης.

ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΖΥΜΥΔΡΗΝΟΥ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ ΕΝ ΘΡΑΚΙΗ

§ 1. Ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους ¹⁾ οἱ πολεμοχάρμαι Θραῖκες ἡσυχάσαντες ἀπήλασαν εὐνομίας καὶ τραπόμενοι πάντες ἀπερίσπαστοι εἰς τὰ τῆς εἰρήνης ἔργα προήγοντο ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πολιτισμῷ. Ἡ δ' εὐφορος χώρα αὐτῶν ἐγένετο τότε πολυύμνητος διὰ τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν πολυανθρωπίαν καὶ εὐανδρίαν ἰδίᾳ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ. Τὰ ἀνευρισκόμενα σήμερον ἐν αὐτῇ καὶ τῇ κάτω Μοισίᾳ λείψανα πόλεων καὶ ὁδῶν, μνημεῖα τέχνης μαρμάρινα, ἐφ' ὧν ἐπανθεῖ ἡ χάρις τῆς ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων ἀναγεννηθείσης Ἑλληνικῆς τέχνης, ἐπιγραφαί, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη, πολυτιμα κοσμήματα, προερχόμενα ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων, μαρτυροῦσι περὶ τούτου.

Οὗτος ὁ χρυσοῦς, οὕτως εἰπεῖν, αἰὼν τῆς Θράκης, μοναδικὸς ἐν τῷ τετρακισχιλιετῇ ἱστορικῷ της βίῳ, διήρκεσε δυστυχῶς μέχρι τῆς τῶν Γότθων ἐπιδρομῆς, ἰδίως τῆς δευτέρας ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐάλεντος (376), ἣτις ἀνεστάτωσε τὰ πάντα ἐν αὐτῇ. Ζωηρὰν εἰκόνα τῆς τε ἀκμῆς καὶ τῆς ἐρημώσεως αὐτῆς παρέχει ἡμῖν ὁ ἱστορικὸς Εὐνάπιος: «Ἡ μὲν Θράκη πᾶσα τοιαύτη τίς ἐστὶ καὶ οὕτω πολυύμνητος. Τοσαύτην δ' οὕσαν αὐτὴν καὶ οὕτω πολυάνθρωπον, εὐδαίμονά τε ἅμα καὶ εὐανδρον ἢ τῶν Σκυθῶν ἄπιστος καὶ παράλογος ἐπανάστασις ἑξαπιναιῶς καὶ παραχρῆμα τῆς διαβάσεως συντολμηθεῖσα καὶ ἀνοιδήσασα κατεστόρεσεν ἐς τοσόνδε καὶ καθημάξευσε ταῖς συμφοραῖς, ὥστε χρυσὸν ἀποδειχθῆναι πρὸς τὰ Θράκια πάθη τὴν Μυσῶν παροιμιώδη λίαν Πόλεις γοῦν εὐαρίθμητοι καὶ ὀλίγαι τινὲς διεσώθησαν . . . ἢ δὲ χώρα καὶ τὸ πλεῖστον ἀπανάλωται καὶ ἐστὶν ἀοίκητον καὶ ἄβατον διὰ τὸν πόλεμον . . . ²⁾».

1) Ἡ Θράκη τῷ 46 μ. Χ. ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου ἐγένετο Ρωμαϊκῆ ἐπαρχία —provincia Romana. «Thracia hujusque regnata in provinciam redigitur». Eusebii, chron. σελ. 153, καὶ «Θράκη ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου ἐπαρχία ἐχρημάτισε βασιλεύουσα πρὶν». Συγκέλλου, σελ. 630, 3.

2) Εὐνάπιου, fr. 42, σελ. 32, ἔκδ. Βόννης ἢ ἐκλογῶν σελ. 51.

§ 2. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς ἀκμῆς των οἱ Θράκες, οἵτινες καὶ ἄλλως ἀνέκαθεν οὐχὶ ὀλιγώρως εἶχον πρὸς τὰ τῶν θεῶν, «δεξιώτερον γὰρ τὰ τε ἄλλα ἐδόκει τοῦ Μακεδονικοῦ τὸ ἔθνος εἶναι πάλαι τὸ Θράκιον καὶ οὐχ ὁμοίως εἰς τὰ θεῖα ὀλιγώρον» ¹⁾, κατελήφθησαν ὑπὸ μεγάλης θρησκοληψίας, ἂν κρίνωμεν ἔκ τε τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἀνευρεθέντων πολλῶν καλλιπρεπῶν μαρμαρίνων ναῶν καὶ τῶν πολυαρίθμων ἀνά τὴν ὑπαιθρον χώραν ἱερῶν Ἑλληνικοῦ τύπου, πληρουμένων ἀναθημάτων κατὰ τὰ Ἑλληνικὰ πρότυπα πεποιημένων²⁾). Ταῦτα τὰ ἱερὰ κατὰ τὰς γενομένας ἐσχάτως ἐρεῦνας, — διότι ἱκανὰ αὐτῶν μέχρι τοῦδε ἀπεκαλύφθησαν, ἦσαν συνήθως μικρῶν διαστάσεων καὶ ἄνευ ἀρχιτεκτονικοῦ τινος διακόσμου, ὡς ὕστερον ἐπὶ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ νῦν ἔτι τὰ ἐν τῇ χώρᾳ πολλὰ τῶν διαφόρων ἀγίων παρεκκλήσια, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι ναοὺς, οἵτινες ἦσαν ἐφάμιλλοι τῶν Ἑλληνικῶν κατὰ τε τὸ κάλλος, τὸν ρυθμὸν καὶ τὸ μέγεθος, ὡς διαπιστοῦται ἔκ τε τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων παραστάσεων τριστύλων, τετραστύλων καὶ πολυστύλων μετὰ ἢ ἄνευ ἀγάλματος τοῦ θεοῦ καὶ ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων πολλαχοῦ ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων, οἷον κιόνων, κιονοκράνων, σπονδύλων, ἐπιστυλίων, τριγλῶφον, θριγγῶν, φατνίων, σιμῶν κτλ. ³⁾).

Οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι ἕκαστος ναὸς ἢ ἱερὸν, ὡς οἶκος τοῦ εἰς ὃν ἰδρῦετο θεοῦ, εἶχε τὸ ἀγαλμα αὐτοῦ· τοῦτο μαρτυρεῖται ἐκ τῶν νομισμάτων τῶν πόλεων, ὧν ἔναι μάλιστα εἶχον ἀντίτυπα ἔργων τῶν μεγάλων γλυπτῶν τῶν κλασσικῶν χρόνων, διότι οἱ θεοὶ ἀπεικονίζονται κατὰ τὸν τύπον γνωστῶν ἡμῖν ἀγαλμάτων ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης⁴⁾, καὶ ἐκ τῶν πολλῶν τοπωνυμικῶν Θρακικῶν ἐπιθέ-

1) Παυσανίου, IX, 29, 3.

2) Rostowzew, Journal des Minist. der Volks. Anfl. kl. Et. 1911, Abteil. IV, 12 ῥωσισί.

3) Ταῦτα πολλὰ ἀνευρέθησαν ἐν Φιλιππουπόλει, Τραϊανῇ Αὐγούστη, Σερδικῇ, Μαρκιανουπόλει, Παυταλίᾳ, Νικοπόλει πρὸς Ἰστρῶν καὶ ἀλλαχοῦ.

4) Ἡ Νικόπολις λ.χ. πρὸς Ἰστρῶν εἶχεν ἀντίτυπον τοῦ ἐν Παρίῳ περιφῆμου Ἐρωτος καὶ τοῦ σαυροκτόνου Ἀπόλλωνος τοῦ Πραξιτέλους, ὧν τὸ πρῶτον ἐν ταῖς γενομέναις οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀνασκαφαῖς ἀπεκαλύφθη ἀκέφαλον δυστυχῶς καὶ ἐναπόκειται νῦν ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Σοφίας. Ἡ Παυταλία καὶ ἡ Ἀγχίαλος εἶχον ἀντίτυπα τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους τοῦ ἀνευρεθέντος ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ἡ Μαρκιανούπολις εἶχεν ὡσαύτως ἀντίτυπα τοῦ Λυκίου Ἀπόλλωνος τοῦ Πραξιτέλους καὶ τοῦ Ἑρμοῦ ὑποδένοντος τὰ σανδάλιά του τοῦ Λυσιπποῦ ἢ τῆς σχολῆς αὐτοῦ. Καὶ ἡ Φιλιππούπολις εἶχεν ἀντίτυπα τοῦ τε σαυροκτόνου καὶ τοῦ Λυκίου Ἀπόλλωνος τοῦ Πραξιτέλους. Ἴδε, F i l o w B. ἀρχαιολογικοὶ παραλληλισμοὶ ἐν τῷ Shornik, τόμ. XXVI, ἔτ. 1910, σελ. 30 κ.

των τῶν θεῶν¹⁾, οἵτινες προφανῶς ἐπωνομάζοντο ἐκ τοῦ τόπου ἢ ἐκ τῆς κώμης, ὅπου ἦτο τὸ μετ' ἀγάλματος ἱερὸν των. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐν τοῖς τῆς ὑπαίθρου χώρας τούτοις ἱεροῖς πρὸς τῷ θεῷ, οὗ ἔφερον τὸ ὄνομα, ἐλατρεύοντο καὶ ἄλλοι θεοί, ἃν κρίνη τις ἐκ τῶν συνανευρισκομένων ἐν αὐτοῖς ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν.

Τοιοῦτον ἱερὸν μετ' ἀγάλματος τοῦ θεοῦ (τμημάτων) καὶ πλήθους ἀναθημάτων ἀπεκαλύφθη κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον (1939) τοῦ Ζυμυδρηνοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν τῇ βορειοδυτικῇ Θράκῃ ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ μουσείου τῆς Φιλιππουπόλεως Δημ. Τσόντσεφ, ὅστις ποιεῖται μικρὰν ἀνακοίνωσιν περὶ τῶν γενομένων ὑπ' αὐτοῦ ἀνασκαφῶν καὶ τῶν ἀποκαλυφθέντων εὐρημάτων²⁾, ἅπερ θὰ περιγράψῃ λεπτομερῶς ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ ἐκδοθησομένῳ προσεχῶς.

§ 3. Ὁ Ἀσκληπιός, θεὸς τῆς ἰατρικῆς, ἦτο μετὰ τῶν συμβοηθῶν του θεῶν τῆς Ὑγιείας καὶ τοῦ Τελεσφόρου ἐκ τῶν μάλιστα λατρευομένων Ἑλληνικῶν θεῶν ἐν Θράκῃ³⁾, ἰδίως ὡς θεὸς *δοτήρ τῆς ὑγιείας*. Εἰκάζεται δὲ ὅτι ἡ λατρεία αὐτοῦ εἰσήχθη ἐξ Ἑλλάδος κατὰ τοὺς κλασ-

ἐξις καὶ Ἀρχαῖα γλυπτὰ ἐκ Φιλιππουπόλεως, ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τῆς Βιβλιοθήκης Φιλιππουπόλεως, ἔτ. 1925 σελ. 111 κ. ἐξις, βουλγαριστί.

1) Ἴδε. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Περὶ τῆς θρησκείας τῶν Θρακῶν, «Θρακικά», τόμ. V, ἔτ 1934, σελ. 41—59.

2) Δ. Τσόντσεφ, Τὸ ἐπὶ τῆς Ροδόπης ἱερὸν τοῦ Ζυμυδρηνοῦ Ἀσκληπιοῦ, βουλγαριστί, ἐν τῇ ἐφημ. «Ζορά» Σοφίας, 27 Φεβρ. 1940, ἀρ. 6211, σελ. 6.

3) Ὁ καθηγητὴς τοῦ ἐν Σοφίᾳ πανεπιστημίου Δ. Δέτσεφ ὑπολαμβάνει τὸν Ἀσκληπιὸν μᾶλλον Θρακικὸν θεὸν ὑποστηρίζων ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ Θρακικοῦ(!) ἄς (=ἔχις, ἔχιδνα, ὄφις) καὶ τοῦ κ α λ α π ι ὀ ς — κ λ α π ι ὀ ς (=κινούμενος). (Ἴδε, Asklepios als Thrakischgriechischer Gott, ἐν τῷ Bull. de l'Inst. archéol. Bulg. τόμ. III, ἔτ. 1925, σελ. 155). Ὁ δὲ ἀρχαιολόγος Reinach θεωρεῖ τὸν μικρὸν τὸ ζέμας Τελεσφόρον ἕνεκα τῆς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καυσίας καὶ τῆς ἀχειριδῶτου χλαίνης του ὡς γνήσιον Θρακικὸν θεόν, τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, οὗ τὸ δεῦτερον συνθετικὸν εἶναι τὸ Θρακικὸν π ὄ ρ ι ς, μεταπλασθέντος ἑλληνιστί. (Ἴδε, Mythes et Religions, II, σελ. 255). Καὶ ὅμως προσφευστέρα εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ ἔτυμολογία τῶν ὀνομάτων προελθοῦσα ἐκ τῶν ἰδιοτήτων τῶν θεῶν, τοῦ μὲν Ἀ σ κ λ η π ι ὀ ς ἐκ τοῦ ἄ σ κ ε λ ἔ ς ἦ π ι ὀ ς κατὰ τὸ Μέγα Ἐτυμολογικόν, ὅπερ ἀνταποκρίνεται τελείως πρὸς τὴν μείλιχον καὶ ἠπειαν μορφήν του Ἑλληνικοῦ θεοῦ ὀμοιάζοντος τὸν Δία, ὡς παριστάνεται ἐν ταῖς εἰκόσιν αὐτοῦ, τοῦ δὲ Τ ε λ ε σ φ ὄ ρ ο ς ἐκ τοῦ τ ἔ λ ο ς φ ἔ ρ ε ι ν = λ υ σ ι τ ε λ ἦ ς (πρβλ. Τελέσαρχος, Τελεσήγορος), ὅπερ ἀνταποκρίνεται πληρέστατα πρὸς τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ, ὡς δαίμονος τῆς ἀναρρώσεως τοῦ νοσοῦντος.

σικούς ἤδη χρόνους διὰ τῶν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Εὐξεινοῦ ἀποικίων, ὧν νομίσματα, ὡς τῆς Αἴνου καὶ τῆς Ἀγχιάλου, φέρουσι τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ προΐοντι αὕτη ἐγενικεύθη ἐν τε ταῖς πόλεσι καὶ τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ μετὰ τοῦ βαθμιαίου τῶν Θρακῶν ἐξελληνισμοῦ, ὥστε ἐπὶ τῆς ρωμαιοκρατίας ἦτο πανθρακική. Τοῦτο διαπιστοῦται οὐ μόνον ἐκ τῶν πολλαχοῦ ἀνευρισκομένων ἀναθηματικῶν ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων ἀναγλύφων αὐτοῦ καὶ τῶν συμβοηθῶν του, ὧν τὸ μέγιστον καὶ κάλλιστον τὸ ἐν Φιλιππουπόλει τῷ 1921 ἀνευρεθὲν καὶ νῦν τὸ μουσεῖον αὐτῆς κοσμοῦν ¹⁾, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ νομισμάτων τῶν πόλεων παραστάσεων αὐτοῦ κατὰ μόνας ἢ μετὰ τῶν συμβοηθῶν

1) Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο μήκους 2.70 καὶ ὕψους 0.80 τοῦ μ. ἀποτελεῖ σύμπλεγμα ἐξ ὀκτῶ μορφῶν καὶ περιορίζεται ἐκατέρωθεν ὑπὸ παραστάδος, συγκειμένης ἐκ βωμοῦ ὡς βᾶθρου καὶ προτομῆς. Ὁ διευθυντῆς τοῦ μουσείου Φιλιππουπόλεως ἀοίδιμος Διάκοβιτς περιέγραψεν αὐτὸ καθορίσας καὶ τὰς ἀγνώστους μορφὰς πρὸς ταῖς γνωσταῖς ἡμῖν ἐξ εἰκόνων τοῦ Ἀσκληπιοῦ, Ὑγείας Τελεσφόρου καὶ Ἰασοῦς· ὑποθέτει ὁμῶς — ἐσφαλμένως — ὅτι ἀπετέλει μέρος τῆς ζωφόρου τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει Ἀσκληπιείου· τὰ ἴχνη τῆς ἐπὶ τοῦ ἄνω καὶ κάτω πλαισίου ἀπεξεομένης ἐπιγραφῆς, πάντως ἀναθηματικῆς, ἀποκλείουσι τὴν ὑπόθεσιν. (Ἴδε, D i a c o v i t c h B. La frise des divinités salutaires de la Thrace et la culte d'Esculape à Ploudiv, ἐν τῇ ἐπετηρίδι τῆς βιβλιοθήκης Φιλιππουπόλεως, ἔτος 1921, σελ. 51—79, βουλγαριστί). Ὁ ἀρχαιολόγος G. Seure στηριζόμενος εἰς χωρίον τοῦ ρήτορος Αἰλίου Ἀριστείδου ἐν τῷ ἐγκωμίῳ τῶν Ἀσκληπιαδῶν, ὅπερ ἀναφερόμενον εἰς περιγραφήν περιφήμου τινὸς ἐπὶ τῶν χρόνων του ἀναγλύφου τῶν Ἀσκληπιαδῶν, πιθανῶς ἐν Περγάμῳ, ἀνταποκρίνεται πλήρως σχεδὸν πρὸς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος νῦν, καθορίζει τὰς μορφὰς αὐτοῦ ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ὡς ἐξῆς : Ἰασώ, Πανάκεια, Τελεσφόρος, Ἀσκληπιός, Ὑγεία, Ἡπίονη, Μαχάων καὶ Ποδαλείριος. Χρονολογεῖ δὲ τὸ ἀνάγλυφον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος ὑπολαμβάνων αὐτὸ ὡς διάκοσμον βᾶθρου τοῦ θεοῦ ἢ στηθαίου καὶ ἔργον ἐπιχωρίων γλυπτῶν, μιμηθέντων τὸ κλασσικὸν πρότυπον μετὰ μικρᾶς παραλλαγῆς εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Αἴγλης μεταβληθὲν εἰς Τελεσφόρον. (Ἴδε, G. Seure Archéologie Thrace, ἐν τῇ Revue archéol. τόμ. XXIX, ἔτ. 1929, σελ. 51 - 79). Κατὰ τὴν ἡμετέραν ταπεινὴν γνώμην ἴσως προσφύεστερον εἶναι ἢ παραλλαγή τῶν Θρακῶν γλυπτῶν νὰ ἐπικταθῆται καὶ εἰς τὰ πρόσωπα τῶν δύο Ἀσκληπιαδῶν Μαχάωνος καὶ Ποδαλείριου, ἀντικατασταθέντων ὑπὸ τῶν Διοσκούρων Κάστορος καὶ Πιλυδεύκου, ὧν ὁ τύπος ἐν τοῖς ἀναγλύφοις εἶναι ὁ κλασσικὸς τοῦ Θρακῆος Ἰππέως ἢ Κυρίου Ἡρώος. Διότι οὗτοι, προσωποποιήσις τοῦ Ἠλίου καὶ τῆς Σελήνης καὶ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ἄ ν α κ ε ς , σ ω τ ῆ ρ ε ς καὶ ἀ γ α θ ο ἶ πα ρ α σ τ ᾶ τ α ι τῶν ἐν τῷ πελάγει ὑπὸ καταγίδων μαστιζομένων φαίνεται ὅτι ἐν Θράκῃ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Ὀ ρ φ ι κ ῶ ν συμπεριελήφθησαν ἔνεκα τῶν προμνημονευθεισῶν ἐπωνυμιῶν των μεταξὺ τῶν θεοτήτων τῆς ὑγείας καὶ τῆς ἀπὸ τῶν νόσων σωτηρίας.

του ἢ ἐνὸς ἐκάστου ἢ τῶν συμβόλων του καὶ ἐκ τῶν τοπωνυμικῶν Ἑρακικῶν αὐτοῦ ἐπιθέτων.

Ἐκ τῶν ἐπὶ ρωμαιοκρατίας 25 πόλεων, αἵτινες ὡς αὐτόνομοι εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν ἴδια νομίσματα, αἱ 17, τ. ἔ. ἡ Ἀγχίαλος, Ἀδριανούπολις, Αἴνος, Ἀπολλωνία, Βιζύη, Δεβελτός, Διονυσόπολις, Μεσημβρία, Ὀδησσός, Παυταλία, Πέρινθος, Πλωτινόπολις, Σερδική, Τόπηρος, Τραϊανῆ Ἀύγουστα, Τραϊανόπολις καὶ Φιλιππόπολις φέρουσιν ἐπὶ τῶν νομισμάτων των τὰς εἰκόνας τῶν θεῶν τῆς υγιείας, ὅπερ μαρτυρεῖ τὴν ἐν αὐταῖς λατρείαν αὐτῶν διαπιστουμένης τῆς ὑπάρξεως Ἀσκληπιείων ἐν τῇ Παυταλίᾳ, Σερδικῇ, Τραϊανῇ Ἀύγουστη, Βιζύῃ, Δεβέλτῳ καὶ Φιλιπποπόλει, ἐξ ὧν ἀνεσκάφη καὶ καθωρίσθη τὸ τῆς Παυταλίας. Τὰ δὲ γνωσθέντα μέχρι τοῦδε ἐξ ἐπιγραφῶν τοπωνυμικά τοῦ θεοῦ ἐπιθετα Ζυκαρηνός, Ζυμυδρηνός (Ζυλμυζδρηνός, Ζυσδρηνός-Zimídrenus), Κουλκουσηνός, Σαλδηνός, Σαλδοβουσηνός, Σαλδοκεληνός, Σκαληνός, Σπινθοπαρηνός, Στατηνός (;), Στραμινηνός, Ρασιπαρηνός (;) καὶ Μυρτηνός δηλοῦσι τὴν ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρα ὕπαρξιν ἱερῶν αὐτοῦ.

§ 4. Ἡ τῶν ἱερῶν τούτων θέσις δὲν εἶναι καθωρισμένη, ὡς καὶ ἡ τῶν κωμῶν (vici), παρ' αἷς ἦσαν ἰδρυμένα, ἐξ ὧν προσωνομάσθη ὁ ἐν αὐτοῖς ἐνοικῶν θεός· ἀλλ' ἐκ τῶν ἐκασταχοῦ ἀνευρισκομένων ἐνεπιγράφων στηλῶν ἢ ἀναγλύφων ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς ἐνδείξεως εἰκάζεται ἡ περιφέρεια, ἐν ἣ ἔλατρεύετο ὁ Ἑρακεπόνυμος θεός καὶ εἶχεν ἐπομένως καὶ τὸ ἱερόν του. Οὕτω καὶ τὸ ἱερόν τοῦ Ζυμυδρηνοῦ Ἀσκληπιοῦ, domus divina Asklerii Zimídrini, κατὰ Λατινικὴν ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν Ἑρακῶν στρατιωτῶν, οἰκούντων ἐν κώμαις τῆς Φιλιππουπόλεως μνημονευομέναις, πολιτῶν δὲ τῆς πόλεως, ἀνευρεθεῖσαν ἐπὶ τοῦ ἐν Ρώμῃ Esquilini λόφου¹⁾, εἰκάζεται ὅτι ἦτο περὶ τὴν Φιλιππούπολιν ἢ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐν Φιλιππουπόλει Ἀσκληπιεῖον, ὅπως τὸ τοῦ Κουλκουσηνοῦ ἦτο πιθανῶς τὸ ἐν Σερδικῇ ἐχούσῃ θερμὰς ἰαματικὰς πηγὰς. Ἀλλὰ νῦν ἐκ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν καθωρίσθη ἡ θέσις αὐτοῦ ἐπὶ τῶν βορειοδυτικῶν τῆς Ροδόπης δασωδῶν κλιτύων νοτιοδυτικῶς τῆς πόλεως Τατάρ-Παζαρτζικίου περὶ τὰς δύο καὶ ἡμίσειαν ὥραν δεξιόθεν τοῦ Ἐβρου καὶ οὐ μακρὰν τῆς κώμης Βάτκουν καὶ τῆς μονῆς τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου (25 χιλιόμετρα) πλησίον τοῦ χώρου τοῦ ἐπονομαζομένου **Ληστρικὸν πηγάδιον** (haidouschko kladentsche).

1) D u m o n t-H o m o l l e. Mélanges κτλ. σελ. 483, ἀρ. 83.—H e u z e u Bulletin municipale, ἔτ. 1875, σελ. 87.—C I L, τόμ. VI, ἀρ. 2799.

Ἡ κώμη Βάτκουν, τὸ ἄλλοτε Βυζαντιακὸν ὄχυρὸν Βατκούνιον, ἄρδην καταστραφὲν ὑπὸ τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων Ἰωαννίτσα (1205), κεῖται πιθανῶς παρὰ τῆς Βησσοπάρα ¹⁾, πόλει τῶν Βησσοῶν, ἐξ ἧς προήλθον καὶ ἄλλα μνημεῖα, ὡς καὶ ἐκ τῶν περὶ αὐτὴν ἀρχαίων κωμῶν, παρ' αἷς σήμερον αἱ κῶμαι Βαρβάρα, Κοβάτσεβον, Κοτσάγοβον, Βασικάροβον, Σαλαδίνοβον καὶ ἄλλαι. Ὑπήγετο δὲ ἡ περιφέρεια ἐπὶ ρωμαιοκρατίας εἰς τὴν ἑδοαφικὴν περιοχὴν τῆς αὐτονόμου Φιλιπποπόλεως ²⁾,—ᾗθεν καὶ οἱ κωμηταὶ καλοῦνται *cives Philippopolitani*,—ἐκτεινομένην καὶ πρὸς τὰ μέρη ταῦτα τῆς Ροδόπης πυκνῶς κατωκημένα «πολυανθρωποτάτῃ ἢ Ροδόπῃ» ³⁾. Ἐξ ἄλλων δ' ἐντεῦθεν ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς ὁ Ἀσκληπιὸς ἐπονομάζεται **Ζυπαρηνός** ⁴⁾ καὶ **Στατηνός** ⁵⁾ (;) εἰκάζεται ὅτι εἶχεν αὐτόθι καὶ ἄλλα ἱερά καὶ ἐπομένως ἐτιμᾶτο κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τῶν ἐξηλληνισμένων ἤδη Βησσοῶν, τῶν ἐπὶ ρωμαιοκρατίας οἰκοῦντων ἀνά τὴν πεδιάδα τοῦ νῦν Τατάρ-Παζαρτζικίου.

Τὸ τοπωνύμιον **Ζύμυδρα** Ζύμυδρα (*Zymudra-Zimídra*). Θρακικόν, πιθανῶς ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ **Ζύ-νδρουμα**—*Druma*—(*Zu-druma*) κατὰ μεταγραμματισμὸν καὶ ἀναδιπλασιασμὸν ἐν ἀρχῇ, δηλ. νδύ-νδρουμα (*du-druma*) δύ-δρουμα. σδύ-δρουμα, ζύ-δρουμα, ζύ-μυδρα, Πρβλ. Σανσκρ. *druma*, ἑλλ. δρυμός, δρύς, δόρυ, δοῦρον, δένδρον κτλ. καὶ ἐσήμαινε προφανῶς δάσος ἢ ἄλσος ⁶⁾, παρ' ᾧ, ὡς συνήθως, ἦτο ἱδρυμένον τὸ τοῦ θεοῦ ἱερόν.

§ 5 Κατὰ τὴν γενομένην τοῦ ἀνασκάψαντος τὸ ἱερόν ἀνακοίνωσιν ⁷⁾ τοῦτο ἦτο περιτετοιχισμένον διὰ τετραπλεύρου περιβόλου, οὗ ἐκάστη πλευρὰ εἶχε πᾶχος 1.10 καὶ μῆκος 20 μέτρων, περιέχον πηγὴν διαυγῆ καὶ δροσεροῦ ὕδατος καὶ κείμενον ἐπὶ δασώδους κλιτύος ὕψους 480 μέτρων ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Πέριξ δὲ τοῦ

1) *Itiner. Antonini Augusti*.—Π ρ ο κ ο π ἰ ο υ, περὶ κτισμ. IV, 11 Οὐεσοῦ-παρον.

2) Ἰδε, Μ υ ρ τ. Ἀ πο σ τ ο λ ἱ δ ο υ, Συλλογὴ ἀρχ. ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως, ἀρ. 183, «Θρακικά» τόμ. XII, 1939. —*D i m i t r o w*, περὶ τῶν στρατηγιῶν καὶ τινῶν ἀστικῶν ἐδοαφικῶν περιφερειῶν τῆς Ρωμαϊκῆς Θράκης, ἐν τῇ ἐπετηρίδι τοῦ μουσείου Σοφίας, τόμ. VI, ἔτ. 1936, σελ. 1:6.

3) Φ ι λ ο σ τ ρ ᾶ τ ο υ, λόγ. ἔρωτ. 3, 16.

4) Μ υ ρ τ. Ἀ πο σ τ ο λ ἱ δ ο υ, Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως κλπ. «Θρακικά», τόμ. VII, ἔτ. 1936, ἀρ. 184.

5) Τ ο ῦ α ὐ τ ο ῦ, αὐτόθι, τόμ. XII, ἀρ. 183.

6) Ἰδε καὶ Tomaschek, *Die alten Thraker*, II, *Die Sprachreste, b' Personen und Ortsnamen*, ἔτ. 1894, Wien.

7) Δ. Τ ο σ ὄ ν τ σ ε φ, ἐνθα ἀνωτέρω καὶ κατ' ἰδίας ἐπιστολάς αὐτοῦ πρὸς τὸν γράφοντα.

περιβόλου τοῦ ἱεροῦ εἰς ἕκτασιν 50-60 μέτρων ἀπεκαλύφθη ὑπὸ τὸ ἔδαφος στρώμα, 0,20·1,2 μέτρου πάχους· ἐξ ὀστών ζώων, λειψάνων τῶν θυμάτων. Προφανῶς δὲ ἐν τῷ περιβόλῳ ἦτο καὶ ὁ ναῖσκος μετὰ τοῦ ἀγάλματος τοῦ θεοῦ.

Τὰ ἀνευρεθέντα ἐντὸς τοῦ περιβόλου μνημεῖα, τὸ πλεῖστον τεθραυσμένα, εἶναι τὰ ἀκόλουθα¹⁾: 1) Τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τῆς Ὑγίειας καὶ τοῦ Τελεσφόρου καθ' ἑκάστους ἢ ὁμοῦ βωμοὶ καὶ τμήματα αὐτῶν 23, ἀναθηματικαὶ στήλαι 12, ἀναθηματικὰ ἀνάγλυφα καὶ τμήματα αὐτῶν 75, ἀγαλμάτια καὶ γλυπτὰ τμήματα, ἐν οἷς καὶ τοῦ μεγάλου τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀγάλματος, 40· 2) τοῦ Θρακὸς Ἰππέως ἢ Κυρίου Ἡρώος ἀναθηματικὰ ἀνάγλυφα ἐν κινήσει πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ ἐν στάσει 15, θηρῶντος 57, ἐπιστρέφοντος ἐκ θήρας 13, τμήματα 110 καὶ τμήματα ἀγαλματίων 17· 3) μαρμάρινα κιονόκρανα, ἀγγεῖα, κεράμειοι λυχνίαι, σιδηραῖ μάχαιραι, μαχαιρίδια, νομίσματα ρωμαϊκὰ μέχρι τέλους σχεδὸν τοῦ τετάρτου μ.Χ. αἰῶνος, ὁπότε, ὡς φαίνεται, τὸ ἱερόν κατεστράφη, πιθανῶς καθ' ἡμᾶς κατὰ τὴν δευτέραν τῶν Γότθων ἐπὶ Οὐάλεντος ἐπιδρομῆν.

§ 6 Ἐκ τε τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἱεροῦ τούτου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ εὐρημάτων ὁ Τσόντσεφ εἰκάζει: α) ὅτι διαφωτίζεται ἱκανῶς ἢ τῶν τοιοῦτων ἱερῶν κατασκευὴ, εἰ καὶ οὐδὲνα λόγον ποιεῖται περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἴστατο τὸ ἄγαλμα, ὅπερ τὸ οὐσιωδέστερον ζητήμα· ὁ περίβολος δέον νὰ μὴ ὑποληφθῆ ὡς οὐσιῶδες χαρακτηριστικόν, διότι ἐν ἄλλοις ἄλλων θεῶν ἀνασκαφεῖσιν ἱεροῖς δὲν ἀπαντᾷ τοιοῦτος, ἐπομένως ἐνδέχεται ἐνταῦθα νὰ ἐκτίσθῃ πρὸς μείζονα ἀσφάλειαν. β') ὅτι καθορίζεται ἢ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τέχνῃ παράστασις τοῦ Ἀσκληπιοῦ· ἀλλ' αὕτη εἶναι ἤδη καθωρισμένη ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πανθέῳ, γνωστὴ δὲ καὶ ἄλλοθεν καὶ ἐκ τῶν ἐν Θράκῃ ἀνευρεθέντων μέχρι τοῦδε ἱκανῶν ἀναγλύφων αὐτοῦ τε καὶ τῶν συμβοηθῶν τοῦ ὁμοῦ ἢ καθ' ἑκάστους, ὡς καὶ ἐκ τῶν νομισμάτων· γ') ὅτι διαπιστῶνται ἢ ἱστορικὴ μαρτυρία ὅτι αὕτη ἢ περιοχὴ ἦτο πυκνῶς ὑπὸ Θρακῶν (μόνον;), συνφωτισμένη-ἐκ τῶν πολλῶν ἐπὶ τῶν ἀναθημάτων Θρακικῶν ὀνομάτων, (μόνον Θρακικῶν;) ὧν ἕναι τὸ πρῶτον ἀπαντῶσιν· δ') ὅτι καταπίπτει ἢ γνώμη τοῦ Α. Bouday ὅτι ὁ Θραξ Ἰππεὺς (Κύριος Ἡρώς) ἐλατρεῦετο μόνον ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν ὡς προστάτης αὐτῶν ἐξ ἀναθήματος γυναικὸς εἰς αὐτὸν τὸ πρῶτον εὐρεθέντος· οὐχὶ τὸ πρῶτον, διότι πρὸ πολλῶν ἐτῶν εὐρέθη ἐν Φιλιππουπόλει ἀνάγλυφον αὐ-

1) Περὶ θεμελίων ναῖσκου (σηκοῦ) τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἦτο τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ οὐδεὶς λόγος γίνεται· πάντως ὅμως τὰ μνημονευόμενα κιονόκρανα ἀνήκον εἰς αὐτόν.

τοῦ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς : «Κυρίῳ Ἡρωί. Ἡρατῆς Αὐλουτράλεως εὐ-
χὴν»¹). ἄλλως τε ἢ τοῦ Ἡρωος συνταυτίσις τὸ μὲν μετ' ἄλλων Θρακι-
κῶν δευτερευόντων θεῶν ἢ τοπικῶν ἠρώων, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν προ-
σωνυμιῶν αὐτοῦ, τὸ δὲ μετ' Ἑλληνικῶν θεῶν (Ἀπόλλωνος, Διονύσου,
Ἀσκληπιοῦ) καὶ ἀφηρωισθέντων κοινῶν θνητῶν²) καὶ ἡ λατρεία αὐτοῦ
ὡς ἀλεξικάκου «λοιμοῦ ἐρύκειν τοὺς ὄρους»³), ὅθεν τὰ ἐπίθετα αὐ-
τοῦ **σωτήρ, σώζων, θαυματουργός**, δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀποκλείη τὴν
παρὰ τῶν γυναικῶν λατρείαν αὐτοῦ, αἵτινες προεκαλοῦντο καὶ τοὺς
ἄνδρας «πρὸς τὰς ἐπὶ πλέον θεραπείας τῶν θεῶν, τὰς ἐορτὰς καὶ τοὺς
ποτνιασμούς»⁴)· εἶ) ὅτι καταπίπτει ἡ γνώμη τοῦ αὐτοῦ ὅτι ὁ Θραξ Ἴπ-
πεὺς δὲν ἦτο θεός, ὁ δὲ ἐπὶ τῶν ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων παριστά-
μενος Ἴππεὺς εἶναι ὁ ἀνατιθεὶς τὸ ἀνάγλυφον, κυροῦται δὲ καὶ συμπλη-
ροῦται ἡ γνώμη τοῦ καθηγητοῦ Κατσάρωφ ὅτι ὁ Θραξ Ἴππεὺς ἦτο ὁ
ἐθνικός τῶν Θρακῶν θεὸς τυγχάνων τῆς αὐτῆς λατρείας μετὰ τοῦ Ἀ-
πόλλωνος καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Οὔτε θεὸς ἀρχῆθεν ἢ ἡμίθεος ἦτο ὁ Ἴπ-
πεὺς, οὔτε ὀρθὴ ἡ γνώμη δύναται νὰ λογισθῇ ὅτι ὁ Ἴππεὺς εἶναι ὁ
προσφέρων τῷ θεῷ τὸ ἀνάθημα, ἀφοῦ οὗτος συνταυτίζεται καὶ ἄλ-
λοις θεοῖς καὶ ἀφηρωϊσθεῖσι θνητοῖς. Κατὰ τὴν ρητὴν μαρτυρίαν «τοῦ
κατὰ τὸν γ'.—δ'. αἰῶνα ἀκμάσαντος σοφιστοῦ Φιλοστράτου τοῦ νεω-
τέρου, ὅστις διελθὼν τὴν Θρόκην ἠπόρησε διὰ τὰς τιμὰς, ὧν ἐτύγχανε
παρὰ τοῖς Θραξίν **ὁ ἀφηρωισμένος Ρῆσος**, τιμώμενος ὡς θεὸς τῆς
θήρας, τῶν ἵππων, τῶν ὀπλιτῶν καὶ ὡς ἰατρός καὶ ἀλεξικάκος ἐν
γένει, καίπερ οὐδὲν ἀξιοσημείωτον ἐν τῇ ζωῇ του διαπραξάμενος»⁵)
οὐδεμία ἀμφιβολία χωρεῖ, τίς καὶ τί ἦτο ὁ **Κύριος Ἡρῶς**. Κοινὸς
θνητὸς οὐδ' ἐκ θεῶν ἔλκων τὸ γένος ὁ τῶν Βιστόνων βασιλεὺς Ρῆσος
ἔχων λαμπροὺς ἵππους καὶ ἄρματα, οὗ τὸν οἰκτρὸν θάνατον περιγρα-

1) Dumont—Homolle, ἐνθα ἀνωτ. σελ. 332, ἀρ. 32 Μυρτ. Ἀποστολίδου, Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως, «Θρακικά», τόμ. VI, ἔτ. 1925 ἀρ. 76.

2) Μυρτ. Ἀποστολίδου, Περί τοῦ Θρακῶς Ἴππέως ἢ τοῦ Κυρίου Ἡρωος, Ἀρχεῖον Θρακ. Θεσαυροῦ, τόμ. ΣΤ', ἔτ. 1939, § 7 καὶ 9.

3) Φιλοστράτου, λόγ. ἔρωτ. 3, 16. Ἐν τῇ ἐπὶ στήλης ἀναγλύφῳ παραστάσει σκηνῆς τῆς πρὸς τὸν Κύριον Ἡρῶα λατρείας εἰκονίζεται γυνὴ ἐκ κενούσα ἀσκὸν εἰς μέγαν κρατῆρα. Ἴδε, περὶ τοῦ Θρακῶς Ἴππέως σελ. 20 § 12

4) Στράβωνος, VII, 3, 4.

5) Μυρτ. Ἀποστολίδου, Ἐνθ' ἀν. σελ. 19 § 11.—Φιλοστράτου, ἐνθ' ἀνωτ.

φει ὁ Ὅμηρος¹⁾, ἀφηρωίσθη ὑπὸ τῶν φιλίππων Θρακῶν ὡς ἱππηλάτης, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως διαδιδομένης τῆς λατρείας αὐτοῦ παρὰ τῷ λαῷ καὶ ἰδίᾳ παρὰ τῷ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ οἰκοῦντι κατήντησεν ὡς ὁ δημοφιλέστατος ἦρως νὰ ὑπολαμβάνηται ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς ρωμαιοκρατίας ὡς μόνος ἔθνικός τῶν Θρακῶν θεός, ὅθεν συνεταυτίσθη καὶ ἄλλοις ἦρωσι (Διοσκοῦροις), Θρακικοῖς θεοῖς καὶ τοῖς μεγάλοις Ἑλληνικοῖς θεοῖς Ἀπόλλωνι, Διονύσῳ καὶ Ἀσκληπιῷ²⁾ ὅτι καταπίπτει ἡ γνώμη τοῦ N. Voulietsch ὅτι ὁ Θραξ Ἰππεὺς δὲν ἦτο τοπικός θεός, τὰ δὲ ἀνάγλυφα αὐτοῦ (ὁ τύπος μᾶλλον) εἰσήχθησαν ἐξ Ἑλλάδος καὶ ὅτι ἀδύνατον ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ ὁ Ἀπόλλων νὰ παρεστάθηνσαν ὡς ἱππεῖς. Ἄλλ' ἀφοῦ ἦτο ὁ Ρῆσος, πῶς δὲν ἦτο ἐπιχώριος ἦρως καὶ θεός; ἀναμφιβόλως ὅμως ὁ τύπος αὐτοῦ ἐν τῇ τέχνῃ ὡς ἦρως ἱπέως παρελήφθη παρὰ τῶν Ἑλλήνων συμπαραληφθέντος ἅμα καὶ τοῦ ὀνόματος ἦρως, ὡς εὐαρμοστούντος αὐτῷ ὡς **ἀνακτι-βασιλεῖ**, ἄρα καὶ ἦρωι³⁾, ὅθεν τὸ ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων ἀείποτε ἀπαντῶν: **Κυρίῳ Ἡρωί ἢ θεῷ Ἡρωί καὶ ζ')** ὅτι τὸ ἱερὸν ἰδρῦθη κατὰ τὸ δευτέρον ἡμισυ τοῦ πρώτου μ. Χ. αἰῶνος, ἐξ ἀναθηματικῆς ἐπὶ βωμοῦ ἐπιγραφῆς εἰς τὸν αὐτοκράτορα Νέρουαν Τραϊανὸν καίσαρα (98—117), κατεστράφη δὲ κατὰ τὸ τέλος τοῦ τετάρτου αἰῶνος—ἐκ νομισμάτων ἀνευρεθέντων ἐν αὐτῷ ἀναμφηρίστως ἢ μὴ ἀνεύρεις ἐν αὐτῷ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς νομισμάτων μεταγενεστέρων χρόνων δηλοῖ τὴν μὴ λειτουργίαν αὐτοῦ περαιτέρω εἴτε τότε καταστραφέντος (κατὰ τὴν δευτέραν εἰς τὴν Θράκην τῶν Γόθων ἐπιδρομὴν) εἴτε ἀχρηστευθέντος ἔνεκα τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν περιοικούντων Θρακῶν καὶ καταστραφέντος τότε ἢ βραδύτερον· ἀλλὰ ἢ εἰς τὸν Τραϊανὸν ἀναθηματικὴ ἐπὶ βωμοῦ ἐπιγραφή δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ληφθῇ ὡς χρονικὴ ἀφετηρία τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἱεροῦ, διότι ἐνδέχεται τὸ ἱερὸν νὰ ὑφίστατο καὶ πρότερον καὶ νὰ μὴ περιεσώθησαν ἢ νὰ μὴ ἐγένοντο ἐνδείξεις τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. Ὁ Θραξ Ἰππεὺς—Κύριος Ἡρωὺς ἀπαντᾷ ὡς ἔθνικός τῶν Θρακῶν ἦρως ἢ θεός κατὰ τὸν τέταρτον ἤδη π. Χ. αἰῶνα, διότι ὡς τοιοῦτος ἀναμφιβόλως ἐγλύφθη ἐπὶ τῆς ἀναγλύφου στήλης, ἐφ' ἧς ἐχαράχθη ἢ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ τοῦ βασιλέως Κετριπόρεως (356—355 π.Χ.) συνθήκη³⁾).

§ 7. Τὰ ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Τσόντσεφ ἀποκαλύψεως τοῦ ἱεροῦ τούτου τοῦ Ζυμυδρηνοῦ Ἀσκληπιοῦ θετικὰ συμπεράσματα εἶναι καθ' ἡμᾶς:

1) Ὁ μ ἦ ρ ο υ, Ἰλ. Κ, 470—515.

2) Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 15 § 8 καὶ 19 § 11.

3) CIA, τόμ. II, 66β.—Dumont-Homolle, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 509.—Σ α μ ο θ ρ ᾶ κ η Ἀχ., Κετριπόρις βασιλεὺς τῶν Θρακῶν, Ἀρχεῖον Θρακ. θησαυροῦ, τόμ. Δ'. ἔτ. 1937—38, σελ. 43 κέξῆς.

1) ὅτι ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ ὡς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις συνελατρεύετο ὁ **Κύριος Ἦρωσ**, ὅστις ὡς ἀλεξικάκος καὶ σωτὴρ συνεταυτίσθη ὑπὸ τινος λάτρευς τῷ θεῷ τῆς ὑγείας· 2) ὅτι συνδουαζομένης τῆς λειτουργίας τοῦ ἱεροῦ τούτου μετὰ τῆς κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους λειτουργίας τοῦ **Νυμφαίου-ἱεροῦ τῶν Βουρδαπηνῶν Νυμφῶν**, τοῦ ἀποκαλυφθέντος τῷ 1896 μετὰ πολλῶν ὠσαύτως εὐρημάτων ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολόγου Δοβρούσκυ παρὰ τῆ ἀριστερᾷ τοῦ Ἔβρου ὄχθη ἐν τῇ αὐτῇ περιφερείᾳ (Βησσοπάρας-Τατάρ Παζαρτζικίου) ¹⁾ καὶ μετ' ἄλλων γνωστῶν ἤδη ἡμῖν ἱερῶν ἐξ ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλων μνημείων προερχομένων ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου καὶ χρόνου, οἱ ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ οἰκοῦντες Βησσοὶ κατεῖχοντο ὑπὸ τῆς αὐτῆς ὡς οἱ ἄλλοι Θραῖκες τότε θρησκοληψίας· 3) ὅτι ἐκ τῆς ἐν ταῖς ἐντεῦθεν καὶ ἄλλοθεν ἐπιγραφαῖς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τοῦ τύπου αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν κυρίων Θρακικῶν ὀνομάτων, τυπικῶς ἐξηλληνισμένων, μετὰ πατρωνυμικῶν Ἑλληνικῶν καὶ Ρωμαϊκῶν ἢ τάνάπαλιν τεκμηριοῦται ὁ ἐξελληνισμὸς τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ Βησσῶν, ὅστις ἤρξατο ἐπὶ μακεδονοκρατίας, συνετελέσθη δὲ ἐπὶ ρωμαιοκρατίας ²⁾. Ὁ ποικίλος φωνητικὸς μετασχηματισμὸς τοῦ τοπωνυμικοῦ τοῦ θεοῦ ἐπιθέτου Ζυμυδρηνός εἰς **Ζινδρομηνός**, **Ζυλμυζδρηνός**, **Ζυμυζδρηνός**, **Ζυσδρηνός** δηλοῖ ἄγνοιαν τῆς Θρακικῆς γλώσσης καὶ 4) ὅτι ἐπακολούθημα τοῦ τε ἐξελληνισμοῦ τούτου τῶν Βησσῶν καὶ τῆς θρησκοληψίας των ἀναντιρρήτως θὰ ἦτο ἡ ἐξημέρωσις αὐτῶν ἐπὶ ρωμαιοκρατίας· ἐκ τούτου δὲ ἡ παρὰ Στράβωνι εἶδησις ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων του οἱ Βησσοὶ «ὑπὸ ληστῶν λησται προσαγορεύονται, καλυβίται τε καὶ λυπρόβιοι» ³⁾, φαίνεται ἡμῖν ἐξωγκωμένη καὶ μᾶλλον ἐκ παραδόσεως ἀπὸ τοῦ παρελθόντος παραμείνασα, μεταβιβαζομένη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, εἰ μὴ περὶ πάντων, τοῦλάχιστον περὶ τῶν ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἰκούντων φύλων, ἅτινα ἠσχολοῦντο περὶ τὰς τέχνας καὶ τὴν γεωργίαν ⁴⁾. Ἀνευρεθεῖσα ἐν τῷ

1) D o b r a s k y, Sbornik, τόμ XIII, σελ. 404 καὶ XVI—XVII, σελ. 64 κέξῃς καὶ Bull, de corr. Hellenique, ἔτ. 1897, σελ. 119.

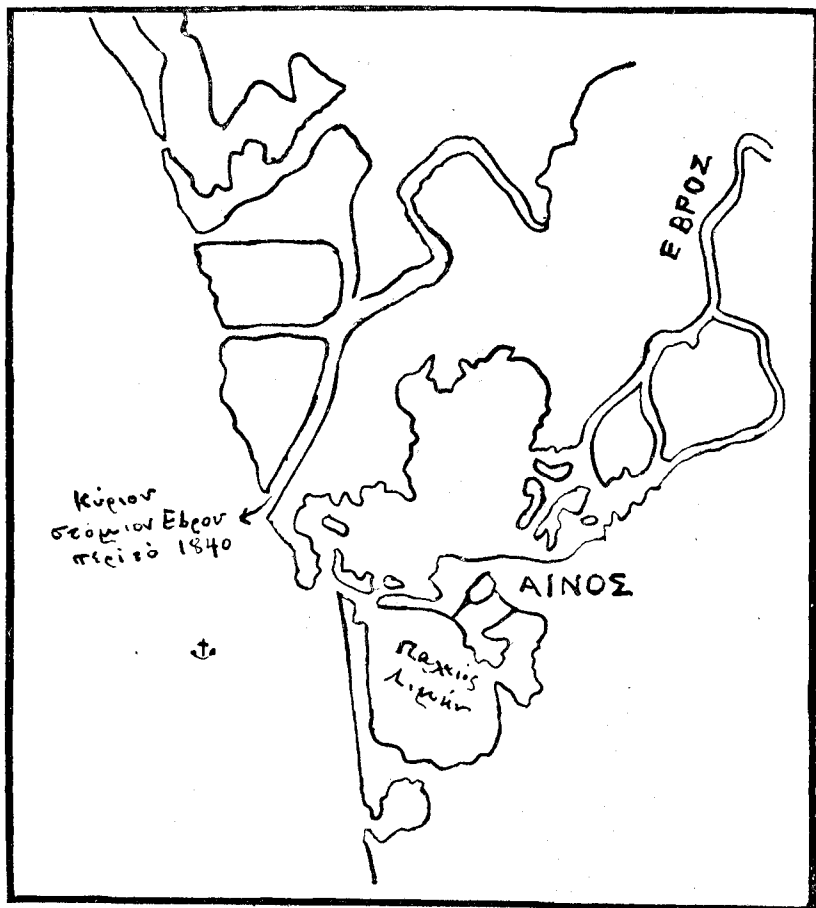
2) Ἴδε, Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως, «Θρακικά», τόμ. XII, ἔτ. 1939, ἐπιγρ. 183, σημ. 4.

3) Σ τ ρ ᾶ β ω ν ο ς, VII, 5, 12.

4) Οἱ Βησσοὶ ἦσαν περιώνυμοι διὰ τὴν ἐν τῇ μεταλλουργίᾳ ἐπιτηδειότητά των γινώσκοντες τὴν κατεργασίαν τοῦ σιδήρου, τοῦ χαλκοῦ, τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χρυσοῦ. Ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις των κατεσκευάζοντο τὰ περίφημα Θρακικὰ ὄπλα, ἰδίᾳ ἡ σιδηρᾶ μάχαρα ἢ σκάλμη καὶ ὁ πέλεκυς. Ἦσαν δὲ καὶ δεξιοὶ μεταλλωρύχοι. V e g e t i i, II, 11. καὶ IV, 24.—Ἴδε καὶ T o m a s c h e k, ἔνθα ἀνωτ. I, σελ. 76.

Ιερῶ ἀναθηματικῆ ἐπιγραφῆ ἀξιωματοῦχου ἑλληνορωμαίου στρατιωτικοῦ τοῦ Αὐρηλίου Διονυσσοδώρου εἰς τὸν ἐπιφανέστατον θεὸν Ἀσκληπιὸν Ζυμυζδρηνὸν ἐπὶ ληστολογῆσει (ληστολογῆσας¹) δηλοῖ τὴν συστηματικὴν τῶν ληστῶν καταδίωξιν καὶ σύλληψιν, εἴ που ἐνεφανίζοντο.

Κ. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ δ. φ.

Αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Ἐβρου.

Ἀπὸ τοῦ βιβλίου τοῦ F. W. Hasluch,

Annual British School of Athens, τόμ. 15, 1908—9.

1) ληστολογῶ = Συλλέγω, συλλαμβάνω καταδιώκων ληστὰς.

ΚΩΔΙΞ ΤΟΥ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ
(1850 — 1861)*

§ 9 η') Διαξευκτήρια.

1850 Ἰανουαρίου 28. Διάξευξις Δημητρίου Θεοδώρου ἀμπατζῆ ἐκ Παζαρτζικίου καὶ Ραλλοῦς Πόντζιου ἐκ Φιλιππουπόλεως διὰ τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ χαρακτηρὸς των¹⁾).

1850 Φεβρουαρίου 7. Ὠσαύτως Χρήστου Πέτρη ἀπὸ Κομάτοβον καὶ Πέτρας Κόλιου ἐκ Καρσι ἀκᾶ²⁾).

1850 Φεβρουαρίου 7. Ὠσαύτως Γεωργίου Κρίσταν καὶ Μαρίας Μπίου ἐκ Κουρτόβου δι' αἰμορραγίαν τῆς γυναικός³⁾).

1850 Φεβρουαρίου 12. Ὠσαύτως Δραγὰν Γρούιου ἐκ Γκαπαρόβου καὶ Πάνας Ἰωάννου ἐκ Καρὰ-γκιτλη διὰ τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ χαρακτηρὸς των⁴⁾).

1850 Ἰουνίου 28. Ὁμολογία Ἀργυρίου Μιχαήλ Ψαρᾶ Φιλιππουπολίτου ὅτι ἔδωκε τὴν ἄδειαν εἰς τὴν σύζυγόν του Ἄνναν Βασιλείου νὰ ὑπανδρευθῆ ἕτερον ἄνδρα ἀποζημιώσας αὐτήν⁵⁾).

1850 Ἰουλίου 25. Διαξευξις Αἰκατερίνης Ἀναστασίου Φιλιππουπολίτιδος ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς της Γιουβάν Νικολάου καζαντζῆ ἀπὸ 6 ἐτῶν καταλιπόντος αὐτὴν καὶ ἀποδημήσαντος⁶⁾).

1850 Νοεμβρίου 10. Ὠσαύτως Γρίβνας Πέτρη ἀπὸ Ραδικόβου καὶ Λίτζου Μήλου Τσαλαπίτζαλη διὰ τὴν κακὴν τοῦ ἀνδρὸς συμπεριφοράν⁷⁾).

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 160 τοῦ IB'. τόμου.

§ 9. 1) Κώδικος, σελ. 1. Ὁ ἀνὴρ Βούλγαρος διαμένων ἐν Παζαρτζικίῳ.—
2) Αὐτόθι, τὸ ζεῦγος Βούλγαροι.—3) Αὐτόθι, σελ. 2, τὸ ζεῦγος Βούλγαροι.—4)
Αὐτόθι, σελ. 4, τὸ ζεῦγος Βούλγαροι.—5) Αὐτόθι, σελ. 13.—6) Αὐτόθι, Βούλγαρος ὁ ἀνὴρ.—7) Αὐτόθι, σελ. 31, Βούλγαροι τὸ ζεῦγος.

1851 Νοεμβρίου 29. Ὁσαύτως Ὁλκας Ζαπράνου ἀπὸ χωρίου Νοβὰκ τοῦ Χάσκιοϊ καὶ Ἀγγέλου Βασιλείου, διότι «ἐσχάτως οὗτος συμμορφωθείς μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μητρὸς του παρεβίασεν αὐτὴν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐγγχωρίων νὰ ἐξοκείλῃ καὶ παραδώσῃ τὴν τιμὴν αὐτῆς εἰς ἄλλοτριούς ἄλλοεθνεῖς καὶ μεταχειρισθῆ τὸν ἑαυτὸν τῆς ὄργανον ἀίσχροκερδείας τῶν ¹⁾).

1851 Δεκεμβρίου 28. Ὁσαύτως Ζωῆς Στογιάννη καὶ Θεοδώρου Μέγα παπποτζῆ Φιλιππουπολιτῶν «ἐνεκα τῶν ἀτάκτων φρονημάτων τοῦ ἀνδρός, ἵνα μὴ ἀποβῆ ἐκ μέρους τῆς γυναικὸς ἀπευκταῖον» ²⁾).

1851 Δεκεμβρίου 28. Ὁσαύτως Ἀθανασίου Κάτζη καὶ Μαρίνας Φιλιππουπολιτῶν ἐνεκα σεληνιασμοῦ τῆς γυναικὸς ³⁾).

1852 Ἰανουαρίου 10. Ὁσαύτως Στογιάννου Στόγιου καὶ Δόνας, διότι «αὕτη ὡς φαυλόβιος εἰς ἄκρον κατήντησε νὰ συναναστρέφῃται μὲ Ὁθωμανούς, Χριστιανούς καὶ ἄλλα ἔθνη ἐκτελοῦσα τὴν πράξιν τῆς ἀμαρτίας» ⁴⁾).

1852 Φεβρουαρίου 7. Ὁσαύτως Γερασίμου ἐξ Ἀβραδάλων καὶ Γιάννας θυγατρὸς Κωνσταντίνου «δι' αἰτίαν, ὅπου συνευρέθη αὕτη μὲ τινα διάκονον, ὅπερ αὐτοψεῖ εἶδεν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, καθὼς καὶ ἐμαρτυρήθη ὑπὸ τινῶν ἐγγχωρίων» ⁵⁾).

1852 Ἀπριλίου 19. Ὁσαύτως Νάσας ἐκ χωρίου Τζιαχλάρ καὶ Γεωργίου Σρέπρου, διότι οὗτος πρὸς 14 ἐτῶν ἐδραπέτευσε καταλιπὼν αὐτὴν» ⁶⁾).

1852 Ἀπριλίου 27. Ὁσαύτως τοῦ Ἀνδρεᾶ Μιχάλκωφ ἀπὸ χωρίου Ἐλιδερέ Παζαρτζικίου καὶ Ἐλίζας Ἀθανασίου «δι' αἰτίαν, ὅπου εὔρεν αὐτὴν ἐν καιρῷ τῆς ὑπανδρείας τῶν διεφθαρμένην, ὡς ἀπεδείχθη καὶ ἀκολούθως» ⁷⁾).

1852 Ἀπριλίου 30. Ὁσαύτως τῆς Ἐλισάβητ θυγατρὸς Σταύρου ἐκ Στενιμάχου καὶ τοῦ Γεωργίου Σφετάνογλου, ἐνεκα μεθοκοπίας καὶ ἀκαταστασίας αὐτοῦ ⁸⁾).

1852 Μαΐου 9. Ὁσαύτως τοῦ Στάντζου Στογιάννοβιτς ἀπὸ χωρίου Πρασσάδεν Δερβέντ καὶ τῆς Φιλίππας Βραϊκού, διότι κατὰ τὴν εἰς Ἀδραμύτιον ἀποδημίαν αὐτοῦ ἡ σύζυγος καίπερ συντηρουμένη ὑπ' αὐτοῦ συνεδέθη μετ' ἄλλων τινῶν καὶ ἐτεκνοποίησε μάλιστα, ὡς αὕτη ὠμολόγησεν ⁹⁾).

1) Αὐτόθι, σελ. 49, Βούλγαροι.—2) Αὐτόθι.—3) Αὐτόθι.—4) Αὐτόθι, σελ. 51, Βούλγαροι.—5) Αὐτόθι, σελ. 53, Βούλγαροι.—6) Αὐτόθι σελ. 56, Βούλγαροι.—7) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—8) Αὐτόθι.—9) Αὐτόθι, σελ. 60, Βούλγαροι,

1852 Νοεμβρίου 5. 'Ωσαύτως τοῦ Λάμπρου Δημητρίου δουλγέρη Φιλιππουπολίτου ἀπὸ τῆς γυναικὸς του Κυριακῆς, ἣτις συνελήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ ἀσελήγησα μετ' ἄλλου ἀνδρός. 'Ο Φιλιππουπόλεως Χρῦσανθος βεβαιοῖ 1).

1852 Νοεμβρίου 28. 'Ωσαύτως τοῦ 'Ελευθερίου Παναγιώτου Φιλιππουπολίτου ἀπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Βασιλικῆς Χριστοδοῦλου, «διότι ὁ ἀνὴρ δὲν ἠδύνατο νὰ πράξη τὸ ἀνδρικὸν χρέος πρὸς τὴν γυναῖκά του». 'Ο Φιλ)πόλεως Χρυσάνθος 2).

1852 Νοεμβρίου 29. 'Ωσαύτως τῆς Βασιλικῆς Τῶνης ἀπὸ Κουκλένης ἀπὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς Δημητρίου «διὰ τὸν κακὸν καὶ μέθυσον τρόπον του καὶ διότι πολλακίς ἠθέλησε νὰ τὴν φονεύσῃ». 'Ο Φιλιππουπόλεως ἀποφαίνεται 3).

1852 Νοεμβρίου 30. 'Ωσαύτως τοῦ Ραΐκου Γκάνογλου ἀπὸ Περουσίτζης ἀπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Βέλας Στόγιου, διότι «ἡ γυνὴ δὲν ἐφύλαξε τὰ συζυγικά πρὸς τὸν ἄνδρα χρέη καὶ διὰ τὸ μανιωδῶς ἰδίωμα αὐτῆς» 4).

1852 Δεκεμβρίου 9. 'Ωσαύτως τῆς 'Αναστασίας Νικολάου Φιλιππουπολίτιδος ἀπὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς Κωνσταντίνου, «διὰ τὸ ἀπρονόητον πρὸς αὐτὴν καὶ διότι ἀπεδείχθη κλέπτῃς καὶ μέθυσος» 5).

1853 'Ιανουαρίου 9. 'Ωσαύτως τῆς Νάικας ἀπὸ Πεζόβου γυναικὸς τοῦ Μήτρου Πέτκογλου, διότι «ἀποκατέστη φρενοβλαβῆς χωρὶς νὰ δύναται τοῦ λοιποῦ νὰ ἐξοικονομήσῃ τὸν ἄνδρα τῆς» 6).

1853 'Ιανουαρίου 16. 'Ωσαύτως τῆς Θεοφανοῦς ἀπὸ τοῦ ἀνδρός τῆς Στάντζιου διὰ τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ χαρακτηρὸς των 7).

1853 'Ιανουαρίου 19. 'Ωσαύτως τοῦ ἀνδρογύνου 'Αθανασίου καὶ Στόϊκας ἀπὸ Καπαρόβου δι' ἀσυμφωνίαν 8).

1853 Φεβρουαρίου 19. 'Ωσαύτως τοῦ ἀνδρογύνου Κυριακῆς καὶ Σταύρου Κοτζιά Φιλιππουπολιτῶν δι' ἀδιαλλαξίαν 9).

1853 Φεβρουαρίου 24. 'Ωσαύτως τοῦ Νικολάου 'Ηλία ἀπὸ τῆς γυναικὸς του Βελίκας Κόλιου διὰ μοιχίαν αὐτῆς 10).

1853 'Ιουλίου 9. 'Ωσαύτως τῆς Τζόνας Τοδώρου ἀπὸ τοῦ ἀνδρός τῆς 'Ιβάντζου Δούδοβιτς Παζαρτζικλῆ ἔνεκα φρενιτιδὸς του 11).

1) Αὐτόθι, σελ. 68.—2) Αὐτόθι, σελ. 69.—3) Αὐτόθι, σελ. 70—71. Περὶ τῆς 'Ελληνοτουρκικῆς κώμης Κουκλένης. Ἴδε: Μ υ ρ τ. Ἀ πο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, ἐν τῷ ἀρχεῖῳ Θρακικοῦ θησαυροῦ, τόμ. Β'. ἔτ. 1935—36, σελ. 1—11.—4) Αὐτόθι, σελ. 71. Βούλγαροι τὸ ζεῦγος.—5) Αὐτόθι, σελ. 72—73.—6) Αὐτόθι, σελ. 73. Βούλγαροι.—7) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—8) Αὐτόθι, σελ. 74. Βούλγαροι.—9) Αὐτόθι, σελ. 77.—10) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—11) Αὐτόθι, σελ. 80. Βούλγαροι.

1853 Ἰουλίου 14. Ὁσαύτως τοῦ Ἰωάννου Στογιάννου καὶ τῆς Μέτας Ἰβάνη ἀπὸ Καλοφένου διὰ τὸ ἀσυμβίβαστον τῶν χαρακτήρων των ἀποζημιώσαντος τοῦ Ἰωάννου τὴν γυναῖκά του διὰ 4 χιλιάδων γροσίων καὶ ἀναλαβόντος τὴν διατροφὴν τοῦ κορασίου των παραμείναντος παρὰ τῇ μητρὶ του ἐπὶ δύο ἔτη ¹⁾).

1853 Φεβρουαρίου 15 ἐν Βρυούλοις. Ἐγγραφος ὁμολογία τοῦ ἐν Βρυούλοις διατρίβοντος Φιλιππουπολίτου Γιάγκου Κούμτζου ἀμπατζῆ ἐνώπιον τοῦ αὐτόθι ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου καὶ ἄλλων μαρτύρων ὅτι ἐγκατέλιπεν ὀριστικῶς τὴν ἐν Φιλιππουπόλει σύζυγόν του Ἑλένην, ἣτις εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῆ ἄλλον. Βεβαιοῖ ὁ καταλιπὼν, ὑποβεβαιοῖ ὁ ἀρχιερ. ἐπίτροπος Ἐφέσου, μάρτυρες 4 πολῖται καὶ 1 ἱερεὺς ²⁾).

1853 Αὐγούστου 19. Διαζύγιον τῆς Αἰκατερίνης Θωμᾶ ἀπὸ τοῦ δευτέρου τῆς ἀνδρὸς Στόγιου μετὰ τριῶν μηνῶν συμβίωσιν διὰ τὸ ἀκατάστατον αὐτοῦ ³⁾).

1853 Σεπτεμβρίου 4. Ὁσαύτως τοῦ Ἰβάν ἀλευρᾶ ἀπὸ τῆς γυναικὸς του Μήτηρος ἐπὶ μοιχία αὐτῆς ἐμμάρτύρω ⁴⁾).

1853 Σεπτεμβρίου 5. «Ἐπιστρέψας ὁ δεσπότης ἀπὸ Παζαρτζίκι ἔφερε τὴν ἐξῆς σημειώσιν τῶν διαζευχθέντων ἐκεῖσε διαζυγίων». Ἀκολουθοῦσι δέκα διαζύγια ⁵⁾).

1853 Σεπτεμβρίου 9. Διάζευξις τοῦ Στάνιου Νικολάου ἀπὸ Πρασάδεν-Δερβέντι ἀπὸ τῆς γυναικὸς του Μαρίας Θεοδώρου, διότι αὕτη ἀπουσιάζοντος τοῦ ἀνδρὸς τῆς ἐτεκνοποίησε μετ' ἄλλου ⁶⁾).

1853 Σεπτεμβρίου 16. Ἐγγραφος ἄδεια ταῦ Δημητρίου, τυφλωθέντος, εἰς τὴν σύζυγόν του Ἑλένην, ὅπως ὑπανδρευθῆ ἄλλον ⁷⁾).

1853 Νοεμβρίου 6. Διάζευξις τοῦ ἀπὸ Στενιμάχου Γκάντζιου Τένιου ἀπὸ τῆς γυναικὸς του Μαρίας διὰ τὸ φαυλόβιον αὐτῆς ⁸⁾).

1853 Δεκεμβρίου 12. Ὁσαύτως τοῦ Θεοδώρου Δημητρίου ἀπὸ Πρεστοβίτζης καὶ τῆς γυναικὸς του Βελίκας Γεωργίου διὰ τὸ ἀσυμβίβαστον τῶν χαρακτήρων των ⁹⁾).

1853 Δεκεμβρίου 21. Ὁσαύτως τῆς Βασιλικῆς Νεδέλτσιου ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς τῆς Ἀθανασίου φουρνατζῆ, διάγοντος βίον πλάνητα καὶ ἀκατάστατον ¹⁰⁾).

1) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—2) Αὐτόθι, σελ. 82.—3) Αὐτόθι, σελ. 83. Ἑλληνικὴ ἢ γυνὴ Φιλιππουπολίτις, Βούλγαρος ὁ ἀνὴρ.—4) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—5) Αὐτόθι, σελ. 84. Πάντα Βουλγάρων.—6) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—7) Αὐτόθι, σελ. 85.—8) Αὐτόθι, σελ. 85. Βούλγαροι.—9) Αὐτόθι, σελ. 89. Βούλγαροι.—10) Αὐτόθι, σελ. 90. Ἡ γυνὴ φαίνεται ἐξηλληνισμένη Φιλιππουπολίτις.

1854 Ἰανουαρίου 28. Ὁσαύτως τοῦ Μανόλι Πέτρου καὶ τῆς γυναικὸς του Νικολίνας ἀπὸ Ταταρόβου, διότι «ἡ γυνὴ δὲν δύναται τοῦ λοιποῦ νὰ περιποιηθῆται τὸν ἄνδρα ἑλλιπῆς οὔσα τὴν γνώμην»¹⁾).

1854 Ἰανουαρίου 29. Ὁσαύτως τῆς Ἄννας Δοβρότζκας ἀπὸ Δερετζῆ κιοϊ καὶ τοῦ Δημήτρι μπεκτζῆ ἀπὸ Ραδικόβου, διότι οὗτος «ἐφέρετο κατ' αὐτῆς τυραννικῶς»²⁾).

1854 Φεβρουαρίου 5. Ὁσαύτως τοῦ Γεωργίου Κοντούρη καὶ Ἑλένης Φιλιππουπολιτῶν δι' ἀσθένειαν³⁾).

1854 Φεβρουαρίου 6. Ὁσαύτως τῆς Βασιλικῆς Θεοδώρου Φιλιππουπολιτίδος ἀπὸ τοῦ ἀνδρός της, διότι «ἀφοῦ ἐστέφθη αὐτὴν οὗτος δυναστικῶς καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτῶ ἀφήσας παρθένον αὐτὴν ἀνεχώρησε, δὲν γνωρίζει αὐτὴ ποῦ εὐρίσκεται»⁴⁾).

1854 Φεβρουαρίου 6. Ὁσαύτως τῆς Βασιλικῆς ἀπὸ τοῦ ἀνδρός της Χρήστου Σόκογλου ἐκ Τσηπροχωρίου (Στενιμάχου), διότι οὗτος ἀπεδήμησε καὶ δὲν ἔλαβε πρόνοιαν περὶ αὐτῆς⁵⁾).

1854 Φεβρουαρίου 6. Ὁσαύτως τῆς Ἄννης Δημητρίου ἀπὸ Ἀμπελίνου καὶ τοῦ Σωτηρίου Ἰωάννου, διὰ τὸ ἀκατάστατόν του καὶ τῆς Χ' Ἑλένης καὶ τοῦ Σταύρου ἀπὸ Στενιμάχου διὰ τὸ ἀκατάστατον τῆς γυναικὸς καὶ ἀπροστάτευτον τοῦ ἀνδρός⁶⁾).

1854 Αὐγούστου 10. Ὁσαύτως τοῦ Κύρου Γεωργίου καὶ τῆς Νικολίνας Χρήστου ἐκ Μαρασίου ἕνεκα μίσους πρὸς ἀλλήλους γεννηθέντος ἐκ συζυγικῆς ἀνικανότητος⁷⁾).

1854 Αὐγούστου 19. Ὁσαύτως τοῦ Βούλκου καὶ τῆς Τάνας ἀπὸ Καραταῆρ διὰ τὸ ἀσυμβίβαστον⁸⁾).

1854 Ὀκτωβρίου 4. Ὁσαύτως τοῦ Χ' Μιχαῆλ Ἰωάννου Στενιμαχίτου ἀπὸ τῆς γυναικὸς του Γεωργίας ἕνεκα πορνίας της⁹⁾).

1854 Νοεμβρίου 25. Ὁσαύτως τῆς Ζλάτας Στοϊάννου καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Πέτκου δι' ἀσυμφωνίαν¹⁰⁾).

1854 Δεκεμβρίου 17. Ὁσαύτως τῆς Βενίτσας Κόλιου ἀπὸ Γενίμαχαλέ ἀπὸ τοῦ ἀνδρός της Σπάσου διὰ τὸ ἀκατάστατόν του¹¹⁾).

1855 Ἰανουαρίου 4. Ὁσαύτως τοῦ Στογιάννου Κασάπη ἀπὸ τῆς γυναικὸς του Πέννας ἐκ Τσιρπανίου ἕνεκα δυσαρρεσκείας «ἐκ σατανικῆς συνεργείας»¹²⁾).

1) Αὐτόθι, σελ. 92. Βούλγαροι. - 2) Αὐτόθι, σελ. 95. Βούλγαροι.—3) Αὐτόθι.—4) Αὐτόθι.—5) Αὐτόθι.—6) Αὐτόθι, σελ. 94.—7) Αὐτόθι, σελ. 105. Βούλγαροι.—8) Αὐτόθι, σελ. 106. Βούλγαροι.—9) Αὐτόθι, σελ. 108.—10) Αὐτόθι, σελ. 112. Βούλγαροι.—11) Αὐτόθι, 118. Βούλγαροι.—12) Αὐτόθι, σελ. 119. Βούλγαροι.

1855 Ἰανουαρίου 17. Ὁσαύτως Γερασίου Στοῖλ ἀπὸ Καρσι-ἀκὰ ἀπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀναστασίας Κόλιου ¹⁾).

1855 Ἰανουαρίου 27. Ὁσαύτως τοῦ Ἡλίου Χριστάνου ἀπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ Μήνας Συμεῶν «διὰ τὸ ἀκατάστατον καὶ ἀσελγὲς τῆς διαγωγῆς τῆς, πλανωμένης ἀπὸ οἰκίαν εἰς οἰκίαν Ὁθωμανῶν διὰ τὸν σκοπὸν τῆς ²⁾).

1855 Ἀπριλίου 7. Ὁσαύτως τοῦ Πέτκου ἀπὸ χωρίου Χαζιὰρ ἀπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ ὡς ἔρμαφροδίτου ³⁾).

1855 Ἀπριλίου 8. Ὁσαύτως τοῦ Πέτκου Ἰωάννου καὶ τῆς Ἐλέγκας ἀπὸ Σαδόβου ἕνεκα κακῆς διαγωγῆς τῆς γυναικὸς ⁴⁾).

1855 Ἀπριλίου 9. Ὁσαύτως τοῦ Βάνιου καὶ Ἐλένης ἀπὸ Χάσκιοι ἕνεκα τῆς πρὸς ἀλλήλους δυσαρσεκείας ⁵⁾).

1855 Ἀπριλίου 17. Ὁσαύτως τῆς Ἀθανάσας ἀπὸ Καρυοφύλ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς τῆς Κρήστου καταλιπόντος αὐτήν ⁶⁾).

1855 Ἀπριλίου 29. Ὁσαύτως τοῦ Ζηλιάσκου Μήτιου καὶ τῆς Βέρας Νικολάου δι' ἀσυμφωνίαν ⁷⁾).

1855 Ἰουνίου 4. Ὁσαύτως τοῦ Κωνσταντίνου Στεφάνου Κάπηλα Φιλιππουπολίτου ἀπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ Θεοφανοῦς ζητήσαντος τὴν διαζευξιν αὐτοθελήτως ἕνεκα τοῦ πάθους τῆς μέθης τοῦ ⁸⁾).

1855 Ἰουνίου 11. Ὁσαύτως τοῦ Γιοβάν ἀπὸ τῆς Ἀγγέλως ἀπὸ τοῦ χωρίου Σλαβοζίτσα δι' ἀνικανότητα τοῦ ἀνδρὸς ⁹⁾).

1855 Ἰουνίου 12. Ὁσαύτως τοῦ Κόλιου ἀπὸ τῆς Στόγιας ἀπὸ Χάσκιοι, διότι αὕτη ἀποδημοῦντος τοῦ ἀνδρὸς τῆς ἐγένετο ἔγγυος ἐξ ἄλλου ἀνδρὸς ¹⁰⁾).

1855 Ἰουνίου 18. Ὁσαύτως τῆς Γιάγκας ἀπὸ τοῦ Ἀθανασίου ἀπὸ τοῦ χωρίου Σεμιχτζή, διὰ τὸ ἀκατάστατον τοῦ ἀνδρὸς ¹¹⁾).

1855 Σεπτεμβρίου 26. Ὁσαύτως τοῦ Γιοβάννη Βούλκου τζοπάνη ἀπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ Φανῆς Φιλιππουπολίτιδος.

1855 Ὀκτωβρίου 12. Ὁσαύτως τοῦ Βέδολ Σοποτλῆ ἀπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ Στάνας, παθούσης φρενίτιν.

1855 Ὀκτωβρίου 14. Ὁσαύτως τοῦ Πέτρου Τάντζιου ἀπὸ Τζιρεκλῆ ἀπὸ τῆς Τζόνας, εὐρεθείσης ἐγκύου μετὰ τὸν γάμον.

1855 Ὀκτωβρίου 18. Ὁσαύτως τῆς Μήτας ἀπὸ Δερβέντι ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς τῆς Μήλιου Μήντζιου διὰ τὸ ἀκατάστατόν του.

1) Αὐτόθι, σελ. 120. Βούλγαροι.—2) Αὐτόθι, σελ. 122. Βούλγαροι.—3—5) Αὐτόθι, σελ. 130. Πάντες Βούλγαροι —6) Αὐτόθι, σελ. 131. Βούλγαροι.—7) Αὐτόθι, σελ. 134. Βούλγαροι.—8) Αὐτόθι, σελ. 135.—9—11) Αὐτόθι, σελ. 136. Πάντες Βούλγαροι.

1855 Ὀκτωβρίου 30. Ὁσαύτως τῆς Γκάνας Στογιάννου ἀπὸ Σεϊμὲν ἀπὸ τοῦ Πέτρου Στογιάννου, «διότι ἤθελε νά τὴν πνίξῃ».

1855 Νοεμβρίου 4. Ὁσαύτως τῆς Ποζιάννας Στοϊκού καὶ Ἡλία Στογιάννου ἀπὸ Κρύτζμας διὰ τὸ ἀσύμφωνον ¹⁾).

1856 Ἰανουαρίου 10. Ὁσαύτως τῆς Ἀθανασίας ἀπὸ Καρσί ἀκᾶ ἀπὸ τοῦ ἀνδρός της Νικολάου τῆ γυνὴ αὐτοῦ, διότι ἀποδειχθεὶς «κλέπτης καὶ φονεὺς ἐβλήθη εἰς τὰ δεσμά» 9 μῆνας μετὰ τὸν γάμον του ²⁾).

1856 Ἰανουαρίου 26. Δύο διαζύγια ἀποσταλέντα ἐκ Παζαρτζικίου ὑπὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ Φιλίππου Χρήστου καὶ Μποζιάνου Γκάντζιου, διότι αἱ γυναῖκές των ἐμοιχεύοντο μετ' Ὀθωμανῶν καὶ ἕτερα δύο τοῦ Δημητρίου Χρήστου καὶ τῆς Θεοδώρας Γεωργίου, τοῦ μὲν ὅτι ἡ γυνὴ ἦτο χαῖνος, τῆς δὲ ὅτι ὁ ἀνὴρ δὲν ἐξετέλει τὰ συζυγικὰ χρέη ³⁾).

1856 Ἰανουαρίου 27. Διᾶζευξις τῆς Βίσσης Λούτζη ἀπὸ τοῦ Γεωργίου Μήτου Δουμανλῆ διὰ τὸ ἀσύμφωνον ⁴⁾).

1856 Φεβρουαρίου 1. Ὁσαύτως τοῦ Κόλιου Γρούγιου ἀπὸ Σιντζιρλῆ ἀπὸ τῆς Μαρίας «διότι ἀπεδείχθη μοιχὸς καὶ ἔγκυος» ⁵⁾).

1856 Φεβρουαρίου 2. Ὁσαύτως τοῦ Θεοδώρου Καρλοβαλῆ ἀπὸ τῆς Μανιῶς Γεωργίου Μωραϊτίσσης δι' ἀσυμφωνίαν ⁶⁾).

1856 Φεβρουαρίου 4. Ὁσαύτως τοῦ Γεωργίου Στοϊάννου ἐκ Μαρρασίου καὶ τῆς Ἄννης Στοϊτζου τῆ αἰτήσῃ ἀμφοτέρων ⁷⁾).

1856 Μαΐου 8. Ὁσαύτως τοῦ Ἀγγέλου Τάνιν καὶ τῆς Νίτζας Δέλτσιου ἀπὸ Κόνους ⁸⁾).

1856 Μαΐου 16. Ὁσαύτως τοῦ Γεωργίου Νικολάου Φιλιππουπολίτου ἀπὸ τῆς Ἀναστασίας Μαυριδῆ ἔνεκα μέθης της ⁹⁾).

1856 Ἰουλίου 6, Ὁσαύτως τοῦ Πέτρου Ράγγελ ἀπὸ Τζιαρδάκι ἀπὸ τῆς Στοϊάννας Δεληκώστα, διότι αὕτη «ἔζη αἰσχροβίως καὶ ἐπεβουλεύθη τὴν ζωὴν τοῦ ἀνδρός της ¹⁰⁾).

1856 Ἰουλίου 7. Ὁσαύτως τοῦ Γεωργίου Λαζάρου ἀπὸ Παζαρτζικίου καὶ τῆς Ρόζας, θυγατρὸς τῆς Μωραϊτίσσης ἱατρίνας διὰ τὸ ἀσυμβίβαστον τῶν χαρακτήρων των ¹¹⁾).

1855 Ἰουλίου 14. Ὁσαύτως τῆς Ἐλένης Δημητρίου ἀπὸ Καρα-

1) Αὐτόθι, σελ. 152. Πάντες Βούλγαροι.—2) Αὐτόθι, σελ. 164.—3) Αὐτόθι, σελ. 166. Βούλγαροι.—4) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—5) Αὐτόθι, σελ. 167. Βούλγαροι.—6) Αὐτόθι.—7) Αὐτόθι. σελ. 168. Βούλγαροι.—8) Αὐτόθι, σελ. 186. Βούλγαροι.—9) Αὐτόθι.—10) Αὐτόθι. σελ. 195. Βούλγαροι.—11) Αὐτόθι, σελ. 196,

τοπράκ ἀπὸ τοῦ ἀνδρός της, ὡς σεληνιαζομένου¹⁾).

1856 Αὐγούστου 29. Διάζευξις καὶ ἐξόφλησις τοῦ ἐκ Καραρεΐζόβου Ἀγγέλου Γκιάσταρ πρὸς τὴν γυναῖκά του Λέλαν Λοζάνου²⁾).

1856 Σεπτεμβρίου 1. Διάζευξις τῆς ἀπὸ Καρσί-ἀκᾶ Μαρίας ἀπὸ τοῦ ἀνδρός της Κωνσταντίνου Πέτρου διὰ τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ καὶ τὰς κακουργίας³⁾).

1856 Νοεμβρίου 12. Ὠσαύτως τῆς Ἑλέγκως Στογιάννου ἀπὸ τοῦ Λαζάρου Νικολάου Φιλιππουπολίτου, δραπετεύσαντος⁴⁾).

1856 Νοεμβρίου 15. Ὠσαύτως τοῦ Ἀποστόλη καὶ Βελίκας, Καραρεΐζλήδων. «διότι δὲν ἔζησαν εἰρηνικῶς»⁵⁾).

1856 Νοεμβρίου 22. Ὠσαύτως τοῦ Βούλτσου καὶ τῆς Βάνας ἀπὸ Καλοφέρου ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἀνδρός⁶⁾).

1856 Δεκεμβρίου 1. Ὠσαύτως τῆς ἐκ Τσητροχωρίου Ἀθανασίας ἀπὸ τοῦ ἀνδρός της Τόλιου διὰ τὸ ἀδύνατον τῆς συμβιώσεως⁷⁾).

1857 Ἰανουαρίου 16. Ὠσαύτως τοῦ Τόλιου Κωνσταντίνου καὶ Αἰκατερίνης Κωνσταντίνου Φιλιππουπολιτῶν δι' ἀσυμφωνίαν⁸⁾).

1857 Φεβρουαρίου 7. Ὠσαύτως τοῦ Τένου Στόιτζου καὶ Ζωῆς Γκάτη ἀπὸ Καδιέβου διὰ τὸν ἀβίωτον βίον των⁹⁾).

1857 Μαρτίου 13. Ὠσαύτως τοῦ Ζαχαρία Σαμοκοβλή καὶ Θεοδώρας Στοῖνου ἀπὸ Καρσί-ἀκᾶ δι' ἀσυμφωνίαν¹⁰⁾).

1857 Μαρτίου 15. Ὠσαύτως τοῦ Μιχαὴλ Χρυσοχόου καὶ τῆς Ἀναστασίας ἐκ Παζαρτζικίου ἕνεκα τῆς ἐπιληψίας της¹¹⁾).

1857 Ἀπριλίου 20. Ὠσαύτως τῆς Ἀγγελίνας Βούλκου ἐκ Βρατζικ ἀπὸ τοῦ Νικολάου τυφλοῦ ἕνεκα τῆς κακοτροπίας του¹²⁾).

1857 Ἀπριλίου 20. Ὠσαύτως τοῦ Χρήστου Κυράκη καὶ Νέσσας Γκάντζιου δι' ἀσυμφωνίαν¹³⁾).

1857 Ἀπριλίου 29. Ὠσαύτως τῆς Ἐλισάβετ Χ' Πέτκου φουσιτζη ἐκ Μαρασίου καὶ τοῦ Στόιτζου, θελήσαντος νὰ τὴν σφάξῃ¹⁴⁾).

1857 Μαΐου 4. Ὠσαύτως τοῦ Πέτκου Γεωργίου καὶ τῆς Τάνας Δέλιου ἕνεκα τῆς ἐπιληψίας της¹⁵⁾).

1857 Μαΐου 4. Ὠσαύτως τοῦ Κωνσταντίνου Λωζάνογλου καὶ

1) Αὐτόθι, σελ. 197. Βούλγαροι.—2) Αὐτόθι, σελ. 198. Βούλγαροι.—3) Αὐτόθι, σελ. 199. Βούλγαροι.—4) Αὐτόθι, σελ. 207.—5) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—6) Αὐτόθι, σελ. 209. Βούλγαροι.—7) Αὐτόθι, σελ. 210.—8) Αὐτόθι, σελ. 215.—9) Αὐτόθι, σελ. 216. Βούλγαροι.—10) Αὐτόθι, σελ. 218. Βούλγαροι.—11) Αὐτόθι, σελ. 219.—12) Αὐτόθι, σελ. 222. Βούλγαροι.—13) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—14—15) Αὐτόθι, σελ. 223. Πάντες Βούλγαροι.

της Αικατερίνης Φιλιππουπολίτιδος διὰ τὸ ἀδύνατον της συμβιώσεως ¹⁾).

1857 Μαΐου 11. Ὁσαύτως τοῦ Πέγιου Στογιάννου καὶ της Μάρρας Δημητρίου ἐκ Μαρασίου διὰ δυσαρέσκειαν ²⁾).

1857 Ἰουνίου 12. Ὁσαύτως της Ζωῆς Κωνσταντίνου Φιλιππουπολίτιδος ἀπὸ τοῦ Φιλίππου Κούμτζου, ἀποδημήσαντος ³⁾).

1857 Ἰουνίου 26. Ὁσαύτως της Στοϊάννας ἐκ Τζαλαπίτσης ἀπὸ τοῦ Στοϊάννου, ἀποδημήσαντος πρὸ ἐτῶν ⁴⁾).

1857 Ὀκτωβρίου 17. Ὁσαύτως της Δέλας καὶ τοῦ Πέτκου ἀπὸ Κραστόβου ἔνεκα δυσώδους πληγῆς τοῦ ἀνδρός ⁵⁾).

1858 Ἰανουαρίου 18. Ὁσαύτως τοῦ Κωνστ. Ἀργυρίου Γούναρη Φιλιππουπολίτου καὶ της Στεριανῆς Στάντζιου ἔνεκα ἀμοιβαίας δυσαρρεσκείας ⁶⁾).

1858 Ἰανουαρίου 24 Ὁσαύτως τοῦ Πέτκου Βούλκου ἐκ Σόποτ ἀπὸ της Πάνας πασχούσης φρενοληψίαν ⁷⁾

1858 Φεβρουαρίου 23. Ὁσαύτως τοῦ Τρύφωνος Πέτρου ἐκ Περιστερᾶς ἀπὸ της Αἰκατερίνης παθούσης ἀνίατον νόσον ⁸⁾).

1858 Ἀπριλίου 1. Ὁσαύτως τοῦ Πέτκου Δημητρίου καὶ της Βασιλικῆς Γεωργίου ἀμοιβαίᾳ θελήσει ἔνεκα ἀσυμφωνίας ⁹⁾).

1858 Μαΐου 25. Ὁσαύτως τοῦ Τρύφωνος Στογιου καὶ της Νεβένας Μήνου ἐκ Καλοφέρου διὰ τὸ ἀδύνατον της συμβιώσεως ¹⁰⁾).

1858 Ἰουλίου 5. Ὁσαύτως τοῦ Ἠλία Πέτρου καὶ της Θεοφανοῦς Νικολάου Φιλιππουπολιτῶν τῇ ἀμοιβαίᾳ των θελήσει δι' ἀσυμφωνίαν ¹¹⁾).

1858 Ἰουλίου 12. Ὁσαύτως τοῦ Ἀργυρίου Μόσχου ἐκ Περιστερᾶς ἀπὸ της Φωτεινῆς αὐτόθεν διὰ τὴν αἰσχρὰν διαγωγὴν της ¹²⁾).

1858 Ἰουλίου 30. Ὁσαύτως τοῦ Ἀργύρη Ἰωάννου ἀπὸ της Στοϊάννας διὰ τὴν αἰσχρὰν διαγωγὴν της ¹³⁾).

1858 Σεπτεμβρίου 10. Ὁσαύτως της Ἑλένης Ἰβάνη ἀπὸ τοῦ Στοῦλου Πέικου ἔνεκα της μέθης του ¹⁴⁾).

1858 Σεπτεμβρίου 14. Ὁσαύτως τοῦ Ἀθανασίου Δημητρίου καὶ της Κατίγκως Νικολάου Φιλιππουπολιτῶν δι' ἀσυμφωνίαν ¹⁵⁾).

1) Αὐτόθι, σελ. 224.—2) Αὐτόθι, σελ. 226. Βούλγαροι.—3) Αὐτόθι, σελ. 227.—4) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—5) Αὐτόθι, σελ. 233. Βούλγαροι.—6) Αὐτόθι, σελ. 238.—7) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—8) Αὐτόθι, σελ. 240.—9) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—10) Αὐτόθι, σελ. 246. Βούλγαροι.—11) Αὐτόθι, σελ. 248.—12) Αὐτόθι, σελ. 250.—13) Αὐτόθι, σελ. 252. Βούλγαροι.—14) Αὐτόθι, σελ. 253. Βούλγαροι.—15) Αὐτόθι, σελ. 254.

1858 Σεπτεμβρίου 20. Ὡσαύτως τοῦ Πέτκου Παύλου καὶ τῆς Βέτας ἐκ Μαρασίου τῆ ἀμοιβαία θελήσει διὰ δυσαρέσκειαν ¹⁾).

1858 Ὀκτωβρίου 11. Ὡσαύτως τῆς Γιάννας Γκένου καὶ Δημητρ. Λίμπεν, ἀπὸ Κόνους, μὴ δυναμένου «ἐκτελεῖν τὰ συζυγικά του χρέη» ²⁾).

1859 Ἰανουαρίου 16. Ὡσαύτως τῆς Στεριανῆς Γεωργίου ἀπὸ τοῦ Δημητρίου Σακαντζῆ Φιλιππουπολίτου ἕνεκα μέθης του ³⁾).

1859 Ἰανουαρίου 16. Ὡσαύτως τοῦ Θεοδώρου Γκένου καὶ τῆς Νικολίνας ἀπὸ Τσαρδάκ τῆ ἀμοιβαία θελήσει των δι' ἀσυμφωνίαν ⁴⁾).

1859 Ἰανουαρίου 22. Ὡσαύτως τοῦ Νάϊδεν Κόλιου ἀπὸ τῆς Πέτρας Μήτην ἐκ Παζαρτζικίου ἕνεκα ἐπιληψίας τῆς ⁵⁾).

1859 Ἰανουαρίου 23. Ὡσαύτως τοῦ Χ' Χρήστου Τσιρπανλῆ ἀπὸ τῆς γυναικός του, «διότι ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς στεφανώσεώς του μετὰ μῆνας τέσσαρας ἔτεκεν ἡ γυνή του ἐξ ἀλλοτρίου» ⁶⁾).

1859 Φεβρουαρίου 10. Ὡσαύτως τοῦ Πέτρου Βίδολ ἀπὸ Καλοφέρου καὶ τῆς Πέτρας δι' ἀμοιβαίαν δυσαρέσκειαν ⁷⁾).

1859 Φεβρουαρίου 12. Ὡσαύτως τῆς Βέτας ἀπὸ τοῦ Νεδέλτσιου ἐκ Τσιρπὰν, διότι ἐδραπέτευσε ⁸⁾).

1859 Ἀπριλίου 21. Ὡσαύτως Χρήστου Νέγκωφ καὶ Ἰβάγκας ἐκ Καλοφέρου ἕνεκα δυσαρεσκείας ἀμοιβαίας ⁹⁾).

1859 Ἀπριλίου 29. Ὡσαύτως τῆς Μήτην Νικολάου ἐκ Σόποτ ἀπὸ τοῦ Λήλου Στογιάννου ἕνεκα τῆς μέθης του ¹⁰⁾).

1859 Μαΐου 1. Ὡσαύτως τῆς Μαρίας Μήτην ἐκ Τσιρπὰν ἀπὸ τοῦ Νικολάου Πένιου ἕνεκα τῆς μέθης του ¹¹⁾).

1859 Μαΐου 22. Ὡσαύτως τοῦ Βίρτσου Φιλίππου ἐκ Παζαρτζικίου καὶ τῆς Ἰβάννας ἐκ Γοβεδαρόβου ἕνεκα δυσαρεσκείας ¹²⁾).

1859 Μαΐου 25. Ὡσαύτως τοῦ Γεωργίου Στοῖλα καὶ τῆς Πετκάνας Νικολάου ἐκ Παζαρτζικίου ἕνεκα δυσαρεσκείας ¹³⁾).

1859 Ἰουνίου 14. Ὡσαύτως τοῦ Χ' Γιοβάντζου Δημητρίου καὶ τῆς Τότας Γεωργίου ἐκ Παζαρτζικίου ἕνεκα ἀσυμφωνίας ¹⁴⁾).

1859 Ἰουνίου 14 Ὡσαύτως τοῦ Δημητρίου Ἀντωνίου γουνάρεως

1) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—2) Αὐτόθι, σελ. 258. Βούλγαροι.—3) Αὐτόθι, σελ. 263.—4) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—5—6) Αὐτόθι, σελ. 264. Πάντες Βούλγαροι.—6) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—7) Αὐτόθι, σελ. 265. Βούλγαροι.—8) Αὐτόθι, σελ. 272. Βούλγαροι.—9) Αὐτόθι, σελ. 275. Βούλγαροι.—10) Αὐτόθι, σελ. 276. Βούλγαροι.—11—12) Αὐτόθι, σελ. 279. Βούλγαροι.—13) Αὐτόθι, σελ. 281. Βούλγαροι.—14) Αὐτόθι.

καί τῆς Ραλλοῦς Δημ. Κιτάνη Φιλιππουπολιτῶν διὰ συγχύσεις¹⁾.

1859 Αὐγούστου 4. Ὡσαύτως τοῦ Γιάγκου Μήτη καὶ Πέτρας Ἀγγέλου ἀπὸ Χάσοβα ἔνεκα ἀμοιβαίας δυσαρρεσκείας²⁾.

1859 Αὐγούστου 8. Ὡσαύτως τῆς Γιάννας Ἀθανασίου ἐκ Μαρασίου καὶ τοῦ Παύλου ἐξ Αχλάν ἔνεκα κακῆς συμβιώσεως³⁾.

1859 Αὐγούστου 22. Ὡσαύτως τοῦ Θεοδώρου Ἀθανασίου καὶ τῆς Ἑλένης Φιλιππουπολιτῶν ἔνεκα ἀμοιβαίας δυσαρρεσκείας⁴⁾.

1859 Σεπτεμβρίου 30. Δήλωσις τοῦ ἐκ Καλοφέρου Πέγιου Δήμωφ ἀπὸ 12ετίας ἀποδημούντος διτι ἐπιτρέπει εἰς τὴν γυναῖκά του Τόταν Πράιβα νὰ τὸν διαζευχθῆ, ὅπερ καὶ ἐγένετο⁵⁾.

1859 Σεπτεμβρίου 30. Διάζευξις τοῦ Κρίστου Βέλίου ἐκ Παζαρτζικίου καὶ τῆς Μήτρος Τάντζιου ἔνεκα ἀσυμφωνίας⁶⁾.

1859 Ὀκτωβρίου 6. Ὡσαύτως τοῦ Χ' Ἀγγελῆ Τράνιου Στενιμαχίτου καὶ τῆς Ἑλέγκως παπᾶ Δημητρίου οἰκεία θελήσει ἔνεκα δυσαρρεσκείας καὶ ἀδυνάτου συμβιώσεως γενομένης ἀμοιβαίας ἐξοφλήσεως⁷⁾.

1859 Νοεμβρίου 29. Ὡσαύτως τοῦ Πέτρου Ἰβάνη Πραγκαλῆ καὶ Ἀγγελίνας Τάσου Κοζανιωτίσσης δι' ἀσυμφωνίαν⁸⁾.

1859 Δεκεμβρίου 4. Ὡσαύτως τοῦ Νικολάου Πέτκου ἀπὸ τῆς Καραφύλλας Θεοδώρου ἐκ Παζαρτζικίου διὰ τὴν αἰσχρὰν διαγωγὴν τῆς⁹⁾.

1860 Ἰανουαρίου 18. Ὡσαύτως τοῦ Ἀγγέλου Ἑλληνοῦ ἀπὸ τῆς Στογιάννας Χρήστου ἐκ Κιουσέ-βράτοβον δι' ἀσυμφωνίαν¹⁰⁾.

1860 Ἰανουαρίου 25. Ὡσαύτως τοῦ Πέγιου Μάρκου ἀπὸ τῆς Στάνας Δημητρίου διὰ τὴν κακὴν τῆς διαγωγὴν¹¹⁾.

1860 Φεβρουαρίου 6. Ὡσαύτως τῆς Μαριώρας Ἠλία Χρυσάνθου καὶ Ἀποστόλου Γιαννάκι, Φιλιππουπολιτῶν δι' ἀσυμφωνίαν¹²⁾.

1860 Μαρτίου 11. Ὡσαύτως τῆς Ἑλένης Σταύρου Φιλιππουπολίτιδος ἀπὸ τοῦ Δημητρίου Πέντζιου διὰ τὸ ἄστατόν του¹³⁾.

1860 Μαρτίου 19. Ὡσαύτως τοῦ Κωνσταντίνου Γεωργίου ἐκ Περιστερᾶς ἀπὸ τῆς Σουλτανῆς Δημητρίου ὡς φρενοβλαβοῦς¹⁴⁾.

1) Αὐτόθι.—2) Αὐτόθι, σελ. 282 Βούλγαροι.—3) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—4) Αὐτόθι, σελ. 284.—5) Αὐτόθι, σελ. 286, Βούλγαροι.—6) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—7) Αὐτόθι, σελ. 287.—8) Αὐτόθι, σελ. 292, ὁ ἀνὴρ Βούλγαρος.—9) Αὐτόθι, σελ. 293, Βούλγαροι.—10) Αὐτόθι, σελ. 297.—11) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—12) Αὐτόθι, σελ. 298.—13) Αὐτόθι, σελ. 301, ὁ ἀνὴρ ἐξηλληνισμένος Βούλγαρος.—14) Αὐτόθι, σελ. 303.

1860 Ἀπριλίου 30. Ὡσαύτως τῆς Μαριγοῦς Σταΐκου καὶ Ἀνδρέα Κωνσταντίνου Ἀδριανουπολιτῶν οἰκεία θελήσει διὰ τὸ ἀσυμβίβαστον τῶν χαρακτήρων των¹⁾.

1860 Ἰουλίου 5. Ὡσαύτως τοῦ Χ'' Ἀποστόλου Στογιάννου ἀπὸ τῆς Ἑλένης Στογιάννου διὰ τὴν αἰσχρὰν διαγωγὴν τῆς²⁾.

1860 Ἰουλίου 22. Ὡσαύτως τῆς Μαρίας Μήτρου ἐξ Ἀρβανιτοχωρίου ἀπὸ τοῦ Γεωργίου Βούλτζου Κοτελίτου ἕνεκα ἀνικανότητος τοῦ ἀνδρὸς πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν συζυγικῶν του χρεῶν³⁾.

1860 Αὐγούστου 28. Ὡσαύτως τοῦ Δημητρίου Κοσμᾶ καὶ τῆς Σουλτανῆς Ἀμπελιωτῶν ἕνεκα διενέξεων⁴⁾.

1860 Ὀκτωβρίου 2. Ὡσαύτως τῆς Μαρίας Βελίτσκου ἀπὸ τοῦ Βασιλείου Μαζᾶ ἕνεκα ἀνικανότητος τοῦ ἀνδρὸς πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ συζυγικοῦ του χρέους⁵⁾.

1860 Ὀκτωβρίου 28. Ὡσαύτως τοῦ Στοῖλα Στοῖτζου καὶ τῆς Ἑλένης Ἀθανασίου ἐκ Παζαρτζικίου δι' ἀσυμφωνίαν⁶⁾.

1860 Νοεμβρίου 22. Ὡσαύτως τοῦ Ἰβάνη Τοπάλ καὶ τῆς Νάϊδεν ἀπὸ Καδιέβον δι' ἀναξιότητα τοῦ ἀνδρὸς⁷⁾.

1860 Νοεμβρίου 26. Ὡσαύτως τοῦ Γιόνου Δήμωφ καὶ Καλλίνως Γκέλοβα Χατζαρλήδων διὰ τὸν αὐτὸν λόγον⁸⁾.

1860 Δεκεμβρίου 16. Ὡσαύτως τῆς Τζόνας Χρήστου ἀπὸ τοῦ Νικολάου Δημητρίου ἕνεκα τῆς κακῆς διαγωγῆς του⁹⁾.

1861 Ἰανουαρίου 10. Ὡσαύτως τοῦ Ἰωάννου Τόλιοβιτζ Ἀμπελιωτῶν ἀπὸ τῆς Θεοφανοῦς ὡς ἀτίμου¹⁰⁾.

1861 Ἰανουαρίου 14. Ὡσαύτως τοῦ Ἀγγελῆ Πάντζωβ καὶ τῆς Γκάλας ἀπὸ τοῦ χωρίου Πατὰκ διὰ τὸ ἀσυμβίβαστον των¹¹⁾.

1861 Ἰανουαρίου 21. Ὡσαύτως τῆς Μήτας Στοῖκου ἀπὸ Τικιρλῆ καὶ τοῦ Βούλκου Ἡλίουγλου διὰ τὸν αὐτὸν λόγον¹²⁾.

1861 Ἰανουαρίου 27. Ὡσαύτως τῆς Ἑλένης Κόλια ἀπὸ τοῦ Δόπρη Δεμίρ ἐκ Χάσκοι¹³⁾ ἕνεκα τῆς ληστρικῆς διαγωγῆς καὶ τοῦ πλάνητος βίου τοῦ ἀνδρὸς¹³⁾.

1861 Ἰανουαρίου 30. Ὡσαύτως τῆς Ἀννης Γεωργίου καὶ τοῦ Σάλτζου Γκιρκίση ἐκ τοῦ χωρίου Καρατοπράκ, διότι ἄλλως ἕνεκα τοῦ ἀδυνάτου τῆς συμβίωσέως των ἔμελλον νὰ ἐξομώσωσιν¹⁴⁾.

1) Αὐτόθι, σελ. 310.—2) Αὐτόθι, σελ. 314, Βούλγαροι.—3) Αὐτόθι, σελ. 315.—4) Αὐτόθι, σελ. 318.—5) Αὐτόθι, σελ. 319, ἐξηλληνισμένοι Φιλιππουπολίται.—6) Αὐτόθι, Βούλγαροι.—7, 8, 9) Αὐτόθι, σελ. 321, πάντες Βούλγαροι.—10, 11, 12, 13) Αὐτόθι, σελ. 322—323, πάντες Βούλγαροι.—14) Αὐτόθι, σελ. 331, πάντες Βούλγαροι.

1861 Ἰανουαρίου 23. Ὠσαύτως τοῦ Γεωργίου Κωνσταντίνου ἐκ Καραπουνάρ ἀπὸ τῆς συζύγου του δι' ἄσυμφωνίαν ¹⁾).

1861 Φεβρουαρίου 9. Ὠσαύτως τοῦ Ράδου Ἐσκιζαγαρλῆ ἀπὸ τῆς Ράδας ἐκ Καραορμάν ἐξ ὑπαιτιότητος τοῦ ἀνδρός ²⁾).

1861 Φεβρουαρίου 9. Ὠσαύτως τῆς Στογιάννας Πέτκου ἀπὸ τοῦ Στόγιου Νικολάου δραπετεῦσαντος καὶ καταλιπόντος τὴν σύζυγον του ἄνευ ὑποστηρίξεως ³⁾).

1861 Φεβρουαρίου 10. Ὠσαύτως τοῦ Ἰωάννου Τόλιογλου Ἀμπελινιώτου ἀπὸ τῆς Θεοφανοῦς διὰ τὸ ἀδύνατον τῆς συμβιώσεώς των ⁴⁾).

1861 Φεβρουαρίου 27. Ὠσαύτως τοῦ Γεωργίου Νέντζου ἀπὸ τῆς Κόλλας Τάντζιου δι' ἄσυμφωνίαν ⁵⁾).

1861 Φεβρουαρίου 27. Ὠσαύτως τοῦ Χρήστου Δήμου ἀπὸ τῆς Ζωῆς Πέτκου διὰ τὴν κακοτροπίαν τῆς.

1861 Μαρτίου 10. Ὠσαύτως τοῦ Πέτκου Στάμολωφ ἀπὸ τῆς Δόνας Στόϊκοβα ἐκ Καλοφериου ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἀνδρός γέροντος ἤδη πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν συζυγικῶν των καθηκόντων.

Ὁ τύπος τῶν διαζευκτηρίων γραμμάτων εἶναι: «Διὰ τοῦ παρόντος διαζευκτηρίου γράμματος γίνεται δῆλον ὅτι ὁ... ἡ ἢ προσήλθεν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς μητρόπολιν καὶ ἀνέφερεν ὅτι... βλέποντες τὸ ἀδύνατον τοῦ συνοικῆσαι... γνώμη τῶν προκρίτων διεζεύξαμεν αὐτούς, οἵτινες καὶ ἐξώφλησαν ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἄδεια ἐλθεῖν εἰς β' γάμον» ἢ «διεζεύξαμεν αὐτούς καὶ διεχωρίσαμεν ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε ἀπεξενωμένοι εἶναι πάσης γαμητῆς συναφείας κτλ.» ἢ «ἵνα μὴ ἀποβῆ τι ἐκ μέρους τῆς γυναικὸς ἀπευκατῶν διεζεύξαμεν κτλ.» ἢ πασχοῦσης τῆς γυναικὸς «κατὰ τοὺς νόμους τῆς ἐκκλησίας διεχωρίσαμεν αὐτούς ἀπ' ἀλλήλων, ἵνα τοῦ λοιποῦ μένωσιν ἀλλότριοι κτλ.» ἢ ἀποδειχθείσης μοιχαλίδος τῆς γυναικὸς «ἐξεδώκαμεν τὸ παρὸν ἡμέτερον διαζευκτήριον, δι' οὗ ἀποφαινόμεθα ὅτι ὁ κ. ὑπάρχει τοῦ λοιποῦ ἀποχωρισμένος καὶ ἀπεξενωμένος ἀπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ ἔχων τὴν ἡμετέραν ἄδειαν νὰ λάβῃ δευτέραν γυναῖκα· καὶ δέδοται τὸ παρὸν εἰς ἔνδειξιν».

§ 10. Θ'. Ἐπιτροπικά.

1890 Φεβρ. 4. Ὁ Γεώργιος παπᾶ Κωνσταντίνου Μουσικὸς Φι-

1) Αὐτόθι σελ. 331, πάντες Βούλγαροι.—2) Αὐτόθι σελ. 337.—3,4) Αὐτόθι σελ. 343, Βούλγαροι.—5) Αὐτόθι σελ. 335, Βούλγαροι.

λιππουπολίτης καθιστᾶ ἐπίτροπον πληρεξούσιον τὸν Διαμάντην Βαφέαν, ὅπως μεταβαίνων εἰς Σέρρας συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ αὐτόθι Ἀποστόλου Μαγειρίδου μουσικοῦ κατὰ τὸν δοθέντα αὐτῷ ἰσολογισμὸν τοῦ λογαριασμοῦ των. Προσυπογράφονται μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 3 πρωτομαῖστορες¹⁾).

1850 Φεβρ. 28. Ὁμολογία τῆς Σμαράγδας Γερασίμου, συζύγου Νικολάου Κτενᾶ, Φιλιππουπολίτου ὅτι καθιστᾶ πληρεξούσιόν τῆς ἐπίτροπον τὸν ἐν Κων)πόλει Γαβριῆλ Μωραβένωφ διὰ τὸ ἐν Ὁρτάκιοι οἰκόπεδόν τῆς ἐκ 2727¹/₂ πήχεων. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 2 ἐπίτροποι τοῦ γένους, 3 πρωτομαῖστορες²⁾).

1850 Μαρτ. 7. Ὁμολογία τῆς Φρόσως, θυγατρὸς Ἀποστόλου ἀσταρτζῆ Φιλιππουπολίτου, ὅτι καθιστᾶ ἐπίτροπόν τῆς τέλειον τὸν ἐν Καραγάτζ διατρίβοντα Γεώργιον Κύρου, ὅπως ζητήσῃ ἀπὸ τὸν τέως ἀρραβωνιαστικόν τῆς, νυμφευθέντα δὲ ἄλλην, τὰ σημεῖα τοῦ ἀρραβῶνος καὶ τὰ ἐνέχυρά τῆς. Μάρτυρες 7 πρόκριτοι³⁾).

1850 Μαρτ. 24. Ὁμολογία τῆς Θεοφανοῦς Φιλιππουπολίτιδος, συζύγου τοῦ ἀποθανόντος Σταύρου μπακάλη μετὰ τῶν τριῶν ὀρφανῶν τῆς καὶ τοῦ συντρόφου τοῦ Ἀθανασίου Ταχτατζῆ ὅτι διορίζουσιν ἐπίτροπον πληρεξούσιον τὸν Στέφανον Κάπηλαν, ὅπως μεταβῆ εἰς Καρά-μπουνάρ Διδυμοτείχου καὶ παραλάβῃ τὸ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου ἀγορασθὲν ἐκεῖ καὶ πληρωθὲν ποσὸν ρακῆς. Μάρτυρες 2 ἐπίτροποι τοῦ γένους, 2 πρωτομαῖστορες, 1 πρόκριτος⁴⁾).

1850 Μαρτ. 18. Ἡ Ματρῶνα καὶ ἡ Δίνα θυγατέρες τοῦ ἐκ Σόποτι ἐν Σόμνια ἀποθανόντος πατρός των Πέτρου Μαμουτ διορίζουσιν ἐπίτροπόν των τὸν αὐτάδελφόν των καὶ υἱὸν τοῦ μακαρίτου Μήντζιον, ὅπως μεταβῆ ἐκεῖ καὶ παραλάβῃ τὴν περιουσίαν τοῦ πατρός των. Μάρτυρες 5 Σοποτληδες μετὰ τῆς σφραγίδος τοῦ χωρίου, 2 ἐπίτροποι τοῦ γένους, 2 πρωτομαῖστορες⁵⁾).

1850 Μαΐου 11. Ἡ Νόνα Τότωρ, σύζυγος τοῦ ἀποθανόντος Γκάντζιου Τζοπάνη ἐξ Ὁτλούκιοι εἰς Μιχαλίτσι τῆς Ἀνατολῆς, μετὰ τῶν τέκνων τῆς καθιστᾶ πληρεξούσιον ἐπίτροπόν τῆς τὸν αὐτάδελφόν τῆς Στόϊνον, ὅπως μεταβῆ αὐτόθι καὶ παραλάβῃ τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος⁶⁾).

1850 Σεπτεμβρ. 9. Ὁ Πλαγῶγια τιουτιουτζῆς καθιστᾶ πληρε-

§ 10. 1) Κώδικος, σελ. 1. Οἱ περὶ ὧν γίνεται ἡ πράξις βεβαιοῦσι διὰ τῆς ὑπογραφῆς των αὐτήν, ἐν περιπτώσει δὲ ἀγνοίας γραφῆς βεβαιοῖ ἕτερος δι' αὐτούς.—2) Αὐτόθι σελ. 6—7.—3) Αὐτόθι σελ. 7—8.—4) Αὐτόθι σελ. 8.—5) Αὐτόθι, σελ. 8, Βούλγαροι.—6) Αὐτόθι σελ. 11, Βούλγαροι.

ξουσίον του ἐπίτροπον τὸν Γεώργιον Τζέρνογλου Φιλιππουπολίτην, ὅπως παραλάβῃ ἅπασαν τὴν ἐναπολειφθεῖσαν περιουσίαν τοῦ φονευθέντος ἐν Ἄδραμυτιῶ ἀδελφοῦ του Δημητρίου Πλαγώγια. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς καὶ ὁ πρωτομαΐστωρ τῶν ἀμπατζήδων ὑποβεβαιουῦντος τοῦ ἀρχιδιακόνου τοῦ ἀοιδίμου Φιλ)πόλεως Νικηφόρου· Ἄνθιμου 1).

1850 Νοεμβρ. 10. Ἡ Στόινα Χ΄ Γιοβάννη, γυνὴ τοῦ ἐκ Καλοφέρου Στογιάννου Χ΄ Δούσου καθιστᾷ μετὰ τῆς θυγατρὸς της ἐπίτροπον τὸν ἀνδράδελφόν της Νικόλαον Χ΄ Δούσου, ὅπως μεταβῇ εἰς τὴν βασιλεύουσαν καὶ παραλάβῃ τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος συζύγου της 2).

1850 Δεκεμβρ. 16. Ὁ Γρηγόριος Θεοδώρου καὶ ἡ γυνὴ του Κυριακὴ Στεφάνου διορίζουσιν ἐπίτροπον τὸν ἐν τῇ βασιλευούσῃ Μαρτῖνον Τζάραν, ὅπως πωλῆσῃ τὸ ἐν Ψωμαθιᾷ ὄσπιτίον του. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 πρόκριτοι 3).

1850 Δεκεμβρ. 15. Ἡ Μάρα σύζυγος τοῦ Παύλοβιτς ἐξ Ἀβραδάλων μετὰ τῶν πέντε τέκνων της καθιστᾷ πληρεξουσίους ἐπιτρόπους της τὸν υἱὸν της Παῦλον καὶ τὸν σύντροφον τοῦ ἀποθανόντος ἀνδρὸς της Νέντζιον, ὅπως ἔλθωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ παραλάβωσι τὴν περιουσίαν τοῦ μακαρίτου 4).

1851 Ἰανουαρ. 23. Ὁ Φιλιππουπολίτης Νικόλαος Χ΄ Βασιλείου, γνήσιος ἀδελφὸς τοῦ ἀοιδίμου Σμύρνης Ἀθανασίου, διορίζει τέλειον ἐπίτροπόν του τὸν ἐπίσκοπον τοῦ μακαρίτου ἁγίου Ἐρυθρῶν Ἄνθιμον, ὅπως παραλάβῃ τὸ ἀφεθὲν αὐτῷ κληροδότημα ἐκ 10 χιλιάδων γρ. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 3 πρόκριτοι 5).

1851 Φεβρ. 13. Ἡ Φιλιππουπολίτις Ἄννα Παναγιώτου, γυνὴ τοῦ ἐν Κυδωνίαις ἀποθανόντος Γεωργίου Ἀναστ. Τζάτζη μετὰ τῶν ὀρφανῶν της, κατέστησεν ἐπίτροπον πληρεξούσιον τὸν Δημήτριον Ἀναστ. Τζάτζην, ὅπως μεταβῇ εἰς Κυδωνίας καὶ ἀλλαχοῦ καὶ παραλάβῃ τὴν περιουσίαν τοῦ μακαρίτου. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 3 πρωτομαΐστωρες 6).

1851 Μαΐου 7. Ἡ Βελίκα μετὰ τῶν τριῶν τέκνων της ἀπὸ τοῦ χωρίου Κοζάρσκου καθιστᾷ ἐπίτροπον τὸν ἀδελφόν της Ἡλίαν, ὅπως μεταβῇ εἰς Τσουμαγιά καὶ εἰσπράξῃ τὰ ὀφειλόμενα αὐτῇ παρὰ τοῦ πατρόθεν θεοῦ της Στ. Ταχτζή 7).

1) Αὐτόθι σελ. 14, Βούλγαροι.—2) Αὐτόθι, σελ. 30, Βούλγαροι πάντες.—3) Αὐτόθι, σελ. 31.—4) Αὐτόθι, πάντες Βούλγαροι —5) Αὐτόθι, σελ. 32.—6) Αὐτόθι, σελ. 33.—7) Αὐτόθι, σελ. 36, Βούλγαροι.

1851 Μαΐου 30. Ἡ Αἰκατερίνη Χ΄ Γιαννάκογλου Φιλιππουπολίτις μήτηρ 4 τέκνων καθιστᾶ πληρεξούσιον ἐπίτροπόν της τὸν ἐν Κωνηπόλει ἀδελφόν της Ἰωάννην Χ΄ Γιαννάκογλου, ὅπως ἐνεργήσῃ περὶ ἐκδόσεως διαζυγίου ἐκ τοῦ καταλιπόντος αὐτὴν πρὸ ἐτῶν ἀπατεῶνος Γεωργ. Ἀγγελίδου ἀνδρός της. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 5 πρόκριτοι ¹⁾).

1851 Ἰουλ. 18. Οἱ συγγενεῖς τῶν φονευθέντων περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν τριῶν Χατζιαρλήδων καθιστῶσιν ἐπίτροπον πληρεξούσιον τὸν Συμεὼν Ἰωάννου, ὅπως παρουσιασθῆ εἰς τὸν διοικητὴν καὶ παραλάβῃ τὰ παρὰ τοῖς φονευθεῖσιν εὑρεθέντα χρήματα περὶ τὰς 11 χιλιάδ. γρ. ²⁾).

1852 Αὐγ. 9. Ἡ ἐκ Περιστερᾶς σύζυγος τοῦ ἀποθανόντος Ἰωάννου Χρυσοχόου ἐν Κυζίκῳ διώρισε τὸν υἱὸν της Θεοχάρην Ἰωάννου πληρεξούσιον ἐπίτροπον, ὅπως μεταβῆ ἐκεῖ καὶ παραλάβῃ τὴν πατρικὴν του περιουσίαν. Μάρτυρες 6 ³⁾).

1852 Ὀκτωβρ. 20. Ἡ ἐκ Κλεισούρας Κατερίνα σύζυγος Γρόζι Στάντσιου, ἀποθανόντος ἐν Περγάμῳ τοῦ πατρός της, ἀποκαθιστᾶ πληρεξούσιον ἐπίτροπον τὸν σύζυγόν της, ὅπως μεταβῆ ἐκεῖσε καὶ παραλάβῃ τὴν πατρικὴν της περιουσίαν ⁴⁾).

1852 Νοεμβρ. 12. Ἡ Φιλιππουπολίτις Ἐλένη Ἀντωνίου Στογιάννοβιτς, ἀδελφὴ τοῦ ἐν Ἰασιῷ ἀποθανόντος Ἰωάννου Χ΄ Γκάντζου, διώρισε πληρεξούσιον ἐπίτροπον τὸν Κωνστ. Ρανῶφ, ὅπως παραλάβῃ τὴν κληρονομίαν της ⁵⁾).

1852 Δεκεμβρ. 1. Ἡ Στόϊκα Γιακοβίτζα ἐξ Ἀβραδάλων καθιστᾶ πληρεξούσιον ἐπίτροπόν της τὸν ἐν τῇ βασιλευσῆ Χρηστον Ραδομήρ, ὅπως παραλάβῃ τὴν περιουσίαν τοῦ ἐκεῖ ἀποθανόντος ἀνδρός της Παύλου Γιάκοβιτζ ⁶⁾).

1852 Δεκεμβρ. 9. Αἱ Φιλιππουπολίτιδες Σμαράγδα, Μαριώρα καὶ Ἄννα, θυγατέρες τοῦ ἀποθανόντος ἐν Κωνσταντινουπόλει Νικολάου Στάντζιου, καθιστῶσι πληρεξούσιόν των ἐπίτροπον τὸν ἐκεῖ διατρίβοντα Μιχαὴλ Ἀθ. Γκιουμουσγερδάνη, ὅπως παραλάβῃ τὴν πατρικὴν των περιουσίαν. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 3 πρόκριτοι ⁷⁾).

1853 Φεβρ. 16. Ἡ Λούλη μήτηρ τοῦ ἀποθανόντος Μιχαὴλ Χ΄ Σπάσου καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἄννα διώρισαν ἐπίτροπον πληρεξού-

1) Αὐτόθι, σελ. 38.—2) Αὐτόθι σελ. 39, Βούλγαροι.—3) Αὐτόθι, σελ. 65.—

4) Αὐτόθι, σελ. 67, Βούλγαροι.—5) Αὐτόθι, σελ. 69. Ἐξηλληνισμένοι.—6) Αὐτόθι, σελ. 72, Βούλγαροι.—7) Αὐτόθι, σελ. 72.

σιον τόν Κωνστ. Χ' Σπάσον, ὅπως παραλάβῃ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ περιουσίαν τοῦ μακαρίτου ¹⁾).

1853 Ὀκτωβρ. 2. Ὁ ἐκ Θάσου ἐπιδημῶν Δημήτριος Γεωργίου κατέστησε πληρεξούσιον ἐπίτροπόν του τόν ἐκεῖ ἀδελφόν του Κυριακόν, ὅπως πωλήσῃ τὸ ὄσπίτιον καὶ τὸν κηπὸν του. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς 2 ἐπίτροποι τοῦ γένους καὶ 3 πρόκριτοι ²⁾).

1853 Ὀκτωβρ. 3 Ἡ ἐκ Περιστερᾶς Σουλτανή, σύζυγος τοῦ ἐν Παλικ-Κασέρ ἀποθανόντος Βασιλείου Κοϊμτζῆ, κατέστησε μετὰ τῶν θυγατέρων της Μαρίας καὶ Θεοποιῆς πληρεξούσιον τὸν υἱόν της Γεώργιον, ὅπως παραλάβῃ τὴν πατρικὴν της περιουσίαν. Μάρτυρες 1 ἱερεύς, οἱ 2 μιλέτ-βεκίληδες, 1 πρόκριτος ³⁾).

1854 Μαρτ. 28. Ἡ Μπόικα Μοδέγκου μήτηρ τοῦ ἀποθανόντος Ζέλιου Τσοχατζῆ κατέστησεν ἐπίτροπον πληρεξούσιόν της τὸν Ἀντώνιον καὶ Πέτκον Τιουτιουντζῆ, ὅπως ἐκκαθαρίσωσι τὴν περιουσίαν τοῦ μακαρίτου καὶ πληρώσαντες τὰ χρέη του παραδώσωσιν αὐτῇ τὰ ὑπόλοιπα ⁴⁾).

1855 Ἰανουαρ. 10. Ἡ Ἑλένη Χ' Νείκου καὶ ἡ θυγάτηρ της Μαριώρα κατέστησαν πληρεξούσιον τὸν Φιλιππουπολίτην Ἀθανάσιον Γούναρην, ὅπως μεταβῇ εἰς Γκιουμουρτζιναν, ἔνθα εἶχεν ἐργαστήριον μετὰ πράγματος ὁ μακαρίτης Χ' Νείκος καζαντζῆς, καὶ παραλάβῃ τὴν περιουσίαν του εἰσπράττων ἅμα τὰ συνάγματα ⁵⁾

1855 Φεβρ. 10. Ὁ Εὐστάθιος Ἰ. Κοκόσης καθιστᾷ ἐπίτροπόν του πληρεξούσιον τὸν θεῖόν του Ἰωάν. Κοτζιάσοβιτζ ἐπὶ τῶν κτημάτων του ἐν τε τῇ Φιλιππουπόλει καὶ Ὀδησσῷ. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 5 πρόκριτοι ⁶⁾).

1855 Φεβρ. 28. Ἡ Ἀναστασία σύζυγος τοῦ Χ' Στογιάννου Θεοδώρου ἀμπατζῆ καθιστᾷ ἐπίτροπόν της πληρεξούσιον τὸν Ἀθανάσιον Ἰωάννου ἀμπατζῆν ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος συζύγου της. Μάρτυρες οἱ 2 ἐπίτροποι τοῦ γένους καὶ 2 ἄλλοι ⁷⁾).

1855 Ἀπριλ. 13. Οἱ ἀδελφοὶ Θεόδωρος, Νικόλαος, Αἰκατερίνη καὶ Ζωὴ Βασιλείου Τσαλίκη Φιλιππουπολίτου καθιστῶσι πληρεξούσιόν των ἐπίτροπον τὸν Γ. Πολίτογλου, ὅπως πωλήσῃ τὴν ἐν Κων]πόλει ἰδιόκτητον τὸν οἰκίαν. Μάρτυρες 4 ⁸⁾).

1855 Μαΐου 30. Ἡ Ράδα μήτηρ καὶ Μαρία σύζυγος τοῦ ἐκ Δερβέντ ἀποθανόντος ἐν Σάμῳ Βούλτζου ἀμπατζῆ καθιστῶσι πληρε-

1) Αὐτόθι, σελ. 76, Βούλγαροι.—2) Αὐτόθι, σελ. 85.—3) Αὐτόθι, σελ. 86.—

4) Αὐτόθι, σελ. 96—97, Βούλγαροι.—5) Αὐτόθι, σελ. 119. Ἑξηλληνισμένοι.—6) Αὐτόθι, σελ. 124.—7) Αὐτόθι, σελ. 126.—8) Αὐτόθι, σελ. 131,

ξούσιον ἐπίτροπόν των τὸν Δημήτριον Μιχαήλ ἐξάδελφον καὶ σύντροφον τοῦ Βούλτζου, ὅπως παραλάβῃ τὴν ἐνσφράγιστον περιουσίαν καὶ τὸ πρᾶγμα καὶ κομίσῃ τὸν ἰσολογισμόν εἰς τοὺς κληρονόμους¹⁾.

1856 Σεπτ. 6. Ὁ Πέτρος Μήτρου ἐκ τοῦ χωρίου Ἀκαντζιόβου Παζαρτζικίου κατέστησε πληρεξουσίου ἐπίτροπους του τὸν Νικόλαον Πάντζογλου καὶ τὸν Χ΄ Τακόρην Ἀρμένιον γουναράδες, ὅπως παραλάβωσι τὴν περιουσίαν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποθανόντος ἀδελφοῦ του Νικολάου Μήτρου²⁾.

1855 Νοεμβρ. 22. Ἡ Κουλικά θυγάτηρ Μάρκου Σέρβου καὶ σύζυγος τοῦ ἐν Τούλτζα τῆς Βλαχίας τελευτήσαντος Ράϊκου Σέρβου καθιστᾷ ἐπίτροπον πληρεξούσιον τὸν πατέρα της, ὅπως παραλάβῃ τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνδρός της³⁾.

1856 Ἰανουαρ. 25. Ἡ Ζωὴ Γεωργίου Φιλιππουπολίτις, γνησία ἀδελφὴ τοῦ ἐν Ἀνδριανουπόλει ἀποθανόντος Σταύρου Γεωργίου γυνάρεως καθιστᾷ πληρεξούσιον ἐπίτροπόν της τὸν Χ΄ Μαργαρίτην Χ΄ Γιάγκου, ὅπως παραλάβῃ τὸ ἀνήκον αὐτῇ κληρονομικῶ δικαίωματι μέρος τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς⁴⁾.

1856 Μαρτ. 9. Ἡ ἐξ Ἀβραδάλων Λούλα Λιούλτσου μετὰ τῶν τεσσάρων τέκνων της καθιστᾷ ἐπίτροπόν της πληρεξούσιον τὸν Πέτρον Ἰβάνη, ὅπως μεταβῇ εἰς ΑἼνον καὶ παραλάβῃ τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος ἐκεῖ συζύγου της⁵⁾.

1856 Μαρτ. 25. Ἡ Γιάννα σύζυγος τοῦ ἐν Χάσκιοι ἀποθανόντος Καραμήτρου διορίζει ἐπίτροπόν της πληρεξούσιον τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Εὐσταθιάδην, ὅπως θεωρήσῃ τὴν μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ ἀγᾶ βεγλικτζῆν διαφορὰν των⁶⁾.

1856 Ἀπριλ. 10. Οἱ Φιλιππουπολίται Ἀθανάσιος καὶ Σωτήριος Τρουπτζόγλου καὶ ἡ νόμιμος σύζυγος τοῦ ἀποθανόντος ἐν Προύσῃ Νικολάου Ἀθανασίου Τρουπτζόγλου γούναρη κατέστησαν πληρεξουσίων των ἐπίτροπον τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβοντα υἱὸν καὶ ἀδελφὸν αὐτῶν Ἰωάννην Τρουπτζόγλου, ὅπως παραλάβῃ τὴν περιουσίαν τοῦ πατρός του κανονίζων τοὺς λογαριασμοὺς μετὰ τοῦ συντρόφου του. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 1 πρωτομαΐστωρ, 5 πρόκριτοι⁷⁾.

1856 Ἰουν. 22. Τὰ τέκνα καὶ ἡ γυνὴ τοῦ ἀποθανόντος ἐν Σκούταρι Κων/πόλεως ἐκ Σόποτ Μήντζου Πάντζωφ κατέστησαν πληρεξουσίων των ἐπίτροπον τὸν Χρῆστον Ἀβράμ Σοποτλή, ὅπως παραλάβῃ τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος⁸⁾.

1) Αὐτόθι, σελ. 135, Βούλγαροι. 2) Αὐτόθι, σελ. 150, Βούλγαροι.—3) Αὐτόθι, σελ. 154.—4) Αὐτόθι, σελ. 166.—5) Αὐτόθι, σελ. 174, Βούλγαροι.—6) Αὐτόθι, σελ. 180.—7) Αὐτόθι, σελ. 182.—8) Αὐτόθι, σελ. 193, Βούλγαροι.

1856 Ἰουλ. 25. Ἡ ἐν Φιλιππουπόλει Ζωὴ Ἐμμανουήλ, σύζυγος τοῦ Νικολάου Πέτρου Κιρζίκη, κατέστησε πληρεξούσιον ἐπίτροπόν της τὸν Βασίλειον Νικολάου Μαρασλή, ὅπως μεταβῆ καὶ πωλῆσῃ τὴν ἐν Κυθωνίαις ἰδιόκτητόν της οἰκίαν¹⁾.

1856 Δεκεμβρ. 8. Ἡ Φιλιππουπολίτις Θεοφανῶ Ἀθανασίου Ματζώνη κατέστησε πληρεξούσιον ἐπίτροπόν της τὸν Πέτρον Σπάσου διὰ τὸ ἐργαστήριόν της²⁾. Μάρτυρες 11 πρόκριτοι.

1857 Μαρτ. 15. Ἡ ἐξ Ὀτλούκιοι Αἰκατερίνη Παπαῦ Μήνου, ἀδελφή τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ ἀποθανόντος ἐμπόρου Νικολάου Παπαῦ Μήνου, κατέστησε πληρεξούσιόν της ἐπίτροπον τὸν ἀνεψιόν της Νέντζιον Στογιάννου, ὅπως μεταβῆ καὶ παραλάβῃ τὴν περιουσίαν τοῦ μακαρίτου³⁾.

1857 Δεκεμβρ. 3. Οἱ ἀδελφοὶ Ἰβάνης, Κόλιας καὶ Κατίνα κατέστησαν πληρεξούσιον ἐπίτροπόν των τὸν ἀδελφόν των Τάνιον, ὅπως μεταβῆ εἰς Δοβρουτζάν καὶ παραλάβῃ τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος ἐκεῖ πατρός των Βούλκου Τσοπάνου ἐκ τοῦ χωρίου Μουσελίν⁴⁾.

1858 Μαΐου 31. Ἡ Φιλιππουπολίτις Ἐλένη Ἀθανασίου, σύζυγος τοῦ ἀποθανόντος ἐν τῇ βασιλευούσῃ Δημητρίου Φουσιτζόγλου κατέστησε πληρεξούσιόν της ἐπίτροπον τὸν δευτέρον της ἄνδρα Δημήτριον Ἀποστόλου, ὅπως παραλάβῃ τὴν περιουσίαν τοῦ πρώτου ἀνδρός της, ὡς μόνης κληρονόμου. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς καὶ οἱ 2 ἐπίτροποι τοῦ γένους⁵⁾.

1858 Αὐγ. 27. Ἡ ἐκ Καζανλικίου Ραλλοῦ Γεωργίου Γκόρτζογλου κατέστησε πληρεξούσιον ἐπίτροπόν της τὸν Γεώργιον Νεδέλτζιον, ὅπως παραλάβῃ τὸ ἐν Καζανλικίῳ πατρικομετρικόν της μερίδιον⁶⁾.

1858 Σεπτεμβρ. 6. Ἡ Φιλιππουπολίτις Θεοφανῶ Ζάκαινα κατέστησε πληρεξούσιον ἐπίτροπον της τὸν Νικόλαον Κωνσταντίνου ἀμπατζῆν, ὅπως παραλάβῃ τὰ ἐν Κιουτάχια καταλειφθέντα πράγματα τοῦ υἱοῦ της Ἀργυρίου Δημητρίου Ζάκογλου κατ' ἐντολήν του⁷⁾.

1858 Νοεμβρ. 11. Ἐν Ἀθήναις. Ἡ Μακαρία Γεωργίου ἐκ Φιλιππουπόλεως κατέστησε πληρεξούσιον ἐπίτροπόν της τὴν ἐν Φιλιππουπόλει διαμένουσαν ἀδελφήν της Μαρίκαν Σταυρίδου, ὅπως παραλάβῃ τὸ κληροδοτηθὲν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ της Ἀνθίμου ἀρχidiaκόνου κατὰ τὴν διαθήκην του⁸⁾.

1) Αὐτόθι, σελ. 197.—2) Αὐτόθι, σελ. 214.—3) Αὐτόθι, σελ. 222, Βούλγαροι.—4) Αὐτόθι, σελ. 236, Βούλγαροι.—5) Αὐτόθι, σελ. 247.—6) Αὐτόθι, σελ. 252.—7) Αὐτόθι, σελ. 253.—8) Αὐτόθι, σελ. 259.

1859 Μαρτ. 28. Ὁ Εὐστάθιος Ἰωάννου Τζηρόνη κατέστησεν ἐπίτροπόν του πληρεξούσιον τὸν ἐν Τσιπελόβω τῆς Ἡπείρου ἀδελφόν του Νικόλαον Ἰ. Τζηρόνη διὰ τὴν πατρικὴν του κληρονομίαν. Μάρτυρες οἱ 2 ἐπίτροποι τοῦ γένους. Ὁ Φιλ/πόλεως Παΐσιος ἐπικυροῖ τὸ γνήσιον τῶν ὑπογραφῶν ¹⁾).

1860 Ἰανουαρ 14. Ἡ Ἄννα καὶ ὁ Κωνσταντῖνος, τέκνα τοῦ Ἀγγέλου Σαμαρᾶ Φιλιππουπολίται, κατέστησαν πληρεξούσιόν των ἐπίτροπον τὸν παπᾶ Γεώργιον, ὅπως πωλήσῃ τὸ ἐν Παζαρτζικίῳ ἐργαστήριόν των ²⁾).

1860 Φεβρ. 11. Ὁ Ἡλίας Ἰωάννοβιτς κατέστησε ἐπίτροπόν του πληρεξούσιον τὸν Νικόλαον Χριστοδούλου, ὅπως πωλήσῃ τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ Παζαρτζικίου κτήματά του ³⁾).

1860 Φεβρ. 9. Ἡ Μαρίκα θυγάτηρ Μλαδένου κατέστησε πληρεξούσιόν της ἐπίτροπον τὸν Κωνσταντῖνον Κοσμᾶ Κατσίγραν, ὅπως διευθετήσῃ ἀπάσας τὰς μετὰ τὸν θάνατόν της ἐνδεχομένας διαφοράς. Μάρτυρες 6 ⁴⁾).

1860 Ἀπριλίου 20. Ὁ πατήρ τοῦ ἀποθανόντος Δημητρίου ὠρολογᾶ Βράτσαλη Χρῖστος καὶ ἡ σύζυγός του Ἐλισάβη Στέριου διώρισαν δι' ἐγγράφου των ἐπίτροπον τὸν Ἰωάννην Κοτζιάσοβιτς, ὅπως ἐκποιήσῃ τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος ⁵⁾).

Ὁ ἐντελέστερος τύπος τοῦ ἐπιτροπικοῦ εἶναι: «Διὰ τοῦ παρόντος ἐκκλησιαστικοῦ ἐπιτροπικοῦ ἀποδεικτικοῦ γράμματος δῆλον γίνεται ὅτι παραστάντες ἐνώπιον τῆς ἡμετέρας ταπεινότητος ἐν τῇ ἱερᾷ μητροπόλει οἱ... ὠμολόγησαν ἰδίαις χεῖλεσιν ὅτι ἀποθανόντος τοῦ... ἰδίᾳ αὐτῶν βουλῇ ἀποκαθιστῶσι καὶ διορίζουσι τέλειον καὶ πληρεξούσιον ἐπίτροπόν των τὸν .. διὰ νὰ ἔλθῃ αὐτόσε καὶ παραλάβῃ τὴν ἐναπολειφθεῖσαν κατάστασιν τοῦ ἀποθανόντος, ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκηται... καὶ εἰς ὅλα τὰ ὑπ' αὐτοῦ περὶ τῆς περιουσίας γινόμενα εἰσὶ στερκτοὶ καὶ εὐχάριστοι οἱ κληρονόμοι». Βεβαιοῦσιν οἱ πληρεξουσιοδοτοῦντες διὰ τῆς ὑπογραφῆς των ἢ δι' ἄλλου ἐν περιπτώσει ἀγνοίας γραφῆς, μαρτυροῖ ὁ τοῦ ἀγίου Φιλιππουπόλεως ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος ἢ αὐτὸς ὁ μητροπολίτης ἐπικυροῖ τὸ γνήσιον τῶν ὑπογραφῶν, ὡσαύτως μαρτυροῦσιν οἱ τὸ ἐκκλησιαστικὸν συνέδριον ἀποτελοῦντες ἱερεῖς, οἱ 2 ἐπίτροποι τοῦ γένους (μιλέτ-βεκίληδες) 3 ἢ 4 ρουφετίων πρωτομαῖστορες καὶ τῶν προκρίτων οἱ παριστάμενοι.

1) Αὐτόθι, σελ. 280.—2) Αὐτόθι, σελ. 297.—3) Αὐτόθι, σελ. 299, Βούλγαροι.—4) Αὐτόθι, σελ. 300. Ἐξελληνισμένη πατρόθεν.—5) Αὐτόθι, σελ. 305, Βούλγαροι.

§ 11. Γ'. Πωλητήρια.

1847 Ἰουν. 23. Ἡ Φιλιππουπολίτις Ἐλέγκω Κωνστ. Ἀρναούτο-
γλου ἐπώλησε μέρος τῆς οἰκίας της εἰς τὸν Γεώργιον Φιλιππίδην (γρ.
17.000). Μάρτυρες 5 πρόκριτοι ¹⁾).

1850 Φεβρ. 9. Οἱ αὐτάδελφοι Φιλιππουπολίται Σωτήριος καὶ
Ἀναστάσιος Σταύρου ὠμολόγησαν διτι ὁ πρῶτος ἐπώλησεν εἰς τὸν
δεύτερον τὸ ἐκ πατρικῆς κληρονομίας ἡμισυ μερίδιον τῆς οἰκίας του
κατὰ τὴν συνοικίαν Ἰπνὶ κασίμ μάφ Φιλιππουπόλεως καὶ ἐξώφλη-
σε Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 3 πρωτομαῖστορες καὶ 1 πρόκριτος ²⁾).

1850 Φεβρ. 23. Ἡ κοκώνα Στόϊκα Νεδέλιου καὶ τὰ γνήσια τέκνα
της Ραλλοῦ καὶ Νικόλαος, συναινέσει καὶ τοῦ ἀπόντος Ἰωάννου, Φι-
λιππουπολίται ὠμολόγησαν ὅτι ἐκ τοῦ ἰδίου των ὀσπιτίου κειμένου
κατὰ τὴν συνοικίαν τῆς πόλεως Ἰσάρ Ἰτζὶ ἐπώλησαν εἰς τὸν Βασίλ.
Χ' Μίλκογλου τὸ ἐν τρίτον. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 3 πρόκριτοι, 3 πρω-
τομαῖστορες ³⁾).

1850 Ἀπριλ. 28 Ὁ Ἰωάννης Ἀποστόλου ἀσταριζῆς ἐπώλησε
πράσει τελεία εἰς τὸν Ἰωάν. Δ Νέμτζογλου τὸν χερσαῖον τόπον
ὀπισθεν τῆς οἰκίας τῆς ἀδελφῆς του Εὐφροσύνης κατὰ τὴν συνοικίαν
Ἰσάρ Ἰτζὶ. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 3 πρωτομαῖστορες ⁴⁾).

1850 Ἰουν 11. Ὁ Παναγιώτης παπᾶ Λουκᾶ Φιλιππουπολίτης
ἐπώλησε τὸ κατὰ τὴν συνοικίαν Ἰσάρ Ἰτζὶ κείμενον ἰδιόκτητον ὀσπι-
τιὸν του μετὰ τοῦ παρακειμένου τόπου εἰς τὸν Στοῖλαν Κωνσταντί-
νου καυταντζῆν. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 5 πρόκριτοι ⁵⁾).

1850 Ὀκτώβρ. 17. Ἡ κοκώνα Ἐλέγκω Μιχαὴλ Κύρου ἐπώλησε
τὸ κατὰ τὴν συνοικίαν Τζοχατζιάν κείμενον ὀσπίτιόν της εἰς τὴν
νύμφην της κοκώναν Μαριγῶ Ἀποστόλου Σιτζάνη (40 χιλ. γρ.).
Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 3 πρωτομαῖστορες ⁶⁾).

1851 Αὐγούστου 7. Ὁ ἐκ Καρὰ Ἀλάν Πέτρος Ἀθανασίου ἐπώ-
λησεν εἰς τὸν Γιοβάννην Ἀγγέλου πατρικά του χωράφια ⁷⁾).

1851 Αὐγ. 16 Οἱ κληρονόμοι τοῦ Φιλιππουπολίτου Πάγκου ἐπώ-
λησαν τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Μπουγιούκ Λαοῦτ οἰκίαν των εἰς τὸν Λάμ-
προν Νικολάου (2900 γρ.). Μάρτυρες 6 καὶ ὁ μουκτάρης ⁸⁾).

§ 11.—1) Κώδικος σελ. 116.—2) Αὐτόθι, σελ. 4.—3) Αὐτόθι, σελ. 6, Βούλ-
γαροι ἑλληνίζοντες.—4) Αὐτόθι, σελ. 10.—5) Αὐτόθι, σελ. 12. Ὁ Στοῖλας ἐξηλ-
λημισμένος πατρόθεν. Τὰ 3 τέκνα του Στοῖλάδα ἀπεφοίτησαν τῶν Ζαρφιείων
διδασκαλείων.—6) Αὐτόθι, σελ. 14.—7) Αὐτόθι. σελ. 40, Βούλγαροι.—8) Αὐτόθι,
σελ. 42.

1851 Ὀκτωβρ. 3. Ἡ Εὐφροσύνη Χ'' Ἀποστόλου ἀσταρτζή ἐπώλησε τὸ ἀνήκον αὐτῇ ἡμισυ τοῦ πατρικοῦ της ὀσπίτιου κειμένου ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἰσάρ Ἰτζι εἰς τὸν Ἰωάννην Νέμτσογλου (23 χιλ. γρ.), Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 7 πρόκριτοι ¹⁾).

1851 Νοεμβρ. 27. Οἱ αὐτάδελφοι Ἀντώνιος καὶ Στογιάννος Σοφιαλῆ ὠμολόγησαν ὅτι ὁ πρῶτος ἐπώλησεν εἰς τὸν δεῦτερον τὸ ἀνάλογον μερίδιόν του ἐκ τοῦ ἐν Σοφίᾳ πατρικοῦ των ἐργαστηρίου ²⁾).

1852 Φεβρ. 24. Ἡ Γκάνα σύζυγος τοῦ ἀποθανόντος Δόπηρ καζαντζή ἐπώλησεν εἰς τὸν υἱὸν της Ἀργύριον τὸ ἀναλογοῦν αὐτῇ ἡμισυ ὀσπίτιον τοῦ ἀνδρός της κείμενον ἐν τῇ συνοικίᾳ Γενί Χότζια (8.000 γρ.) ³⁾).

1852 Ἀπριλ. 22. Ὁ Γεώργιος Ἀθ. Γκιουμουσγερδάνης Φιλιππουπολίτης ἐπώλησε τὸ ἀνάλογον μερίδιόν του τοῦ πατρικοῦ ὀσπίτιου κειμένου ἐν τῇ συνοικίᾳ Τζοχατζιὰν εἰς τοὺς αὐταδέλφους του Μιχαήλ καὶ Δημήτριον (35 χιλ. γρ.) Μάρτυρες 3 πρόκριτοι, 1 πρωτομαῖστωρ ⁴⁾).

1852 Ἀπριλ. 22. Ἡ Θεοφανῶ θυγάτηρ Εὐσταθίου Μητιέφ καὶ σύζυγος τοῦ Ἰωάν. Χ. Κοτζιάσοβιτς ἐπώλησε τὸ ὀσπίτιόν της κείμενον ἐν τῇ συνοικίᾳ Τζοχατζιὰν εἰς τὸν Γεώργιον Ἀθ. Γκιουμουσγερδάνην (40 χιλ. γρ.). Μάρτυρες 2 πρόκριτοι, 1 πρωτομαῖστωρ ⁵⁾).

1852 Αὐγ. 14. Ὁ Ζαφείριος Κωνσταντίνου καζαντζής Φιλιππουπολίτης ἐπώλησεν εἰς τὴν θυγατέρα του Ἐλένην τὸ παλαιὸν ὀσπίτιόν του (2500 γρ.). Μάρτυρες 5 πολῖται ⁶⁾).

1852 Ἰουνίου 5. Ὁ Φιλιππουπολίτης Ἰωάννης Ἀγγέλου Κοπώσης ἐπώλησεν εἰς τὴν θυγατέρα του Εὐφροσύνην τὸ ἡμισυ τῆς κατὰ τὴν συνοικίαν Πιλὰτ κειμένης ἰδιοκτητοῦ οἰκίας του (γρ. 4000). Μάρτυρες 4 πρόκριτοι ⁷⁾).

1852 Ὀκτωβρ. 17. Οἱ ἀδελφοὶ Κωνστ. καὶ Γεώργιος Σπύρου Βενέτη ἐπώλησαν τὸ ἐν Ἰωαννίνοις πατρικὸν των ὀσπίτιον εἰς τὸν Γεώργ. Οἰκονόμου σιμιτζῆν (2500 γρ.) Μάρτυρες 11 πολῖται ⁸⁾).

1852 Ἰουλ. 19. Ἡ ἐκ Παζαρτζικίου Ζωῆ Χ'' Νόνου ἐπώλησε τὸ ἐν Περιστερᾷ κτημὰ της εἰς τοὺς ἐπιτρόπους τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς σχολῆς (γρ. 800). Μάρτυρες 5 πρόκριτοι ⁹⁾).

1853 Ἰανουαρ. 12. Ἡ Φιλιππουπολίτις Εὐφροσύνη Παναγιώτου ἐπώλησε τὸ ἰδιόκτητόν της ὀσπίτιον κείμενον ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἴπνι

1) Αὐτόθι, σελ. 47.—2) Αὐτόθι, σελ. 49, Βούλγαροι.—3) Αὐτόθι, σελ. 55, Βούλγαροι.—4) Αὐτόθι, σελ. 57.—5) Αὐτόθι.—6) Αὐτόθι, σελ. 181.—7) Αὐτόθι, σελ. 66.—8) Αὐτόθι, σελ. 69—70.—9) Αὐτόθι, σελ. 71.

κασίμ εις τὸν Θεοδόσιον Σλάφκον ἀμπατζῆ (6.500 γρ.). Μάρτυρες οἱ 2 μιλέτ-βεκίληδες, 4 πρόκριτοι, 2 πρωτομαΐστορες καὶ ὁ μουκτάρης τῆς συνοικίας ¹⁾).

1853 Ἰανουαρ 10. Οἱ Φιλιππουπολίται Ἰωάννης Τζιβιζογλου, Ἀλέξιος καυταντζῆς καὶ ὁ Λάμπρος Ἰωάννου κηδεμόνες τῶν ὀρφανῶν τοῦ Ἀθανασίου Μπακάλη καὶ ἡ μήτηρ των Μαριώρα ἐπώλησαν τὴν κατὰ τὴν συνοικίαν Παζάρ Ἰτζι οἰκίαν των διὰ τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας των εἰς τὸν Ἰωάννην Στόγιου (15 χιλ. γρ. ²⁾).

1853 Μαΐου 29. Ἡ Ἀννίτσα Ἀθανασίου Φιλιππουπολίτις ἐπώλησε τὸ ἰδιόκτητόν της ὀσπίτιον εἰς τὸν γαμβρόν της Πέγιον καὶ τὴν κόρην της Χρυσῆν (8 χιλ. γρ. ³⁾).

1853 Ἰουνίου 5. Ἡ Μήτρα σύζυγος Δημητρίου ἐκ Μαρασίου ἐπώλησε τὸ ἥμισυ τῆς ἐν Μαρασίῳ οἰκίας της εἰς τὸν υἱὸν της Νέντζιον ἀπέναντι χρέους. ἑαυτῆς καὶ τοῦ ἀνδρός της, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ ἔδωκε προῖκα εἰς τὴν κόρην της Θεοφανῶ ⁴⁾).

1853 Ἰουλ. 25. Ὁ Φιλιππουπολίτης Κωνσταντ. Χ' Κοσμᾶ ἐπώλησε τὸ κατὰ τὴν συνοικίαν Ἰσάρ Ἰτζι ὀσπίτιόν του εἰς τὸν Γεώργιον Κλεάνθην (γρ. 10 χιλ.). Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, οἱ 2 μιλέτ-βεκίληδες καὶ 10 πρόκριτοι ⁵⁾).

1853 Νοεμβρ. 27. Ἡ Γάνα Ἀθανασίου ἐπώλησεν εἰς τὸν γαμβρόν της Χρηστον τὸ ἥμισυ τῆς οἰκίας της κειμένης κατὰ τὴν συνοικίαν Κιουτσιούκ Λαούτ. (750 γρ.). Μάρτυρες 3 ⁶⁾).

1854 Μαρτ. 10. Ὁ αἰδεσιμώτατος σακελλάριος Λάμπρος Φιλιππουπολίτης ἐπώλησε τὸ κατὰ τὴν συνοικίαν Τζοχατζιὰν ὀσπίτιόν του εἰς τὸν Κωνστ. Ἀχλανλῆν (γρ. 27.500). Μάρτυρες 4 πρόκριτοι καὶ ὁ μουκτάρης τῆς συνοικίας ⁷⁾).

1854 Ἰανουαρ. 12. Ὁ ἐν Κουκλένη Ἀργύριος Ἰωάννου ἐπώλησε τὰ κτήματά του εἰς τὴν αὐτόθι ἐκκλησίαν τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου ⁸⁾).

1854 Μαρτίου 31. Ὁ Φιλιππουπολίτης Βλάσιος Εὐσταθίου ὀρολογᾶς μετὰ τῶν ἀνηλικῶν ἀδελφῶν του Γεωργίου, Ἀθανασίου, Μαριώρας καὶ Ἀννης καὶ ἡ μήτηρ των Μελάχρω ἐπώλησαν τὸ κατὰ τὴν ἄκραν τῆς συνοικίας των Κιουτζούκ-Λαούτ πατρικόν των χωράφιον

1) Αὐτόθι, σελ. 75.—2) Αὐτόθι, σελ. 77—78.—3) Αὐτόθι, σελ. 79. Ἡ πώλησις ἐγένετο ἐν δικαστηρίῳ ὑπογραφουμένου τοῦ κριτοῦ Ἰβραῆμ καὶ 12 μαρτύρων, ἔτους ἐγίρας 1255. Ἡ πράξις ἐλήφθη ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ἐγγράφου.—4) Αὐτόθι σελ. 80, Βούλγαροι.—5) Αὐτόθι, σελ. 82.—6) Αὐτόθι, σελ. 89. Ἐξηλληνισμένοι.—7) Αὐτόθι, σελ. 96.—8) Αὐτόθι, σελ. 97.

εἰς τὸν Ζέλιον Δημητρίου μπουγιατζῆν (γρ. 850). Μάρτυρες 2 πρόκριτοι ¹⁾.

1854 Ἀπριλ. 29. Ὁ ἀπὸ Καλοφέρου Ἰβάνης Τασατσμάν ἐπώλησεν εἰς τὸν υἱὸν του Μιχαλάκην διάφορα κτήματα ²⁾.

1854 Ἀπριλίου 30. Οἱ ἀδελφοὶ Σταυρος, Μαριώρα καὶ Ζωή, τέκνα τῆς Ἀναστασίας Κοτρούζαινας ἐπώλησαν τὸν μητρικὸν τῶν ὀσπίτιον καὶ ἔλαβεν ἕκαστος τὸ ἀνάλογόν τῶν καὶ ἐξώφλησαν πρὸς ἀλλήλους (γρ. 6850) Μάρτυρες 5 πρόκριτοι ³⁾.

1854 Μαΐου 4. Οἱ 3 ἀδελφοὶ Βλ. Τσαλίκη ἐπώλησαν εἰς τὴν ἀδελφὴν ἰων Ζωίτσαν τὰ μερίδια τῆς πατρικῆς τῶν οἰκίας (γρ. 30 χιλ.). Μάρτυρες 5 ⁴⁾.

1854 Ἰουλίου 23. Ὁ Κωνσταντῖνος Ἡλία ἀμπατζῆς δυνάμει φετφᾶ ἠγόρασε παρὰ τῶν ἀνηλίκων ὀρφανῶν τοῦ μακαρίτου Νικολάου Κοβάτζογλου Φιλιππουπολίτου τὴν σεσαθρωμένην οἰκίαν τῶν (γρ. 4800). Μάρτυρες 4 ⁵⁾.

1854 Αὐγούστ. 28. Ὁ Γεώργιος Σωτηρίου ἔχων μερίδιον ἕν τρίτον τῆς πατρικῆς τῆς οἰκίας ἐν Στενιμάχῳ ἐπώλησεν αὐτὸ εἰς τὸν ἀδελφόν του Νεδέλτζιον Σωτηρίου (912 $\frac{1}{2}$ γρ.) ⁶⁾.

1854 Σεπτεμβρ. 10. Ἡ Βελίκα καὶ ἡ θυγάτηρ τῆς Ἄννα ἐπώλησαν τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Κιουτσουκ-Λαούτ οἰκίαν τῶν εἰς τὸν Πέτρον πατᾶ Νεδέλτσιου (2100 γρ.) ⁷⁾.

1854 Σεπτ. 9. Ὁμολογία τῆς Ἄννης, συζύγου τοῦ ἀποθανόντος Ἄντωνίου Φιλιππουπολίτου, καὶ τῶν τριῶν θυγατέρων τῆς Λίνας, Μαριώρας καὶ Χαρικλείας ὅτι ἐπώλησαν τὸ κατὰ τὴν συνοικίαν Κιρχανᾶ κείμενον βαφεῖόν τῶν εἰς τὸν Μιχαήλ Α. Γκεμισγερδάνην (γρ. 6250). Μάρτυρες 4 πρόκριτοι καὶ οἱ 2 μιλέτ-βεκίληδες ⁸⁾.

1854 Σεπτ. 15. Ἡ Φιλιππουπολίτις Σοφία Δημητρίου Ἰατροῦ ἐπώλησε τὸ κατὰ τὴν συνοικίαν Ἰσᾶρ Ἴτζι ἰδιόκτητον ὀσπίτιόν τῆς εἰς τὴν θυγατέρα τῆς Ἄνναν Δραγάνου (15 χιλ. γρ.) ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ κατοικῆ ἐν αὐτῷ μετὰ τοῦ συζύγου τῆς ἐφ' ὅσον ζῆ. Μάρτυρες 4 πρόκριτοι, οἱ δύο μιλέτ βεκίληδες ⁹⁾.

1854 Σεπτ. 1. Ἡ Μήτρω ἐκ τῆς κόμης Μιτσκιούρη χήρα τοῦ Γεωργίου Οὐστίναλη μετὰ τῶν δύο ὀρφανῶν τῆς ἐπώλησε χωράφια καὶ

1) Αὐτόθι.—2) Αὐτόθι, σελ. 98, Βούλγαροι.—3) Αὐτόθι, σελ. 100.—4) Αὐτόθι, σελ. 112. Στενιμαχῖται.—5) Αὐτόθι, σελ. 105. Φετφᾶ ς=δικαστικὴ ἀπόφασις.—6) Αὐτόθι σελ. 106. Ἐξηλληνισμένοι.—7) Αὐτόθι, σελ. 107, Βούλγαροι.—8) Αὐτόθι, σελ. 108.—9) Αὐτόθι, σελ. 109.

λειμώνας τοῦ ἀνδρός της ὡς μὴ δυναμένη νὰ καλλιεργῇ αὐτὰ εἰς τὸν Μιχαὴλ Γκεμισγερδάνην (γρ. 5440)¹⁾.

1854 Ὀκτωβρ. 24. Ὁ Στογιάννος Χρήστου δουλγέρης ἐπώλησε τὸ ἥμισυ τῆς οἰκίας του κειμένης ἐν τῇ συνοικίᾳ Κιουτσούκ Λαούτ εἰς τὴν σύζυγόν του Σοφίαν (γρ. 1000). Μάρτυρες 4 πολῖται, ὁ μουκτάρης καὶ ὁ καπζιμάλης²⁾).

1854 Νοεμβρ. 6. Ὁ Στόιτζος ὀφείλων εἰς τὸν Βασιλάκιν Καραγιαννάκιν 6000 γρ. ἐπώλησεν αὐτῷ τὴν οἰκίαν του³⁾.

1854 Ὀκτωβρ. 15. Οἱ Στενιμαχίται Γεώργιος καὶ Δημήτριος Μαργαρίτου Δαγκαλαῖ καὶ οἱ ἀνεψιοὶ τῶν ἐπώλησαν τὴν ἐν Στενιμάχῳ οἰκίαν τῶν εἰς τὸν Ἀναστάσιον Θεοφίλου (γρ. 3000)⁴⁾.

1854 Νοεμβρ. 26. Ἡ Μαρία θυγάτηρ Κόλιν ἐπώλησε μέρος τοῦ ὄσπιτιοῦ της κειμένου κατὰ τὴν συνοικίαν Κιουτσούκ Λαούτ εἰς τὴν μητέρα της Ράδαν καὶ τὸν μητριὸν της Πέτκον⁵⁾.

1854 Δεκεμβρ. 12. Ὁ Ἀθανάσιος Θεοδώρου καυταντζῆς ἐπώλησε τὴν ιδιόκτητόν του οἰκίαν ἐν Καρλόβῳ εἰς Τότιν Κόλιεφ (2250 γρ.)⁶⁾.

1854 Δεκεμβρ. 15. Ἡ μονὴ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς Μολδάβας ἐγκρίσει τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως ἐπώλησε 10 στρέμματα χωραφίων της εἰς τὸν Παῦλον Κούρτοβιτζ⁷⁾.

1854 Δεκεμβρ. 16. Ἡ ἐν Φιλιππουπόλει Ἡπειρώτις Χάϊδῳ Νίκογλου ἐπώλησεν τὰ ἐν τῇ γενετείρᾳ της κτήματά της εἰς τοὺς ἀδελφούς καὶ τὴν μητέρα της (γρ. 6000). Μάρτυρες 5⁸⁾.

1855 Ἰανουαρ. 20. Ὁ Σπάσος Πέτρου ἐπώλησεν τὸ ἐν Παζαρτζικίῳ ιδιόκτητόν του Τὰς-χάν εἰς τοὺς Δημ. Μήτσοραν, Σάλτζον Ἰωάννου, Μιχαὴλ καὶ Δημ. Γκιουμουσερδάνας καὶ Γεώργ. Στογιάννοβιτζ (γρ. 25 χιλ.)⁹⁾.

1855 Φεβρ. 10. Οἱ ἐνορίται τῆς ἁγίας Μαρίνης ἐπώλησαν οἰκίαν τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν Σουλτάναν Γ. Τσιουμλεκτζῆ (γρ. 1000)¹⁰⁾.

1855 Φεβρ. 15. Ἡ Σουλτάνα Γ. Τσιουμλεκτζῆ ἐπώλησε τὴν κατὰ τὴν συνοικίαν Διλεκτζῆ κειμένην ιδιόκτητόν της οἰκίαν εἰς τὴν θυγα-

1) Αὐτόθι, σελ. 110. Βουλγαρίς ἢ πωλήτρια.—2) Αὐτόθι, σελ. 111. Ἐξηλλητισμένος.—3) Αὐτόθι, σελ. 113. Βούλγαρος ὁ πρῶτος.—4) Αὐτόθι, σελ. 114.—5) Αὐτόθι, Βούλγαροι. Ἐπαναλαμβάνεται ἡ πρᾶξις καὶ ἐν τῇ σελ. 115 μετὰ τινων λεπτομερειῶν.—6) Αὐτόθι, σελ. 117. Βούλγαρος ὁ πρῶτος ἐξηλλητισμένος.—7) Αὐτόθι, σελ. 118.—8) Αὐτόθι, σελ. 119.—9) Αὐτόθι, σελ. 121. Οἱ ἀγορασταὶ πάντες πρόκριτοι Φιλιππουπολίται Ἕλληνες πλὴν τοῦ Σάλτζου.—10) Αὐτόθι, σελ. 125.

τέρα της Ἐλέγκων καὶ τὸν γαμβρόν της Βασίλειον. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 2 πολῖται¹⁾).

1855 Μαρτ. 12. Ἡ Ἀναστασία χήρα Τάσου μπακάλη Φιλιππουπολίτης ἐπώλησεν ἕν ἀμπέλιόν της εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Πόρτογλου ἐκ Δερετζίκ-κιοῖ (2500 γρ.)²⁾.

1855 Ἀπρ. 2. Ὁ Χρῆστος Δόπηρ ἐκ τοῦ χωρίου Σωτήρ ἐπώλησεν εἰς τὸν Γεώργιον Δ. Βελκοβαλή τὴν οἰκίαν του³⁾.

1855 Ἀπρ. 15. Οἱ Φιλιππουπολίται ἀδελφοὶ Γεώργιος, Ἀργύριος, καὶ Μαρίκα Βούλκου Τιουτιουντζῆ ἐπώλησαν τὸ ἐν τῇ συνοικίᾳ Μπουγιούκ Λαούτ ιδιόκτητόν των ὀσπίτιον εἰς τὸν Νικόλαον Σταύρου (2970 γρ.). Μάρτυρες 3⁴⁾.

1855 Ἀπριλίου 26. Ὁ Κυριάκος Μουταφτζῆς ἐκ Χάσκιοῖ ἐπώλησεν εἰς τὸν Θεόδωρον Νικολάου οἰκίαν καὶ χωράφιον πρὸς ἀπόσβεισιν τοῦ πρὸς αὐτὸν χρέους του⁵⁾.

1855 Ἰουλ. 8. Ὁ Ἰσκρος Βούλκοβιτζ καὶ ὁ Πέτρος Φιτζιτζῆς ἐκτελεστής τῆς διαθήκης Γκάνας Γρήγιοβιτζ ἐπώλησαν τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Μαράσι οἰκίαν της εἰς τὴν Νόταν (γρ 6000 χιλ.). Μάρτυρες 4 πολῖται⁶⁾.

1855 Ἰουλ. 11. Ἡ Φωτεινὴ καὶ ἡ θυγάτηρ της Θεοφανῶ ἐπίτροποι τοῦ φρενολήπτου Γιάγκου Μιχαήλ, υἱοῦ τῆς πρώτης, Φιλιππουλίτου, ἐπώλησαν τὸν κατὰ τὸν Μπαλούκ παζάρ φουρνόν του εἰς τὸν Στοῖλαν Ζαγαρλῆν (γρ. 10 χιλ.)⁷⁾.

1855 Σεπτ. 14. Ὁ Ἀργύριος Νικολάου Φιλιππουπολίτης ἐπώλησεν εἰς τὴν ἀδελφὴν του Μαριώραν τὸ μερίδιον ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ ἀδελφοῦ του Μιχαήλ Νικολάου, ὅπερ ἐκληρονόμησε. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 1 πρόκριτος⁸⁾.

1855 Νοεμβρ. 20. Ἡ Λίμπω Ἀναστασίου μουμτζῆ μετὰ τῆς θυγατρὸς της Μαριώρας ἐπώλησε τὸ εἰς Δερετζίκιοῖ ἀμπέλιόν της εἰς τὸν ἐκεῖ Νικόλαον Ἰωάννου Δερετζίκογλου⁹⁾.

1855 Νοεμβρ. 28. Ἡ Φιλιππουπολίτης Ζωὴ Τριανταφύλλου ἐπώλησε τὸ ἐν Ἀχλάν ἀμπέλιόν της εἰς τὸν Ράγγελον Τζερβέν Νοβοσελη (γρ. 1500)¹⁰⁾.

1) Αὐτόθι.—2) Αὐτόθι, σελ. 128. Οἱ ἀγορασταὶ Βούλγαροι.—3) Αὐτόθι, σελ. 129. Βούλγαροι.—4) Αὐτόθι, σελ. 132.—5) Αὐτόθι, σελ. 133. Βούλγαροι.—6) Αὐτόθι, σελ. 185. Βούλγαροι πάντες.—7) Αὐτόθι, σελ. 145. Ὁ ἀγοραστής Βούλγαρος.—8) Αὐτόθι, σελ. 150.—9) Αὐτόθι, σελ. 158. Βούλγαροι.—10) Αὐτόθι, σελ. 160. Ὁ ἀγοραστής Βούλγαρος.

1855 Νοεμβρ. 28. Ὁ ἐκτελεστής τῆς διαθήκης καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ μακαρίτου ἀρχιδιακόνου Ἀνθίμου ἐπώλησαν τὸ εἰς Κιρχανᾶ βαφικὸν ἐργαστήριον τοῦ μακαρίτου εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Γκιουμουσγερδάνη (γρ. 4000)¹⁾.

1855 Δεκεμβρ. 10. Ὁ Ἰωάννης Τζιβίζογλου, Ἀλέξιος καυταντζῆς καὶ Λάμπρος Ἰωάννου ἐπίτροποι τῶν ἀνηλίκων τέκνων τοῦ μακαρίτου Ἀθανασίου Βακάλη καὶ ἡ γνησίᾳ μήτηρ αὐτῶν Μαριώρα ἐπώλησαν τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Παζᾶρ Ἰτζι οἰκίαν των εἰς τὸν Ἰωάννην Στόγιου (γρ. 15 χιλ.). Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 6 πρόκριτοι, 1 πρωτομαΐστωρ²⁾.

1856 Ἰανουαρ. 16. Ὁ Δάντζιος Γιοβάννη ἐπώλησε τὴν ἐν Τσιρπὰν ἰδιόκτητόν του οἰκίαν εἰς τὸν Πέγιον Τάντζιου ἀντί 9000 γρ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πωλητοῦ οἱ κληρονόμοι ἕνεκα τῆς μικρᾶς τιμῆς ἠθέλησαν νὰ ἀναλάβωσι τὴν οἰκίαν ἐπιστρέφοντες τὸ τίμημα. Ἐκ τούτου ἔλαβον προσέτι 2000 γρ. καὶ ἐξώφλησαν³⁾.

1856 Φεβρ. 10. Ὁ Χρῆστος Νεδέλτζιου Καλκαντζῆς ἐπώλησε τὸ ἐκ κληρονομίας τῆς πατρικῆς του οἰκίας κειμένης εἰς τὴν συνοικίαν Κιουτσουκ Λαοὺτ μεριδιόν του εἰς τὸν Θεόφιλον υἱὸν τοῦ Στοῖλ. (γρ. 1500)⁴⁾.

1856 Μαρτ. 19. Ὁ Παναγιώτης Χρήστου Καμιχτζῆς ἐπώλησε τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει ἰδιόκτητόν του οἰκίαν εἰς τὸν αἰδεσιμώτατον πατᾶ Ζλατάνον (γρ. 3450)⁵⁾.

1856 Ἀπριλ. 3. Ἡ Βελίκα Νάτζη ἐπώλησεν εἰς τὸν γαμβρόν της Παναγιώτην ἀμπατζῆ τὸ ἀμπέλιόν της⁶⁾.

1856 Ἰουν. 10. Ἡ Φιλιππουπολίτις Ἄννα Χ' Ἀναστασίου ἐπώλησε τὴν ἰδιόκτητόν της οἰκίαν κειμένην κατὰ τὴν συνοικίαν Ἰσᾶρ Ἰτζι εἰς τὴν θυγατέρα της Μαριώραν (γρ. 10 χιλ.). Μάρτυρες 7 πρόκριτοι⁷⁾.

1856 Μαρτ. 6. Ὁ αἰδес. παπᾶ Λάμπρος ἐπώλησε τὸ ἐν Κατουνίστη τοιφλικιόν του εἰς τοὺς Ἰγκοβαλῆδες Κωνσταντίνογλου, Βελτζίκου καὶ Γεώργιογλου (γρ. 48500)⁸⁾.

1856 Ἀπριλ. 11. Ἡ Μαρία σύζυγος τοῦ ἀποθανόντος Χ' Δημητρίου ἐπώλησε τὴν ἐν Μαρασιῶ ἰδιόκτητόν της οἰκίαν εἰς τὰς παρὰ κόρας της Ἐλένην καὶ Ἀναστασίαν (γρ. 5000). Μάρτυρες 6 πολῖται⁹⁾.

1) Αὐτόθι. — 2) Αὐτόθι, σελ. 162. Ὁ ἀγοραστῆς Βούλγαρος ἐξηλληνισμένος. — 3) Αὐτόθι, σελ. 165, Βούλγαροι — 4) Αὐτόθι, σελ. 169. Βούλγαροι πιθανῶς ἐξηλληνισμένοι. — 5) Αὐτόθι, σελ. 178. — 6) Αὐτόθι, σελ. 182, Βούλγαροι. — 7) Αὐτόθι, σελ. 179. — 8) Αὐτόθι, σελ. 180—181. Οἱ ἀγορασταὶ Βούλγαροι. — 9) Αὐτόθι, σελ. 183. Ἐξηλληνισμένα Βουλγαρίδες.

1856 Μαΐου 13. Ἡ Ἑλισάβετ Ἀναστασίου ἐπώλησε τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἴπνι-Κασίμ ἰδιόκτητόν του οἰκίαν εἰς τὸν Μιχαήλ Γκιουμουσγερδάνην (γρ. 600). Μάρτυρες 3¹⁾.

1856 Ἀπριλ. 27. Ὁ Εὐστάθιος Ἰωάννου Κοκόσης ἐπώλησε τὸ κληρονομικὸν μερίδιον τῆς πατρικῆς του οἰκίας κειμένης ἐν τῇ συνοικίᾳ Κολάτ εἰς τὸν αἰδεσιμώτατον πατᾶ Λάμπρον (3000 γρ.). Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 πολῖται ²⁾.

1856 Μαΐου 28. Ὁ Χ" Θεοδόσιος Χ" Μίλκου ἐπώλησε τὴν ἐν Χάσκιοι ἰδιόκτητόν του οἰκίαν εἰς τὸν Ἀθανάσιον Ἰωάννου (γρ. 20 χιλιάδ.) ³⁾.

1856 Μαΐου 29. Ὁ Χ" Θεοδόσιος Χ" Μίλκου ἐπώλησε τὸ ἐν Χασκόβω ἐργαστήριόν του εἰς τὸν γάμβρόν του Δημήτριον Ἀγγελῆ (γρ. 40 χιλ.) καὶ τὸ μέγα ὄσπιτιόν του εἰς τὴν σύζυγόν του Ἰλαρίαν (γρ. 60 χιλ.). Αἱ πωλῆσεις φαίνονται εἰκονικαί, διότι ἀκολουθοῦσιν εἰς τὴν διαθήκην του ⁴⁾.

1856 Ἰουν. 22. Ὁ Στογιάννος Κρίστη τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Κιουτσούκ-Λαοὺτ οἰκίαν του ἐπώλησεν εἰς τὸν γαμβρόν του Βοῦλτσον (γρ. 4200) ⁵⁾.

1856 Ἰουλ. 7. Ὁ Στέφανος καὶ ὁ Λάζαρος τέκνα τοῦ ἀποθανόντος Δούσην ἐπώλησαν τὴν ἐν Παζαρτζηκίῳ παιρικὴν τῶν οἰκίαν εἰς τὸν Ἀθανάσιον Σπάσου (γρ. 2400) ⁶⁾.

1856 Μαΐου 9. Ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Ἐρελί Στογιάννος, Ἠλία ἐπώλησεν εἰς τὸν ἀνεψιόν της Θεοδόσιον Ἠλία τὰ ποιμνιά του καὶ τοὺς ἀγροὺς του ⁷⁾.

1856 Μαΐου 9. Ὁ Φιλιππουπολίτης Γεώργιος Πέτκου Καζαντζόγλου ἐπώλησε τὸ ἰδιόκτητόν του ἐργαστήριον (καζαντζίδικον) εἰς τὸν Χ" Ἀγγελον (γρ. 8000). Μάρτυρες 7 πολῖται καὶ ὁ Μιλὲτ-βεκιλῆς ⁸⁾.

1856 Ἰουλ. 28. Ἡ Ἑλένη Χ" Πέτκου μετὰ τῶν τέκνων της Βλάδου καὶ Ἀναστασίας ἐπώλησεν εἰς τὸν γαμβρόν της Νικόλαον Γεωργίου τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Κότζ Χουσεῖν ἰδιόκτητόν της οἰκίαν (8000 γρ.). Μάρτυρες 7 ⁹⁾.

1856 Ὀκτωβρ. 29. Ὁ Ἰωάν. Χ" Γιαννάκογλου ἐπώλησε δυνάμει ἐπιτροπικοῦ τὴν οἰκίαν τῆς Σμαράγδας Ἰωάννου ἐν τῇ συνοικίᾳ Πολάτ εἰς τὸν Χ" Γιοβάντζον ¹⁰⁾.

1) Αὐτόθι, σελ. 188.—2) Αὐτόθι.—3) Αὐτόθι, σελ. 189 Βούλγαροι ἑλληνίζοντες.—4) Αὐτόθι, σελ. 190—191. Δύο πράξεις ἐγένοντο.—5) Αὐτόθι, σελ. 198. Βούλγαροι.—6) Αὐτόθι, σελ. 195. Βούλγαροι.—7) Αὐτόθι, σελ. 196. Βούλγαροι.—8) Αὐτόθι.—9) Αὐτόθι, σελ. 197, ἐξελληνισμένοι.—10) Αὐτόθι, σελ. 200.

1856 Νοεμβρ. 2. Ὁ Ράγγελος Κόλιου Ἰσβορλῆς ἐπώλησεν εἰς τὸν ἐγγχώριόν του Δημήτριον τὸ ἀνάλογον πατρικόν του μερίδιον οἰκίας, κήπου καὶ χωραφίων¹⁾,

1856 Νοεμβρ. 4. Ὁ Φιλιππουπολίτης Γεώργιος παπᾶ Ἰωάννου ἐπώλησε τὸ ἐκ πατρικῆς κληρονομίας ἀνήκον αὐτῷ ἡμῖσι τῆς οἰκίας κειμένης εἰς συνοικίαν Μπουγιούκ Λαούτ εἰς τὴν ἀδελφὴν του Μαριώραν (γρ. 4 χιλ.). Μάρτυρες 3²⁾.

1856 Νοεμβρ. 7. Ὁ αἰδεσιμώτατος παπᾶ Λάμπρος ἐπώλησε τὸ ἐν Πετρίτση τσαϊρίον του εἰς τὸν Νικόλαον Μαλέωφ (γρ. 1750)³⁾.

1856 Ὀκτ. 19. Ἡ ἀπὸ Βοδενῶν Στεριανὴ ἐπώλησεν οἰκόπεδόν της εἰς τὸν ἐγγχώριόν της Σταύρον Στόϊτζογλου⁴⁾.

1856 Σεπτ. 16. Ἡ Ἑλένη Δημητρίου ἐκ Στενιμάχου σύζυγος τοῦ μακαρίτου Στέριου ἐπώλησεν εἰς τὸν πρόγονόν της Γεώργιον, υἱόν τοῦ Στέριου ὅλα τὰ μερίδιά της καὶ τὸ ἐργαστήριον (γρ. 3950)⁵⁾.

1856 Δεκεμβρ. 28. Ἡ Αἰκατερίνη Νεδέλιου καὶ τὰ τέκνα της Μιχαήλ, Μαριώρα, Γρηγόριος, Δημήτριος, Ἀθανάσιος καὶ Κυριακός, υἱοὶ Νικολάου ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἐπώλησαν τὴν ἐκεῖ ἰδιόκτητόν των οἰκίαν εἰς τὸν Μανωλάκιν καὶ Κωστάκιν Ζαφειρίου (γρ. 40 χιλ.)⁶⁾.

1857 Ἰανουαρ. 12. Ἡ Φιλιππουπολίτις Βασιλικὴ σύζυγος Χρήστου караμπατζῆ ἐπώλησε τὸ ἐν Κιουτσούκ Λαούτ κείμενον ὀσπίτιόν της εἰς τὸν Ἀθανάσιον Παναγιώτου (γρ. 2500). Μάρτυρες 8⁷⁾.

1857 Φεβρ. 16. Ἡ Φιλιππουπολίτις Μελάγχρα Μανόλαινα καὶ αἱ τρεῖς θυγατέρες της Θεοφανῶ, Ζωὴ καὶ Μαριώρα ἐπώλησαν τὸ ἐν τῇ συνοικίᾳ Κολάτ ὀσπίτιόν των εἰς τὸν Ἀργύριον Κωστάρογλου (γρ. 13500)⁸⁾.

1857 Φεβρ. 17. Ἡ κοινότης Ἀμπελίνου ἐπώλησε τὸ οἰκόπεδον της Ἐλῶνι εἰς τοὺς ἀδελφούς Κωνσταντίνου Γεωργίου (γρ. 5000)⁹⁾.

1857 Μαρτ. 7. Κατὰ μαρτυρίας ἀξιοπίστων ὁ Λίνας Καρατζλῆς ἠγόρασε πρὸ 4 ἐτῶν παρὰ τοῦ Πάνου Ἀχλανλῆ 10 στρέμματα χωραφίων (480 γρ.)¹⁰⁾.

1857 Μαΐου 2. Ὁ Γεώργιος Νικολάου καὶ ὁ Θεοδόσιος Στοῖλα ἔχοντες ἰδιόκτητον ὀσπίτιον κατὰ τὴν συνοικίαν μέγα Λαούτ ἐπώλησαν εἰς τὸν Πέτρον Ἰωάννου (γρ. 5800)¹¹⁾.

1857 Μαΐου 1. Ὁ Λάμπρος Ζελιάσκογλου ἐπώλησε τὸ ἐν Στε-

1) Αὐτόθι, σελ. 201. Βούλγαροι.—2) Αὐτόθι, σελ. 202.—3) Αὐτόθι.—4) Αὐτόθι, σελ. 209.—5) Αὐτόθι, σελ. 218.—6) Αὐτόθι, σελ. 216.—7) Αὐτόθι.—8) Αὐτόθι, σελ. 217.—9) Αὐτόθι, σελ. 265.—10) Αὐτόθι, σελ. 218. Ὁ ἀγοραστὴς Βούλγαρος.—11) Αὐτόθι, σελ. 224.

νιμάχῳ οἰκόπεδόν του εἰς τὴν Σουλτανήν, θυγατέρα τοῦ Πρίμου Τζούλια (γρ. 400)¹⁾.

1857 Μαΐου 1. Ὁ Πέγιος Στάντζιου μετὰ τῆς συζύγου του Ἐλισάβει ἠγόρασαν ἀπὸ τῆς πενθερᾶς αὐτοῦ καὶ μητρὸς τῆς συζύγου του Νιτζιάς τὸ ἀναλογοῦν αὐτῇ μέρος τοῦ ὄσπιτιοῦ (γρ. 9000)²⁾.

1857 Μαΐου 27. Ἡ Φιλιππουπολίτις Ἀναστασία Καζαντζῆ ἐπώλησε τὸ κατὰ τὴν συνοικίαν Ἴπνι Κασίμ ὄσπιτίον της εἰς τὸν Χ΄ Ἀποστόλην Κωνσταντίνου (γρ. 14.000). Μάρτυρες 9 πολῖται³⁾.

1857 Αὐγ. 16. Ἡ Φιλιππουπολίτις Θεοποιή Σαμαρᾶ ἐπώλησε τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Κολὰτ ἰδιόκτητόν της οἰκίαν εἰς τὸν Κῦρον Χ΄ Κωνσταντίνου Στόγιου (γρ. 30 χιλ.)⁴⁾.

1857 Ὀκτωβρ. 1. Οἱ Φιλιππουπολίται ἀδελφοὶ Βασίλειος καὶ Θεμιστοκλῆς, υἱοὶ γνήσιοι τοῦ Παναγιώτου Δημητρίου ἐπώλησαν εἰς τὸν ἀδελφόν των Γεώργιον Παναγιωτόπουλλον τὰ μεριδιὰ των τοῦ πατρικοῦ ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἰσάρ Ἰτζι οἰκοπέδου (γρ. 18000). Μάρτυρες 6 πρόκριτοι, βεβαιοὶ ὁ Λεύκης Ἰλαρίων⁵⁾.

1857 Ὀκτωβρ. 19. Ὁ ἐν Στενιμάχῳ Θωμᾶς Γκάντζογλου ἐπώλησε τὸ παρά τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ταξιαρχῶν οἰκόπεδόν του εἰς τοὺς ἐφόρους τῆς Ἑλλ. σχολῆς (γρ. 2 χιλ.)⁷⁾.

1857 Ὀκτωβρ. 29. Ὁ Γιοβάννης καὶ Νικόλαος Πάντζου ἐπώλησαν τὰς εἰς Σιλτζικοβον γαίας των εἰς τὸν Γεώργιον καὶ Γιότζον Σιλτζικοβαληδες (γρ. 3600)⁸⁾.

1857 Δεκεμβρ. 1. Ὁ Μιχαὴλ Γκιουμουσερδάνης ἠγόρασεν ἀπὸ τὴν Μαριώραν Οὐζοῦν Στογιάννου καὶ τῶν δύο ὄρφανῶν της ἐν ἐργαστήριον ἀπέναντι τοῦ Καζᾶς χάν (γρ. 9000). Μάρτυρες 3 καὶ 1 ἱερεὺς⁹⁾.

1858 Ἰανουαρ. 10. Ὁ Δημήτριος Κωνσταντίνου Ἀρβανίτης ἐπώλησε τὸ ἐν Βοδενοῖς ὄσπιτίον του εἰς τὸν Γεώργιον Μιχαὴλ Παπᾶ (γρ. 8000)¹⁰⁾ Μάρτυρες 2 καὶ 1 ἱερεὺς.

1858 Ἀπριλ. 14. Οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀποθανόντος Φιλιππουπολίτου Νικολάου Μανταζόγλου σύζυγος Ἄννα καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ Θεόδωρος καὶ Βασιλικὴ ἐπώλησαν τὸν λαχανόκηπόν των εἰς τὸν Μιχαὴλ Ἀ. Γκιουμουσερδάνην (γρ. 4500). Μάρτυρες 2 πρωτομαΐστορες, οἱ 2 ἐπίτροποι τοῦ γένους καὶ 4 πρόκριτοι¹¹⁾.

1) Αὐτόθι.—2) Αὐτόθι, σελ. 225. Ἐξηλληνισμένος ἀμπατζῆς Φιλιππουπολίτης.—3) Αὐτόθι, σελ. 244.—4) Αὐτόθι, σελ. 230. Ἐξηλληνισμένος ὁ ἀγοραστής. 5) Αὐτόθι, σελ. 232.—6) Αὐτόθι, σελ. 234.—7) Αὐτόθι, σελ. 234.—8) Αὐτόθι, σελ. 235. Βούλγαροι.—9, 10) Αὐτόθι, σελ. 237.—11) Αὐτόθι, σελ. 245.

1858 Ἀπριλ. 15. Ὁ Ἰωάννης Νικολάου καὶ ἡ προμήτωρ αὐτοῦ Αἰκατερίνη Χ΄ Βασιλείου ἐπώλησαν τὴν ἐν Περιστερᾷ οἰκίαν των εἰς τὸν Χ΄ Γιάννην Ἀκτάρην ¹⁾.

1858 Ἰουν. 1. Ὁ Φιλιππουπολίτης Χριστόδουλος Γεωργίου ἐπώλησε τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Μπογοιούκ Λαοῦτ ἰδιόκτητόν του οἰκίαν εἰς τὸν Δημήτριον Γεωργίου (γρ. 8700). Μάρτυρες 6, ἐν οἷς 1 ἐπίτροπος τοῦ γένους καὶ ὁ καψιμάλης ²⁾.

1858 Ἰουλ. 1 Ἡ Φιλιππουπολίτις Ἄννα Πασχάλη ἐπώλησε τὸ κατὰ τὴν συνοικίαν Ἰσάρ Ἰτζι ὀσπιτίον της εἰς τὸν Χ΄ Στόγιον Γρηγορίου καυταντζῆν (γρ. 16500) ³⁾.

1858 Σεπτ. 26. Ἡ χήρα τοῦ Γκάντζου Φουσιτζῆ ἐν Μαρασιῶ πρὸς συντήρησιν τῶν ὀρφανῶν της ἐπώλησε τὸ ὀσπιτίον των εἰς τὸν Δημήτριον Στογιάννου τῇ συγκαταθέσει τοῦ ἐπιτρόπου τῶν ὀρφανῶν (γρ. 3500) ⁴⁾.

1858 Ὀκτωβρ. 6. Ἀποθανόντος ἐν Ἀβραδάλοις τοῦ Παύλου Καραγκιόζη τὰ ἐκ τῶν τέκνων του Θεόδωρος καὶ Νέικα ἐπώλησαν τὰ πατρικά των μερίδια εἰς τὸν ἀδελφόν των Ἀναστάσιον ⁵⁾.

1858 Ὀκτωβρ. 8. Ἡ Μαριώρα Καταναδάκη, αὐτάδελφος τοῦ πρόφην Φιλιππουπόλεως Νικηφόρου μετὰ τῶν τέκνων τῆς Νικολάου, Κωνσταντίνου καὶ Ἀριστοτέλους ἐπώλησε τὰ ἐν Μυτιλήνῃ κτήματά της εἰς τὸν αὐτόθι ἀνεψιόν της Μιχαὴλ Καταναδάκην (γρ. 5 χιλ.), ὃν εἶχε καταστήσει ἐπίτροπόν της πληρεξούσιον. Μάρτυρες 6 πρόκριτοι, οἱ 2 ἐπίτροποι τοῦ γένους καὶ ὁ Λεύκης Ἰλαρίων βεβαιοῖ ⁶⁾.

1858 Νοεμβ. 15. Ὁ Ἀπόστολος Στογιάννης ἐπώλησε εἰς τὴν μητέρα του Αἰκατερίνην Στογιάννην τὸ πατρικόν του μερίδιον ⁷⁾.

1858 Νοεμβρ. 15. Οἱ ἀδελφοὶ Φιλιππουπολίται Χ΄ Σωτήριος, Γιάγκος καὶ Γεώργιος Δήμου Κοϊμτζόγλου ἐπώλησαν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Ἰ. Παππαδάτην τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Τζοχατζιὰν κειμένην ἰδιόκτητόν των οἰκίαν (γρ. 62000). Μάρτυρες 14 πρόκριτοι ⁸⁾.

1858 Δεκεμβ. 11. Ὁ Γιάγκος Θεοφίλου Στεμιμαχίτης ἐπώλησε τὸν ἐν Στενιμάχῳ μπαχτζέν του εἰς τὸν Νικόλαον Ἀποστόλου (γρ. 10750). Μάρτυρες ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος καὶ 6 πολῖται ⁹⁾.

1859 Ἰανουαρ. 12. Τὰ ὀκτὼ τέκνα τοῦ ἀποθανόντος Μιχαὴλ Κάπηλα καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν Ἐλέγκω ἐπώλησαν τὸ κατὰ τὴν συνοικίαν Τεπε-άλτι πατρικόν των καπηλεῖον εἰς τὸν Γεώργιον Σωτηρίου Πετράκογλου Ἀμπελινιώτην (γρ. 24000). Μάρτυρες 9 πολῖται ¹⁰⁾.

1) Αὐτόθι, σελ. 241.—2) Αὐτόθι, σελ. 247.—3) Αὐτόθι, σελ. 249. Βούλγαρος.—4, 5, 6) Αὐτόθι, σελ. 257. Πάντες Βούλγαροι.—7) Αὐτόθι, σελ. 260.—8) Αὐτόθι, σελ. 261.—9) Αὐτόθι, σελ. 268.—10) Αὐτόθι, σελ. 262.

1859 Μαρτ. 9. Ἐν Περιστερᾷ. Ὁ Στέριος Δανιὴλ Γκάρδη ἐπώλησε τὴν οἰκίαν του εἰς τὸν Στέφανον Ἀθανασίου Μάρτυρες 9¹⁾.

1859 Μαρτ. 7. Αἱ Φιλιππουπολίτιδες ἀδελφαὶ Φωτεινὴ παπαδιά, Σμαράγδα, Μαριώρα καὶ Ἀναστασία, θυγατέρες τῆς Τζίκας ἐπώλησαν τὸ ἐν Νεμπέτ-τεπέ οἰκόπεδόν των εἰς τὸν Ἀναστάσιον Κοσμᾶ Κατσιγρὰν (12 χιλ.). Μάρτυρες 8, ἐν οἷς οἱ 2 ἐπίτροποι τοῦ γένους καὶ ὁ μουκτάρης τῆς συνοικίας²⁾.

1859 Μαρτ. 20. Ἡ Μάγκα καὶ ὁ υἱὸς τῆς Ἰάκωβος Στογιάν ἐπώλησαν τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Μέγα Λαοῦτ ἰδιόκτητόν των οἰκίαν εἰς τὸν Κίτζον Ἀθανασίου (γρ. 5 χιλ.). Μάρτυρες 4³⁾.

1859 Ἀπριλ. 7. Οἱ Στενιμαχίται Γιάγκος Θεοφίλου καὶ ἡ Κατίγκω σύζυγος τοῦ μακαρίτου Θεοφίλου ἐπώλησαν τὴν οἰκίαν των εἰς τὸν Νικόλαον Ἀποστόλου καὶ τοὺς ἀδελφούς του Ἡλίαν καὶ Κωνσταντῖνον (γρ. 42.500). Μάρτυρες 6⁴⁾.

1859 Ἀπριλ. 20. Ὁ ἀρχιδιάκονος τοῦ ἀγ. Φιλιππουπόλεως Ἀγάπιος ὡς πληρεξούσιος ἐπίτροπος τῆς ἐν Ἀθῶ βασιλικῆς καὶ πατριαρχικῆς μονῆς τοῦ Δοχειαρίου ἐπώλησε τὸ ἥμισυ τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει καὶ κατὰ τὴν συνοικίαν Ἰπνί-ρουστέμ ἰδιοκτήτου τῆς οἰκοπέδου εἰς τὸν Μιχαὴλ Ἀθ. Γκιουμουσγερδάνην καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ εἰς τὸν Χ'' Λουκᾶν Θεοδώρου (γρ. 6000 ἐν δλω). Μάρτυρες οἱ 2 ἐπίτροποι τοῦ γένους καὶ 4 πρόκριτοι⁵⁾.

1859 Μαΐου 1. Ἡ Ἐλέγκω Στογιάννη ἐπώλησε τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Μπουγιουκ Λαοῦτ οἰκίαν τῆς εἰς τὸν Κίτσον παπουτζῆν (γρ. 6.600). Μάρτυρες 3 πρόκριτοι καὶ οἱ μαχαλεηδες⁶⁾.

1859 Μαΐου 8. Οἱ ἐκ Παζαρτζικίου Στέφανος καὶ Λάζαρος Τόγκου παρεδέξατο τὴν ὑπὸ τοῦ θεοῦ των Χ'' Παύλου Τάκη γενομένην πώλησιν τῆς πατρικῆς των οἰκίας εἰς τὸν Ἀθανάσιον Σπάσου⁷⁾.

1859 Μαΐου 15. Ὁ Ἡλίας Σπάσου μετὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ μητρὸς του ἐξ Ἀχλᾶν ἐπώλησαν τὴν οἰκίαν καὶ τὰ χωράφια των εἰς τὸν Νικόλαον Πέτκου⁸⁾.

1859 Ἰουλ. 30. Οἱ ἀδελφοὶ ἐν Στενιμάχῳ Τσαλίκαι ἐπώλησαν τὸ πατρικόν των ὀσπίτιον εἰς τὴν Λόξαν Ἀγαπίου (γρ. 12.000). Μάρτυρες 6 πρόκριτοι, ὁ Φιλίππολεως Παῖσιος ἐπικυροῖ τὸ γνήσιον τῶν ὑπογραφῶν⁹⁾.

1859 Αὐγ. 18. Ἡ Φιλιππουπολίτις Μαρίκα Κοσμᾶ καὶ ἡ θυγά-

1) Αὐτόθι, 266. Ἐξηλληνισμένοι Κουτσόβλαχοι.—2) Αὐτόθι, σελ. 269.—3) Αὐτόθι. Οἱ πωληταὶ Βούλγαροι ἐξηλληνισμένοι.—4) Αὐτόθι, σελ. 271.—5) Αὐτόθι, 275.—6) Αὐτόθι, σελ. 276.—7) Αὐτόθι, σελ. 277. Βούλγαροι.—8) Αὐτόθι σελ. 278. Βούλγαροι.—9) Αὐτόθι, σελ. 282.

τηρ της "Αννα ἐπώλησαν τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἰπνὶ Κασίμ ἰδιοκτητόν των οἰκίαν εἰς τὸν Χ" Ἀργύριον Ἰριανταφύλλου (γρ. 5.000)¹⁾.

1859 Αὐγ. 29. Ὁ ἐν Στενιμάχῳ Σωτήριος Τσίρος ἐπώλησε τὰ κτήματά του εἰς τὸν υἱὸν του Γεώργιον²⁾.

1859 Ὀκτωβρ. 10. Ὁ Φιλιππουπολίτης Ἰωάν. Φιλιππίδης ἐπώλησε τὸ μεριδιὸν του ἐκ τῆς πατρικῆς του οἰκίας κειμένης ἐν τῇ συνοικίᾳ Κολάτ εἰς τὴν ἀδελφὴν του Θεοφανῶ Νικολάου (γρ. 2.000). Μάρτυρες 4³⁾.

1859 Νοεμβρ. 15. Ἡ κοινότης Ἀμπελίνου ἐπώλησε τὸν ὑπὸ τὸν "Οχθον τόπον της εἰς 8 οἰκογενειάρχας, οἵτινες ἐπ' αὐτοῦ ἤγειραν οἰκίας (γρ. 2125)⁴⁾.

1859 Νοεμβρ. 22. Ὁ Φιλιππουπολίτης Δημήτριος Χ" Γεωργίου ἐπώλησε τὸ ἀναλογοῦν αὐτῷ $\frac{1}{4}$ τῆς πατρικῆς του οἰκίας κειμένης ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἰπνὶ Κασίμ εἰς τὸν ἀδελφὸν του Ἰωάννην Χ" Γεωργίου (4.400 γρ.), ἔχοντα τὸ ἕτερον $\frac{1}{4}$, τοῦ ὑπολοίτου ἡμίσεος ὄντος ἰδιοκτησίας τῆς μητρὸς των⁵⁾.

1859 Ὀκτωβρ. 16. Ἡ ἐν Στενιμάχῳ Εὐφροσύνη Γεωργ. Μουζεβίρη ἐπώλησεν εἰς τὸν υἱὸν της Ἀπόστολον Γ. Μουζεβίρη ἅπασαν τὴν κτηματικὴν της περιουσίαν, ὅστις ἐξ εὐγνωμοσύνης ἀνέλαβε τὴν συντήρησιν αὐτῆς διὰ βίου. Μάρτυρες οἱ 2 ἐπίτροποι τοῦ γένους, 2 πρόκριτοι καὶ ὁ Φιλιππουπόλεως Παῖσιος ἐπικυροῖ⁶⁾.

1860 Φεβρ. 2. Ὁ Νικόλαος Δόπηρ ἐπώλησε τμημα τῆς οἰκίας του κειμένης ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἰπνὶ Κασίμ εἰς τὸν γαμβρόν του Γεώργιον Ἰωάννου (3000 γρ.). Μάρτυρες 7 πρόκριτοι⁷⁾.

1860 Φεβρ. 12. Ἡ Στενιμαχιώτις Εὐφροσύνη Θεοδοσίου Μάρδα, σύζυγος τοῦ ἀποθανόντος Δημ. Παυλίτου ἐπώλησε τὴν οἰκίαν της εἰς τὸν Γιάγκον Χρυσοβέργην (γρ. 8750)⁸⁾.

1860 Μαρτίου 17. Τὰ ὄρφανὰ τοῦ μακαρίτου Χ" Γεωργίου Δασκαλοπούλλου Φιλ(π)πουπολίτου μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ πατὴρ των ἐπώλησε τὸ οἰκόπεδόν του εἰς τὸν Μιχ. Ἡλιόβιτζ (γρ. 11.250). Μάρτυρες 3 πρόκριτοι⁹⁾.

1860 Ἀπριλ. 22. Ἡ Βασίλα θυγάτηρ τοῦ Κιὸρ Στόϊκου ἀπὸ Καροὶ ἀκᾶ ἠγόρασε 23 στρέμματα χωραφίων¹⁰⁾.

1860 Ἀπριλ. 24. Ὁ Κωνσταντῖνος Ἰωάννου Κιουτσούκ Ζόκογλου Φιλιππουπολίτης ἐπώλησε τὰ ἐν Μπαλοῦκ παζάρ ἐργαστήριά

1) Αὐτόθι, σελ. 283.—Αὐτόθι, σελ. 285.—3) Αὐτόθι, σελ. 287.—4) Αὐτόθι, σελ. 296.—5) Αὐτόθι, σελ. 291. Πράξεις δύο.—6) Αὐτόθι, σελ. 295. Ἐγένοντο δύο πράξεις.—7) Αὐτόθι, σελ. 298. Ὁ πρῶτος Βούλγαρος ἐξηλληνισμένος.—8) Αὐτόθι, σελ. 300.—9) Αὐτόθι, σελ. 302.—10) Αὐτόθι, σελ. 305, Βουλγαρίς.

του εἰς τὸν Ἰωάννην Παπάζογλου καὶ τὸν Χρῆστον Χ' Ράσκου ράπτην (γρ. 30 χιλ.). Μάρτυρες 6¹⁾).

1860 Μαΐου 13. Οἱ ἀδελφοὶ Ματίσης καὶ Ταρσίτζα Στογιάν ἐπώλησαν εἰς τὸν Χ' Νικόλαον Ἀθανασίου μπακάλην τὴν μητρικὴν τῶν οἰκίαν ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἰπνὶ Κασίμ (γρ. 9000)²⁾.

1860 Αὐγ. 17. Ἐν Στενιμάχῳ. Ὁ Ἀθανάσιος Νάϊδεν ἐπώλησεν εἰς τὸν ἀδελφόν του Κοσμᾶν τὸ πατρικόν του μερίδιον³⁾.

1860 Δεκεμβρ. 4. Οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀποθανόντος ἐν Φιλιππουπόλει ἀκλήρου Δημητρίου Κρίστου ὠρολογᾶ πατήρ του Κρίστος καὶ ἡ σύζυγός του Ἐλισάβετ Στέρειου ἐπώλησαν τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἰσκιλιουμπέτζ οἰκίαν του εἰς τὸν Χρῆστον Ἀβραδαλῆν (16.500 γρ.)⁴⁾.

1861 Φεβρ. 4. Οἱ ἐκ Στροέβου κληρονόμοι ἀνεψιοὶ τῆς ἀποθανούσης ἐν Φιλιππουπόλει Μήτρας Μιχαήλ ἐπώλησαν τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Κιουτσουκ Λαούτ οἰκίαν τῆς εἰς τὴν Ἐλέγκων παρακώρην τοῦ μακαρίτου ἀγίου Φιλιππουπόλεως Νικηφόρου (γρ. 1835)⁵⁾.

Ὁ τελειότερος τῶν πωλητηρίων τύπων εἶναι ὁ ἀκόλουθος: «Διὰ τοῦ παρόντος ἐκκλησιαστικοῦ ἀποδεικτικοῦ πωλητηρίου καὶ ἐμμαρτύρου γράμματος γίνεται δῆλον ἢ δηλοποιεῖται ὅτι παραστάντες ἐνώπιον ἡμῶν καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς ἐντιμοτάτων προϋχόντων οἱ... ἢ ὁ... ὠμολόγησαν ἰδίους αὐτῶν χεῖλεσιν ὅτι... ἐπώλησαν εἰς τοὺς ἢ εἰς τὸν... τὸ ὄσπίτιον τῶν κτλ. διὰ γρ.

Διὰ ἐγένετο τὸ παρὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐξοφλητικὸν ἐμμάρτυρον γράμμα ἐπιβεβαιώσει ἡμετέρα καὶ μαρτυρία τῶν ὑπογεγραμμένων μαρτύρων εἰς ἔνδειξιν».

ἢ «ὠμολόγησαν ἰδίους αὐτῶν χεῖλεσιν ὅτι τὸ... οἰκία αὐτῶν θελήσει καὶ προαιρέσει ἐπώλησαν διὰ γρ... τὰ ὅποια σῶα καὶ ἀνελλιπῆ λαβόντες ἐξώφλησαν κατὰ τελείαν ἐξόφλησιν, ὥστε τοῦ λοιποῦ μένει τὸ εἰρημένον ὄσπίτιον εἰς τὴν πληρεξουσιότητα τοῦ... ὡς ἴδιόν του κτήμα καὶ καθολικὸν μούλκιον. Διὸ ἐγένετο τὸ παρὸν πωλητήριον γράμμα εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ...».

ἢ «ὠμολόγησαν ὅτι τὸ... οἰκία αὐτῶν θελήσει καὶ εὐχαρίστῳ γνώμῃ ἐπώλησαν... ἢ οἰκειοθελῶς καὶ ἀπαραβιάστως ἢ εὐχαρίστως ἐπώλησαν πράσει τελείᾳ εἰς τὸν...».

ἢ «ὠμολόγησεν ὅτι ἔχων εἰς μαχαλὲν... ἰδιόκτητον οἰκίαν... ἐπώλησεν εἰς τὸν... διὰ γρ... τὰ ὅποια σῶα λαβὼν παρέδωκε τὴν οἰκίαν εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἀγοραστοῦ, ὃς πληρεξούσιος ὢν τοῦ λοιποῦ δύναται νὰ τὴν κάμῃ ὅτι, θέλει χωρὶς νὰ ἐνέχηται ὁ πωλητῆς εἰς αὐτὴν οὐδὲ νὰ τὸν ἐνοχλήῃ».

(Ἀκολουθεῖ)

Κ. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

1) Αὐτόθι, σελ. 309.—2) Αὐτόθι, σελ. 312. Βούλγαροι οἱ πωληταί.—3) Αὐτόθι, σελ. 318.—4) Αὐτόθι, σελ. 322. Ὁ μακαρίτης καὶ ὁ Ἀβραδαλῆς ἐξηλληνισμένοι Βούλγαροι.—5) Αὐτόθι, σελ. 332. Βούλγαροι οἱ πωληταί.

ΑΠΟ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΜΟΥ ΟΡΤΑΚΙΟ·Ι· (ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ)

ΤΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑ (Ο ΜΙΗΘΗΣ)

Πολλαχού τῆς Θράκης τὴν Δευτέραν τῆς Τυρινῆς ἑβδομάδος ἐωρτάζετο ὁ λεγόμενος *Κιοπέκ-μπης* (ὁ Ἄρχων τῶν σκύλων). Ἐν Ἀδριανουπόλει μάλιστα, καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὸ προάστειον *Κιγίκ*, ἡ ἑορτὴ αὕτη προσελάμβανε ἰδιάζουσας ὅλως σημασίαν καὶ ἐπανηγυρίζετο μὲ ἰδιαιτέραν λαμπρότητα, πολὺ δὲ ὀρθῶς, λόγῳ τοῦ ἐπικρατοῦντος Λιονουσιακοῦ στοιχείου εἰς τὸ ἔθιμον, ἐχαρακτηρίσθη τοῦτο ὡς καθαρῶς Διονυσιακὴ ἑορτή¹).

Παρ' ἡμῖν, ἐν Ὀρτάκιοι, τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐωρτάζετο διαφοροτρόπως. Δὲν ἔπινον οὔτε ἐμεθύσκοντο, δὲν κατεδίωκον οὐδὲ συνελάμβανον ἢ ἀναποδογύριζον σκύλους, ἀλλ' οὔτε καὶ μὲ ὕβρεις, βωμολοχίας καὶ σκώμματα περιέτρεχον τοὺς δρόμους, ὥστε εἰς τὸ ὅλον ἔθιμον τοῦτο νὰ προσδίδεται χαρακτὴρ Διονυσιακὸς ὀργαστικὸς καὶ βάνανσος.

Τὸ ἡμέτερον ἔθιμον περιέκλειε ἄλλον συμβολισμόν, ἐωρτάζετο σεμνῶς, ἐνεῖχε δὲ ὅλην τὴν σοβαρότητα καὶ ὅλην τὴν μυστικοπαθῆ μεγαλο-

1) Πβλ. Π. Παπαχριστοδοῦλου, «Τὰ Λιονύσια» «Θρακικά» Τόμ. Β' τευχ. Γ' καὶ Δ' σελ. 492. Κ. Κουρτίδου «Τὰ Ἀναστενάγια καὶ ἡ Σκυλουδηνιτέρα» «Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ θησαυροῦ» Τόμ. Ε' σελ. 90. Περὶ *Κιοπέκ-μπή* ἔγραψεν ἐπίσης χρονολογικῶς καὶ ὁ Α. Ζαρδαλίδης ἐν ἐφημ. «Πρόοδος» Ἀλεξ(ῆ)πόλεως ἀρ. 273 Μαρτίου 5. 1938.

Τὸ ἔθιμον τοῦτο ὅπως περιγράφεται ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω, μολονότι οὐδὲν ἀγροτικὸν στοιχεῖον περιέχει, θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῆ ὡς ἔχον σχέσιν καὶ μὲ τὰ ἀρχαῖα Σατουρνάλια, Ρωμαϊκὴν ἀγροτικὴν ἑορτὴν πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ Σατούρνου, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἰταλίᾳ ἀπετέλει προσωποποίησιν τῆς ἀφθονίας ὅλων τῶν ἀγαθῶν καὶ κατὰ συνέπειαν τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς χαρᾶς. Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην, καθ' ἣν ἐπεκράτει κραιπαλώδης εὐθυμία, δὲν ὑπῆρχε διάκρισις τάξεων, ἀντιστερομένων δὲ τῶν ὄρων οἱ κύριοι παρεῖχον τοιαύτην ἐλευθερίαν εἰς τοὺς δούλους, ὥστε νὰ ἐξικνεῖται αὕτη μέχρι τῆς σκωπτικότητος τῶν κυρίων των δι' ἀπρεπῶν καὶ πολλάκις δι' ἀσέωνων φράσεων, ὅπως παρὰ τῷ *Κιοπέκ-μπή*. (Πβλ. καὶ Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ. ἐν λ.).

πρέπειαν τῶν ἀρχαίων τελετῶν καὶ ἑορτῶν, συνοδευόμενον μάλιστα καὶ ὑπὸ ἀγώνων, χωρὶς βεβαίως νὰ ἀπολείπωνται καὶ τινες Διονυσιακαὶ ἐκδηλώσεις εἰς αὐτό, ὅπως τὸ στεφάνωμα τοῦ Κριτῆ, οἱ ἀκόλουθοι καὶ ἀράπιδες, οἱ ὅποιοι ἐν προκειμένῳ θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀρχαῖος ἀπὸ τὸν Πάνα, τοὺς Σατύρους καὶ τὰς Μαινάδας θίασος τοῦ Διονύσου μὲ τὸν ὅποιον περιέτρεχεν οὗτος τὰς θρακικὰς πεδιάδας.

Βασικὸν στοιχεῖον εἰς τὸ ἔθιμόν μας ἦτο ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ σπορὰ τῆς γῆς, ἡ ὅλη πλοκὴ αὐτοῦ περιστρέφετο εἰς τὸν ἀλληγορικὸν συμβολισμὸν τῆς βλαστῆσεως, ὡς τοιοῦτον δὲ μᾶλλον ὡς συνέχεια καὶ ὡς ἀναπαράστασις τῶν ἑορτῶν τῆς Δήμητρος, προστάτιδος τῶν δημητριακῶν καρπῶν, ἰδίως τοῦ σίτου, καὶ τῆς εὐφορίας τῆς γῆς, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἢ τοῦ Διονύσου, μολονότι κατ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἀρχαιότητα ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ τούτου εἶχεν ἀναμιχθεῖ μὲ τὴν λατρείαν τῆς Δήμητρος ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Σεμέλης, ἡ ὁποία, ὡς ἄλλη Δημήτηρ, ἐσυμβόλιζε καὶ αὐτὴ τὴν γῆν. "Ἐνεκα τούτου καὶ ἡμεῖς τὸ ἔθιμόν μας τοῦτο, ἡ ὑφή καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἐσυμβόλιζε ἄμεσα ἑορταστικά στοιχεῖα τῆς Δήμητρος καὶ ὡς τελούμενον κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἑαρινῆς σπορᾶς, τὸ ἐπωνομάσαμεν τὰ Δημήτρια ¹⁾.

Τὸ ὅλον ἔθιμον διεκρίνεται εἰς τρία στάδια: *Τὸ Προπαρασκευαστικόν, τὴν Πομπήν καὶ τὸ Τελετουργικόν.*

Τοῦ Προπαρασκευαστικοῦ τρία ἦσαν τὰ κυριώτερα πρόσωπα, τὰ ὅποια ἐκινουῦντο καὶ ἔδρων συγχρόνως μὲν ἀλλὰ χωρισμένα.

αον) Ὁ Μπέης ²⁾, τὸ κυριώτερον καὶ πρωταρχικὸν πρόσωπον τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἑορτῆς, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν ἀρχαῖον *Χορηγόν*, διότι δαπάνας αὐτοῦ ἐτελεῖτο ἡ ἑορτή.

Τοῦτον ὑπεδύετο ἕνας ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων γεωργῶν, ἐκλεγόμενος, ὡς θὰ ἴδωμεν, κατὰ τὸ τέλος τῆς ἑορτῆς. "Ἀμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου οὗτος ἐνεδύετο τὰ καλύτερά του φορέματα, συμπαραστατούμενος δὲ ὑπὸ

1) Δ η μ ἦ τ ρ ι α, ἑορτὴ τελουμένη πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος, προγενεστέρα τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων. Εἰς τὰς Συρακούσας ἡ ἑορτὴ τῆς Δήμητρος κατὰ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην, ἐτελεῖτο κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς σπορᾶς καὶ διήρκει 10 ἡμέρας (ἔνθ' ἄνωτ. ἐν λ.).

2) Λέξις τουρκικὴ δηλοῦσα ἀξίωμα, βαθμόν, τίτλον. Ἐκ τούτου καὶ τὸ ὅλον ἔθιμον ὠνομάσθη παρ' ἡμῖν «Μπέης» μόνον καὶ οὐχὶ Κιοπέκ-μπέης. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὀνομασία αὕτη τοῦ ἔθιμου θὰ προῆλθε, φρονοῦμεν, ἐκ μεταφράσεως ἀντιστοίχου ἄλλοτε ἑλληνικῆς ὀνομασίας, ἴσως «ὁ χ ο ρ η γ ὅ ς, ὁ Ἄ ρ χ ω ν» τῆς ἑορτῆς τῶν ἀγώνων, καὶ τοῦτο πρὸς ἱκανοποίησιν καὶ κολακείαν τῶν Τούρκων ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀκόμη μετὰ τὴν κατάκτησιν χρόνους, οἱ ὅποιοι, παραχωροῦντες τὰ προνόμια εἰς τὸ Γένος (Μωάμεθ ὁ Κατακτητῆς) ὑπέσχοντο συγχρόνως νὰ σεβασθῶσι καὶ ἡθῆ καὶ ἔθιμα αὐτοῦ. Εἰς Λίτιτσαν ἐλέγετο Βασιλιάς.

3—4 ὑποτακτικῶν «*παραστικόμενοι*» ἀνέβαινε ἐπὶ μιᾶς ἀμάξης, συρομένης ὑπὸ ζεύγους βοῶν. Πρὸ τῶν ποδῶν του ἐτοποθετεῖτο μία *κουνομιά*¹⁾, ἡ ὁποία ἦτο δίσκος μεγάλος χάλκινος (*σιρί*), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχαν μία πῆτα, ἐπιχρισμένη μὲ αὐγὸ καὶ στολισμένη μὲ ἀμύγδαλα (*ταίκες*), πλάφι, κουσκουσί, (τὸ κρέας, λόγῳ τῆς νηστείας ἀπεκλείετο), λάχανο τουρσῆ μὲ βαρακωμένο ἓνα πρῶσο ὄρθιον εἰς τὸ μέσον μὲ σχισμένο εἰς τὰ ἄνω ὡς ἄνθος, χαλβᾶς σπιτικός ἢ σαραγλῆ, τρία μῆλια καὶ τρία πορτοκάλια, βαρακωμένα ἐπίσης, καὶ μία φιάλη οἴνου. Ἡ *κουνομιά* αὕτη ἐσυμβόλιζε τὴν εὐτυχίαν καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, τὰ ὁποῖα ἀπελάμβανεν ἡ ἀνθρωπότης χάρις εἰς τὴν εὐφορευούσαν τὴν καλλιέργειαν θεῶν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας καὶ εἰς ἐκδήλωσιν εὐγνωμοσύνης ἐτελεῖτο ἡ ἀναμνηστικὴ αὕτη ἐορτή.

Προηγουμένης γκαΐδας ἤρχιζεν ὁ Μπέης νὰ *γυρίξῃ* τὰς συνοικίας τῆς πόλεως. Κάθε οἰκία πρὸ τῆς ὁποίας διήρχετο, εἶχε ἕτοιμον ἓνα πιῦτο μὲ ὀλίγο σιτάρι ἢ κριθάρι ἢ καὶ καλαμπόκι ἀκόμη μὲ οἰουδήποτε νόμισμα εἰς τὸ μέσον. Μόλις ἔφθανεν ὁ Μπέης ἐλάμβανε τὸ πιῦτο καὶ τὸ μὲν νόμισμα ἔρριπτε εἰς σφραγισμένον ἀπὸ λευκοσίδηρον κουμπαραῖν, κάμων δὲ κατόπιν τὸν σταυρόν του²⁾ ἤρχιζε νὰ *σιέρι* πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα, εὐχόμενος—νὰ δώσῃ ἡ θεὰ—«*πουλὸν σιάρ', πουλὸν κθάρ', πουλὸν σάμ', πουλλὰ κουκούλια*»—τὰ κυριώτερα προϊόντα τοῦ τόπου—«*πουλλὲς νίφης*»—στὰ σπίατα πού εἶχαν πολλὰ ἀγόρια—«*πουλλοὶ γαμπροὶ*»—ὅπου εἶχαν πολλὰ κορίτσια—«*πουλλὰ κέρδη*»—ἔαν ὁ οἰκοδεσπότης ἦτο καταστηματαρχῆς—καὶ διαφόρους ἄλλας ἀναλόγως πρὸς τὰ ἐπαγγέλματα εὐχάς. Κατόπιν ἔξεκένωνε διὰ τῶν ὑποτακτικῶν του τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πιύτου εἰς ἐπὶ τοῦτο σάκκου, τοὺς ὁποίους ἔφερεν εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τῆς ἀμάξης.

Πολλὰ συγγενικαὶ ἢ καὶ ἀπλῶς φιλικαὶ οἰκογένειαι τοῦ Μπέης προσέφερον ὡς δῶρον καὶ διάφορα μανδήλια, τσιβρόδες³⁾, ὑφάσματα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἐκρέμα οὗτος εἰς ἓνα τῆξον, τὸ ὁποῖον ἐγκαίρως εἶχε τοποθετήσῃ ὑπεράνω τοῦ ζυγοῦ τῆς ἀμάξης εἰς βαθμὸν ὥστε, ὅταν ἐπλησίαζε νὰ λήξῃ ἡ ἀποστολὴ του, νὰ εἶναι τὸ τῆξον κατάφορτον ἀπὸ τοιαῦτα δῶρα. Ταῦτα ἀπονέμοντο, ὡς θὰ ἴδωμεν, εἰς τοὺς νικητὰς τῶν ἀγώνων.

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον περιήρχετο ὁ Μπέης τὰς συνοικίας μέχρι σχεδὸν τοῦ ἀπογεύματος.

1) Κ ο υ ν ο υ μ ι ᾶ=οἰκονομία ἢτοι πλοῦτος ἀγαθόν.

2) Συμφυρμός τοῦ εἰδωλολατρικοῦ ἐθίμου μετὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

3) Πολὺ φιλάλινα μανδήλια (σαγκουλί) κεντημένα εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας μὲ μετάξι καὶ σύματα χρυσοῦ.

βον) Ὁ Κριτής¹⁾). Συγχρόνως μὲ τὸν Μπέην ἤρχιζεν νὰ κυκλοφορῇ καὶ ὁ Κριτής. Οὗτος περιήρχετο μόνον εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τὰ συνοικιακὰ καταστήματα. Ἐξήρχετο προηγουμένης ἐπίσης γκαΐδας, ἔφιππος, φορῶν μανδύαν (ράσο) μαῦρον, ὅπως καὶ οἱ τοῦρκοι ἱεροδικασταὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἰς τὴν κεφαλὴν κάλυμμα χάρτινον, κωνικόν, στολισμένον μὲ χάρτινα λουλούδια, ματουγυιάλια, γένεια μακρὰ ἀπὸ προβιάν, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα κομβολογί ἀπὸ καρούλια καὶ τσιμπούκι μακρὸ μὲ λουλαῖν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀντὶ καπνοῦ ἔκαιαν συνήθως ἄχυρα καὶ εἰς τὴν δεξιὰν χονδρὴν ράβδον. Παρὰ τὴν μετεμφίσειν ταύτην τὸ ὄλον του προσέδιδε σοβαρότητα ἄκραν, τὸ δὲ ὕφος του ἦτο αὐστηρὸν καὶ ἐπιβλητικόν, ἀνάλογον μὲ τὸ ὑπόουγγημα, τὸ ὁποῖον ἀνελάμβανε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἦτο πραγματικὸς κριτής.

Περὶ ἑαυτὸν εἶχε 8—10 ὑπασπιστάς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἔστυρε τὸ ἄλογόν του καὶ ἔφερε τὸν φάλαγγα (φόλακα), τρεῖς ἢ τέσσαρες διένεμον μικρὰ χαρτάκια, δῆθεν ἀδείας κυκλοφορίας (τεσεκερέδες), οἱ δὲ λοιποὶ, ὡς ἐκτελεστικά τρόπον τινὰ ὄργανα αὐτοῦ, συνελάμβανον τοὺς τυχὸν ἄνευ ἀδείας κυκλοφοροῦντας ἢ τοὺς δῆθεν πταίσαντας ἢ καὶ μὴ πταίσαντας ἀκόμη καὶ τοὺς προσῆγον πρὸ τοῦ Κριτῆ, ὁ ὁποῖος κατὰ κανόνα κατεδίκαζεν εἰς πρόστιμον (τζετζά), τὸ ὁποῖον ἔπρεπε οὗτοι νὰ ἐξαγοράσωσιν ἀμέσως διὰ χρημάτων. Τοὺς δυστροποῦντας ἢ καὶ ἄλλως βραδύνοντας ἢ ἐναντιουμένους τοὺς κατεδίκαζε φωνάζων « ἔς τὸν φόλακα ». Ἀμέσως τότε τὰ ὄργανά του τὸν ἐσήκωναν, ἐπέρωναν τὰ πόδια του εἰς τὸν φάλαγγα καὶ τὸν παρουσίαζαν πρὸ τοῦ Κριτῆ, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἤλεγγε τὴν στάσιν του καὶ τῷ ἔκαμνε δριμυτάτας παρατηρήσεις, τὸν ἐρράβδιζε λέγων τουρκιστὶ ὄν-σεκίτζ ἦτοι δέκα-ὀκτώ. Καὶ ὅμως ἐκτύπα μόνον μίαν, σπανίως δὲ δύο φορὰς.

Περιήρχετο τὰ καταστήματα καὶ ἤλεγγε τὰ βάρη καὶ τὰ μέτρα τῶν καταστηματαρχῶν, εἰς πάντας δὲ ἐπέβαλλε ποινάς, τὰς ὁποίας ἐξηγόραζον οὗτοι.

Ἡ δικαιοδοσία τοῦ Κριτῆ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἦτο ἀπεριόριστος. Ἐπεσκέπτετο ἔφιππος καὶ μὲ τὴν ἀκολουθίαν του καὶ τὸν Μητροπολίτην, τὸν Δήμαρχον καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς Πολιτικὰς καὶ Στρατιωτικὰς Ἀρχάς²⁾, τὰς ὁποίας καὶ ἐφορολόγει. Οὐδεὶς εἴτε Ἕλλην εἴτε Τοῦρκος, ὅσονδήποτε ὑψηλὰ καὶ ἂν ἴστατο, ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ τὴν ποινὴν τοῦ Κριτῆ τὴν ἡμέραν ἐκείνην³⁾, ἂν δὲν ἐρραβδίζετο ὄφειλε νὰ πληρώσῃ. Ὁ ἴδιος, ἄλ-

1) Εἰς Λίτιτζαν ἐλέγετο Βεζύρης καὶ ἐγύριζε μετὰ μὲ τὸν Βασιλιᾶ.

2) Πλὴν τῶν Ἀρχῶν τούτων τοῦρκους κατοίκους ἢ ἄλλους ἄλλοεθνείς δὲν εἶχε ποτὲ τὸ Ὄρτάκιο ὡς ἐσφαλμένως ἀναγράφεται, τόσον εἰς τὸ Ἐγκυκλ. Λεξ. τοῦ Ἐλευθεροδάκη, ὅσον καὶ εἰς τὴν Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. ἐν λ.

3) Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐγκαθιδρύσεως Διοικητικῶν ἀρχῶν ἐν Ὄρτάκιο

λως τε, δικαίων και καταδικαίων τοὺς προσαγομένους, ἔλεγε «*Σήμερον τὸ δεσμεῖν και λύειν, τὸ δίκαιον και τὸ ἄδικον εἶναι εἰς χεῖράς μου*». Πολλοὶ Ἕλληνες διὰ τὰ ἐκδικηθῶσιν ἄλλους ἢ και Ἰουρκοὺς ὑπαλλήλους τοὺς ὑπεδεικνυον εἰς τὸν Κριτῆν και ἐπλήρωναι διὰ τὰ ραβδισθῶσι. Και πρόπει τὰ σημειωθῆ ὅτι μίαν τοιαύτην τιμωρίαν κανεὶς δὲν ἠδύνατο τὰ ἀποφύγει, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχεν ὁ πληρώνων. Τὰ ὄργανα τοῦ Κριτῆ ἦσαν ἀμειλίκα. Τοὺς συνελάμβανον και φεύγοντας. Πολλὰκις ἐρημοζόντο και ἀντεκδικήσεις. Και ἦτο τοῦτο συμφέρον, διότι ἐκλούτιζε τὸ κοινὸν ταμεῖον.

Και ὁ Κριτῆς ὅπως και ὁ Μπέης, ἐγύριζε μέχρι περίπου τοῦ ἀπογεύματος.

γον) Οἱ Ἀράμπεις. Οὗτοι ἦσαν τέσσαρες. Εἶχον τὸ πρόσωπόν των μαυρισμένον ἐντελῶς με καπνίαν, ἔφερον δὲ εἰς μὲν τὴν κεφαλὴν ὡς κάλυμμα καλπάκια χαμηλὰ μαῦρα και ἀντὶ φούντας μίαν ἀλεπουράν ὄπισθεν, ὡς ἐπενδύτην μίαν προβίαν, περι τὴν ὄσφυν δὲ χρεμασμένα 3—4 κουδούνια ¹⁾, τὰ ὅποια, ὅταν ἔτρεχον οἱ ἀράπηδες, ἠχοῦσαν δαιμονιωδῶς. Ὡς περισκελίδα εἶχον ἐντόπια χονδρὰ «*πλουτόγρια*» και εἰς τοὺς πόδας, ἀντὶ ὑποδημάτων, τσαρούχια. Εἰς τὴν δεξιάν χεῖρα ἐκράτουν πλατύστομον ξυλίνην σπάθην (*γαϊταγάρι*), εἰς δὲ τὴν ἀριστεράν ρόδαλον με χονδρὸν ρόζον (*τοπούζι*) εἰς τὸ ἄκρον.

Ἐπῆρχε και πέμπτον μέλος τοῦ θιάσου τούτου. Ἴπτο ἢ *Καντίνα* ²⁾ Ἄνηρ δηλ. με γυναικεῖα φορέματα, ἀποτελούμενα ἀπὸ ἓνα φακίολι (*τσιμπέρι*) κόκκινον, ἀναδεμένον εἰς σχῆμα *μιαμούκι*, και ἀπὸ ἓν φόρεμα ποδήρης, ἐπίσης κόκκινον, με πούλιες, ζώνην εἰς τὴν μέσην και ἡμιανοικτὸν εἰς τὸ στήθος. Εἶχε τὰ μάγουλα βαμμένα ζωηρῶς κόκκινα, εἰς τοὺς κροτάφους ἀντὶ ἀνθέων ἔρχε κλαδίσκου; βαρικομένου πυξοῦ (*τσιμισίρι*), εἰς δὲ τὰς χεῖρας κρόταλλα (ζῆλια). Αἱ καθόλου κινήσεις του ἦσαν ἐντελῶς γυναικεῖαι.

Οἱ Ἀράπηδες οὗτοι *ἔβγαιναν*, συνοδεῖμ και αὐτοὶ γκαΐδας, τὴν ἰδίαν ὄραν με τὸν Μπέην και τὸν Κριτῆν, περιτρέχοντες δὲ συνοικίας και ἀγορὰν με τὰς ἰαχὰς *Νταχούμα-Νταχούμα* ³⁾ και ἀκονίζοντες πρὸς ἐκφοβί-

(προηγουμένως ὑπῆγετο τοῦτο εἰς τὸ Διδυμότειχον) ἦτοι κατὰ τὸ 1880 ἀστυνόμος τις, συλλαβῶν, ἠθέλησε να ἐμποδίσῃ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ Κριτῆ καθὼς και τὴν τέλεισιν τοῦ ἐθίμου. Ὁ τότε ὁμο; μητροπολίτης Ἰγνάτιος (1861—1892) μεταβάς αὐτοπροσώπως παρὰ τῷ Καϊμακάμη ἀπήγγησε τὴν ἄμεσον ἀπόλυσιν τοῦ Κριτῆ και τὴν ἀνεμπόδιστον τέλεισιν τῆς ἐορτῆς, διότι αὐτὴ ἀπετέλει παράδοσιν και μέρος τῶν προνομίων τοῦ Γένου; ὅπερ και ἐγένετο. Ἐκτοτε μέχρι τοῦ 1912 οὐδὲν παρὰ τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν προεβλήθη ἐμπόδιον.

1) Εἰς Λίπυσαν ἔφερον κουδούνια και εἰς τὰ γόνατα.

2) Λέξις τουρκικῆ *cadin*, σημαίνουσα γυναῖκα.

3) Ἰσως ἐκ τοῦ τουρκικοῦ *ducunma—ducunma*=μὴ πειράξις, μὴ πειράξις

σμὸν τὰ σπαθιά των συνελάμβανον τοὺς πολίτας, τοὺς ὁποίους ἐφορολόγουν καὶ αὐτοὶ μὲ τὴν σειρὰν των 1). Συγχρόνως ἐπρόσεχον μήπως πειράζει κανεὶς ἢ φιλήσῃ τὴν *Καντίνα*.

Καὶ τούτων ἡ κυκλοφορία ἔληγε τὸ ἀπόγευμα περιόπου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τὰς πρώτας μεταμεσηβρινὰς ὥρας ἡ πόλις ἤρχιζε νὰ ἐκκενοῦται. Τὰ καταστήματα ἐκλείον, αἱ ἐργασίαι ἔπαυον, ὅλοι δὲ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἤρχιζαν νὰ συγκεντρώνωνται «*ᾠς τὰ κιὰπάν τ' ἀλώνια*», θέσιν μὲ ἀμφιθεατρικὰ γύρω ὑψώματα καὶ πολὺ κατάλληλον διὰ τὴν τέλεσιν τῆς ἐορτῆς 2).

Μετὰ τὸ ἀπόγευμα ἤρχιζαν νὰ καταφθάνουν ἐκεῖ, ὃ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου, ὁ Μπέης, ὁ Κριτῆς 3) καὶ οἱ Ἄραπῆδες, μέχρις ὅτου δὲ ἀρχίσει ἡ Πομπὴ οἱ δύο τελευταῖοι ἐφορολόγουν τοὺς μὴ τυχόν ἕως τότε φορολογηθέντας πολίτας (*μάζευαν πάρσα*). Ὁ Μπέης, ὁ ὁποῖος κατέφθανε καὶ πρῶτος, ἐτοποθετεῖτο εἰς ἐπὶ τοῦτο προετοιμασθὲν περίοπτον μέρος, ἐστρωμένον μὲ ψάθες, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν ἐγκριτωτέρων γεωργῶν καὶ ἄλλων προὔχόντων, οἱ ὁποῖοι, σημειωτέον, ὅταν προσήρχοντο ἐκόμιζαν καὶ δῶρα διάφορα.

Ἡ Πομπή. Καθ' ἣν ὥραν ὁ κόσμος ὅλος συνεκεντροῦτο εἰς τὸ ἀναφερθὲν μέρος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μπέη συνηθροίζοντο ὅλοι οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι καὶ οἱ γείτονες του, τοὺς ὁποίους ἡ *Μπέηνα*, περιβεβλημένη τὰ ἐορταστικά της, περιποιεῖτο φιλοφρόνως. Ἐπίσης ἡ Μπέηνα εἶχεν ἐτοιμὴν ἄλλην *κουνουμιάν*, τοποθετημένην εἰς τὸ μέσον τοῦ δωματίου, μεγαλυτέραν δὲ καὶ πλουσιωτέραν τῆς προῖνῆς τοῦ Μπέη, ἡ ὁποία ἐτρώγετο κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιφορᾶς του. Εἰς ὠρισμένην ὥραν κατέφθαναν οἱ ἀράπηδες μὲ τὴν γκαΐδά των, τιθέμενοι δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συγκεντρωμένων, μὲ τὴν *Μπέηναν*, ἐν ὅλῃ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ της, εἰς τὸ μέσον καὶ μὲ τὴν *Καντίνα* φέρουσαν τὴν *κουνουμιάν* ἐπὶ κεφαλῆς, πρώτην, ἐξεκίνουν ἀναβαίνοντες «*πρὸς τ' ἀλώνια*». Καθ' ὁδὸν προσεκολλῶντο καὶ ἄλλοι, τούτους ἠκολούθουν ἕτεροι καὶ τοιουτοτρόπως, ὅταν ἔφθαναν εἰς

(ὑπονοοῦντες τὴν γυναῖκα), διότι δὲν νομίζομεν ἡ κραυγὴ ἀράπηδων (μαύρων) νὰ εἶχε σχέσιν μὲ ἀναλόγους κραυγὰς μαύρων τῆς Ἀφρικῆς καὶ μάλιστα τῆς Δαχομέης, πρὸς τὴν ὁποίαν φθογγικῶς συμφωνεῖ.

1) Παλαιότερον τὰ συναθροιζόμενα ἐκ τῆς καθ' ὅλου ἐορτῆς ποσὰ διετίθεντο εἰς κοινὸν χρῆσιν καὶ κοινωφελῆ ἔργα, ὡς πηγάδια, βρύσες, δρόμους κ. ἄ. Βραδύτερον καὶ μέχρις ἐσχάτων διετίθεντο ὑπὲρ τῶν Σχολείων.

2) Τὴν τελετὴν παρακολούθουν καὶ πολλοὶ Τούρκοι ἐκ τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ὑπαλλήλων.

3) Τούτους, μόλις εἰσερχομένους εἰς τὸ ἀλῶνι, τὸ πλῆθος τοὺς ἐκρῆμιζε ἀπὸ τὴν ἄμαξαν καὶ τὸ ἄλογον, προσέχον ἰδιαιτέρως εἰς τὸν τρόπον τῆς πτώσεώς των, Συμβολισμὸς ἀνάλογος, ὡς θὰ ἴδωμεν, μὲ τὸ πέσιμον τοῦ σινικιοῦ.

τὸ τέραμα, ἢ ὅλη Πομπή, μὲ τὴν συμβολικὴν κουνουμιὰν εἰς τὸ μέσον τώρα, παρουσίαζεν ὄγκον καὶ μεγαλοπρέπειαν ἀνάλογον σχεδὸν μὲ τὰς ἀρχαίας Πομπάς. Ἐκεῖ ἡ Καντίνα ἀπέθετε τὴν κουνουμιὰν πρὸ τοῦ Μπέη καὶ ἀπεσύρτετο, ἐπίσης καὶ ἡ Μπέηνα, ἡ ὁποία μὲ τὸ «φουσσάτο» της ἐτοποθετεῖτο ὑψηλότερα τοῦ Μπέη ἐπὶ κεφαλῆς καὶ τῶν ἄλλων γυναικῶν.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ πρὶν ἢ ἀρχίσῃ τὸ γ' μέρος τῆς ἐορτῆς ὁ Μπέης ἐκάλει τὸν Κριτὴν καὶ τὸν ἑρράβδιζεν εἰς τοὺς πόδας, εἰς ἐνδειξιν ὅτι ἔπαυε πλέον ἡ δικαιοδοσία του.

Τὸ τελετουργικόν. Ἀμέσως κατόπιν ὁ Μπέης, συμπαραστατούμενος ὑπὸ πολλῶν γεωργῶν, κατήρχετο εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀλωνιοῦ, ὅπου εὐρίσκετο ἔτοιμον ἐν ἄροτρον. Εἰς τοῦτο, ἀντὶ βοῶν, ἐξεύγνε δύο ἀράπηδες ἐτοποθέτει τὴν Καντίναν εἰς τὸ μέσον τοῦ ζυγοῦ (εἰς τὸ ἐξέχον τμήμα τῆς, *σατίας*) καὶ ἤρχιζε νὰ ὀργῶνῃ τὴν γῆν. Μία παράδοσις ἀναφέρει ὅτι εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν καὶ πρὶν ἢ ἀρχίσῃ τὸ ἀλέτρισμα ἔσφαζον πρὸ τοῦ ζυγοῦ κριόν, ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι ἔθνον «πρὸ τοῦ ἀρότρον». Οἱ ἄλλοι δύο ἀράπηδες μὲ τὰ σπαθιά των προεφύλαττον τὸν Μπέην νὰ μὴ πέσῃ ἢ νὰ μὴ τὸν ῥίψῃ τις, διότι ἐπίστευον ὅτι τὸ πέσιμόν του κατὰ τὴν ὥραν τῆς σπορᾶς προεμύνηε κακὴν ἐσοδείαν. Καὶ ὁ ἴδιος ἀκόμη, συστρέφων ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν των τὸ ξύστρον (ξυάλ') τοῦ ἀρότρον ὑπερῆσπιζε τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ μίαν τοιαύτην πτώσιν.

Ἔπρεπε νὰ ὀργώσῃ 3—4 σειρὰς (αὐλάκια).

Κατόπιν ἤρχιζε ἡ σπορά. Λαμβάνων εἰς τὴν ἀριστεράν του ἀγκάλῃν ἓνα σινίκι ¹⁾ μὲ σιτάρι ἤρχιζε νὰ σπέρνῃ «στοὺν ὄργονμα». Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς ὅλοι οἱ ἀράπηδες καὶ αὐτὴ ἡ Καντίνα τὸν περιεκύκλωναν καὶ τὸν προεφύλασσαν μὲ τὰ σπαθιά των ἀπὸ τὸ ῥίψιμον, διότι ὅλοι σχεδὸν τώρα οἱ πολῖται καὶ πρὸ παντὸς οἱ γεωργοὶ συνεκεντρῶνοντο πέριξ τοῦ σπείροντος Μπέη, φροντίζοντες νὰ ἀποφύγουν τὰ κτυπήματα τῶν ἀράπηδων καὶ νὰ τὸν ῥίψουν κάτω, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ πέσῃ ἀπὸ τὰς χεῖράς του τὸ σινίκι. Προσπάθεια, ἡ ὁποία διήρκει καὶ ἡ ὁποία, παρατεινομένη, ἐκράτει εἰς μίαν λαχτάραν καὶ μίαν ἀδημονίαν ὅλους. Πολλοὶ ἐκτυποῦντο, ἄλλοι ἔπληγόνοντο, κάποιε ὅμως ἐπετύγγανον. Ὁ Μπέης ἔπιπτε, ἐξέφευγε ἀπὸ τὰς χεῖράς του τὸ σινίκι καὶ τότε ἔτρεχον ὅλοι ἐνδιαφερόμενοι νὰ ἴδουν πῶς ἔπεσε καὶ ποίαν στάσιν ἔλαβε τοῦτο. Ἐὰν ἔπιπτε «ἀνάσκελλα» ἔλεγον ὅτι ἐσήμαινεν εὐφορίαν, ἂν «πλαγιαστά» μετρίαν ἐσοδείαν, ἂν δὲ «τὰ μπρόματα» πείναν καὶ κακὴν χρονίαν. Ἀγωνιώδης

1) Δοχεῖον ξύλινον μὲ τὸ ὁποῖον ἐμετροῦντο τὰ γεννήματα συνήθως $\frac{1}{4}$ κοιλοῦ χωρητικότητος περικτεῖν 6 ὄκ. σίτου.

προσπάθεια νὰ ἀποκαλύψουν καὶ νὰ ἐξηγήσουν τὰ μυστικά τῆς γῆς !

Ἐνταῦθα ἔληγε τὸ τελετουργικὸν μέρος τοῦ ἐθίμου, πλὴν ἑνὸς σημείου, τὸ ὁποῖον διεξήγετο εἰς τὸ τέλος τῶν ἀγώνων, κατὰ τὴν πάλην, καὶ ὁ Μπέης ἀπεσύρτετο εἰς τὴν ὠρισμένην θέσιν του.

Οἱ Ἀγῶνες. Ἀμέσως κατόπιν ἤρχιζαν οἱ ἀγῶνες ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν ἐπιτροπῶν (ἐλλανοδίκαι, κριταί). Ἀπὸ τὴν σύνθεσιν αὐτῶν συμπεραίνομεν ὅτι ἦσαν οὗτοι τὸ ἀρχαῖον Πένταθλον, διασωθὲν καὶ αὐτὸ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ὡς συστατικὸν στοιχεῖον τῆς ἐορτῆς τῆς σπορᾶς μὲ ἑλαφρὰς ἐλλείψεις καὶ ἀσημάντους παραλλαγὰς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ὁπότε ἐκάστην ἐορτὴν ἠκολούθουν πολλὰς καὶ ἀγῶνες.

Πρῶτος ἀγὼν ἦτο τὸ πῆδημα. Ἐπῆδων «᾽ς τὴ μιὰ» καὶ «᾽ς τρεῖς».

Δεύτερος, τὸ λιθάρι. Ἐρριπτον ὅπως ἔλεγαν «τὴν πέτρα».

Τρίτος, ὁ δρόμος. Εἰς τοῦτον ἐλάμβανον μέρος μόνον οἱ Ἀράπηδες καὶ ἡ Καντίνα. Ἐτρεχαν τρεῖς φορὰς καὶ ὄχι ἀπὸ μεγάλην ἀπόστασιν, νικῆτρια δὲ ἀνεδεικνύετο ἡ τελευταία, διότι πάντοτε εὑρίσκει τρόπον νὰ ξεγελάσῃ τοὺς πρῶτους. Τὴν μὴ συμμετοχὴν καὶ ἄλλων εἰς τὸ ἀγώνισμα τοῦτο ἀνεπλήρουν αἱ ἵπποδρομίαι, αἱ ὁποῖαι παρελήφθησαν ἀσφαλῶς καὶ προσετέθησαν εἰς τὸν «δρόμον» ἀπὸ ἄλλας λαϊκὰς πανηγύρεις, εἰς τὰς ὁποίας συνηθέστατα «ἔτριχαν τ' ἄλογα». Τὰς ἵπποδρομίας ταύτας παρηκολούθουν μὲ ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον¹).

Τέταρτον ἀγώνισμα ἦτο ἡ πάλη. Εἰς αὐτὴν ἐλάμβανον μέρος ἀρκετὰ

1) Ἀρχαιότερον τὰ Δ η μ ἦ τ ρ ι α διεξήγοντο ἐπάνω στῆ Δ ρ α κ ὀ π ε τ ρ α α (Νόχιους), λόφον ὑψηλόν, ὑπερκείμενον τοῦ Ὁρτάκιοι. Ἐπειδὴ ὁμως εἰς μίαν ἵπποδρομίαν ἀναβάτης τις πεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου ἐφονεύθη ἀπεφασίσθη, ἐπὶ Ἰωαννικίου Ἀρχιεπισκόπου (1827—1853) νὰ τελεῖται ἡ ἐορτὴ ἔφ' ἐξῆς «᾽ς τὰ κ' ἀ π ἰ ν τ' ἄ λ ὶ ν ι α».

α. Ἐλέγετο Δ ρ α κ ὀ π ε τ ρ α διότι ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου τοῦ λόφου ὑπῆρχε σπήλαιον καὶ παρὰ τὸ στόμιον αὐτοῦ λίθος στρεγγυλός, ὕψους ἑνὸς καὶ πλέον μέτρου, μὲ ἀποτύπωμα χειρὸς (πυλάμης) ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας του. Περὶ τοῦ λίθου τούτου ὑπῆρχεν ἡ παρῴθσις ὅτι ἐξεσφενδονίσθη ὑπὸ τοῦ μυθολογικοῦ Δράκου ἐκ τοῦ ἀπέναντι λόφου τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὄνομασία Δ ρ α κ ὀ π ε τ ρ α· περὶ δὲ τοῦ σπηλαίου ὅτι συνεκινῶνει ὑπογείως μετὰ τοῦ Διδυμοτείχου. Ἐλέγεν ἡ παράδοσις «Στοῦμ παληὸγ κηρὸ, μνιάφρα, γιὰ νὰ δοκιμάσῃ ἀναφαν δυὸ κηριά, τὰ κόλσαν ᾽ς κατοίκας τὰ κέρατα κ' ἂν ἀπόλκῃ μέσα, κ' αὐτὴ ποῦ κάτ' ποῦ τ' γῆς βγήκε στοῦγ Καλὲ τὸ Διμότχου. Τὰ κηριά κόμα ἔκχαν». (Περὶ Δράκων ἴδε Παραδόσεις Πολίτη σελ. 735. Περὶ ἀποτυπωμάτων χειρῶν, ποδῶν κτλ ἐπὶ λίθων αὐτόθι σελ. 709, 733, 1139. Περὶ σφενδονίσσεως ὀγκώδους λίθου ἐπίσης· σελ. 731.

ξεύγη παλαιστών. Ὡς τελευταίον γεωγος Ἰπάλας ἕνας ἀράπης με τὴν Καντίναν, τὴν ὁποίαν, μετὰ κλισίονα ἀγῶνα, ἐνίκα καὶ ἔρριπτεν ὑπτιαν, ἐπεκάθητο δὲ ἐπ' αὐτῆς κατὰ τρόπον καὶ στίαιν τοιαύτην, ὥστε νὰ διαφαίνεται ὅτι καθίστα αὐτὴν ἴκνον. Παραστατικώτατος συμβολισμὸς τῶν φυσικῶν σχέσεων Δήμητρος καὶ Ἰασιῶνος, τοῦ μόνου θνητοῦ ἔραστοῦ της, μετὰ τοῦ ὁποίου συνελθοῦσα αὐτὴ εἰς ἀγρόν, τρίς ὀργωθέντα, ἐγέννησε τὸν Πλοῦτον, ὁ ὁποῖος ἐθικωρεῖτο ὁ πρῶτος σπορευὸς τῆς γῆς 1) ἢ καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν σχέσεων Διονύσου καὶ Κόρης.

Εἰς τοὺς νικητὰς τῶν ἀγῶνων, προσερχομένους, ἀπένεμεν ὁ Μπέης, ὡς ἔπαθλα, μαιδήλια, ὑφάσματα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶχον προσφερθῆ κατὰ τὸν γῦρον του ἢ εἶχον προσκομισεῖ εἰς τὴν ἐορτὴν οἱ διάφοροι γεωργοὶ καὶ προὔχοντες. Χρήματα δὲν ἐδίδοντο ποτὲ.

Κατόπιν ἤρχιζεν ὁ χορὸς, ὁ σεμνὸς συρτὸς χορὸς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐλάμβανον μέρος ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ ὁ ὁποῖος ἐχορευέτο μετὰ τοσοῦτον μεγαλυτέρας προθυμίας καὶ εὐχαριστήσεως, ὅταν τὸ κέσιμον τοῦ σινικιοῦ ὑπεσήμενεν εὐφορίαν.

Καθ' ἣν ὥραν διήρκει ὁ χορὸς καὶ ἦτο πλέον ἀργὰ εἰς τὸ Ἄρχηγεῖον τρόπον τινὰ τοῦ Μπέη ἐμοιράζετο ἢ *κοινοποιεῖ* εἰς τοὺς ἐπιτελεῖς γεωργούς, ἐγένετο δὲ ἡ ἐκλογὴ τοῦ νέου τοιοῦτου διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν ἐφρόντιζον ὅπως ὁ ὑποψήφιος εἶναι ἐκ τῶν εὐνοπολητοτέρων γεωργῶν. Καὶ μόλις ἐξευρίσκατο τὸ κατάλληλον πρόσωπον καὶ τῷ ἀπενέμετο ὑπὸ τῶν παρόντων ὁ τίτλος ἔπρεπε νὰ εἶναι παρῶν—ἐγείρετο ὁ παλαιός, κρατῶν δὲ χρυσοῦν μῆλον τὸ ἐνεχειρίζε εἰς τὸν νέον, ὡς σύμβολον τῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν τῷ μετεβίβαζε. Λαμβάνων τὸ μῆλον ὁ νέος Μπέης ἐφίλει τὴν χεῖρα τοῦ παλαιοῦ.

Ἀμέσως κατόπιν ὁ νέος Μπέης, περιστοιχιζόμενος ἀπὸ τοὺς ἀράπηδες, ἔδιδε τὸ σύνθημα τῆς λήξεως τῆς ἐορτῆς καὶ τῆς ἀναχωρήσεως. Οἱ ἀράπηδες τότε τὸν ἐσήκωναν καὶ τὸν ἐπήγαιναν «*παρπέρα*». Ἐκαμναν δηλαδὴ μετὰ τὰ σπαθιά των φορεῖον—θρόνον, ἐκάθιζον ἐπ' αὐτοῦ τὸν Μπέην, συνοδευόμενοι δὲ ἀπὸ ὄλους τοὺς γεωργούς, τοὺς προὔχοντας καὶ πλῆθος πολὺ ἄλλο, μετὰ ἐπὶ κεφαλῆς τὶς γκαίτες, τὸν ὠδήγουν εἰς τὴν οἰκίαν του «*χορὸς νὰ πατήσ' εἰς τὰ πονδάρια*». Ἢ ἐπάνοδος αὐτῆ τοῦ Μπέη εἶχε τὴν ἰδίαν ἐπιβλητικότητα, ὁποίαν καὶ ἡ *Πομπή*. Ἦτο δευτέρα *Πομπή*. Τὸ ἀνάκτορόν του ἐπανηγύριζε. Ἄπαν τὸ συνοδεῦσαν πλῆθος ἔπρεπε νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτό, νὰ κερασθῆ καὶ νὰ εὐχρηθῆ τὸν νέον Ἄρχοντα. Καὶ τοῦτο διήρκει μέχρι καὶ πέραν τοῦ μεσονυκτίου, ὁπότε ἔληγε καὶ τυπικὰ ἡ ἐορτή.

1) Ἡσιόδου, Θεογονία.

Δέον νὰ προστεθῆ ἐνταῦθα ὅτι τὰ *Δημήτρια* ταῦτα καὶ ὑπὸ τὰς χειροτέρας καιρικὰς ἢ ἄλλας συνθήκας δὲν ἀνεβλήθησαν ποτέ. Ἐτελοῦντο ἀνελλιπῶς διότι ἐθεωροῦντο συνυφασμένα μὲ αὐτὴν τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὑπόστασιν τοῦ λαοῦ. Διεσώθησαν ἀκέραια καὶ ὡς ἱερὰ παρακαταθήκη διετηρήθησαν ἀλώβητα ἐπὶ αἰῶνας, διότι μέσα των περιέκλειαν ὅλην τὴν ἀρχαιότητα, διότι δι' αὐτῶν ἀναζοῦσε ὅλον τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πνεῦμα. μὲ τὸ ὁποῖον, σὰν μὲ ἓνα συνεκτικὸν κρῖνον, τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Θράκης ἦτο ἀρρήκτως συνδεδεμένον.

Καὶ ὅλα αὐτὰ μέχρι τοῦ 1912. Μέχρι τῆς μεταναστεύσεως.

Μετὰ τῶν *Δημητρίων* τούτων ἦτο συνδεδεμένον καὶ ἐν ἄλλο ἔθιμον, κοινωρικὸν αὐτό.

Τὴν ἑορτὴν, ὅπως εἶδομεν, παρηκολούθουν ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως. Ἰδιαιτέρως ὅμως δὲν ἔπρεπε νὰ λείπουν ἀπὸ αὐτὴν αἱ οἰκογένειαι, αἱ ἔχουσαι μνηστευμένας θυγατέρας, αἱ ὁποῖαι ὄφειλε ἀπαραιτήτως νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὴν ἑορτὴν, ἐνδεδυμένοι τὰ Πασχαλινὰ των. Εἰς ταύτας ἢ πεθερὰ καὶ αἱ συγγενεῖς οἰκογένειαι τοῦ γαμβροῦ (οἱ *συμπιθέρις*) τὴν ἡμέραν ἐκείνην προσέφερον μέσα εἰς μεγάλα μανδήλια τῆς *Ἰβγέννας* (τῆς Βιέννης, διότι ἐκεῖθεν προήρχοντο), ὡς δῶρα *σιμήτια*¹⁾. Ἐγίνοντο, τρῶπον τινά, ἐπισκέψεις καὶ χαιρετισμοὶ ὑπαίθριοι, κατὰ τὰς ὁποίας κάθε ἀρραβωνισμένη, λαμβάνουσα τὰ σιμήτια ἔπρεπε νὰ φιλήσῃ καὶ τὰ χέρια ὄλων. Καὶ συνέβαινε ἂν οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ ἦσαν πολλοί, νὰ εἶναι τόσον πολλὰ καὶ τὰ προσφερόμενα, ὥστε νὰ γεμίζουν κοφίνα ὀλόκληρα.

Τὰ σιμήτια αὐτὰ τὴν ἐπομένην ἐμοιράζοντο εἰς τοὺς συγγενεῖς τῆς *κύφης*.

Ν. ΡΟΔΟΣΙΟΣ

1) Ἡ πεθερὰ προσέφερε καὶ χαλβὰ μὲ ταχίρι καὶ μὲ καρύδια.

ΘΪΜΑ ΚΑΙ ΕΝΛΥΜΑΣΙΑΙ ΚΟΜΟΤΙΝΙΗΣ

Στὴν Γκιουμουρτζίνα, ἑπειδὴ ὁ τόπος ἔβγαζε μεταίξι, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ πού πουλοῦσαν γιὰ νὰ ζήσουν, ἦσαν ἡ συνήθεια ὅτιαν μιὰ φαμίλια εἶχε κορίτσια κάθε χρόνο γιὰ καθένα ἀπὸ αὐτὰ νὰ παίρνουν μεταξοπούλια ἢ πουλιὰ ὅπως τὰ λέγαν. Ἀπὸ αὐτὰ τὴν μὲν μεγαλύτερη μερίδα ἀπὸ τὰ κουκούλια τὴν πουλοῦσαν, τὰ χριήματα δὲ τὰ ἀφήναν γιὰ τὴν προῖκα, τὴν μικρότερη τὴν κρατοῦσαν γιὰ νὰ τὸ κλώσουν μόνες τους καὶ νὰ τὸ φάνουν. Ὅπως δὲ φημιζόνταν γιὰ τὴν ἔργατικότητά τους καὶ ἦταν σπουδαῖες νοικοκυρὲς κατ'ὄρθοναν νὰ ἐτοιμᾶζον περιφρημα μεταξωτὰ γιὰ τὸ σπιτικό τους, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ ποῖα ἀραχνοθήματα, τὰ γνωστὰ *μπιρουτζούκια* καὶ φθάνοντας στὰ ποῖα βαριά.

Ὑφαιναν καὶ τὸ νῆμα γιὰ τὰ μάννινα, ἀλλὰ τὰ περισσότερα ἦταν μεταξωτὰ, μετὰ δὲ τὰ κεντοῦσαν ὑπέρχε τὸ ἔθιμον κάθε κορίτσια τὸ πρῶτο ἐργόχειρο πού ἔκαμε πῆγαινε νὰ τὸ ρίξῃ στὸ ποτάμι. Ἔτσι ὑφαίνοντας, κεντώντας καὶ ῥάβοντας κάτω ἀπὸ τὴν ὄδηγια τῆς μάνας ἢ τῆς μαστόρισσας (ἔτσι λέγονταν οἱ ἰδικὲς κεντίστρες) κάθε κορίτσι πού ἔφθανε σὲ ἡλικία, εἶχε ἔτοιμη τὴν προῖκα σὲ βούχα τοῦ σπιτιοῦ καὶ σὲ φορέματα. Τότε ἀρχιζε νὰ πᾶῃ στουὺς χοροὺς. Ἐκεῖ δὲ γενόταν τὰ προξενία. Τὸ προξενεῖο συνήθως τὸ ἔκανε ἡ γυναῖκα προξενήτρα ἢ ὁ παπᾶς. Αὐτοὶ θὰ πῆγαιναν νὰ βροῦν τοὺς γονεῖς, θὰ τάζαν καὶ εἴαν ἐρχόταν σὲ συνενόηση τὴν Κυριακὴ γινόταν ὁ ἀρραβῶνας.

Ἀρραβῶνες. Τὴν Κυριακὴ τὸ ἀπόγευμα ἐρχόταν οἱ καλεσμένοι, οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ καὶ φέροναν τὰ δῶρα τῆς νύφης. Πρῶτα ἓνας δίσκος μὲ κουφέτα, ἐπάνω δὲ μαντήλια μεταξωτὰ γιὰ τὰ πεθερικά, ἓνας ἄλλος ταβλᾶς (δίσκος) μὲ τσεμπέρια καὶ φλοῦδες καὶ ἓνα μαντήλι μεταξωτὸ σκαλωμένα μαλαματικά (κοσμῆματα) καὶ φλουριά δεμένα μὲ κορδέλες γιὰ τὴ νύφη. Ἐπειτα ἓνα σινὶ (ταψὶ) μὲ χαλβὰ γιὰ νὰ πᾶῃ γλυκὰ ἢ ζωῆ καὶ δυὸ πῆτες μεγάλες ἀπὸ ζάχαρι κόκκινη, ζαχαρόκητες τῆς λέγαν, μέσα σὲ τοῦλι ἄσπρο καὶ ἄσπρες κορδέλες. Αὐτὲς δὲν τῆς τρώγαν ἦταν γιὰ τὸν γαμπρὸ καὶ τὴν νύφη τῆς φυλάγαν γιὰ τὴν βραδυὰ τοῦ γάμου. Οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης ἦταν ἀπὸ πρῖν. Ἀφοῦ ὅλοι μαζερόταν θὰ ἔπερνε ὁ παπᾶς νὰ εὐλογήσῃ τὰ δῶρα πρῖν τὰ δώσῃ στὴν νύφη, θὰ τοὺς ἔνωνε τὰ χέρια καὶ ἅμα τοὺς περνοῦσε τὰ δακτυλῖδια ἢ νύφη θὰ φύλαγε τὸ χέρι τοῦ γαμπροῦ, ἐκεῖνος

δὲ τῶν πεθερικῶν. Ἐπειτα ἓνα κορίτσι, ἀδελφή συνήθως, τὸν ὀδηγοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι γιὰ νὰ φιλήσῃ ὄλων τῶν γέρων καὶ παντρομένων τὸ χέρι. Τὰ παλληκάρια καὶ κορίτσια ἀπλὸ μόνο χαιρετισμό. Ἐπειτα τρατάραν γλυκίσματα, κουφέτα καὶ φεύγαν. Τὸ βράδυ ὁ γαμπρὸς καὶ τὰ παλληκάρια στὸ σπίτι του θὰ χορεύαν χωρὶς τὴ νύφη. Ὑστερα ἀπὸ ὀκτὼ ἡμέρες ὁ γαμπρὸς μὲ τοὺς συγγενεῖς θὰ ξαναπήγαινε στὴς νύφης, τὰ δὲ πεθερικά δίδαν πάλι δῶρα, μέναν λίγο, πρόσφεραν ποτὰ καὶ φεύγαν. Ὁ γαμπρὸς σαυτὸ τὸ μεταξὺ δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ δῆ τὴν νύφη. Τὴν ἄλλη Κυριακὴ πάλι ἡ νύφη μὲ τοὺς δικούς της πήγαινε στοῦ γαμπροῦ καὶ γινόταν τὰ ἴδια. Ὡς πού νὰ γίνῃ ὁ γάμος, ὁ γαμπρὸς πήγαινε κάθε Κυριακὴ νὰ δῆ τὴν νύφη, πάντα συντροφευμένος ἀπὸ συγγενεῖς.

Χαρά. Ὅταν θὰ γινόταν ὁ γάμος, ἡ ἡμέρα τῆς στέψεως ἦταν Κυριακὴ, αἱ προετοιμασίαι ἀρχίζαν ἀπὸ τὴν Πέμπτην πού ἀπλωναν τὰ προικιά γιὰ νὰ ἔρθουν νὰ τὰ δοῦν. Τὴν Παρασκευὴ τὸ πρωὶ θὰ πήγαιναν τὴν νύφη μὲ συνοδεία στὸ λουτρό (χαμάμι), ἔμπρὸς τὰ βιολιὰ πού τὴν συνοδεύανε ὡς τὴν ἄκρῃ τῆς συνοικίας καὶ τὰ κορίτσια καὶ αἱ φίλες καὶ αἱ γυναῖκες πού πήγαιναν μαζὺ μὲ τὴν νύφη γιὰ τὸ λούσιμο. Στὸ γυρισμὸ πάλι τὴν προὔπαντοῦσαν κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο. Τὴν Πέμπτη τὸ βράδυ ὅμως ὅλες αὐτὲς πού θὰ πήγαιναν μαζὶ μὲ τὴν νύφη στὸ λουτρό, μαζεύονταν καὶ χορεύαν ἕως τὰ μεσάνυκτα, τὸν τελευταῖο δὲ χορὸ, πρὶν κοιμηθοῦν τὸν λέγαν τῆς *κινᾶς*, βάζαν μέσα σένα τάσι ἢ σὲ μιὰ βαθειὰ κούπα μιὰ ὀκτὰ *κινᾶ* καὶ τρία κερὰ στερέωναν ἀναμμένα, ἡ νύφη θὰ ἔσερνε τὸ χορὸ, μετὰ τὸ πρῶτο γύρο· τὴν διαδεχόταν ἡ ἀδελφή καὶ μετὰ ὅλα τὰ κορίτσια, κατὰ σειρὰ συγγενείας, ἔπειτα δὲ αἱ γυναῖκες. Τὸν χορὸ συνόδευε ἓνα εἰδικὸ τραγοῦδι· τὸ ἐξῆς :

Βάλτε *κινᾶ* στὰ νύχια της
καὶ μύσχο στὰ μαλλιά της
(Νὰ γίνῃ ἡ νύφη ὡμορφῆ)
Βάλτε χόγλο στὰ φρύδια της
κι' ἔληὰ στὸ μάγουλό της.

Σιγανά, σιγανά βρέχει
βροχὴ σιγανά, ψιχαλίζει,
ὡς πού νὰρθῆ τὸ πουλί
νὰ πῆ κρυφὸ στ' αὐτὶ.

Σὰν παναγιὰ γραμμένη
σὰν νυφοπούλα στὸ χαρτί
ἦταν ζωγραφισμένη.

Μετὰ χορεύανε καὶ οἱ ἄνδρες καὶ ὅταν τελείωνε ὁ χορὸς θὰ φεύγανε ὅλοι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κορίτσια πού μέναν νὰ κοιμηθοῦν μὲ τὴν νύφη. Πρὶν πλαγιάσουν βάζαν ὅλες *κινᾶ* στὰ νύχια γιὰ τὸ λουτρό. Τὴν Παρασκευὴ βράδυ μαζεύονταν τὰ ἀνδρόγυνα, κανένα δὲ κορίτσι, τρῶγανε, πίνανε καὶ χορεύανε ἕως τὸ πρωί. Τὸ Σάββατο ἐτοιμάζονταν γιὰ τὸ γάμο, καθάριζαν

τὸ σπίτι, ψῆναν τὰ φαγητά, γλυκιά. Μετὰ θὰ ἔφθανε ὁ κουμπάρος νὰ πύρη μὲ τὰ παλληκάρια τὴν προικα. Τὸ σεντούκι ἀπὸ καρδιά, ποῦ ἦταν ἄδειο γιατί ὄλα τὰ κρατοῦσαν στὰ χέρια. Λύο ἢ καρμακίω στρώματα, δύο παπλώματα, μαξιλάρια, ὑφαντὲς καὶ πλεκτὲς κουβέρτες. Σεντόνια, κρεβατογυροί, μαξιλαροθήκες ἀπὸ μεταξωτὸ *μπιρουντσούκι*, ὅσα περισσότερα πουκάμισα μεταξωτὰ γυναικεία, ἀνδρῖκα μέσα σὲ σινιά (ταψιά), φορέματα, δηλ. φουστάνια ἔξωτερικά, σεντόνια λίνινα, μπακιρικά ποῦ τὰ κρατοῦσαν μικρὰ παιδιά, σκεπάσματα ὑφαντὰ καὶ κεντητὰ στὸν ἐργαλειὸ ἢ στὸ χέρι. Βρακοζῶνες ἀνδρῖκὲς (ζουναίρια) γιὰ τοὺς ἄνδρες καὶ τὰ μικρὰ παιδιά κεντημένες. Σκεπάσματα (γιὰ τὰ σινιά) κεντημένα μὲ βελονιὲς ὄιζα, διπλόροζα, σμυρναίικες, πολιικες κτλ. Συνήθως ἓνα σινὶ δλόχρυσο, μὲ μεταξωτὲς φλοῦδες, γεμάτο. Μερσίλινα (μεγάλια κομμάτια ὑφαντὰ ποῦ μεταχειρίζονται ὡς γενικὴ πετσέτα, ὥστε ὅλη ἡ οἰκογένεια νὰ τὴν πέρνει στὰ γόνατά της στὸ γῆσο), οἱ ἄκρες κεντημένες. Πιστιμάλια (μεγάλες πετσέτες σὰ μικρὰ σεντόνια γιὰ τὸ χαμίμ, χρωματιστά). Μπόγους ἀρκετοὺς (τετραγωνικὲς πετσέτες ποῦ βάζουν τὰ ἄρσῃκα καὶ ἄλλους ἐπίτηδες γιὰ τὸ χαμίμ). Σκεπάσματα γιὰ τὰ πανακωτήρια (ξόλινες θῆκες γιὰ ψομί). Σκεπάσματα γιὰ τοὺς σοφάδες. Ἐνα τριπόδι (τραπέζι μὲ τρία πόδια). Σκαμνιά τετράγωνα (κάθε κορίτσι τὰ ἔπερνε γιὰ προίκα). Ἐπάνω δὲ στὸ σπίτι βάζαν ἓνα τετράγωνο μεταξωτὸ σκέπασμα καὶ τοποθετοῦσαν τὰ γλυκὰ τὰ στραγάλια, οὔζο, σιρόπια καὶ ἓνα πιῦτο ζίχουρι μὲ κουταλάκι, ὁ καθένας δὲ ἔπερνε. Χαμηλὰ στρογγυλὰ τραπέζια ποῦ κάναν τοὺς γιουφκιάδες (χυλόπητες), πλαστήρια βέργες ποῦ πλάθαν (ἢ κάναν τὸν τραχανὰ ἢ τὸ κουσκούσι), ἀσπρόρουχα, τσεβρέδες μὲ περίφημα κεντήματα χρυσᾶ καὶ ὅτι ἄλλο χρειαζόταν γιὰ ἓνα σπιτικό, χαλιά, ἀσημένια ζάρφια γιὰ τὸν καφέ, πατάκια κτλ.

Ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ πῆγαιναν στοῦ γαμπροῦ· ὅταν δὲ φθάναν στὸ σπίτι ὁ κουμπάρος στεκόταν στὴν πόρτα καὶ ἔπερνε τὰ πρίγματα στὸ καθένα δὲ ἔδινε ἓνα νόμισμα ἢ πολλὰ ἀναλόγως, ἐὰν ἦταν μεγάλο τὸ εἶδος ποῦ μετέφερε ἢ μικρό. Ἀφοῦ δὲ τελειῶναν εἶχε ἔτοιμα ὁ γαμπρὸς τρία σινιά, τὰ δῶρα τῆς νύφης γιὰ τὸ γάμο· τὰ πέρναν τὰ παλληκάρια καὶ τῆς τὰ πηγαίναν. Στὸ πρῶτο ἢ γοῦνα, τὴν λέγαν *μηλόγουνα* ἢ *σαμουροῦγουνα* (σαμούρ), γιατί γύρω-γύρω στὸ λαμὸ καὶ ἀπὸ κάτω ἕως ἐπάνω εἶχε μῆλο ἢ σαμούρ· ἀπὸ μέσα εἶχε πρόστυχη γοῦνα, ἀπέξω ἀτλάζι μαῦρο ἢ τσόχα μὲ κεντημένη στὰ μανίκια ἢ ἐπάνω μὲ χρυσό. Μέσα δὲ καὶ τὸ *πάτημα* τῆς νύφης ἓνα φουστάνι μεταξωτό· λεγόταν ἔτσι γιατί ἡ νύφη ὅταν ἔβγαινε ἀπὸ τὸ σπίτι τὸ βάζαν στὸ κατόφλι νὰ τὸ πατίση. Τὰ παπούτσια τῆς κάλτσες καὶ τὴν ζώνη τὴν χρυσῆ ποῦ θὰ φοροῦσε, μιὰ ταμπακέρα ἀσημένια ἢ μαλαματένια γεμάτη χρυσᾶ ἢ ἀσημένια νομίσματα, ἓνα ζευγάρι πιαντοῦφλες κεντημένες μὲ χρυσῆ κλωστή. Στὸ δεύτερο τὰ δῶρα γιὰ

τὸν πεθερό, πεθερά, συγγενεῖς, φουστάνι σαλβάρι, πουκαμίσα στὰ κορίτσια φουστάνια, ἓνα φουστάνι γιὰ τὴν μαστόρισα, μαντήλια γιὰ τὰ παλληκάρια. Στὸ τρίτο ἓνα ταβλᾶ (ταψι) χαλβὰ ἄσπρο καρυδένιο· ἐπάνω σχηματίζαν κουκλίτσες, ξυλοπάπουτσα (τακούργια) λουλούδια. Τὸν χαλβὰ τὸν σκεπάζαν μὲ χαρτί ψιλὸ, ἐπάνω δὲ κόκκινη φλούδα γύρω χρυσά.

Στὸ τέλος δὲ ἐρχόταν ἓνα παλληκάρι καὶ κρατοῦσε στὰ χέρια ἓνα καθρέπτη γιὰ δῶρο τῆς νύφης. Ἀφοῦ τὰ φέρναν μέσα στὰ ἴδια τὰ σινιά, ἡ νύφη ἔβαλε τὰ δῶρα τοῦ γαμπροῦ. Δύο ἢ περισσότερα πουκάμισα μεταξωτά, ἓνα σώβρακο, δύο ζευγάρια κάλτσες, ἓνα κορδόνι πλεκτὸ μὲ χάνδρες ἢ μπιρσίμι γιὰ τὸ χέρι, μία βρακοζώνα (ζουνάρι) μεταξωτὴ μὲ χρυσοῦ δουλεμένη, ἓνα πουκάμισο πάνινο ὕφαντὸ στὸ σπίτι, μιὰ σακούλα χρυσοῦ πλεγμένη στὸ χέρι, ἓνα ζευγάρι παντοῦφλες κεντημένες ἢ μὲ μετάξια ἢ χρυσοῦ κλωστή ἢ μαλλιὰ καὶ στὰ πεθερικά πουκάμισα, τσεβρόδες καὶ μαντήλια μεταξωτά. Αὐτὰ δὲ ὅλα τὰ ξαναπήγαιναν στοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι. Τὴν Κυριακὴ ὅλα τὰ κορίτσια μετὰ τὴν ἐκκλησία, μαζεύοταν στὸ σπίτι τῆς νύφης γιὰ νὰ τὴν ντύσουν, τὴν κάθιζαν, ἀφοῦ δὲ τὴν ἐτοίμαζαν τῆς ὀίχναν ἓνα πέπλο κόκκινο κεντημένο μὲ χρυσά, ποὺ τὸ λέγαν *χατζῆ-ἀλοῦ*. Θὰ τὴν πέρναν τότε καὶ θὰ τὴν πηγαίναν στὸ πλαϊνὸ δωμάτιο ὅπου τὴν κάθιζαν σὲ μιὰ καρέκλα. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ντυσίματος ὑπῆρχαν τέσσερα παιδιά δυὸ ἀγόρια καὶ δυὸ κορίτσια, μὲ τέσσερα κερὰ ἀναμμένα, καθόντουσαν γύρω στὴν νύφη σὲ σχῆμα τετράγωνο, συγχρόνως δὲ τραγουδοῦσαν.

Τὰ κορίτσια :

Βάλτε καρέκλα ἐκλεκτὴ νὰ κάτση ἢ νυφούλα
νὰ τὴν στολίσουν οἱ ὄμορφες ὡσὰν βασιλοπούλα
Ἡ νύφη μας εἶναι ὄμορφη σὰν Παναγιὰ γραμμένη
σὰν φραγοπούλα στὸν χαρτί εἶναι ζωγραφισμένη.

Στὸ τέλος φέρναν μιὰ πῆττα ἐπίτηδες ζυμωμένη καὶ τὴν βάζαν στὸ κεφάλι τῆς νύφης ὅπου τὴν κόβαν. Αὐτὴ τὴν πῆττα τὴ ζυμώνανε τὴν Πέμπτη τὸ πρωτὶ, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια λέγαν, δὲ ὅτι κάναν τὰ προζύμια τῆς νύφης.

Μέσα βάζαν πολλοὺς παραδες ἢ γρόσια. Κατὰ τὸ κόψιμο (στὸ κεφάλι τῆς νύφης), πρῶτα πέρναν τὰ κορίτσια, τὸ ἄλλο τὸ βάζαν μέσα σένα πανέρι καὶ τὸ μοίραζαν στοὺς καλεσμένους. Μετὰ κάθιζαν στὰ γόνατα τῆς νύφης ἓνα μικρὸ ἀγοράκι, ὥστε τὸ πρῶτο παιδί νὰ γίνῃ ἀρσενικό, ἔπειτα ἐρχόταν ὁ ἀδελφὸς τῆς νύφης νὰ τῆς βάλῃ τὰ παπούτσια (ἐὰν δὲν εἶχε ἀδελφὸ ὁ θεῖος). Αὐτὰ εἶχαν μέσα ῥύζι καὶ νομίσματα χρυσά, ἡ νύφη ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ τὰ φορῆ ἔτσι. Μετὰ τὴν μεταφορὰν στὸ ἄλλο δωμάτιο, ὅπου θαρχότον ὁ κουμπάρος μὲ τὸ γαμπρό.

Τὴν Κυριακὴ τὸ πρωῒ θὰ πῆγαινε ὁ μπαμπάρος¹⁾ μὲ τὴν λεκάνη του καὶ τὰ ξυράφια, ψαλλίδια, γιὰ νὰ ἱτοιμάσῃ τὸν γαμπρό, ἐκεῖ μαζεύονται ὅλα τὰ παλληκάρια. Ἄφου ξυριζόταν, βροίχνε ὁ γαμπρὸς μιὰ λίρα στὴν λεκάνη καὶ ἄλλα νομισματα οἱ συγγενεῖς, αὐτὰ τὰ ἔπρνε ὁ μπαμπάρος. Μετὰ θὰ πῆγαινε νὰ πλυθῆ, βλακτα δὲ νὰ ντυθῆ. Κρατοῦσαν δὲ καὶ ἐδῶ τέσσερα κερὰ ἀναμμένα, κόβαν καὶ σαντουνοῦ τὸ κεφαλί τὴν πῆττα, τὴν μοιραζόταν δὲ τὰ παλληκάρια.

Ὅταν αὐτὰ τελείωναν καὶ ὁ γαμπρὸς ἦταν ἕτοιμος μαζὺ μὲ τὰ παλληκάρια καὶ τὰ παιχνίδια ἔμπρός (βιολιά), πηγαίναν νὰ πάρουν τὸν κουμπάρο ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στῆς νύφης. Μόλις φθάναν στὸ σπίτι τῆς νύφης, κλείνανε τὴν πόρτα τῆς κἀμιαρας ποὺ ἦταν μέσα. Τότε ὁ κουμπάρος θὰ κτυποῦσε τρεῖς φορὲς μὲ τὸ πόδι, ἀπὸ μέσα ζωτοῦσαν ποῖος εἶναι αὐτὸς ποὺ κτυπᾷ. —Κουμπάρος; μὲ τὸν Γαμπρό, ἀνοίξτε.— Πρέπει νὰ τάξετε δῶρα καὶ μετὰ θὰ νοίξομαι. —(Θὰ σᾶς δώσωμαι ἕνα ἀρνὶ ψητό, μὲ παιχνίδια καὶ κρασί.—Ποῦ; (Τὸ ὄνομα τῆς ἐξοχῆς θὰ ὄριζαν) —Μετὰ δίδαν μιὰ στὴν πόρτα, μπαίναν μέσα, πῆγαιναν καὶ στεκόταν μπροστὰ στὴ νύφη. Ἢ νύφη φιλοῦσε πρῶτα τοῦ κουμπάρου τὸ χέρι ἔπειτα τοῦ γαμπροῦ, ἐκεῖνος τῆς πατοῦσε τὸ πόδι γιὰ νὰ εἶναι ὑποταγμένη. Ἐπειτα ὁ γαμπρὸς πῆγαινε νὰ φιλήσῃ τῆς πεθερᾶς τὸ χέρι. Δυὸ κορίτσια κατόπιν πέραν τὴ νύφη νὰ τὴν βγάλουν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, πατοῦσε τὸ φουστάνι στὸ σκαλοπάτι. Στὸ κατῶφλι δὲ τὴν βάζαν νὰ χαιρετήσῃ τρεῖς φορὲς, ἐκεῖ δὲ ὁ κουμπάρος ἔδινε τὸ κόκκινο μαντίλι στὴν νύφη αὐτὸς κρατοῦσε τὴν μιὰ ἄκρην καὶ τὸ κατέβριζε τρεῖς φορὲς γιὰ νὰ προσκυνήσῃ ἢ νύφη, ἐνῶ τὰ κορίτσια τραγουδοῦσαν *Προσκύνα νύφη τὴν πόρδα σου κάνε καὶ τρεῖς μετάνοιες.* Ἢ νύφη δὲ, ἀπαντοῦσε τραγουδιστά: *Πηγαίνω μάννα μου κι' ἔχει γιά, ἀφίνω γιά στή μίγνα μου καὶ γιά εἰς τὸν μπαμπά μου, ἀφίνω γιά στὰ ἀδέλφια μου, ἀφίνω γιά στή γειτονιά καὶ στίς γειτονοπούλες.* Ἄλλοῦ θε ἔχω γεννηθῆ κι' ἄλλοῦ θε θὰ γεράσω. Ἄφου τελείωναν μπροστὰ τὰ βιολιά, ἔπειτα ἡ νύφη ποὺ τὴν κρατοῦσαν τὰ κορίτσια, πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία. Στὸ δρόμο δὲν ἔπρεπε νὰ κυττάσῃ καθόλου. Τὰ μάτια νὰ εἶναι κατεβασμένα, γιὰτι ἄλλοιῶς θὰ τὴν λέγαν *ξεσκαπιστήρα.* Ἐπειτα ὁ κουμπάρος μὲ τὸ γαμπρό καὶ μετὰ οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ καλεσμένοι. Ὅλες οἱ γυναῖκες φοροῦσαν δυὸ *τσιλέδες* (πολλὰ μαζι) ἀπὸ τέλια ἔως κάτω καὶ *σιματάδες* ποὺ κἀναν φοβερὸ κρότο (κάτι φύλλα χρυσὰ σὰν φλουρὶ ποὺ ὅταν περπατοῦσαν καὶ φυσοῦσε κἀναν κρότο). Αὐτὰ τὰ φοροῦσαν στὸ κεφάλι. Ἐτσι πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία ὅπου γινόταν ἡ τελετή, ὅταν ἄρχιζε, ἔπρεπε γύρω στὸ ζευγάρι νὰ εἶναι πολὺ συγ-

1) Δ. Τ. Κουρέυς.

γενεῖς γιατί τὴν ὥρα πού τοὺς στεφάνωνε καὶ τοὺς χῶριζε μὲ τὸ Εὐαγγέλιο λέγαν πῶς ὅσοι θέλαν νὰ βλάψουν τὸ ἀνθρώγυνο πλησιαζαν καὶ πάνω τους λέγαν. Τοὺς δένουμε καὶ θέλουμε νὰ πεθάνουν· γι' αὐτὸ ὅταν ντύναν τὸν γαμπρὸ τοῦ δίναν καὶ ἔδενε ἓνα κόμπο, ἔλεγε δέ, μόνος μου δένουμαι, μόνος μου θὰ λυθῶ. Ὅταν δὲ τελείωνε πῆγαιναν ὅλοι μαζί στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Ἡ πεθερὰ δὲν ἔπρεπε πρώτη νὰ παρουσιασθῆ στὴν νύφη· τὸ εἶχαν γιὰ γρουσουζιά. Ἄφοῦ χαιρετοῦσαν τὸν πεθερὸ καὶ τοὺς ἄλλους ἀρχίζαν τὸν χορὸ. Ὅταν δὲν χόρευαν οἱ γυναῖκες βάζαν τὰ χέρια πάντα στὰ τσεπάκια. Ὅταν ἐρχόταν ἡ ὥρα καθόταν στὸ τραπέζι καὶ τραγουοῦσαν ὅλοι μαζί τὸ καθιερωμένο τραγοῦδι :

Τὴν Τράπεζα τὴν ἀργυρῆ
θέλω νὰ τὴν τιμήσω
μὲ μόνσους, μὲ γαροῦφαλα
θέλω νὰ τὴν στολίσω,
Τριγύρω, γύρω ἄρχοντες
καὶ δώδεκα ἀποστόλοι
νὰ ζήση ἡ νύφη κι' ὁ γαμπρός
κι' ὅλο τὸ νυφοστόλη.

Τρία χρυσὰ γαρούφαλα μέσ' ἀσημένιο τάσι,
τ' ἀνδρόγυνο πού γίνηκε νὰ ζήση νὰ γεράση.
Στὸ σπίτι πού πατήσαμε πέτρα νὰ μὴ ὀαίγη
κι' ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χρόνια πολλὰ νὰ ζήση.
Νὰ ζήσουν χρόνια ἑκατὸ καὶ τέκνα ν' ἀποκτήσουν,
στὸν ἅγιο τάφο τοῦ Χριστοῦ νὰ πᾶ' νὰ προσκυνήσουν
Ἐμεῖς ἔδῳ δὲν ἤλθαμε νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε,
μόνο τοὺς ἀγαπούσαμε κι' ἤλθαμε νὰ τοὺς δοῦμε.

Μετὰ ὁ παπᾶς ἔλεγε τὴν εὐχὴ καὶ καθόταν στὸ πρῶτο τραπέζι. Ἡ νύφη, ὁ γαμπρός, τὰ πεθερικά καὶ μόνο ἀνθρώγυνα. Στὸ δεύτερο, παλληκάρια στὸ τρίτο κορίτσια στὸ τέταρτο παιδιά. Μετὰ ἀφοῦ τελειῶναν χορὸ ἔπειτα σπίτια τους. Τὸ πρῶτ' ἡ πεθερὰ καὶ οἱ ἄλλες γυναῖκες θὰ πηγαῖναν νὰ δοῦν, ἐὰν δὲ ἡ νύφη ἦταν ἐντάξει στέλναν δῶρα στὴν μάννα της καὶ τὴν καλοῦσαν νὰ ἔλθῃ. Καὶ ὅλοι μαζί δίναν ἄλλα δῶρα τῆς νύφης πού περνοῦσε ἀπὸ τὸν καθένα μὲ ἓνα δίσκο. Μέναν καὶ τρώγαν μπουγάτσες καὶ γλυκό. Τὸ μεσημέρι ἄλλο τραπέζι. Τὸ ἀπόγευμα ἡ κουμπάρα θὰ καλοῦσε ὅλες τὶς γυναῖκες καὶ τοὺς ἄνδρες νὰ τοὺς δώσῃ οὔζο, ἀφοῦ βάζαν μέσα κόκκινο χρῶμα τὸ προσφέραν μαζί μὲ κουφέτα γιὰ νὰ καταλάβῃ ὁ κόσμος τὴν παρθενιά. Ἐπειτα τὰ παλληκάρια καὶ τὰ κορίτσια πῆγαιναν στὴν νύφη· ἐκεῖ χόρευαν αὐτὴ, δὲ τοὺς χῶριζε ἓνα μεταξωτὸ μαντήλι. Μετὰ τελείωνε. Σὲ ὀκτῶ μέρες ξαναπέρναν τὴ νύφη μὲ ὅλους τοὺς συγγενεῖς πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία. Ὁ παπᾶς δὲ μέσα σένα

μεγάλο δίσκο στο τέλος τής λειτουργίας έβαζε τὰ αντίδερα, τήν νύφη στο γυναικωνίτην και τόν γαμπρό κάτω, βάζαν δέ νομίσματα για τόν παπᾶ· τὸ λέγαν (τῆς νύφης ὁ παρᾶς). *Επειτα πήγαιναν δῶρα στον κουμπάρο πουκάμισα μεταξωτά, φλοῦδες, μαντήλια. *Η κουμπάρα έδινε στη νύφη φλουριά, τῆς έκανε δέ τὸ τραπέζι. *Ετσι τελείωναν ὅλες οἱ τελετές. Και λέγαν ὅτι ζούσαν εκείνοι καλά και μεις καλλίτερα.

Διάφορα. *Εάν αποκτοῦσαν παιδι θὰ πήγαινε ἡ μαμῆ στην νονά, θὰ έλεγε τὰ καλορίζηκα για νὰ πάρη δῶρα (αὐτὸς πού στεφάνωνε έπρεπε νὰ βαπτίση και τὰ παιδιὰ) και έπειτα στους συγγενεῖς.

Τὴν εἰδοποίηση τῆ λέγαν *Μεσοντέδες*. Τὸ μισημέρι θὰ κόβαν μιὰ πῆττα με βούτυρο. Τὸ κομματί τῆς μητέρας τὸ κρατοῦσαν νὰ τὸ φᾶνε ἀργότερα. Μετὰ δῶριζαν στο παιδι διάφορα νομίσματα, μικρὰ μεταξωτὰ παπλωματάκια κεντημένα με χρυσὸ και ροῦχα. *Επὶ σαράντα μέρες κάθε βράδυ μαζί με τὴν λεχοῦσα ἡ μητέρα της και ἡ πεθερά της κλινόταν στην κάμαρα, κλίναν δέ καλά τις πόρτες και τὰ παράθυρα, δέν ἄνοιγαν δέ παρὰ τὸ πρωί. Τὸ εἶχαν για γρουσουζιά και ὅταν πάθαινε κάτι ἢ ἡ μητέρα ἢ τὸ παιδι ἀπὸ ξωτικά. *Οπως και ποτε μπροστὰ σὲ ξένους δέν βύζανε για τὸ κακὸ μάτι. Στῆς σαράντα γινόταν ἡ βάπτιση πάντα στην *Εκκλησία. *Η μαμῆ έπαιρνε τὸ παιδι. *Η μάννα, ὁ μπαμπᾶς και πεθερικά δέν πηγαί- ναν. *Η κουμπάρα και συγγενεῖς μόνο ἅμα τελείωνε τότε τὸ φέρναν σπίτι και ἔτσι πήγαινε ἡ μητέρα νὰ τὸ πάρη. Παιδιὰ ἢ παλληκάρια θὰ τρέχαν ἀπὸ πρὶν νὰ ποῦν τῶνομα για νὰ πάρουν δῶρα.

Πρόληψις. *Οταν βύζανε και έκανε πῆξημο πρὶν σαραντήση (σαὐτὸ έφταιγε γιατί έφαγε τὸ στόμα τοῦ ψαριοῦ ὅταν ἦταν ἔγκυος), έπαιρνε στην ἀγκαλιὰ τὸ μωρὸ τὸ πήγαινε στην κουζίνα, εκεί εἶχαν κάτι ξύλα πὸν κό- βαν τὸ κρέας (*κυγκατζιὰκ*) καθόταν ἐπάνω και τὸ βύζανε. Τότε περνοῦσε. *Επίσης ἐάν στο ἴδιο διάστημα 40 ἡμερῶν έκοβε τὸ γάλα ἐντελῶς τῆς μάννας, εἶχαν ἕνα μέρος ἀγιάσματα και πήγαινε ὁ πατέρας και ἡ μητέρα ἀφοῦ πίστευαν. *Ηταν ἕνα παλιὸ Βυζαντινὸ κάστρο, ὅπου ὅπως λέγαν ἕνας Αὐτοκράτωρ με τὴν γυναῖκα του, ἔτυχε νὰ τοὺς πολιορκήσουν ἐχ- θροί. Πρὶν πεθάνη ἡ βασίλισσα εἶπε· τὸ στῆθός μου νὰ μένη σὲ τοῦτο τὸ μέρος ἴσως ἔλθη τὸ παιδι μου νὰ βιζάξη και ὅποιος μάννας στερέψει τὸ γάλα, νὰ πέρνη, θὰ βρῖσκη γιατριά. *Ηταν μιὰ πέτρα σὰ στῆθος ἔσταζε νερό. *Εξυναν τὴν πέτρα, πέρναν και νερὸ τὰ βάζαν μαζί σένα ποτῆρι ὅπου γίνεται ἄσπρο σὰ γάλα. Τὸ πῖναν και πίστευαν πῶς γιατρευόταν.

Ξωτικά. Για νὰ διασκεδάζουν μαζευτόταν μόνο γυναῖκες, ἡ κάθε μιὰ έβαζε χρήματα, έπαιρναν τὰ ὄργανα, γλυκά, πολλὰ σιρόπια, εἶχαν ὀρίσει δέ ἀπὸ πρὶν ἕνα σπίτι, εκεί διασκεδάζαν ἔως τὸ πρωί. Χόρευαν,

τραγουδοῦσαν. (Πολὺ παλιὰ ὅταν δὲν εἶχαν ὄργανα εἶχαν ἓνα τσαγγεῖ (ντέφι), πὺν κτυποῦσαν ῥυθμικά). Ἔνα ἀπὸ τὰ τραγούδια :

Γραμματικὸς γράφει γραφῆ
 ἔξω στὸ φεγγαράκι
 τὸ χέρι του σκανδάλησε
 καὶ χύθηκε μελάνη.
 Βάζει ντελάλη στὰ χωριά
 ντελάλη στὰ βελαέτια
 πὺς ἔχει σκάφη ἀργυρῆ
 λελὲν μαλαματένια
 νὰ πλῖνη ὁ νιὸς τὰ ρουῖχά του, τὰ χρυσομεταξένια
 Βασιλοπούλα τᾶκουσε, ἀπὸ τὸ παραθύρι,
 ἔγὼ ἔχω σκάφη ἀργυρῆ λελὲν μαλαματένια
 νὰ πλύν' ὁ νιὸς τὰ ρουῖχά του τὰ χρυσομεταξένια.

Μετὰ λέγαν ἓνα τραγούδι γιὰ τὸν ἄντρα πὺν γυρίζει ἀπὸ τὴν ξενη-
 τιά. Τὸ λέγαν δυὸ παρέες.

α) Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ὁπὺν βρῶντὰ
 τώρα αὐτὴ τὴν ὥρα ;
 β) Ἐγὼ εἶμαι κόρη κι' ἀνοιξε τὴν πόρτα τὴν καρένια
 Κι' ἔχω δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ
 καὶ κεῖνα ζαχαρένια.
 Θυμᾶσαι πὺν καθόμαστε
 οἱ δυὸ στὸ παραθύρι
 καὶ σμίγαμε σιγὰ-σιγὰ τὰ δυὸ μας χεῖλη.
 Θυμᾶσαι τὰ ῥόδα πὺν σούστελνα
 μὲς σὲ χρυσὸ μαντήλι,
 τὰ μῆλα τὰ ῥοδάκηνα
 τὰ τροφαντὰ κεράσια.

Τῆς λέει τὰ σημαδιακά τοῦ σπιτιοῦ :

Χρυσῆ κανδήλα καίγεται
 στὴν μέση τοῦ ὄντᾶ σου
 καὶ φέγγει καὶ στολίζεσαι
 καὶ βάζεις τὰ χρυσᾶ σου.
 Βάζεις τὸν ἥλιο πρόσωπο
 καὶ τὸ φεγγάρι στήθος
 βάζεις καὶ τὸν Αὐγερινὸ
 διαμάντι δακτυλίδι.

α) Ἀνοιχτε πόρτες διάπλατα νὰ μπῆ ὁ νοικοκύρης.

Και αφού λέγαν κάμποσα τραγούδια, ντυνόταν μασκαράδες ή παίζαν διάφορα παιχνίδια. Τά κιάσια (ήταν δυό ομάδες, επάνω δέ σέ ένα χαμηλό σκαμνί, είχε 24 τρίπες, 12 άσπρες 12 μαύρες και άλλα τόσα ξυλαράκια άλλα, τέσσερα χειρίδια, τά όνόμαζαν πέτρες, πιγκός και κιάσια, σύμφωνα δέ με τούς όρους τού παιχνιδιού, πέζαν από κάθε ομάδα σειρά-σειρά όλες οι γυναίκες (όχι πιο πολλές από έξη σέ κάθε ομάδα). Στο τέλος όποια ομάδα κατώρθωνε νά πάρη στην κατοχή της τά ξυλάκια (πέτρες) κέρδιζε. Έπειτα παίζαν τó τσαρακιάν. Ένα ξύλο ψηλό με τρία πόδια, τó στήναν, είχε ή κάθε μιá από μιá βέργα, τήν πετούσε εάν τó έριχνε κάτω κατά ώρισμένο τρόπο, κέρδιζε. Και άλλα παιχνίδια, τες ομάδες κτλ. Οι γρηές πλέκαν ή λέγαν παραμύθια κατά συντροφιάς. Αυτό βυστούσε ως πού νά ξεμερώση για νά πάη ή κάθε μιá σπίτι της.

ΦΟΡΕΣΙΑ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ

*Λογίζοντας από τó έξωτερικό φουστάνι άποτελείτο συνήθως από

μεταξωτό, σατέν, στάφες, μοναρέδες, χρῶμα βυσσινί, κόκκινο γαλάζιο, μόρικο (λίλά). Ή φούστα πολύ σουρωτή στη μέση, ήταν μακρυνά και όσο τó δυνατόν πιο πλούσια εις εμφάνισιν. Από τó ίδιο ύφασμα έσυνεχιζετο ένα μπουστάκι, χωρίς μανίκια, εμπρός άνοικτό σέ σχήμα μπλαστρόν και ένωμένο με τήν φούστα διά νά τήν συγκρατή στη μέση. Πάνω από τó μπουστάκι ένα βελουδένιο ή τσόζινο κοντογοϋνι, χρῶμα κόκκινο, βυσσινί ή μαύρο. Με φαρδιά μακριά μανίκια (για νά φαίνεται τó πουκάμισο) κεντημένο με χρυσό τρία δάκτυλα φάρδος, γύρω-γύρω στο λαιμό, μανίκια, γιακά. Από μέσα ένα μεταξωτό άσπρο πουκάμισο ύφαντό στο σπίτι, με φαρδιά μανίκια που τελείωναν έργασμένα με βελόνα (με άσπρο μετάξι), τó τελείωμα λεγόταν τσιμπίτσια. Από τήν ίδια έργασία είχε στο λαιμό και μπροστά. Από μέσα ένα μισοφόρι χασεδένιο με ταντέλα κάτω, έφθα-

μό και μπροστά. Από μέσα ένα μισοφόρι χασεδένιο με ταντέλα κάτω, έφθα-

νε δὲ ὡς ἐπάνω (ὅπως τὸ ἐξωτερικὸ φουστάνι), ἐφρόντιζαν νὰ τὸ βάλουν πολὺ κόλλα, ὥστε νὰ στέκεται καὶ τὰ τρίζη. Ἐντὶ δὲ παντελόνι, ἓνα σαλβαίρι πού τὸ ὕφαιναν μόνες τους. Παπούτσια λουστρίνι, δετά, κάλτσες δὲ πλεγμένες στὸ σπίτι χρώματος ἄσπρου. Μιὰ ζώνη ἐπάνω ἀπὸ τὴν μεταξωτὴ φούστα ἀπὸ βελουῖδο κόκκινο ἢ βυσσινί, κεντημένη ὅλη μὲ χρυσό, ἔμπρὸς δὲ μιὰ ἀγγραφα χρυσοῦ. Τὴν λέγαν *πυλέκα*. (Ἡ ὄνομασία σημαίνει, κομμάτι ξύλο, φαίνεται πολὺ παλιὰ ἦταν ξύλινη). Ἡ *πυλέκα* ἦταν ἀπὸ δύο κομμάτια πάντα χρυσοῦ πού σχηματίζεε διάφορα σχέδια καὶ ἰδίως λουλούδια. Στὸ κεφάλι φοροῦσαν στὴν ἀρχὴ τσεμπέρια, ἀλλὰ ἀργότερα τὰ

ἄλλαξαν μὲ φλοῦδες, τὰ φέρναν συνήθως ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολι καὶ τὰ μὲν τσεμπέρια ἦταν σταμπάτα, αἱ δὲ φλοῦδες ἀπὸ πολὺ ψιλὸ μετάξι ὕφαντό, πού μετὰ μόνες τους κεντοῦσαν γύρω-γύρω μὲ τὴν βελόνα σχηματίζονταν διάφορα λουλουδάκια, μαργαρίτες, γαρουφαλλάκια, λουλούδια λεμονιάς, τὸ τσεϊώμα τὸ ὠνόμαζαν οὐγιάδες.

Τὸ δέσιμο στὸ κεφάλι γινόταν, ἀφοῦ διπλώνανε λοξὰ τὴ φλούδα, σὲ δύο μέρη, πέρναν εἰς δύο ἄκρες μάναν τὴ στροφὴ τοῦ κεφαλιοῦ καὶ τὸν κόμβο τὸν φέρναν ἔμπρὸς ἀριστερά, σχηματίζοντας ἓνα εἶδος τριαντάφυλλο, αὐτὸ τὸ στερέωναν μὲ τέσσαρες βελόνες μεγάλες, πού στὴν κορυφὴ τους ὑπῆρχε ἓνα φλουρί εἰς δύο ἄκρες πού μάναν πίσω, τὶς πιάναν καὶ σταυρωτὰ τὶς σκάλωναν τὴν μιὰ ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά καὶ τὴν ἄλλη ἀπὸ

τὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ κεφαλιοῦ. Τὸ γύρισμα ἀπὸ τὶς ἄκρες πρὸς τὰ ἐπάνω τὸ λέγαν παπιά, ὑπῆρχε δὲ ἡ ἔκφρασις, σήκωσες τὶς πάπιες. Τὶς στερέωναν δὲ μὲ καρφίτσες τοῦ ἰδίου σχήματος μὲ τὶς ἄλλες. Ἐκτὸ κάτω δὲ τὰ μαλλιά (τὸ μανδῆλι τὸ φουσιώνανε γὰρ νὰ φαίνετε πλούσιο), τὰ κάνανε δύο ἢ πρὸ πολλὰς πλεξίδες ἀναλόγως τῆς ποσότητός των. Στὰ πλάγια βάζανε ἓνα φλουρένιο λουλούδι, *φρουρολούλουδο* τὸ λέγαν, ἦταν ἐργασμένο πρῶτα ἓνα κλωνάρι μὲ μαργαριταράκια καὶ στὸ τέλος εἶχε ἓνα φλουρί. Ἐκτὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ψεύτικα λουλούδια καὶ διάφορες καρφίτσες μὲ μαργαριτάρια ἢ φλουριά ὥστε νὰ γεμίξη τὸ κεφάλι. Στὸ λαιμὸ ντουμπλέ¹⁾, φλουριά Κωνσταντινάτα, ὥστε τὸ στῆθος νὰ σκεπάζετε μὲ φλουριά, εἰάν δὲν εἶχαν ἀληθινὰ δὲν βάζαν ποτὲ ψεύτικα. Στὰ χέρια δὲ βραχιόλια μὲ πολλὰς ἀλυσίδες καὶ δακτυλίδια ἀξίας ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως ἐκάστης. Σκουλαρίκια ἀπὸ φλουριά ἢ ἀπὸ χρυσὸ σὲ σχῆμα ἀράχνης πού τὰ λέγαν *λογαρίδες* ἢ τὰ λεγόμενα *φουσερά* πού στὶς ἄκρες εἶχαν πολύτιμες πέτρες. Ἐάν εἶχαν πολλὰ φλουριά ῥάβαν γύρω-γύρω στὴν φλούδα καὶ τότε τὴν λέγαν φλουροτζέπερο.

ΦΟΡΕΣΙΑ ΑΝΔΡΩΝ

Ὡς ἐξωτερικὸ ἐνδυμα φοροῦσαν ἓνα σαλβάρι ἢ μαῦρο ἢ καφέ ἢ μπλε ἀπὸ τσόχα κεντημένο μὲ γαϊτάνι τρία δάκτυλα φάρδος. Ἐνα πουκάμισο ἄσπρο, ἀπὸ χασὲ κολλαριστό, τὸ ῥάβανε μονάχες καὶ σχηματίζαν ἐμπρὸς ὄλο πιέττες καὶ οἱ πιέττες νὰ κάνουν σχήματα σὰ λουλούδια. Τὰ πουκάμισα αὐτὰ εἶχαν στενοὺς γιακάδες καὶ μανικέτια τὰ ὠνόμαζαν δὲ τὸ κολλάρο. Γιὰ τὸ κολλάρισμα ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε τότε κόλλα παίρνανε σιτάρι τὸ ἀφίνανε στὸν ἥλιο νὰ σαπίσῃ καὶ μετὰ τὸ ζουμι ἀφοῦ καταστάλαξε καὶ στέγνωσε τὸ μεταχειρίζονταν (ὁ λεγόμενος νισεστές), τὸ λέγαν δὲ καὶ καταστατό. Ἐπανω ἀπὸ τὸ πουκάμισο ἓνα *τσαματάνι σταυματάνι* σταυρωτὸ σὰ γιλέκο χωρὶς μανίκια, ἀπὸ πάνω δὲ ἓνα εἶδος σακάκι πού λεγόταν *σαλταμάρα* μὲ μακριὰ μανίκια, ἀπὸ τσόχα. Γύρω δὲ ῥαμμένο ἕως τέσσερα δάκτυλα γαϊτάνι, *μπικιμὲ* λεγόταν ἡ ἐργασία. Χρῶμα δὲ τὸ ἴδιο μὲ τὸ σαλβάρι. Στὴ μέση ἓνα ζουνάρι, χρώματος βυσσινί, μὲ μαῦρα λουλούδια ἢ μῶβ. Ἐκτὸ μέσα ἓνα πουκάμισο ὑφαντὸ πάνινο ὅπως καὶ ἓνα σαλβάρι ἄσπρο χασεδένιο ἢ πάνινο, πολὺ φαρδύ, ὥστε τὸ ἐπάνω σαλβάρι νὰ σχηματίζει πολλὰς σοῦρες. Κάλτσες μάλλινες ἄσπρες τὸν χειμῶνα καὶ βαμβακερὲς τὸ καλοκαῖρι. Παπούτσια μαῦρα βιδέλο. Ἐκτὸ τὸ ζουνάρι κρε-

1) Χρυσὸν νόμισμα παλαιῶν Αὐστριακῶν ἰσότημον μὲ 2 λ. Τ. Χρυσά.

μόταν ἓνα ὄρολογάκι μὲ μεταξωτὸ κορδόνι καὶ μιὰ ταμπακέρα μαύρη ὅπως καὶ ἓνα κομπολόι. Στὸ κεφάλι φέσι κόκκινο μὲ μαύρη φούντα πολὺ στραβὰ φορεμένο. Ἀφοῦ πρώτα φρόντιζαν μὲ ἀρωματισμένο λάδι νὰ στρώσουν τὰ μαλλιά τους πολὺ καλά. Τὸ λέγαν λαδάκι καὶ ἔτσι τὸ ζητοῦσαν. Αὐτὸ τὸ κοστούμι συνήθως τὸ φοροῦσαν ὅταν θὰ παντρευόταν ἢ στίς γιορτές. Τὰ παλληκάρια ἐν ὄσφ ἦταν ἐλεύθεροι φοροῦσαν ἓνα πολὺ γιαλυστερὸ φαρδὸν βρακί ἀπὸ μαῦρο ὕφασμα, σιδερωμένο κατὰ ἓνα τρόπο ἐπίτηδες γιὰ νὰ γιαλίξη περισσότερο, ἓνα ζουνάρι κόκκινο, ἐπάνω ἓνα τσαματάκι βυσσινί ἢ κόκκινο, βελούδο κεντημένο μὲ μαῦρα λουλούδια ἀπὸ πρσίμι καὶ κουμπιὰ σταυρωτὰ πού εἶχανε μεγάλες κουμπότρupes κεντημένες. Ἀπὸ πάνω ἓνα σαλταμάρο ἀπὸ γιαλιστερὴ τσόχα κεντημένο μὲ πνωμέ, αὐτὸ τὸ κεντοῦσαν εἰδικοί τεχνίτες πού τοὺς λέγαν τερζήδες. Τὸ πουκάμισο κολλάρο. Κάλτσες ἄσπρες. Παπούτσια λουστρίνι. Στὸ κεφάλι φέσι κόκκινο μὲ μαύρη φούντα πολὺ-πολὺ στραβὰ φορεμένο (ὅσο στραβὰ ἦταν αὐτὸ ἔλεγε πῶς ἦταν ἐλεύθερος). Ρωλόι μὲ ἄλυσσιδα πού τὴν περνοῦσαν στὸ λαιμό. Στὸ χέρι δὲ ἄσπρο καὶ γαλάζιο κορδόνι, περασμένο μὲ χάνδρες καὶ πλεγμένες, στὸ ἴδιο χρῶμα ἄσπρες καὶ γαλάζιες πολὺ ψιλές καὶ στὴν ἄκρη φουντίτσες. Τὸ κρατοῦσαν δὲ γιὰ λοῦσο, μανδήλι μεταξωτὸ πού καμιὰ φορὰ τὸ περνοῦσαν στὸ λαιμὸ ὅταν χόρευαν γιὰ νὰ μὴ λερωθῇ τὸ πουκάμισο κολλάρο. Τῆς καθημερινῆς χρήσεως ἡ φορεσιὰ ἦταν ἀπὸ πανί, στὸ ἴδιο σχέδιο σὲ χρῶμα μαῦρο ἢ μπλέ, τὰ πανιὰ ὕφασμένα στὰ ἐργαλεῖα καὶ βαμμένα στὸν μπογιατζῆ. Τὰ παιδιά ἐὰν ἦταν ἀγόρια, χρωματιστὰ σαλβαράκια τσόχια ρόζ, γαλάζια, μπλέ μὲ ἄσπρες βρακοζῶνες κεντημένες (βρακοζῶνες λέγαν κάτι ἴσως μεγάλες λουρίδες φαρδιές κεντημένες στὸ χέρι, στίς δυὸ ἄκρες) καὶ σιδερωμένες μὲ κόλλα πού σχηματίζε πίσω ἓνα φιόγκο.

Ἐπάνω ἓνα πουκάμισο ἄσπρο, ἀπὸ μέσα ἄλλο πουκάμισο χοντρὸ χασεδένιο ἢ πάνινο ὅπως καὶ ἐσωτερικὸ σαλβαράκι. Παπουτσάκια χρωματιστὰ κόκκινα ἢ γαλάζια. Στὸ κεφαλάκι φεσάκι. Τὰ κοριτσάκια, ἓνα φορεματάκι ὕφαντὸ στὴ μέση σοῦρα μὲ μποῦστο ἐπάνω καὶ μιὰ ποδίτσα χρωματιστή. Παπούτσια χρωματιστὰ. Τὰ μαλλιά τους δὲ τὰ πλέκαν πολλές-πολλές πλεξίδες μὲ ἓνα λουλουδάκι στὸ πλάι. Τίς καθημερινῆς οἱ γυναῖκες γιὰ δουλιές σπιτιῶν φορεσιὰ ἀπὸ πανιὰ στὸ ἴδιο σχέδιο, γαλάζια, βυσσινιά, μπλέ.

ΑΜΑΛΙΑ ΣΤΑΛΙΟΥ

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗΣ ΑΥΔΗΜΙΟΥ

Όταν μιὰ γυναίκα ξμνεισκε ἔγκυος προφυλάττονταν πολύ. Δὲν ἔπρεπε νὰ βρασκελίση τὸ ζωνάρι ἢ τὴ ζώνη τοὺς ἀνδρός της ἢ τὴ λ'για (λογιά=χόρτο ἢ θάμνος, μὲ τὴν ὁποίαν ἔπλεκαν τοὺς φράχτες), καὶ τοῦτο γιὰ νὰ μὴ τυλιχτῆ ὁ λοῦρος στὸ λαιμὸ τοῦ παιδιοῦ. Δὲν δούλευαν τοῦ ἀγίου Ἐλευθερίου, γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν (νὰ γεννήσουν) εὐκολα. Δὲν ἔκαμναν διόλου δουλειὰ τοῦ Ἁγ. Συμεὼν γιὰ νὰ μὴ γεννηθῆ τὸ παιδί σημειωμένο. Τὴν ἡμέρα ἐκείνη (3 Φεβρουαρίου), ἀπὸ τὸ πρωὶ θὰ σηκώνονταν, πλύνονταν καὶ στολίζονταν, καὶ γιὰ νὰ μὴν τύχη καὶ τίς μελετήσει κανεὶς πῆγαιναν στὸ τζάκι καὶ ἀκομποῦσαν τίς διὸ παλιήμες τους γιὰ νὰ μείνη ἐκεῖ τὸ μελέτημα. Ἐπίσης ἐκείνη τὴν ἡμέρα δὲν ἔπρεπε νὰ δώσουν πανὶ οὔτε νὰ μασουρίσουν, γιὰ νὰ μὴ τυλιχτῆ ὁ λοῦρος στὸ λαιμὸ τοῦ παιδιοῦ.

Όταν μιὰ γυναίκα δὲν ξμνεισκε ἔγκυος ἔτρωγε ροδοζάχαρη (κόκκινη ζάχαρη, ποὺ ἦταν κοιμένη εἰς σχῆμα ρόμβου).

Όταν ἡ νύφη γεννοῦσε κι' ἦταν μὲ τὴν πεθερὰ μαλωμένη κι' ἀργοῦσε νὰ ξελευθερωθῆ, φώναζαν τὴν πεθερὰ καὶ τὴν συγχωροῦσε. Τὴν περιέχυνε δὲ κρύο νερὸ γιὰ νὰ χυθῆ τὸ παιδί ἀπὸ πάνω της κ' ἔβγαζε καὶ τὸ τοιμῆρι της καὶ τῆς τὸ ἔροιχνε ἐπάνω της. Γιὰ φυλαχτὸ ὅταν γεννοῦσαν ἢ ἦταν λεχῶνες, φοροῦσαν τοῦ ἀνδρός των τὸ ζωνάρι 40 μέρες κ' ἔνα ἀντερῆ τὸ εἶχαν κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό των γιὰ φυλαχτὸ γιὰ τὸν ἀβασκαμὸ.

Όταν ἡ λεχῶνα ἔβγαине ἀπὸ τὴν κάμαρα ἔβαζαν τὴν σκούπα στὰ πόδια τοῦ κρεβατιοῦ καὶ τὸ θυματὸ δὲν ἔλειπε μέσα ἀπ' τὸ δωμάτιο, γιὰ νὰ μὴ πάθῃ ἢ λεχοῦσα κακό. Όταν ἔλειπε ὁ ἄνδρας της στὸ *σεφέρι* (σαόξω) κ' ἔρχονταν ἀργὰ πῆγαιναν κάτω καὶ μὲ τὸ θυματὸ στὰ χέρια θύμιαζαν τὸν ἄνδρα καὶ τὸ φορτίο καὶ τὸν ἄλλαζαν ροῦχα ἀπ' ἔξω κι' ἀπὸ μέσα, γιὰ νὰ μὴ πάγῃ τὸ κακὸ στὴ λεχοῦσα. Όταν ἦταν μέσα στὸ χωριὸ ὁ ἄνδρας πῆγαινε στὸ σάιτι νωρίς, πρὶν νὰ νυκτώσῃ κι' ἀμέσως μανιάλωναν τὴν πόρτα, διότι πίστευαν ὅτι 40 μέρες τὴ λεχῶνα τὴν τριγύριζαν τὰ δαιμόνια γιὰ νὰ τὴν κάμουν κακό, γι' αὐτὸ λάβαιναν ὄλες τὲς προφυλάξεις.

Ἡ λεχῶνα δὲν ἔβγαине οὔτε στὸ παράθυρο 40 μέρες γιὰ νὰ μὴ τὴν

μελετήσουν. Και εκείνοι που ταξείδευαν έξω φοβούνταν να μη τους ιδῆ λεχώνα, γιατί δὲν θὰ πήγαιναν καλὰ τὸ ταξείδι τους. Οἱ λεχῶνες 40 μέρες φοροῦσαν ἄσπρον τλουπάνι μὲ πούλιες στὸ γῦρο ἢ κουκουράκια μὲ χρωματιστὸ μαλλάκι καὶ στὴν μιὰ ἄκρη εἶχαν κρεμασμένα τὰ φυλαχτά, σταυρὸ χρυσὸ ἢ μαῦρο μονόκρηο¹⁾ ἢ συντεφένιο καὶ μαζὶ χάνδρες γαλάζιες, χαμαλὶ καμωμένο που εἶχε μέσα τίμιο ξύλο, πανὶ ἀπὸ Δεσποτικὸ φελόνι (που φορεῖ ὅταν γίνονται τὰ ἐγκαίνια ἐκκλησίας κι' αὐτὸ ράβονταν μονομερὶς²⁾) καὶ μόλις τελείωναν τὰ ἐγκαίνια χυμοῦσε ὁ κόσμος καὶ τ' ἄρπαξε καὶ τὸ κρατοῦσε φυλαχτό), μαῦρη μυρωδιὰ κι' αὐτὸ γιὰ τὸ μάτι, σταυροῦ λουλούδια καὶ θυμιάμα, γιὰ νὰ βλέπουν αὐτὰ καὶ νὰ μὴν ἀβασκάνουν τὴ λεχοῦσα. Τὰ ἴδια φοροῦσαν καὶ στὸ μωρό, 40 μέρες δὲν ἔπλυναν μὲ στᾶχτη τὰ ροῦχα τοῦ σπιτιοῦ, κι' ὅταν ἦταν καμμιά ἀπὸ πλύση δὲν πήγαμε μέσα στὴ λεχώνα. Καὶ 40 μέρες ὁ ἄνδρας δὲν κοιμοῦνταν μὲ τὴν γυναῖκα του, γιὰ νὰ πάη νὰ σαραντίση ἀγνή σὰν προβατίνα μὲ τᾶρνάκι.

Μόλις ξελευθερώνονταν ἡ λεχώνα τῆς ἔδιναν ἀμέσως καὶ ἔτρωγε παπᾶρα ἀλλὰ χωρὶς ξῦδι. Ἡ παπᾶρα γίνονταν μὲ καβουρδισμένο κρεμίδι δυόσμο ἀρκετό, καὶ λίγο ἀλεῦρι καὶ πιπέρι μαῦρο, καὶ γίνονταν εἶδος σούπας. Αὐτὸ δὲ γιὰ νὰ κατεβάσῃ γάλα.

Ὅταν ἓνα παιδί θὰ γίνονταν τριῶν χρονῶν καὶ δὲν θὰ μιλοῦσε ἀκόμη, τὸ ἔβαζαν μέσα στὸ τσουβάλι καὶ τὸ γύριζαν δλόγυρα στὸ χωριὸ καὶ μᾶζευαν καὶ ἀπὸ 41 σπίτια ἀπὸ μιὰ βοῦκα ψωμὶ καὶ τίς ἔδιναν νὰ τίς φάγῃ τὸ παιδί γιὰ νὰ μιλήσῃ.

ΕΥΣΤΡ. ΖΗΣΗΣ

1) Σταυρὸς μικρὸς μαῦρος, τὸν ἔφεραν ἀπὸ τὸ Χατζηλίκι.

2) Μέσα σὲ μιὰ μέρα.

ΜΕΡΙΚΑΙ ΣΥΝΗΘΕΙΑΙ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Μία τῶν συνοικιῶν τῆς πόλεως Διδυμοτείχου εἶναι ἡ λεγομένη «Πέρα μαχαλᾶς» ἢ συνοικία «Πυρωστιᾶς», καὶ ὑπὸ τῶν τούρκων «Σατζιάχ μαχλεσί», δηλ. συνοικία πυρωστιᾶς, ἢ «Ἄρναοὺτ μαχλεσί», ἴτοι συνοικία Ἀλβανῶν ἢ ἀλβανική· ἤδη ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως καλεῖται καὶ συνοικία «Τρίποδος». Κεῖται εἰς τὸ νοτιανατολικὸν μέρος τῆς πό-

Ἡ Πυρωστιᾶ, ἴτοι τὸ μανσωλεῖον τοῦ Ὅρουτς πασᾶ.

λεως, πέραν τοῦ ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ καταργηθέντος μεγάλου παλαιοῦ τουρκικοῦ νεκροταφείου καὶ ἐκεῖθεν τοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ὅρουτς πασᾶ» διασωζομένου μανσωλεῖου (ιδεῖ πραγματείαν ἡμῶν: Τὰ ἱερὰ μωαμεθανικὰ προσκυνήματα τοῦ Διδυμοτείχου εἰς «Θρησκικά», τόμ. ΙΒ'. 1939). Ἐκ τῶν ἄνωτέρω ἐξηγεῖται ἡ ὀνομασία Πέρα μαχαλᾶς, αἱ δὲ ὀνομασίαι Σατζιάχ ἢ Πυρωστιᾶ ἢ Τρίπους εἶναι ταυτῶσῆμοι καὶ προῆλθον ἐκ τοῦ μανσωλεῖου· τοῦτο στηρίζεται ἐπὶ τεσσάρων ὀγκωδῶν λιθοκίστων στηλῶν,

πλὴν μακρόθεν καὶ ἀναλόγως τῆς θέσεως, ἀπὸ τῆς ὁποίας θεᾶται τις αὐτό, φαίνεται ὡς τρίπους, ἤτοι ὡς ἔχων τρεῖς καὶ ὄχι τέσσαρας στήλας, διότι ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἀποκρύπτεται ὑπὸ μιᾶς τῶν ἄλλων τοιουτοτρόπως τὸ μανσωλεῖον ὁμοιάζει πρὸς σ α τ ζ ι ἄ χ δηλαδὴ πυρωσιάν. Ἡ ὀνομασία τέλος Ἄρναούτ μαχαλεσί, εἶναι ἄγνωστον πόθεν καὶ ἀπὸ ποίας ἐποχῆς προήλθε. Δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἄλλοτε εἶχον μετοικισθῆ ἐκεῖ ἀλλαχόθεν ἄλβανοι ἢ ἄλβανόφωνοι χριστιανοί, ὅπως συνέβη εἰς τινὰ χωρία τῆς περιφερείας Διδυμοτείχου, διότι οὐδεμίαν οἰκογένειαν ὑπάρχει ἀνέκαθεν ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ ἄλβανικὴ μηδὲ ἄλβανόφωνος. Ἴσως εἰς

παλαιότερους χρόνους ἐκίθητο ἐκεῖ τοῦρκός τις ἄλβανός, τοῦ ὁποίου τὸ ἐθνικὸν ὄνομα ἢ τὸ ἐπώνυμον «ἄρναούτ» ἀπεδόθη εἰς τὴν συνοικίαν. Ἡ πιθανωτέρα ἐξήγησις τῆς ὀνομασίας ταύτης, εἶναι ὅτι κατὰ τὰς παλαιὰς ἐξ ἑλληνικῶν μερῶν μετοικίσεις οἱ φουστανεῖλοφόροι ἐθεωροῦντο συνήθως ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους ὡς «ἄρναούτ» χωρὶς νὰ εἶναι ἄλβανοι ἢ ἄλβανόφωνοι.

Εἰς τὴν πολυώνυμον ταύτην συνοικίαν ὑπάρχει μιὰ μικρὰ πλατεῖα, καλουμένη τουρκιστὶ «μεῖντατζικ» δηλ. πλατειούλα, ἐκεῖ παλαιότεν καὶ μέχρι πρό τινων ἀκόμη ἐτῶν ἐγίνοντο χοροί, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὁμοῦ, κατὰ τὰ ἀπογεύματα τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἑορτῶν ὑπὸ τοὺς ἤχους «γκάϊτας» (ἀσκαύλου). Τοιοῦτοι χοροὶ ἐγίνοντο τακτικώτατα καὶ εἰς ἄλ-

λα σημεῖα τῆς πόλεως, ὡς λ. χ. εἰς τὴν συνοικίαν «Κιοπροῦ», ἤδη Γεφύρας.

Εἰς τὴν πλατεῖαν καὶ ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας τοῦ ἱερέως Δημητρίου Εὐαγγελίου ὑπάρχει φρέαρ, καλούμενον «φρέαρ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου»· κατ' ἔτος τὴν 18ην Ἰανουαρίου, ἐτελοῦντο ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τὰ ἐξῆς περιεργα ἔθιμα καὶ τελεταὶ καὶ ἰδίως τὸ «κοιρπάν», ἧτοι θυσία. Τὸ ἑσπέρας τῆς παραμονῆς, μόλις ἔδυνεν ὁ

ἥλιος, οἱ ἐνοριταὶ καὶ πρὸ πάντων οἱ περὶ τὴν πλατεῖαν καθήμενοι, ἔφερον, ἀνα μίαν μικρὴν λαμπάδα καὶ θυμίαμα εἰς τὸ φρέαρ· καὶ τὰς μὲν λαμπάδας ἦναπτον πέριξ τοῦ φρέατος ἐπὶ τοῦ λιθίνου περιστομίου αὐτοῦ, τὸ δὲ θυμίαμα ἔκαιον δι' ἀνημμένων ἀνθράκων ἐπὶ κεράμου, στηριζομένης εἰς τὸ μέσον τοῦ στομίου τοῦ φρέατος διὰ κλάδων, τεθειμένων σταυροειδῶς ἐπὶ τοῦ περιστομίου· μετὰ τὴν καῦσιν καὶ ἐξάντλησιν τοῦ θυμιάματος καὶ τῶν λαμπάδων, τὰ ὑπολείμματα αὐτῶν καὶ τῶν ἀνθράκων μετὰ τῆς κεράμου καὶ τῶν κλάδων, ἐρρίπτοντο ἐντὸς τοῦ φρέατος.

Εἰς τὴν συνοικίαν ὑπάρχει μία παλαιά, ὡς λέγουν, εἰκὼν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, τὴν ὁποίαν ἐφύλαττεν ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ τῆς οἰκίας αὐτοῦ καθ' ὅλον τὸ ἔτος εἰς τῶν ἐνοριτῶν, ἐκλεγόμενος δι' ἑν ἔτος, καὶ ἦναπτε κανδήλαν ἔμπροσθεν αὐτῆς· οὗτος κατὰ τὴν μνημονευθεῖσαν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἔφερε τὴν εἰκόνα εἰς τὸ φρέαρ καὶ ἔτοποθέτει ἐπὶ καθίσματος, κεκαλυμμένου διὰ καθαροῦ καλύμματος· πλαγίως δὲ αὐτῆς, ἐπὶ

ἄλλου καθίσματος, ἔθετε θυμιατὸν μὲ ἀνημμένους ἄνθρακας καὶ θυμίαμα· πλησίον ἑπίσης, ἐπὶ μιᾶς τραπέζης, ἔτίθεντο δίσκος καὶ ποτηράκια πλήρη ρακῆς ἢ κονιάκ καὶ ὀλίγαι σταφίδες «λεμπλεπιά» δηλ. ἐφρυγμένα ρεβύνθια· ὁ φύλαξ τῆς εἰκόνας προσέφερον ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς προσερχομένους πρὸς προσκύνησιν αὐτῆς. Μερικὰ βήματα περαιτέρω ἐβράζοντο ἐπὶ πυρᾶς ὠρισμένα μέρη τοῦ «κουρμπάν», ἴητοι τοῦ θυσιασθέντος ζῶου, τὸ ὁποῖον ἦτο πρόβατον ἢ κριὸς ἢ καὶ μεγαλείτερον ἀκόμη ζῶον, εὐλογοῦμενον δὲ ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐσφράζετο τὴν πρωτὰν ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης εἰς

πρωτὸς τῆς συνοικίας, συνήθως «μπαχτσεβάν» δηλ. κηπουρός, κρατῶν σάκκον, περιήρχετο τὴν συνοικίαν ἀκολουθούμενος ὑπὸ πολλῶν παιδίων, ὡς βοηθῶν, τὰ ὁποῖα ἐφώνηζον «ἄλας καὶ πιπέρι στοῦ μπαχτσαβὴν τὸ χέρι»· παρελάμβανε δὲ ἀπὸ τῆς οἰκίας τὰ προσφερόμενα καὶ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὸ βράσιμον καὶ τὴν καρύκευσιν τῶν ἐκ τῆς θυσίας παρασκευαζομένων φαγητῶν· τὰ συνάγματα ἦσαν ξύλα, ἄλας, κόκκινον πιπέρι, κρόμμυα, πρίσα, διάφορα ὄσπρια, σιτηρὰ καὶ ἄλλα κατάλληλα. Μετὰ τὴν ἐκ τοῦ θύματος καὶ τῶν συναχθέντων παρασκευὴν φαγητοῦ, ἀνεγί· ὄσκετο ἐπ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἀνάλωγος εὐχὴ τὸ περισσό· ερον μέρος τοῦ θύματος διενέμετο πρὸ τοῦ μαγειρεύματος εἰς τοὺς οἰκογενειάρχας· ἕκαστος δὲ ἐξ αὐτῶν λαμβάνων τὴν μερίδα του ἀπέστειλεν εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἔσφιπεν ἀνάλογα χρήματα εἰς τὸν δίσκον· τὸ ὑπόλοιπον μέρος, τὸ μαγειρευθὲν, ἐτρώγετο ἐν τῇ πλατείᾳ ὑπὸ τῶν οἰκογενειάρχων· ἔκτος τῶν πρὸ τοῦ μαγειρεύματος διανεμηθέντων τεμαχίων καὶ τοῦ μαγειρευθέντος φαγητοῦ μετὰ ζωμοῦ,

ὅπερ περιείχεται ἐπίσης ἐπὶ πληρωμῇ «μὲ τὴν κουτάλαν», ἐπωλοῦντο καὶ ὅλα τὰ περισσεύματα τῶν συναχθέντων, ὡς εἶδομεν, εἰδῶν, καθὼς καὶ τὰ ξύλα καὶ τὸ δέσμα τοῦ ζῶου εἰς τοὺς φιλοτίμους ἐνορίτας.

Εἰς ὅλα, ὅσα ἐτελοῦντο, προεξήρχεν ὁ φύλαξ τῆς εἰκόνας, ὁ ἐτήσιος, τρόπον τινά, πρόεδρος τῆς ἀνεπισήμου ἐπιτροπῆς ἢ ἀδελφότητος τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Πέρα μαχαλᾶ. Οὗτος ἔκαμνεν ὅλα τὰ ἔξοδα, ἀφ' οὗ δὲ ἐκράτει αὐτὰ ἀπὸ τὰ διάφορα ἔσοδα, κατέθετε τὸ ὑπόλοιπον εἰς τὸ ἰδιαιτερον ταμεῖον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τῆς συνοικίας· τὸ ὑπόλοιπον δὲ τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν κατασκευὴν ἢ ἐπιδιόρθωσιν ὁδῶν, φρεάτων, μικρῶν γεφυρῶν καὶ ἄλλων τοιούτων κοινωφελῶν ἔργων, τῶν ὁποίων εἶχεν ἀνάγκην ἢ συνοικία· ἢ ἀπὸ τοῦ φρέατος τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου μέχρι

τοῦ κατόπιν ἀνεγερθέντος ἠρώου τῆς πόλεως λιθόστρωτος ὁδὸς εἶχε κατασκευασθῆ πρό ἑτῶν διὰ τοιούτων χρημάτων.

Μετὰ τὴν εὐωχίαν συννεοῦντο οἱ οικογενειάρχαι τοῦ Πέρα μαχαλᾶ μετὰ τῶν καὶ ὄριζον ἀπὸ κοινοῦ ἐκεῖνον, ὅστις θὰ προσέφερε τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸ θυσιασθησόμενον ζῶον καὶ θὰ ἀνελάμβανε τὴν φύλαξιν τῆς εἰκόνας. Ἐλάμβανε τότε οὗτος τὴν εἰκόνα καὶ ἐν συνοδείᾳ τῶν ἄλλων, μετέβαινεν εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐκεῖ ἐτοποθέτει αὐτὴν εἰς τὸ εἰκονοστάσιον καὶ ἤναπτε τὴν κανδήλαν, οἱ ἱερεῖς ἔκαμνον ἱεροτελεσίαν καὶ «ὑψωμα» μετὰ ἄρτου καὶ οἴνου, ἔτρωγον ὅλοι, ἠῦχοντο πρὸς ἀλλήλους καὶ διελύοντο. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη οἱ ἱερεῖς δὲν παρενρίσκονται πλέον εἰς τὴν ζυθοσύαν καὶ δὲν εὐλογοῦν ἔνεκα ἀπαγορευτικῆς ἐντολῆς τοῦ μητροπολίτου Φιλαρέτου, μεταβαίνουν ὅμως εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς διὰ νὰ τελέσουν τὸ λεγόμενον «ὑψωμα τοῦ ἄρτου» μετὰ τὴν ἐν τῷ ναῷ θείαν λειτουργίαν καὶ ἄρτοκλασίαν.

Κατ' ἔτος ἔπρεπε νὰ τελῶνται τὰ ἔθιμα ταῦτα καὶ αἱ τελεταί· ἢ παράλειψις τῶν ἐθεωρεῖτο κακὸς οἰωνός καὶ διηγοῦνται, ὅτε μίαν φορὰν εἰ-

χον παραμεληθῆ, ἐπῆλθεν ἐπιδημία πανώλους καὶ ἀπέθανον 50 ἄνθρωποι ἐκ τῆς συνοικίας.

Παλαιόθεν ἡ Περραμαχαλιῶται ἐπεθύμουν νὰ ἀποτεθῆ καὶ νὰ φυλάττεται ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου εἰς ἰδιαίτερον παρεκκλήσιον κτιζόμενον ἐπὶ τούτῳ εἰς τὴν πλαιεῖάν των ὁ πόθος των ὅμως ἔμενε διαρκῶς

ἀνεκτέλεστος μέχρι οὗ τέλος τὸ 1933, ἐκτίσθη παρεκκλήσιον ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς νεάνιδος, τῆς Ἀθηνᾶς Καρμπάση. Αὕτη, ἔβλεπε καθ' ὕπνου, γαθῶς ἀνέφερε πρὸς διαφόρους, τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον, λέγοντα εἰς αὐτήν, ὅτι συγχωροῦνται αἱ ἁμαρτίαι της. Ἐφ' ᾧ καὶ ἀνεκίνησε τὸ ζήτημα τῆς ἀνεγέρσεως παρεκκλησίου κατ' ἐντολήν, ὡς ἔλεγε, τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Ἐγένοντο συνεννοήσεις μεταξὺ διαφόρων γυναικῶν τῆς συνοικίας καὶ ἤροχισαν ἔρανοι· τῇ ἐνεργείᾳ σημαινόντων ἐνοριτῶν καὶ συγκαταθέσει τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως ἐκτίσθη εἶδος τι μικροῦ παρεκκλησίου ἢ μᾶλλον προκυνήματος ἐξ ὀπτῶν πλίνθων πλησίον τοῦ φρεάτος· μετεφέρθη ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τὴν 23ην Ἀπριλίου 1933 ἐνεκαινιασθῆ τὸ παρεκκλήσιον δι' ἁγιασμοῦ καὶ παρακλήσεως.

Τὰ περισσότερα τῶν περιγραφομένων ἔχομεν πληροφορηθῆ παρὰ τοῦ κ. Κ. Ποντιδου, διευθυντοῦ τοῦ Β' σχολείου Διδυμοτείχου, τὸν ὁποῖον εὐχαριστοῦμεν θερμῶς.

Ἡ ζυφοθυσία τοῦ Πέρου μαχαλᾶ μετὰ τῆς ἱεροτελεστίας καὶ τῆς ἀκολουθούσης, εὐωχίας ἦτο φαίνεται, συνέχεια καὶ λείψανον παλαιῶν εἰδωλολατρικῶν θυσιῶν, εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι ἐξακολουθεῖ ἀκόμη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὸ παλαιὸν ἔθιμον νὰ θυσιάζων ζῶα, πανταχοῦ σχεδόν, εἰς τὰ χωρία, κατὰ τὰς ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις τῶν ναῶν καὶ νὰ εὐωχοῦνται καὶ νὰ τελοῦν ὠρισμένα ἔθιμα, τελεταί, τραγοῦδια καὶ χοροὺς.

Ὁ μητροπολίτης Φιλάρετος εἶχεν ἀπαγορεύσει εἰς τοὺς ἱερεῖς καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν νὰ παρευρίσκωνται εἰς ζυφοθυσίας καὶ νὰ εὐλογοῦν τὰ θυσιαζόμενα ζῶα, ἀλλ' εἰς μάτην, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξακολουθοῦν τὰ παλαιὰ ἔθιμα.

Προκειμένου περὶ ἀσθενῶν ζώων ἀναγινώσκονται ἐπ' αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἱερέων αἱ εὐχαὶ τοῦ ἁγίου Μοδέστου, ὅστις θεωρεῖται καὶ προστάτης τῶν ζώων. Εἰς τινὰ δὲ χωρία ἐπικρατεῖ ἡ ἐξῆς συνήθεια: Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Μοδέστου, 18 Δεκεμβρίου, τελεῖται ἐν τῷ ναῷ λειτουργία, ἀρτοκλασία καὶ ἁγιασμός· οἱ χωρικοὶ ὅλοι εἶναι παρόντες· μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας ραντίζον δι' ἁγιασμοῦ τοὺς σταύλους των, ὅπου κρατοῦν τὰ ζῶα τῶν περιορισμένα μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης καὶ τότε μόνον ἀφήνουν αὐτὰ ἐλεύθερα νὰ ἐξέλθουν εἰς τὴν βοσκήν.

Ἄλλη συνήθεια παλαιὰ εἶναι τὸ νὰ κρεμοῦν φυλακτὰ εἰς τὰ ζῶα, ὄχι δὲ μόνον διὰ νὰ προλάβουν ἁπλῶς τὸ λεγόμενον «μάτιασμα», ἀλλὰ καὶ δι' ἀσθένειαν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ μητροπολίτου Μεθοδίου (1893—96) εἰς τὸ χωρίον Κουλελι-Βουργιάζ, (τὸ Πύθιον), ὑπῆρχε τοῦρκος «χότζας», ἔξορκιστής, ἀνεγίνωσκε δηλ. εὐχὰς ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων ζώων τῶν τούρκων καὶ τῶν ἡμετέρων χωρικῶν, καὶ ἔκαμνε «νουσκάδες» περιάπτα ἢ φυλακτὰ, τὰ ὁποῖα ἐκρέμα εἰς τὸν λαιμὸν τῶν ζώων πρὸς θεραπείαν ἢ ἀπο-

τροπήν ἀπὸ ἀσθενειῶν. Εἰς τὸ παρακείμενον χωρίον Πετράδες, ὅπερ ὀνομάζετο ἄλλοτε ὑπὸ τῶν τούρκων «Ταστζή-ἀρναούτ-κιοϊ», ἐφημέριος τοῦ ναοῦ ἦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἱερεὺς τις Παπαζήσης. Οὗτος θέλων νὰ ἀποτρέψῃ τοὺς χριστιανούς νὰ καταφεύγουν εἰς τὸν χότζαν, ἀλλὰ πρὸς

τούτοις διὰ νὰ ὠφεληθῇ καὶ ὁ ἴδιος, ἔγινε καὶ αὐτὸς ἐξορκιστὴς τῶν ζῴων καὶ ἔκαμνε χριστιανικὰ φυλακτὰ, «ἐδιάβαζε» λοιπὸν τὰ ἀσθενοῦντα ζῴα, ἐχάραττε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ ἑνὸς τεμαχίου χάρτου καὶ ἔγραφε περίξ τὴν φράσιν «ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κτλ.», ἐδίπλωνε κατόπιν τὸν χάρτην πολλάκις καὶ ἐνέκλειεν ἐντὸς τεμαχίου ὑφάσματος ἢ δέρματος καὶ τὸ ἔρραπτε, τοιουτοτρόπως ἐγίνετο ὁ χριστιανικός, τρόπον τινὰ, «νουσκάς» καὶ κατήγγειλαν

μὲν τὸν ἱερέα, εἰς τὸν μητροπολίτην Μεθόδιον, ἀλλ' ὁ Παπαζήσης ἀπολογηθεὶς συνεχωρήθη καὶ ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον του.

Τὰ ἴδια καὶ τὰ παρόμοια ἐγίνοντο καὶ γίνονται ἀκόμη καὶ διὰ τὰ ζῴα καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ ὄχι μόνον εἰς τὰ χωρία, ἀλλὰ καὶ εἰς πόλεις, μικρὰς καὶ μεγάλας.

Ἀρχιμανδρίτης ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΦΕΙΔΗΣ

ΚΥΡΙΑ ΟΝΟΜΑΤΑ Κ' ΕΠΙΘΕΤΑ ΤΗΣ ΤΣΑΝΤΩΣ*

Τὰ κύρια ὀνόματα τῶν κατοίκων τῆς Τσαντῶς δύνανται νὰ διαρι-
θῶν ἀναλόγως τοῦ χρόνου τῆς εἰσαγωγῆς των εἰς τρεῖς κατηγορίας, ἧτοι
α') εἰς ὅσα εἶχον ἐπικρῖτήσει εἰς τὴν βυζαντινὴν Θράκην ἀπὸ τοὺς
πρώτους μ. Χ. αἰῶνας, ὅτε συνεπληρώθη ὁ ἐξελληνισμὸς τῆς.

β') εἰς ὅσα ἐπλάσθησαν κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ὑπὸ τοῦ λαοῦ,
καὶ

γ') εἰς ὅσα εἰσῆχθησαν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους.

Τὰ ὀνόματα τῆς πρώτης κατηγορίας ἦσαν τὰ συνῆθη εἰς τὸ Πανε-
λλήνιον ὀνόματα τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ, π. χ. Πέτρος, Ἀποστόλης,
Ληγόρης, Θανασῆς, Φώτης, Κωνσταντῖνος, Λασκαρῆς, Μαρία, Ντόμνα,
Σεβαστή, Ἑλένη, Δούκαινα, Βαρθάρα κτλ. Τοιαῦτα ὀνόματα ἐλάμβανον
συνήθως τὰ πρῶτα τέκνα ἐκάστης οἰκογενείας, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ φέ-
ρουν τὰ ὀνόματα τῶν πάππων των καὶ τῶν μητέρων τῶν γονέων των.
Ἐκ τῶν ὀνομάτων τούτων μερικὰ ἦσαν εἰς μεγαλυτέραν χρῆσιν ἀπὸ ἄλλα
τῆς αὐτῆς κατηγορίας λ. χ. τὸ ὄνομα Θανάς, διότι ἡ Ἐκκλησία τῆς Τσαν-
τῶς ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, καθὼς καὶ
τὰ ὀνόματα Δημητρός, Νικόλας, Γιάννης, Γιώργης, Κώστας, Ἑλένη, Κα-
τίνα, Παρασκευὴ καὶ τινα ἄλλα, ὡς ὀνόματα ἁγίων, οἱ ὅποιοι ἐφορτάζοντο
ἐκεῖ πανηγυρικώτερον. Κατὰ τὴν πατροπαράδοτον συνήθειαν ἓνα μόνον
ὄνομα ἐδίδετο εἰς κάθε βαπτιζόμενον παιδί. Μίαν δὲ φορὰν ἐσχάτως εἶχε
γίνει ἀρχὴ εἰσαγωγῆς δύο ὀνομάτων ἀπὸ ἀνάδοχον Ἀρχιγενίδα. Ἄλλ' ὁ
ξενικὸς καὶ ἄσκοπος νεωτερισμὸς δὲν εὔρεν εὐτυχῶς μιμητὰς.

Τὰ ὀνόματα τῆς δευτέρας κατηγορίας ἦσαν ἐξ ἐκείνων, τὰ ὅποια
ἐσημάτισε κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν παρελθόντων αἰῶνων ὁ λαὸς τῆς Θρά-
κης καὶ ἄλλων ἐλληνικῶν περιφερειῶν ἀπὸ ὀνόματα εὐγεῖων δένδρων, ἀν-
θέων, πτηνῶν, ἀρωμάτων, πολυτίμων μετάλλων καὶ λίθων, χωρῶν καὶ πό-
λεων, ἀπὸ ἀξιώματα Βυζαντινῶν ἀρχόντων, ὡς καὶ ἀπὸ ἐορτῶν, ἐκκλησια-
στικὰς εὐχὰς καὶ φράσεις κτλ.

Π. χ. Ἀνέστης, Ἀνεγνώστης, Ἀνθης, Ἀνθούλης, Ἀργύρης, Ἀση-

* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σηλυβρίας.

μάκης, Βαϊόφορος, Βηθιλέμης, Γιορδάνης, Γκιούλης, Δεντροῦς, Διαμαντῆς, Ζαφείρης, Ζαχαρῆς, Λιονταρῆς, Λιβάνης, Μόσκος, Μπαχάρης, Παναγιώτης, Παράσκος, Παρασκευᾶς, Πολυχρόνης, Σαράντης, Σεραφείμης, Σταῦρος, Σταυρινός, Στέργιος, Συνάναρχος, Σωτήρης, Τριαντάφλος κτλ.

Ἄμυγδαλίτσα, Ἀνθούλα, Ἀγδόνη, Ἀγγελική, Ἀληθόνη, Ἀνθή, Ἀργυρή, Ἀσημένια, Βαγιώ, Βενέτη, Βηθόνη (Βηθανία), Γαρουφαλιά, Γερουσαλήμ, Δεσποινιώ, Διαμάντω, Διαλεχτή, Δούκαινα, Εὐλαβώ, Εὐρωπία, Ζαφειρώ, Ζεμπουλιά, Θωμαή, Κανελλιώ, Καρσοφυλλιώ, Κορασί, Λαμπρινιώ, Μαλαματένια, Μεριτζανή, Ντόμνα, Παγωνή, Παναγιωτή, Πασκαλιώ, Ροδῆ, Σοφία, Σμαραγδή, Τριανταφλίνα, Φραντῆ (Εὐφράνθη), Φαρφουρή, Χαριτωμένη, Χρουσταλλένια, Χρυσάφενια κτλ.

Δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἐν λόγῳ δημιουργικὴ ἐργασία τοῦ λαοῦ θὰ ἐσυνεχίζετο καὶ θὰ παρήγοντο πλεῖστα εἰσέτι νεοελληνικὰ ὀνόματα ἰδίως θηλυκά, ἐὰν δὲν ἀνεκόπτετο ἡ παραγωγή των ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ὀνομάτων τῆς τρίτης κατηγορίας.

Ἡ τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει κύρια ὀνόματα, τὰ ὁποῖα παρελήφθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν καὶ Μυθολογίαν π. χ. Ἀριστείδης, Ἀσκληπιάδης, Δημοστένης, Ἡρόδικος, Πολυνείκης, Σοφοκλῆς, Ἀντρομάχη, Ἀντιγόνη, Ἀλκμήνη, Ἀθηνᾶ, Πηνελόπη, Φιλομήλα κτλ.

Τὰ ὀνόματα ταῦτα εἰσῆχθησαν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, ἀφ' οὗ μετὰ τὴν ἴδρυσιν σχολείων εἰς τὴν ὑπαιθρον ἤρχισαν νὰ διαδίδωνται τὰ γράμματα, ἠΰξανε δὲ ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ ἐπικοινωνία τῶν χωρικῶν μετὰ τοὺς κατοίκους τῶν κέντρων. Ἄπετέλουν δὲ καὶ τὰ ἐν λόγῳ ἀρχαῖα ὀνόματα μίαν ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς προσπαθείας πρὸς ἐπ' ἀνάδοτον εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τὴν πνευματικὴν ἐξύψωσιν τοῦ Γένους δι' αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ συνιστῶντο ὑπὸ τῶν ἐγγραμμάτων καὶ ἀντεπροσώπευον τὸ νεώτερον πνεῦμα, ἐπληθύνοντο συντόμως εἰς βίρωσ τῶν ἀνέκαθεν ἐν χρήσει ὀνομάτων καὶ ἰδίως τῶν νεοελληνικῶν ὀνομάτων τῆς δευτέρας κατηγορίας, τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο πλεόν ὡς πενιχρὰ καὶ χωριάτικα πρὸ τῆς αἴγλης τῶν ὀνομάτων τῶν ἐνδόξων προγόνων μας. Οὕτω δὲ μὴ διδόμενα πλεόν εἰς τὰ γεννώμενα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τέκνα παρηγωνίζοντο βαθμηδὸν καὶ ἐξηφανίζοντο τὰ ὀνόματα Ἀρχοντῆς, Ἀσημάκης, Βαρσαμῆς, Δεντροῦς, Ζαφείρης, Ζαχαρῆς, Κανέλλης, Λιβάνης, Μάλαμας, Σεβυστός, Χρυσάφης, Ἀκριβή, Ἀργυρή, Διαλεχτή, Δούκαινα, Ζεμπουλιά, Κορασί, Λεμονιά, Λουλουδί, Νεραντζούλα, Παγωνή, Ροδῆ, Χρουσταλλένια καὶ τὸ ποιητικὸν Ἡλιοστάλαχτη.

Πάντως ὅλα τὰ ἐν χρήσει μέχρι τοῦ ἐκτοπισμοῦ ὀνόματα ἦσαν ἀρχαῖα ἢ νέα ἑλληνικά, ἐκτὸς ἐλαχίστων. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν ἑλληνικώτητα τῆς περιφερείας ἐκείνης. Διότι, ἂν λάβωμεν ὑπ'

ὄψιν ὅτι κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἐπέδραμον πλειστάκις τὴν Θράκην διάφοροι λαοί, ὅτι εἰς τὰ παράλια τῆς ὑπῆρχον Βενετοὶ καὶ Γενουαῖοι, ὡς καὶ ὅτι οἱ Τοῦρκοι καταλαβόντες πρὸ τῆς Ἀλώσεως τὴν Θράκην κατεῖχον αὐτὴν ἐπὶ 600 ἔτη, κατανοοῦμεν πόσον μηδαμινή, ὑπῆρξεν ἢ ἐπίδρασις ὄλων αὐτῶν τῶν λαῶν εἰς τὴν ἐξελληνισθεῖσαν Θράκην, ἐφόσον ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων τῆς Τσαντῶς τρία μόνον προήρχοντο ἀπὸ τουρκικὰς λέξεις, ὁ Γιουύλης, ὁ Μπαχάρης κ' ὁ Φουρμούζης, τρία ἕτερα ὀνόματα φαίνονται λιτινικῆς καταγωγῆς ἢ ἔχουν σχέσιν μὲ τοὺς μεταγενεστέρους Φράγκους τῶν Σταυροφοριῶν, ὁ Β:ργούλης, ὁ Λιμπέρης κ' ὁ Τζαννέτης καὶ μόνον μία παρῆλληλῃ ὀνόματος ἐκόλλησεν ἀπὸ τὴν γειτονίαν μὲ τοὺς Βουλγάρους ἀγρότας ὁ Στογιάννης.

Καταλήξεις τῶν ὀνομάτων

Ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων τῆς Τσαντῶς τὰ μὲν ἀρσενικὰ εἶχον τὰς ἐξῆς καταλήξεις :

α') Τὴν κατάληξιν —άκης· π. χ. Ἀναστασάκης, Ἀντωνάκης, Ἀποστολιάκης, Ἀσημάκης, Βασιλάκης, Βεργουλάκης, Γαβριλάκης, Γιαννάκης, Γιαννακάκης, Γιωργάκης, Δημαράκης, Δημητράκης, Διαμαντάκης, Δοξιάκης, Θανάσάκης, Θεοδωράκης, Κωστάκης, Κωνσταντάκης, Λασκαράκης, Ληγοράκης, Μανωλάκης, Μιχαλάκης, Λιμπεράκης, Νικολάκης, Παναγιωτάκης, Παντελάκης, Πετράκης, Παυλάκης, Πασκαλάκης, Σταυράκης, Σταυρινάκης, Σπυριδιάκης, Στεφανάκης, Σωτηράκης, Φιλιππάκης, Φουρμούζακης, Φωτακῆ, Χριστάκης, Χριστοφιλάκης κτλ.

Τρία ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὀνομάτων ἔληγον καὶ εἰς —άκος· π. χ. ὁ Γιαννάκος, ὁ Μητάκος (Δημητράκης—Μῆτρος—Μῆτος) κ' ὁ Χριστάκος.

β') τὴν κατάληξιν—ῆς τονιζομένην καὶ—ῆς ἄτονον· π. χ. Ἀγγελῆς, Ἀντωνῆς, Ἀνδροκλῆς, Ἀποστολῆς, Ἀριστοκλῆς, Γιωργῆς, Γιαννακῆς, Δημοστοκλῆς (Θεμιστοκλῆς), Δεντροῆς, Διαμαντῆς, Διονυσῆς, Ζαχαρῆς, Θανάσῆς, Θεοδωρῆς, Θεγοκλῆς, Κυριαζῆς, Κωστῆς, Κωνσταντῆς, Λανδῆς (Λάδιμος), Λασκαρῆς, Ληγορῆς, Λιοντῆς, Λιονταρῆς, Μαυρουδῆς, Μελιτῆς, Μπαχαρῆς, Νικολῆς, Παντελῆς, Παυλῆς, Περκεκλῆς, Πετρῆς, Σαραντῆς, Σοφοκλῆς, Σταυρῆς, Στρατῆς, Στεφανῆς, Φωτῆς, Φειντερῆς (Φρειδερίκος;) κτλ.

Ἄλέξης, Ἄνθης, Ἄνθούλης, Ἄνθηβούλης, (Εὐθυβούλης), Ἀλκιβιάδης, Ἀνεγνώστης, Ἀνέστης, Ἀντώνης, Ἀξένης (Αὐξέντιος), Ἀποστόλης, Ἀργύρης, Ἀναστάσης, Ἀριστείδης, Ἀριστοτέλης, Ἀριστομένης, Ἀρσένης, Ἀρχιμήδης, Ἀσκληπιάδης, Βασίλης, Βγαγγῆλης, Βεργούλης, Βηθιλέμης, Γιάννης, Γαβρίλης, Γιορδάνης, Γιωγάννης, Γιώργης, Γιωακείμης, Γιουύλης, Δημήτρης, Δημοστένης, Εὐρυβιάδης, Εὐρυστένης, Εὐρυπίδης, Ζαφείρης, Ἡράκλης, Θανάσης, Θεοδόσης, Θεοφίλης, Θεοχάρης, Ἰπποκράτης, Κανακάρης, Κλάνθης, Καροφύλλης, Κορνῆλης, Κυριάκης, Λεγωνίτης, Ληγό-

ρης, Λιβάνης, Λευτέρης, Λυμπέρης, Μανώλης, Μέλης, Μελιτώνης, Μιχάλης, Μπαλάσης, Μπαχάρης, Παναγιώτης, Παντέλης, Πασκάλης, Πολυδεύτης, Πολυνεΐκης, Πολυχρόνης, Προκόπης, Σαράντης, Σεραφείμης, Σταμάτης, Στεφάνης, Συμαγώνης, Σωκράτης, Σωτήρης, Τζαννέτης, Τελεμάχης, Φάνης, Φουρμούζης, Φώτης, Χαρίλης, Χριστοδούλης κτλ.

Ὡς γνωστόν, ὅταν ἡ τελευταία συλλαβὴ τοῦ ὀνόματος μὲ τὸ φωνῆεν ἡ ἦτο ἄτονος, ἐπροφέρετο συνήθως ἡμοῦ μετὰ τῆς προηγουμένης συλλαβῆς, καὶ οὕτω τὰ ὀνόματα Ἀνθούλης, Δοξάκης, Λυμπέρης, Ἀγδόνη, Ἀλκμήνη κτλ. ἠκούοντο ὡς δισύλλαβα. Μερικὰ ὅμως ἐξ αὐτῶν π. χ. Δημήτρης, Μαριάνθη κτλ. ἐπροφέροντο κατ' ἐξαίρεσιν κανονικῶς ὡς τρισύλλαβα λόγῳ τῶν πρὸ τοῦ ἡ τῆς καταλήξεως δύο συμφώνων τρ καὶ νθ, τὰ ὅποια δὲν ἠδύνατο νὰ μείνουν εἰς τὸ τέλος τοῦ ὀνόματος μαζὶ μὲ τὸ τελικὸν ἢ ἄνευ αὐτοῦ.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τοὺς φθόγγους μπ καὶ ντ, οἱ ὅποιοι ἀπαντῶσιν εἰς τὰ ὀνόματα Ἀντώνης, Λυμπέρης, Μπαλάσα, Ντομνίτσα κτλ. οὗτο ἐπροφέροντο χωρὶς ν' ἀκούεται ποσῶς τὸ μ καὶ τὸ ν, ἀκριβῶς δηλαδὴ ὅπως οἱ γαλλικοὶ χαρακτῆρες b καὶ d.

γ) Τὴν κατάληξιν—ος τονιζομένην εἰς ὀλίγα ὀνόματα καὶ—ος μὴ τονιζομένην εἰς περισσότερα π. χ. Ἀγαθός, Ἀγαπητός, Ἀποστολός, Γιωγαννιός, Δημητρός, Δαμιανός, Θανασός, Κομνιανός, Μιχαλός, Νικολός, Σταυρινός Σωτηρός, κτλ.

Ἀγησίλαος, Ἀλέκος, Ἀλέξαντρος, Ἀδαμάντιος, Ἀνέτος, Ἀνθήλογος, Ἀνθιμος, Ἀπόστολος, Ἀριστόδημος, Βαϊόφορος, Βγαγγέλος, Βέργος, Βλαδίμερος, Γιάνκος, Γιώργος, Δημόκριτος, Δήμος, Δρόσος, Ἡρόδικος, Θανάσιος, Θεγόφιλος, Θρασύβουλος, Θύμιος, Κλέαντρος, Κλέαρχος, Κυριάκος, Κῶτσος, Κωνσταντίνος, Λάδιμος, Λάμπος, Λάζος, Λύσαντρος, Μανθαῖγιος, Μενέλαγος, Μῆτος, Μιχαῆλος, Μόσκος, Νάτσος (Θανάσιος), Νέσος, Νίκος, Νικόλτσος, Πάντσος, Πάμφιλος, Παῦλος, Παράσκος, Πάτροκλος, Πέτρος, Πολύβιος, Σόλος, Στάμος, Σπύρος, Σταῦρος, Στέφανος, Στέφος, Στογιάννος, Στέργιος, Στράτος, Συνάναρχος, Σῶτος, Τάσος, Τζωγάννος, Τελέμαχος, Τιμόθεγος, Τριαντάφλος, Χαρίλαγος, Χιλίαρχος, Χριστόδουλος, Χρῆστος κτλ.

δ) Τὴν κατάληξιν—ας τονιζομένην καὶ—ας μὴ τονιζομένην, ἀμφοτέρως εἰς ὀλίγα ὀνόματα π. χ. Ἀντριᾶς, Ἀναστάς, Γραμματᾶς, Θανάς, Θωμᾶς, Κρωωνᾶς, Παρασκευᾶς κτλ.

Ἀντρέγας. Ἀρχιλλέγας, Δυσσέγας, Κώστας, Λίας, Νικόλας, Παμνώντας, Σάββας, Φίλιππας, κτλ., καὶ

ε) Τὴν σπανίαν κατάληξιν—άσκος, ἡ ὅποια διετεθεῖτο εἰς ἓν μοναδικὸν κύριον ὄνομα τῆς Τσαντῶς· ὁ Ληγοράσκος.

Καταλήξεις τῶν θηλυκῶν

Τὰ δὲ θηλυκὰ ὀνόματα εἶχον τὰς ἑξῆς καταλήξεις :

α') Τὴν κατάληξιν —ὼ τονιζομένην εἰς τὰ περισσώτερα θηλυκὰ ὀνόματα καὶ —ω μὴ τονιζομένην εἰς ὀλίγα π. χ. Ἄγδονιῶ, Ἄγλαγιῶ, Ἄντρονιῶ, Ἄργυρῶ, Ἄρμενιῶ (Ἐρμιόνῃ) Ἀσημενιῶ, Ἄσπασῶ, Ἄστερῶ, Βαγιῶ, Βαρβαρῶ, Βασιλιῶ, Βδοκιῶ, Βενετιῶ, Γαϊτανιῶ, Γλυκειῶ, Γουλιῶ (Ἰουλίᾳ), Δαφνιῶ, Δεσποινιῶ, Δοξίῶ, Δροσιῶ, Ἐλενιῶ, Ἐριστῶ (Ἀρίστη), Ἐρηνιῶ, Ἐλενιτῶ, Εὐγενιῶ, Εὐγενικωτῶ, Εὐλλοβῶ, Εὐλαμπῶ, Εὐγεβῶ, Ζαφειρῶ, Ζαφριῶ, Ζωγιῶ, Θεγανῶ, Θυμιῶ, Θωμαγιῶ, Καλλιῶ, Καλλιερῶ, Κανελλιῶ, Καρνοφυλλιῶ, Κατερινιῶ, Καυνιῶ, Κερανιῶ, Κυριακῶ, Λαμπρινιῶ, Λεμπεγιῶ (Ὀλυμπία), Λισσαβῶ (Ἐλισαίβετ), Μανιῶ, Μαλαμιῶ, Μαλαματῶ, Μαρῶ, Μελιῶ (Μηλέα Μηλιῆ), Μερτζανιῶ, Μορφιῶ, Μοσκιῶ, Μουσπουλιῶ, Μπαλασῶ, Ντομνιῶ, Ξαθῶ, Παρασκευῶ, Πασκαλιῶ, Πρεπῶ, Ραλλιῶ, Σαββῶ (Λισσαβῶ), Σεβαστῶ, Σμαρῶ, Σμαραγδῶ, Σοφιῶ, Σταυρινιῶ, Συρματῶ, Ταρσῶ, Τασιῶ, Φανιῶ, Φεβρωνιῶ, Φερσῶ, Φροσυνιῶ, Φωτεινῶ, Χαρικλειῶ, Χαριτῶ, Χριστῶ, Χρυσῶ κτλ.

Ἄνάστῶ, Βασίλῶ, Διαμάντῶ, Λύμπῶ (Ὀλυμπία), Μαλάμῶ, Μέλπῶ, Σύρῶ, Φρόσῶ κτλ.

Ἡ ἀνωτέρω κατάληξις εἰς—ὼ ἦτο ἡ ἐπικρατεστέρα τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων τῆς Τσαντῶς. τὰ ὁποῖα ἔτεινον νὰ τὴν προσλάβουν ὅλα βαθμηδόν, καὶ ὅταν εἶχον ἀρχικῶς ἄλλην κατάληξιν. Μολονότι δὲ αὕτη γράφεται μὲ ὠ κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀρχαίων τριτοκλιτῶν θηλικῶν ὀνομάτων εἰς—ὼ, ὡς Σαπῶ, Θεανῶ κτλ., ἐν τούτοις δὲν προέρχεται, κατὰ τὸν ἀείμνηστον γλωσσολόγον Μ. Φιλήνταν, ἀπ' ἐκεῖνα, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ οὐδέτερα ὑποκοριστικὰ τῶν νεωτέρων θηλυκῶν ὀνομάτων εἰς—ὼ π. χ. τὸ Ἐλενιῶ, τὸ Ἐρηνιῶ κτλ., τὰ ὁποῖα προσελάμβανον τὸ ἄρθρον η καὶ ἐγένοντο θηλυκὰ εἰς—ὼ, ὅταν ἐμεγάλωναν τὰ δι' αὐτῶν ὀνομαζόμενα κορίτσια. Τοῦτο ἐξάγεται κ' ἐκ τοῦ τοπικοῦ διστίχου.

Τὸ Ἐλενιῶ καὶ τὸ Ντομνιῶ καὶ τὸ Κατερινιῶ,
αὐτὰ τὰ τρία φέρανε στὸν κόσμῳ τὴν ἀγάπην.

β') τὴν κατάληξιν —ἠ τονιζομένην καὶ —η μὴ τονιζομένην, ἀμφοτέρως εἰς πλείστα ὀνόματα π. χ. Ἄγαθῆ, Ἄγαπῆ, Ἄγγελικῆ, Ἄγδονῆ, Ἄνθῆ, Ἄργυρῆ, Ἀρετῆ, Βαρβαρῆ, Βασιλικῆ, Βενετῆ, Γραμματῆ, Γραμματικῆ, Δοξῆ, Δροσῆ, Ἐριστῆ (Ἀρίστη), Ζαφειρῆ, Ζωῆ, Θεγοτῆ (Θεοκτίστη), Θωμαῆ, Κορασῆ, Λαμπρινῆ, Μαλαματῆ, Μερτζανῆ, Μπαλασῆ, Ντομνῆ, Ξανθῆ, Ὄρανῆ, Παγωνῆ, Παναγιωτῆ, Παρασκευῆ, Πρεπῆ, Ροδῆ, Σεβαστῆ, Σμαραγδῆ, Σουλτῆ (Σουλτάνα) Σουσιῆ (Σωζάννα), Ταρσῆ, Τζοχερῆ (Τζιβαχερένια = διαμαντένια), Φαρφουρῆ, Φραντῆ, Φανῆ, Φερσαῆ, Φωτεινῆ, Χριστῆ, Χρυσῆ κτλ.

Ἄγδῶν, Ἄληθῶν, Ἄλκμῆν, Ἄγαθονική, Ἄνθοδέσμη, Ἄντιγόνη, Ἄντρομάχη, Ἀριάδνη, Ἀρίστη, Ἀφροδίτη, Βηθῶν, Βενέτη, Γερουσαλή-

μη, Δάφνη, Ἐλένη, Ἐλικρίνη, Ἐλπινίκη, Ἐρμιόνη, Ἐρφυίλη, Εὐάνθη, Εὐρουδίκη, Εὐτέρπη, Εὐχαρη, Καλλιόπη, Κατίνη, Κατερίνη, Κοκώνη, Μαριάνθη, Μερόπη, Μελπομένη, Μερτζάνη, Ὅρανη, Πηνελόπη, Πολυξένη, Ροδάνθιμη, Σουλτάνη, Φαρφούρη, Φροσύνη, Χρυσάνθη, Χαριτωμένη κτλ.

γ') Τὴν κατάληξιν—ίτσα, π.χ. Ἀγδονίτσα, Ἀμυγδαλίτσα, Ἀνθίτσα, Ἀννίτσα, Βαγίτσα, Βενετίτσα, Ἐλενίτσα, Ἐλίτσα, Ἐμορφίτσα, Ζαφειρίτσα, Ζωίτσα, Θεγονίτσα, (Θεανώ), Θωμαίτσα, Κανελλίτσα, Κατινίτσα, Κυριακίτσα, Μαργαρίτσα, Μπαλασίτσα, Ντομνίτσα, Πασκαλίτσα, Παρασκευίτσα, Σεβαστίτσα, Σωτηρίτσα, Ταρσίτσα, Φανίτσα, Φωτεινίτσα, Χριστίτσα κτλ.

δ') Τὴν κατάληξιν—ία καὶ—ιά, π.χ. Ἀγλαΐα, Ἀθαλία (Ναθαλία), Ἀυαλία, Ἀναστασία, Ἀρεσμία, (Ἐρασμία), Ἀρκαδία, Ἀσπασία, Βενετία, Γλυκερία, Εὐανθία, Εὐλαμπία, Εὐταλία, Εὐτυχία, Εὐδοκία, Εὐρωπία, Θανασία, Θεγοδοσία, Θυμία, Λεσβία, Μαρία, Πελαγία, Πολυμπία, (Ὀλυμπία), Οὐρανία, Σοφία, Συνοδία, Τασία, Φεβρωνία κτλ.

Βδοκιά, Γαρουφαλιά, Γιωργιά, Δροσινιά, Ζεμπουλιά, Θυμιά, Κωσταντινιά, Μουσπουλιά, Σοφιά κτλ.

ε') Τὴν κατάληξιν—ᾶ τονιζομένην μόνον εἰς τὸ ὄνομα Ἀθηνᾶ καὶ —α μὴ τονιζομένην εἰς ὅλα τὰ ἄλλα, π.χ. Ἄννα, Ἀσάννα (Σωζάννα), Βαρβάρα, Δέσποινα, Δούκαινα, Ἐρνότα (Εἰρήνη), Ζαφείρα, Θέκλα, Ἰφιγενεῖα, Καλούδα, Κανέλλα, Κεράνα, Κλεοπάτρα, Λοξάντρα, Λεμπιάδα, (Ὀλυμπιάς), Μάλτα, Μαριώρα, Μπαλάσα, Ντόμνα, Ὀλγα, Παναγιώτα, Πασκάλα, Πηνέλα, Ρούσα, Σμαράγδα, Σουλτάνα, Σύρμα, Τερψιθέγα, Φιλομήλα, Χαρίκλεια κτλ.

ς') Τὴν κατάληξιν —ένια, ἢ ὁποῖα, ὡς καὶ αἱ ἐπόμεναι. ἀπαντᾷ εἰς ὀλίγα ὀνόματα· π.χ. Ἀσημένια, Διαμαντένια, Ζαχαρένια, Μαλαματένια, Μεταξένια, Πατένια (Ἐπατία;), Συρματένια, Χρυσταλλένια, Χρυσάφενια κτλ.

ζ') Τὴν κατάληξιν —ούλα· π.χ. Ἀθούλα, Ἀναστασοῦλα, Ἀφεντούλα, Γιαννούλα, Δεσποτούλα, Ἐψεβούλα, Θεγοπούλα, Μαρούλα, Χρυσούλα κτλ.

η') Τὴν κατάληξιν—ού· π.χ. Δεσποinou, Κασσοῦ (Κασσιανή), Ντουνοῦ, Φανοῦ κτλ.

θ') Τὴν κατάληξιν —άκη· π.χ. Ἐλεγκάκη, Κυριακάκη, Μαργάκη, Φροσάκη κτλ.

ι') Τὴν κατάληξιν —ικά· π.χ. Ἀννίκα, Μαρίκα, Φωτίκα κτλ. καὶ τέλος

ια') Τὴν κατάληξιν—ίνα· π.χ. Κατερίνα, Κατίνα, Τριανταφλίνα, Χριστίνα κτλ.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ὀνομάτων

Ὅπως δὲν ὑπῆρχον ἄκλιτα προσηγορικά ὀνόματα ἐν γένει, δὲν ὑπῆρχον καὶ κύρια ὀνόματα ἄκλιτα. Ὅσα δὲ ἦσαν ἀρχικῶς τοιαῦτα, ἐγένοντο ὅλα ἀνεξαιρέτως κλιτά, συμφώνως πρὸς τοὺς καταληκτικούς κανόνους τῆς κοινῆς δημοτικῆς, κατὰ τοὺς ὁποίους τὰ μὲν ἀρσενικά ἐλάβανον τὴν κατάληξιν —ης ἢ—ος, τὰ δὲ θηλυκὰ ἐν οὐρανῷ φωνῆεν εἰς τὸ τέλος π. χ. Ἀνέστης, Βηθιλέμης, Γαβρίλης, Γιωακείμης, Μιχαήλης, Μιχαήλος, Παράσκος, Σεραφείμης, Λισσαβῆ (Ἑλισσάβη) κτλ.

Τὰ μὲν εἰσαχθέντα ἐσχάτως ἐκ τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας καὶ Μυθολογίας ὀνόματα, καίτοι προσηγορίζοντο βαθμηδὸν πρὸς τοὺς φωνητικούς καὶ κλιτικούς κανόνους τῆς ἐκεῖ λαλουμένης, ἐν ταῦτοις ἐπειδὴ δὲν ἐπρόλαβον νὰ τριβοῦν ἐπὶ πολὺ εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, ἀπαντοῦσαν εἰς ἕνα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τύπον καὶ δὲν εἶχον σχηματίσει θηλυκὰ ἐκ τῶν ριζῶν τῶν ἀρσενικῶν καὶ τὰνάπαλιν. Ἐνῶ τοῦναντίον τὰ ἀνέκαθεν ἐν χρήσει ὀνόματα τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας κατηγορίας ἦσαν συνήθως διγενῆ καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ διαφόρους τύπους καὶ καταλήξεις. Μὲ τὸν τρόπον δὲ αὐτὸν ἐπολλαπλασιάζοντο τὰ ἐν χρήσει κύρια ὀνόματα, τὰ ὅποια εἰς τὴν Τσαντιῶ μόνον ὑπερέβαινον τὰς τρεῖς ἑκατοντάδας, ἦτοι ὑπῆρχον 160 μόνον ἀρσενικά καὶ ἄλλα τόσα περίπου θηλυκὰ. Οὕτως ἔλεγον Γιώργης, Γιώργος, Γιωργάκης, Γιωργιά, Θανάς, Θανασῆς, Θανασάκης, Θανασός, Θανασία κτλ. Μερικὰ ὀνόματα μάλιστα εἶχον ἐξαιρετικὴν ποικίλιαν π. χ. Γιάννης, Γιωάννης, Γιάνκος, Γιαννάκης, Γιαννάκος, Γιαννακάκης, Γιαννακῶ, Γιαννακῆς, Γιωγαννί, Γιωγαννίος, Στογιάννης, Στογιάννος, Γιάνναρος, Τζωγάννης, Τζωγάννος, Τζαννέτης, Μαρία, Μανιώ, Μαργώ, Μαργίτσα, Μαρίκα, Μαρούλα, Μαριώρα κτλ.

Εἰς τὴν Τσαντιῶ ἦσαν σπάνια μερικὰ ὀνόματα, τὰ ὅποια προτιμῶνται εἰς ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας, ὡς λ. χ. τὸ ὄνομα Μανώλης ἐν Κρήτῃ, Γιορδάνης ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ καὶ Στέργιος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἱπείρῳ. Τὰ δὲ ὀνόματα Πρόδρομος, Γεράσιμος, Ζήσης καὶ ἄλλα, τὰ ὅποια εἶναι ἀλαχοῦ συνήθη δὲν ὑπῆρχον ποσῶς εἰς τὴν Τσαντιῶ.

Συνέβαινε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ ὄνομα Μιχαήλης ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὸν τύπον αὐτὸν ὡς κοινὸν ἐπίθετον καὶ ἐσήμαινε ἀπερίσκεπτον ἄνθρωπον. Τοῦτο δὲ προήλθεν ἀπὸ τὴν παροιμίαν, τὴν ὁποίαν ἔλεγον περὶ τῶν ἀνοήτων ὅτι «χρωστοῦνε στὴ Μιχαλοῦ». Ἐσχάτως μάλιστα εἶχον ἀποκτήσει παροιμίαν σημασίαν δύο ἀκόμη ὀνόματα τὰ Δημητράκης καὶ Γιάννης. Ὅταν ἔλεγον διγλαδῆ ἀστενευόμενοι περὶ τινος ὅτι ἦτο Δημητράκης ἢ Γιάννης ἐνοοῦσαν ὅτι ἦτο ἄνθρωπος ἀπλοῖκος καὶ εὐήθης.

Οἰκογενειακὰ ἐπίθετα

Ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῆς Τσαντιῶς εἶχον τὰ οἰκογενειακὰ των

ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα μετεβίβαζοντο ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν. Μολονότι ὁμως ταῦτα ἦσαν χρήσιμα πρὸς διάκρισιν τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἔφερον τὰ ἴδια βαπτιστικά ὀνόματα, ἐν τούτοις αὐτοὶ δὲν ἤθελον νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν ἐπισήμως, ἴσως διότι καὶ ἡ Τουρκικὴ Πολιτεία ἠγνόει τὰ οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα. Ὡς ἐκ τούτου οἱ μαθηταὶ ἐνεγράφοντο εἰς τὰ Μητροῶ τῶν Σχολείων κ' ἔξεφωνοῦντο μὲ τὰ πατρικά των ὀνόματα· λ. χ. Ἀνθήλογος Ἰωάννου, Φώτιος Γρηγορίου κτλ. Εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ παντοῦ ἐκάλουν ἀλλήλους μὲ τὰ μικρὰ των ὀνόματα, καὶ δὲν μετεχειρίζοντο τὰ ἐπιθέτα των οὔτε εἰς τὴν ὑπογραφὴν των. Οὕτω τὰ οἰκογενειακὰ ἐπίθετα διετηροῦντο ἐπὶ γενεὰς ἀπὸ στόματος εἰς στόμα χωρὶς νὰ γράφονται μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων, ὅτε μερικοὶ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τ' ἀλλαχοῦ συμβαίοντα ἤρχισαν ν' ἀναγνωρίζουν τὰ ἐπιθέτα των καὶ νὰ υπογράφουν μὲ αὐτὰ, ἕως οἷου ἡ χρῆσις τῶν ἐπιθέτων ἐπεβλήθη κ' ἐγενικεύθη διὰ τῆς ἑλληνικῆς διοικήσεως.

Τὰ οἰκογενειακὰ ἐπίθετα ἐσχηματίζοντο ἀπὸ κοινὰ ἐπίθετα καὶ παντοίας ἄλλας λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἐσήμαινον ἐπαγγέλματα, τόπους καταγωγῆς, σωματικά ἢ ἠθικά χαρακτηριστικά κλπ. Μερικὰ προήρχοντο ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν, τὰ περισσότερα ὁμως εἶχον Ἑλληνικὴν καὶ τὴν ὀνομάζον καὶ τὴν κατάληξιν

Καταλήξεις τῶν ἐπιθέτων

Τὰ ἐπίθετα εἶχον τὰς ἑξῆς καταλήξεις:

α) Τὴν κατάληξιν —ης μὴ τονιζομένην, ἣτις εἶναι ἡ ἐπικρατεστέρα ἐπιθετικὴ κατάληξις· π. χ. Βαζαμπέτης, Γκάργκαλης, Γκαίντατζης, Γκουντοῦλης, Γουρουνάρης, Ζαρίφης, Ζεγκίνης, Καψίζης, Κεσύζης, Καζάκης, Καρίπης, Καλογιάννης, Καραμπέτης, Καρτόλης, Καρακατσάνης, Καμπέρης, Καρναμπάτης, Καλεντέρης, Καπεντέρης, Καραβέλης, Καργιώτης, Κιουισούκης, Κολόβης, Κούρης, Κούρτης, Καρχμάνης, Κωλοβελόνης, Καραγιάννης, Μητασέλης, Μιζεβίρης, Μόρφης, Μπαρμπούνης, Μοσκόβης, Μπαλντιράνης, Μπαντάκης, Μποντούτσης, Μπαμπασώφης, Μπορμπότσης, Μποτζόρης, Μπαμπαιζάνης, Ντουμάνης, Ντουμάντζαλης, Ντραγάνης, Πατένιατζης, Παρτάλης, Πατρώνης, Παντοῦρης, Περδ. κης, Πιλίτσης, Πορίλης, Ποτσόνης, Πουρνάρης, Ποσποντίνης, Σερέτης, Σαμάτιαλης, Σκουτζούπη, Τσάνταλης, Τσελικης, Τσεπέλαλης, Τσακίρης, Τοπούζης, Τουλουμένης, Τουμπούλης, Τουτζάρης, Φασούλιατζης, Φέρρελης, Χαχάμης, κτλ.

Τὰ θηλυκὰ τῶν ἀνωτέρω ἐπιθέτων ἔληγον κατὰ κανόνα εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάληξιν —αῖνα καὶ ἐνίοτε εἰς —οὐ καὶ εἰς —ίνα· π. χ. Ζαρίφαινα, Ζεγκίναινα, Καραμπέταινα, Κολόβαινα, Κωλοβελόναινα, Κούραινα, Γκάργκαλου, Τσάνταλου, Πουρναρίνα κτλ.

β') Τὴν κατάληξιν — ἥσ τονιζομένην π. χ. Γαῖτανλῆς, Γκοραρῆς, Ζαρζουλῆς, Καραμανλῆς, Κερεμισῆς, Κολτσακλῆς, Μамελετζῆς, Μαντατζῆς, Μακρῆς, Μισοτζανῆς, Μεξιλιτζῆς, Μπουγαλῆς, Μπιτζῆς, Νακαχτσῆς, Νταβουλτζῆς, Νταμαρτζῆς, Πασπαλτζῆς, Παστουρματζῆς, Πολιοντοῆς, Σεβνταλῆς, Σογαντζῆς, Τιμπιρῆς, Φαρφαρατζῆς κτλ.

Τὰ θηλυκὰ τῶν ἀνωτέρω ἔληγον εἰς — ἔσα καὶ ἐνίοτε εἰς — ού' π. χ. Γκοραρέσα, Ζαρζουλέσα, Μамελετζου κτλ.

γ') Τὴν κατάληξιν — ὄγλους' π. χ. Ἄρναούτογλους, Γαλάξιογλους, Ζλάτογλους, Ἰγκιανάτογλους, Κερεμιστόγλους, Μόλιογλους, Μαντατζόγλους, Μαυριδόγλους, Μελιτόγλους, Μήλιογλους, Μιχαλίκογλους, Μπογιατζόγλους, Ντάντσογλους, Ντογραματζόγλους, Πιπιάζογλους, Σιλάβογλους, Τσελίκογλους, Τιφτσόγλους, Τσολίκογλους, Τσόνιογλους, Τσορμπατζόγλους, Χατζηδήμογλους, Χατζόγλους κτλ.

Τὰ θηλυκὰ τῶν ἐπιθέτων τούτων ἔληγον κατὰ κανόνα εἰς — αῖνα καὶ ἔξαιρετικῶς εἰς — ἴνα' π. χ. Μπογιατζόγλαινα, Τσορμπατζόγλαινα, Τσολακογλίνα κτλ.

δ') Τὴν κατάληξιν — ὄπλο εἰς οὐδέτερον γένος' π. χ. ὁ Παναγιωτάκης, τὸ Παλουκόπλο, ὁ Γιαννακάκης τὸ Χριστιανόπλο καὶ οὕτω τὸ Βεργόπλο, τὸ Κερεμιστόπλο, τὸ Κιουτσουκόπλο, τὸ Κλανθόπλο, τὸ Λιολιόπλο, τὸ Μαντικόπλο, τὸ Μπεκιαρόπλο, τὸ Ντογραματζόπλο, τὸ Πεντερόπλο, τὸ Περδικόπλο, τὸ Πετκόπλο, τὸ Τζααρτόπλο, τὸ Τσελκόπλο, τὸ Τσολακόπλο, τὸ Χατζηγκουτζόπλο, τὸ Ψιλόπλο κτλ.

Τὰ θηλυκὰ τῶν ἀνωτέρω ἔληγον εἰς — αῖνα καὶ ἐνίοτε εἰς — ἔσα' π. χ. Βέργαινα, Κλάνθαινα, Μαντίκαινα, Χριστιανέσα, Χατζηγκουτζέσα κτλ.

ε') Τὴν κατάληξιν — ᾶς τονιζομένην καὶ — ας μὴ τονιζομένην' π. χ. Γιωργαντάς, Γκαβαλαῶς, Γκολαλαῶς, Κακανᾶς, Καρουλαῶς, Κουκουζᾶς, Κουτσουραῶς, Κροικιδᾶς, Ποπονᾶς, Ρενᾶς, Σαλβαράς, Τζαγγαράς, Τσαλπαράς, Χαϊδᾶς, Χαντακᾶς, Ψωμᾶς κτλ.

Ζόρμπας, Μούκας, Μούλας, Μούτας, Μπλαγκόμας, Ντούντας, Πούηκας, Στανίτσας, Τζάρτας, Χαλαχόιντας.

Τὰ θηλυκὰ τῶν μὲν εἰς — ᾶς τονιζομένων ἔληγον εἰς — ἔσα καὶ ἐνίοτε εἰς οὐ' τῶν δὲ εἰς — ας ἄτονον ἔληγον εἰς — αῖνα' π. χ. Γκαβαλέσα, Γκολαλέσα, Τζαγγαρού, Ζόρμπαινα, Τζάρταινα, Πούηκαινα κτλ.

ς') Τὴν κατάληξιν — ος μὴ τονιζομένων' π. χ. Βοῦλτσος, Βοῦτσκος, Βιλίτσκος, Κατσάρκος, Κῦρος, Λίλος, Μαῖρος, Μᾶγκος, Μάτσκος, Μάμιος, Μήλιος, Μόντρος, Μπέρμπος, Μελένκος, Μπατζάνκος, Νέγος, Πλιάτσος, Σίρος, Σκούληκος, Τζάτζος, Τσόνιος, Ψίλος κτλ.

Τὰ θηλυκὰ τῶν ἔληγον εἰς — αῖνα' π. χ. Βούτσκαινα, Κατσάρκαινα, Μπατζάνκαινα κτλ.

ζ') Τὴν κατάληξιν — ες εἰς ἐλάχιστα ἐπίθετα· π.χ. ὁ Γκιάλες ἢ Γκιάλαινα, ὁ Τζουτζές ἢ Τζουτζέσα κτλ.

Εἰς τὴν Τσαντιώ, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ἐπεδίδοντο πολὺ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν τῶν προβάτων, οἱ κυριώτεροι ἐκ τῶν κτηνοτρόφων ὀνομάζοντο κεχαγιαδες. Ἦσαν δὲ κεχαγιαδες οἱ σχηματίζοντες καὶ διευθύνοντες τοὺς ἰδιοτύπους συνεταιρισμοὺς τῶν κτηνοτρόφων, οἱ ὅποιοι ἤγωναν τὰ ποιμνιά των καὶ πρὸς τοῦτο ἐμίσθωνον μεγάλας βοσκάς, προσελάμβανον τοὺς ἀπαιτούμενους ποιμένας, ἐπώλουν ἀπὸ κοινοῦ τὰ προϊόντα τῶν προβάτων των καὶ ἤσκουν ἐν γένει κοινὴν κτηνοτροφικὴν ἐπιχείρησιν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐν λόγῳ μεγάλοι κτηνοτρόφοι ἴδρουν κτηνοτροφικοὺς συνεταιρισμοὺς κατ' ἐπάγγελμα, ἢ λέξις κεχαγιας συνεκφωνουμένη μαζὶ μὲ τὸ ὄνομα ἐκάστου τοιοῦτου κτηνοτρόφου εἶχε καταστήσει κοινὸν ἐπίθετον τῶν κυριωτέρων κτηνοτρόφων τῆς Τσαντιῶς, οἱ ὅποιοι ἀπειτέλουν τὴν πρώτην ἐν αὐτῇ κοινωνικὴν τάξιν· π.χ. Ἀναστάς Κεχαγιας, Ἀνέστη-Κεχαγιας, Ἀποστόλη-Κεχαγιας, Γιώργη-Κεχαγιας, Δημητρὸ-Κεχαγιας, Διαμαντῆ-Κεχαγιας, Δρόσο-Κεχαγιας, Ληγόρ-Κεχαγιας, Ληγοράσκο-Κεχαγιας, Λία-Κεχαγιας, Λιοντῆ-Κεχαγιας, Μανωλάκη-Κεχαγιας, Νικόλα-Κεχαγιας, Νικόλτσι-Κεχαγιας, Κρουωνᾶ-Κεχαγιας, Πολυχρόνη Κεχαγιας, Σταυρῆ-Κεχαγιας, Χριστάκη-Κεχαγιας κτλ.

Γκώμια.

Ἐκτὸς τῶν οἰκογενειακῶν ἐπιθέτων ὑπῆρχον καὶ ἰδιαίτερα ἀτομικὰ παρωνύμια, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο ἐκεῖ *παραγκώματα* ἢ *γκώμια*. Ταῦτα ἀπεδίδοντο εἰς μεμονωμένα ἄτομα, παιδιά, ἄνδρας καὶ γυναῖκας· ἀπαντοῦσαν εἰς ἓν μόνον γένος καὶ ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σκωπτικά, διότι εἶχον σχέσιν μὲ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ ἐλαττώματα τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα, ἐπωνομάζοντο δι' αὐτῶν ἢ προήρχοντο ἀπὸ κωμικὴν παραφθορὰν τῶν κυρίων ὀνομάτων αὐτῶν. Ὡς ἐκ τούτου ἐγένοντο συνήθως ἐν ἀπουσίᾳ ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεδίδοντο, διὰ νὰ μὴ προκαλοῦν τὰς διαμαρτυρίας των. Ἐὰν ὅμως δὲ ἐνεῖχόν τι τὸ προσβλητικόν, ἐγένοντο σὺν τῷ χρόνῳ ἀνεκτὰ καὶ καθίσταντο οἰκογενειακὰ ἐπίθετα.

Παρωνύμια ἀνδρῶν. Ἀγγαρέζος, Ἀκμαμπας, Ἀλτιπαρμάκης, Βγαγγέλαρος, Βικοτσος, Βίλος, Βολάνης, Γάλλος, Γιάνναρος, Γιατρᾶκος, Γκωντίνος (Κωσταντίνος) Γκούργουλας, Γκούρλης, Γκούμας, Ζαμπούνης, Ζεμπέκης, Ζοῦπος, Καλόγνωμος (κατ' εὐφημισμὸν ἀντὶ κακόγνωμος), Καμπούρης, Κάντηλας, Κατραπάνης, Κατσιριάς, Κιμπάρης, Κικιλής, Κισιρης, Κελγωγιάννης, Κομίτης, Κοτσάνης, Κούκης, Κουρουμπουζούκης, Κούμενος, Κούπανος, Κυργιώργης, Λέτσος (Ἀλέξαντρος) Λύκος, Λωλῆς, (Θοδωρῆς), Μαναγός, Μαλιταῖς, Μπούρας, Μεξές, Μισολαίμης, Μομόνης, Μόνιος

Ντάβουλας, Νατοῆς, Νταγντιβερένης, Ὀγουρσουῆς, Πακιᾶς, Παῖδος, Πε-
λιβάνης, Πεπές, Πυντῆς, Πότος, (Ἄλοστολος), Πύλιος, Τσαγανός, Τσαν-
τῆς, Τσετριπέκης, Τσικρικόνης, Τσιμπλαντώνης, Τσότσολας, Τσούτσουρας,
Τούρθης, Ταδούλης (Χριστοδούλης), Ρεπιάνης, Σύσκοι, Σιριμόρης, Χατζη-
μποτικός, Χάρος, Πύλιος (Σπίρος).

Παρωνύμια γυναικῶν. Ἄφεντουλάρα, Βίκα, Γαλάζια, Γκουγκούτα,
Ζωηκαρέλα, Καλιάντρα, Καρκατοσί, Κικίνη (Εἰλικρινεῖα), Κιτσιλόνη, Κοζώ,
Κόκκινη, Κοκώ, Δελέτα, Μπιγιώ, (Σαφριώ ἢ Ὀλυμπία Λεμπιγιώ), Μπι-
ζίμ, Μπουλιούρη, Μπελεσέκα, Μολώ, Μπουστρούκα, Μπροζότα, Μουστα-
κού, Μπούτω, Μύξα, Ποινιῶ (Δεσποινιῶ), Πικιῶ (Ἑλπινίκη), Πατσεβῶ,
(Παρισκευῶ), Τανιῶ (Σουλτανιῶ), Τζατζιλοδροσιῶ, Τσελτίκα, Τσιντή, Χεχιῶ
Χόντροβδουκά.

Συχνάκις τὰ παρωνύμια καίτοι ἀπεδίδοντο εἰς ἄνδρας, ἦσαν γένους
θηλυκοῦ ἢ οὐδετέρου· π. χ. ὁ Δημητρός ἢ Γαλένια, ὁ Θανός ἢ Λαχάρα,
ὁ Ἀλέκος ἢ Μπριζόλα, ὁ Βασίλης τὸ Ἄρκουδι, ὁ Νικόλας τὸ Τσουκαλι
καὶ οὕτω ἢ Ἀντίκα, ἢ Βιρβίρω, ἢ Γαλαζία, ἢ Γκουντρουβέλα, ἢ Ζαζάρα,
ἢ Λαγούτα, ἢ Λαγαρία, ἢ Λατσάρα, ἢ Λαχανιά, ἢ Λαδίκα, ἢ Μαματσόλα,
ἢ Ντουντούλα, ἢ Πασῶ, ἢ Πλάτη, ἢ Πατσούλα, ἢ Τζαμία, ἢ Τόσκα,
ἢ Τσιά, ἢ Τουρτούρα.

Τέλος ὑπῆρχον καὶ μερικοί, οἱ ὁποῖοι ἐγνωρίζοντο μὲ τὰ ὀνόματα τῶν
μητέρων των π. χ. ὁ Ἀνεγνώστης τῆ Φροσυνιῶς, ὁ Ἀνέστης τῆ Θυμιᾶς,
ὁ Ἀνέστης τῆ Σουσης, ὁ Γιώργης τῆ Ζαφριῶς, ὁ Γιάνκος τῆ Μαμῆς,
ὁ Δημητρός τς Ἀνθῆς, ὁ Δημητρός τῆ Χοντοβδοκιᾶς, ὁ Δημητρός τῆ
Ρένιας, ὁ Θανάσιος τῆ Κατίνκος, ὁ Λάμκος τῆ Χρυσούλας, ὁ Πολυχρό-
νης τῆ Βδοκιῶς, ὁ Πολυδεύτης τῆ Μαργίτας, ὁ Πέτρος τῆ Κιτσιλόνης,
ὁ Χριστάκης τῆ Μοσκιῶς, ὁ Χριστάκης τς Εὐλαβῶς κτλ.

Τοῦτο δὲ συνέβαινε, διότι οἱ πατέρες αὐτῶν εἶχον ἀποθάνει ἐνωρίς,
τὴν διεύθυνσιν δὲ τῶν οἰκογενειακῶν των πραγματίων εἶχον ἀναλάβει αἱ
μητέρες των, αἱ ὁποῖαι καθίσταντο οὕτως ἀρχηγοὶ τῶν οἰκογενειῶν των.
Πάντως τὸ ἐκ τῆς μητρὸς ἐπώνυμον ἐνθυμίζει τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν
τοῦ μητρικοῦ δικαίου, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ σύζυγος ἦτο ἀρχηγὸς τῆς οἰκογε-
νείας καὶ διηύθυνε μετὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν τὰ κοινά. Κατὰ δὲ τὸν Ἡρό-
δοτον οἱ Λύκοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐγενεαλογοῦντο ἀπὸ τὰς μητέρας των
μέχρι τῶν ἱστορικῶν χρόνων (Ἡσιόδου ἅπαντα μετὰφρ. Π. Λεκατσᾶ εἰσαγ.
σ. 24, Ἡροδ. σ. 98).

Ἐν Ξάνθῃ 21 Μαρτίου 1940

Φ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

Τὰ ἔλεγαν τὸν χειμῶνα στὰ νυχτέρια καὶ πρὸ πάντων στὶς γιορτὲς ὅταν δὲν δούλευαν καὶ μαζεύουνταν πότε στὸ ἓνα σπίτι καὶ πότε στὸ στὸ ἄλλο, καθένας ἔλεγε βρετό, οἱ ἄλλοι προσπαθοῦσαν νὰ τὸ βροῦνε. Γελοῦσαν μὲ τὶς διάφορες λύσεις καὶ ἡ ὥρα περνοῖσε εὐχάριστα χωρὶς νὰ τὴν καταλάβουν, σὰν ἔλεγαν τὸ αἶνιγμα, ρωτοῦσαν τί εἶναι;

Μερικὰ εἶναι πολὺ χαριτωμένα, ἔχουν ἄρωμα βουνοῦ καὶ ἀγνῆς ἀπλοικῆς ζωῆς. Πλάγι στὴ λύση εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ τόπου.

Σ. Σηλυβριά, Κ. Καστανιές, Ἡ. Ἡράκλεια, Τ. Τσόρλου, Τσ. Τσαντώ, Φ. Φανάρι, Ἀ. Ἀμυδαλιά.

- 1 Ἔχω ἓνα σεντιουκάκι
κ' ἔχει διὸ λογιῶ κρασιάκι. Τί εἶναι; Ἀβγό. Σ.
- 2 Μιὰ μητέρα φτερωτή,
κάνει παιδὶ ἀφτέρωτο
καὶ τὸ ἀφτέρωτο παιδὶ
γεννᾷ μητέρα φτερωτή. Ἀβγό. Ἀ.
- 3 Ἐνα πρᾶμα πραγματοποιῶδι
ἀπιθαμῆ καὶ κομματοῦδι
ὅσο τὸ πιάνεις, τόσο μεγαλώνει. Ἀδράχι Φ.
- 4 Ἐνα πρᾶμα μακρουλό,
ἀπόξω εἶναι πράσινο,
ἀπὸ μέσα ἄσπρο,
κι' ἄσπροι ἄνθρωποι
μέσα κατοικοῦνε. Ἀγγούρι. Τσ.
- 5 Ζαρζανὸς παίζει τὴ λύρα,
ἡ ζαρζάρισσα χορεύει,
τὰ καῦμένα ζαρζαράκια
πρίσκονται σὰν νταβουλάκια. Ἀνέμη, ροδάνι καὶ μασούρια. Φ.
- 6 Πετεινὸς βρακάτος,
σὰν ξελύσει τὰ βρακιά του
ποῖδς κοτάει¹⁾ νὰ πάγη κοντά του; Ἀνεμόμυλος. Σ.

1) Τολμᾶ.

- 7 Εἶναι ἓνα τέρας,
τὸ πρῶτ' περπατεῖ μὲ τέσσερα,
τὸ μεσημέρι μὲ δύο,
καὶ τὸ βράδυ μὲ τρία. Ἄνθρωπος ¹⁾. Π.
- 8 Ράμμα, ράμμα καὶ βελόνι,
νταρνανίζεσαι ²⁾ ἢ Πόλη. Ἀργαλιός. Τσ.
- 9 Πάνω στὰ κεραμίδια
εἶναι ἓνα τσουβάλι καρδιά. Ἄστρα. Σ.
- 10 Ἔχω ἓνα ροῦχο,
μπάλωμα, πάν' στὸ μπάλωμα
καὶ βελονιά δὲν ἔχει. Ἀχιλῶνα. Κ.
- 11 Ἄνθρωπος ψυχὴ δὲν ἔχει
καὶ ψυχὴς πέρνει καὶ ψεύγει. Βασιόρι. Σ.
- 12 Ἀψηλός, ψιλὸς καλόγερος (ἢ λεπιδὸς λεπιδὸς καλόγερος)
καὶ μ' ἓνα μάτι βλέπει. Βελόνι. Σ.
- 13 Ἐνας ἄνθρωπος,
μ' ἓνα πόδι, μ' ἓνα μάτι,
ὄλο τὸν κόσμον ντύνει
καὶ τὸν βασιλὲ ἀκόμα. Βελόνι. Κ.
- 14 Ὀλὴ μέρα κρεμασμένο
καὶ τὸ βράδυ σηκωμένο. Βροῦατι ³⁾. Κ.
- 15 Ἀπὸ βροδὺς τὸ βάζω
καὶ τὸ πρῶτ' τὸ βγάζω. Βροῦατι. Τσ.
- 16 Ἀπὸ ψηλὰ γκρεμνίζεται,
πέφτει καὶ δὲ ραγίζεται. Βροχή. Κ.
- 17 Κάτω ἀπ' τὴ γέφυρα
κρέμονται τέσσερα ντουνοῦκια ⁴⁾. Βυζιά ἀγελιάδας. Τ.
- 18 Τὸ πρῶτ' τὸ φορτώνω,
τὸ βράδυ τὸ ξεφορτώνω. Γαῖδοῦρι Φ.
- 19 Τέσσερα τὰ τάκα, τάκα,
καὶ δυὸ τὰ τίρλι, τίρλι,
κ' ἓνα τὸ ξεμυγαστήρι. Γαῖδοῦρι. Π.
- 20 Πέντε γερανοὶ πολλοὶ πετοῦσαν,

1) Περπατεῖ μὲ τὰ τέσσερα ὅταν εἶναι μωρὸ καὶ βάξει τὰ χεράκια του στὸ πάτωμα (ἀρχουδίζει), νέος μὲ δύο καὶ γέρος μὲ τὸ μαστοῦνι, τὸ τρίτο πόδι.—2) Κουνιέται, σείεται.—3) Καὶ ἀμπάρρα ἀπὸ τὸ γαλλικὸ barre; χοντρὸς ζύλινος σύρτης, τὸν ἔβαζαν γιὰ ἀσφάλεια στὴν ἐξώπορτα.—4) Λ.Τ. Σφυρίχτρες.

- τί πολλοί, πολλοὶ ποὺ ἦσαν,
 ἕνας εἶχε μπρὸς τὶς δυὸ
 καὶ πίσω πάλι δυὸ
 καὶ πάλι γερανὸς
 ἕνας πίσω, ἕνας μπρὸς. *Γερανοὶ τρεῖς. Τ.*
- 21 Τὰ βοννά ἀσπρίσανε,
 τὰ μακριὰ κονταίνανε,
 οἱ μῦλοι σταματήσανε,
 οἱ βρῦσες ξεκινήσανε,
 οἱ τριάντα δυὸ φίλοι μ' ἄφίσανε,
 καὶ τὰ δυὸ γεννήσαν τρία. *Γέρος. Σ.*
- 22 Ἀπάνω κοντί, κάτω κοντί,
 μέσα ἢ κόρη κελαῖδεϊ. *Γλῶσσα. Κ.*
- 23 Τριγῦρο, γῦρο κάγκελα
 καὶ μέσα παίζ' ὁ φράγκος. *Γλῶσσα. Σ.*
- 24 Τ' εἶν' αὐτό, ποὺ ἄλλοι τῶχουν μισό,
 ἄλλοι δλόκληρο κι' ἄλλοι καθόλου. *Γονεῖς. Ἡ.*
- 25 Μὲ θέλεις κορώνω
 μ' ἀφίνεις κορώνω. *Γωνιά. Ἀ.*
- 26 Τριάντα δυὸ ἀλέθουνε,
 ἢ μασέλλα κατεβάζει,
 κι' ὁ караβοκύρης τὰ τινάζει *Δόντια καὶ γλῶσσα. Φ.*
- 27 Τοῦ παπποῦ τὸ ζουνάρι,
 πάει, πάει καὶ δὲ τελειώνει. *Δρόμος. Φ.*
- 28 Ἀγκαθος, παρὰγκαθος,
 παραγκαθένιος οὐρανὸς
 καὶ κόκκινα τὰ σύννεφα. *Ζουμπολάκι 1). Κ*
- 29 Κλειδώνω, ἀμπαρρώνω²⁾
 τὸν κλέφτη μέσ' ἀφίνω *Ἡλιος Σ.*
- 30 Ἐνα τηγάρι βούτυρο
 ὅλο τὸν κόσμ' ἀλείφει. *Ἡλιος Φ.*
- 31 Μακρὸς, μακρὸς καλόγερος

1) Φυτό ἀναρριχητικό, βγαίνει στὰ δάση καὶ στὶς ρεματιές, οἱ φίλοι του μίσχοι εἶναι ἀγκαστοὶ καὶ ντυλίζονται στὰ δέντρα· τὰ φύλλα γυαλιστερά μὲ σχῆμα μικροῦ φύλλου κισσοῦ. Ὁ καρπὸς κόκκινος καὶ μικρὸς σὰν μπιζέλι, τρώγεται καὶ βγαίνει μαζεμένος σὲ τούφες, τὸ κουνούτσι σκεπάζεται μὲ ἄσπρη μεμβράνη, τὸ τουρξοῦκι, αὐτὸ βάζουν στὴν μαστίχα ὅταν τὴν μασοῦν, ἔτσι τὴν μαλακώνει καὶ τὰ παιδιά κάμνουν φοῦσκες.—2) Βάζω τὴν ἀμπάρρα.

- καὶ πέρα ἢ φωνή του
 32 Ἔνα βόδι ἐμουγκρίσθη,
 καὶ στὸν οὐρανὸ ἠκούσθη,
 οἱ ἀγγέλοι τὸ ἀκούαν,
 κι' οἱ πεθαμένοι σκοῦζαν.
 Καμπάνα Τσ.
- 33 Ζαρωμένη τὴν ἐβάζω
 τεντωμένη τὴν ἐβγάζω
 Καμπάνα ἼΙ.
- 34 Γῦρο γῦρο τοῖχοι
 καὶ μέσα τὸ καράβι.
 Κάλτσα Φ.
- 35 Τριγῦρο, γῦρο θάλασσα,
 καὶ μέσ' στή μέσ' φωτίτσα.
 Καντήλα Κ.
- 36 Τσίρω, τσίρω, ἀνεβαίνω,
 τσίρω, τσίρω κατεβαίνω.
 Καντήλα Σ.
- 37 Τὸ τίρι, τίρι, κρέμεται,
 τὸ τίρι τυραννιέται,
 μὰ τὸ Θεό, μὰ τὸ ψωμί,
 φοβοῦμαι νὰ τὸ πιάσω.
 Καντήλα Τσ.
- 38 Ἔνας γραμμᾶτος
 καὶ περιγραμμᾶτος
 πορπατεῖ καὶ λέγει
 τὴν ἀληθοσύνη.
 Καντήλα Κ.
- 39 Πετεινὸς νυχᾶτος,
 νύχοποδαρᾶτος
 πορπατεῖ καὶ κρίνει
 τὴν δικαιοσύνη.
 Καντάρι Κ.
- 40 Ψηλός, ψιλὸς καλόγερος
 καὶ κόκκαλα δὲν ἔχει.
 Καντάρι Σ.
- 41 Στὸ βουνὸ γεννήθηκα,
 στὸ βουνὸ γαστριώθηκα,
 μαῦρος Ἀράπης ἔγινα,
 στὸ γιαλὸ κατέβηκα.
 Καπνός. Φ.
- 42 Χτυπῶ, χτυπῶ
 δίχως νὰ σὲ πῶ
 κι' ὅταν πάσω νὰ χτυπῶ,
 χάνεσαι στὸ λεπτό.
 Καράβι ἸΗ.
- 43 Εἶν' ἕνας πύργος
 πὸ ἔξω πράσινος,
 πὸ μέσα κόκκινος
 κ' ἔχει μέσα
 μαῦρὰ διαβολάκια.
 Καρδιά. Κ.
- Καρπούζι. Ἀ.

- 44 Πράσινος πύργος
κόκκινα τζιτζίφια,
μαῦρα Ἀραπάκια
χορεύουνε μέσα. Καρπούζι. Κ
- 45 Πράσινοι τοῖχοι
κόκκινα τζάμια,
μέσα χοροπηδοῦνε
μαῦρα Ἀραπάκια Καρπούζι Δ.
- 46 Πράσινο παλάτι,
κόκκινες κουρτίνες,
μέσα κατοικοῦνε
μαῦρες Ἀραπίνες. Καρπούζι Τ.
- 47 Σχίζω, μίζω τὸ δοντρί,
βρίσκω νύφη καὶ γαμπρό,
πεθερὰ καὶ πεθερό,
δύο σκάφες πλύτριες
κι' ἄλλες δυὸ ζυμωτικές. Καρύδι. Ἡ.
- 48 Ψηλός, ψιλός καλόγερος
καὶ πῆττα τὸ κεφάλι Καρφίτσα. Κ.
- 49 Ἔχω ἓνα πραγματάκι γυαλιστερό,
ἀπὸ μέσα εἶναι μαλλιαρό,
καὶ μέσα, μέσα ἔναι χρυσό Κάστανο. Ἡ.
- 50 Ἀπ' ὄξω σκληρό,
πὸ μέσα μαλλιαρό,
καὶ κάτ' ἀπ' τὸ μαλλί,
ἔχει μιὰ βουκιὰ καλή. Κάστανο Κ.
- 51 Στὸ τίρι, τίρι κρέμεται,
στὸ τίρι τυραννιέται,
στὰ πράσινα ντυλίζεται,
στὰ κόκκινα κυλιέται. Κεράσι. Σ.
- 52 Ἔνα κούτσουρο,
μ' ἔφτα τρύπες. Κεφάλι Ἡ.
- 53 Στραβοδίβολη ἢ μάννα,
δαιμονάριο τ' ἀγγόνι. Κληῆμα. Φ.
- 54 Ἀνεβαίνει, κατεβαίνει,
τὰ βρακιά του λύνει, δένει. Κλώστης. Φ.
- 55 Δόσ' με
τὸ συντρί σου, τὸ μυντρί σου,
νὰ συντρίσω, νὰ μυντρίσω,
τώρα πάλι θὰ στὸ φέρω. Κόσκινο. Κ.

- 56 Πράσινο γεννιέμαι,
μαῦρο καταντῶ,
Ἄρβανίτης γίνουμαι
τὰ δόντια μου κουνῶ. Κούτσουμπο 1). Κ.
- 57 Πράσινος γεννιέμαι,
μαῦρος γένουμαι,
κεφάλι δὲν ἔχω,
τὰ δόντια κουνῶ. Κούτσουμπο. Φ.
- 58 Ἐνδυτος, δυσένδυτος, τρισένδυτος,
κοκκινοφορευμένος
καὶ τὸ γένειόν του
συρόμενον ἐπὶ τῆς γῆς. Κρομόδι. Ἡ.
- 59 Μακρὸς, μακρὸς καλδγερος
καὶ βῶλια φορτωμένος
60 Ζωντανὴ πολλοὺς ἔδρῶσισα,
κι' ὅταν πέθαινα
κανεὶς δὲν βρέθηκε,
τὰ κόκκαλά μ', νὰ θάψῃ. Κυπαρίσσι. Ἀ.
- 61 Ἀπὸ τὴν γῆν πλάσθηκα
ὡς ἄλλος Ἀδάμ
καὶ εἰς τὴν κάμινον ἐκάην
ὡς καὶ οἱ τρεῖς παῖδες,
ἀπὸ τὰ χεῖλη μου πολλοὺς ἔδρῶσισα,
ἀλλὰ στὸν θάνατό μου
κανεὶς δὲν βρέθηκε
νὰ θάψῃ τὰ ὀστέα μου. Λαγίνα. Ἡ.
- 62 Ἄσπερος πύργος καὶ μακρὸς
καὶ μέσα βασίλισσα χρυσεῆ. Λαγίνα. Σ.
- 63 Τὸ φίδι τρώγ' τὴ θάλασσα
κ' ἡ θάλασσα τὸ φίδι
καὶ τοῦ φιδιοῦ τὴν κεφαλὴν
ὁ ἥλιος γαργαρίζει. Λάμπα 2). Ἡ.
- 64 Ὁ γιὸς μ' ὁ κόντο Θόδωρος
καὶ κόντο Κωσταντῖνος,
σαράντα δυὸ σκουφιὰ φορεῖ
καὶ πάλε ξεμαλλιάρης. Λάμπα. Σ.
- Λάχανο. Σ.

1) Χαρούπι.

2) Πετρελαίου.

- 65 Σιδερένιο θεριὸ
μ' ἄντερο βαμβακερό. *Λυχνάρι. Κ.*
- 66 Σιδερένιο σῶμα
καὶ βαμβακένια γλῶσσα. *Λυχνάρι. Φ.*
- 67 Σφαλνῶ τὰ σεντουκάκια μου
μολῶ τὰ κροῖσσια ἔξω *Μάτια Γ.*
- 68 Κλείνω τὰ σεντουκάκια μου,
κ' οἱ φοῦντες μένουν ἔξω. *Μίτια Η*
- 69 Ἔχω ἓνα πρᾶματάκι,
πὸ ἔξω πράσινο καὶ κόκκινο
κι' ἀπὸ μέσα ἄσπρο,
καὶ μέσα καφέ ἄνθρωποι
κατοικοῦνε. *Μῆλο. Γσ.*
- 70 Τρεῖς μὲ κρατοῦν διὰν γεννῶ,
μαῦρα τὰ κάνω τὰ παιδιὰ
καὶ πίσω μου τ' ἀφίνω. *Μολύβι καὶ γραύματα. Κ.*
- 71 Πιθάρι, πιθαράκι
μικρὸ στοματάκι. *Μούσπουλο Η.*
- 72 Ὁ νοικοκύρης ἔρχεται,
τὸ βαστᾶ καὶ κρέμεται,
ἢ νοικοκερὰ τ' ἀρπάζει
καὶ στὸν τόπο του τὸ βάζει. *Μπαστοῦνι. Σ.*
- 73 Οἱ πλούσιοι τὴ μαζεῦνε
κ' οἱ φτωχοὶ τὴ πετοῦνε. *Μύξα. Φ.*
- 74 Πάν' ἀπ' τὴ Ρωσία
κατεβαίνει μιὰ κυρία,
δύο δοῦλοι τὴν κρατᾶνε
καὶ στὴ γῆς τήνε πετᾶνε. *Μύξα Γ.*
- 75 Ψόφια κλωσσα
ζουντιανὰ πουλιὰ σκεπάζει. *Πάπλωμα. Κ.*
- 76 Τὰ βγάζω στέκονται
τὰ φοράω περπατᾶμαι. *Παπούτσια. Φ.*
- 77 Δάσκαλέ μου ἀγαθέ,
μ' ἔδειρες καὶ ἔφυγα.
Εἰς δρόμον πὸν ἐπήγαινα
ἀπάντησα ἓνα λέοντα,
εἶχε πέντε κεφαλὰς,
τέσσαρας ἀναπνοάς,
χέρια, πόδια, εἴκοσι

καὶ νύχια ἑκατό.

Ἄν τὸ εὖρης δάσκαλέ μου,
πάλιν ξανὰ δεῖρέ με.

78 Τρεῖς τὴν βαστοῦνε καὶ γεννᾷ,
μ' ἀλήθεια πρῶτα πίνει,
μαῦρα τὰ κάνει τὰ παιδιᾷ,
καὶ πίσω της τ' ἀφίνει.

79 Βασιλέως δὲ εἶμαι,
κορῶνα φορεῶ,
ὠρολόγι δὲν εἶμαι,
τις ὥρες μετρῶ.

80 Σάχλα, μπάχλα τήνε βάζω
ροδοκόκκινη τήνε βγάζω.

81 Χιλιόκομπο,
χιλιότροπο,
χίλια νὰ πῆς
δὲ μπορεῖς νὰ τὸ βρῆς.

82 Πάει, πάει, πάει
καὶ πίσω δὲ γυρνάει.

83 Τοῦ παπποῦ μου τὰ γένεια
στή γῆς παραχωμένα.

84 Ἕνας μακρὸς καλόγερος
καὶ μακρὰ τὰ γένεια.

85 Τρεῖς κοντούτσικοι,
βαστοῦνε χέρι, χέρι
καὶ πᾶνε στήν ἀγιά Σοφιά
νὰ γένουν καλογέροι.

86 Ἔχω ἴνα πρᾶμα σὰν τυρὶ
καὶ τυρὶ δὲν εἶναι,
ἔχει φύλλα σὰ δεντρὶ
καὶ δεντρὶ δὲν εἶναι,
ἔχει ποντικοῦ ρουρᾶ
καὶ ποντικὸς δὲν εἶναι.

87 Χίλιοι μίλιοι καλογέροι
σ' ἓνα ράσο ντυλιγμένοι.

88 Ἀνάμεσα σιὰ βοννὰ
φιδάκια κατρακυλοῦνε.

89 Σαμάρι φορεῖ
γάδαρος δὲν εἶναι,

Ὁ πεθαμμένος ὅταν τέσσερες τὸν
|σηκῶνουν μέσα στὸ νεκροκράβ-
|βατο. Σ.

Πέννα Σ.

Πτείνος Τ.

Πήνια Τ.

Πλεμάτι Σ.

Ποτάμι Κ.

Πράσο Κ.

Πράσο Φ.

Πυροστιὰ Κ.

Ρεπάνι ἄσπρο. Σ.

Ρόδι Σ.

Ρνάκι Κ.

- κέρατα ἔχει
βόδι δὲν εἶναι,
γράφει
γραμματικὸς δὲν εἶναι.
- 90 Ἄσπρο εἶναι σὰν τυρὶ
καὶ τυρὶ δὲν εἶναι,
Τοῦρκοὶ καὶ Ρωμηοὶ τὸ ξέρον
σιτὸ τραπέζι δὲν τὸ βάζουν.
- 91 Περπατάω, περπατάω
καὶ τρίμματα βγάζω.
- 92 Τὸ πρῶτο μου εἶναι μέταλλο
τὸ δεύτερο βαδίζει
τὸ σύνολό μου τάχιστα
τὸν κόσμον διασχίζει.
- 93 Ψυχὴ δὲν ἔχω
ψυχὴς κουβαλάω.
- 94 Στέκομαι ὅταν στέκεσαι,
κινεῖμαι ὅταν κινεῖσαι,
ἄδύνατον νὰ μείνω κεῖ,
ὅπου καὶ σὺ δὲν εἶσαι.
- 95 Ἔχουμε μιὰ κάμαρη κορίτσια,
ὅλα εἶναι μὲ μαῦρα τουλπάνια.
- 96 Φῶς δὲν ἔχω, φῶς παρέχω.
εἰς τὴν βίαν μόλις ἔλθω.
- 97 Τὰ χεῖλη μου στὰ χεῖλη σου,
τὸ χέρι μου στὸν πᾶτο σου.
- 98 Στὸ δάσος, δάσος, πήγαινα
καὶ βροῆκα μία πέροδικα,
καὶ τὰ φτερά της ἔτρωγα
καὶ τὸ κορμί της πέταγα.
- 99 Κόκκινο σπίτι,
κόκκιν' ἢ νοικοκερά,
ἄσπρες οἱ δοῦλες
ποὺ κάνε τὴν δουλειά.
- 100 Τὴν ἡμέρα κύλει, κύλει
καὶ τὴ νύχτα κατρακύλει
- 101 Ἀπὸ πάνω πετσί,
ἀπὸ κάτω πετσί
- Σάλιαγκος Κ.
- Σαποῦν Φ.
- Σβυστήρι. Τ.
- Σιδηρόδρομος. Ἡ.
- Σιδηρόδρομος. Τ.
- Σκιά. Φ.
- Σπίρτα. Ἡ.
- Σπίρτο. Σ.
- Σταμνί. Φ.
- Σταφύλι. Τσ.
- Στόμα. Κ.
- Στρῶμα¹). Φ.

1) Στὰ χωριά τὸ στρῶμα τὴν μέρα τὸ ντυλίζουν καὶ τὸ βάζουν στὴ γιουκιὰ καὶ τὸ βράδου τὸ στρώνουν.

- καὶ μέσα
μέλι καὶ κεχρὶ¹⁾. Σύκο Σ.
- 102 Χιλιοτρύπητο λαγήρι
καὶ σταλιά νερὸ δὲ χύνει Σφουγγάρι. Σ.
- 103 Ἔχω ἓνα σεντουκάκι
κ' ἔχει μέσα κάτι, κάτι,
ἂν χαθεῖ τὸ κάτι, κάτι,
τὶ ὠφελεῖ τὸ σεντουκάκι; Σῶμα καὶ ψυχὴ. Κ.
- 104 Εἶμαι μικρὴ, μικροῦτσικη
κ' ὅμως μὴ μὲ γελάτε,
ὅταν μὲ δῆτε μπρὸς σας,
ἀμέσως σταματᾶτε. Τελεία Σ.
- 105 Καρακάξα μανρομούρα
γρήγορη μαγερευτούρα. Τηγάνι. Ἀ.
- 106 Ἔνα πρᾶμα πραγματένιο,
ἀργυρὸ μαλαματένιο.
ἔχ' ἀγκάθια ἀγκυλώνει
κ' ὅσο τὸ φουσᾶς φουσκώνει Τριαντάφυλλο Ἡ.
- 107 Τέσσερα ἀδελφάκια εἴμαστε
μέρα νύχτα κνηηγούμαστε
καὶ δὲ μπορούμε νὰ πιαστοῦμε. Τροχοῦλια ἁμαξιοῦ. Φ.
- 108 Ὅτιζάκι²⁾ χωματένιο
ξύλινη γωνιά. Τσιμπούκι³⁾. Σ.
- 109 Ἔχω ἓνα πραγματάκι,
εἶναι πιὸ γλυκὸ ἀπὸ τὸ μέλι
καὶ στὴ ζυγαριὰ δὲ μπαίνει. Ὕπνος. Σ.
- 110 Λαχτυλίδι πύρινο,
πύρινο τριπύρινο,
ἀπὸ γκρεμνὸ γκρεμνίζεται
καὶ μπρὸς μου δὲ ραγίζεται Φίδι. Κ.
- 111 Μακρὺς, μακρὺς καλόγερος
καὶ πῆττα τὸ κεφάλι. Φκιάρι. Κ.
- 112 Ἔνα πρᾶμα ἑλαφρὴ
νὰ τὸ πιάσης δὲ μπορεῖς. Φωτιά. Κ.

1) Κέχρος.— 2) Λ. Τ, Γωνιά.— 3) Εἶδος πίπας μακροῦς· τὰ καλλίτερα τοιμπούκια ἦσαν ἀπὸ γιασεμί, τὰ εἶχαν οἱ δεσποτιάδες (μητροπολίται) καὶ οἱ τσορπατζῆδες (πρὸυχοντες), τὸ μάκρος τους ἦτο ὡς δύο πῆχες, χωρίζονταν σὲ δύο ἢ τρία μέρη καὶ τὸ ἓνα βιδώνονταν μέσα στὸ ἄλλο. Τὸ μέρος ποῦ βάζανε τὸν καπνὸ καὶ τὴ φωτιά ἦταν χωματένιο καὶ τὸ ἔλεγαν λουλά.

- 113 Μ' ἀφαιρεῖς καὶ μεγαλώνω,
μὲ προσθέτεις καὶ μικραίνω,
ὄτι εὖρω καταστρέφω
κι' ἂν πιῶ νερὸ πεθαίνω. Φωτιά. Ἡ.
- 114 Κόκκινο εἶν' ἰ' ἀρνάκι μας,
θεὸς γὰ τὸ φυλάγη,
ἂν φάει ξύλο τρέφεται,
ἂν πιεῖ νερὸ ψοφάει. Φωτιά. Σ.
- 115 Κοκκινόκωλος χορεύει,
καὶ μαυρόκωλος καθίζει. Φωτιά καὶ τηγάνι. Φ.
- 116 Ἄσπρος κάμπος,
μαῦρα βόδια,
χαρὰ στὸ νιὸ
πὸν τὰ λαλεῖ Χαρτὶ καὶ γράμματα. Κ.
- 117 Ἀπὸ πάνω σὰ τηγάνη
ἀπὸ πίσω σὰ ψαλίδι
κι' ἀπὸ κάτω σὰ μπαμπάκι. Χελιδόνι. Σ.
- 118 Ἀπὸ τὸν οὐρανὸ πέφτει,
κάθεται σὰ βασίλισσα
καὶ τὸ παιτοῦν σὰ ψάθα. Χιόνι. Ἀ.
- 119 Μιὰ βαρκοῦλα φορτωμένη
μεσ' στήν τρύπα πάει καὶ μπαίνει Χουλιάρη. Κ.
- 120 Εἶναι ἓνα δέντρο, ἔχει δώδεκα κλαδιά,
ἀπὸ τῆ μιὰ τὰ φύλλα ἄσπρα εἶναι
καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη μαῦρα εἶναι Ὁ χρόνος μὲ τοὺς δώδεκα
[μῆνες. Τ.
- 121 Ἔχω μιὰ ἐκκλησία,
βασιέται σὲ δώκεκα κολῶνες
οἱ δώδεκα κολῶνες, σὲ τέσσερα γροσάκια,
τὰ τέσσερα γροσάκια σ' ἑπτὰ δεκάρες. Χρόνος, μῆνες, ἐβδομάδες
[καὶ μέρες. Φ.
- 122 Γὼ εἶμαι ἓνας διάβολος
μὲ τὰ πολλὰ τὰ δόντια,
π' ἀνεβαίνω στὸ βουνὸ
καὶ κατεβάζω βόδια. Χτένι καὶ ψεῖρες. Ἡ.
- 123 Τοῦ μάρμπα μου τὸν γιὸ
τὸν στέλνω στὸ βουνὸ
γὰ κατεβάζω βόδια
μὲ τὰ σουγλερά τὰ δόντια. Χτένι καὶ ψεῖρες. Ἀ.
- 124 Δύο μαῦρα ἀγελάδια

σχίζουν τὸ βουνὸ καὶ πᾶνε.

Ψαλίδι.

125 Κλέφτες πῆγαν

νὰ κλέψουν εἰς μίαν πόλιν,
ἢ πόλις ἔφυγε ἀπ' τὰ παράθυρα,
οἱ κάτοικοι συνελήφθησαν,
καὶ εἰς πῦρ παρεδόθησαν.

Ψαράδες καὶ ψάρια. Ή.

127 Σὲ κῆπο δὲ φυτεύεται

σὲ περιβόλι ὄχι,
ὁ βασιλὲς τὸ γεύεται
κι' ὄλος ὁ κόσμος τῶχει.

Ψέμα. Τ.

128 Τὸν Μάριη γεννιέμαι

θηρίο γίνουμαι,
πέντε μὲ κυνηγῶνε,
οἱ δύο μὲ πιάνουνε,
ἄν μὲ πιάσουνε, ψοφᾶω.

Ψόλλος. Φ.

Ἐκ τῆς Συλλογῆς ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ ΣΑΡΑΝΤΗ

ΤΟ ΤΣΑΚΗΛΙ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ

A—1) *θά* : "Α φάμε κι ἄ πάμε. Τί θαρρεῖς δ' ἄ τὸ πῶ ; 2)—*νά* : Τ' ἄ τὸ κάμω σά φοφίς ; Πά ἄ πᾶς μοναχοῦ σ ; 3) —*εμπρός, ἄδε* : "Α νὰ διοῦμε ποιὸς θὰ περῶσ. "Α νὰ κάμς νάνι. 4)—*ἄσε* : "Α νὰ ρτ ὁ θειόζι μ' ἄ νάστ ἡ θειά μ, τὸ βάρσαμε πίσω. 5) —*ἄμε* : "Α στὸ διάβολο καὶ σὺ μὲ τὰ παραμύθια σ. 6)—*ἐπιφ.* "Α, τώρα κατάλαβα τί θέλις.

ἄβ=λ. τ. *κυνήγι, θήρα* : "Ο σοσάζι μ πάει στὸ ἄβ (ἄβιτζῆς, ἄβιτζήδ-κος). Ξέρος τί ἄβ ἔχι τώρα ;

ἄβανάκις, κισα, κικο. =λ. τ. *εὐπιστος* : "Αμ ἐκεῖνος εἶναι δίβιδουζ ἄβανάκις ; ὅ,τ νὰ τονε βῆς τὸ ψτέβ. Τονε ἤρε ἄβανάκι καὶ τονε γέλασε.

ἄβασινά, ἦ. =*βάτος* : Τσουοθάνισκαν τὰ ποδάγια μ στς ἄβασινιές. Τ πεθαμέν τὸ μνήμα μέ τν ἄβασινά τὸ μετροᾶνε. Δὲ τὸ τσάψαμε τ' ἀοέλι καὶ γιόμσε γοῦλο ἄβασινά.

ἄβάτισνο, τὸ=*βάτινον, βατόμουρον* : "Εφαγι ἄβάτισνα κι ἔβαψαν τ' ἀχειλία τ. Ξέρω σ' ἓνα μέρος κὰτ μεγάλα ἄβάτισνα, τέτοια.

ἄβατσούνιαστος, τ, τό. =*ὁ μὴ ἐμβολιασθεὶς διὰ δαμαλίδος* : Δὲν ἦρτε τν ὠρα πγ ἦδαν ὁ γιατρος στὸ σκολειό, κι ἀπόμκε ἄβατσούνιαστος. Δὲ γάμ νά χτε τὰ παιδιὰ σας ἄβατσούνιαστα. Τόγ ἤρε ἡ εὐλογία ἄβατσούνια-ἄστο καὶ τὸ πῆρε.

ἄβδελλώνω=*ἐμβαλλώνω* *ξυλίνην σκάφην διαρραγεῖσαν, διὰ λωρίδος δέματος ἢ λευκοσιδήρου, ἀπλώνων τὸ ἐμβάλωμα ὡς βδέλλαν στενόμακρον* : "Αβδέλλωσες τὸ σκαφίδ μὲ τὸ δενεκέ, μαρῆ Βδοκιό ; Δὲ δὸ δίνις καμένι νὰ τ' ἄβδελλώης, μόν τό χις καὶ τρέχι ;

ἄβλαδίζω, λ. τ. =*θηρεύω, συλλαμβάνω, ἢ φονεύω θήραμα* : "Εχτὲς τὸ βράδ ἄβλάδσαμε με μνιὰν ἀλεποῦ. "Απόψα θὰ πάμε ν' ἄβλαδίς-με.

ἄβοκάτος, ὁ, λ. *ἰταλικῆ* =*δικηγόρος* : Τώρα π βγῆκε ὁ γιός τς' ἄβοκά-τος, δὲ γρένεται. "Επιασαμε κι ἄβοκάτο ἀμὰ ἄχαρα στὰ ἔξοδα, τὸν ἔχα-σαμε τὸ θαβά.

ἄβόλετος, τ, τὸ =*ἀδύνατον* : "Οπ καὶ νὰ τὸ κρύψω, ἄβόλετο νὰ μὴ δὸ βρη. Τὸ βανε μνιὰ βολὰ στὸ νοῦ τ ; ἄβόλετο νὰ μὴν ἔρη.

ἄβραδίνα, ἦ, λ. τ. =*ἡ σύζυγος* : Τὸν ἔβρισε τν ἄβραδίνα τ κι ἐκεῖνος τὸν ἔσκισε τὸ κεφάλι τ.

ἄβρακωτιά, ἡ=ἔνδεια μέχρι γυμνότητος: Ἐκαμένι ἡ Λουλούδα, τσιτσιδιὰ κι ἄβρακωτιά πέρασε γούλι τ ζωγὴ τς. Τέτοια ἄβρακωτιά μόνε σ' ἐκινους τνεγ εἶδα.

ἄβραβλιά, ἡ, καὶ *ἄβραμπουλιά*=ἡ κορομηλέα: Τί πρόπος π τό χι ἡ ἄβραβλιά σας ἀθισμένι! Ξεράθκανε γούλες αἱ ἄβραβλιές μας. Ἀνέβκε στν ἄβραβλιά καὶ τν γρούσεψε.

ἄβράβλο, τὸ=ἄβράμπουλο, βράβλο καὶ γράβλο=κορόμηλον: Ἐφαγ' ἔφαγε τ' ἄβράβλα ἔσκασε τνὲ γοίταζα πό τρωγε τὰ ξνὰ τ ἄβράμπουλα μπροστά μ καὶ ξνίσκα κι ἐγώ.

ἄβας, ὁ, λ. τ.=1) χονδρὸν μάλλινον ὕφασμα, συνήθως χρώματος καφέ: Ἄμα τό πλυνα, ἦρτε κι ἔπξε καὶ γένικε σάν ἄβας. 2) Κοντὸν φόρεμα μέχρις ὀσφύος ἀπὸ ἄβᾶν. 3) Μέγα ἐπανωφόριον γουνωμένον 4) ὕβρις: Ἐχασε τὸν ἄβᾶ τ. (ἄβατζής, ἄβατζήδκο, ἄβαδένιος).

ἄβέλι, τὸ=1) ὁ ἀμπελῶν: Πάει νὰ κλαδέψ τ' ἄβέλι τ. Ψόψε σά δὸ σκυλι στ' ἄβέλι. 2) Δερματικὸν νόσημα, τῶν βρεφῶν: Ἐβγανε τὸ μωρὸ μας ἄβέλι καὶ σκέπασε γοῦλο τὸ κεφαλάκι τ. Αὐτὸ δὲ εἶναι θεγατέρα ἄβέλι, αὐτὸ εἶναι ἄβελομάνα. Μεγεθ. ἄβελάρα. Ἐποκορ. ἄβελάκι. Ἐπίθ. ἄβελίσιος. Σύνθ. ἄβελόφλα, παληἄβελο.

ἄβόδεμα, τὸ=ἀνικανότης τοῦ νεονύμφου πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν συζυγικῶν του καθηκόντων, ὀφειλομένη εἰς μαγείαν: Ἐκεῖνο τ' ἄβόδεμα πολὺ τονε γόστισε. Αὐτὸ δὲ εἶναι σάν ἄλλι ἄρρώστια νὰ τνε ξέρνε οἱ γιατροῖ· αὐτὸ εἶναι ἄβόδεμα.

ἄβόδενω=καθιστῶ τινα διὰ μαγείας ἀνίκανον πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν συζυγικῶν καθηκόντων: Τὸν ἄβόδεσε ἡ ἀναθεματισμένη, κι ἔνα μῆνα δέ βοργε νὰ κάμ τίποτα.

ἄβόρετο, τὸ=ἀδύνατον: Τίποτα δὲ εἶν ἄβόρετο, σ' αὐτὸ τὸ γόσμο.

ἄβρῆ=κλητικὸν ἐπιφώνημα, ἰσοδύναμον πρὸς τὸ βρέ, βρέ, μαρέ, καὶ ρέ. Γιατὶ κάμνει ἔτς ἄβρῆ τ' ἄορι μ; Πάν το ἄβρῆ Γιάννι στὸ βαπᾶ νὰ τὸ διαβάσ.

ἄβρε=παρορητικὸν ἐπιφ.: Ἄβρε δῶ νὰ τὸ προφτάξμε, ἄβρε κεῖ, στὰ ὕστερνὰ τὸ πιάσαμε ὄξ ἀπ τὸ χωριό. Ἄβρε γιουρούδσε τὸ σκυλι νὰ πιάσ τὸ λαγό.

ἄγάλια=σιγά, βαθμηδόν: Ἀγάλια καὶ θὰ πέης. Ἀγάλια ἀγάλιυ θὰ μὲ βγάνις καὶ ψεύτ. Ἐσὺ τράβα κι ἐγὼ ἔρκμε ἀπ' ἀγάλι ἀγάλια.

ἄγανο, τὸ=ὀδοντωτὴ τρίχα τῶν σταχῶν τῶν σιτηρῶν: Στὸ λαιμό τ ἄκατο ἔνα ἄγανο, καὶ δὲ δὸν ἀφίνι ραχάτ. Ἐρτε πάλε ὁ ἀγᾶς ἄγανα στὰ μάτια τ.

ἀγάπ, ἡ=ἀγάπη, ἔρωσ : 1) Ἡ μαίμου ἀπὸ τ βολλή τν ἀγάπ πνίει τὰ παιδιὰ τς. 2) ἔρωσ : Ἀγάπ εἶναι μαθέ, δὲ εἶναι ποδοκκούρελο. 3) τὸ ἀγαπώμενον πρόσωπον : Ποῦ τονε χάνις ποῦ τονε βρίσκις, στν ἀγάπ τ. Ρῆμα ἀγαπάγω, ἀγα

ἀγαπάγω=ἀγαπῶ 1) ἀγαπῶ. 2) συμφιλιώνομαι : Ἀγάψανε πάλε.

ἀγαπιοῦμαι=προσελκῶ τὴν συμπάθειαν : Ἀσκημ εἶναι, ἀμὰ ἀγαπιέται. Ἀπ' ἀλάργα ν' ἀγαπιούμαστε.

ἀγαπμένος, ν2, νο=ὁ εὐρισκόμενος εἰς φιλικὰς σχέσεις : Γιὰ τν ὥρα εἶν ἀγαπμέν1, ὡς νὰ τὸ εἰδιοῦμε πάλε καμνιὰ μέρα νὰ δέρονται.

ἀγαπητικός, κῆ=ὁ ἐρωμένος, ἡ ἐρωμένη νυμφευμένου προσώπου : Ὁ ἄδρας τς γιοῖζ μὲ τς ἀγαπητικὲς στ βόλι, κὶ ἐκείν1 ἡ καμνί δὲν ἔχ1 ψωμί νὰ φάη. Ἐγὼ τμάγω τὸ στέφανό μ, μσρή, δὲν ἔχω σὰ γαί σένα τς ἀγαπητικοὶ νὰ βαινοβγαίν-νε στὸ σπίτι μ.

ἀγάς, ὄ=Τοῦρκος : Ποιανοῦ καρδιὰ θὰ κάψνε πάλε οἱ ἀγάδες πγ ἦρτανε ; Πολὺ θανατικὸς ἀγάς, βρήη. Ἀγάς, φαγάς. παρ. Ἀπλωσε τν ἀρίδα τ, σὰν ἀγάς καὶ τὰ φλάει γούλα χαζήγκα.

ἀγδόν1, τὸ=ἡ ἀηδών : Τραβδάει σὰ δ' ἀγδόν1. Ὁ λέλεγκας ἔχ1 σὸβαρο καὶ τὸ ἀγδόν1 φωνίτσα, παρ.

ἀγελάδια, τὰ=ἀγέλη βοῶν ἢ βουβάλων : Βραδύασε κὶ ἀκόμᾶ νάρτνε τ' ἀγελάδια. Ἀπόλιγα καὶ τ Νίσκα στ' ἀγελάδια.

ἀγελαριά, ἡ=ὁ τόπος συναγερμού τῶν ἀγελάδων τοῦ χωρίου, πρὶν ἐκκινήσουν πρὸς βοσκὴν : Βάρσα τ' ἀγελάδια μας, ἴσαμε τν ἀγελαριά. Ἡ ἀγελαριά μας εἶναι τσὰκ στν ἄλλ1 τν ἀκρη τ χωριοῦ.

ἀγελάρς, ὄ=ὁ βοσκὸς τῶν ἀγελάδων τοῦ χωρίου. Ἡ σύζυγός του, ἀγελαροῦ καὶ τὸ τέκνον ἢ ὁ μικρὸς βοηθὸς του, ἀγελαράκ1 : Ὁ ἀγελάρς μᾶς ἔφερε καὶ ἄλλο μουσκαράκ1. Ἐδανε καὶ τς ἀγελαροῦς ἡ κόρ. Τὸ καμένο τ' ἀγελαράκ1 δὲ βορ νὰ γελάσ ἀπ τὸ γιγαλαμᾶ πό χνε τ' ἀχείλια τ.

ἀγερκό, τὸ=1) εὐάερων : Τὸ σπὶτ σας εἶναι πολὺ ἀγερκό. 2) κακὸν πνεῦμα, νευρασθένεια. Τὸν ἦρτε ἔτς ἐν ἀγερκὸ κὶ ἔχασε τὸν ἐγαυτό τ. Παράγεται ἀπὸ τὸ ἀγέρας=διάβολος. Ρῆμα ἀγερίζω καὶ ἀγερίζμαι. Σύνθετον ἀγερόμλος.

ἀγ-ἦλι τό, λ. τ. (ἴσως ἐκ τοῦ ἀγέλη)= μάνδρα προβάτων : Κατέβνε λύκος στ' ἀγ-ἦλια. Πῆγα στ' ἀγ-ἦλια νὰ πάρω ἐν ἀρνάκ1.

ἀγίνωτο, τὸ=ἄωρος καρπός : Ἐκοψα δύο σῦκα, ἀγίνωτα καὶ τὰ δυό. Ἐκεῖνος τρώει τὰ γινωμένα καὶ μένα δίν1 τ' ἀγίνωτα.

ἀγιοῦσα, ἡ=θηρησκόληπτος γυνή, ὑπηρετοῦσα συνήθως δωρεὰν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας : Ἡ κοκκῶν. Ἐλένω εἶν ἀγιοῦσα. Ἐμ ἐγὼ δὲ εἰμ ἀγιοῦσα, σὰ g ἔσένα.

ἀγουανκ-η, ὄ=ἡ πρώτη ἔναρθρος φωνὴ τοῦ βρέφους ὅταν προσπαθῆ

νά όμιλήση: "Αρχεψε τὸ μωρό μας νά κάμνη ἄγουανκ-η. "Αγου τὸ μωρό μας ἄνκ-ἡ τὸ μωρό μας.

ἀγουλίζω=ἐκβάλλω φωνήν ἄγουανκ-η: Τὸ μωρό μας ἄρχεψε ν' ἀγλιζ' λιγωρα θὰ κρίνι.

ἀγοραστός, τή, τὸ=ὁ μὴ κατασκευαζόμενος κατ' οἶκον: Πῆρα ἓνα ζευγάρ ἀγοραστῆς κάλτσες. Μὲ τ' ἀγοραστό τὸ ψωμί δὲ χορταίνι ἐμᾶς ἡ κιλιά μας. Ἄγοραστό καὶ μυριστό, παρ.

ἄγγωνας, ὁ=ἄμβων τῆς ἐκκλησίας: Ἄνέβκι ὁ διάκος στὸν ἄγγωνα νά διαβάσ τὸ βγαγέλιο ἀδίκου στὸ δεσπότη. Στάθκα βροστὰ στὸν ἄγγωνα, τν ὦρα π περνᾶνε τ' Ἄγια.

ἀγλείφω=λείχω 1) λείχω: Ἄγλειψ τὸ δάχλο σ. Ἡ ἀγελάδα ἀγλείφ τὸ μουσκαράκι. 2) ποτίζω, βρέχω: Τὰ κεραμίδια μας ἀγλείφνε καὶ μούσκειψε τὸ δβάρ. 3) τρώγω: Πῆγε πάλε στὸ βάραβα τ ν' ἀγλείψ κανὰ πνάκι

ἀγραδίνα, ἡ=ποικιλία σταφυλῆς, ροδόχορους μὲ μακρουλῆς ἀραιῆς ρῶγες: Ἡ ἀγραδίνα σας φέτο δὲν ἔχι κουσουρ. Ἐχλ ἓνα κανὰτ ἀβέλι γούλο ἀγραδίνα.

ἀγραστήρ, τὸ=κατάστημα, τὸ βακάλικο τοῦ χωριοῦ: Πῆρε τ' ἀγραστήρια μὲ τν ἀράδα. Ἦστ ἀπ τ' ἀγραστήρ, μεθυσμένος τύφλα. Κάδδανε κι ὁ μάστωρς στ ἀγραστράκι.

ἀγριάδα, ἡ=ἀγρωστis. Ἡ ἀγριάδα μόνε τὸν Λῆγουστο ξερζώνεται. Ἄπλωσε παδοῦ, σὰ δν ἀγριάδα. Νά βράης ἀγριάδα καὶ νά πιῆς τὸ ζμί τς νά σὲ περάσ.

ἀγρίμ, τό, καὶ ἀγριοκάτσκο, τὸ=ἄνθρωπος ἄξεστος καὶ ἀσυμμόρφωτος: Τὶ ἀγρίμ εἶν' αὐτό; νὲ νά κάτς ξέρ, νὲ νά κρίνι. Ἄπὸ ποῦ τό φερες αὐτὸ τ' ἀγριοκάτσκο;

ἀγριο, τὸ= ὕφασμα σκληρὸν καὶ χονδρὸν. Ρῆμα: ἀγριεύω, ἀγριεύμαι. Παράγ. ἀγρίλα, ἀγριεμένος. Σύνθ. ἀγριογούρνο, ἀγριοκάτα, ἀγριοπετίναρο, ἀγριοπάπια, ἀγριοστάφλα, ἀγριομούτσος.

ἄγρος, ρη, ρο=1) ἄωρος καρπός: ἀκόμα τὰ δαμάσκηνά σας εἶναι ἄγρα. 2) σκληρός: Τὸ σκισε τὸ βζούνι τ ἄγρο καὶ πσιμάνεψε χίλιες βολές. Ἐποκ. ἀγρούτσος.

ἀγαῖγος, ὁ=ἀποχωρητήριον: Ἔσεῖς εἶστ ἀρκόδ, ἔχτε καὶ μαρμαρένιον ἀγαῖγο. Μέσ' στὸν ἀγαῖγο βγήκε ἡ ψχή τ.

ἀγανός, ὁ=θάμνος ἀκανθωτὸς χρησιμοποιούμενος πρὸς περιφραξιν κήπων: Μεγάλωσαν οἱ ἀγανοὶ λούρα στὸ βαχτσὲ καὶ γένικανε φοράχτς.

ἄγγελος, ὁ=ἄγγελος: Εἶδε τὸν ἄγελο τ. Λυτὰ π μ ἔκαμες, ὡς καὶ τὸν ἄγελο μ ἂ τὰ πῶ. Ρῆμα ἀγελεύω=μὲ περιποιοῦνται ὡς ἄγγελον, μόνον εἰς τὴν παροιμίαν: Μνιὰ βολὰ ἡμνα ἄγγελος, τώρα ἀγελεύνε ἄλλι.

ἀγελοκάμωτος, ὁ=ὠραῖος ὡς ἄγγελος: Ἐκεῖνο τ' ἀγελοκάμωτο κορμί τς, μόνε νά στέκεσαι καὶ νά τὸ γλέψ.

ἀγελοκόφτω = παρατείνω τὸ ψυχορράγημα τοῦ πνέοντος τὰ λοισθία, μὲ τὰ ξεφωνητὰ καὶ τοὺς θρήνους : Τὸν ἀγελόκοψανε παιδάκι μ καὶ τρεῖς μέρες παιδεύδανε, ὡς νὰ βγῆ ἢ ψχῆ τ. Μὴ γλαῦτε βροστά τ καὶ θὰ τὸν ἀγελοκόψτε τὸν ἄθροπο.

ἀγελοσκιάζμαι = νομίζω ὅτι βλέπω πρόσωπα καὶ προσπαθῶ νὰ ἐγερθῶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης : Δὲν ἔχῃ πιά ζωὴ ἄρκεψε ν' ἀγελοσκιάζεται. Ἄπο κεῖ πῆδανε καλὰ, ἀγελοσκιάχε κι ἄρκεψε νὰ παρακρῆνι.

ἀγιάζω = ἐγγίζω μὲ τὴν χεῖρα : Ἐκεῖνο ἔτς π τό μαθανε νὰ μὴ δ' ἀγιάξ κανεῖς. Μὴ δὸν ἀγιάεις καὶ κολλῆς καὶ σύ ;

ἀγιασμός, ὁ = μόνον εἰς τὴν φράσιν : Ἀγιασμὸ δὲν ἔχῃ = δὲν ἀνέχεται οὔτε νὰ τὸν ἐγγύσης διότι πονεῖ πολὺ : Τὸ δάχλο μ ἀγιασμὸ δὲν ἔχῃ. Πονεῖ λές ; ἀγιασμὸ δὲν ἔχῃ.

ἀγιό, τὸ καὶ γιογιό = οὐροδοχεῖον : Βάν τὸ παιδί στ' ἀγιό. Ἐκατσε στ' ἀγιό, ἀμὰ δὲν ἔκαμε τίποτα.

ἀγίσια, τὰ = παραπέτα τῆς ἀμάξης, ἀπὸ δύο χονδρὰ ξύλα καὶ πολλὲς βέργες : Γιόμισαμε τ' ἀγίσια τουρμουκιές, κι ἀπὸ πᾶν ἔβαναμε τὰ δεμάτια.

ἀγουμαριά, ἡ = ἀγριοτριανταφυλλιά, ράμνος : Ἐκοψα τς ἀγουμαριές κι ἀνῆξ ὁ δρόμος. Ὁ καρπός, ἀγούμαρο.

ἀγωνας, ὁ = ἀγκών : Ἀκοῦθσε στὸν ἀγωνά τ καὶ σ-λλογιούδανε. Φίλισε τὸν ἀγωνα σ, νὰ γένις πλί. Εἶδες χάλια ἀγωνας, σὰ τς ἀχελώνας τὸ σβέροκο.

ἀδεξιμ, τὸ = ὁ ἀναδεκτός, βαφτιστικός, τὸ ἀγόρι ἀδεξιμνός, τὸ κορίτσι ἀδεξιμνιά : Ἐχῃ πέδε ἀδεξιμνία, γοῦλα κορίτσια. Ἦρτε ἡ ἀδεξιμνιά μ νὰ μὲ βοηθήσ κομματάκι. Ἄμ δὲ εἶναι μαθὲ ἀδεξιμνιόζι μ, τς Κοτλένιας ὁ γιός ;

ἀδειαζω = 1) εὐκαιρῶ : Ἄμ ἀδειαζω κάνε ἀπ τὰ παιδιὰ νὰ βγῶ κι ὄξω ; Κάθεται καὶ δὲν ἀδειαζ. 2) κενώνω : Ἐφγε ἡ κόρ τς κι ἀδειασε τὸ σπῖτ. Θέλῃ ν' ἀδειασω τὸ κεφάλι μ, νὰ γιομῶσω τὸ δκο τ.

ἀδκεύω = ἀδικῶ : Ἐγὼ δὲ θέλω ν' ἀδκέψω κανεῖνενα. παθ. ἀδκεύμαι : Γιατὶ μαθὲς ν' ἀδκευτῆ τ' ἀρφανό ; Ἐπίθ. ἀδκος.

ἀδραμία, ἡ = ἄνθρωπος χωρὶς δράμια δηλ. γινῶσι : Κάθεται κι ἀκοῖς αὐτήνι τν ἀδραμία, σὰ νὰ ξέρ καὶ τίποτα. Ἄμ' ἐκεῖνος εἶναι διβιδουζ ἀδραμία.

ἀδράχτ, τὸ = 1) ἐργαλεῖον κλωστικῆς, ἡ ἄτρακτος : Γιόμισε τ' ἀδράχτι μ' ἄ τὸ γλῦσω πιά Σὰ σὲ δώκω μνιά, ἄ σὲ φανῆ ὁ οὐρανός σφοδύλι καὶ ἡ γῆς ἀδράχτ. 2) χονδρὸς στύλος τοῦ ἀνεμομύλου. Ὁ ἄξων τῆς φτερωτῆς : Τσακίσκε τ' ἀγερόμλου τ' ἀδράχτ.

ἀδραχτος, ὁ = 1) ἐργαλεῖον κλωστικῆς μεγαλύτερον τοῦ ἀδραχτιοῦ, χρησιμοποιούμενον διὰ τὸ κλώσιμον χονδρῆς κλωστῆς : Φέρε τὸν ἀδραχτο νὰ

στρίψω τὸ στημόνι τσῆ βρανιας. Πῆρε τὸν ἄδραχτο νὰ κάμ μάστ. 2) σι-
δηρᾶ ράβδος τοῦ ροδανιοῦ, διὰ τὸ γέμισμα τῶν πηνίων: Στράβαινε ὁ
ἄδραχτος καὶ δὲ βρόφταξα νὰ βάνω τὰ μασούρια μ.

ἄδρεφ, τὸ=ὁ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφή: "Ἐχὶ πὲδ ἄδρέφια· τρεῖς ἀδρεφοῦ-
δες καὶ δυὸ ἀδρεφές. Ἡ γιαγιά μας ἦδανε ἀπ τὰ τριαδαεῖς τ' ἀδρέφια.
Ἐπ. ἀδρεφακί. Περ. ἀδρεφοκαμένος.

ἀδρεφομοίρ, τὸ=τὸ μερίδιον τοῦ ἀδελφοῦ ἢ τῆς ἀδελφῆς, ἐκ τῆς
κληρονομίας: Εἶχανε μεγάλο σπῖτ, ἀμὰ γένιξε τρία ἀδρεφομοίρια. Πήρα-
νε καὶ ἀπὸ δέκα κιλὰ χωράφ ἀδρεφομοίρ.

ἀδρύς, καὶ ἀδριγιός, ἄ, ὄ=τὸ ἀντίθετον τοῦ λείου εἰς τὴν ἀφήν: Τὰ
μαλλιὰ ποὺ πήραμε βγήκανε πολὺ ἀδριγιὰ. Ἐκαμ ἓνα πανὶ ἀδρὺ σὰν ἀβάς.

ἀδάης, ὄ=ὁ δμώνυμος: Ἐμεῖς εἶμαστε ἀδιάσοι. Τί κάμνεις ἀδάς;
ἄδαμ, ἐπιφ. ἀποδοκιμασίας: Τὸ παράκαμες, ἄδαμ. Πολὺ τὸ μάκραι-
νες, ἄδαμ.

ἀδέτ, τὸ=λ. τ. συνήθεια: Ἐκαμαρε κι ἐμεῖς τ' ἀδέτ. Πῆγε μόνε
γιὰ τ' ἀδέτ.

ἀδίδερο, τὸ=ἀντίδωρον: Ἐγὼ δὲ χορταίνω μὲ τόσ μνιὰ βκίτσα, σὰν
ἀδίδερο.

ἀδίλογος, ὄ=ἀντίρρησις, ἀπάντησις: Μόνον εἰς τὴν παροιμιώδη φρά-
σιν: Ὁ λόγος ἔχῃ κι ἀδίλογο.

ἀδίμ, τὸ=λ. τ. βῆμα: Ὅσο νὰ κάμω γὰρ ἓνα ἀδίμ, ἐκεῖνος ἔκαμνε
δυό.

ἀδίμεθαυριο, ἐπιρ.=μετὰ τρεῖς ἡμέρας: Νά ρτς ἀδίμεθαυριο στὸ
πανηγύρ. Μπορεῖ νάρτω καὶ μεθαύριο, ἀμὰ ἀδίμεθαυριο μούτλακ θὰν
εἶμ ἐκεῖ.

ἀδιπατῶ=ἀγωνίζομαι διὰ τῆς σωματικῆς ἰσχύος νὰ σηκώσω ἢ σύ-
ρω τι: Ἀδιπάτ-σανε τὰ β-βάλια κι ἔβγανανε τ' ἀμάξ ἀπ τὸ γιαμάτς. Κα-
πὼς ἀδιπάγαμε καὶ οἱ δυὸ μας νὰ τὸ τραβήξουμε, κόπκε τὸ σκοινί.

ἀδίπροπερς, ἐπιρ.=Πρὸ τριῶν ἐτῶν: "Ὁχι πέρς, ὄχι πρόπερς, ἀδί-
προπερς γένιξε ὁ σεισμὸς ὁ μέγιστος.

ἀδίπροχτες, ἐπιρ.=Πρὸ τριῶν ἡμερῶν: Ἀδίπροχτες δὲ ἦδανε πόρξε
κεῖνο τὸ χαλάξ;

ἀδιφεγίζω=ἀντανακλῶ τὸ φῶς. Ὁ καθρέφτης ἀδιφεγίζ στα μάτια μ
καὶ δὲ μ ἀφίνι νὰ διῶ.

ἀδίχαρ, ἦ=ἡ ἀνταπόδοσις τῆς χάριτος. Μόνον εἰς τὴν φράσιν: Ἡ
χὰρ ἔχῃ κι ἀδίχαρ.

ἀδίχαρα, ἦ=ἡ δευτέρα ἡμέρα τοῦ γάμου: Πῆγα στὴν ἀδίχαρα τ ἀξα-
δρεφοῦ μ.

ἄδρας, ὄ=1) ἀνήρ: Μεγάλωσε καὶ γένιξε σωστός ἄδρας. 2) σύζυγος:
Νὰ κάτσης στὸ σπῖτ σ, νὰ τμίης τὸν ἄδρα σ. 3) γενναῖος: Δὲ σκῶνεσαι

καὶ σὺ σὰν ἄδρας νὰ τόνε δώκις ἕνα ζόρ; 4) ἄδρα θέλω, τώρα θέλω, πάρ. Μεγεθ. ἄδρουκλα, ὁ ἄδραρος. Περιφρονητ. ὁ ἄδροκαμένος. Συνθ. ἄδροθειός, ἄδρανέψ, ἄδράδρεφος=ὁ θεῖος, ἀνεψιός, ἢ ἀδελφός τοῦ συζύγου.

ἄδρομοίρ, τὸ=τὸ μερίδιον τῆς χήρας ἀπὸ τὴν περιουσίαν τοῦ θανόντος συζύγου τῆς: Καλὰ εἶναι κεινί' χήρῃσε ἀμὰ πῆρε ἄδρομοίρ θαραπαμένο. "Ο,τ με τχαίνι στὸ ἄδρομοίρι μ, θὰ τὸ πάρω.

ἄδώνις, ὁ=χόρτον μὲ μικρὰ ἐρυθρόλευκα ἄνθη καὶ καρπὸν εἰς σχῆμα βελόνης: "Α νὰ μαζώξιμε ἄδώνιδες, νὰ παίξιμε.

ἄζάτ, ἐπίρ.=ἐλευθέρωσ: Τὸν ἄφκανε ἄζάτ νὰ κάμνη ὄ,τ θέλι.

ἄζδέρ, τὸ=λ. τ. θηρίον: Γένιξε ἄζδέρ καὶ θὰ μὲ φάη. "Εκεινί' ἄρρωστ'; σα δ ἄζδέρ εἶναι, ὄχι ἄρρωστ.

ἄζδίζω=λ. τ. 1) ὀργῶ: "Αζτσε π ἀναθεμάτνα, σὰ δὴ σκύλα π σέρνει. 2) ἐρεθίζω καὶ ἐρεθίζομαι: "Αζτσε πάλι ὁ γεράς τ καὶ τονε βονεῖ. Παραγ. ἄζδισμένος, νι, νο, ἄζδισμός.

ἄθ, τὸ=ἄνθος δένδρον: Οἱ ἄβραβλιές μας εἶναι γιομάτες ἄθια, σὰ χιονισμένες.

ἄθωρος, ρ, ρο=ἄχρους: Πῆρα λίγο κρασί, ἄθωρο σὰ δὲ νερό. Θωριά=χρωμα, θωριακός=ἐγχρωμος, ξέθωρος=ἀποχρωματισμένος.

ἄθρεπος, ὁ=ἄνθρωπος: "Εκεινος δὲ εἶναι ἄθρεπος π νὰ τονε βιστευτῆς τὸ νόνο σ.

ἄθρωπειά, ἡ=διαγωγή ἀξία ἀνθρώπου: "Εσὺ κάμε τν ἄθρωπειά σ καὶ δὲ ζημνιώνις.

ἄθρωπίζω=συμμορφώνομαι πρὸς τὸ περιβάλλον: "Ε τώρα ἀθρῶψε κὶ ἐκεινί κομματάκι. Πότε θ' ἀθρωπίης καὶ σὺ σ' αὐτὸ τὸ γόσμο;

ἄτσκιωτος, τ, τὸ=ἄκομπος: Τί αἰτσκιωτο πλάσμα: ὄ,τ νὰ φορέσ, δὲ σιάζ ἀπάν τς.

ἄτγ-ἦρ, τὸ, = λ. τ. ἵππος ἐπιβήτωρ: Πῆρ ἕνα ἀηγήρ, καὶ τώρα ἄ τὸ βουρδίσ.

ἄγα=ὄχι, μετὰ σχετικῆς κινήσεως τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἄνω: Πῆς; —ἄγα.

ἀκάλεστος, τ, το=ἀπρόσκλητος, μόνον περὶ γάμου: Πῶς νὰ πάγω μαθὲ ἀκάλεστ στὴ στεφάνωσ. "Ακάλεστος γάδαρος, στὸ γάμο τί γιρέβ; παρ.

ἀκ-ηδές, ὁ=λ. τ. εἶδος ζαχαρωτοῦ, καραμέλλας: Ξεροψήθηκε μὲ τ ζάχαρ καὶ γένιξε σὰν ἀκ-ηδές.

ἀκ-ήλι, τὸ=λ. τ. γνώσις, νοῦς: Τόσο κόφτ τ ἀκ-ήλι τ. Τὸ Θεγὸ μὲ τ ἀκ-ήλι τονεγ ἠύρανε. Τ γιαοῦρ τ ἀκ-ήλι στὰ ὑστερνὰ ἔρκεται.

ἀκλαδιά, ἡ=ἀμπέλι ποῦ δὲν ἐκλαδεύθη: "Η δική μ ἢ ἀκλαδιά εἶναι φορτωμένι σταφύλια.

ἄκληρος, ρ, ρο=ἄνευ κληρονόμων: Ἐπίκει ἀκληρος καὶ τὸ βιό τ τὸ πῆρε τὸ Βακούφ.

ἄκλοθο, τό=τὸ ὕστερον τῆς λεχοῦς: Πῆρε τὸ ἄκλοθο καὶ τὸ παρά-
χωσε στὰ μνήματα. Ἔπεσε τς ἀγελάδας τ ἄκλοθο καὶ τό φαγε τὸ σκυλί.

ἄκράνα, ἦ=δὲ καρπὸς τῆς κρανέας: Βγήκανε καὶ οἱ ἀκράνες. Τὸ
δένδρον ἀκράνια, καθὼς καὶ ράβδου ἐξ αὐτῆς. Συνθ. ἀκρονοκούτσκο,

ἄκράνη, τό=λ. τ. ὁμηλιξ: Ἐγὼ κι ὁ Χριστός ἡμαστέ ἀκράνια. Ἔσῦ
εἶσαι δκό μ ἀκράνη.

ἀκβάγω=στηριζομαι: Ἐκούσε στὸ δβίω νὰ μὴ βέσ. Τί ἀκβάς στὸν
νῶμο μ;

ἀλάημαλαη, ἐπίρ.=λ. τ. ὅλοι μαζί: Ἐφαγε γούλι τς, ἀλάημαλαη.
Σκώθηκε καὶ γ ἦρτανε ἀλάημαλαη.

ἀλάητορνηθ, ἐπίρ.=Πρωτοῦ φωνήση ὁ ἀλέκτωρ: Ἐράβξαμε ἀλάητορ-
νηθ, καὶ ξεμερώθηκαμε βροστὰ στὸ Λαχανάκιο. Βγήκε ὄξω ἀλάητορνηθ,
κι ὀγρόδσε.

ἀλάλεμ, ἐπίρ.=λ. τ. κατὰ τὰ φαινόμενα (Ἄλλάχ ἀλέμ ὁ Θεὸς γνω-
ρίζει): Καὶ σὺ ἦσ-να ἀλάλεμ μαζί τς. Τὰ μρίσκε ἀλάλεμ ὁ βαβίς τς.

ἄλαλος, λ, λο=Μόνον εἰς τὴν φρούσιν: Ἄλαλος κι ἄφανος (ἄφω-
νος): Καπὼς ἦρτ ἀπ τὸ χωρίφ, κι ἔπεσε ἄλαλος κι ἄφανος, δὲ ξινασκώ-
θηκε.

ἀλαλιάζω=καθιστῶ ἄλαλον, ὅπως τὰ παιδιὰ πὺ τὰ κτυποῦν αἰφρι-
δίως καὶ δυνατὰ καὶ ἀνοίγουν τὸ στόμα χωρὶς νὰ δύνανται νὰ φωνάξουν:
Τ' ἀλάνιασε στὸ ξύλο.

ἀλλαξιά ἦ=1) ἐνδυμασία ἐσωρούχων: Ἐξ ἀλλαξιῆς ἔφερε καὶ οἱ ἐξ
ἄπλυτες. 2) λευκὰ σημεῖα ἐπὶ τῶν ὀνύχων τῶν χειρῶν: Ἐχει ἀπὸ τρεῖς
ἀλλαξ ἐς σὲ κάθε νύχτ. τ. 3) ἀνταλλαγὴ: Ἐλα νὰ κάμ-με ἀλλαξιά νὰ σὲ
δώκω τὸ δαμάλι μ, νὰ μὲ δώκεις τ φοραδίτσα σ.

ἀλλὰ-ρῦσαι-ἡμᾶς, ὄ=κακὸς εἰς τὸ ἔπαικρον: Ἐκεῖν τὰ παιδιὰ τ, εἶναι
ἀλλὰ-ρῦσαι-ἡμᾶς.

ἀλάργα, ἐπίρ.=λ. τ. μακράν: Λέ ἦδανε καὶ πολὺ ἀλάργα. Ἄπ' ἀλάρ-
γα ν' ἀγαπιούμαστε. Ρῆμα ἀλαργεύω.

ἀλατζάκος, κ, κο.=λ. τ. ποικίλλος, ζῶον μὲ μαῦρον καὶ λευκὸν
τροίχωμα: Γούλο ἀλατζάκα πρόβατα ἔφερε. Ἐχὶ ἕνα ὀλάκι ἀλατζάκο,
πολὺ παχύ.

ἀλατζάκ, τό=λ. τ. τὸ λαβεῖν: Λέ βορσε νὰ μιζῶξ τ' ἀλατζάκια τ.

ἀλατζακλ-ἦς, ὄ, ὄ=λ. τ. ὁ ἔχων λαβεῖν, ὁ δανειστής: Ἄλῶνισε δὲν ἀλώ-
νισε, πλάκωσανε οἱ ἀλατζακλ-ἦδες.

ἀλεπού, ἦ=1) τὸ ζῶον. 2) ἀνθρώπος πονηρός: Τί ἀλεπού εἶναι κεῖ-
νος. Ἐ ἀλεπού τριάδα χρονοῦ, τ' ἀλεπόδακι τριαδαῖνα. Πληθ. ἀλεπὲς καὶ

ἀλεπουδες Μεταφ Γδέρνει ἀλεπές=ζμεϊ. Μεγ. ἀλεπδάρα. Ὑπ ἀλεπδί-
τσα, ἀλεπουδιά=πονηρία.

ἀλέτρι, τὸ=1) ἄροτρον: Τσακίσκε τ' ἀλέτρι, 2) ἄρωσις: Πάνε οἱ
ἄδροι στ' ἀλέτρι κι ἀπόμα γὼ στὸ σπιτ, μὸν και μοναχή. 3) ἀστερισμός:
τοῦ Ὁρίονος: Τ' ἀλετράκι ἤθελε δυὸ τσεκέλια ἀκόμα νὰ χαθῆ. Ὑπ. ἀλε-
τράκι, Σύνθ. ἀλετριπόδα, μεγάλειρο.

ἀλετριπόδα, ἡ=τὸ τμήμα τοῦ ἄρότρου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον κρατεῖ αὐτὸ
ὁ γεωργός: Ἔχασα τὸ γυννὶ ἀπ' τιν ἀλετριπόδα.

ἀλευρογριζώ=κλέπτω, ὅπως ὁ μυλωνᾶς ὅταν ἀντὶ τοῦ σίτου ἐπιστρέ-
φει τὸ ἄλευρον: Θέλει νὰ βῆ πάλε στὴ δλειὰ ν' ἀλευρογριζοῦ. Κάβοσα χρό-
νια ἀλευρογύρσε κεῖ μέσα.

ἀληχνός, νή, τὸ=ἀληθηνός, γνήσιος, πραγματικός: Ἡ νύφ φόργε
ἀληχνὰ μαλαματένια βεχιόλια και σκλαρίκια. Εἶχε μαζί τ' ἕνα ἀληχνὸ λου-
λουδι κι ἕνα ψεύτικο.

ἄλικος, κι, κο=λ. τ. κόκκινος ὡς αἷμα, Ἔβανε στὸ λαιμό τ κι ἕνα
ἄλικο μαδῆλι.

ἄλιμα, τὸ=λίπος ζωϊκόν: Ἔκαμαμε πίτα μὲ γρουνίσιο ἄλιμα. Ἄγο-
ράζ ἀλείμματα και κάμνει βούτρο. Σύνθ. ἄλιματοκέρ=λευκὰ κηρία τῆς
ἐκκλησίας.

ἀλκόβενι, τὸ=λ. τ. κράτησέ με: Ἄδε παιδάκι μ νὰ πᾶς σὶν ἄμνια
Τζοχερῆ νὰ τνὲ βῆς νὰ σὲ δώκι τ' ἀλκόβενι νὰ μὲ τὸ φέρος. Μὲ τοῦτο ἀπε-
μάκρυνεν ἡ μητέρα τὸ ἀνεπιθύμητον παιδι ἀπὸ τὸ σπιτ.

ἄλογο, τὸ=ἵππος, πληθ. ἄλογα και ἀλόγατα: Πλαλεῖ σὰ δ ἄλογο.
Τὸν ἔχι γαδούρ κι ἄλογο. Μεγ. ἀλογάρα. Ὑπ. ἀλογάκι και ἀλογατάκι.
Σύνθ. ἀλογόμγα, ἀλογότριχα, Τ παπᾶ τ' ἄλογο=μυρμηκολέων.

ἄλλονίνα, τὸ=κάτι: Τὸν ἔδνε κι ὁ γιὸς τ ἄλλονίνα ἀπὸ καμνιὰ βολὰ
και πόρνευε.

ἀλονυχτιᾶ, ἡ=δλονυκτία, αἱ ἐσπεριναὶ ἀκολουθίαι τῆς Μεγάλης Ἐβ-
δομάδος: Ἄπ' τὰ χτε ἄρκεψαν οἱ ἀλονυχτιές.

ἄλώνι, τὸ=1) Ἔστρωσαμε τ ἄλώνι. 2) Ὅσο χωρεῖ ἕνα ἄλώνι: Ἀπὸ
κεῖν τὸ χωράφ ἔβγαναμε τέσσερ ἄλώνια. 3) ἄλως: Τὸ φεγάφ ἀπόψα ἔχι
ἄλώνι=θὰ χαλάσ ὁ καιρός. Μεγ. ἄλωνάρα. Ὑπ. ἄλωνάκι.

ἄλωνίζω=1) χωρίζω τὸν σπόρον τῶν σιτηρῶν ἀπὸ τ' ἄχυρα: Ἄλώ-
νιτε ξιλώνισε, πάλε νὰ φάη δὲν ἔχι. 2) ὑπεξαιρῶ: Θέλι νὰ βῆ κεῖ μέσα
ν' ἄλωνίσ.

ἄλωνιστος, τ, το=ποῦ δὲν ἔχει ἄλωνισθῆ: Τὰ δεμάτια τ φλάνε ἄλώ-
νιστα στὸ χωράφ.

Ἄλωνιτής, ὁ=Ἰούλιος μῆν: Στς εἵκος τ' Ἄλωνιτῆ εἶναι τ' Ἀηλιός.

ἄμα και ἄμ, σύνδ. =1) ἀλλά: Τὸ λέει ἄμ δὲ δὸ κάμνει. 2) ὅταν: Ἄμα

ξανάρτ, νά ὀ πῆς. 3) μόλις: Ἔμα ἄξε πγ ἦοτε, πῆγε νά τνε διῆ. 4) εἶν: Ἔμα θέλις, ἔλα καὶ σύ.

ἀμαζόνα, ἡ=γυναικεῖον ἔνδυμα σφικτὰ ἐφηρωσμένον εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος. Ἡ ἀμαζόνα μ δὲ γένιξε στρωτὴ ἀπάνι μ.

ἀμάξ, τὸ=τετράτροχον ὄχημα μετὰ ζυγοῦ, συρόμενον ὑπὸ βοῶν, βουβάων ἢ ὄνων. Σύνθ. βοδάμαξο, βουβυλάμαξο, γαδουράμαξο, χορταράμαξο.

ἀμαξάκι, τὸ=ὁ ἀστερισμὸς τῆς μεγ. καὶ μικρᾶς Ἄρκτου.

ἀμετάλαβος, β, βο=ὁ ἀποθανὼν χωρὶς νὰ κοινωνήσῃ τῶν ἀχρόντων μυστηρίων: Ποιὰ ἄλλι σὰν ἐκείνινα ἄφκε τὸν ἄδρα τς νὰ πεθάνι ἀμετάλαβος;

ἄμμος, δ=λεπτὴ ἄμμος μὲ τὴν ὁποίαν οἱ Τοῦρκοι ἐστέγγωναν τὰ γουαμμένα. Πᾶσα ἄλλη ἄμμος ἐλέγετο κούμ. Κύθκι ὁ ἄμμος κὶ ἔβαναμε στάχτ στα γράμματα.

ἄμνια, ἡ=θεῖα καὶ πᾶσα γυνὴ μεγαλυτέρα ἡμῶν κατὰ τὴν ἡλικίαν: Δὸς καὶ μένα ἄμνια. ἴδιο τν ἄμνια τ ἔμνοιασε. Ἄμνια Φωτνή, εἶπε ἡ ν-νέ μ νὰ μὲ δώκεις τὸ γδί.

ἄμόνι, τὸ=ὁ ἄκμων. Μόνον εἰς τὴν ὑβριστικὴν ἔκφρασιν: Ἦ babā σι' ἄμόνι καὶ τὸ γονικὸ π σὲ καμαρώνι. Εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν ὁ ἄκμων λέγεται ὄρς.

ἄμῶνω=ὀμνύω, ὀρκίζομαι: Ἄμωσε νὰ σὲ ψτέψω. Πῆγε καίγ εἶπε ψέματα κὶ ἄμωσε, χωρὶς νὰ φοβθῆ τὸ Θεγὸ.

ἀναβόλι, τὸ = τεμάχιον ὑφάσματος δωρούμενον ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου κατὰ τὴν βάπτισιν βρέφους: τν ἔρξε ὁ σὺδεκὸς τς ἀναβόλι ἕνα λαχράκι φστάνι.

ἀναγούλα, ἡ=διέγεργς πρὸς ἕμετον: Μεγ ἦοτε ἀναγούλα. Δὲ βορῶ νὰ φάγω παχὺ γιὰτὶ μὲ φέρνει ἀναγούλες, ρ. ἀναγλιάζω, συνώνυμον ἀνακατώνμαι.

ἀνάγι, ἡ=1) ἔλαφρὰ ἐπιδημία: Ἔτς μνιὰν ἀνάγι γιρὶζ μέσ στο χωριό. Τόγ ἦοτε τὸ τσαμένο κὶ αὐτὴ ἡ ἀνάγι, κὶ ἀπόμκε ζιφούτ. 2) ἀνάγκη: Σὲ ὄρα ἀνάγι χροιάζεται ὁ δκός. Δὲ σ' ἔχ ἀνάγι.

ἀναγριώνω,=διεγείρω τὰ αἰσθήματα ὑπενθυμίζων τι: Μὴ μὲ τὰ λὲς κὶ ἀναγριώνεις τ γαρδιά μ. Τί τὸ λὲς τὸ παιδί καὶ τ' ἀναγριώνεις καὶ θὰ τόχω νὰ κλαίη; Παθ. ἀναγριώνμαι=συγκινοῦμαι. Τὸ ἀντίθετον μερῶνω=καταπραῖνω.

ἀναιγώνια=αἰωνίως: Ἄ δὲν ἀλλάξ γνώμ, ἀναιγώνια ἔτς θὰ σέρνε-ται. Ἄναιγώνια θὰ καίγεσαι μέσ στς πίσσες καὶ στά κατρόνια.

ἀνακούκουρδα=ὀκλαδόν: Τί ἔκατσε ἀνακούκουρδα, σὰ νὰ χέης; Κάτσε ἀνακούκουρδα.

ἀνακωλώνμαι=κατεβάζω τὸ βρακί μου διὰ φυσικὴν μου ἀνάγκην: Πῆγε κὶ ἀνακωλώθηκε μέσ στ μέσ τὸ δρόμο.

ἀνάμα, ἦ=τὸ κρασί τῆς προσφορᾶς: Πάρε κρασί γι ἀνάμα.

ἀναπιάνω=ζυμώνω τὸ προζύμι μὲ λίγο ἄλευρι, ἀπὸ βραδύς, διὰ νὰ τὸ χρησιμοποιήσω τὴν ἐπομένην εἰς τὸ ζύμωμα τοῦ ἄρτου: Ἐστόθησα ν' ἀναπιᾶσω τὴ προζύμι μ.

ἀνασκουβώνμαι=γυρίζω τὰ μανίκια μου, ὑπεράνω τοῦ ἀγκῶνος: Ἐνασκουβώθηκα νὰ ζυμώσω τς πίτες. Δὲ ἀνασκουβώνεται κι ἐκεῖνι, σὰ νι-κοκερὰ νὰ πλύνῃ.

ἀναστήνω=ἀνατρέφω, μεγαλώνω: Σὰ βόσα βάσανα καὶ κόπ ἔχνε κεῖνα τὰ παιδιὰ, ὡς νὰ τ' ἀναστήσ κανεῖς. Ἐμεῖς μαθὲς δὲν ἀνάσταμα παιδιὰ;

ἀνελυσιά=ἡ διάρκεια τῆς διαλύσεως τῶν χιόνων: Ἐπόψα εἶν ἀνελυσιά καὶ στάζνε γούλι οἱ κεροσταλαμοί. Ἐδανε μνιὰν ἀνελυσιά, λάσπ ὄσαμε τὸ γόνα. ρ. ἀνελυῶ.

ἀνέβγαλτος, τ, το=ἡ κόρη ποὺ ἐμεγάλωσε μέσα στὸ σπίτι χωρὶς νὰ ἔλθῃ εἰς συγχρωτισμὸν μὲ τὸν κόσμον: Αὐτὸ κάμνει σὰν ἀνέβγαλτο. Τί ξέρ ἐκεῖνι ἢ καμὲνι; ἀνέβγαλτ μεγάλωσε μέσ στὸ σπίτι.

ἀνέμ, ἦ=1) ἡ ἀνέμη ἐργαλεῖον ὑφαντικῆς: Φέρε τν ἀνέμ νὰ μασουριάσ-με τὸ φάδ. 2) πλατὺ σανίδι ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθίου ἄξωνος τῆς ἀμάξης: Ἐσκασε ἡ ἀνέμ τ' ἀμάξιου καὶ γένιχε δυὸ κομμάτια.

ἀνεμομαζώματα, τὰ=κέρδη τοῦ διαβόλου: Ἐνεμομαζώματα, διαβολοσκορπίσματα.

ἀνεμόκνα, ἦ=αὐτοσχέδιον λίκνον ἐκ δύο σχοινίων καὶ τεμαχίου χονδροῦ ὑφάσματος, πρὸς κατάκλισην τῶν βρεφῶν: Ἐκεῖνι μὲ τν ἀνεμόκνα τὰ μεγάλωσε τὰ παισιὰ τς.

ἀνεμογάστρι, τὸ=ἀσθένεια τῶν γυναικῶν. Πρήσκε ἡ κοιλιὰ τς, ἀπ τ' ἀνεμογάστρι.

ἀνεμος, δ=διάβολος, πονηρὸν πνεῦμα: Τὰ πῆρ ὁ ἀνεμος τὰ καλὰ τ. Νὰ σὲ πάρ ὁ ἀνεμος.

ἀνεμοστάθς, δ=ἀνεμοστάτης, τὸ ξύλον ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ἡ ἀνέμη: Βάν τν ἀνέμ ἀπὰ στὸν ἀνεμοστάθ νὰ γιρῖξ. Τσακίσκε κι αὐτὸς ὁ ἀνεμοστάθς.

ἀνεμοστρόφος, δ=ἀνεμοστρόβιλος: Ἐρτε ἕνας ἀνεμοστρόφος καὶ μᾶζωξε γούλ τὰ σκουπίδια βροστὰ στ βόρτα μας.

ἀνεμοπύρωμα, τὸ=ἐρυσίπελας: Φώναξα τ Γονομνιάτ-σα νὰ γητέψ τ ἀνεμοπύρωμα μ.

ἀνέσια, ἦ=ἀνεσις, ἦσυχία: Θέλω νὰ κάτσω μνιὰ μέρα νὰ κάμω τὴ δλειὰ μ μὲ τν ἀνέσια μ. Ἐκεῖνι ἔχι γούλι τν ἀνέσια τς ὅποτε θέλι κάθε-ται, ὅποτε θέλι κοιμάται.

ἀνηθάρρετος, τ, τὸ=ἀπρόοπτος: Αὐτὸ ἦδανε ἀπ' τ' ἀνηθάρρετα.

ἀνήβορος, ρ, ρο==ἀδιάθετος: Εἶναι λίγο ἀνήβορος· τονε βονεῖ τὸ κεφάλι τ.

ἀνηβόρσα==ἀδιαθέτησα. Μόνον εἰς τὸν ἀόριστον: Κι ἐγὼ ἀνηβόρσα αὐτὲς τς μέρες. Τί ἔχλι ἢ κόρ σ κι ἀνηβόρσε;

ἀνήξερος, ρ, ρο==ἀδαής: Πῆρε ἓνα παιδί νά τονε βοηθήσ, ἀμὰ κι ἐκεῖνο δίβιδουζ ἀνήξερο, σὰ γι ἐμένα.

ἀνηπρόκοπος, π, πο==ἐκεῖνος ποὺ δὲν προκόπτει: Τί ἀνηπρόκοπο παιδί· καμινὰ δλαιὰ δὲ βορ ν' ἀποσώσ.

ἀνήμερος, ρ, ρο==ἀτίθασσος: Ἐκεῖνο δὲ εἶναι παιδί, εἶναι θερίο ἀνήμερο.

ἀνοιχτα, ἐπίρ.==Μόνον εἰς τὸ παιχινίδι «βόλια», τὸ ρίψιμον τῶν βόλων τυχαίως χωρὶς νὰ τοποθετηθοῦν εἰς ὄρισμένην θέσιν.

ἀνοιχτομάτ·ς, τ·σα, τκο,= ἔξυπνος, πονηρός: Τὸν εἶδες τὸν ἀνοιχτομάτ; ἄσκαλδη νὰ μᾶς γελάσ. Πολὺ ἀνοιχτομάτκο παιδί, τὸ τόσογια δὲ χάνι.

ἀνοιῶ==ἀνοίγω: Ἄνοι τ βόρτα, νὰ βω. Πολὺ ἀνοίχκες καὶ θὰ πάρες κρύωμα.

ἄξ, ἐπιφ.==Ἀντιλαβὴ εἰς τὸν φωνάζοντα. Ἄλα ἢ ἐρωτῶντα πάλιν διὰ τοῦ ἄ; Λέγεται ἀκόμη καὶ Ἄξενος κι ἀπόξενος καὶ Ἄξ κι ἀπόξ κι ἀποξλωμὸς νὰ σ' εὔρη.

ἄξόνι, τὸ==ἄξων τῆς ἀμάξης: Κατράνωσε τ' ἄξόνια νὰ μὴ δορίζνε. Τσακίσκε τὸ πσ·νὸ τ' ἄξόνι.

ἄξπαδαν, ἐπίρ.==ἔξ ἀπίνης, αἰρνης: Καπὼς βγῆκε βροστά τς ἄξπαδαν, ἔδε ἔτς ἀπόκαμνε γούλι ἄπ' τὸ φόβο τς. Ἐκεῖ πό φρεχα ἀνένοια ἄξπαδαν βγαίνι ἓνας λύκος βροστά μ.

ἄξτος, τ, το==ἄξεστος. Μόνον εἰς τὴν φράσιν: ἄξτος κι ἀλανάρστος. Ἄδαμ, πολὺ ἄξτος κι ἀλανάρστος ὁ μισαφίρς σας. Ἄμ δὲ σὲ λέει ἓνα σωστὸ λόγο νὰ γανδίης, γούλο ἄξτα κι ἀλανάρστα.

ἀπαναθιοῦ, ἐπίρ.==1) ἀπάνωθεν, ὑπεράνω: Τί στέκεσαι ἀπανωθιοῦ στὸ κεφάλι μ, σὰ δὲ τζελάτ; Τὸ κρέμασε ἀπαναθιοῦ στ βόρτα τς. Ἀπαναθιοῦ στ Μουχλιαρ τὸ μύλο εἶναι ἡ Ἁγία Γαλατιανή 2) ἐπάνω: Τὸν ἔδωκε τὸ μουσκάρ, καὶ πῆρε κεῖνος τὸ χρέος ἀπαναθιοῦ τ.

ἀπαγιῶζω==καταφεύγω, διανυκτερεύω: Λὲν πῆρε τόπο ν' ἀπαγιῶσ καὶ χώθηκε μέσα σ' ἓνα φοῦρνο. Μπήκαμε σ' ἓνα χάνι ν ἀπαγιῶσ·με. Ἀπάγιο==καταφύγιον, καταλύμα.

ἀπατός, τή, τὸ==ὁ ἴδιος, προσωπικῶς. Πάντοτε μετὰ τῶν ἐγγλιτικῶν ἀντωνυμιῶν μ, ς, τ.: Ἢορτα ἀπατόζι μ, μόν καὶ μόνε γὰ νὰ τονε διῶ, καὶ νὰ τονε γρίνω. Τόγ εἶπε κι ἀπατός τ, π δὲ το ε θέλι μαζί τ.

ἀπαρίνω==πρὶν ἀποθάνω παραγγέλλω τί νὰ κίμουν μετὰ τὸν θάνατόν μου: Τς ἀπάφκε νὰ τονε θάψνε στς μίνας τ τὸ μνήμα. Ὁ γείτονας

ἀπαφίνι· πᾶνε νὰ σχωρεθῆς μαζί τ. Ἡ προᾶξις ἀπαφή.

ἀπέκιο=μετὰ ταῦτα : Ἦπιαμε δυὸ τρία, κι ἀπέκιο ἄρκεψε νὰ βρίζ. Ἐκατσε καμινιὰν ὄρα μαζί μ, κι ἀπέκιο τραβῆξε κατὰ τ' ἀδέλια.

ἀπερίτευτος, τ, τὸ ἄκοσμος, ἀσυμμόρφωτος : Τόσο πάλε ἀπερίτευτος· νὲ τὰ ρούχα τ ρούχα, νὲ τὰ παπούτσια τ παπούτσια. Κι ἐκεῖνι σὰ δὸν ἄφρα τς ἀπερίτευτ' πορπατεῖ καὶ κρέμει τὰ σουγκούνια τς.

ἀπήγανος, ὁ τὸ φυτὸν ἀπήγανον : Ἦπτε ἀπήγανο γιὰ ν ἀποριζῆ.

ἀπκάζω ἀπεικάζω, ἐννοῶ : Ἄμ θαρρεῖς τ ἀπκάζω κιόλα τί λές ; Ἀὐτὸ ἀπεικάσες μαρή ;

ἀπλογοῦμαι=ἀποκρίνομαι : Γιατί δὲν ἀπλογιέσαι μαρέ, π σὲ φωνάζω τόσον ὄρα ;

ἀπλώτρα, ἡ=1) μακρὰ ράβδος πού συγκρατεῖ τὸ ἀντίον τοῦ ἐργαλειοῦ : Ἔδωκα τν ἀπλώτρα μ σ ἐκεῖνινα νὰ κάμ τῆ δλειά τς καὶ μὲ τνε τζάκισε. 2) ξύλινον ἐργαλεῖον, διὰ τὸ στέγνωμα τῶν ἀσπρορούχων μὲ τὸ μαγγάλι κατὰ τὸν χειμῶνα : Ἔχω τν ἀπλώτρα μ ἕνα δεξὶ χέρο τὸ χιμῶνα, καὶ στεγνώνω τὰ ρούχα μ στὸ μαγάλι μνιὰ χαρά. 3) ὁ τόπος ὅπου στεγνώνουν τὰ ρούχα καὶ τὰ πρὸς στέγνωμα ρούχα : Ποῦ θὰ κάμς τν ἀπλώτρα σ ; Γιόμισε πάλε ἡ ἀπλώτρα τς, ἄσπρα ξάσπρα.

ἀπλωχερίζω=ἀπλώνω τὸ χέρι καὶ δίδω δῶρον : Ἡ μάνα τς δάιμα τν ἀπλωχερίζ· δὲ δν ἀφίνι ἔτς. Τρίγαγε ἡ ἄμνια ἡ Μπαλασῆ τὰ κροάσια τς, καὶ μᾶς ἀπλωχέρσε καὶ μᾶς ἀπὸ μνιὰ γανιά.

ἀπλωχωράω=ἐγκαθίσταμαι ἀνέτως : Τς ἔδιωξε κινουὺς κι ἀπλωχώρησε στὸ σπῆτ. Ἄδε νὰ φύγτε πιά, ν ἀπλωχωρέσ-με κομματάκι. (ἀπλώνομαι καὶ πάλιν χωρῶ) ἀπλόχωρο:=εὐρύχωρος, ἀπλωχωριά=εὐρυχωρία.

ἀπὸ=ἀπό : Ἄλλος ἀπὸ δῶ, ἄλλος ἀπὸ κεῖ. Εἰς ἐμπρόθετα ἐπιρρήματα 1) Χρονικά : ἀπὸ βραδὶς, ἀπὸ νωρὶς, ἀπὸ σπερὶς. 2) τρόπου, ἐκ : Ἄπὸ καινουργίς, ἀπὸ καῆς, ἀπὸ ξαρχῆς, ἀπὸ να πρῶτο : Τό καμε τ' ἀμάξ ἀπὸ καινουργίς. Δὲ θέλι πολλὰ καψίδια, γιατί ὁ φοῦρνος εἶν ἀπὸ καῆς. Δὲ δὸ παίζω αὐτό· κάμε ἀπὸ ξαρχῆς. Ἄσ-λι ἀπὸ να πρῶτο, δὲ done σβάθ-σε ἡ ψχή μ. 3) χρονικά, ὕστερον : Θὰ κάμνε τ χαρὰ ἀπόφωτα. Θὰ μὲ πλερώσ ἀπόπασκα. 4) τὸν ἐπόμενον : Τώρα πιά ἀπὸ χρόν θὰ ξανάρμε. Ἄπὸ βδομάδα θὰ στήσω τὸν ἀργαλειό. 5) πρὸ ὀλίγου : Δὲν ἤρτες ἀπ τωρνὰς νὰ σιργιανίης τὸ γαβγᾶ. Τονεγ εἶδα ἄ τ τωρνὰς πού κβέδγιαζε μὲ τὸ Μχάλι.

ἀπογορίζω=ἀνταποδίδω, ἀπαντῶ εἰς τὰς ἐπιπλήξεις : Ἐκεῖνος μ ἔστλε ἕνα ζευγάρ πεντόφλες, κι ἐγὼ τὸν ἀπογύρσα ἕνα ζευγάρ κάλτσες.

ἀποδείχνουμαι=φανερώνομαι : Πονεῖ ἀμὰ δὲν ἀποδείχεται.

ἀποδιάλουδ, τὸ=ἀπομεινάριον ἐμπορεύματος μετὰ τὴν διαλογὴν ὑπὸ τῶν ἀγοραστῶν : Πήρατε σεῖς τὰ καλὰ καλιά, κι ἔφακατε σὲ μᾶς τὰ ἀποδιάλουδια. Ὅποιος διαλέξ, τ ἀποδιάλουδια πέρνει, παρ.

ἀποκάμνω=δὲν ἀντέχω πλέον: Ἐποκάμ ἀπ τν ἀγρούπνια, κι ἔδε ἔκατσε ἀποκιμήθηκε. ἀποκαμωμένος=ἔξηνητλημένος.

ἀποκόψω=ἀπογαλακτίζω: Τρίου χρόνου γένικε κι ἀκόμα δὲ δ ἀπόκοψε. Τ ἀπόκοψε νωρίς τὸ κορτσάκι τς, γιατί εἶνε βαρούμενι πάλε. Ἄμα τ ἀπόκοψε τὸ τσαμένο ἀρρώστσε.

ἀποκηγάτκα, τὰ=εὐτράπελοι διηγήσεις, παρωδίαι καὶ ἄσεμνα τραγούδια, ὅπως τὰ τῆς Ἐποκηγᾶς: Μᾶς εἶπε κιθόσα ἀποκηγάτκα καὶ γέλασαμε. Πές σε κὰν ἀποκηγάτκο

ἀπολαβή, ἡ=στενόμακρος λωρίς ἀγροῦ: Θέρσα μνιὰν ἀπολαβὴ κριθάο. Δὲν ἠρόφταξα νὰ σώσω τν ἀπολαβὴ μ, ἔπιασε ἡ βροχή.

ἀπολιτό, τὸ=ὑφασμα, ὑφασμένον μὲ δυὸ μιτάρια μόνον: Θὰ τὸ κάμω ἀπολιτό νὰ σωθῆ λήγορα. Γοῦλο ἀπολιτὰ φαίνμαι.

ἀπόλυα, ἡ=ἐλευθερία κινήσεως καὶ δράσεως: Τὸς ἀπόλυα π τὸ δωκες τὸ παιδί. δὲ εἶναι καλά. Τὸν ἔδωκαν ἀπόλυα καὶ κάμνει ὅ,τ θέλι.

ἀπολυῶ=1) τελειώνω: Ἐπόλικε ἡ ἔκκλησιά. 2) ξεξεύω: Ἐπόλυκαμε τ λοκάνι κι ἔκατσαμε νὰ φάμε, 3) φεύγω: Ἐπόλικε τὸ μελὶς. 4) ἐκφύω: Ἐρκεψε ν ἀπολυεὶ βλαστάρια. Ἐπάρχει καὶ τύπος ἀπολινάγω. Παθ. ἀπολυοῦμαι=1) λύομαι: Ἐπολύθηκε τὸ βόδ. 2) ἐλευθεροῦμαι: Ἐπολύθηκαν οἱ ὄρνιθες. 3) ἀφίνομαι: Ἐπὸ κεὶ πγ ἦιδανε κρεμασμένος ἀπολύθηκε κι ἔπεςε.

ἀργαλειός, ὁ=1) ἐργαλεῖον ὑφαντικῆς, ἰστός. Εἰς τὰ μέρη μας ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο ποδάρια, τὸ «δεξι» καὶ τὸ «ζερβί» τρεῖς «σπάθες», ἓνα «γιοφύρο», ἓνα «ἐλόχτενο», δύο «δυλγάρια», τὸ «ἠροστινὸ» καὶ τὸ «πισ-νό», τν «ἀπλώτρα», τὸ «σφίχτρο», τς «πατίτρα» τ «σοῦγλα», τὸ «ζγὸ» καὶ τὰ «καλάμια», τὰ ὅποια ἦσαν ἀναπόσπαστον μέρος, τὰ δὲ «μιτάρια» δύο ἢ τέσσερα καὶ τὸ «χτένι», ἠλλασσαν ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ πανιοῦ πού θὰ ὑφαιναν: Ἐβαν ἀργαλειὸ νὰ φάνω ποδαπάνια. Κι ἐγὼ θέλω νὰ βάν τ γόρι μ στὸν ἀργαλειὸ, νὰ μαθαίνι ἀπὸ γάλια γάλια. Ἐ «σαίτα», ἡ «ξίκα», ἡ «κνούκλα», τὰ «μασοῦρια». 2) συνουσία: Τς ἔπιασε τὰμ πὰν στὸν ἀργαλειὸ.

ἀρέθω=ἀρέσκομαι, προτιμῶ: Σὰ δὲ δὸν ἄρεθε, τί τονε βῆρε; Τί ἔχι μαθὲ καὶ δὲ δὸν ἀρέθς; Τν ἄρεσε καὶ τνε βῆρε. Ἐγὼ νὰ σὲ πῶ, αὐτὸ τὸ φαγι κὰνε δὲ δ ἄρεσα. Ἐλληλοπαθῆς ρ. ἀρέζμαι: Ἐφοῦ ἐκίνη ἀρέσκανε, ἐμεῖς τί ἀνακατώνμαστε; Μέσον ρ. Ἐκεῖνη δὲν ἀρέζεται μ αὐτὲς τς πεντόφλες.

ἀρίανι, τὸ=Ξυλισμένο καὶ ἀποβουτυρωμένο γάλα, μετὰ τὸ καρδάρισμα τὸ ὅποιον διὰ βρασμοῦ μετετρέπετο εἰς «μζήτρα», τὴν ὁποίαν στραγγίζοντες ἔβγαζαν τὸ «τρογάλο», ἡ ἐδίδετο ὡς τροφή στὰ «γρούνια».

ἀρίδ, τὸ=1) τρυπάνι ξυλουργοῦ, μετρίου μεγέθους, τὸ μικρὸν «ἀρδάκι», καὶ τὸ μεγάλο «ἀρίδα»: Φέρε τν ἀρίδα νὰ τρυπήσω τὸ ζγὸ. Πῆρε τν ἀρί-

δα νὰ κάμ μνιά τρύπα σιν ἀνέμ, καὶ τσακίσκε ἡ ἔρημ. 2) κνήμη ποδάρα : "Απλώσε τν ἀρίδα τ, ὁ κύριος, σὰ νοικοκύρς καὶ δὲ λέη νὰ φύη. "Απλώνι τν ἀρίδα τ ὁ δαής σὰ νὰ εἶναι στ *babā* τ τὸ σπίτ.

ἀρίς, τὸ=λ.τ. 1) ρυμὸς ἀμάξης : Δεβίρτσε τ ἀμάξ καὶ τσακίσκε τ ἀρίς. 2) τοπωνυμία εἰς τὴν διασταύρωσιν δύο δρόμων : "Ἐχμε βοστάνι δεξιὰ μεριὰ στ 'Αρίς.

ἀρίσκο, κλ, κο.=καημένος : Κρῖμα τὸν ἀρίσκο, δὲ βόρσε νὰ γιάννι. Τί ἔχλ τ ἀρίσκο μ. "Ἐπεσε τ ἀρίσκο καὶ ξέγδαρε τὸ γόνα τ. Ποιός διάβολος τὸ βόρσε τ ἀρίσκο μ;

ἀρκάς, ὄ=λ. τ. ράχης ὑποστήριξις : Σὰ δὲν ἔχλς ἀρκὰ τίποτα δὲ γένε-
ται. Αὐτὸς θιάν ἔχλ μεγάλην ἀρκά, γιὰ νὰ βῆ σ' αὐτήνι τῆ δλειά.

ἀρκαδάσης, ὄ=λ. τ. φίλος, : Στν ἀρχὴ ἤμαστανε ἀρκαδάσδοι, ἀμὰ ὕστερα μάλλωσαμε. Νὰ πῶ νὰ λόγο ἀρκαδάς, ἐγὼ σιτὸ ζόρ δὲν ἔρχμε. "Ἀρκαδασ-λ-ἦκι=φιλία.

ἀρκεύω=ἀρχίζω : "Ἀρκεψες πάλε τὰ παλιά ; "Ὅσο π νὰ τ ἀρκέψ, τό σωσε κιόλας. Τν ἀρκεψα μνιά ταν-τέλλα, ἀμὰ νὰ διοῦμε θὰ βορέσ νὰ τνε βλέξ ; "Ἀρκεψε μὲ τὸ τσρόπι μ ἄμνια, κομμά. ρ. ἀρκεμένος.

ἀρκοδας, ἀρκόδσα, ἀρκοδάκι=πλούσιος : "Ἐσεῖς εἶσιτ ἀρκόδ, δὲ μᾶς καταδέχστε μᾶς τσι φτωχοί. "Ἡλιος καὶ χιόνι, πάδρεῦσαι οἱ ἀρκόδ. "Ἀρκοδοῦ, ἀρκοδαίνω, ἀρκοδιά.

ἀρκοδαίνω=πλουτίζω : Σὰ δὲ ἀρκοδαίνμε φέτο, καμνιὰ βολὰ δὲ εἶ-
ναι ν ἀρκοδαίνμε. Πῆρ ἀρκόδσα γιναῖκα κι ἀρκόδαινε κι ἀτός τ.

ἀρκοιδίζω=βαδίζω τετραποδητί : Μὴν ἀρκοιδίης παιδάκι μ, καὶ θὰ μᾶς ἔρτ μισαφίρς. "Αδὶς νὰ πορπατοῦμαι, ἀρκοιδίζμε, παρ. "Ἐμ εἶναι μω-
ρὸ ἀκόμα κι ἀρκοιδίζ.

ἀρκοιδογιάννις, ὄ=ἄξεστος, ἀγροῖκος : Σὰ βαδρέψω τ γόρη μ, νὰ τνε δώκω βάριμ ἕνα ἄθρεπο, ὅχλ ἕνα δέτοιο ἀρκοιδογιάννι. Αὐτὸς ὁ ἀρκοιδογιάννις ἀπὸ ποῦ ἦρτε ;

ἀρμέματα, τὰ=μόνον εἰς τὸν πληθυντικόν, τὰ ζῶα μόνον ἐφόσον ἀμέλγονται : Φέτος δὲν ἔχμε ἀρμέματα, ξεράθηκε ἡ αὐλή μας. "Ἐχνε ἀρμέματα στ βόρτα τς, καὶ β-βάλ κι ἀγελάδες καὶ κασίκες. Δὲν ἔχμε κάνε ἀρμέματα ἢ β-βίλα μας δὲν ἔσ-ρε καὶ ἡ ἀγελάδα μας ἀπόρξε.

ἀρμεξιά, ἦ=τὸ ἀμελγόμενον ζῶον, ὅπως καὶ τὰ ἀρμέματα.

ἀρμηνεύω, ἐρμηνεύω, ὄρμηνεύω καὶ ὄρμουνεύω=συμβουλευώ : "Ἐκεῖνος ὁ βούβοντας τὸν ἀρμήνεψε νὰ τὸ κάμ. Πόσες βολὲς δὲ δ ὄρμουνεψα κα-
μένι, πάλε κεῖνο ποῦ ξέρ.

ἀρνιακό, τὸ=κρέας ἀμνοῦ : Θέλω τζγέρ ἀρνιακὸ νὰ τὸ τγανίσω. Κάλ-
λιο τ ἀρνιακὰ παρὰ τὰ πρόβια, παρ.

ἀρνίθ, τὸ=ὁ ἐνικὸς μόνον εἰς ἐπιρρηματικὰς φράσεις : ἀλάητο ρνίθ.

Ὁ πληθ. ἀρνίθια=τὸ σμῆνος τῶν ὀρνιθοειδῶν κατοικιδίων, τὰ ὁποῖα συνήθως ἔστεγάζοντο εἰς τὸ αὐτὸ «κμάς»: Ἐὰ ταῖσες τ ἀρνίθια, μαρή; Ζάρωσε σα δὲ ρνίθ σὲ μνιὰν ἄκρη.

ἀρπεδόνια, τὰ=τὰ ὑπολείμματα τοῦ στημονίου, ποὺ εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑφανθοῦν: Μάζωξε τ ἀρπεδόνια καὶ τὰ πούλιζε μὲ τν ὀκᾶ. Πῆρ ὁ ἀγέρας τ ἀρπεδόνια καὶ γιόμισε τὸ γόσμο κλωστής.

ἀρτίζω=περισσεύω: Ἐφαγαμε πέλε νομαί ἅπ τὸ ψωμί κι ἄρτισε κι ἓνα κομματάκι. Ἐπ αὐτὸ τὸ πανὶ γένεται ἓνα φόρεμα κι ἀρτίζ καὶ τόσο.

ἀρτιοδίξω,=λ. τ. πλειοδοτῶ: Ὅσο καὶ νὰ τ ἀρτιδίξ-νε, πάλε γὼ θὰ τὸ πάρω. Τὸν ἀρτίρτισε τὸ μῶᾶ ἔδεκα λίρες καὶ τονε βῆρε.

ἀρτιμοί=μόνον εἰς τὸν πληθυντικὸν τὰ τρόφιμα τῶν ὁποίων ἀπαγορεύεται ἡ κατάλυσις κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν νηστειῶν: Λὲ θρώει ἀρτιμοί, γιατί θὰ μεταλάβ. Καὶ τὸ τυρί καὶ τὸ γάλα ἀρτιμοί λογιοῦδαι.

ἀρτύνμαι=δὲν κρατῶ νηστείαν: Λὲ θὰ μεταλάβω, γιατί ἀρτύθκα. Μὴν ἀρτύνεσαι καὶ θὰ σὲ κόψ ὁ κυπᾶς τῆ γλῶσσα σ.

ἄρτος, ὁ=οἱ πέντε ἄρτοι τῆς προθέσεως, μὲ τὸ κρασί καὶ τὸ λάδι ποὺ φέρουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν: Σήμερα εἶχανε ἄρτο ἢ ἀδεροφή μ. Κι ἐμεῖς ἔκαμαμε ἄρτο.

ἀρφανός, νή, νὸ=ὄρφανός: Ἐγὼ εἶμαι ἀρφανὸ καὶ ξένο. ρ. ἀρφανεύω, ὄρφάνια, πεδάοφانو.

ἄρωρα, ἐπίρ.=ἔχι κατὰ τὴν συνήθη ὄραν· πρὶν φωνάξῃ ὁ πετεινός: Βγῆκε ἄρωρα ὄξ ἅπ τὸ σπῖτ κι ὀργιάσε. Ἐπόψε τ' ἀρνίθια φωνάζνε ἄρωρα. Λέγεται καὶ πάρωρα.

ἀσίγιστος, τ, το=ἀνήσυχος, ἄτακτος: Ἐτίοιο ἀσίγιστο παιδί, δὲν εἶδανε τὰ μάτια μ, βρὲ στὸ ἀσίγιστο τὸ παιδί, κᾶνε δὲ γάθειαι στὸ γῶλο τ.

ἄσκαλδη, ἐπίρ.=λ. τ. ὀλίγον ἔμεινε: Ἐσκαλδη νὰ πεθάνω. Ἐσκαλδη νὰ τονε βαδρέψνε τὸ ζάβαλι. Ἐσκαλδη νὰ φᾶμε καὶ ξύλο.

ἀσκερέ, ἐπίρ.=λ. τ. φανερά: Ἐγὼ τὸ εἶπα ἀσκερέ, δὲ δὴ κρυφα. Τὰ κάνει ἀσκερέ.

ἀσκή, τὸ=λ. τ. κρεμασμένο: Ἐῶρα προσφερόμενα εἰς τοὺς κτίζοντας καινούργιο σπῖτ: Φώναξαν τ' ἀσκή. Ἐφφραν ἀσκή ἓνα πκάμσο.

ἀσκή, ἡ=σκή, ἀκαθορίστου σχήματος, πνεῦμα: Εἶδα μνιὰν ἀσκή κι ἄγριεῦκα. Τονε φάνηκε σάν νὰ κέρασε μνιὰν ἀσκή ἀπὸ πάν.

ἀσ-μαίνω=σημαίνω τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας: Ἐσ-μαίνι ἐσπερνό. Τράβξ ὁ δάσκαλος ν ἀσ-μάνι γιὰ τὰ παιδία καὶ κόπκε τὸ σκοινί. Βράδυασε κι ἀκόμα ν ἀσ-μάνι.

ἀσπροκεφαλοῦδια, τὰ=οἱ μεταξωσκώληκες μετὰ τὸν πρῶτον ὕπνον των: Τὰ σκλήκια μας σήμερ ἀκόμα ξύπνησαν ἀσπροκεφαλοῦδια.

ἀσπρόχωμα, τὸ=εἶδος λευκῆς γῆς τὴν ὁποίαν ἀναμιγνύουν εἰς τὸν μούστον διὰ νὰ «κόψ» καὶ ἀφοῦ τὸν βράσουν νὰ γίνῃ «πεκμέξ».

ἄσογος, γ2, γο λ. τ. σόι ὁ καταγόμενος ἀπὸ ταπεινὸν γένος: Πῶς νὰ τονε βάρ τέτοιον ἄφρα ἄσογο. Ἄμ κι ἐκεῖνι τὶ εἶναι, κόμ ἄσογι ἀπὸ κείνονα. Ἄσογο τὸ τέκνο· τὸ πλυνα, τ ἄλλαξα, τὸ βανα τὰ γεμενιά τ καὶ τ ἄφρα νὰ παῖξ· ὡς νὰ πάγω στὸ φουῖρο καὶ νὰ ρτω, τὸ ἦῤα πάλε ἀβρά-κωτο, ἀξπόλιτο καὶ μὲ στὰ χόματα κυλιμένο.

ἀστένια, ἡ σοβαρὰ ἐπιδημία, ἡ ἐπιζωτία: Ἔρη ἀστένια στὰ παι-διὰ. Εἶν ἀστένια καὶ στὰ πρόβατα.

ἀστοχάγω λησιμονῶ: Τὸ σπλα τὸ τέκνο στὸ βακάλι καὶ στὸ δρόμο τ ἀστόησε τὶ θὰ λὰ πᾶρ. Καὶ σὺ ἀστοχᾶς ναί, σὰ γι ἐμένα. Πάλε τ ἀστόησες κατακαμένο. Ἄθροπ εἴμαστε ἄστοχᾶμε.

ἀστοχαστος, τ, τὸ=ἀδιάκριτος: Εἶναι κι ἄλλος ἀστοχαστος σὰ γαί σένα.

ἄσωστο, τ, τὸ=1) ἀτελειώτο: Ἄμ ἐκεῖνο ἦσταρα γένιξε ἄσωστο κι ἀπλέρωτο. 2) ἐπὶ βρέφους γεννηθὲν πρὸ τοῦ καιροῦ του: Γεννήθηκε ἄσω-στο καὶ πέθανε.

ἀτζαμής, μῆδκλ, κο=λ. τ. ἀπειρος, πρωτόπειρος: Ἔβανε τ ἀτζαμίδκο τὸ παιδί νὰ τραβῆξ τ' ἀμάξ καὶ τὸ δεβίρτσε. Τ ἄλογα εἶναι ἀτζαμίδκα σι λοκάνι.

ἀτζελές, ὄ=λ. τ. βία: Πῶς ἔφυγε μὲ τὸν ἀτζελέ, ἀστόησε τὰ βραχιόλια τς ἐδῶ πέρα.

ἀτζεπα, ἐπίρ.=λ. τ. ἄραγε: Ἔρη ἀτζεπα καὶ τόγ εἶδε, γιὰ δὲ δὸ πῆρε ἄκόμα χαβάρ.

ἀτοῦ=ἐκεῖ: Τόσο π τὸν εἶπαμε «Μὴ βαγαίνις, θὰ σὲ βερδέψνε», ἐκεῖνος πάλε ἀτοῦ.

ἀτσαλοτρῶγω=τρῶγω ὅ,τι τύχη καὶ ὄχι εἰς ὠρισμένην ὥραν: Ἄμα ἀτσαλόφαγε δυὸ τρεῖς μέρες, πάλε τὸν ἦρη πόνος. Ἄμ τὶ θὰ κάμ καὶ δὲ θ' ἄρρωστησ' γοῦλο ἀτσαλοτρώει καὶ μι ξνά, καὶ μι ἄρμουρά· δὲ βαστάει τὰ δίατα τς. (ἄτσαλος-τρῶγω).

ἀτσάτ, ἡ (πάντοτε μὲ τὸ πλατσάτ)=πλήρης ζωῆς καὶ υγείας: Πέρασε καὶ ἡ θεγατέρα τς ἀτσάτ καὶ πλατσάτ. Ἐκεῖνι γιριξ ἀτσάτ καὶ πλατσάτ, κι ὁ ἄδρας τς ρφήκε καὶ γένιξε χάρος.

ἀτσιγιόης ζα, ζκο=λ. τ. ἀνοικτομάτης, ἔξυπιος: Τὶ ἀτσιγιόζκο παιδί· κανεῖς δὲ δὸ γελᾶει, καὶ γοῦλα ἔρκαι ἀπ τὸ χέρ τ.

ἀνγατίσματα, τὰ=εἰς τὸ πλέξιμον τῶν καλτσῶν οἱ πρόσθετες θηλιές ὅπου πρέπει νὰ γίνῃ ἡ κάλτσα πλατύτερη: Ἄμ ἐσὺ ἀδὶς ξκέματα, ἀρκεψες ἀνγατίσματα. ρ. ἀνγατίζω, ἀνγαταίνω.

αὐγὸ, τὸ=μέχρι μεγέθους καρύου· τὸ μικρότερον αὐγάκι, ὠόν: Θὰ σὲ δώκῃ τ αὐγὸ στὸ στόμα, παρ. Κάτσε σι αὐγὰ σ. παρ. Νὰ φᾶς αὐγὸ νὰ πῆς κρασί, παρ.

αὐγίτσα, ἐπίρ.—πολὺ ἐνωρίς, πρὶν χαράξῃ καλὰ ἡ αὐγή: Σκώνμαστε αὐγίτσα καὶ παγαίνε στὰ δεμάτια. Βγήκαμε αὐγίτσα ἀπ τὸ σπὶτ καὶ ξερωθήκαμε στὸ Σαραδαπήχ.

αὐγοφάς, ὄ—φανταστικὴ ἀσθένεια τῶν ὀρνίθων, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ αὐγὸν ἀντὶ νὰ ἐξέλθῃ διὰ τῆς συνήθους ὁδοῦ, εἰσέρχεται εἰς ἀδιέξοδον ἕντερον καὶ διαλύεται· ἡ δυστοκία τῶν ὀρνίθων: Ἡ ὀρνίθα μας ἔχῃ αὐγοφᾶ, Σὰν ἔχῃ αὐγοφᾶ, δὲ γιανίσκι· νὰ τνε σφάζετε.

αὐλιζμαι—διέρχομαι, περῶ συχνά: Τὰ παιδιὰ μας αὐλιζδαί ἀπ τ βίσω τ βόρτα. Ἐμεῖς κάνε δὲν αὐλιζμαστε ἀποδωπέρα. Οὐσ. αὐλή.

αὐτώνω—χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν σημασίαν ὄλων τῶν ρημάτων, ὅταν δὲν ἐνθυμούμεθα τὸ κατάλληλον ρῆμα ἢ δὲν θέλωμεν νὰ τὸ προφέρωμεν: Τόνε εἶπα νὰ μὴ δ αὐτώσ ἀμ ἐκεῖνος δὲ μ ἄξε. Τν αὐτώσε καὶ γ ὕσταρα τνε χώρσε. Τν ἔχῃ αὐτωμένι πὸς βολές. Σὰ δὲ δὸν αὐτόνε στὰ λόγια ὁ σκυλο-Φάνιος. θὰ τονε βῶ τώρα, θὰ τν ἔπερνε ἐκεῖνος.

ἄφαδος, δ, do—ἄφαντος, ἀόρατος· πάντοτε μὲ τὸ ρῆμα γένιξε=ἐξηφανίσθη: Ἄφαδο γένιξε ἀπὸ βροστά μ. Ὅσο νὰ γιρίσω νὰ διῶ, ἄφαδο γένιξε.

ἄφαιος, ν, νο—ἄφωνος. Βλέπε ἄλλαιος.

ἄφανίζω—καταστρέφω: Τ ἄφάνισε τὸ βρακί τ· νὲ γόνατα τ ἄφκε νὲ πισ-νό. Τ ἄφάνισε τὸ παιδί στὸ ξύλο. Παθ. ἄφανίζμα: Ἄφανίσκανε οἱ πατοῦνες μου νὰ πλαιλιῶ μὲς στὰ χωράφια, γὰ νὰ πιάσω τὸ ἔρμο τ ἄλογο Μὴν ἄφανίξεσαι στὴ δλαιά· δὲ θὰ τὰ πᾶρς μαζί σ γούλι ἐδῶ θὰ τ ἀφήκαμε.

ἀφαλοκόφτω—κόπτω τὸν ὀμφαλόν. Οὐσ. ἀφαλόκομμα: Νὰ πᾶρ ὁ διάβολος τ μαμὴ π τὸν ἀφαλόκοψε.

ἀφαρπαζμαι—παραφέρομαι: Μὲ τὸ τίποτα κιά ἀφαρπάξεσαι. Κι ἐγὼ ἔις ἀλήγορα ἀφαρπαζμαι.

ἀφερίτς, ὄ—φεγγίτης, ὑάλινη κούπα ἐπὶ τῆς ἄνευ ὀροφῆς στέγης, χρησιμεύουσα ἀντὶ παραθύρου: Τσακίσκε ὁ ἀφερίτ-ς ἀπ τὸ χαλάζ,

ἀφεδάκις, ὄ—πενθερός: Κάτσε νὰ φᾶμε ἀφεδάκι. Ἔστλα τὸ γιὸ μ νὰ φωνάξ τὸν ἀφεδάκι.

ἀφηγριούμαι—1) ἀκροῶμαι, ὠτακουστῶ: Ἔσεῖς μάλλωνατε κι ἐκεῖνι ἢ στριγλα ἀπὸ μέου ἀφηγριούδανε. 2) δέχομαι τὴν συμβουλὴν καὶ συμφορῶνομαι πρὸς αὐτήν: Ἐγὼ ἐκεῖνονα χίτς καὶ δὲ done ἀφηγριούμαι. Ἄφηγρίσκε ἐκεῖνινα κι ἔφαγε τὸ κεφάλι τς.

ἀφαλός, ὄ—1) ὀμφαλός: Ἐλεσ ὁ ἀφαλός τ. Ξέρω ποῦ εἶναι τὸ καλό, ἀπὸ κατ στὸν ἀφαλό. 2) μέρος τῆς ἀμάξης: Τσακίσκι ὁ ἀφαλός καὶ μόνε τ ἀγίσια τὸ βαστάνε. 3) κέντρον: Λὲ σ ἔφερανε ἀπὸ τς Πόδλις τὸν ἀφαλό.

ἀφοξλιά, ἦ—ἀκτὴ, ζαμποῦκος: Μεγάλωσανε οἱ ἀφοξλιές καὶ γένιξανε σὰ φράχτς.

ἄφκος, δ=γυφτοφάσουλον: Ὁ ἄφκος μας γένικε καὶ γένικε φέτο. Νὰ μαγερέψης ἄφκο.

ἄφταστο, τὸ πάντοτε ὡς προσδιορισμὸς τῆς λέξεως γιαιτρικό: Ἄσύγκριτον, ἔκτακτον: Τὸ τοκάλιασμα στὸ πέσ-μο τ ἀφλουῦ εἶναι ἄφταστο γιαιτρικό. Ἔσταξα μόνε δυὸ κόβη καὶ τὸ κοψε σὰ μαχαίρ' εἶναι ἄφταστο γιαιτρικό.

ἄφτρες, οἰ=ἀσθένεια παιδική, μικρὰ σπειριὰ τοῦ στόματος: Γιόμισε τὸ στοματάκι τ ἄφτρες καὶ δὲν ἔχῃ ἁγιασμό.

ἄχαμνός, νή, τὸ κακός: Πολὺ ἄχαμνὸ γινάτ' ἔχῃ. Πληθ. ἄχαμνά= (Οἱ ἄρχεις: Βιάρε τ ἄχαμνά τ καὶ κόδεψε νὰ πεθάνῃ.

ἀχλαπιδιά, ἡ ἀγρία ἀπιδέα: ἀχλάπδο=τὸ ἄγριον ἀπίδι: Ἐφαγε ἔφαγε τ ἀχλιάπδα καὶ τὸν ἐπιασε μνιὰ χύσ π κόδεψε νὰ πεθάνῃ.

ἄχερο, τὸ ἄχυρον, λεπτοκομμένον στέλεχος σίτου, κριθῆς ἢ βρώμης: Ποῦ νὰ βρῆς βελόνι μέσ στ ἄχερα. Παρ. ἀχεράς, ἀχερίστρα, ἀχεράδκο, ἀχεροτσούβαλο.

ἄχαρος, ρ, ρο=ὀ μὴ προξενῶν χαράν. 1) εὐτελής, μικρῶς ἀντοχῆς: Πῆρε πανὶ γιὰ παν-τλόνι ἄχαρο ἔνα πράμα. 2) ἀνίκανος: Πολὺ ἄχαρος ἄθρεπος· μηδὲ μνιὰ λαγίνα νερὸ δὲ φέρνει στὸ σπὶτ τ. 3) μακαριότης: Ὅσο ἔζγε ὁ ἄδραζι μ, γοῦλα τὰ νοιάζδανε ὁ ἄχαρος.

ἄχαρα, ἐπιρ =ματαιώσ: Ἀχαρα πλάλλξασε τόσες μέρες. Δὲ σέγ εἶπα γώ, μὴ γράζεσαι ἄχαρα καὶ ξαγρουπνᾶς;

ἀχιβάδα, ἡ=1) τὸ ὄστρακον κυδῶνι: Πῆγε στς Πουβάτες κι ἔφερε κοχλίδια κι ἀχιβάδες 2) κόγγη εἰς τὸν τοῖχον τοῦ καλοῦ ὀδᾶ, ὅπου ἐτοποθέτουν τὸν καθρέπτην: Ἐχῃ ἀχιβάδα στὸν ὀδᾶ τς.

ἄχνα, ἡ=φωνή: Δὲ δ ἄφκε νὰ βγάνῃ ἄχνα π τὸ στόμα τ

ἄχρεια, τὰ=(πάντοτε μὲ τὸ ρῆμα κάμνω) 1) ἀχρεῖα πράγματα: Τν ἔκαμε ἄχρεια = τὴν διεκόρευσε ἢ ἀπλῶς περιειργάσθη τ ἀπόκρυφά της. 2) ἀχρεῖος: Μὲ εἶπε ἄχρεια λόγια.

ἀχρειόστομος, μ, μο=βωμολόχος: Σὰ δὲ bubā τ κι ἐκεῖνο, ἀχρειόστομο μὲ τὸ παραπάν.

ἀχώνη, τὸ=πάντοτε μὲ τὸ ἐπιθετον ἀχόρταγο: Ἐκεῖνο εἶν ἀχόρταγο ἀχώνη· ὄ,τ νὰ βρῆθᾶ τὸ χάψ.

ἄχτι, τὸ=πόθος διακαῆς νὰ ἴδω τὸ κακὸν τοῦ ἄλλου: Τὸν ἔχω ἔνα ἄχτι, νὰ εἶναι καβίλι νὰ τονε βνίξω. Νὰ σὲ διῶ νὰ κωλοσέρνεσαι, νὰ βγῆ τὸ ἄχτι μ.

ἄφανος, ν, νο=τὸ μὴ ψηνόμενον εὐκόλως: Τὶ ἄφανα κ-κιά· βραδιάσκα νὰ τὰ βράζω.

ἀψίδα, ἡ=ἐν τῶν ἕξ τεμαχίων τοῦ κύκλου τοῦ τροχοῦ ἀμάξης: Τσακίσκε ἢ ἀψίδα ἀπ τὸ βροστινὸ τὸ τροχούλῃ. Ἐκαμε δυὸ καινούργιες ἀψίδες, στὸ Νιχωρίτ τὸν ἀραβατζῆ.

ἀπλαρώνια, τά=τὸ ὑψιστον δυνατὸν σημεῖον τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν, εἰς τὰ παιγνίδια : Κούνει με δυνατά, νὰ φτάξω στ ἀπλαρώνια.
 * Ἄδε νὰ ρίξιμε πέτρες στ ἀπλαρώνια.

ἀψλός, ἦ, ὄ=ὑψηλός : * Ἀψλὸ βοῖ καὶ κοτὴ γνώσ, καρ. * Ἀψλή ἀψλή σὰ γαμήλα, ρ. ἀψλώνω.

ἀχέλι, τὸ=ἔγγχευς : * Ἐπιασ ἔν ἀχέλι καὶ τό ψρε στ σούγλα. Σὰ δ ἀχέλι γλυστράει τὸ τέκνο.

ἀχρείαστος, τ, τὸ=ἐκεῖνο ποὺ δὲν χρειάζεται : Μάζωξα καθόσα τσαντάγρα (ἀχρείαστα νὰ γέν-νε) γιὰ νὰ βρισκῶνται.

ἀχόρταγο λοχάρ=λαίμαργον : Γένιξε ἀχόρταγο λοχάρ καὶ δὲ χορταίνι, θὰ φάη κι ἐμέ. (ἀπὸ τὸ ὄλον χάρι).

(Ἀκολουθεῖ)

Κ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΛΔΟΥ

ΕΘΙΜΑ ΣΑΜΑΚΟΒΙΟΥ

1) Πιτεράδες

Διάφοροι έορταί έχουνται ίσως σχέσεις με τας αρχαίας Διονυσιακάς τοιαύτας, έτελοϋντο εις μερικά χωρία της Βορείου Θράκης, ως τὰ αναστενάρια, πιτεράδες, χούχουτι. Τὰ μὲν αναστενάρια παρέμειναν μέχρι τοῦ 1910 εις διάφορα χωρία της περιφερείας Ὀργάς, Κωστή, Προθιβο, Πινακά, Ἄγ. Ἰωάννη κλπ., οἱ δὲ πιτεράδες εις Τρουλιά, Σαμάκοβο καὶ οἱ χούχουτοι εις Ἄγ. Στέφανον.

Οἱ Πιτεράδες έρωτάζοντο τὴν Δευτέραν της Τυρινῆς. Ἐσηματιζέτο ὄμιλος μετεμφιεσμένων, οἷτινες ἔβαφον τὰ πρόσωπά των με φοῦμον ἢ λευκὴν σκόνην, φοροῦντες σχισμένα γυναικεῖα φορέματα τοῦ παλαιοῦ καιροῦ. Ἡ ἐπίσημος τελετὴ της ένδυμασίας έγένητο εις ὠρισμένον μέρος· πολὺ πρὶν ἐπρομηθεύοντο τὰ νέα ἀστεῖα μέσα, τὰ ὁποῖα *θα ἐπροξενούσαν νέαν πρόοδον*. Ὁ πρῶτος ποῦ ἐξήρχετο κρατοῦσε στὰ χέρια του μακρὺ δόρυ στὸ ὁποῖο ἦτο κρεμασμένον ἓνα κουρέλι, βουτιγμένο σὲ ἀκάθαρτο νερὸ (σφοῦγκια), στὴ ζώνη ἔφερε μεγάλη ξύλινη μάχαιρα καὶ στὸ ἀριστερὸ κρατοῦσε ἓνα βωδινοῦ κέρατο, ὡς αὐλόν, τὸ ὁποῖον παρήγαγε ὀξειαν φωνήν, ὡς τὰ σημερινὰ γκλάξον τῶν αὐτοκινήτων. Εἰς τὴν ἐμφάνισίν του οἱ γαβριάδες ἐξέβαλλον οὐρανομήκεις κραυγὰς, με τὸ παρατεταμένον εεεε... Δεύτερος ἐξήρχετο ὁ κουδουνᾶς, με τὰ μεγάλα κουδούνια λογιῆς κοπῆς· αὐτὸς προηγέτο της πομπῆς χορευῶν ἐπίτηδες, ὥστε ν' ἀκούωνται ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον τὰ κουδούνια καὶ νὰ διαλύη τὸν κόσμον. Στὴν κεφαλὴν του ἔφερε κέρατα τράγου. Ἀκολουθῶς ἐξήρχετο ἡ *gaiđa* ποῦ ἐρύθμιζε τὸν συνηθισμένον σκοπὸν (πιτεράδικο) «*dilindidi μωρι dilindidi*» ὁ ὁποῖος δὲν ἄλλαζε καθ' ὄλην τὴν διαδρομὴν Κατόπιν ἐξήρχοντο τὰ μποχτσαλίκια· στὰς κεφαλὰς των ἔφερον εἶδος κανίστρων, ἀπὸ κατώτερον χόρτιον, περιέχοντα τὰ νυφικὰ ντουζένια, ἤτοι τὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν ἄλλο παρά... Ἐκολούθουν ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύφη, ὁ μὲν κρατοῦσε ἄρμάθα καρούλια με τὸ μουστάκι στριμμένο, ἡ δὲ νύφη (ἄνδρας καὶ αὐτὴ, μετεμφιεσμένος σὲ γυναῖκα) εἶχε τὸ πρόσωπό της βαμμένο κόκκινο καὶ

1. 'Ο πρώτος ό οποίος έσύριζε διά κέρατος. 2. 'Ο κουδουνάς. 3. 'Ο Γάιτατζης. 4. Παιδι που κρατεί καλάθι στό κεφάλι που περιέχει τά νυφικά. 5. 6. Οι άρχηγοί τής πομπής. 7. 'Ο γαμβρός κρατών κομβολόγι άπό καρούλια. 8. 'Η νύφη. 9. Παράγαμβρος. 10. Τά προικιά τής νύφης. 11. 'Ο ξεσκομιστής. 12. 'Ο ίατρός. 13. 'Ο Πάν. 14. Τραγέλαφος.

'Η κάτω σειρά. Σεϊμένιδες.

σιγοπερπατούσε, κορδωμένη καὶ τεντωμένη, ἀκουμπώντας στὸ μπράτσο τοῦ παράγαμβροῦ της, ὁ ὁποῖος κρατοῦσε στημένη λεμονόκουπα καὶ τῆς ἔδιδε νὰ μυρίση, διὰ νὰ μὴ λιποθυμήσῃ ἀπὸ τὴν ντροπὴ της.

Τὴν ὄλη πομπὴ ἔκλιναν τὰ προικιά της νύφης, φορτωμένα στὸ γαϊδαρο, ράκη, ξεζιγαρισμένα μαξιλάρια, τὰ ὁποῖα ἕνας κοντὸς μὲ τὴ γλίτζα τὰ ξεσκόνιζε συνεχῶς «πίσου μασκαράδες! σκόνουτε τὰ προικιά της νύφης π' ἔχσε τὸ βλέμμα τς νὰ τὰ κεντίσ' !!!»

Ἡ πομπὴ ξεκινούσε ἀπὸ τὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ, ἔκαμνε τὸν γύρο καὶ ἔφθανε πάλι στὸ ἴδιο μέρος. Σὲ κάθε σταθμὸ ἔβγαζαν λόγο καὶ προφήτευαν τὰ μέλλοντα καὶ παρίστανον διάφορα κωμικὰ καὶ χυδαῖα. Ἄλλοίμονον ἂν κανεὶς παρεκτρέπετο, ἄνδρας ἢ γυναῖκα¹⁾ εἶχαν στιχουργήσει καὶ τὸ σχετικὸ τραγοῦδι, διὲ ἔπρεπε νὰ πιάσῃ τὰ βουνά, νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰ μάτια τῶν συνανθρώπων, ἂν δὲ γυναῖκα, νὰ κρυφθῇ στὸ σπίτι χρόνια ὀλόκληρα. Τὰ τραγούδια τῶν ἦσαν χυδαῖα, συντεταγμένα μὲ τέχνη ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν Πουσκέφτη Μαλακοῦ καὶ τὸν Θ. Μάθι¹⁾. Ἦσαν τόσο κωμικοὶ, ποὺ μπορούσε νὰ σκάσῃ κανεὶς ἀπὸ τὰ γέλια. Κατὰ τὴν διαδρομὴν προσεκάλουν τὰ πλήθη νὰ παρευρεθοῦν

στὴν τελετὴ τῆς πλατείας. Τὸ τί ἐγίνετο ἐκεῖ δὲν περιγράφεται. Τέλος ὁ ἀρχηγὸς περιτριγυρισμένος ἀπὸ ὄλους τοὺς μετεμφιεσμένους, ἀνέβαινε στὸ τραπέζι, προφήτεψε τὸν καιρὸν, τὴν ἔσοδεία, καὶ ἔδιωχνε τὰ κακὰ πνεύματα.

2) Σειμένιδες

Οἱ Σειμένιδες ἦταν ὡς εἶδος εὐζωνικά ντυμένοι. Μέρη πιὸ μπροστὰ ἀπὸ τὴν Δευτέραν τῆς Τυρινῆς, προμηθεύονταν ἀπὸ τὰ νοικοκυρόσπιτα τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν ἐνδυμασίαν τους. Αὐτὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ λευκὸ πτυχωτὸ φουστάνι, μισοφούστανο καὶ μισοφόρια (τσεγιζοῦ) προίκας, καμιζόλες ἄσπρες μὲ κάτασπρα μανίκια καὶ

1) Ἄστειοι γελωτοποιὸι ἀποθανόντες περὶ τὰ 1906—8 εἰς ἡλικίαν 55—60 ἐτῶν. Τὸ Πουσκέφτης ἴσως νὰ εἶνε παραφθορὰ τοῦ ἐπισκέπτης.

Γαϊδατζης.

μπλέτες ραβδωτές στις πλάτες. Στὴ μέση φοροῦσαν δερμάτινη ἄρματοθήκη ἀπὸ ταλατίνι, ὀλοκαίνουργια, μὲ χρυσᾶ κουμβιά γεμάτη, λογιῆς κοπῆς μαχαίρια, δίκοπα, στιλέτα, κρομυδωτές κουμποῦρες, ἀσημοκεντημένες διμούτσινες πιστόλες καὶ ἀπὸ ἓνα καμπυλωτὸ γιατάγανι κουλακλίδι καὶ φιλδισένιο, σκαλισμένα μὲ συντέφια καὶ πετράδια. Οἱ Πιτεράδες ἦσαν κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως, ἐνῶ οἱ Σεϊμένιδες ἦσαν ὄλοι βοσκοί. Ἔτσι στολισμένοι μὲ τὰ παρδαλὰ χρώματα, γυρνοῦσαν καὶ αὐτοὶ τὴν δευτέραν τῆς Τυρινῆς, ὄλο τὸ χωριό, καὶ τὰ νοικοκυρόσπιτα τοὺς κερνοῦσαν πλίνο (κρασί) καὶ τυρί. Ἦταν ἔθιμο, ὅσο τυρὶ βρίσκονταν στοὺς κάδους ἢ στὰ ἀσκιά ἔπρεπε τὴν Τυρινὴ νὰ καταναλωθῆ, ἀλλοιωτικά θὰ τὸ πετοῦσαν τὴν Σαρακοστῆ (ποιὸς θὰ τὸ ἔτρωγε; ἀφοῦ καὶ ὁ γιατρός ἂν ὄριζε στὸν ἀσθενῆ γάλα καὶ τύχαινε νὰ εἶνε Σαρακοστῆ, προτιμοῦσαν νὰ πεθάνῃ παρά νὰ χαλάσῃ τὴν Σαρακοστῆ). Γι' αὐτὸ ἔβλεπε κανεὶς ἀπὸ πολλὰ σπίτια νὰ τὸ βγάζουν σὲ δίσκους ἀκόμη καὶ σὲ ἀσκιά νὰ τὸ μοιράζουν μ' εὐχῆς «καὶ τοῦ χρόνου». Στὸν ὦμο ἔφεραν ὄπλα σουλτάτα, σισανέδες, καβάλια, καρυφίλια ἢ δίκανα. Ὁ χορός των γίνονταν μὲ χάρι καὶ ἦταν τοποθετημένοι κατ' ἀνάστημα. Ἦταν σοβαροὶ καὶ χυδαιότητες δὲν ἐπιτρέπονταν· περισσότερο αὐτοὶ κρατοῦσαν τὴν τάξι καὶ ἐπενέβαιναν σὲ τυχὸν παρεξηγήσεις. Εἶχαν ἀκόμη τὸ δικαίωμα νὰ τεμαχίσουν ἄνθρωπο ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα, χωρὶς νὰ τοὺς κάνουν δίκη. Γενικὰ ὅμως δὲν ἐγίνονταν ἔκτροπα, καθένας κρατοῦσε τὴ θέσι του. Τῆς πομπῆς προηγεῖτο ἡ γαΐδα, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦταν ἴδιος μὲ τὸ dilí - dilí, ἀλλὰ μὲ ἀργότερο χρόνο· τὸ καταλάβαινε κανεὶς καὶ ἀπὸ μακρὰ, ὅτι ἦσαν αὐτοί. Περνοῦσαν μπροστὰ ἀπὸ τὸ Διοικητήριον, χορεύοντες πρὸς τιμὴν τοῦ Τούρκου Διοικητοῦ, γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ κορυφαῖος τοῦ χοροῦ ἔλεγε στὸ τέλος τὸ «τσὸκ γιασασίν ντοβλετιμιζ»¹⁾ καὶ ἔφευγαν πάλιν χορεύοντες καὶ σείοντες ἓνα χρωματιστὸ τσεβρέ ἢ κεντημένο μαντήλι, ἀμέσως δὲ ἄλλαζε καὶ ὁ σκοπὸς ἀπὸ τὸ dilíndilí εἰς τὸ «Μαύρη εἶν' ἡ νύκτα στὰ βουνά»· τότε πιά χάλναιε ὁ κόσμος καὶ φώναζαν ὄλοι μὲ παρατεταμένα ἔ ἔ ἔ.

Τὸ βράδυ θὰ παρέδιδαν τὰ κοστούμια καθαρὰ στὰ σπίτια ποὺ τὰ πῆραν καὶ ἄρχιζαν τὸ φαγοπότι ὡς τὸ πρωί. Ἔτσι τελείωνε καὶ ἡ γιορτὴ τῶν Σεϊμένιδων.

1) Φράσις Τουρκικῆ, πολλὰ ἔτη νὰ ζῆση τὸ κράτος μας.

Δείγματα Σαμακοβιανῆς συνομιλίας

1

Πρόμιος ¹⁾. "Οποτ' ἔρκουμε σὲ λυμπίζουμε π'σὲ λογιάζω γράφς γοβλο γράφς, δῶκε ὁ νοθς σου στοῦ βλατι ²⁾. Δὲ λυπᾶσε κάνε τὸ κόποσ ;

Ζηβόλη ³⁾. Μὴ στοχᾶς φίλε Πρόμπε ὅτι πασκίζω νὰ κάνω κάπιο τίποτε καλὸ ποὺ θὰ χρειαστῆ ὄχι σὲ μᾶς ἀμ σ' αὐτοινοὺς πέρκουντε καταπόδ' κ' ἀτρανέψ⁴⁾ νὰ ρωτοῦ, βρέε... οἱ Παποῦδες μας ποιοὶ ἦιασι ! ποδ ζούσασι ;

Π. Καὶ σὺ τ' ἔναι ὁ διῶρος ⁵⁾ σου ;

Ζ. Μὴ μὲ ρωτιάς τ' ἔνε ὁ διῶρος μου, μόνε πέμε σὺ πόσο χρόνο εἶσαι ;

Π. Πόσο χρόνο εἶμαι ; Νὰ ὁ ἀφέδης μου πάτρεψε ὅτενε ἦρτε ἡ Ρουσίγια.

Ζ. Καὶ γιατί δὲ μὲ λὲς 40 ἢ 45 μόνε μὲ δρουνιάζης ⁶⁾ τῆ Ρουσίγια ;

Π. Γιατ δὲ ξέραση γράμματα νὰ γράφ π' ξέρετε σεῖς γιατί μέσα πεξέβκασ ⁷⁾ τὰ γράμματα γιὰ αὐτὸ χάλασε κι' ὁ κόσμος.

Ζ. Ταδέρφ' δὲ ἔχεις δίκησ χωρίς, τὰ γράμματα δὲ μποροῦσε νὰ σταθῆ ὁ ντουνιας, θὰ πεθνήσκαμε π' ἕνα βοῦζινο ⁸⁾ μέσ' δρόμ.

Π. Ἐγιάμ ⁹⁾ σᾶς ἔτσ σᾶς συνφέρνει. Δὲ πιστέβγετε μῆτε γρούστελλα ¹⁰⁾ μῆτε τσ νεράϊδες μῆτε νεστενάρια μῆτε χούχουτο ¹¹⁾ !!

Ζ. Δὲ πιστέβγουμε γιατί τὰ γρούστελλα καὶ οὔλα ἔνε φαντασία τ' ἀγράμματ τ' ἀπελέκτου ¹²⁾.

Π. Νὰ τώρα πάτσες πὰ στ' πῆτα ! "Ἡθελε νὰ σ' ἔχω στῆ Καλιομλιά ¹³⁾ τῆ παρέμπαση ποὺ μάζωναμε τῆ βλάσκα ¹⁴⁾ στοῦ λόγγο· ἔναψαμε στια ¹⁵⁾ καὶ χλιέναμαστε ¹⁶⁾ ἄμα, τὰ πράματα κατ' ἔνοιωσα καὶ τσίτωσασ ταφτειά.

Ζ. Τί ἔνοιωσασ ;

Π. Τὸ γρούστελλο !! τσίρηξε μνιὰ φορὰ καὶ γοῦλα μαζῶθκασ κουμλιά ¹⁷⁾ σὰ μπούλιερο...¹⁸⁾ κείνο τὸ ἔρμο καὶ τ' ἀνάχαρο ¹⁹⁾ πλιά

1) Ὄνομα κύριον Σερβικῆς καταγωγῆς. 2) Ὑφασμα πολυτελείας.—3) Ὄνομα ἐργάτου χυτοσιδηρείου ἴσως ἐκ τοῦ ἀσβόλη.—4) Μεγαλώσουν.—5) Λῶρον.—6) Δεῖχνης, ὀδηγεῖς.—7) Βυῆκαν.—8) Τιμπάνι, σπιρί, ἐξάνθημα.—9) Ἐ... ἀμέ.—10) Βρυκόλακας («ἐξωτικό, μακρυγιὰ πεδῶ»).—11) Καρνάβαλος (Πιτερᾶς)—12) Ἀγράμματου ἀπελέκτου.—13) Τοποθεσία, μέρος δάσους εἰς λόγγο.—14) Ἀραβόσιτος.—15) Ἐστία, φωτιά.—16) Πυρονώμασθε, ζεσταινώμασθε, χλιαίνουμαι, ἴσως ἐκ τοῦ χλιαρός.—17) Σωρός.—18) Γύρος ἢ κύκλος.—19) Τὸ χωρίς χαρά.

λιε κ' ἤρκουντο καὶ χούγιαζε ¹⁾ κ' ἔτρεμε ὁ τόπος.. σώπας τὰ κουδούτια καὶ λόγιαζαμε παγένη μεγάλο κακὸ στά πράματα. Πέρνουμε πού λές ἔν συνκέρη ²⁾ καὶ φράζμε τὸ μανδρὶ καὶ φελιουργές ³⁾ καὶ νάφτουμε μάνε - μάνε διαβολοφωτειά ⁴⁾. Τὸ πουρνὸ ὅτενε ἔφεξε ἑφτὰ γελάδια τὰ καλλίτερα κείντασι ψόφια· ὅτε τὰ γδάραμε τὸ κριγιάς τους ἦνδου μαῦρο ζῆνα· σὰ δὲ ἀνάβγαμε φωτειὰ διάβαιναν γοῦλα.

Z. Δὲ θέλω αὐτὸ νὰ τὸ πιστέσω, ἦντου ἀρρώστεια. Τὸ γρούστελλο!! ποιὸ γρούστελλο; ρὲ Πρύμπε; γὼ ἔτρεξα καὶ νύχτες καὶ μέρες ἄλπε ⁵⁾ π' γύρσα σὲ σκρίπκες ⁶⁾, μурτουβίτσες ⁷⁾ παζλάτκα ⁸⁾ δρύμους λεζαινίκαις ⁹⁾ κυνήγσα μεσάνχτα σὲ βερονίκια ¹⁰⁾ φαντάκια ¹¹⁾ ἀγριογούρνα στά λιοπύρια, κοπάδια λάφια σὲ ρουβάδες ¹²⁾ ἀγέλαις λύκους, ἀμὲ γρούστελλο; μήτε εἶδα μήτε οὔκσα.. μονὲ σεῖς πε τὸ φόβο σας κάνετε.

II. Ἔε εχ!! ἀμ ἤθελε νὰ σ' ἔχω κικὰτ στῆ Μπάλη ¹³⁾ ἦρτε κείνη τῆ βραδυὰ καὶ τὸ Πανεγιωτῆ Βερβερέλι νὰ κ' αὐτὸς ἔβανε ζτρόχη ¹⁴⁾ δὲ πίστεβεγε ἀμ ὄντε τὸ γιούκσε ¹⁵⁾ ταχώθε στῆ καλύβα καὶ ζουφώθε νὰ μὴ τὸ κοῦ τὸ ἔρμω!!! καὶ τ' ἀνάχαρο... ξέβα ντέ σὰ σὲ βαστᾶ; Βρὲ στῆ τσιριχτή ¹⁶⁾ τὸ ἔρμω!! ἦλεγε.

Z. Κατίποτε ¹⁷⁾ ἕνα λόγια φατασίγια ¹⁸⁾ φόβος.

II. Ἐμ κείν τῆ τσιριχτή ποιὸς τὴν ἔκανε; κ' ἔπεφτας τὰ δέτρα κάτ;

Z. Πουλὶ τὴν νύχτα τὸ κυνγᾶ ἄλλο καὶ κιντυνέβγι καὶ βγάζ ἀγριοφωνάρες, νὰ γιαυτὸ τσιρίζι.

II. Πουλιά μόνε νὰ σ' εἶχα κειπ ἔσφαξας τοὺς 8 ὄντενε κούσκε, ἔγρυσαμε ¹⁹⁾ τὸ σκύλο κ' αὐτὸς νετριχίασε, ζαμούρωσε ἔβαλε τὴν οὐρὰ στά σκέλη του πε τὸ φόβο, τί χορατέβγες κόμα χάϊ..

1) Φώναζε δυνατὰ.—2) Τὸ σχοινὶ πού ἔνωνει τὰ 2 κέρατα τῶν ζώων.—3) Φλαμπουργιές.—4) Ἐγένετο ὡς ἐξῆς, ἔπαρναν δύο ξύλα ξερά εἰς σημεῖον σταυροῦ, ἕως ὅτου ἀναβαν μόνα των μετὴν θερμότητα ἐκ τῆς τριβῆς των.—5) Ἀνελλιπῶς.—6) Ἀδιάβατο μέρος, ἀκανθῶδες.—7) Τὰ βαλτώδη μέρη πού βρίσκονται ἀγριοχαιοί.—8) Ὀροπέδια.—9) Φυτὰ ἀειθαλῆ, τὸ ἄνθος των μὲν καὶ μέσα στὸ χιόνι παρουσιάζουν πανοράματα· τὸ μεταχειρίζονται εἰς τὸν στολισμὸν σχολείων, ἐκκλησιῶν· φύονται μόνον εἰς πυκνὰ ἀδιάβατα δάση.—10) Προσχώσεις ποταμῶν ἢ ἐκβολαὶ ποταμῶν. 11) Τὸ κοπάδι τῶν χοίρων.—12) Κοιλάδες.—13) Τοποθεσία καὶ αὐτῆ εἰς λόγγον. —14) Ἡ πέτρα πού τοποθετοῦν στὸν τροχό, γιὰ νὰ μὴ κυλᾶ τὸ κάρο στὸν ἀνήφορο.—15) Ἦκουσε.—16) Ὁξεῖα τρομακτικῆ φωνῆ.—17) Τίποτε (τέπκες καὶ ἴποτε, πούπγες καμπόποτε).—18) Φαντασία, σκέψις.—19) Ἐρεθίζαμε νὰ ὀρμήση.

Ἡ μπάμπω Φανίτσα, ἡ τσατσά Θεγονιώ, ἡ θείτσα ἡ Λέφαινα, ἡ συμπεθέρα Μαρούλα, ἡ γιαγιά Χρυσαφῶ, ἡ ἄμνια Πουλίνα, ἡ νύφ' ἡ Κγοιλὶ καὶ ἡ τσατσά Κουρτέσα, κάδας στὸ παρακάθ¹⁾ τὴ νύχτα νὰ τοιμάσ' τὰ προικιὰ τῆς θυγατέρας το νοικοκερᾶς Α. γιὰ τὴν κόρη της Μ. πού τηνε γυρέβγασ τὰ καλλίτερα παλκάρια τοῦ Σαμακοβίου. Ἄμ καὶ κεῖνο τὸ κορίτσ τὶ μεράκ τὶ *σκιπῆ*²⁾ δουλειά, νὰ τὰ διῆς μωρ καυμένη, πού κέισε πὲ τὰ χέρια του, τὶ ταντέλλες, τὶ μπερδέδες, *ιλανκαβωτὰ*³⁾ πὲ τὰ πούλια καὶ τὸ κυπαρίσ, ἔλεγε ἡ τσάτσα Θεγονιώ, θαρρεῖς πασειτύχ' δουλειά πετὸ πουρνὸ ὡς τὸ βράδυ, συνεπλήρωνε ἡ ἄμνια Πουλίνα, ἄμ κεῖνα τὰ σδονίτκα ψηφωτά, τὰ δίμτα *γιολίδκα φοκοτὰ καποτὰ*⁴⁾ μὲ μπιμπιλες, μαρμαροδίμτα τριχαπτά, *διόχτυα σκουλωτὰ*⁵⁾ *ταρακλίδκα*⁶⁾, ἀλατσαλίδκα πεσκίρια, κετζές κάπιες σκουλωτές, τί τί, καὶ τί μεράκ! μεράκ! δὲ στέκ κεῖνο νὰ σκῶς, κεῖνο νὰ θέσ νὰ πλύν, νὰ σφουγκαρίσ νὰ παστρέψ, νὰ σκουπίσ νὰ *ξερογοπανίσ*⁷⁾, νὰ τρίψ τὰ σαμπτάνια⁸⁾, πὲ τὸ μοσκοβτάσι. Ἐξόν πε τ' πάστρα, ἔλεγε ἡ γειτόνσα ἡ Δόμνα, κεῖνο τὸ βλογμένο σπίτ, καράβ νὰ ξεικνίσ, βιὸς τοῦ βιοῦ τ' ἄμπάρια γιομάτα, ἡ κατοστάρες ἡ ὄγδοῦρες βαρέλες γιομάτες, ἔτσ γιομάτες, ἔτσ πού μπαίνε μοσκοβολᾶ τὸ σπίτ, *πλινίτσ*⁹⁾ κράσο καὶ κείνες νὰ τσὲ μοσκίσ ἔλεγε ἡ γιαγιά Χρυσαφῶ δὲ θέλου. Μόνε ἡ Ζέκο τὰ χαίρεται, πετὸ πυθάρ τὸ πίν ὀλομέθστη, ἡ μαγουλές τῆς πάπιες πὲ τὸ κρασί ἔλεγε ἡ μπάμπω Φανίτσα. Μῶρ πῶς τὸ χωνεύγει ἔλεγε ἡ Μαρούλα καὶ δὲ κοδλά¹⁰⁾ .. πού νὰ κοδλίσ, ἔλεγε ἡ τσάτσα Θεγονιώ, πού ἔπιασε ὕλη μέσα της, θέλς πὲ τὸ κρασί, θέλς πετὸ *πλινίτσκουρα*, πε τὸ κουβέτσ¹¹⁾ κατεβάζ κὰν καὶ δουλειά ἔλεγε ἡ Κγοδι κοσγιαζ¹²⁾ σὰν ἄλογο, λίγα προξένια, λίγα μακρυγιὰ πεδῶ, λείψανα δὲ παρεστέκ; λίγα ἀντρόγνα δὲν ἔσμιξε ... Ἄμ! τ' ὄχ ὁ σωταρᾶς¹³⁾ της, ἔλεγε ἡ γιαγιά Χρυσαφῶ, σὰ πῆς γιὰ πιστοσύν, μέσ τὸ φλουρί νὰ τνε βάλς δὲ γκίζ κά. Σωστή ἀτρογυναῖκα, ἔλεγε ἡ Δόμνα, στὸ λείψανο τσ'

1) Ἡ νυκτερινὴ ἐργασία* μαζεύουνταν 10—15 γυναῖκες, γρηῆς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μὲ ἡμερομίσθιο, ἂν ἦταν βιαστικὸ, νὰ προκάνουν δουλειά.—2) Ψιλοκαμωμένη. Κέντημα τὸ ὁποῖον ἰδιαίτερος ἐτιμᾶτο.—3) Ἰλάν λ. Τ.=φειδι, φειδωτά.—4) Ὑφάσματα διαφόρων ποιότητων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λινά.—5) Ὑφάσματα μὲ σκουλι δηλ. ἐξοχάς.—6) Πολύχρωμα τετραγωνικὰ σχέδια.—7) Καθαρίσει ἀπὸ τὰς ἀράχνας.—8) Κηροπήγια χάλκινα.—9) Κρασί μὲ τὸ ἀρωματικὸν χόρτον πιλίνο.—10) Μπερδεύω τὰ βήματα, παραπατῶ.—11) Δοχεῖον χωματ.—12) Λέξ, Τ. τρέχει.—13) Προσωπικότης.

λουλούδας πρώτ' αὐτὴ νὰ ἔμπ, νὰ ξέβ, νὰ προφτάσ, νὰ φουρνίσ, νὰ ξεφουρνίσ, ὡς καὶ σουφραγιστός¹⁾ τὸν ξέρ κεῖπ τὸν ἔχουν *πυρίδισα* γυναίκαρο²⁾. Ὅδες πέθανε ἡ Μακάρτσα, αὐτὴ τὰ πρόφτενε γούλα. Ἄμ κείνος ὁ ἀνάχαρος Πουσκέφτσ ποσ πίκρα τὸ πῆρε, συμπλήρωνε ἡ μπάμπω Φανίτσα, καὶ δὲ τὸ βάσταξε, μέσ στίς 15 ξεψύχσε, τέτοιος δρᾶκος, πῶς τὸν ἔρξε ὁ χάρος! Κείνος ὁ λόγκος, νὰ πίν νερό, νὰ τρῶ ἀλπανάβατ πῆτα, στάθηκε, πρίσκε ἔλεγε ἡ Λέφαινα, πετ μινιά μεριά νταλάκ, πετν ἄλλη ὁ νιάτσος³⁾, σιτζακσεδνε⁴⁾ καναδυὸ φορές, δὲ τὸ ψηφσε, τὸ γύρσε ἀνεμοπύρωμα, πατὸ δέρττσι γυναίκα του καὶ τν ἄλλη μέρα τὸν ἔθεσε κάτ!

Z.

1) Σφραγίς μὲ τὸν σταυρὸ διὰ τῆς λειτουργίης.—2) Ἐπιτήδεια γυναίκα ἰσως ἔχουσα τὸ πῦρ.—3) Ἐλώδης πυρετός.—4) Τὸν ἔφερε ρίγη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ

Ἐν συνεχείᾳ τῶν εἰς προηγουμένον τόμους τῶν «Θρακικῶν» δημοσιευθεισῶν συμβολῶν εἰς τὴν Θρακικὴν Βιβλιογραφίαν, δημοσιεύομεν τὰς ἑξῆς συμπληρώσεις ὡς καὶ τὰ κατὰ τὰ τελευταία ἔτη δημοσιευθέντα βιβλία ἢ ἄρθρα ἀφορῶντα εἰς τὴν Θρακίαν, ὅσα περιήλθον εἰς γνώσιν τῆς διευθύνσεως τῶν «Θρακικῶν».

Αἱ προηγουμέναι συμβολαὶ εἰς τὴν βιβλιογραφίαν ἐδημοσιεύθησαν ὡς ἑξῆς :

Τόμ. Γ'	παράρτ. Σελ. I XLVII	α' συμβολή.	Πραγματεῖαι κλ. 979
» Δ'	» 342-353 καὶ 371-372	β' »	150
» Ζ'	» 357-381	γ' »	558
» Ζ'	» 382-399	δ' »	136
» Η'	» 427-435		112
» Θ'	» 365-372	ε' »	122
» Θ'	» 373-398	στ' »	207
» ΙΒ'	» 382-396		153

2417

Αἱ καταχωρούμεναι νῦν προσθήκαι φέρουν αὐξήοντα ἀρ. 2418 κ. ἑξ.

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον παρακαλεῖ τοὺς δημοσιεύοντας ἔργα ἰδιαιτέρως ἢ εἰς περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδας, πραγματείας ἀσχολουμένας περὶ τῆς Θράκης γενικῶς ἢ μεθ' ἑμάτια ἐνδιαφέροντα τὴν Θράκην, ὅπως ἀποσιέλλωσιν εἰς τὰ γραφεῖα αὐτοῦ ἐν ἀντίτυπον ἢ σημείωσιν ἀκριβῆ τοῦ τίτλου τοῦ δημοσιευμένου, ὅπως γίνηται μνεῖα αὐτῶν εἰς τοὺς ἐκάστοτε ἐκδιδομένους τόμους τῶν «Θρακικῶν».

Ὅπου δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως ἐννοοῦνται αἱ Ἀθήναι.

1855

2418 Πνευματικοῦ Ἀ : Ἡ δολοφόνος διδασκάλισσα τοῦ παρθενωγωγείου τῆς Φιλιππουπόλεως Ἀγγελικὴ καὶ ὁ ἔραστής τῆς Κωστάκις. Στιχούργημα, στίχ. 150, Κων]πολις, ἔτ. 1855(;) Ἀνοῦσιος σάτυρα περὶ μῦθον συνταράξαντα τὴν κοινωνίαν Φιλ]πόλεως. Ἐξαφανισθεῖσας τῆς Βουλγαρίδος ὑπηρετίας τῆς Ἀθηναίας διδασκαλίσεως, ἐχούσης ἰδιωτικὸν παρθενωγωγεῖον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς κυρίας Μιχαῆλ βῆη Γκιουμουσεργόδανη, διεδόθη ἡ ἐξ ἀναζηλίας δολοφονία αὐτῆς μετὰ ποικίλων λεπτομερειῶν. Μῦθος πλασθεὶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς διδασκαλίσεως καὶ τοῦ ἔραστοῦ τῆς Φορτουνάτου, διδασκάλου Εὐρωπαϊκῶν χορῶν καὶ μουσικῆς. Αἱ γενόμεναι δικαστικαὶ ἀνακρίσεις οὐδὲν ἤγαγον εἰς φῶς. Ὁ σύγχρονος ἀνεκδοτολόγος καὶ σκανδαλοθήρας κύριος Κωστάκις Μωραβένωφ, ὅστις ἀφιερῶι τέσσαρας ὄλας σελίδας τῆς περὶ Φιλ]πόλεως φυλλάδας του εἰς τὸν μῦθον, λέγει ὅτι τὸ εἰδεχθὲς κακούρ-

γμα ἐκαλύφθη ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν τῇ ἰσχυρᾷ ἐπεμβάσει τοῦ Ἑλλη-
νος προξένου καὶ τοῦ Γιουμουσγκερδάνη καὶ τῇ διαταγῇ τοῦ Βαλῆ
Ἀδριανουπόλεως ἕνεκα ἐνεργειῶν τοῦ αὐτόθι Ἀγγλικοῦ προξενείου, οὗ
διερμηγεὺς ἐτύγχανεν ὁ υἱὸς τοῦ Φουρτουνάτου. (Κ. Μ. Α.)

1866

- 2419 Σ. Ἀριστάρχου: Περί τινων ἀνεκδότων ἐπιγραφῶν τῆς Περίνθου «Ἑλλην.
Φιλ. Σύλλογος» Κ]πολις τόμ. Β' σελ. 232-239 [Σημειοῦται συνέχεια ἀπὸ
τεῦχος Β'-Στ' σελ. 257 κ.έξ. ἴσως κατὰ λάθος] [Κατὰ παραδρομὴν εἰς σελ.
1 παραρ. Γ' τόμ. ἐσημειώθη 1864].
- 2420 Μ. Παρανίκα: Περί Θρακικῆς Χερσονήσου «Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ.» Κ]πολις τόμ.
Β' σελ. 221-232 [Συνεχίζεται].

1870

- 2421 Κωνσταντίνου Α' τοῦ ἀπὸ Σιναίου ἀοιδίου πατριάρχου Κωνσταντινουπό-
λεως τοῦ Βυζαντίου: Περί Μαθηαίας τῆς Καντακουζηνῆς. Περί τῶν ἐν
τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Μητροπόλεως Μεσημβρίας ἱερῶν εἰκόνων. Περί Δημη-
τρίου τοῦ Καντακουζηνοῦ, καὶ περὶ τινων ἐν τῇ πόλει Μεσημβρία ἀρ-
χαίων μνημείων. «Βιογραφία καὶ συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες ἐκκλησιαστι-
καὶ καὶ φιλολογικαὶ καὶ τινες ἐπιστολαὶ τοῦ αὐτοῦ» ἐξεδόθησαν ὑπὸ Θεο-
δώρου Μ. Ἀριστοκλέους τοῦ ἐκ Χάλκης. Κ]πολις σελ. 367-369.

1877

- 2422 Χρ. Παπαδοπούλου: Ἡ ἐν Καλλιπόλει Ὀθωμανικῇ Ἀρμενικῇ καὶ Ἰσραη-
λιτικῇ Ἐκπαίδευσις. Εἰς «Ἀνατολικὸν Ἀστέρα» Κ]πόλεως. 28 Ὀκτωβρ.
σελ. 23—26.

1878

- 2423 Τὰ δεινοπαθήματα τῶν προσφύγων Χριστιανῶν Σουλτανόλεως, ἐπαρχίας Βι-
ζύης, Ἀγγιάλου, Πύργου. Αὐτόθι 21 Ἰανουαρίου σελ. 246—248.
- 2424 Νεαὶ Χριστιανῶν Σφαγαί, Ληλασία, Ληώσις καὶ Ἀλαγωγὴ ὑπὸ Κιρκασίων
Βασιβαζούκων ἐν Ἐπαρχίᾳ Βιζύης. Αὐτόθι 28 Ἰανουαρίου σελ. 271—272.

1879

- 2425 Γρηγορίου ἱερεδιακένου Ζιγαβηνῶν, καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας: Λόγος
εἰς τὸ ἱερὸν μνημόσυνον τοῦ ἀοιδίου Μητροπολίτου Ἡρακλείας Ἰωαν-
νικίου ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ναφ τῇ 1^ῃ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν
[μετὰ προσωπογραφίας καὶ αὐτοβιογραφίας Ἰωαννικίου Μητροπολίτου
Ἡρακλείας]. Ἐν Κ]πόλει σελ. 16.
- 2426 Ἱστορικὴ ἀφήγησις τοῦ ἐν Γιλδερμιά Ἀδριανουπόλεως ἀνέγερσις (sic) νοσο-
κομείου τῶν ὀρθοδόξων ἐν Κ]πόλει [Φυλλάδιον. Κατὰ Μ. Ι. Γεδεῶν:
Μνεία τῶν πρὸ ἐμοῦ σελ. 293]
- 2427 Fligier: Die Psyche des Thraκischen Volkes ἐν Mittheilungen der Anthro-
pologischen Gesellschaft. Wien Bd. X.
- 2428 Τὰ κατὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Βουλγάρων ἐναντίον τοῦ Ἀδριανουπόλεως Διο-
νυσίου. «Ἀνατολικὸς Ἀστὴρ» Κ]πόλεως 16 Φεβρουαρίου σελ. 1144—
1148, —23 Φεβρ. σελ. 1161—1166 καὶ 2 Μαρτ. σελ. 1170—1171.

1880

- 2429 Ἀρχαιολογικά Ἡρακλείας. «Ἀνατολ. Ἀστὴρ» Κ) πόλεως, 3 Ὀκτωβρ. σελ. 2.
 2480 Τὰ κατὰ τὸν Μητροπολίτην Διονύσιον Ἀδριανουπόλεως. Αὐτ. 10 Ὀκτ. σελ. 9—11 καὶ 24 ἰδίου σελ. 27—28, 7 Νοεμβρ. σελ. 43—44 καὶ 19 ἰδίου σελ. 58—59.
 2431 Κιουμουλτζίνη. Αὐτ. 31 Ὀκτ. σελ. 35—36 καὶ 1881 14 Ἰαν. σελ. 117—118.

1882

- 2432 Ὁ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως πατριάρχης Κύριλλος. Βιογραφικὴ σημείωσις ἐνδιαφέρουσα. Αὐτ. 13 Ὀκτωβρ. σελ. 11.
 2433 Ἡ ἐν Ἀδριανουπόλει Σχολή. Ἐξιστόρησις αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀλώσεως. Αὐτ. 13 Ὀκτ. σελ. 15—16 (ἐκεῖ Σταμάτιος Παπᾶ ἐν Κορνοφωλεῶ 1738—1739).
 2434 Κωνσταντίου Καραθεοδωρῆ Βίος. Αὐτ. 20 Ὀκτ. σελ. 17—18.
 2435 Οἱ Οὐνῖται Μαλγάρων (ἐκ τῆς Ἐκκλ. Ἀληθείας) Αὐτ. 22 Δεκεβρ. σελ. 91.

1883

- 2436 Τὰ ἐν Ἀδριανουπόλει Βουλγαρικὰ σχολεῖα. Αὐτ. 22 Φεβρ. σελ. 161.
 2437 Ὁ Ἐπίσκοπος Ἀβύδου (Σαράντα Ἐκκλησίαι). Αὐτ. 4 Μαΐου σελ. 243—4.
 2438 Ἡ ἐν Ἀδριανουπόλει Σχολή (ἔξιστορεῖ ἀπὸ τοῦ 1362—1550). Αὐτ. 9 Νοεμβρ. σελ. 47.

1884

- 2439 Παιδευτικὴ κίνησις ἐν ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Ἀδριανουπόλεως. Αὐτ. 17 Σεπτ. σελ. 405—7.

1885

- 2440 Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Βιζύης (Καζὰ Βιζύης) Αὐτ. 27 Νοεμβρ. σελ. 71—72. Καζὰς Μηδείας, 4 Δεκ. σελ. 79—80, Καζὰς Λουλέ Βουργάζ, Ἀγαθουπόλεως καὶ Σαράντα Ἐκκλησιῶν 11 Δεκ. σελ. 84—85 (ἐκ τῆς Ἀν. Ἐπιθεωρήσεως).
 2441 Στατιστικὴ Κεσάνης καὶ τῶν χωρίων αὐτῆς. Αὐτ. 24 Δεκ. σελ. 103 (ἐκ τῆς Ἀν. Ἐπιθεωρήσεως).

1886

- 2442 Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Μαρωνείας ἐν Μουτσαφιλικῷ Γιουμουρτζινῆς, Καϊμακκληκίου Δαρὶ-δερέ, Μουδερλικίου Μάκρης, Μουδερλικίου Φερρῶν. Αὐτ. 22 Ἰαν. σελ. 134—135, — Μουτσαφιλικίου Δεδε-Ἀγάς, 29 Ἰαν. σελ. 139—140.
 2443 Ἀγριάνηδς Τμήματος Ἀλῆ Τσελεμπή. Αὐτ. 9 Φεβρ. σελ. 165—167.
 2444 Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Ξάνθης. Αὐτ. 12 Φέβρ. σελ. 157—159, 19 Φεβρ. σελ. 165—167, 26 Φεβρ. σελ. 172—173.
 2445 Ἀδριανούπολις (Τοπογραφικά). Αὐτ. 5 Μαρτ. σελ. 181 καὶ 12 Μαρτ. σελ. 189—190.
 2446 Βιζύη. Αὐτ. 12 Μαρτ. σελ. 187—188, 26 Μαρτ. σελ. 203—205, 9 Ἀπριλ. σελ. 221—222, 18 Ἰουν. σελ. 300—301, 3 Ἰουλ. σελ. 316, 30 Ἰουλ. σελ. 348—349 καὶ 20 Αὐγούστου σελ. 370.
 2447 Δ. Ν. Χ' Γιαννάκογλου Βασιλικός. Αὐτ.

- 2448 Ἀγαθούπολις. Αὐτ. 16 Ἀπρ. σελ. 228—229.
 2449 Γέννα Βουνάφ-Ἰσάφ. Αὐτ. 7 Μαΐου σελ. 251—252.
 2450 Σαμακοβί. Αὐτ. 21 Μαΐου σελ. 272.
 2451 Ἐκπαίδευσις Ἑλλήνων ἐν Βιλαετίῳ Ἀδριανουπόλεως (Σαντζάκι Ἀδριανουπόλεως). Αὐτ. 27 Αὐγ. σελ. 380—382—Σαντζάκι Σαράντα Ἐκκλησιῶν, Σαντζάκι Διδυμοτείχου. 7 Σεπτ. σ. 389—390.—Σαντζάκι Γκιουμουρτζήνας 10 Σεπτ. σελ. 394—395.

1899

- 2452 Μακεδόνος [Σωφρονίου Σταμούλη]: Ἐκ Θράκης «Ἑλληνισμός» ἔτ. Β' σελ. 179-182.

1904

- 2453 Νικολάου ἐπισκόπου Κίτρους: Ἀπομνημονεύματα τῆς ἐν ἔτει 1878 ἐπαστάσεως τῆς Πιερίας «Γεωργ. Π. Κρέμου Σύμμικτα» Α' τόμ. Κάϊρον σελ. 21—117 (Ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ἡμερηίδα «Κάϊρον» 1—13 Ἰανουαρίου 1903).

1905

- 2454 Α. Π.: Αἱ ἐν τῷ κλίματι τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Θρόνου Ἱεραὶ Μητροπόλεις. Ἡ Μητρόπολις Δέρκων «Ἡμερολόγιον Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν καταστημάτων» Κων]πολις ἔτ. Β' σελ. 145—158.
 2455 Νικολάου Ἐπισκόπου Κίτρους: Ἀνάκδοτον τεμάχιον (συνταχθὲν τῷ 1878) «Τί τοῦ Ἁγίου Βερροῖας κλπ.» Γεωργ. Π. Κρέμου Σύμμικτα» Α' τόμ. Κάϊρον σελ. 146—153.

1907

- 2456 Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Ἀδριανουπόλεως «Catholic Encyclopedie» τόμ. 1 σελ. 161.

1908

- 2457 Κανονισμός τῆς ἐν Σαμακοβίῳ τῆς Θράκης Θρησκευτικῆς ἀδελφότητος «Ἀγάπης» ἐν Κωνσταντινουπόλει.

1912

- 2458 Ζωῆς Μελανδινουῦ: Τὰ Γανόχωρα. «Ἀπ' ὅλα» Κ]πολις ἔτ. Β'.

1917

- 2459 Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Θράκης «Revue Byzantine» ρωσ., τόμ. III, σελ. 89—96.

1918

- 2460 Γεωργίου Βουτίρη: Ἀκολουθία τῆς ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς καταγομένης ἐκ Σηλυμβρίας. Συναπθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐλαχίστου ἐν ἱερεῦσι... ἑφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Νισοῦ Ὁσίου Μελετίου [ἀνευ τόπου ἐκδόσεως] σελ. 32.
 2461 Ζωῆς Μελανδινουῦ: Παιδικαὶ ἀναμνήσεις ἀπὸ ἑνα ταξιδι μου εἰς Βιζύην «Ἀπ' ὅλα» Κ]πολις ἔτ. II'.

1920

- 2462 **Περικλῆ Γ. Ζερλέντη**: Καλλίνικος ὁ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως Ἡρακλείας «Γρηγ. Παλαμᾶς» Θεσσαλονίκης, τόμ. Δ' σελ. 730—738.
- 2463 **Ν. Τσιγγρίδης**: Τὰ κατὰ τὸ κληροδότημα τοῦ ἐκ Φιλιππουπόλεως ἀοιδίμου Α. Κομιζοπούλου ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ «Ἐβδομηκονταπενταετηρίς τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς 1844—1919» σελ. 470—475.

1921

- 2464 **N. Iorga**: Hellènes et Thraces «Roumains et Grecs au cours des siècles à l'occasion des mariages princiers de MDCCCXXI» σελ. 5—8 (Extrait de l'istoria comertului românesc, 1, (Vălenii-de-Munte), par. . .
- 2465 **Σάββα Λακίδου**: Ἱστορία τῶν δεινοπαθημάτων τῶν ἐν Θράκῃ ὁμογενῶν ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων, σελ. 94.

1923

- 2466 **Στιλπ. Κυριακίδου**: Παπίκιον Ὕρκος «Ἀθηνᾶ» τόμ. 35 σελ. 219—225.

1925

- 2467 Fifty Annual entertainment and Ball of the Strantzia Society «Saint George» Palm Garden, March 5, New York, NY. σελ. 40.
- 2468 Ὕρκος Ἀλεξανδρουπόλεως (Δεδεαγάτς). Ὑποτυπωθεὶς ὑπὸ τοῦ πλωτάρχου τοῦ Π. Ν. Δ. Ραζγιώτσκια τῇ συνεργασίᾳ τῶν ὑποπλ. Α. Γολέμη καὶ ἀνθυποπλ. Α. Παπαστρηγάκη ἀπὸ τοῦ Π. Ἀλφειὸς κατ' Ἰούνιον 1924. Κλίμαξ 110.000. Ἐξεδόθη ὑπὸ τῆς Ὑδρογραφικῆς ὑπηρεσίας Π. Ναυτικοῦ κατ' Ἀπρίλιον.

1926

- 2469 **Μαρίκας Κ. Φιλιππίδου**: Τὰ παραμύθια τῆς Μάννας μου [Δημοτικὰ Μαρωνείας] σελ. 64.

1929

- 2470 **Κ. Ἀμάντου**: Βολερὸν «Ἑλληνικά» τόμ. Β', σελ. 124-126.
- 2471 **K. Blum**: Zalmoxis. Analele Dobrogei 10ον σελ. 115.
- 2472 **Κ. Σ. Φάλταϊτς**: Οἱ σημερινοὶ γύφτοι τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ παλαιοὶ Θρακοπελασοὶ «Ἑλληνικά Ἰράμματα» ἔτ. Γ', τόμ. Ε', σελ. 136-7.

1931

- 2473 Ἐναίσιμα ἐπὶ τριακονταπενταετηριδι τῆς ἐπιστημονικῆς δρώσεως τοῦ Μακαριωτάτου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος [σελ. 1, 2 Βιογραφικαὶ σημειώσεις 3-23 Συγγραφαὶ καὶ δημοσιεύματα ἀνερχόμενα εἰς 383] σελ. 571.

1932

- 2474 **Θ. Σ. Θεοφανίδου**: Γράμματα ἀπ' τὴν Πόλιν. Ἕνα νοσταλγικὸ ταξεῖδι στὰ Θρακικὰ ἀκρογᾶλια «Μικρασιατικῇ» Χαλκίδος 1 Νοεμβρίου.
- 2475 **Ξενοφώντας Α. Σιδερίδου**: Μητροπολιταὶ Δέρκων (783—1925) ἐκδιδόμενα

ὑπὸ Διακόνου Ἀδαμαντίου Κασαπίδου ὑπογραμματέως τῆς Ἀγ.καὶ Ἱερῶς Συνόδου (Ἀνατύψεις ἐκ τῆς «Ὁρθοδοξίας») Κ)πολις, σελ. 31.

1934

- 2476 **Κ. Ἀμάντεν** : Βόλος-Βολερὸν «Ἑλληνικά» τόμ. Ζ' σελ. 267—270.
- 2477 **Θεοδοσίου Παπακωνσταντίνου Ἀρχιμανδρίτου** : Βιογραφικὴ σκιαγραφία τοῦ ἐν ὁμοίῳ ἀειμνήστου πατρὸς ἡμῶν καὶ ποιμενάρχου Νεκταρίου Μητροπολίτου πρ. Πενταπόλεως κτήτορος τῆς ἐν Αἰγίνῃ ἰ. κοινοβιακῆς μονῆς γυναικῶν τῆς Ἁγίας τριάδος. Ἐν Πειραιεὶ σελ. 16.
- 2478 **Vulbe Radu** : La succession des rois Odryses. Ἐξετάζων ὁ συγγραφεὺς τὴν ἀνάρρησιν τῶν εἰς τὸν θρόνον τῶν Ὀδρυσῶν βασιλέων συμπεραίνει ὅτι ἡ διαδοχὴ τοῦ θρόνου περιερχετο οὐχὶ εἰς τὸν πρεσβύτερον τοῦ ἀποθνήσκοντος βασιλέως υἱόν, ἀλλ' εἰς τὸ πρεσβύτερον καὶ ἰσχυρότερον τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας μέλος, συχνάκις εἰς τὸν ἀδελφὸν ἢ ἀνεψιὸν αὐτοῦ. Ἐν τῷ περιοδικῷ Istros, 1 τεύχος II σελ. 1—9 (Κ.Μ.Α.).

1935

- 2479 **Γερσσίμωφ Θ.** : Συμβολὴ εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς Θράκης ἱστορίαν, ἡ πόλις Τόνζος. Κατὰ περισωθὲν νόμισμα. Ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς γεωγραφικῆς ἐταιρίας Σοφίας, τόμ. III, σελ. 181—186, βουλγαριστί (Κ.Μ.Α.).
- 2480 **Kazarow J.** καθηγητ. τοῦ ἐν Σόφιᾳ Πανεπ. Zum Kult des Thrakischen Reiters in Bulgarien, ἐν τῇ «Germania», τόμ. XIX, σελ. 314—317. Δημοσιεύονται τρία τοῦ Θρακῶ. ἰππέως ἀνάγλυφα μετ' ἰδίων χαρακτηριστικῶν (Κ.Μ.Α.).
- 2481 **Kretschmer P.** : Zum Balkan-Skythischen, κεφ. IV Skythen und Thraker ἐν τῇ Glotta, τόμ. XXIV (Κ.Μ.Α.).
- 2482 **Trenoff G.** : Geschichte der Bulgaren und der anderen Südslaven von der Römischen Eroberung der Balkanhalbinsel an bis zum Ende des IX Jahrh. Berlin καὶ Leipzig, σελ. XV + 272 εἰς 8ον Ὁ συγγραφ. συνεχίζων τὰς παραδόξους θεωρίας του καὶ γνώμας τὰς ἐκτεθεισὰς ἐν ταῖς προτέροις του μελέταις «Die Abstammung der Bulgaren und die Urheimat der Slaven» ἔτ. 1930 καὶ «Gothen oder Bulgaren» καὶ ἐν ἄλλαις βουλγαριστί, ὑποστηρίζει ὅτι οἱ πρωτοβούλγαροι δὲν εἶναι Τουρανοὶ ἐλθόντες ἐκ τῆς Ἀσίας, ἀλλ' εἶναι αὐτοὶ οἱ αὐτόχθονες τῆς χερσονήσου κάτοικοι, δηλ. οἱ Θ ρ ᾱ κ ε ς καὶ οἱ Ἰλλυριοί. Ἔργον πλήρες ἀμειροπειῶν καὶ σκοπιμῶν παρεξηγήσεων τῶν ἱστορικῶν καίμων. Σεβὰρὰ κρίσις τοῦ ἔργου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ καθηγ. τοῦ ἐν Σοφίᾳ πανεπιστ. P. Moutafciw ἐν τῷ Byzant. Zeitschrift, τόμ. XXXVI ἔτ. 1936, σελ. 431—435, ἣτις καταλήγει ὡς ἐξῆς : «Ὁ Τζένωφ ἐργάζεται ἐν πεποιθῆσει ὅτι ὑπηρετεῖ τὸ ἔθνος του μετὰ τὴν ἀνάποδον ἐπιστήμην του (verkehrten Wissenschaft). Τῷ λείπει ἡ ἱκανότης τοῦ νὰ κατανοήσῃ πόσον ἐπιβλαβὴς εἶναι αὐτῇ ἡ ὑπερησία του». Ὡσαύτως ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ σελ. 487 δημοσιεύεται καὶ ἑτέρα τοῦ ἔργου κρίσις ὑπὸ τοῦ Stadtmüller G. ὅστις μετ' ἀναγκαζήν χωρίων τινῶν ἐκ τοῦ ἔργου ἐπάγεται : «ταῦτα εἶναι ἀρετὰ, ὅπως χαρακτηρισθῆ τοῦτο ὡς φανταστικὸν καὶ τελείως ἀνάξιον κακοτεχνῆς ἔργον» (als ein phantastisches und durchaus wertlosen Machtwerk zu kennzeichnen). (Κ.Μ.Α.).

1936

- 2483 Ἑλαίας Ἀγαθαγγέλου : Γλωσσάριο Λουλέβουργας [Συνέχεια] «Θρακικά» τόμ. Ζ' σελ. 332—339.
- 2484 Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου : Περὶ τῆς Μονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Παιριτσονιτίσσης. Αὐτ. σελ. 51—82.
- 2486 Τοῦ Ἰδίου : Συλλογὴ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν Φιλιππουπόλει καὶ περὶ αὐτὴν [Συνέχεια]. Αὐτ. σελ. 177—200.
- 2486 Τοῦ Ἰδίου : Χρυσοῦς ἐξ Ἰστρου ἐνεπίγραφος Δακτύλιος. Αὐτ. σελ. 221—227.
- 2487 Τοῦ Ἰδίου : Συμβολὴ Α' εἰς τὴν Θρακικὴν Βιβλιογραφίαν. Αὐτ. σελ. 332—399.
- 2488 Ἀρχιμανδρίτου Ν. Βαφειδίου : Τὸ ἐν Διδυμοτείχῳ Μετόχιον «Ὁ Ἅγιος Χαράλαμπος». Αὐτ. σελ. 212—220.
- 2489 Μανουὴλ Γ. Γεδεών : Παλαιὰς Εὐφρίας Θρακῶα Κέντρα. Αὐτ. σελ. 5—34.
- 2490 Τοῦ Ἰδίου : Λαθῆκαι δύο Θρακῶν διδασκάλων. Αὐτ. σελ. 201—211
- 2491 Γ. Β. Εὐαγγελίδου : Πολυχρόνιος Δημητρίου. Αὐτ. σελ. 228—229.
- 2492 Εὐστρατίου Ζήση : Λιάφορα Αἰδημίου [Συνέχεια]. Αὐτ. σελ. 319—331.
- 2493 Τοῦ Ἰδίου : Παροιμίαι καὶ Παροιμώδεις Φράσεις Αἰδημίου. Αὐτ. σελ. 340—350.
- 2491 Εὐλογίου Κουρίλα : Θεόκλητος ὁ Πολυεΐδης. Τὸ λεύκωμα αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ. Ἐξ ἀνεκδότου κώδικος. Ὁ φιλελληνισμὸς τῶν Γερμανῶν. Αὐτ. σελ. 83—143.
- 2496 Δημητρίου Π. Πασχάλη : Τέσσαρες Μητροπολίται Εἰάνθης καὶ Περιθεωρίου. Ἄνδραιο τὴν πατρίδα. Αὐτ. σελ. 35—50.
- 2496 Θρασ. Πηλεΐδη : Ὁ Μητροπολίτης Μαρωνείας Μελισσηνὸς Χριστοδούλου. Αὐτ. σελ. 351—354.
- 2497 Α. Α. Σ. : Οἰκοδομαὶ Σινὰν πασσά. Αὐτ. σελ. 230.
- 2498 Εὐαγγέλου Σαβράμη : Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν σχολείων τῆς Θράκης. Αὐτ. σελ. 144—152.
- 2499 Ἰω. Σπαθάρη : Ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη κατὰ τὸν Τοῦρκον περιηγητὴν τοῦ ΧVII αἰῶνος Ἐβλιγιὰ Τσελεμπήν. Αὐτ. σελ. 163—176.
- 2500 Ἑλπινίκης - Σταμούλη - Σαραντῆ : Παραδόσεις τῆς Θράκης. Αὐτ. σελ. 231—318.
- 2501 Μ. Α. Σταμούλη : Συμβολὴ Γ' εἰς τὴν Θρακικὴν Βιβλιογραφίαν. Αὐτ. σελ. 357—381.
- 2502 Τοῦ Ἰδίου : Ὄνόματα συγγραφέων τῶν εἰς συμβολὰς εἰς τὴν Θρακικὴν Βιβλιογραφίαν πραγματειῶν. Αὐτ. σελ. 400—409.
- 2503 Βιβλιοκρισία «Ἀρχαίου τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ». Αὐτ. σελ. 410.
- 2504 «Θρακικά» Σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου τόμ. Ζ' σελ. 416.

1937

- 2505 Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου : Συλλογὴ Ἀρχαίων Ἐπιγραφῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν Τραϊανῇ Αἰγούστη, νῦν Στάρα Ζαγορά καὶ περὶ αὐτὴν. «Θρακικά» τόμ. ΙΙ' σελ. 69—106.
- 2506 Τοῦ Ἰδίου : Συλλογὴ Ἀρχαίων ἐπιγραφῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν Φιλιππουπόλει [Συνέχεια]. Αὐτ. σελ. 106—7.

- 2507 **Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου** : Ἄγνωστος ἀρχαῖος Θυράξ ποιητὴς ἢ φιλόσοφος. «Θρακικά» τόμ. Η' σελ. 310—317.
- 2508 **Γ. Βαλέτα** : Φιλολογικά στὸ Βιζυηνό. Αὐτ. σελ. 211—304, 442.
- 2509 **Νικ. Βαφείδου** : Ἡ ἐν Διδυμοτείχῃ ἀνευρεθείσα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή τῶν Πλωινουπολιτῶν. Αὐτ. σελ. 196—210.
- 2510 **Τοῦ ἰδίου** : Ἱστορία τῆς Ἀρμενικῆς Κοινοῦτητος Διδυμοτείχου καὶ ὁ Βυζαντινὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Παλαιοκαστριτίου. Αὐτ. σελ. 318—329.
- 2511 **Μητροπολίτου Σάρδων Γερμανοῦ** : Ἐπισκοπικαὶ κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Βορείου Θυράκης καὶ ἐν γένει τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐξῆς. Αὐτ. σελ. 110—189.
- 2512 **Πρῶν Λεοντουπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου** : Μητροπολίται τῆς Θυράκης. [Ὁ Βιζύης Ἰωακείμ. Ὁ Ἀδριανουπόλεως Ἀθανάσιος. Ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος. Ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος. Ὁ Φιλιππουπόλεως Θεόκλητος. Ὁ Μαρωνείας Γαβριήλ Ὁ Μαρωνείας Ἀνθίμος. Ὁ Τραϊάνουπόλεως Ἀνθίμος]. Αὐτ. σελ. ΒΒ—68.
- 2513 **Εὐστρατίου Ζήση** : Παροιμίαι καὶ παροιμιώδεις φράσεις Ἀθήναιου [Συνέχεια]. Αὐτ. σελ. 392—411.
- 2514 **Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλλων Ἱεζεκιήλ** : Ἡ ἱερὰ μονὴ Πετριτσοντίσης. Μία ἐπανορθωσις. Αὐτ. σελ. 458—442.
- 2515 **Ν. Iorga** : La Royauté Thrace. Αὐτ. σελ. 108—109.
- 2516 **Κωνστ. Γ. Κουρτίδου** : Ἡ ἐν Διδυμοτείχῃ ἀναθηματικὴ στήλη Πλωτεινοπολιτῶν. Αὐτ. σελ. 190—195.
- 2517 **Κ. Κωνσταντοπούλου** : Βιβλιοκρισις. Κοινὴ δόξη Γερμασίμου : Σύντομος ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Ἀδριανουπόλεως. Αὐτ. σελ. 420—426.
- 2518 **Ἰ. Μαγκριώτη** : Ἡθῆ, ἔθιμα καὶ προλήψεις τοῦ χωρίου Εὐκαρού. Αὐτ. σελ. 384—391.
- 2519 **Γ. Μπακαλάκη** : Ἱστορημένον ἐκ Θυράκης ἀντιμήνσιον. Αὐτ. σελ. 5—14.
- 2520 **Τοῦ ἰδίου** : Παρανέστιοι Ἀρχαιοῦτες. Αὐτ. σελ. 15—32.
- 2521 **Εὐαγγέλου Σαβράμη** : Ἐπιστολὴ τοῦ Ἡρακλείας Μελετίου πρὸς τὸν Ταλαντίου Νεόφυτον. Αὐτ. σελ. 305—308.
- 2522 **Μιλτ. Σαραντῆ** : Ἀπὸ τὰ πανηγύρια τῆς Θυράκης. Αὐτ. σελ. 412—419.
- 2523 **Ἑλληνικῆς Σταμμούλη Σαραντῆ** : Πῶς γιάτρειον ἐστὶ Θυράκη. Γιατρικά, γηραιὸς καὶ χάρες. Αὐτ. σελ. 351—383.
- 2524 **Κλεισθένους Χουρμουζιάδου** : Τὸ Τσακίλι (Πετροχώρι) τῆς ἐπαρχίας Μετροῶν. Πίναξ προφορᾶς. Φωνές. Πῶς κρίννε στὰ χαϊβάνια. Σγενεῖς. Ἀγρίμια. Σπιτίσια ζῶα. Ἀγρωπούλια καὶ ταιροπούλια Ἐρπετὰ καὶ φίδια. Ψάρια. Ζούζουλα. Χωριάτικο καλάδι. Αὐτ. σελ. 330—350.
- 2525 Βιβλιογραφικαὶ σημειώσεις 1934—1936. Αὐτ. σελ. 427—435.
- 2526 Βιβλιογραφία Θρακῶν 1935—1936. Αὐτ. σελ. 486—487.
- 2527 Ἐφημερίδες ἐκδιδόμεναι ἐν Λυτικῇ Θυράκῃ. Αὐτ. σελ. 437.
- 2528 «Θρακικά» Σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου, τόμ. Η' σελ. 447.

1938

- 2529 **Κωνστ. Ἀμάντου** : Μικρὰ Θρακικὰ μελετήματα. Α' Ἡ καταγωγή τῶν Κομνηνῶν. «Θρακικά» τόμ. Γ' σελ. 232—233. Β' Χειρόγραφα τῆς Μονῆς τοῦ Γρηγορίου Πακουριανοῦ παρὰ τὴν Στενήμαχον. Αὐτ. σελ. 234—252.
- 2530 **Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου** : Συλλογὴ ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ἀνευρε-

- ρθειασῶν ἐν ταῖς παρὰ τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ ἑλληνικαῖς ἀποικίαις καὶ περὶ αὐταῖς. «Θρακικά» τόμ. Θ' σελ. 5—22.
- 2531 **Τοῦ Ἰδίου** : Μιχαὴλ Βαλαβιάνωφ "Ἐκθεσις περὶ τῆς Μονῆς Πετριτσονιτίσσης (Βατοκόβου) κατὰ μετάφρασιν. . . Αὐτ. σελ. 137—166.
- 2532 **Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου** : Συμβολὴ εἰς τὴν Θρακικὴν βιβλιογραφίαν. Αὐτ. σελ. 378—398.
- 2533 **Τοῦ Ἰδίου** : Σημειώματα περὶ τῆς Πλωτινιπόλεως καὶ Διδυμοτείχου. Αὐτ. σελ. 407—414.
- 2534 **Τοῦ Ἰδίου** : Σταυρικὰ στιχορρηγήματα. Αὐτ. σελ. 415—417.
- 2535 **Τοῦ Ἰδίου** : Ὁ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως Σερβίων καὶ Κοζάνης Μητροπολίτης Φώτιος (1840—1924). Αὐτ. τόμ. Γ' σελ. 56—63.
- 2536 **Τοῦ Ἰδίου** : Αὐτόγραφοι ἐπιστολαὶ καὶ ἐνέργειαι τοῦ Μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως εἰτα Σερβίων καὶ Κοζάνης Φωτίου πρὸς ἀπόδοσιν εἰς τὰ πατριαρχεῖα τῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων (1894) καταληφθείσης Σταυροπηγιακῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης Μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Πετριτσονιτίσσης (Βατοκόβου). Αὐτ. σελ. 4—127.
- 2537 **Τοῦ Ἰδίου** : Σημειώσεις [εἰς πραγματείαν Δρακοντίδου περὶ τριῶν λίθων Διδυμοτείχου]. Αὐτ. σελ. 208—218.
- 2538 **Τοῦ Ἰδίου** : Συλλογὴ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν Φιλιππουπόλει καὶ περὶ αὐτήν. [Συνέχεια]. Αὐτ. σελ. 264—280.
- 2539 **Τοῦ Ἰδίου** : Συλλογὴ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν Τραϊανῇ Αὐγούστη, νῦν Στάρα Ζαγορᾶ καὶ περὶ αὐτήν [Συνέχεια]. Αὐτ. σελ. 280—283.
- 2540 **Τοῦ Ἰδίου** : Συλλογὴ Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν ταῖς παρὰ τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ ἑλληνικαῖς ἀποικίαις καὶ περὶ αὐτάς [Συνέχεια]. Αὐτ. σελ. 283—287.
- 2541 **Τοῦ Ἰδίου** : Στέφανος Χατζόπουλος. Αὐτ. σελ. 377—379.
- 2542 **Τοῦ Ἰδίου** : Προικοσυμφώνων κώδιξ Νικηφόρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως. Αὐτ. σελ. 385—387.
- 2543 **Τοῦ Ἰδίου** : Ἡ Πλωτινιόπολις. Αὐτ. σελ. 387—388.
- 2544 **Νικ. Βαφείδου** : Τὸ ἐν Κομάροις ἀνευρεθὲν ἀνάγλυφον τοῦ ἤρωος τῆς Θράκης. Αὐτ. τόμ. Θ' σελ. 404—407.
- 2545 **Τοῦ Ἰδίου** : Τὸ ἐν Διδυμοτείχῳ τέμενος Βαγιαζίτ Α' τοῦ Κεραυνοῦ καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ του. Αὐτ. τόμ. Γ' σελ. 35—51.
- 2546 **Τοῦ Ἰδίου** : Ὁ ἐν τῷ χωρίῳ Πυθίῳ τοῦ Διδυμοτείχου τάφος τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει ἀπαχθονισθέντος Οἰκουμηνικοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ΣΤ'. Αὐτ. σελ. 52—55.
- 2547 **Παναγιωτῆς Δ. Βαφείδου** : Λαογραφικὰ Καλλιουπόλεως. Αὐτ. σελ. 324—333.
- 2548 **Μανουὴλ Ἰ. Γεδεσών** : Κωνσταντινουπόλεως Ἀγιάσματα Θρακικά. Αὐτ. τόμ. Θ' σελ. 101—121.
- 2549 **D. Conson** : Beiträge zur alten Geschichte von Plovdiv (βουλγ. μετὰ γαλλικῆς περὶλήψεως) [Materiali zur Geschichte von Plovdiv, Bd I] Sofia-Postdruckerei VIII, 172 σελ. 154 εἰκ. 2 Σχέδια 4^ο.
- 2550 **Ἀδ. Διαμαντοπούλου** : Κατάλογος ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν Ἀγιάλου. «Θρακικά» τόμ. Θ' σελ. 167—180.
- 2551 **Χρήστου Δρακοντίδου** : Τρεῖς λίθοι ἐν Διδυμοτείχῳ ἄξιοι πολλοῦ ἐνδιαφέροντος. Αὐτ. τόμ. Γ' σελ. 199—218.
- 2552 **A. Graur** : Sur le trace-iskos «Bulletin Linguistique» Ρουμανία τόμ. 6ος σελ. 241.

- 2553 **Εὐστρατίου Ζήση**: Ἀρραβῶνες καὶ γάμοι στὸ Λύδημ. «Θρακικά» τόμ. Θ' σελ. 287—309.
- 2554 **Τοῦ ἰδίου**: Μετόχια Μονῆς Ἰβήρων. Αὐτ. τόμ. Γ' σελ. 288—294.
- 2555 **Τοῦ ἰδίου**: Παροιμίαι καὶ Παροιμιαῖδες φράσεις Λύδημιου. Αὐτ. σελ. 295—328.
- 2556 **Θυατείρων Γερμανοῦ Στρινοπούλου**: Ἡ Σηλυβρία κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Αὐτ. σελ. 128—136.
- 2557 **Κασσανδρείας Εἰρηναίου**: Βιογραφικὸν σημεῖωμα περὶ τοῦ ἀναχωρητοῦ πατρὸς Ἀρσενίου, ἰδρυτοῦ τῆς ἐν Χάλκῃ τῶν Πριγκηποννήσων σκήτης τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος. Αὐτ. σελ. 219—231.
- 2558 **G. J. Kazarov**: Die Denkmäler der thrakischen Reitergottes in Bulgarien (ἐπίσης μὲ οὐγγ. τίτλον) [Dissertationes Pannonicæ Ser. II, fasc. 14]. Budapest, Institut f. Münzkunde u. Archæol., d. P. Rázmány-Universität (Vertrieb Harrasowitz, Leipzig) 2 Bl., 190 σελ. 1 Bl. 4°.
- 2559 **Κωνστ. Κουρτίδου**: Μονὴ Δαδιάς. «Θρακικά» τόμ. Γ' σελ. 29—34.
- 2560 **Fevzi Kourtoglu**: Gelibolu ve Yöresi tarihi [Ἱστορία τῆς Καλλιουπόλεως καὶ περιχώρων]. Ἔρ. 3 τῆς σειρᾶς Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenier Kurumu Yayınlarından [Σύνδεσμος Ἀρχαιοφίλων Ἀδριανουπόλεως καὶ περιχώρων]. Μετὰ πολλῶν εἰκόνων καὶ χαρτῶν, σελ. 112.
- 2561 **Γ. Λαμπουσιάδου**: Ὀδοπορικὸν (Κεσσάνη, Μεγάλῃ Γέφυρα, Σιγλί, Χάραλα, Κύπελα, Μάλαρα, Μπουλβιάτ κληροί, Ἀλμανλή, Χαριοῦπολις, Βιζύη, Σεράι) «Θρακικά» τόμ. Θ' σελ. 45—70.
- 2562 **Τοῦ ἰδίου**: Ὀδοπορικὸν (Βαμβακῆ, Γένα, Βουνάο-χισάο, Παλαιὰ Πέτρα, Σκόπελος, Βρύσις, Καρσισιάν, Δρυζιλάρα, Μεσσηνή, Σαράντα Ἐκκλησίαι). Αὐτ. τόμ. Γ' σελ. 253—263.
- 2563 **Πρῶν Λεοντουπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου**: Ὁ Νεομάρτυς Μιχαὴλ Μαυροειδῆς ὁ Ἀδριανουπολίτης. Αὐτ. σελ. 5—29.
- 2564 **Ἰ. Μαγκριώτου**: Νικόλαος Λιθοξόος. Αὐτ. τόμ. Θ' σελ. 366—368.
- 2565 **Θεοδ. Μακρίδου**: Τὸ Βυζαντινὸν Ἐβρομον καὶ αἱ παρ' αὐτῷ Μοναὶ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ Μάρμαντος. Αὐτ. τόμ. Γ' σελ. 137—198.
- 2566 **Κωνστ. Χ. Μαυρίδου**: Ἐκθεσις Ἀρχιτεκτονικῆ περὶ τῆς ἀνακαινίσεως τῆς ἐν Σηλυβρία Ἱερᾶς Ἐκκλησίας «Ὁ Ἅγιος Σπυριδῶν». Αὐτ. τόμ. Θ' σελ. 38—44.
- 2567 **Γ. Μπακαλάκη**: Ἐνεπίγραφα «σαζάνια» τοῦ Ρουφετίου τῶν Ἀμπατζίδων Φιλιππουπόλεως. Αὐτ. σελ. 401—403.
- 2568 **Dr Arif Müfid Mansel**: Trakyanin Kültür ve Tarihi [Πολιτισμὸς καὶ Ἱστορία τῆς Θράκης]. Ἔρ. 5 τῆς σειρᾶς. Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenier Kurumu Yayınlarından [Σύνδεσμος Ἀρχαιοφίλων Ἀδριανουπόλεως καὶ περιχώρων]. Μετὰ πολλῶν εἰκόνων. σελ. 46.
- 2569 **Πρῶν Παραμυθίας Ἀθηναγόρα**: Ὁ Ὀμηρικὸς Κόσμος «Οὐσκουδάμα Θράκης» «Θρακικά» τόμ. Θ' σελ. 71—100.
- 2570 **Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ**: Ὁ Διδάσκαλος Ἱεροκλήρῳ Σταμάτιος Παπᾶ ὁ Θράξ. Αὐτ. σελ. 181—193.
- 2571 **Ἰ. Σπαθάρη**: Ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη κατὰ τὸν Ἑβλιγιά Τσελεμπήν, Τοῦρκον περιηγητὴν τοῦ ΧΙΙ αἰῶνος. Αὐτ. τόμ. Θ' σελ. 22—36.
- 2572 **Ν. Σταματιάδου**: Καὶ πάλιν ἡ Πλωτινὸπολις. Αὐτ. τόμ. Γ' σελ. 388—389.
- 2573 **Τοῦ ἰδίου**: Σταμάτιος Παπᾶς ἢ Παπαστάμος. Αὐτ. σελ. 389—391.
- 2574 **Α. Α. Σ.**: Τεκέδες Βεκτασιῶν ἐν Θράκῃ. Αὐτ. τόμ. Θ' σελ. 417—418.

- 2575 Ἑλληνικῆς Σταμούλη-Σαραντῆ: Πῶς γιάτρευαν στὴ Θράκη. Γιατρικά, γητειὲς καὶ χάρες [Συνέχεια]. Αὐτ. σελ. 195—286.
- 2576 Μ. Α. Σ.: Ὁ ἐν Σηλυβρίας Βυζαντινὸς Ναὸς τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος. Αὐτ. σελ. 37.
- 2577 Τοῦ ἰδίου: Θρακικοὶ κώδικες. Αὐτ. σελ. 122—137, 427.
- 2578 Τοῦ ἰδίου: Συμβολὴ Ε' εἰς τὴν Θρακικὴν βιβλιογραφίαν. Αὐτ. σελ. 365—372.
- 2579 Τοῦ ἰδίου: Νεομάρτυρες Θράκης. Αὐτ. τόμ. Ι' σελ. 373—377.
- 2580 Τοῦ ἰδίου: Ἀνακομαφαί ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Θράκῃ. Αὐτ. τόμ. σελ. 393—395.
- 2581 Καλλισθένης Χουρμουζιάδου: Τὸ Τσακῆλι (Πετροχώρι) τῆς ἐπαρχίας Μετρώων. Τσακλιούτικο Καλαπάρ [Συνέχεια]. Αὐτ. τόμ. Θ' σελ. 310—362.
- 2582 Τοῦ ἰδίου: Τὸ Τσακῆλι Πετροχώρι τῶν Μετρώων. Οἰκόσιτα ζῶα. Πτηνοτροφία. Κτηνοτροφία. Αὐτ. τόμ. Γ' σελ. 385—363.
- 2583 Βιβλιογραφία Θρακῶν. Αὐτ. τόμ. Θ' σελ. 399—400.
- 2584 Ὁ ἀπὸ Σηλυβρίας Φιλιππουπόλεως Μητροπολίτης Παῖσιος. Αὐτ. σελ. 419—421.
- 2585 Θρακικὰ κειμήλια. Αὐτ. σελ. 421—424.
- 2586 Ὁ Καπουκῖνος Robert de Dreux στὴ Θράκη, στὰ 1666. Αὐτ. σελ. 425—427.
- 2587 Γεώργιος Χουρμουζιάδης. Αὐτ. τόμ. Ι' σελ. 379—384.
- 2588 «Θρακικά». Σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου. Τόμ. Θ' σελ. 431.
- 2589 «Θρακικά». Σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου. Τόμ. Ι' σελ. 416.
- 1939**
- 2590 Χ. Ε. Α. [γγελομμάτη]: Ὁ ΙΑ' τόμος τῶν «Θρακικῶν» [Βιβλιοκρισία] «Ἐστία» Μαρτίου 12.
- 2591 Ἰ. Ἀδαμαντιάδου: Κατάστασις τῶν Ἑλληνικῶν ἐν Θράκῃ σχολείων, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος (ΙΘ' αἰῶν) Α. Θ. ΣΤ' σελ. 132—142.
- 2592 Κ. Ἀμάντου: Ὁ Ἐθνομάρτυς Δωρόθεος Πρώιος «Ἑλληνικά» τόμ. 11 σελ. 239—248.
- 2593 Ἀ. Ἀναπλιώτη: Τερπναὶ ἱστορίαι. Θράκη! «Πρωῖα» Σεπτεμβρίου 17.
- 2594 Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου: Περὶ τοῦ Θρακὸς ἱππέως ἢ τοῦ Κυρίου Ἡρώος. Α. Θ. τόμ. Στ' σελ. 11—20.
- 2595 Τοῦ ἰδίου: Ἡ ἱερά τῆς Φιλιππουπόλεως Μητρόπολις καὶ οἱ κώδικες αὐτῆς Συνέχεια καὶ τέλος. Αὐτ. σελ. 25—112.
- 2596 Τοῦ ἰδίου: Κώδιξ τοῦ Νικηφόρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως τῆς Φιλιππουπόλεως. «Θρακικά» τόμ. ΙΒ' σελ. 102—160.
- 2597 Τοῦ ἰδίου: Συλλογὴ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν Φιλιππουπόλει καὶ περὶ αὐτῆν. Αὐτ. σελ. 234—245 [Συνέχεια].
- 2598 Τοῦ ἰδίου: Συλλογὴ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν Τροϊανῇ Αὐγούστη νῦν Στάρα Ζαγορά καὶ περὶ αὐτῆν [Συνέχεια]. Αὐτ. σελ. 246—248.
- 2599 Τοῦ ἰδίου: Σαμοθράκη Θ. Ἀχιλ.: Ἱστορία τῆς Θράκης [Βιβλιοκρισία]. Αὐτ. σελ. 359—361.
- 2600 Τοῦ ἰδίου: Στιχοῦργήματα Φιλιππουπολιτῶν [1. Γεώργιος Παπακωνσταντίνου. 2. Στέφανος Χατζόπουλος]. Αὐτ. σελ. 412—416.
- 2601 Φωτ. Ἀποστολίδου: Ὁ Ἀηγιάννης ὁ Κουλτουρμουσιανός. Αὐτ. σελ. 328—331.

- 2602 **Νικ. Βαφείδου** : Τὰ ἱερὰ προσκυνήματα τῶν Μωαμεθανῶν Διδυμοτείχου « Ἐκκλησιαστικὸς Τύπος » Δεκεμβρίου 12. [Ἀναδημοσιευόμενον ἐκ τοῦ IB' τόμου τῶν « Ἐθναρχικῶν », χωρὶς ν' ἀναφέρεται].
- 2603 **Γεῶ Ἰδίου** : Τὰ ἱερὰ προσκυνήματα, ἧτοι ἰζαμά, μρετζίτ, τεκκέδες καὶ τάφοι τῶν Μωαμεθανῶν Διδυμοτείχου « Ἐθναρχικὰ » τόμ. 113' σελ. 219—233.
- 2604 **Νίκου Α. Βέη** : Ὁ Αἰνίτης ἀγωνιστὴς Μαργαρίτης Φ. Κούτσιαβος. « Ἐθναρχικὰ » τόμ. σελ. 214—218.
- 2605 **A. Blanchet** : Les bas-relief au cavalier en Thrace « Journal des Savants » τεύχ. 3 σελ. 110—116.
- 2606 **Μ. Βλαχοπούλου** : Ἀδριανοπολίτικαῖς ἱστορίαις. Τὸ Πάσχα τοῦ Τουλούμπα-τζη. « Φῶς » Θεσσαλονίκη Ἀπριλίου 9.
- 2607 **Δ. Κ. Βογαζλή** : Δημοτικὰ Φιλιππουπολίτικα καὶ Στενμαχίτικα τραγούδια. « Ἐθναρχικὰ » τόμ. 1Α' σελ. 279 306.
- 2608 **Ἀθηνᾶς Γαϊτάνου-Γιαννιού** : Ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην. Ἡ Ἐπαρχία Δέρκων. Αὐτ. τόμ. IB' σελ. 161—209.
- 2609 **Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών** : Εἰδήσεις διὰ τὴν κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἄμυναν τῶν Βιζαντινῶν. « Μεσαιωνικὰ Γράμματα » τόμ. Α' σελ. 39—49 [ἀναφέρεται διὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 2667 (Σαφανῆ)].
- 2610 **Χαρίλ. Γκολέμη** : Ἡ νομαδικὴ κτηνοτροφία ἐν τῇ Λυτικῇ Θράκῃ « Γεωργικὸν δελτίον » (Ἐπιμελητοῦ Γεωργίας) τεύχος 4ον. Περίοδος Β' σελ. 5—37.
- 2611 **Στεφ. Δάφνη** : Μὲ τὸν προβολέα τῆς ἱστορίας. Γεώργιος Βιζυηνός « ὁ ἄραφος » τῆς Θράκης « Τύπος » Ἰουνίου 12— Λυγούστου 12.
- 2612 **Ἀδαμ. Διαμαντοπούλου** : Χρυσόστομος Α. Παπαδόπουλος. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος. « Ἐθναρχικὰ » τόμ. 1Α' σελ. 414—419.
- 2613 **Ε. Ζήση** : Ἀποκρητικὰ τραγούδια εἰς τὴν Θράκην « Ἡ Συζήτησις » ἔτ. Γ' σελ. 81—83.
- 2614 **Γεῶ Ἰδίου** : Τὰ « Ἐθναρχικὰ » [Βιβλιοκρισία]. Αὐτ. σελ. 76.
- 2615 **Γεῶ Ἰδίου** : Τὸ Ἀρχεῖον Θράκης [Βιβλιοκρισία]. Αὐτ. σελ. 84—85.
- 2616 **Γεῶ Ἰδίου** : Ἱστορικὰ σημεῖωματα. Καταλανοὶ καὶ Τοῦρκοι εἰς τὴν Θράκην. Αὐτ. σελ. 96—99, 109—112.
- 2617 **Γεῶ Ἰδίου** : Τὸ Ἐθναρχικὸν Κέντρον. Αὐτ. σελ. 102.
- 2618 **Γεῶ Ἰδίου** : Ἐθναρχικὰ Μοναστήρια. Αὐτ. σελ. 144—146.
- 2619 **Γεῶ Ἰδίου** : Ἐθναρχικαὶ παρουμίαι. Αὐτ. ἔτ. Α' σελ. 24.
- 2620 **Γεῶ Ἰδίου** : Παρουμίαι καὶ παρουμιώδεις φράσεις Λάδημιου [Συνέχεια] « Ἐθναρχικὰ » τόμ. IB' σελ. 333 335.
- 2621 **Μ. Ε. Ζήση** : Ὁ Θέρος στὸ Λάδημι. Αὐτ. σελ. 356—362.
- 2622 **André Gérard** : Vieilles costumes Bulgares. Les danseurs du feu « Illustration » Παρισίων. [Πρόκειται διὰ τὰ Ἀναστασιανάκια (Nestinari), τὰ ὁποῖα ἐγένοντο τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης εἰς τὸ πρὸς τὰ Τουρκικὰ σύνορα χωρίον Βουλγαρίας τὰ ὁποῖα ὁμοίως κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη δὲν ἐγένοντο.
—Μετάφρασις Σπύρου Μ. Σιαμαῶλη. « Ἡ Συζήτησις » ἔτ. Γ' σελ. 173—174.
- 2623 **E. Jean** : Dr Mansel Arif Mufid Trakyanin Kültür ve Tarihi. « Echos d'Orient » τόμ. XXXVIII σελ. 240 241 [Βιβλιοκρισία].
- 2624 **Joachim H. Schulze** : Neugriechenland. Eine Landes Ostmazedoniens und Westthrazien. Jena (Pettermann Mittheilunge).

- 2625 **Φωατείρων Γερμανοῦ Στρινοπούλου** : Τὸ ταξίδι τοῦ John Covel ἀπὸ Κ)παιαν εἰς Ἀδριανούπολιν τῷ 1675 «Θρακικά» τόμ. IB' σελ. 3—33.
- 2626 **Ἄλκη Θρούλου** : Μορφὰ τοῦ ἔσθυσαν. Γεώργιος Βιζυηνὸς «Καθημερινή» Μαρτίου 20 καὶ 27.
- 2627 **Δ. Γ. Καραχάλιου** : Ὁ ἔφιππος Κύριος ἦρος [Θράξ] «Ἡὼς» ἀρ. 19 σελ. 5.
- 2628 **Ἄν. Θ. Κοκόλη Σταμούλη** : Περιηγήσεις ἀνὰ τὴν Θράκην. Α. Θ. τόμ. ΣΤ' σελ. 148—152.
- 2629 **Κώστα Κόντου** : Γεώργιος Βιζυηνὸς [Συνεχίζεται ἀπὸ τὸ 1938] «Νέον Κράτος» ἔτ. Γ' σελ. 1513—1519 καὶ 1619—1629 καὶ ἰδιαιτέρως σελ. 36.
- 2630 **Κωνσταντίνου Γ. Κουρτίδου** : Τὰ γράμματα εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἐπὶ Τουρκοκρατίας (1365—1912) Α. Θ. τόμ. ΣΤ' σελ. 113—131.
- 2631 **Τοῦ ἰδίου** : Ὁ Νεομάρτυς ἅγιος Μαυρουδῆς καὶ ὁ τάφος του εἰς Ἀδριανούπολιν. «Θρακικά» τόμ. IB' σελ. 400—402.
- 2632 **Στίλπωνος Π. Κυριακίδου** : Τὸ Βολερὸν. «Βυζαντινὰ μελέτα» II—V σελ. 229—232 ἐν Θεσσαλονίκῃ
- 2633 **Τοῦ ἰδίου** : Ἡ Ἀρχιδὸ καὶ ἡ ἐπισκοπὴ τῆς. Οἱ Τοῦρκοι Βαρδαριῶται. Αὐτ. σελ. 251—258.
- 2634 **Τοῦ ἰδίου** : Σαραντιῆς Σταμούλη Ἑλληνικῆς. Δημοτικὰ τραγοῦδια τῆς Θράκης [Βιβλιοκρισία] «Λαογραφία» Θεσσαλονίκης τόμ. IB' σελ. 330—333.
- 2635 **Μ Κωνσταντινίδη** : Ἡ Μεσημβρία ὡς ἐπισκοπὴ, ἀρχιεπισκοπὴ καὶ μητρόπολις Α. Θ. τόμ. ΣΤ' σελ. 21—24.
- 2636 **Τοῦ ἰδίου** : Ἡ Σωζόπολις ὡς ἐπισκοπὴ καὶ μητρόπολις. Αὐτ. σελ. 24.
- 2637 **Ν. Κωνσταντοπούλου** : Ἐρμηνευτικαὶ παρατηρήσεις καὶ συμπληρώσεις ἐπὶ τῶν τοπωνυμικῶν Σκολοῦ. Αὐτ. σελ. 209—224.
- 2638 **Λ.** : Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς φυλῆς μας. Ἡ Θράκη διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἐνα ἔργον ἀγάπης καὶ μελέτης. Κριτικὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Θράκης Ἀχ. Σαμοθράκη «Ἐλεύθερον Βῆμα» Ἰουλ. 19.
- 2639 **Λαογράφου** : Λαογραφία Θράκης «Νεοελληνικὰ γράμματα» ἀρ. 115 σελ. 50.
- 2640 **V. Laurent** : La liste episcopale du Synodicon de la Metropole d'Andrinople Note additionnelle. Le pseudo-Michel d'Andrinople ou le neomartyr Mavroudis «Echos d'Orient». Βουκουρέστιον τόμ. XXXVIII σελ. 1—34.
- 2641 **Δημ. Α. Λουκάτου** : Λαογραφικὰ σημειώματα [Στενημάχου] Νυφούλες «Νεοελληνικὰ Γράμματα» Ἰουνίου 24 σελ. 11
- 2642 **Ἰω. Μακριώτου** : Ἡθῆ καὶ Ἔθιμα τοῦ χωρίου Εὐκαρίου «Θρακικά» τόμ. IB' σελ. 323—327.
- 2643 **Θεοδ. Κ. Μακρίδου** : Τὸ Βυζαντινὸν ἑβδομον καὶ αἱ παρ' αὐτῷ Μοναὶ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ Μάρμαντος. [Συνέχεια]. Αὐτ. σελ. 35—80.
- 2644 **Γεωργίου Α. Μέγα** : Θρακικαὶ οἰκῆσεις. Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς Βορειοελληνικῆς ἀγροτικῆς οἰκίας. Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου [Μετὰ πολλῶν εἰκόνων καὶ σχεδίων] σελ. 49.
- 2645 **Γ. Μυλωνογιάννη** : Ὁ λαογραφικὸς μας πλοῦτος. [Διὰ τὰ «Θρακικά»]. «Ἐργασία» ἔτ. Γ' σελ. 161.
- 2646 **Γ. Μ. Παναγιωτοπούλου** : Τὰ γράμματα καὶ ἡ τέχνη. Τὸ τραγοῦδι τοῦ Βιζυηνοῦ «Ἠρωϊα» Μαΐου 29.
- 2647 **Τοῦ ἰδίου** : Τὰ γράμματα καὶ ἡ τέχνη. Ὁ ἐνδέκατος τόμος τῶν «Θρακικῶν» Αὐτ. Ἰουλίου 6.
- 2648 **Τοῦ ἰδίου** : Τρία νέα βιβλία [βιβλιοκρισία διὰ τὸν IB' τόμον τῶν «Θρακικῶν»]. Αὐτ. Νοεμβρίου 27.

- 2649 **Πολ. Παπαχριστοδούλου**: Λαογραφικὲς μελέτες. Ἡ Θράκη καὶ ἡ Λαογραφία «Νεοελληνικά Γράμματα» Ἄρ. 113 Ἰανουαρίου 28 σελ. 13.
- 2650 **Τοῦ ἰδίου**: Ἡ Λαμπρὴ στὴ Θράκη. Αὐτ. ἀρ. 123 Ἀπριλίου 8 σελ. 13 καὶ «Νεολαία» σελ. 850—1.
- 2651 **Τοῦ ἰδίου**: Θεόκλητος Πολυείδης ὁ Θραξ. ἩΨὺς ἔτ. Α' τευχ. 10—12 σελ. 35—6.
- 2652 **Τοῦ ἰδίου**: Θράκη. Αὐτ. 25 Μαΐου.
- 2653 **Τοῦ ἰδίου**: Τὸ δεκαπενταύγουστο στὴ Θράκη «Νεοελληνικά Γράμματα» Αὐγούστου 12.
- 2654 **Τοῦ ἰδίου**: Τὰ Θρακικὰ Ἀναστενάγια. Αὐτ. Σεπτ. 2 σελ. 8.
- 2655 **Τοῦ ἰδίου**: Τὸ πανηγύρι τῆς Πέτρας. «Νεοελληνικά Γράμματα». Ὀκτωβρίου 21.
- 2656 **Τοῦ ἰδίου**: Ὁ Τρύγος στὴν Ἀνατολικὴ Θράκη. ἩΨὺς Ἀπριλίου 21 σελ. 12—13.
- 2657 **Τοῦ ἰδίου**: Χαμένοι κόσμοι. Χριστοῦγεννα, Πρωτοχρονιά καὶ Πασχαλιὰ στὴν Θράκη. σελ. 162 [μετὰ γλωσσίου ἰδιωματικῶν λέξεων εἰς τὸ τέλος].
- 2658 **Τοῦ ἰδίου**: Βιβλιοκρισία εἰς Ἡθηναικὰ Νέα Λεκεμβρίου 10.
- 2659 **Τοῦ ἰδίου**: Οἱ Θραξες μέσα πρὸ Ἑλληνικὸν κράτος. ἩΨὺς ἀρ. 23—24 σελ. 18—19.
- 2660 **Τοῦ ἰδίου**: Τὸ Χριστουγεννιάτικο ἀνοιγμὰ εἰς ἐκκλησίας στὴ Θράκη. «Νεολαία» Δεκεμβρίου 23.
- 2661 **Δημ. Π. Πασχάλη**: Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου Γρηγόριος Πουμπουρᾶς «Θρακικά» τόμ. ΙΒ' σελ. 81—85.
- 2662 **Τοῦ ἰδίου**: Σηλυβρίας καὶ εἰτα Νικομηδείας Λιονόσιος Ἴω. Κωτάκης. Αὐτ. σελ. 86—94.
- 2663 **Δ. Πετροπούλου**: Λαογραφικὰ Κωστῆ Ἀνατολικῆς Θραξ. (I. Τὸ Κωστῆ Ἱστορικὸν σημεῖωμα. Ἡ ζωὴ μας στὸ Κωστῆ. Ἐπεξεργασία Κανναβιοῦ στὸ Κωστῆ. II Ἔθιμα Κωσιανῶν III Ἀγροτικὰ ἔθιμα, IV Ἀσθένειες καὶ τρόποι θεραπείας. VI Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες. VII Κατάρεις. VIII Παραμύθια. IX Κουρσουδάκια. X Τραγοῦδια Κωσιανά. XI Ἔθιμο Ἀποκριάτικο. XII Ὀνόματα βιφτιστικά. XIII Ἐπώνυμα Κωσιανῶν XIV Τοπωνύμια Κωστῆ. XV Γλωσσάριο Κωστῆ. Α. Θ. τόμ. ΣΤ' σελ. 225—298.
- 2664 **Ν. Ροδοίνου**: Ὀλίγα περὶ τῆς Μητροπόλεως Αἰτίσης. «Θρακικά» τόμ. ΙΒ' σελ. 94—102.
- 2665 **Ἀχιλλῆος Θ. Σαμοθράκη**, λατροῦ: Ἱστορία τῆς Θραξ. Τόμος πρῶτος. Θεσσαλονίκη, σελ. 208.
- 2666 **J. Sampain**: La logique oratoire de Demosthène, étude du «Discours sur les affaires de Chersonèse» Nota et vetera τόμ. 21ος σελ. 203—225.
- 2667 **Μιλτιάδου Α. Σακραντῆ**: Τὸ Μακρὸν Τεῖχος τοῦ Ἀναστασίου ἐν τῇ Θράκῃ. «Μεσαιωνικά Γράμματα» τόμ. Α' σελ. 3—27.
- 2668 **Α. Σκανδάμη**: Δόγμα Βισβίξη ἡ Θρακιώτισσα ἡρωίδα τῆς Ἐπανάστασεως. «Δώδεκα μορφῆς τοῦ 21» σελ. 175—186 Καβάλλα [ἄνευ χρονολογίας].
- 2669 **Σταμ Σταματίου**: Ἀπὸ τὴν Βόρειον Ἑλλάδα. Πρὸς τὴν Θράκην. «Ἐθνος» Μαρτ. 30. Ἡ Θράκη Ἄπρ. 2. Ἡ Κομοτινὴ καὶ ὁ ποταμὸς τῆς Ἄπρ. 6 Κομοτινὴ Ἄπρ. 11. Ὁ κλήρος εἰς τὴν Θράκην Ἄπρ. 12. Ἡ Κομοτινὴ τῆς αὔριον Ἄπρ. 19. Πανελλήμιον ἔσηκωμα Ἄπρ. 27. Τὸ

- κράτος εἰς τὴν Θράκην Ἄπρ. 30. Ἔθνα καὶ ἡμέραι εἰς τὴν Θράκην Μαΐου 2. Ἡ Κομοτινὴ ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ Μαΐου 4. Ἐνας ὑπερεκατοχρονίτης εἰς τὴν Κομοτινήν. Μαΐου 14. Ἐνα ἔργον εὐποιίας εἰς τὴν Θράκην. Μαΐου 28. Σάπαι. Ἰουν. 4. Ἀλεξανδρούπολις. Ἰουν. 11. Ἡ Τραϊανούπολις. Ἰουν. 22. Ἡ Ἀλεξανδρούπολις στὰ πεταχτά. Ἰουλ. 2. Μαρόνεια, ἡ ἱστορικὴ πόλις. Ἰουλ. 3. Ὁ Νέος Διόνυσος τῆς Θράκης. Ἰουλ. 17. Οἱ Πομῆκοι [λέγει ὅτι αὐτοκαλοῦνται Ἀρχαῖνες]. Αὐτ. 31. Στὴ χώρα τῶν ἀρχαίων Ἀρχιάνων. Σεπτ. 4. Μέσα σὲ ἀνεξερευνητούς χώρας. Σεπτ. 10. Θρησκὰ Χριστούγεννα. Κάλαντα πού πέρασαν καὶ πάνε. [Καρογάτς Ἀδριανουπόλεως] Δεκεμβρ. 24. Αὐτ.
- 2670 **Νεοφ Σταματιάδου**: Πῶς ἐορτίζονται τὰ Χριστούγεννα εἰς τὴν Κορνοφωλεάν. Δ. Θράκης. «Θρακικά» τόμ. ΙΑ' σελ. 345—346.
- 2671 **Α. Α. Σ.**: Ταξείδια εἰς Θράκην. Αὐτ. τόμ. ΙΒ' σελ. 248—254.
- 2672 **Ἑλπινίκης Σταμούλη-Σαραντῆ**: Δημοτικὰ Τραγούδια τῆς Θράκης. Αὐτ. τόμ. ΙΑ' σελ. 1—278.
- 2673 **Τῆς ἰδίας**: Τὸ ὕδραγωγεῖον τῆς Πόλης. Αὐτ. τόμ. ΙΒ' σελ. 34.
- 2674 **Μαρίκας Στρατηγοπούλου**: Νέα Ὁρεστιάς· ἡ ὥρατα γείτων τῆς Ἀδριανουπόλεως. [μετὰ 2 εἰκόνων] «Φῶς» Θεσσαλονίκης Ἰουλ. 5.
- 2675 **Τῆς ἰδίας**: Δύο γραφικαὶ κοινότητες τῆς Ἑλλάδος τοῦ Ἐβρου. Κορνοφωλεὰ Φερραί. Αὐτ. Ἰουλ. 31.
- 2676 **Γ. Α. Σωτηρίου**: Ποιμαντικὴ γάβδος τοῦ Μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως Νεοφύτου. «Θρακικά» τόμ. ΙΒ' σελ. 210—213.
- 2677 **Ν. Τάκη**: Τσιγκενὲ Σαράϊ. Αὐτ. σελ. 255—258.
- 2678 **Ἑλένης Τσομάνκα**: Διάφορα (Λαογραφικὰ) ἐκ Κεσσάνης. Αὐτ. σελ. 363—373.
- 2679 **Τῆς ἰδίας**: Κρουονερίτικα τραγούδια. Αὐτ. σελ. 374—377.
- 2680 **Καλλισθένης Κ. Χουρμουζιάδου**: Δημοτικὰ τραγούδια Τσακηλίου τῆς Ἐπαρχίας Μετρῶν καὶ Ἀθύρων. Αὐτ. τόμ. ΙΑ' σελ. 307—314.
- 2681 **Τοῦ ἰδίου**: Παραδόσεις Πετροχωρίου καὶ ἄλλων χωριῶν τῆς ἐπαρχίας Μετρῶν καὶ Ἀθύρων. Αὐτ. σελ. 315—344.
- 2682 **Τοῦ ἰδίου**: Τὸ Τσακῆλι τῶν Μετρῶν (Κοινοτικὴ Διοίκησις, Κατοικία, ἔνδυμασία, Μυλωνάδες, Γεωργία, Οἰκοκυρικὴ) Αὐτ. σελ. 347—413.
- 2683 **Τοῦ ἰδίου**: Τὸ γλωσσικὸν ἰδιῶμα Τσακηλίου. Αὐτ. τόμ. ΙΒ' σελ. 265—322.
- 2684 **Δημοσθένης Ρουσσος**: Αὐτ. τόμ. ΙΑ' σελ. 419—424 καὶ τόμ. ΙΒ' σελ. 406—411.
- 2685 **Ἱστορικὰ ἀριστουργήματα εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Θράκης**. Αὐτ. τόμ. ΙΑ' σελ. 425—428.
- 2686 **Θρακιώτικο τραγούδι**. Αὐτ. σελ. 428—429.
- 2687 **Τσιγκενὲ Σαράϊ**. Αὐτ. τόμ. ΙΒ' σελ. 258—264.
- 2688 **Πρωτομαγιά στὶς Ἐπιβάτες**. Αὐτ. σελ. 332.
- 2689 **Βιβλιογραφικαὶ σημειώσεις 1936—1938**. Αὐτ. σελ. 387—396.
- 2690 **Βιβλιογραφίαι Θρακῶν**. Αὐτ. σελ. 397—398.
- 2691 **Σηλυβρίας Διονύσιος**. Αὐτ. σελ. 402—404.
- 2692 **Θρακικαὶ ἐπιγραφαί**. Αὐτ. σελ. 405—406.
- 2693 **Μία ἔκθεσις ἐκ Μυριοφύτου [περὶ τοῦ ἐπισκόπου Γρηγορίου Φωτεινοῦ] «Ἡ Συζήτησις»** ἔτ. Δ' σελ. 18—20.
- 2694 **Ἐφημερίδες ἐκδιδόμεναι εἰς τὴν Δυτικὴν Θράκην**. «Θρακικά» τόμ. ΙΒ' σελ. 399.
- 2695 **«Θρακικά»**. Σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου. Τόμ. ΙΑ' σελ. 432.

- 2696 Ἀρχεῖον Ὀρθοδόξου Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ Α. Θ. Λιευθυντῆς Πολυδ. Παπαχριστοδοῦλου. Τόμ. ΣΤ' 1939—1940 σελ. 318.
- 2697 «Θρακικά . . . ὕψωμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὀρθοδόξου Κέντρου. Τόμ. ΙΒ' σελ. 422.
- 2698 Ὀρθοδόξη Μελισσοκομία. Μηνιαῖον μελισσοκομικὸν περιοδικὸν ἐκλαϊκεύσεως τῶν νέων μελισσοκομικῶν μεθόδων, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς Γεωργικῆς ὑπηρεσίας Νομοῦ Ἐβρου. Λιευθυντῆς ὑπεύθυνος Νικ. Τοπαλεδης. Ἀλεξανδροῦπολις ἔτ. Α' τεῦχος Ἰον Μάρτιος.
- 2699 Ἡ τεσσαρακονταετηρίς τῆς Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Θυατείρων Κου Κου Γερμανοῦ Στρινοπούλου Ἐξάρχου Λιυκῆς καὶ Κεντρῶς Εὐρώπης. Ἐκδίδεται ἐπιστάσις μὲν τοῦ Μ. Ἀρχιεπισκόπου Μιχαὴλ Κωνσταντινίδου χορηγία δὲ τοῦ κ. Σόλωνος Α. Πελεκάνου. Θεσσαλονίκη σελ. 20.
- 2700 Ναυτιλιακαὶ ὁδηγίαι. «Πλοηγὸς» τῶν ἑλληνικῶν ἀκτῶν. Γ' τόμος. Βόρεια καὶ Ἀνατολικά παράλια τοῦ Αἰγαίου. Μέρος Δεύτερον. Μακεδονία Θράκη Ἀἴμνος. Χίος, Μυτιλήνη, Σάμος, Μικρασιατικὰ παράλια. Ἐκδ. Ὑπουργείου Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας. Ὑδρογραφικὴ Ὑπηρεσία Β. Ν. σελ. 296.
- 2701 Ἀρχεῖον Θράκης. Τόμος Ε'. «Καθημερινή» 29 Μαρτίου. [Βιβλιοκρισία].
- 2702 Ἐπιθεώρησις Οἰκονομολογικῆ καὶ Βιομηχανικῆς Μακεδονίας Θράκης. Ἔτος 4ον. Ἐκδίδεται κατὰ μῆνα. Λιευθυντῆς-Λιωχειριστῆς Γεώργ. Κ. Ζαχόπουλος [Μᾶλλον Μακεδονίας μόνον].
- 2703 Ἡμερολόγιον Μακεδονίας Θράκης. Μηνιαῖα Οἰκονομικὴ, στατιστικὴ, ἐμπορικὴ, γεωργικὴ, καπνικὴ, λουριστικὴ Ἐπιθεώρησις. Θεοφίλου Δ. Ἀθανασιάδου. Ἐν Δράμα. Ἔτος II', Περὶόδος Β' (ἔτος 7). Ἐκαστον τεῦχος σελ. 8.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΘΡΑΚΩΝ

Ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον θὰ σημειῶνται τὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων Θρακῶν ἐκδιδόμενα ἔργα, ὅσα περιέρχονται εἰς γνῶσιν τῆς διευθύνσεως τῶν «Θρακικῶν».

Παρακαλοῦνται οἱ συγγραφεῖς καὶ ἐκδοταὶ ὅπως ἀποπέλλωσιν εἰς τὸ Θρακικὸν Κέντρον, ἀκριβῆ σημείωσιν τοῦ τίτλου, τοῦ ἔτους τῆς ἐκδόσεως, τοῦ τυπογραφείου, τῶν σελίδων καὶ τοῦ σχήματος τῶν ἔργων τῶν.

Εἰς τὰ ἐν Ἀθήναις ἐκδοθέντα δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως.

1939

Κώστα Βάρναλη ποιητοῦ : Ξενοφώντος ἀπομνημονεύματα. Τόμος Α' Ἀρχαῖον κείμενον. Εἰσαγωγή, μετάφρασις-σχόλια-σημειώσεις ὑπὸ . . Βιβλιοθήκη Ἀρχαίων Ἑλλήνων πεζογράφων καὶ ποιητῶν Ἰωαν. καὶ Π. Ζαχαροπούλου.

Τοῦ ἴδιου : Ἀριστοφάνους Νεφέλαι : Ἀρχαῖον κείμενον, εἰσαγωγή, ἔμμετρος μετάφρασις ὑπὸ . . [Ἰδία βιβλιοθήκη].

Τοῦ ἴδιου : Ζωντανοὶ ἄνθρωποι [Φιλ. πορτραῖτα σελ. 101].

Ἄδ. Ν. Δικμυνοπούλου : Πλάτωνος Πολιτεία Α'—Γ' Ἀρχαῖον κείμενον. Εἰσαγωγή. Μετάφρασις. Σημειώσεις... Ἔκδοσις Παπύρου σελ. 330.

Τοῦ ἴδιου : Ἰωάννου Χρυσοστόμου : Λόγοι περὶ ἰερωσύνης. Ἀρχαῖον κείμενον. Εἰσαγωγή. Μετάφρασις. Σημειώσεις... Ἔκδοσις Παπύρου.

Κ. Θρακιώτη : Μοναξιά μὲ φῶς καὶ δίχως παράθυρα. Ποιήματα. Ἔκδοσις Γκοβόστη σελ. 32.

Νικ. Κ. Κωνσταντεπούλου : Ἄννης Κομνηνῆς Ἀλεξιάς. Τόμ. Β' Ἀρχαῖον κείμενον. Εἰσαγωγή. Μετάφρασις. Σημειώσεις. . . Βιβλιοθήκη Παπύρου. Ἀρ. 4 σελ. 201 [ὄμοῦ μὲ τὸν Α' τόμ.].

Νικ. Πκρίτη : Ἀριστοτέλους Πολιτικά. Τόμ. Α'—Γ' Ἀρχαῖον κείμενον. Μετάφρασις καὶ σημειώσεις σελ. 408.

Λεάνδρου Παπαλεοντίου : Αἱ τέσσαρες ὥραι τῆς ζωῆς [Ποιήματα] σελ. 32.

Ν. Ποριώτη : Εὐρυπίδου Ἴων. Ἀρχαῖον κείμενον. Εἰσαγωγή. Ἔμμετρος μετάφρασις ὑπὸ... Βιβλιοθήκη Ἀρχαίων Ἑλλήνων πεζογράφων καὶ ποιητῶν Ἰωαν. Π. Ζαχαροπούλου.

Σωκράτους Μητροπολίτου Ἱερισσοῦ καὶ Ἀγίου Ὀρους : Θρησκευτικὰ μαθήματα ὑπὸ τοῦ. . Ὁ Ἰησοῦς σωτὴρ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ βασιλεὺς. 16ον σελ. 44.

Θεοδ. Χαρχαλαμπίδου : Τὰ ἰδεωδῆ τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας ἐξεταζόμενα ὑπὸ τὸ πρίσμα τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν ἰδεωδῶν.

Τὸ «Φῶς» Μηνιαῖον πολιτικὸν καὶ ἱστορικὸν περιοδικόν. Διευθυντῆς-Ἰδιοκτῆτης Ἄδ. Ἀνδρόνικος Ἰατρός. Ἔτος Β' τεῦχος ΚΑ' Νοεμβρίου 1.

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

Ἄργης Ν. Κόρακας.— Τὸ Θρακικὸν Κέντρον θρηνεῖ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀπὸ τοῦ 1934 Γεν. Γραμματέως τοῦ Ἄργη Κόρακα ἀποθανόντος μετὰ ὀδυνηρὰν νόσον τὴν 17 Ἀπριλίου 1940.

Κατωτέρω δημοσιεύομεν ἐκ τῆς Ἀνθολογίας Θρακῶν ποιητῶν, τὴν ὁποῖαν ἐπιμελεῖα τοῦ ἐξέδωκε τὸ Θρ. Κέντρον τὸ 1936, τὴν αὐτοβιογραφίαν τοῦ ἀγαπητοῦ συναδέλφου, τὸν ὁποῖον ὅλοι ἐξετίμουν διὰ τὸν εἰλικρινῆ καὶ ἄδολον χαρακτήρα καὶ τὰ ἄλλα προσόντα.

«Γεννήθηκε στὴ Ξάνθη τῆς Θράκης τὸ 1888. Μικρὸ παιδί ἀκόμα
» βρέθηκε στὸν Πύργο τῆς Β. Θράκης καὶ ἔπειτα στὴν Ἀγχιάλο
» ὅπου ὁ πατέρας του ἦταν δά-
» σκαλος κι' ὅπου ἔμαθε τὰ
» πρῶτα γράμματα στὰ φημι-
» σμένα Ἑλληνικὰ Σχολεῖα τῶν
» δύο αὐτῶν πόλεων. Ἀκολού-
» θησε γυμνασιακὲς σπουδὲς στὸ
» Ζαρίφειο Διδασκαλεῖο τῆς Φι-
» λιππούπολης καὶ στὸ Ἑλλη-
» νικὸ Γυμνάσιο τῆς Ἀδρια-
» νούπολης. Ἀφοῦ δίδασκε μερι-
» κὰ χρόνια στὰ Ἑλληνικὰ σχο-
» λεῖα τῶν κοινοτήτων Ἀρτά-
» κης κι' Ἀμισοῦ στὴν Τουρ-
» κία, κατέβηκε στὰς Ἀθήνας τὸ
» 1913 ὅπου δημοσιογράφησε λί-
» γο καιρὸ καὶ κατόπι, τὸ 1914,
» διωρίσθηκε ὑπάλληλος στὸ
» Ὑπουργεῖο Συγκοινωνίας ἀρ-
» γότερα τελείωσε καὶ τὶς πανεπιστημιακὲς του σπουδὲς στὰ νο-
» μικά».

» Τὰ πρῶτα του λογοτεχνικὰ ποιήματα καὶ διηγήματα, δημοσι-
» εῦθησαν στὴν ἐφημερίδα τῆς Φιλιππούπολης «Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου»
» μὲ ψευδῶνυμο ἢ ἀνώνυμα, ὅταν ἀκόμα σπούδαζεν ἐκεῖ καὶ τὸ πρῶ-

» το του βιβλίου, ένα αφήγημα με τόν τίτλο «Κάτι σάν κύμα» βγήκε
 » στην 'Αμισό τὸ 1913. Ποιήματα καὶ διηγήματά του δημοσιεύθηκαν
 » σὲ διάφορα περιοδικά.

Ἔως τώρα ἔχουν τυπωθῆ τὰ ἐξῆς βιβλία του :

Συλλογές ποιημάτων «Νύχτες» (1921), «Στίχοι» (1924) «'Αλικά
 » Ρόδα» (1932), μυθιστορήματα «Μεα κύπρα» (1923), «'Αγνή Σάντα»
 » (1928), «'Η ἀρπαγὴ τῆς Εὐρώπης» (1930), «Οἱ λύκοι» (1930), «Στὴ ζωὴ
 » στὴν ἀγάπη» (1934), ἕνα βιβλιαράκι «'Αναμνήσεις ἀπὸ τὴν Παλιὰν
 » 'Αγχίαλο» (1930) καὶ τελευταία μία συλλογὴ διηγημάτων (1936).

Κατόπιν αὐτῶν ἐδημοσίευσεν τὸ 1938 τὰ ποιήματα «Τὰ χελιδό-
 νια φεύγουν» καὶ τὰ «'Οράματα», καὶ τὸ διήγημα «'Απλές ψυχές»
 ἐφέτος δὲ μετὰφρασιν συγχρόνων Βουλγάρων πεζογράφων μὲ πρό-
 λογον τοῦ τέως ἐνταῦθα πρεσβευτοῦ τῆς Βουλγαρίας κ. Σισμάνωφ
 διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐπαρασημοφορήθη παρὰ τῆς Βουλγαρικῆς κυβερ-
 νήσεως ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του. Πλεῖστα ποιήματα καὶ
 μεταφράσεις ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν «Νέαν
 Ἔστίαν» καὶ τὴν «Πνευματικὴν Ζωὴν».

Ὁ ἀείμνηστος Κόρακας διετέλει μέχρι τοῦ θανάτου του Διευ-
 θυντὴς τοῦ Ὑπουργείου Σιδηροδρόμων καὶ Αὐτοκινήτων.

Καλλισθένης Γ. Χουρμουζιάδης. Τὰ «Θρακικὰ» μὲ πολλὴν λύ-

πην πληροφοροῦν τὴν ἀπώλειαν
 καὶ ἄλλου συνεργάτου του. Ὁ
 Καλλισθένης Χουρμουζιάδης ὄσ-
 τις μὲ τὴν πλουσίαν καὶ ἐπι-
 στημονικωτάτην γλωσσικὴν καὶ
 λαογραφικὴν ὕλην του ἐπλούτι-
 σεν τοὺς τελευταίους τόμους
 τῶν «Θρακικῶν» ἀπέθανεν ἐν
 Θεσσαλονίκῃ τῇ 11 Δεκεμβρίῳ
 τοῦ παρελθόντος ἔτους 1939. Ὁ
 Χουρμουζιάδης υἱὸς τοῦ Γεωρ-
 γίου Χουρμουζιάδου, τοῦ ὁποῦ
 διάφορα στιχουργήματα ἐδη-
 μοσιεύθησαν εἰς τὸν Ι' τόμον
 τῶν «Θρακικῶν» (σελ. 379—
 384), ἐγεννήθη εἰς τὰς 2 Ἰανου-
 αρίου 1882 εἰς τὸ Πετροχωρι

(Τσακῆλι) τῆς ἐπαρχίας Μετρῶν τῆς Ἄν. Θράκης. Ἀπεφοίτησεν ἀπὸ
 τὸ Ἑλληνογαλλικὸν Λύκειον τοῦ Χατζηχρήστου τῆς Κηπόλεως τὸ

1903, διετέλεσε δὲ μέχρι τοῦ 1911 διδάσκαλος ἐν Κηπόλει. Ἀπὸ τὸ 1911—1915 ἐδίδασκεν ἐν Μερζιφούν τοῦ Πόντου εἰς τὸ Ἀμερικανικὸν Κολλέγιον, ἀπὸ δὲ τοῦ 1920—1922 πάλιν ἐν Κηπόλει, ὁπότε καὶ ἐνυμφεύθη. Ἀπὸ τοῦ 1922 εὐρίσκεται ἐν Θεσσαλονικῇ ὅπου ἐδίδασκε μέχρι τοῦ 1926 εἰς τὸ Ἀμερικανικὸν Παρθεναγωγεῖον καὶ ἀπὸ τοῦ 1932 μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἀσθενείας του εἰς τὴν πρώτην Ἀρμενικὴν ἰδιωτικὴν σχολὴν Ε. Χουρμουζιάδου καὶ νῦν Ἀρμενικὴν Σχολὴν Παπαζιάν.

Ὁ Χουρμουζιάδης ἦτο ἄνθρωπος τοῦ καθήκοντος καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων, δυστυχῶς, διδασκάλων οἱ ὅποιοι ἐφρόντιζον καὶ διὰ τὴν περισυλλογὴν τοῦ λαογραφικοῦ θησαυροῦ τῆς Θράκης.

Εἰς τὸν παρόντα τόμον δημοσιεύεται τὸ α' μέρος τοῦ γλωσσarioῦ τῆς πατρίδος του. Πέρυσιν ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐπήνεσεν τὴν περὶ τοῦ παιδιοῦ λαογραφικὴν του πραγματείαν. Ἐκτὸς τούτου ἀφίνει ἀνέκδοτον ἀρκετὴν λαογραφικὴν ὕλην ὡς καὶ ἡμερολόγιον τῆς στρατιωτικῆς του ζωῆς.

Πρώην Σωζοαγαθουπόλεως Κωνσταντίνος. Ἀπέθανεν ἐν Κερκύρα κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου 1939. Καταγόμενος ἐκ Φιλιατῶν ἀπεφοίτησε τῷ 1885 τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς. Ἀφοῦ διετέλεσεν ἐπὶ τινα καιρὸν ἐν τῷ Οἴκουμ. Πατριαρχεῖῳ διάκονος ἐξελέγη τῷ 1896 ἀπὸ Δευτερεύοντος μητροπολίτης Παραμυθίας, ὁπότεν τῷ 1897 μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Γάνου καὶ Χώρας. Τῷ 1900 μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Σωζοαγαθουπόλεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῷ 1904. Ἐκτοτε, ὡς ἐκ τῆς νευροιαθείας του, ἐξ ἧς καὶ ἀπέτυχεν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν μητροπόλεων, παρέμεινε σχολάζων, διαμένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ "Ἅγιον" Ὅρος.

'Ανδρονίκη Κ. Κουκκίδου. Μετὰ τοὺς Στ. Ψάλτην καὶ Νικ. Λιθοξόον, Θρακὰς διαπρέψαντας εἰς τὰ γράμματα καὶ τιμήσαντας τὴν πόλιν τῶν Σαραντα Ἐκκλησιῶν Ἰδοῦ καὶ μία θραῦσσα, ἡ Ἀνδρονίκη Κ. Κουκκίδου (τὸ γένος Ἰατροπούλου) διακριθεῖσα παιδαγωγὸς καὶ τιμήσασα ἐπίσης τὴν πατρίδα τῆς ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δράσεως καὶ τῆς ἡλικίας τῆς ἀπεβίωσεν τὸν παρελθόντα Ἰούλιον 1939 ἀφήσασα κενὸν δυσαναπλήρωτον ἐν τῇ παιδαγωγικῇ ἐπιστήμῃ.

Τὰ «Θρακικὰ» θεωροῦν λυιτηρὸν καθηκόντων ν' ἀφιερῶσουν εἰς τὴν πολύκλαυστον Ἀνδρονικὴν γραμμάς τινὰς ὡς πνευματικὸν μνημόσυνον, διότι καὶ ἡ ἐνεργὸς δράσις τῆς, ἂν καὶ ὀλιγοχρόνιος ὑπῆρξεν ἀξία προσοχῆς καὶ ἡ ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπ' αὐτῆς εἰς χειρόγραφα πνευματικὴ ἐργασία θ' ἀποτελέσῃ εἰς τὸ μέλλον πολῦτιμον

συμβολὴν εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης.

Ἐγεννήθη ἐν Σαράντᾳ Ἐκκλησίαις, ὅπου καὶ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα. Κατόπιν ἐξηκολούθησε τὰς σπουδὰς τῆς εἰς Καραγάτς, προάστειον τῆς Ἀδρ]πόλεως, εἰς τὸ «Ζάππειον Παρθεναγωγεῖον» τῆς Ἀδρ]πόλεως καὶ ἔπειτα εἰς τὸ Ἀρσάκειον Ἀθηνῶν, ὁπόθεν ἀπεφοίτησεν ἀριστοῦχος.

Ἐπὶ τινὰ ἔτη ὑπῆρξε, διευθύντρια τοῦ προτύπου Δημοτικοῦ σχολείου τοῦ Διδασκαλείου Θεσ]λονίκης.

Μία ὁμως ἀκαταμάχητος κλίσις καὶ ἔφεις ὥθει αὐτὴν πρὸς τὴν παιδαγωγικὴν Ἐπιστήμην· διὰ τοῦτο βραδύτερον ἂν καὶ ἔγγαμος δὲν ἐδίστασε μεταβαίνουσα εἰς Παρισίους τῷ 1923 νὰ ἐγγραφῆ εἰς τὸ Ἴνστιτούτον Ψυχολογίας (Παιδαγωγικὸν τμήμα) τῆς Σορβόννης καὶ νὰ ἐπιδοθῆ εἰς ἀνωτέρας παιδαγωγικὰς σπουδὰς. Μὴ ἀρκεσθεῖσα καὶ εἰς τοῦτο, ἀφοῦ ἔλαβε τὸ δίπλωμά της ἐσυνέχισε μετ' ἐπιμονῆς καὶ προθυμίας τὰς σπουδὰς τῆς εἰς τὴν περιώνυμον Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν τῆς Γενεύης, τὸ Ἴνστιτούτον Παιδαγωγικῶν Σπουδῶν τοῦ Ρουσσῶ. Σπουδάζουσα δὲ ἠσχολεῖτο συγχρόνως εἰς καθημερινὰς παρα-

τηρήσεις ἐπὶ τῆς πνευματικῆς, αἰσθηματικῆς καὶ ἠθικῆς ἐξελίξεως τοῦ μικροῦ τέκνου της. Αἱ παρατηρήσεις της αὐταὶ τὰς ὁποίας ἤρχισεν εὐθὺς ἅμα τῆ γεννήσει του καὶ τὰς ἐσυνέχισε καὶ μετὰ τὰς σπουδὰς της ἀποτελοῦν σήμερον ἀναμφιβόλως τὸ πληρέστερον τεκμήριον τῆς ἐξελίξεως τοῦ ψυχικοῦ κόσμου τοῦ παιδίου. Οἱ εἰδικοί, ὅπως οἱ κ. Π. Wallon συγγραφεὺς καὶ καθηγητὴς τοῦ Κολλεγίου τῆς Γαλλίας ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδίου καὶ ὁ κ. J. Piaget, συγγραφεὺς, διευθυντὴς τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐκπαιδεύσεως καὶ καθηγητὴς εἰς τὸ Ἴνστιτούτον Ρουσσῶ ἔκριναν τὴν πολυσέλιδον εἰς μέγα σχῆμα ἐργασίαν ταύτην ὡς πολὺ σπανίαν καὶ ἱκανὴν νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς συγγραφὴν πολλῶν παιδαγωγικῶν βιβλίων.

Ἐπὶ τῶν παρατηρήσεών της τούτων στηριχθεῖσα συνέγραψε τὸ «Παιδικὸ παιχνίδι», ὅπερ ὑπέβαλεν ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Ἰνστιτούτου Ρουσσῶ ἐπισπασαμένη τὰ θερμὰ συγχαρητήρια τῶν καθηγητῶν.

Ἡ Σορβόννη τῆς ἔδωκε τὸ δικαίωμα νὰ συντάξῃ τὴν ἐνάισιμον διατριβὴν της μὲ θέμα «Ἡ προσωπικότης τοῦ παιδιοῦ» ἀντλοῦσα ἐκ τῶν ἰδίων παρατηρήσεών της. Ἦρχισε τὴν σύνταξιν τῆς διατριβῆς αὐτῆς καὶ ἐν τῷ μεταξύ ἀφοῦ ἐπεσκέφθη διαφόρους παιδαγωγικὰς σχολὰς τῆς Γαλλίας, τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ἑλβετίας ἐγκατεστάθη εἰς τὸ προάστειον τῶν Παρισίων Κλαμάρ, ὅπου ἴδρυσεν ἕν πρότυπον σχολεῖον, ὡς τὸ ὠνειρεύετο, μοναδικὸν ἀνά τὴν περιφέρειαν. Ὁ τότε καθηγητὴς τῆς Σορβόννης κ. H. Wallon ἐπισκεφθεὶς τὸ σχολεῖον της ἐσημείωσε· «Εὐτυχισμένα τὰ παιδιά, τὰ ὅποια φοιτοῦν εἰς τὴν φωτόλουστον αὐτὴν σχολὴν, μὲ τὸν πλήρη τριανταφύλλων κηπὸν της, τὰ εἶδα νὰ ἐργάζωνται, νὰ χορεύουν καὶ νὰ παίζουν ὑπὸ τὰς ὁδηγίας μειλίχιου καὶ προσηνοῦς προσωπικοῦ»

Ἡ Ἄνδρονίκη διαρκῶς καὶ ἀδιακόπως ἔκαμνε παρατηρήσεις, ἐκράτει σημειώσεις καὶ ἔδιδεν ὁδηγίας εἰς τὰς Γαλλίδας διδασκαλίσσας. Ἄλλ' ἢ ὑπερβολικὴ καὶ ἔντονος ἐργασία ὑπέσκαψε τὴν ὑγείαν της. Ἦναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν πολύτιμον ἐργασίαν της καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας τῷ 1935 ἐλπίζουσα ὅτι τὸ γλυκὸ ἑλληνικὸν κλίμα θὰ ἀποκαθίστα τὴν ὑγείαν της. Ἀλλὰ ματαίᾳ ἡ ἐλπίς της. Παθοῦσα ἐκ παραπληγίας ἔμεινε καθηλωμένη ἐπὶ τέσσερα συνεχῆ ἔτη εἰς τὴν κλίνην της στωικῶτατα ἀποδεχομένη τὴν μοῖράν της. Καὶ ἀσθενὴς οὕσα ἔγραψεν ἄρθρα τῆς ἐπιστήμης της καὶ πάντοτε ἠλπίζεν ὅτι θὰ ἀνακτήσῃ τὴν ὑγείαν της καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργον της. Δυστυχῶς ὅμως οὔτε ἡ ἐπιστήμη οὔτε αἱ ἐξαιρετικαὶ περιποιήσεις προσφιλοῦς συζύγου ἴσχυσαν νὰ τῇ ἀικοδώσουν τὴν ὑγείαν της καὶ τῇ 25ῃ Ἰουλίου 1939 ἀπεδήμησεν πρὸς Κύριον μὴ ἀξιωθεῖσα νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μέγα ὄνειρόν της.

Ν. Σμύρνη.

Ι. ΜΑΓΚΡΙΩΤΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ, ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ, ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Ὁ Αἰνίτης ἀγωνιστὴς Μαργαρίτης Φ. Κούτταβος.—Στὸν τελευταῖο (12.) τόμο τῶν «Θρακικῶν» βλέπω μελέτη τοῦ φίλου κ. Νίκου Α. Βέη, ποῦ ἀφορᾷ τὸν ἀγωνιστὴ τοῦ 1821 Αἰνίτη καπετάνιο караβιῶν Μαργαρίτη Κούτταβο. Κατὰ σύμπτωση καταγινομαι ἐσχάτως, ὡς ἰσόβιο μέλος τῆς Παγκείου Ἐπιτροπῆς τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, μὲ τὴν ἐποπτεία τῆς ἐκδόσεως ἀπὸ τὸν κ. Γιάννη Βλαχογιάννη τῶν Στρατιωτικῶν Ἐνθυμημάτων γιὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821—33 τοῦ Σιατιστηνοῦ ἀγωνιστῆ Νικολάου Κασομούλη, γιὰτὶ ἡ ἔκδοσις γίνεται μὲ δαπάνες τοῦ Ἐθνικοῦ τούτου Ἰδρύματος, ὡς συμμετοχὴ στὸν ἑορτασμὸ τῆς ἑκατονταετηρίδας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαταστάσεως. Ὁ Ν. Κασομούλης στὴ Δεύτερη Ἐποχὴ (τόμος Α΄. κεφ. α΄. σελ. 131) ἀναφέρει γιὰ τὸν Μ. Κούτταβο τὰ ἑξῆς :

«Κατὰ τὸ 1820, ἐνῶ ὁ Σουλτὰν Μαχμούτης ἐπολιορκοῦσεν τὸν Ἀλήπασιαν εἰς Ἰωάννινα, καὶ τὰ πνεύματα καὶ ἡ ἡσυχία τοῦ λαοῦ ἤρχισαν νὰ ταράττωνται, συναινέσει τοῦ πατρός μου ἀπέρασα ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ ἐμβαρκαρισθεὶς εἰς τὸ πλοῖον, βρῆμι, τοῦ Κ. Μαργαρίτη Κούτταβου, Αἰνίτου, μὲ ὅσον πρᾶγμα πολύτιμον εἶχα ἐταξίδευσα. ἐκπλεύσαντες ἀπὸ τὸν κόλπον, ἀπὸ τρικυμίαν θαλάσσης ἐπιστρέψαμεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, λιμένα Συκιᾶς, κόλπο Φιλίτζιο. Διαβάντες ἔπειτα μὲ οὔριον ἀνεμον ἀπέξωθεν τῆς νήσου Χίου, ἀναμεταξὺ Σάμου καὶ Ἰκαριᾶς, τῆς νήσου Κῶ καὶ Βουρδουμίων, ἐφθάσαμεν μετὰ 13 ἡμέρας εἰς Ἀλεξάνδρειαν . . .»

Κατόπιν εἰς τὸν ἴδιον τόμο κεφ. Γ΄. σελ. 237 ἀναφέρει τ' ἀκόλουθα (ἕως σελίδα 240), κατὰ τὸ ἔτος 1822.

«Φθάσας εἰς Πόρον [ἀπὸ τὸ Ναύπλιοι] μὲ τοιαύτας ἰδέας, εἰς τὰς . . . ἀπέρασα διὰ Αἴγιναν νὰ ὑπάγω διὰ Σαλαμίναν. Εἰς Αἴγιναν ἐξεληθόντες ἤφα τὸν καπετὰν Μαργαρίτην Κούτταβον, διοικητὴν τοῦ βρῆμιου ὁποῦ εἶχα ταξιδεῦσαι < μὲ αὐτὸ > διὰ Αἴγυπτον, καλὰ ἀρματωμένον καὶ μὲ διαταγὰς, μαζὶ μὲ τοῦ καπετὰν Γιάννη . . . [σημ. κ. Γ. Βλαχογιάννη: Γρ. καπετὰν Ἀναγνώστη Τζώρτζη Ψαριανοῦ τὸ καράβι] νὰ πολιορκοῦν διὰ θαλάσσης τὸν Εὔριπον.

Εἰς Αἴγιναν ἔμαθα ὅτι μερικοὶ Δερβενοχωρῖται κτύπησαν τὴν φρου

ρὰν τῶν Τουρκῶν εἰς τὰ <μεγάλα> Δερβένια, τοὺς ἐδίωξαν κατὰ τὴν Κόρινθον καὶ ἔλαβαν ὅλας τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ τέσσαρα <τουρκικὰ> πυροβόλα <τῆς θέσεως Ἐέρας>, καὶ ὅτι ἡ θέσις αὕτη εἶναι εὐκαιρὸς. Συγχρόνως ἄκουσα ὅτι ὁ Νικηταρᾶς μὲ ἐν σῶμα ἔμελλεν νὰ ἔβγῃ νὰ προκαταλάβῃ τὴν θέσιν ἐκείνην.

Ὁ καπ. Μαργαρίτης μὲ κατέπεισεν νὰ πηγαίνω μαζί του μὲ τὸ πλοῖον καὶ μὲ τοὺς στρατιώτας <μου, Μακεδόνας>, ὡς στρατιώτης <καὶ ἐγὼ> τοῦ πλοίου, καὶ νὰ μεθέξωμεν ἀπὸ τὰ τυχερά του.

Μερικὰ μέλη τῆς γερουσίας τοῦ Ἄρειου Πάγου, καταφυγόντα εἰς Αἴγινα, ἐμβῆκαν εἰς τὸ πλοῖον αὐτὸ <διὰ νὰ ὑπάγουν> νὰ ἀνταμωθοῦν καὶ μὲ τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ τὸν Ὀδυσσεάν, ὅστις τοὺς ἐδίωκεν Τὸ ἴδιον ἐσπέρας ἐκπλεύσαντες ἀπὸ Αἴγινα, τὴν αὐγὴν ἐφθάσαμεν εἰς τὸν λιμένα Τζέας· ἀνέβημεν εἰς τὴν πόλιν· μᾶς ὑπεδέχθησαν αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ πρῶτοι γνώριμοί μου μὲ ὅλας τὰς περιποιήσεις.

Ἐφοδίασεν τὸ πλοῖον τοῦ ὁ καπ. Μαργαρίτης, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἐκπλεύσαμεν ἀπὸ σφοδρὸν ἐνάντιον ἀνεμὸν ἐπιστρέψαμεν εἰς τὸν λιμένα· ἐκεῖ ἐστάθημεν ἄλλαις δύο ἡμέραις, ἕως ὅτου ξέπεσεν ὁ ἀνεμὸς καὶ ἐκπλεύσαμεν διὰ τὸν κόλπον τῆς Εὐρίπου, εἰς πολιορκίαν <αὐτῆς>. Προχωροῦντες μὲ ἐνάντιον ἀέραν, ἀπὸ τὴν ζέσταν δὲν ἐδυνάμην νὰ εὗρω ἄλλου ἀνάπαυσιν παρὰ εἰς τὴν κάμαραν. Ἐκεῖ εἶχεν γεμάτα βαρέλια μὲ ἀλεύρι τῆς Ἀμερικῆς, λυτά· ἓνας σίφων ἔξαφνα ἔστρεψεν τόσον τὸ πλοῖον, ὥστε ἔγυρεν παραπολύ. Ἐγὼ κοιμώμενος <ἐκεῖ> μέσα, ὑποκάτω τῶν βαρελιῶν, κυλίσθη ἕνα ἀπάνω μου καὶ μὲ κτύπησεν τόσον δυνατὰ εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ εἰς τοὺς ὤμους, ὅπου εἰς μισὴν ὥραν μόλις αἰσθάνθηθην ὅτι ἤμουν ζωντανός. Μὲ πρόφθασαν μὲ βροξίματα, μὲ πλακώματα, πλὴν <αὐτὸ> ἦτον συμβεβηκὸς ὀλέθριον δι' ἐμένα εἰς ἐκείνην τὴν περίστασιν, διότι ὀκτὼ ἡμέραις δὲν ἐδυνάμην νὰ σεισθῶ ἀπὸ καταγῆς.

Τέλος πάντων προχωρῶντες ἐλιμενίσσαμεν εἰς τὸν κόλπον Μαραθῶνος. Ὁ πατὴρ τοῦ καπ. Μαργαρίτου, ἀμαθῆς, σκληρὸς καὶ βάρβαρος, ἐξεληθὼν εἰς τὴν ξηρὰν μὲ τοὺς ναύτας καὶ στρατιώτας μου, ἀπληστος δέ, ἀνάγκασεν τοὺς στρατιώτας καὶ σκότωσαν ἕως δέκα βόδια νὰ κάμῃ παστρουμάν, καὶ οὕτως οἱ χωρικοὶ ἀναστέναζαν κλαίγοντες <διὰ> τὴν ἀπανθρωπίαν. Ἐσυγχύσθη ὁ υἱὸς του, ἐπίπληξεν καὶ τὸν πατέρα καὶ τοὺς ναύτας, πλὴν τὸ κακὸν ἔγινεν.

Ἄρασμένοι ἐκεῖ, ἰδοὺ, βλέπομεν ἀντικρῶ κατὰ τὰ Στουῖρα ἐξερχόμενα μία γολέττα καὶ ἐν μίστικον, πολεμικὰ <τοῦ μπέη> τῆς Καρύστου.

Ἀμέσως ὁ καπ. Μαργαρίτης ἐβάλθη εἰς τὰ πανιά κατ' αὐτῶν. Βλέποντες οἱ Τοῦρκοι τὴν <κατ'> εὐθείαν πορείαν <μας> ἐπίστρεψαν εἰς

τὸν λιμένα, ἔβγαλαν ὅλα τὰ πυροβόλα εἰς τὴν ξηρὰν, ὠχύρωσαν τὴν θέσιν, τὰ δὲ πλοῖα τὰ ἔδεσαν.

Δύο ἡμέραις τριγυρίσαμεν καὶ μὲ κανέναν τρόπον δὲν ἐδυνήθημεν νὰ τὰ λάβωμεν. Οὕτως ἀναχωρήσαμεν πρὸς τὸν λιμένα Ἀλιβερίου, χωρίον, νὰ προμηθευθοῦμεν καὶ ἀπὸ θροφῆν, ὅπου ἐσώθη.

Φθάσαντες ἐκεῖ τὴν νύκτα ἀράξαμεν, καὶ τὴν αὐγὴν μερικοὶ ναῦται καὶ στρατιῶται <ἰδικοί μου> ἐξήλθον εἰς τὴν ξηρὰν νὰ εὔρουν τί ἀπὸ ζῶα.

Ἐν ἀπόσπασμα Τουρκῶν, ἕως 300 ἦτον, τοποθετημένον εἰς τὸ Λιβέρι <ἐτοιμαζόμενον> νὰ διαβῆ διὰ τὸν Εὐύριπον. Ἐξαφνα βλέπομεν ὅτι ἐκινήθησαν κατὰ τῶν ἐξεληθόντων ἐδικῶν μας. Μόλις ἐφάνησαν εἰς τοὺς ἐδικούς μας, καὶ τρέχων νὰ σωθῆ ὁ καθείς εἰς τὴν ἀκροθαλασσίαν, ὀλίγον ἔλειψε νὰ τοὺς συλλάβουν ὅλους ζῶντας, καὶ ἦλθαν μισοπνιγμένοι. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς ἦτον καὶ ὁ πλεονέκτης καὶ ἀπληστος <Γέρο-> Κούταβος, ὅστις ἦλθεν τρέμων.

Ἐκδικήθη ὁπωσοῦν, διότι ἔτυχεν ἔμπροσθεν τῶν <περὶ λαφύρων> ἐλπίδων του <νὰ εὔρη> Τούρκους, καὶ ἔμαθεν πῶς νὰ περιορίξῃ τὴν κατάρησίν του. Τὴν ἄλλην μετέβημεν εἰς τὸν λιμένα Βάθειας. Ἐκεῖθεν τὴν αὐγὴν εἶδαμεν τοὺς Τούρκους διαβαίνοντας.

Πρὸς τὸ ἐσπέρας ἔφθασαν εἰς τὴν ἀκροθαλασσίαν ὁ <N.> Γριζιώτης <Κριεζιώτης> καὶ ὁ Βάσος. Λημέριασαν ἐκεῖ. Ἐβγῆκα καὶ ἐγὼ καὶ ἀνταμώθημεν. Εἶχαν αὐτοὶ οἱ δύο ἕως ἑβδομῆντα στρατιώτας.

Ἐνας ἀξίωματικὸς Τούρκος μὲ ἕως τριάντα ἄνδρας ἦτον εἰς τὸ χωρίον Βαθύ, εἰς ἓνα πύργον. Διὰ νὰ ἀνοίξωμεν τὴν κοινωνίαν τοῦ νησιοῦ ἀποφασίσασαμεν νὰ τοὺς πολεμήσωμεν καὶ νὰ τοὺς πάρωμεν ἐξ ἐφόδου, ἂν δυνηθοῦμεν.

Ἐβγάλαμεν ἓν μικρὸν πυροβόλον τῶν ἐξ λιτρῶν ἐκινήθημεν, τοὺς στενοχωρήσαμεν, πλὴν ἡ θέσις ἦτον δυνατὴ καὶ δὲν ἐδυνήθημεν νὰ κατορθώσωμεν περισσότερον. Ὅθεν ὁ Γριζιώτης καὶ Βάσος ἀνεχώρησαν διὰ τὸ ἐκεῖθεν μέρος πρὸς τὴν Κούμην ἐπὶ λόγῳ νὰ στρατολογήσουν, καὶ ἐγὼ πάλιν ἔμεινα μέσα. Ὁ Τζίνος, μόνος του, διὰ ξηρᾶς ἀπέρασεν εἰς τὰ Βουσακία, ὅπου εἶχεν τὸ στρατόπεδον ὁ καπ. Διαμαντῆς, Νικολάου, Ὁλύμπιος.

Μετὰ δύο ἡμέραις ἠθέλησα κ' ἐγὼ μὲ τοὺς στρατιώτας μου νὰ μεταβῶ ἐκεῖθεν διὰ ξηρᾶς καὶ μόλις ἔφθασα ἕως εἰς τὸ διάσελλον καὶ ἰδοὺ βλέπω ἐκ διαλειμμάτων <τρέχοντας> στρατιώτας τοῦ καπ. Δημήτρη Κριεζῆ, Ὑδραίου, οἵτινες μὲ εἶπαν νὰ ἐπιστρέψωμεν, διότι «ὁ Γριζιώτης καὶ Βάσος καὶ αὐτοί, ὁμοῦ πολεμήσαντες τὴν παρελθούσαν ἡμέραν εἰς τὸ χωρίον . . . πεισματικῶς, ἐστενοχωρήθησαν οἱ ἐδικοί μας καὶ ἀφοῦ ἐφονεύθησαν καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μας ἀρκετοί,

ἐτραβήχθησαν οἱ μὲν διὰ Βλαχοχώρια καὶ ἡμεῖς διὰ τὸν λιμένα νὰ διαβῶμεν ἄντικρον εἰς τὸν Κάλαμον».

Ἀκούσας ταῦτα ὅλα, διὰ νὰ μὴ πέσω ἀπὸ ἀπειρίαν εἰς κανὲν σῶμα Τουρκικὸν μοναχὸς μὲ τόσους ὀλίγους, ἐπίστρεψα εἰς τὸ πλοῖον <διὰ> νὰ μεταβῶ ἐκεῖθεν κ' ἐγὼ πρὸς τὸν Ὀδυσσεάν καὶ ἀπὸ ἔξω νὰ διαβῶ εἰς τὸν Διαμαντὴν εἰς Ξηροχώρι.

Διαβάντες εἰς τὸν Κάλαμον μὲ τὸ πλοῖον, μὲ ταῖς φελοῦκαις ἐβγήκαμεν εἰς τὸν Ρωπόν. Ἐκεῖ αἱ βίγλαις διὰ τοῦ συνθήματος εἰδοποίησαν ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐκστράτευσαν πρὸς τὸ μέρος αὐτὸ <διὰ ξηρᾶς διὰ> νὰ αἰχμαλωτίσουν καὶ νὰ ἀρπάξουν, ἔχοντες τὴν πληροφορίαν ὅτι ὅλαι <ἐκεῖναι> αἱ θέσεις ἦτον κεναί.

Ἀκούσας ὁ Κούταβος, πτερὰ ἔβγαλεν <εἰς τοὺς πόδας του> ἐμβαίνει εἰς τῆς βάρκαις καὶ ἄν οὔτε μᾶς ἐρώτησεν τί θὰ κάμωμεν <ἡμεῖς>.

Οὕτως ξενυκτῆσαντες <ἐκεῖ>, οἱ μὲν Τοῦρκοι ἤλθαν ἕως εἰς ἓν μέρος καὶ ἐπίστρεψαν »

Δὲν ἐκδόθησαν ἀκόμη οἱ δυὸ ἄλλοι τόμοι τῶν Στρατιωτικῶν ἐνθυμημάτων τοῦ Ν. Κασομούλη γιὰ νὰ ἰδοῦμε ἂν ὁ Μ. Κούταβος ἀναφέρεται καὶ σὲ νεώτερη ἐποχὴ.

16 Νοεμβρίου 1939

Με πολλὴν ἐκτίμησιν

Φ. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

Ἀνασκαφαὶ Ἀνατολικῆς Θράκης.—Κατὰ τὴν «Ἀπογευματινὴν» τῆς Κ)πόλεως (4 Σεπτ. 1939) κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς αἱ ὁποῖαι ἔγιναν εἰς τὸ χωρίον Μετζηδιὲ παρὰ τὸ Γεσίλκιοι (Ἅγιος Στέφανος Κ)πόλεως) ἐξηχθησαν εἰς φῶς μερικὰ ἀρχαιολογικὰ κειμήλια βυζαντινῆς ἐποχῆς. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχει καὶ εἷς τάφος εἰς σχῆμα σταυροῦ. Ἡ Διεύθυνσις τοῦ Μουσείου ἐξετάζει τὰ εὐρήματα διὰ νὰ καθορίσῃ τὴν ἀρχαιολογικὴν τῶν ἀξίαν.

Ἡ ἰδίᾳ εἰς τὰς 29 Ὀκτωβρίου ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπετείου τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας ἀναφέρει τὰ ἑξῆς :

«Ἀνασκαφαὶ ἔγιναν ἐφέτος κυρίως ἀπὸ τὸν σύνδεσμον τῆς Τουρκικῆς ἱστορίας εἰς τὸν πλησιόχωρον Μικρὸν Τσεκμετζὲ τὸ ἀρχαῖον Ρήγιον, ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐδῶ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου κ. Ἀζίζ καὶ εἰς τὴν Βιζύην ὑπὸ τοῦ ὑποδιευθυντοῦ τοῦ αὐτοῦ μουσείου καθηγητοῦ Ἀρίφ Μουφίτ.

»Εἰς τὸν Μικρὸν Τσεκμετζὲ ἀνευρέθησαν τὰ ἐρεῖπια τοῦ ἐκεῖ φρου

ρίου, τὸ ὁποῖον, ὡς φαίνεται ἀπὸ ὠρισμένης ἐπισκευᾶς, ἐχρησιμοποιήθη καὶ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν.

«Ὁ Μικρὸς Τσεκμεδζές πού δεσπόζει τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Θράκην καὶ ὀπόθεν διήρχετο ἡ δημοσία λιθόστρωτος ὁδός, ἡ «Πλακωτή» ἦτο ἐπόμενον νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν στρατιωτικῶν τοῦ 7ου αἰῶνος καὶ ἀνηγέρθη ἐκεῖ πύργος, ἀργότερον δὲ καὶ ὀλόκληρος μικρόπολις τῆς ὁποίας τὰ ἐρείπεια εὐρέθησαν μὲ τὰς ἀνασκαφὰς ἐκεῖθεν τοῦ Τουρκικοῦ νεκροταφείου.

» Τοῖχοι, κίονες, κιονόκρανα πληροφοροῦν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ μεγάλης ὀχυρωμένης θέσεως πού ἐδέσποζε τῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ λιμένος, μὲ τὴν λιμενοθάλασσά του πού ἦτο ἐνδιαφέρον διὰ δρόμονας καὶ ἄλλα πλοῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

» Περισσότερον ἐνδιαφέρουσαι ἦσαν αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Βιζύης¹⁾ ὅπου ἀνευρέθησαν καὶ ἐμελετήθησαν τύμβοι, τάφοι κάτωθι τεχνητῶν λόφων, τῆς Ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς, ὡς ἐκείνοι πού εὐρέθησαν ἄλλοτε εἰς τὸν Λαγκαδᾶ ὑπὸ τοῦ ἄλλοτε ἐφόρου τοῦ ἐδῶ Μουσείου κ. Θ. Μακρίδη καὶ εἰς τὰ πέριξ τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ τοῦ σημερινοῦ Σβίλενγκραδ, ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Σοφίας κ. Φίλωφ, ἤδη ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας εἰς τὴν γειτονικὴν χώραν.

Ὁ κ. Ἀρίφ Μουφιτ εἶχε τὸ εὐτύχημα νὰ φέρῃ εἰς φῶς ἀντικείμενα μεγίστης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότερον εἶναι ἐν ἀργυροῦν κράνος μὲ παραστάσεις ἀπὸ ἑορτᾶς τοῦ Διονύσου καὶ τὸ ὁποῖον ὡς σχῆμα ἐλάχιστα διαφέρει σημερινοῦ κράνου.

» Ἡ μελέτη τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν τύμβων αὐτῶν, πού εἶναι μία σπένεια τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἐκίνησε ζῶηρον ἐνδιαφέρον, ἀναπαράστασις δὲ τοῦ τύμβου αὐτοῦ, μὲ μεγίστην ἀκριβείαν, ἔγινε εἰς τὸ ἐδῶ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, εἰς τὴν αἴθουσαν «Γιλδίξ».

» Χάλκινα οἰκιακὰ σκευή, εἶδη κεραμικῆς, ὑδρίαί, ὑψηλὰ χάλκινα πιασήματα θυρῶν μὲ κεφαλὰς σατύρων κτλ, ὅλα προέρχονται ἀπὸ τοὺς τύμβους αὐτοὺς καὶ κατέχουν ἰδιαιτερον τμῆμα τῆς ἐν λόγῳ αἰθούσης.

» Ἐντύπωσιν κάμει ἡ ἀναφερθεῖσα ἀναπαράστασις τοῦ τύμβου, μήκους πέντε μέτρων, πλάτους τεσσάρων καὶ παρομοίου ὕψους, ἡ σαρκοφάγος του μὲ θύραν εἰς τὴν δεξιάν της πλευράν, ὡς καὶ ἡ ἑσωτερικὴ τοῦ τάφου διακόσμησις: κνανοῦς θόλος, μὲ χρυσὰ ἄστρα καὶ γοιλάνδα εἰς τὰς πλευράς, μ' ἄνθη καὶ ὑδρίας».

1) Ἴδε «Θρακικά». Τόμ. ΙΑ' σελ. 425- 428 καὶ Τόμ. ΙΒ' σελ. 406.

Οἱ Τύμβοι τῆς Βιζύης. — Ἡ Τουρκικὴ ἀρχαιολογικὴ ἐταιρεία τῆς ὁποίας πρῶτος πρόεδρος ἦτο ὁ Κεμάλ Ἀτατούρκ, ἐσυνέχισε ἐφέτος τὰς ἀνασκαφὰς τῆς εἰς τὴν Θράκην. Αἱ ἀνασκαφαὶ αὐταί, πού παρετάθησαν ὡς ἐκ τῆς καλοκαιρίας ὅλο σχεδὸν τὸ φθινόπωρον, ἔγιναν καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ὑποδιευθυντοῦ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου κ. Ἀριφ Μουφίτ, ὑπῆρξαν δὲ ἱκανοποιητικαὶ εἰς ἀπόδοσιν. Εὐρέθησαν καὶ ἄλλοι τύμβοι, κυρίως δὲ εἰς τὴν Βιζύην, εἰς τὰ περίεξ τῆς ὁποίας ὑπάρχουν 45 τεχνητοὶ λόφοι, πού ὅλοι ἀσφαλῶς εἶναι τύμβοι προσωποικότητων ἢ οἰκογενειακοί. Οἱ τύμβοι αὐτοί, θολωτοὶ οἱ περισσότεροι, ἐνιαίου τύπου μὲ ὠρισμένας παραλλαγὰς, ἀντιγραφὰς μυκηναϊκῶν τάφων, δὲν εἶναι ὀλίγοι εἰς τὴν Θράκην φαίνεται δὲ ὅτι ἐγνώριζαν τὴν ὑπαρξίν τους ἀρχαιοκάπηλοι διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τὸ 1868 ἐπωλοῦντο εἰς τὴν ἐδῶ Μεγάλῃν Ἀγορᾷ, τὸ «Τσαρσί», λυχνίαι, εἶδη κεραμικῆς, φιλιππικοὶ καὶ ἄλλαι ἀρχαιότητες, προερχόμεναι ἀπὸ Θρακικοὺς τύμβους. Ἀπὸ τοὺς τάφους πού εὐρέθησαν τώρα, περισσότερον ἀρχιτεκτονικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τύμβος πού εὐρέθη τρία χιλιόμετρα νοτιῶς τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ ὅσους εὐρέθησαν ἐκεῖ καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ του, ὅπως ἐξ ἄλλου καὶ ἡ διαρρυθμίσις του, ὑπενθυμίζουσι τὸν τύμβον Μέζεκ τοῦ Σβίλενγκραντ, πού περιέγραψεν ὁ Βούλγαρος καθηγητῆς κ. Φίλωφ.

Δυστυχῶς ἐλάχιστα πράγματα εὐρέθησαν εἰς τὸν τύμβον αὐτόν, διότι ὅπως ἐξηκριβώθη εἶχε ἀνοιγῆ κατὰ τὸν ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878. Κτισμένος μὲ μεγάλους λίθους, μήκους μεγαλυτέρου τοῦ μέτρου, ἔχει μήκος 12 μέτρων καὶ τέσσαρα διαμερίσματα, πού συγκοινωνοῦν μεταξύ των μὲ θύρας καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἐν εἶναι θολωτόν.

Ἡ θολωτὴ αὐτὴ αἴθουσα εἶναι τὸ κυριώτερον τμῆμα τῆς οἰκοδομῆς, ἐκεῖ δὲ ἐγίνετο ἡ ταφὴ νεκρῶν. Στερεὸς ὁ θόλος τῆς μὲ διάμετρον μεγαλειτέραν τῶν τριῶν μέτρων, πουθενὰ δὲν παρουσιάζει καθίξιςιν. Θραύσματα ἀγγείων, ὀρειχάλκινα σκεύη, χρυσοῦς στέφανος καὶ μία ὕδρια μὲ κεφαλὴν Μεδούσης, ἐπιτρέπουσι τὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται περὶ τάφου κάπως νεωτέρου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐτοποθετήθησαν κατὰ τὴν πρώτην ταφὴν ἀντικείμενα παλαιότερας ἐποχῆς. Ἡ θύρα τοῦ τύμβου, ἡ ὁποία δὲν εἶχε παραβιασθῆ διότι οἱ ἀρχαιοκάπηλοι εἰσῆλθον εἰς τὸν τάφον, ἀνοίξαντες ἀρκετὰ μεγάλην ὀπὴν εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ λόφου, εἶναι λιθίνη, ἐνῶ αἱ θύραι ἄλλων παρομοίων τύμβων, τοῦ Λαγκαδά, λόγου χάριν, πού ἀνεκαλύφθη πρὸ τριακονταετίας ὑπὸ τοῦ ἄλλοτε ἐδῶ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Θ. Μακρίδη, εἶναι μαρμάριναι καὶ ἐκτίθενται εἰς τὸ ἐνταῦθα μουσεῖον.

Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ τύμβου τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν εἶναι ὅτι εἶχε τοιχογραφίας καὶ ἀρκετὰ ἴχνη αὐτῶν διεσώθησαν, ἐπικρατεῖ δὲ εἰς αὐτὰς τὸ ἐρυθρὸν καὶ τὸ ἰόχρουν χροῶμα. Σαρκοφάγος δὲν εὐρέθη, οἱ περισσότε-

ροι δὲ τῶν νεκρῶν ποὺ ἐτάφησαν εἰς τὸν τύμβον αὐτὸν ἦσαν, φαίνεται, ἄνδρες, ὅπως συμπεραίνει κανεὶς ἀπὸ τὴν τέφραν ὁστῶν ποὺ εὐρέθη, διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὴν Θράκην οἱ νεκροὶ τῶν ἀνδρῶν ἐκαίοντο τῶν δὲ γυναικῶν ἐθάπτοντο. Ὁ ἀνευρεθεὶς τύμβος τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν εἶναι, φαίνεται, ὁ τελευταῖος τῆς περιοχῆς αὐτῆς, ἀφοῦ τρεῖς μόνον λόφοι ὑπάρχουν ἐκεῖ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ δύο ἠρουνήθησαν κατὰ τὰς περυσινὰς ἀνασκαφάς. Εἰς τὸν τύμβον τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν βλέπει κανεὶς τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν ἀπλοποίησιν τοῦ μυκηναϊκοῦ τάφου, ὅπως βαθμηδὸν διεδόθη ὁ τύπος του καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ του εἰς τὴν Θεσσαλίαν διὰ τὴν ἀντιγραφῆν κατόπιν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ νὰ φθάσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Θράκην μέχρι τῆς Τούμπας τῆς Ἀγγιᾶλου.

Ἀπὸ ἀπόψεως ἀρχιτεκτονικῆς ὁ ἀνευρεθεὶς εἰς τὰς Σαράντα Ἐκκλησιῶν τύμβος εἶναι πλέον ἐνδιαφέρων καὶ ἀπὸ τὸν ἀνευρεθέντα πρὸ ἐτῶν βορειότερον, τὸν τύμβον Μάλτεπε, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρέθησαν ἀργυραὶ δραχμαὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καθορίζουσαι τὴν χρονολογίαν του. Οἱ λίθοι τοῦ ἀνευρεθέντος τύμβου, ποὺ προέρχονται ἀπὸ ἀρχαῖον ἐκεῖ λατομεῖον συγκρατοῦνται μεταξὺ τῶν μὲ τεμάχια σιδήρου μήκους 14—18 ἑκατοστομέτρων, ἡ δὲ εἴσοδος του ἔμεινε, ὡς φαίνεται, ἐπὶ πολὺ ἀκάλυπτος καὶ ἐκαλύφθη μὲ χῶμα, ὅταν πλέον ἔπαυσε κάθε ταφὴ εἰς αὐτόν.

Ἐνδιαφέροντες εἶναι καὶ οἱ ἀνευρεθέντες νοτίως τῆς Βιζύης τέσσαρες πλινθόκτιστοι, θολωτοὶ τύμβοι μήκους τριῶν περιπου μέτρων, τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ἔκαμε δὲ ἐντύπωσιν ὅτι ὁ ἐρευνηθεὶς ἐκεῖ λόφος, παρόμοιος αὐτῶν ποὺ ἐκάλυπταν τάφους, ἦτο ἄνευ τύμβου. Εἰς τοὺς τύμβους τῆς Βιζύης εὐρέθη καὶ ὕαλος, ὅστ᾽ αὐ καὶ πῆλιναι λυχνίαι τῆς μιᾶς θουαλλίδος, ὅλα δὲ τὰ ἀνευρεθέντα εἰς τοὺς τύμβους αὐτοὺς ἀντικείμενα θὰ ἐκτεθοῦν εἰς τὴν αἴθουσαν Γιλδιζ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου σχηματίζεται τμημα μὲ ἀρχαιότητας ἀπὸ τύμβους τῆς Θράκης.

«Ἐλεύθερον Βῆμα».

27 Ἰανουαρίου 1940.

Αἱ ἀρχαιότητες τῆς Μεσημβρίας Δ. Θράκης.—Εἰς τὸ «Φῶς» τῆς Θεσσαλονίκης 30 Ἀπριλίου 1940, ἀναγινώσκωμεν τὰ ἑξῆς.

«Ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα ἤλθον εἰς φῶς, εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀλεξανδρουπόλεως.

Πρὸ ἐτῶν ὁ ὀθωμανὸς Ἀμπτουλάχ Χακὴ εἶχεν ἀνεύρει εἰς τὸ Δικελῆ τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως, παρὰ τὴν Μάκρην, ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον πλάκα ὕψους 0,80 μ., παριστῶσαν ἐνδεδυμένην γυναῖκα. Ἡ ἐπιτύμβιος πλάξ ἡ ὁποία εὐρέθη ἐπὶ ἐνὸς τάφου, ἔφερεν μέχρις ἐκεῖ τὸν ἔφορον ἀρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης κ. Κοτζιᾶν, ὁ ὁποῖος ἐνήργησε πρόχειρον ἀνασκαφὴν, ἐξ ἧς

ἤλθον εἰς φῶς τέσσαρες ἄλλοι τάφοι, ἄνευ σημαντικῆς ἀξίας. Κατόπιν τῶν εὐρημάτων αὐτῶν καὶ ἐκ διαφόρων πληροφοριῶν, ὁ κ. Κοτζιάς, ἐνήργησε γενικωτέραν ἔρευναν καὶ πέραν τοῦ ὀθωμανικοῦ συνοικισμοῦ τῆς Μεσομυθίας. Καὶ ἐκ τῶν ἐρευνῶν τούτων, ἀντελήθη ὅτι ἀξία ἰδιαίτερας προσοχῆς ἦτο ἡ ἔκτασις Σαμπλῆ Ντερὲ (Παλαιοχωρὶ) καὶ ἡ θέσις Ὀμάρα. Ἐκεῖ εὐρέθη ἀρχαῖον τεῖχος, ἀρχίζον ἀπὸ θαλάσσης, τὸ ὁποῖον βαίνει πρὸς Βορρᾶν μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ ἐκεῖ λόφου, ὅπου φαίνεται ἦτο ἡ Ἀκρόπολις. Τὸ τεῖχος προχωρεῖ πρὸς δυσμάς, μέχρις ἐνὸς σημείου, ὁπόθεν στρέφεται πρὸς νότον μὲ τινὰς καμπύλας πρὸς τὰ ἔσω καὶ ἔξω καὶ κατευθύνεται ἐκ νέου πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὸ τεῖχος ἔχει πλάτος δύο μέτρων καὶ εἶναι κτισμένον διὰ πορρολίθων μεγάλων, ἐπὶ τῶν ὁποίων εὐρέθησαν θέσεις συνδετήρων.

Τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν τεῖχος ἔχει καταστροφῇ καὶ φαίνεται ὅτι ἡ παραλία ἔκειτο ἐσώτερον τῆς θαλάσσης περὶ τὰ 100 μ. Ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν ἐνδείξεων, δύναται τις νὰ βεβαιώσῃ ὅτι τὸ μέρος αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸν λιμένα τῆς πόλεως, εἰς τὸν ὁποῖον τὴν προέχουσαν θέσιν κατεῖχον τὰ καταστήματα.

Τὸ τεῖχος, πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν, εὐρίσκετο εἰς καλυτέραν κατάστασιν. Φαίνεται ὅτι οἱ κάτοικοι ἀφήρεσαν τοὺς λίθους, οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν κατασκευὴν ἐκκλησιῶν, σχολείων, οἰκιῶν κλπ.

Εἰς τὴν προαναφερθεῖσαν θέσιν καὶ εἰς τὴν καλλιεργουμενὴν ἔκτασιν παρατηρήθησαν θραύσματα ἀγγείων, τὰ ὁποῖα φέρουν γάνωσιν μαύρην στιλπνὴν ἢ ἐρυθρὰν πορτοκαλόχρουν. Ἐπίσης παρουσιάσθησαν ποικίλα θραύσματα ἀγγείων ἐκ τῶν ὁποίων μερικὰ ἀνήκουν εἰς τὸν 6ον π. Χ. αἰῶνα καὶ ἄλλα εἰς τὸν 3ον, 4ον καὶ 5ον π. Χ. αἰῶνα. Μεταξὺ αὐτῶν εὐρέθη πτέρυξ χαλκῆ ἐξ ἀγαλματίου, πιθανῶς νίκης, τεμάχιον σιδηροῦν συνδετήρος σχήματος διπλοῦ πελέκως μία χαλκῆ λαβὴ ἀγγείου, τεμάχιον μολύβδου εἰς σχῆμα ἀγκύρας, ἀρχιτεκτονικὰ καὶ ἰδίᾳ ἀκροκέραμοι εἰς σχῆμα ἀνθεμίων, ἐκ τῶν ὁποίων μερικὰ διατηροῦν τὸ χρομᾶ των.

Σπουδαιότερα ἐκ τῶν εὐρημάτων εἶναι ἓν ὄστρακον φέρον μελανόμορφον παράστασιν τοῦ Ἡρακλέους, ἀγωνιζομένου κατὰ τοῦ λέοντος καὶ ἕτερον φέρον ἀκεραῖαν ἐρυθρὰν παράστασιν ἐφήβου, παίζοντος διάυλον. Ἀμφότερα τὰ εὐρήματα ἀνήκουν εἰς τὸν 5ον π. Χ. αἰῶνα.

Τέλος εὐρέθη ἓν εἰδώλιον, ὕψους 0.10 μ. τὸ ὁποῖον παριστᾷ γυνὴν ἐνδεδυμένην, ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς, ἡ ὁποία ἔχει στάσιν τῶν Κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω εὐρημάτων ὁ ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Κοτζιάς συνήγαγε τὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται περὶ πόλεως καθαρῶς ἑλληνικῆς, ἀναγομένης, ἴσως εἰς τὸν 7ον π. Χ. αἰῶνα καὶ ἐκτισμένης ἐπὶ προϊστορικοῦ συνοικισμοῦ. Ἡ διάρκειά τῆς πόλεως φθάνει μέχρι τῶν ἑλ-

ληνιστικῶν χρόνων καὶ φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους κατεστράφη, χωρὶς ἔκτοτε νὰ κατοικήσουν Ρωμαῖοι ἢ Βυζαντινοί.

Ποία ἢ πόλις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ ἀπὸ τοῦδε. Εἶναι ὁμως ἐνδεχόμενον νὰ εἶναι ἡ Μεσημβρία τοῦ Αἰγαίου, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Στέφανος ὁ Βυζαντινός. Τὸ ὄνομα Μεσημβρία φέρει σήμερον καὶ ὁ μικρὸς Τουρκικὸς συνοικισμὸς».

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Α. Δ. Κεραμόπουλος, γράφει εἰς τὴν «Ἐστίαν» τῆς 4ης Ἀπριλίου 1940 ὅτι «ἡ πόλις καὶ ἡ θέσις τῆς εἶναι γνωστή, οἱ δὲ Βούλγαροι, ὅταν, κατὰ τὸ 1912, εἶχον κατέλθει ἐκεῖσε, ἔστειλαν τὸν διακεκριμένον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σόφιας κ. Κατσάρωφ, νομίζω, ὅστις, ἀνασκάψας, ἐπροίκισε τὸ μουσεῖον τῆς Σόφιας μὲ ἕν ἀνάγλυφον, οὗτινος σᾶς στέλλω εἰκόνα.

Τὸ ἀνάγλυφον προέρχεται ἐκ ζωοφόρου πιθανῶς, ὥστε εἶχε συνέχειάν, ἣτις περιμένει ἀπὸ 27 ἔτων τὴν Ἑλληνικὴν προσοχὴν καὶ σκαπάνην. Εἰκονίζει δὲ πομπὴν ἐφίππων ἢ ἀρματῆλατούντων ἀνθρώπων, ἀλλὰ σαφεστέρα ἐρμηνεῖα δὲν εἶναι ἀκόμη δυνατή. Χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος π. Χ.

Ἡ Βουλγαρία ἐπιδεικνύει μετὰ ὑπερηφανείας τὸ ἀνάγλυφον τῆς Μεσημβρίας, ὡς καὶ ἕν ἄλλο τῆς Σωζοπόλεως».

Θρακικαὶ ἐπιγραφαί.—Ἀπὸ τὸ εἰς τὸν 52ον τόμ. (1939) τῆς «Revue des Études Grecques» δημοσιευόμενον «Δελτίον ἐπιγραφῶν» παρὰ τῶν κ. κ. R. Flacelière, J. Robert καὶ L. Robert ἀποσπῶμεν τὰς ἐν σελ. 471—481 ἐπιγραφὰς ἀφορώσας εἰς τὴν Θράκην¹⁾.

187 **Ἀβδήρα.**—J. Bousquet, Bull. de Corr. Hell. 1938. 51—54. Inscription d'Abdère, ἐνδιαφέρον τὸ κείμενον: *Γ. Κάσσιος Σέξτος ἀρχιβουκόλος Θεῶ Διονύσω καὶ τοῖς συνμύσταις ἐκ τῶν ἰδίων τὸ μάγαρον ἐποίησεν.*

189 **Περίχωρα τῶν Ἀβδήρων.**—L. Robert, Revue de Philologie de littérature et d'histoire anciennes, 1939, 151.—Inscription de Nestos ἀντικαθιστᾷ «τὸν [Βιστ]όνων εὐεργέτην», δημοσιευθὲν εἰς τὸ IGR 1, 829 διὰ τοῦ «τὸν [ἀπὸ προγ]όνων εὐεργέτην».

1) Αἱ ὑπ' ἀρ. 188, 194, 196, 202, 203, 204, 205, 206, 216 καὶ 217 σημειώσεις παραλείπονται, ὡς ἀφορῶσαι εἰς ἐπιγραφὰς κλπ. δημοσιευθείσας εἰς τὰ «Θρακικά» παρὰ τῶν Γ. Μπακαλάκη, Κ. Μυρτ, Ἀποστολίδου, Κ. Κουρτίδου κλπ.

190 *Παυταλία*.—H. U. Instinsky, Sitzungsberichte der preussischen Akademie, phil.—hist. Klasse 1938, 418—425: Ein neuer Meilenstein von Pautalia u. Zwei Fragen zur Geschichte der Provincia Trakia. [Νέος μιλιοδείκτης ἀπὸ τὴν Παυταλίαν καὶ δύο προβλήματα ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς Θρακικῆς ἐπαρχίας]. Ὁ συγγραφεὺς ὁ ὁποῖος μελετᾷ τὴν συλλογὴν μιλιοδεικτῶν εἰς τοῦ CIL, δημοσιεύει ἑλληνικὸν μιλιοδείκτην, στηθέντα εἰς τὴν Παυταλίαν, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σευήρου Ἀλεξάνδρου, ὄντος κυβερνήτου τῆς Θρακίας τοῦ Rutillius Pudens Crispinus. Συγκρίνει τοὺς στηθέντας μιλιοδείκτας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κυβερνήτου κατὰ τὴν παρθικὴν ἐκστρατείαν τοῦ Σευήρου Ἀλεξάνδρου, καὶ φέρει πλησιέστερον τὴν χρονολογίαν τῶν κυβερνήσεων τοῦ Crispinus καὶ τοῦ M. Ulpius Senecio Saturninus. Μελετᾷ τὰ ὄρια τῆς περιοχῆς τῆς Παυταλίας καὶ τῆς Σαρδικῆς καὶ τὸ δύσκολον πρόβλημα τὸ ὅποιον θέτουν οἱ τόποι τῆς εὐρέσεως τῶν μιλιοδεικτῶν, τῶν στηθεῖσων ὑπὸ τῶν δύο ἀναφερομένων, μεταξὺ 220—240.

191 *Corna Orechovitzza*.—G. Kazarow. Bull. de l'Institut archéologique bulgare XI 2 (1937), 286—287 ἀρ. 6, ἀναδημοσιεύει ἐκ τῆς Rev. Arch. 1908 II, 54 ἀρ. 57: Θεῶ Ἡρωι Βορκεηθία Αἴλιος Ποτάμων ἐπέρ Αὐρηλιανοῦ Φήλικος Τουετα.οῦ [χαρ]σ[τήριον].

192 *Φιλιππούπολις*.—C. M. Danoff, Jahreshefte des oesterreichischen archaeologischen Institutes 30 (1937), Παράρτ. 77—84: Neue Inschriften aus Bulgarien [Νέαι ἐπιγραφαί ἐκ τῆς Βουλγαρίας]. Δύο ἐπιγραφαί ἀγωνιστικαί: ἡ πρώτη δι' ἓνα παγκρατιαστὴν καὶ παλαιστὴν (βλ. διορθώσεις τοῦ L. Robert, ét. anat. 119 ἀρ. 3), ἡ δευτέρα δι' ἓνα ἀγωνοθέτην τῶν πρώτων Πυθίων Κενδρεισίων εἰσελαστικῶν (διὰ τὰ Κενδρῆσια βλ. Revue de phil. de litt. et d'hist. anciennes 1939, 153 μετὰ διορθώσεων, ἀγνοουμένων εἰς τὸ παρὸν ἄρθρον τοῦ P. W. (Danoff) εἰς τὰς ἀγωνιστικὰς ἐπιγραφὰς τῆς πόλεως αὐτῆς).

193 G. Kazarow.—Bulletin de l'Institut archéologique bulgare XI 2 (1937) 185—286 ἀρ. 5, ἀνάγλυφον μετρεῖς Νύμφας [Ἀγαθ]ῆ τύχη. Κ[υρίας Νύμ]φης εὐχαριστή[ριον] Α. Οὐλέριος Οὐίκτω(ρ).

195 V. Laurent.—Echos d'Orient 1938, 1, sqq Une inscription grecque chryptochrétienne de Philippopolii, δημοσιεύει μετὰ φωτογραφίας, μίαν μακρὰν (20 γραμμῶν) καὶ ἐνδιαφέρουσαν χριστιανικὴν ἐπιγραφὴν. Εἰς τὴν ἄνω ἀριστερὰν γωνίαν, τὰ γράμματα *ωπη*, ἰσοψηφοῦν μετὰ τὸ Ἰησοῦς, 888 [διὰ τὸ *ωπ* καὶ τὴν ἰσοψηφίαν βλ. R. Mouterde ἐνθα κατωτ. ἀρ. 469—R. Mouterde, Mél. Dussaud 391—7: Ce Dieu Syrien Op.].

Τοῦτον ἐμοὶ Τατιανῶ ἐργοδ[ότη] δόμον δώρον χάριν ἐξετέλεσ[εν] ἀγάπην ἔχων παρὰ Θεοῦ Ζώσιμος [ὁ ἀ]δελφὸς Χρυσογόνου, ἧς χάριν ἀντάξιον μισθὸν δώσει Κ(ύριος) ὁ μισθ[α]ποδότης. Ὅπως τόσοι Ἕλλη- νες τῆς Θρακίας, ἦλθεν ἐξ Ἀσίας. Ἐξ Ἀσίας δὲ ἐξεληθὼν πᾶσαν πόλιν περιουσίησας ἦλθον ἰς μητροπόλιν Θρηκῶν Φιλιπόπολιν ἐνθάδε. Πολλοὶ ἐνδιαφέροντες Χριστιανικοὶ τύποι : Ἐξ Αἰγύπτου δέ με ῥύσας [ὁ Κύριος πᾶσαν] γνῶσιν ἔδωκε καὶ λούσας ἐν ἀϊδίοι(ς) ὕδασι Κ(ύριον) (τὸ βάπτισμα). Τὸ τέλος ἀσαφές. Μνεία ἐνὸς πάπας Ζώσιμος. Ἔχει δύο ἐπαναλή- ψεις τῆς λέξεως «ζῶ» μεταξύ τῶν φράσεων «ἐλαβῆς ἔξαρχις» ἢ ὅποια «κόπτει τὴν διήγησιν μὲ τρόπον μιᾶς ἐπωδῆς καὶ ὑπογραμμίζει τὴν μετά- βασιν εἰς μίαν ἄλλην τάξιν γεγονότων τὸ «ἰδιαιτερον σημεῖον αὐτοῦ τοῦ ἐπιταφίου» εἶναι «ἢ ἐπιμονή του νὰ διακηρύξη τὴν μακαρίαν ζωὴν τῆς ἀποθανούσης ψυχῆς, ἐπιμονή ἐπὶ τῆς ὁποίας ἢ διακήρυξις «ζῶ» ἀναφε- ρομένη δύο φορὰς, δίδει χρωματισμὸν εἰς τὴν διάχυσιν τῶν θρησκευτι- κῶν αἰσθημάτων», ὁ ἐκδότης ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ σημειοῖ, «ὡς πρὸς τὴν ἰδιαι- τέραν ἐπιμονὴν μετὰ τῆς ὁποίας ὠμίλησε διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν, καλῶς πληροφορημένη ὑπῆρξε ἢ κοινωνία, ἧτις ἠδυνήθη νὰ διακρίνη ἕνα εἰδικὸν σημεῖον τῆς ἀπηγορευμένης θρησκείας». Προσθετέον ὅτι εἰς τοὺς εἰδωλο- λατρικοὺς ἐπιταφίους εἶναι πολὺ σύνηθες ἢ λέξις ζῶ, ἢ ζῶμεν ἢ ζῶσιν νὰ παρεμβάλλεται μεταξύ τῶν φράσεων καὶ μάλιστα εἰς μίαν φράσιν, τὴν ὁποίαν κόπτει, κακῶς, ἢ μεταξύ τῶν στίχων, ὅπως εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ εἰς τὸ τέλος τοῦ κειμένου, διὰ νὰ πιστοποιήσῃ ὅτι τὸ ἢ τὰ ὀνομαζόμενα πρό- σωπα εἶναι ἀκόμη ζῶντα. Ὁ χριστιανικὸς ἐπιτάφιος δὲν ἔκανε ἢ νὰ ἀνα- παραγάγῃ ἕνα κοινὸν τύπον, ἀλλὰ δίδων ἕνα ὅλως ἄλλον αἰσθημα.

197 **Περιοχὴ Φιλιππουπόλεως**.—D. Zontschew, Jahrb. Anz. 1938, 204—205 : νέον ὄροσημον τῆς περιοχῆς Βενδιπᾶρα. [Κατὰ θεῖαν ἀπόφα- σιν τεθέν[τες] ὑπὸ Κ. Ἀτρί[ου] Κλονίου [πρεσβ. Σεββ.] ἀντιστρ. διὰ Μ[ου- κίου] Οὐήρου ὄροι ἄγρου Βενδιπαρω[ν].

198 L. Robert.—Etudes épigraphiques et philologiques (Paris, Champion 343 pp. et 16 planches, 1938 fasc. 272 de la Bibl. Ecole Hautes-Etudes. Section des sciences historiques et philologiques) 223—226. Une borne de Thrace : IGR 1, 709, 1, 7. Κορτοκοπίων (δῆ- θεν ὄνομα λιουῦ) εἶναι σφάλμα τῶν ἐκδοτῶν, ἀντὶ χορτοκοπίων [«râtures» νομαί, βοσκαί]. Αὐτὸ τὸ ὄροσημον τῶν βόσκῶν τῆς φυλῆς τῆς Ρο- δόπης, εὐρέθη εἰς ἕνα ἐλώδη λειμῶνα. — Πρὸ ὀλίγου ἀκόμη ἀνεγνωρίσθη- σαν Θρακικαὶ ῥίζαι εἰς τὴν λέξιν Κορτοκοπίων.

199 Véra Ivanova.—Bull. de l'Institut archéologique bulgare XI 2 (1937) 228—230 : εἰς τὰ ἐρεῖπια μιᾶς χριστιανικῆς βασιλικῆς τοῦ Χισσὰρ (42 χμ. βορείως τῆς Φ)πόλεως) : Θεοῦ δῶρον προσεκομισθη, τὰς

ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ τηρήσας, Θεόδωρος τῆς λαμπρᾶς μνήμης, καὶ πρὸς Θεὸν μέλλον ἀναλύειν, ἐπιποθήσας τε τὸ ἀείδιον οἰκητήριον ἐν τῷ σεβασμίῳ τούτῳ οἴκῳ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου προτομαρτυροῦ Στεφάνου, τὴν κατάπανσιν ἐνθάδε ἤσρατο μηνὴ Ὀκτωβρίῳ τρίτῃ ἐνδ(ικτιῶνος) ἐβδόμη(ς) προαποσίλας καθαρὸν θυμίαμα τὸν ἑαυτοῦ γνήσιον υἱὸν Ἰωάννην πρωτήκτορα ὧσις ἐν τῷ προπυλείῳ τούτῳ τὴν κατάπανσιν ἔχει (6ος αἰὼν) ἀναδημοσιεῖ ἐπίσης μετὰ φωτογραφίας ὑπὸ τοῦ Ἀποστολίδου «Θρακικὰ» X (1938) 268—269, τοῦ ὁποίου δίδομεν τὸ κείμενον ἐξακριβούμενον ὑπὸ τῆς φωτογραφίας. Πρβλ. τὴν ἀνάλογον ἐπιγραφὴν τοῦ αὐτοῦ τόπου, Kalinka, Antike Denkmaeler in Bulg. ἀρ. 364: Αὐτ. 231—242 ἐπὶ μιᾶς ἀργυρᾶς λειψανοθήκης—236: ἐπὶ ὀρειχαλκίνου σταυροῦ, χαραγμένον: Φιλίππου πρεσβυτέρου.

200 Αὐτ. 306, εἰκ. 234, φωτογραφία τῆς ἐπιγραφῆς, Kalinka, ἀρ. 365.

201 Ch. M. Danoff.—Bulletin de l'Institut archéologique bulgare XI, 2 (1937) 196—206: Antike Denkmaeler in Bulgarien. Εἰς τὴν περιοχὴν μεταξὺ Φιλιππουπόλεως καὶ Τραιανῆς Αὐγούστης ἀρ. 2: Ζῆθος πραγματευτῆς Εὐστοχίου Κέλετος Θρακάρχου καὶ Κλ. Ἀντίας Ἀσκληπιοδότης Κυρία Ἦρα ἐξάμενος ὑπὲρ αὐτῶν τῆς σωτηρίας σὺν ἑαυτῷ βωμὸν σ[ὺν] κανκέλλῳ κατεσκεύασεν ἐκ τῶν ἰδίων. Εὐτυχῶς—3: ἐπὶ ἀναγλύφου τῶν Τριῶν Νυμφῶν, Α. Σεπτ. Καλπουρνίου Ἀχιλλεὺς Νύμφαις ἀενάοις, ἐπιμεληθέντος Θεοφίλου. Εὐτυχῶς. πρβλ. Desseau 3863: Nymphis aeternis.—4: ἐπὶ ἐνὸς ἄλλου, Νύμφαις Σωτείραις δῶρον.

Περιοχὴ Πασαρδζικ (δυτικῶς τῆς Φιλιππουπόλεως).—5: Αὐρ. Σάλβις Μουκακένθου βετερανὸς Κυρίῳ Ἀσκληπιῷ εὐχαριστήριον.—6: |K|ότος Ταταζίη Μουκασήους Διὶ Ζβελοσούρῳ Δόλης (;).

207 Danoff.—Bull. de l'Institut archéologique bulgare X 2 (1937) 306—311, δημοσιεῖ ἐπιγραφὰς διαφόρων διαμερισμάτων τῆς Βουλγαρίας, σελ. 306 (Orlandovtzi) εἰς κεφαλὴν κριοῦ ἐκ κεράμου, Ἀπολινάρις ἐποίοι.—σελ. 308 (Liliatch) ἐπιτάφιον ἀνάγλυφον μετ' ἐπιγραφῆς πολὺ ἀκρωτηριασμένης.—σελ. 309 (Vaksevo) ἀνάγλυφον τοῦ Ἡρακλέους: Κυρίῳ Ἡρακλῆ Πολιευτικὸς Βεΐθνος εὐχὴν ἀνέθηκα εὐτυχῶς.—σελ. 310 (Vetren Dol): ἄν[έ]θηκα εὐτυχῶς Αὐρ. Οὐλοκεῖος β(ενε)φ(ικιάριος).—σελ. 311 (Tcherna Gora) ἀνάγλυφον τῶν Τριῶν Νυμφῶν, P. Φλάουιος Αὐλο-ἀνέθ[ηκεν] καὶ ἀνάγλυφον τῆς Ἦρας (;)—Ἀλλουζένεος.

208 L. Robert, ét. épigr., ἐνθ' ἄν. 157 διορθῶναι, Jahreshefte des oesterreichischen archaeologischen Institutes 19—20, Παράρτ. 49—50 παλαισιρατιώτη=veterano, συγκεντρῶναι τὰ παραδείγματα αὐτῆς τῆς

λέξεως, εἰς τὰ ὁποῖα προσθέτει μίαν ἐπιγραφὴν τῆς Μαρωνείας (Dumont-Homolle, *Mélanges* 447, ἀρ. 110β 20) : *Φυλλία Πρόκλα παλαιστρατιώτου* (ἔξ. *πάλαι στρατιώτου*) *θυγάτηρ, στρατευομένου τε ἀδελφοῦ*.

209 *Περίνθος*.—L. Robert, *ét. épigr.* ἐνθ' ἂν. 221—222, ἀποδίδει εἰς αὐτὴν τὴν περιοχὴν τὸν ἐπιτάφιον CIG 2043, ἀπομιμημένον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

210 *Κωνσταντινούπολις*.—L. Robert, *ét. épigr.* ἐνθ' ἂν. 219—223 ἀποδεικνύει ὅτι πλεῖστοι ἐπιτάφιοι εἶναι ἀπομιμημένοι εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν, προερχόμενοι ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην (ἀρ. 165) τῆς περιοχῆς τῆς Περίνθου (ἀρ. 209) τῆς Ρόδου (ἀρ. 256).

214 G. Kazanow, *Bull. de l'institut archéologique bulgare* XI 2 (1937) 283—285, δημοσιεύει ἢ ἀναδημοσιεύει μετὰ φωτογραφίας τρεῖς ἐπιγραφὰς τῆς περιοχῆς Ivailongrad.—1 (=Rev. Arch. 1911, II 440 ἀρ. 8) : [*Κ*]υρίω Ἑρακλίη Ἀπολλόδωρος Ῥησκουπό[ρ]εος Βωσαγυρηνὸς ὑπὲρ τε αὐ[τοῦ] καὶ τῶν ἰδίων εὐχαριστήρι[ον] ἀνέθηκα.—2 ἀνάγλυφον : εἰς τὸν κέντρον, Τελεσφόρος καὶ ὁ ὕψις ἄνωθεν αὐτοῦ, εἰς τὰς πλευρὰς Ἀσκληπιός, Ὑγεία καὶ δύο μικρὰ πρόσωπα : *Ἄθρ. Μουκάζινης Πύτρου Σωτήρι Ἀσκληπιῶ ὑπὲρ τῆς θυγάτρὸς Ἐπιτσύχεος εὐχαριστήριον ἀνέθηκεν*.—3 (Rev. Arch. αὐτ. 445, ἀρ. 14) : *Ἄλλιος Φίρμενος φυλαρχήσας εὐχαριστήριον ἀνέθηκεν*.

215 *Ἀπολλωνία*.—C. M. Danoff, *Jahreshefte des oesterreichischen archaeologischen Institutes* 30 (1930). Παράρτ. 86—94 : Eine neue Inschrift aus Apollonia Pontica. [*Μία νέα ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ἀπολλωνίαν Ποντικήν*]. Στήλη ἀετώματος, μετ' ἀσπίδος, κάτωθεν τοῦ ἀετώματος μία περικεφαλαία καὶ ἓνα ξίφος εἰς τὴν θήκην του. Ἀρχὴ ἐνὸς διατάγματος : *Ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῶι δήμωι τῶν ἀρχόντων γνώμη ἐπειδὴ Ἐπιτυγχάνων Μενεκράτους Ταρσεὺς ὁ ἡγούμενος τῶν στρατιωτῶν τῶν ἀπεσταλμένων ὑπὸ βασιλέως Μιθραδάτου Ἐνπάτορος ἐπὶ τὴν [σ]υν[μαχίαν ;] ἐνδιαφέρουσα μαρτυρία διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μυθριδάτου εἰς τὴν Θράκην* (βλ. M. Holleaux, *Études*, I. ch. VII).

Ἡ γραφὴ εἶναι ὠραῖον ὑπόδειγμα τῆς τρεχούσης, μετὰ φεγγαροειδοῦς ὀμέγα, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ στίχου.

218 L. Robert, *ét. épigr.* ἐνθ' ἂν. 199—200, δεικνύει ὅτι τὸ ὄνομα Κρεσφόντης (Kalinka 252) διασαφηνίζεται εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν ἀπὸ τὸν μιλησιακὸν ἀποικισμὸν.

Ὁ φιλικὸς Ἀντώνιος Π. Κομιζόπουλλος Φιλιππουπολίτης.—

Περὶ τοῦ ἐθνικοῦ τούτου ἀνδρὸς ἐγράφησαν ἱκανὰ (ἴδε *Μυρτ. Ἀποστολίδου*, «Θρακικά», ἔτ. 1931, Γ', παράρτ. σελ. 128—139.—*Μεξεβίρη*, Ἀρετὴ παραδειγματική, Ἀνατολ. Ἐπιθεώρ. Ἀθηνῶν. ἀρ. 261, Ἰουλ. 15 ἔτ. 1886.—*Δάμπρου Ἐννάλη*, Ἑλληνισμός, ἔτ. 1929, σελ. 636). Τούτοις προσθετέον καὶ τὰ ἀκόλουθα.

Ἐσφαλμένως ἐνομίσθη καὶ ἐγράφη ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὠνομάζετο *Παῦλος*. Ἡ ἐπὶ τοῦ χρυσοτεύκτου περιβλήματος τοῦ ἀφιερωθέντος εἰς τὸν ἐν Φιλιππουπόλει μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Μαρίνης βαρυτίμου ἱεροῦ Εὐαγγελίου, (ὅπερ εὐτιχῶς διασφύζεται καὶ σήμερον ὡς μέγα κειμήλιον), ἀφιέρωσις ἔχει ἀργυροῦ, κεφαλαίοις γραμμασιν ᾗδε: «Ἀφιέρωσις ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Κομιζοπούλου εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Φιλιππουπόλεως εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Μαρίνης εἰς μνημόσυνον ἑαυτοῦ καὶ τῶν γονέων του *Παναγιώτου* καὶ *Μελάγχρου* καὶ Ἀλεξάνδρου, ἐν Μόσχῃ 1843 Μαΐου κγ'». Ἐπαναλαμβάνεται δὲ ἡ ἀφιέρωσις ἐν τῇ πρώτῃ ἀγράφῳ τοῦ Εὐαγγελίου σελίδι συντεταγμένη καὶ ἰδιοχείρως γεγραμμένη ὑπὸ τοῦ τότε μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως Νικηφόρου τοῦ Λεσβίου, ὅστις καὶ ὑπογράφεται.

Ἐκ τῆς ἀφιέρωσεως τεκμηριοῦται ὅτι ἡ μήτηρ του *Μελάγχρου* (λίαν εἰθισμένον ὄνομα ἄλλοτε παρὰ ταῖς Ἑλληνίσιν Φιλιππουπόλεως) χηρεύσασα ἤλθεν εἰς δευτέρον γάμον μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἀντώνιος ἔμεινεν ὀρφανὸς ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ, διότι ἀναγορευθεὶς μαΐστρω ἀμπατζῆς τῷ 1783 ἀναγράφεται ἐν τῷ τῶν ἀμπατζήδων κώδικι (Βιβλ. Π, σελ. 13) ὡς ἀδελφὸς τοῦ πρεσβυτέρου του ἀδελφοῦ *Κοιμτζόγλου*, γνωστοῦ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ οὐχὶ ὡς υἱὸς τοῦ ἐκλιπόντος ἤδη *Παναγιώτου*. Ὁ ἀνώνυμος ἀδελφὸς του παραμείνας ἐν Φιλιππουπόλει διεφύλαξε τὸ ἐπώνυμόν του *Κοιμτζόγλου*, ὡς καὶ πάντες οἱ ἐξάδελφοί του, ὁ δὲ ἀποδημήσας εἰς Μόσχαν Ἀντώνιος καὶ ὁ εἰς Ἰάσιον νεώτερός του ἀδελφὸς *Γεωργίος* μετέτρεψαν αὐτὸ εἰς *Κομιζόπουλλος*. Περὶ τοῦ ἐν Ἰασίῳ Γεωργίου (Π) Κομιζοπούλλου γίνεται μνεῖα ἐν τῷ κώδικι τῆς μητροπόλεως τοῦ Νικηφόρου τῇ 20ῇ Μαΐου 1851, σελ. 37. (ἴδε *Μυρτ. Ἀποστολίδου*, «Θρακικά», τόμ. ΙΒ' ἔτ. 1939, σελ. 115 § 3, β').

Ὁ Ἀντώνιος κατὰ τὸ ὅον ἄρθρον τῆς διαθήκης του ἐκκληροδότησεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κεντρικὴν σχολήν, ἣν καὶ ζῶν περιοδικῶς χρηματικῶς ἐβοήθησε, καὶ εἰς τὰς πέντε ἐκκλησίας τῆς γενετείρας του Φιλιππουπόλεως, τ. ἔ. εἰς τὴν τῆς μητροπόλεως τῆς ἁγίας Μαρίνης, τῆς ἁγίας Κυριακῆς, τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης γρόσια διατιμῆσεως ἑκατὸν δέκα χιλιάδας (ἀρ. 110.000). (Κῶδιξ μητροπόλεως Νικηφόρου ἐτῶν 1849—1859 τῶν ἐξερχομένων ἐγγράφων, σελ. 52—53, ἐνθα ἀναγράφονται ἢ τε πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταν-

τινουπόλει πληρεξουσίου παρακλητικῆ τῆς κοινότητος ἐπιστολῆ καὶ τὸ ἐπιτροπικὸν πληρεξούσιον αὐτῶν πρὸς παραλαβὴν τοῦ κληροδοτήματος παρὰ τοῦ αὐτόθι Ν. Μανιάκη).

K. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Βίος Ἀθανασίου Πατριάρχου.—Κατόπιν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ βίου καὶ πολιτείας Ἀθανασίου Α' (σελ. 56—107 τοῦ παρόντος) ἀνέγνωσα τὸν ὑπὸ τοῦ Delehayε δημοσιευθέντα βίον τοῦ ἁγίου, ἐν «Mélanges d'archéologie et d'histoire» v. 17, p. 47—75 et 39—45. Ὁ Delehayε ἔλαβεν τοῦτον ἐκ τοῦ Βαρβερινίου κώδικος ἀχρονολογήτως καὶ ρητῶς λέγει ὅτι δὲν ἐξητάσθη ἢ ἐν χειρογράφῳ κώδικι τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ὅρους Παντοκράτορος ὑπάρχουσα βιογραφία τοῦ Ἁγίου, ὑπὸ Ἰωσήφ Καλοθέτου συγγραφεῖσα, περὶ ἧς ποιεῖται μνεῖαν ὁ Μ. Γεδεὼν ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ 1884 σελ. 223, ἐξ οὗ ἐξάγεται ὅτι δὲν εἶδε ποσῶς τὸν ρηθέντα κώδικα τῆς Μονῆς Παντοκράτορος.

ΑΡΧΙΜ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΙΝΟΣ

Τουρκικὴ παράδοσις διὰ τζαμί Διδυμοτείχου.—Ὁ κ. Ἄβρ. Ν. Παπάζογλου εἰς τὸν δέκατον τόμον (1940) τοῦ Μακεδονικοῦ Ἡμερολογίου γράφων διὰ τὰ «Στοιχεῖα στὴν Τουρκικὴ Λαογραφία» εἰς σελ. 212 ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: Ἀναφέρουν ὅτι τὸ «Τσιρτσιρ-τζαμή» στὸ Διδυμότειχον ἔχει κτισθῆ ἀπὸ μιὰ μαμῆ, μὲ χρήματα κερδισμένα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα κ' ὅτι μέσα κατοικεῖ ἓνα κάποιον στοιχειό, σὲ μορφῇ ὄρνιθας. Τίς νύχτες, λέγουν, ἀκούονται πάντα φωνῆς κλώσσας ὄρνιθας πού ὅμως μόλις μπεῖ μέσα στὸ τζαμί ἀνθρώπος σταματοῦν ἀμέσως».

Ἡ ἐπαρχία Δέρκων.

Παροράματα IB' τόμου.

Σελίς 171, στ. 20, ν' ἀναγνωσθῆ: ἀπέβγαζον ἕως ἐδῶ.

- » » » 21, νὰ ἀπαλειφθῆ.
- » » » 23, νὰ προστεθῆ, Μαυρογένης τὸ 1786 φεύγων.
- » 172, » 22, ἀντὶ 60 οἰκογενείας.
- » 180, » 21, νὰ προστεθῆ, ἔπειτα ὁ Γ. Γλυκέας ἀπὸ τὰ Ταταῦλα.
- » 184, » 23 » Τελευταίως νέον μικρὸν χωρίον, πλησίον τοῦ Ἀμπαρλῆ καὶ εἰς τὴν διοίκησιν αὐτοῦ ὑπαγόμενον, ὠνομάσθη Ἀβδζιλάρ.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ὡς γράφει τὸ «Φῶς» Θεσσαλονίκης τῆς 21 Αὐγούστου 1939 ἐκ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἐν Μαρωνεῖα Ἀντωνίου Λεονταριδίου τῆς 23 Μαρτίου 1907 καὶ 5 Ἰουνίου 1908 ἰδρύεται ἐν Κομοτινῇ Λεονταριδείου Πρακτικῆ Γαλακτομικῆ σχολή.

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 30 Νοεμβρίου 1939 τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ὁ κ. Κ. Ζέγγελης παρουσίασεν γαλλιστὶ γεγραμμένην μελέτην τοῦ κ. Ν. Λιάτσικα: Μελέτη ἐπὶ τοῦ ἠφαιστειογενοῦς τῆς περιοχῆς Φερᾶι τῆς δυτικῆς Θράκης μετὰ γεωλογικοῦ χάρτου τῶν Φερῶν, συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ ἰδίου κατὰ τὸ 1939.

Κατὰ τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» τῆς 22 Ἰανουαρίου καὶ 10 Φεβρουαρίου 1940 ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκ Θράκης κ. Σοφ. Δαφτσίου εἰς μνήμην τῆς Ἰωάννας Δαφτσίου ἀπεφάσισε διὰ δαπάνης 1000 λιρ. Ἄγγ. νὰ πλακοστρώσῃ τὸ ὑπόλοιπον τμήμα τῆς αὐλῆς τῆς Εὐαγγελιστρίας καὶ ἄλλων 220 λιρ. τὴν αὐλὴν τῶν Ταξιαρχῶν καὶ διέθεσε 800 λιρ. διὰ τὸν καλλωπισμὸν καὶ ἄλλας ἀνάγκας τῆς πατριαρχικῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ὁ κατὰ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου 1940 ἀποθανὼν ἐνταῦθα ἐξ Ἐπιβατῶν Σωτ. Β. Ἀμπατζῆς εἰς ἡλικίαν 85 ἐτῶν, κατέλιπε διὰ τῆς διαθήκης του ἑκατὸν χιλ. δρχ. διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐκκλησίας τῶν Ν. Ἐπιβατῶν (παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην) καὶ ἀνά πενήντα χιλ. δρχ. εἰς τὸ Ἄσυλον Ἀνιάτων καὶ τὸ Γηροκομεῖον.

Κατὰ τηλεγράφημα ἐξ Ἀλεξανδρουπόλεως πρὸς τὴν «Καθημερινήν» τῆς 16 Φεβρουαρίου 1940 ἀπεφασίσθη ἡ ἐκεῖ ἀνέγερσις ἀνδριάντος τοῦ Θρακῆς ἥρωος τοῦ 1821, δι' εἰσφορῶν τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων. Ὁ ἀνδριὰς θὰ στηθῇ εἰς παραλιακὸν χωρίον τῆς πόλεως.

Ἐπὶ τοῦ Ρουμανικοῦ Ἰδρύματος φιλολογίας καὶ Τέχνης τοῦ Βασιλέως Καρόλου Β' ἐξεδόθησαν ἐν Βουκουρεστίῳ 1939 τὰ κατάλοιπα τοῦ Δημοσθ. Ρούσου, πρωτοβουλία τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἰδρύματος καθηγητοῦ Ἀλεξάνδρου Ρωσσίτου καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κωνσταντίνου Τζουρίσκου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου καὶ ὑπουργοῦ τοῦ Μετώπου Ἐθνικῆς Ἀναγεννήσεως, ἐπιμελεία τῶν ἀνεπιῶν τοῦ συγγραφέως Ἀριάδνης καὶ Νέστορος Κομαριανοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον *Studii istorice Greco-române. Opera postume* 2 τόμοι ἐξ 693 σελ. ἐν ὄλῳ μετὰ 52 εἰκόνων, ἐκτὸς κειμένων. Σχετικὴν βιβλιοκρισίαν ἐδημοσίευσεν, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Μ. Θ. Λάσκαρις εἰς τὸ «Νέον Κράτος» ἔτ. 4ον σελ. 417—419), ὁ κ. Ν. Γ. Σβορωνος εἰς τὰ «Ἑλληνικά» τόμ. II, σελ. 372—376 καὶ ὁ κ. Κλ. Τσοῦρκας εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» τῆς 1 Ἀπριλίου 1940.

Ἡ παρὰ τὸν Μεγ. Τσεκμετζὲ κομῶπολις Καλλικράτεια, πρὸ τῆς καταστροφῆς κατοικοῦμένη μόνον ἀπὸ ὁμογενεῖς, ὀνομαζομένη Τουρκιστὶ Καλλικράτεια μετονομασθεῖσα ἀρχικῶς εἰς **Μ ε ἰ μ ἄ ρ Σ ι ν ἄ ν** ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχιτέκτονος τῆς παρ'αὐτὴν γεφύρας, μετωνομάσθη τελευταίως εἰς **Σ ε ν λ ι κ**=ἐδτυχία. Τὰ ἐπίσης

ἄλλοτε καθαρῶς ἑλληνικὰ χωρία τῆς Μητροπόλεως Σηλυβρίας Ἐπιβάται ἀντὶ τοῦ ἄλλοτε Τουρκικοῦ Πηγάντος ὠνομάσθησαν Σο υ λ ε ἰ μ ἄ ν πα σ ᾶ κα ρ ι γ ι ε σ ἰ ἐκ τοῦ κτίτορος τῆς ἔξω τοῦ χωρίου βρύσεως, αἱ Δελειῶναι ἄλλοτε Τουρκιστὶ Σουργκιούνκιοῦ εἰς Ὁ ρ τ ᾶ κ ι ο ἰ ἐκ τῆς πατρίδος τῶν νέων κατοίκων τὸ Ἐξάστερον καὶ Ἅγιαλοὶ ἄλλοτε Τουρκιστὶ Ἰξάστρο καὶ Γιάλος, μετὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον ὠνομάσθησαν εἰς Δ ξ ε λ α λ ι ἐ καὶ Κ ι α μ ἰ λ Ὁ β ᾶ ἀπὸ τὰ ὀνόματα ἀξιωματικῶν πεσόντων αὐτόθι, κατὰ τὰς μάχας τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου.

Εἰς τὰς 12 Ἀπριλίου εἰς τὴν Στέγην Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν ὠμίλησαν οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ν. Βέης καὶ Π. Λορεντζᾶτος διὰ τὸν ἀείμνηστον καθηγητὴν Χρ. Τσοῦταν.

Ὁ ἀρχιμανδρίτης Χρ. Κτενᾶς εἰς τὸ σύγγραμμά του «Αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ οἱ ἀφιερῶται τῆς ἐν Στεφανουπόλει ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος» (Βουκουρέστιον 1933) ἀναφέρει εἰς σελ. 46 οὐ ἐπεσκέφθη πλησίον τοῦ Βρατσόβου τὸ χωρίον Βοϊνέτσι καὶ ἀντέγραψε τὴν ἐξῆς ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν: Γεώργιος Σακελλαρίου ἐπατρίδης βαρῶνος τοῦ καισαροσταυρατικοῦ Κράτους γεννηθεὶς ἐν Ἀδριανουπόλει, ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ τῇ β'. Αὐγούστου ἰωκχ'. Περὶ τοῦ Γεωργίου Σακελλαρίου γράφει καὶ ὁ κ. Κ. Ἄμαντος εἰς τὸν βίον Δωροθέου Πρωΐου εἰς τὰ «Ἑλληνικά» τόμ. 11 σελ. 245.

Ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχιτέκτονος Σινάν, ἐτελέσθη ἐν Ἀδριανουπόλει μνημόσυνον, διοργανωθὲν μετὰ πολλῆς μεγαλοπρεπειᾶς... Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ διετάχθη ἡ ἐπισκευὴ ὅλων τῶν ἐν Θράκῃ ἔργων τοῦ Σινάν, τῶν ὕδατοφρακτῶν τοῦ τεμένου Σοκολλοῦ καὶ τῶν ἐν Λουλέμπουργάζ, Μπαμπάεσκη καὶ Χάβζα τεμένων, ὡς καὶ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει ἀγορᾶς τοῦ Τζεδιδ Ἀλῆ πασᾶ.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

1940

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος	ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ
Γ. Γραμματεὺς	ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΓΚΡΙΩΤΗΣ
Ταμίας	ΙΩΑΚΕΙΜ ΛΑΓΙΑΣ
Σύμβουλοι	ΜΙΑΤΙΑΔΗΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΙΜΗΚΟΣ

Δ. ΑΒΑΤΖΗΒΑΣΗΣ
ΦΙΛ. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ
ΙΟΡΔ. ΑΛΜΠΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΛ. ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ
Π. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ
ΑΝ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΘ. ΓΚΕΜΟΥΣΓΕΡΔΑΝΗΣ
ΧΡ. ΚΑΡΑΧΑΛΙΔΗΣ
Β. ΚΟΥΒΕΡΗΣ

Δ. ΛΟΥΪΖΟΣ
Β. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ
Θ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Γ. ΠΟΠΠΩΝΗΣ
Δ. ΣΑΚΚΑΛΗΣ
Μ. ΣΑΡΑΝΤΗΣ
Ζ. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Δ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Μέγας Εὐεργέτης

† ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. Π. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Εὐεργέτης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Μεγ. Δωρηταί

ΤΑΜΕΙΟΝ ΑΝΤΑΛΛΑΞΙΜΩΝ

† ΚΙΜΩΝ Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Δωρηταί

ΑΔΕΛΦΟΙ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΟΥ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΚΑΛΟΥΔΗ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΙΩΑΚΕΙΜ ΛΑΓΙΑΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Π Ρ Α Γ Μ Α Τ Ε Ι Α Ι

<i>Γ. Μπακαλάκη</i> : Θρησκικά χαράγματα ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Ἄμφιπολιν φράγματος τοῦ Στρυμῶνος	5— 32
<i>Ἀχιλ. Θ. Σαμοθράκη</i> : Ἐβρος ποταμὸς	33— 55
<i>Ἀρχιμ. Ἀθανασίου Παντοκρατορινοῦ</i> : Βίος καὶ πολιτεία τοῦ Ἀθανασίου Ἀ' οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Προσθήκη	56—107 430
<i>Ἀθηνᾶς Γαϊτάνου-Γιαννιοῦ</i> : Ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην. Ἡ ἐπαρχία Δέρκων (Συνέχεια) Διορθώσεις	108— 156 430
<i>Κ. Μυριτίλου Ἀποστολίδου</i> : Βούλγαροι ἢ Ἕλληνες ἦσαν οἱ Καρυῶται;	157—216
<i>Κωνστ. Κουρτίδου</i> : Κορνοφωλέα καὶ ἡ Μονὴ Κορνοφωλέας	217—222
<i>Τοῦ Ἰδίου</i> : Τὰ γράμματα εἰς τὸ Διδυμοτείχον κατὰ τὸν δέκατον ἔνατον αἰῶνα	223—227
<i>Ἀρχ. Νικ. Βαφείδου</i> : Αἱ ἐκκλησῖαι Διδυμοτείχου	228—250
<i>Εὐστο. Ζήση</i> : Τρία ἔγγραφα τῆς ἐπαρχίας Γάνου καὶ Χώρας	251—257
<i>Α. Α. Σταμούλη</i> : Ταξίδια εἰς τὴν Θράκην	258—265
<i>Κ. Μυριτίλου Ἀποστολίδου</i> : Ἱερὸν τοῦ Ζυμυδρηνοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Θράκῃ	266—276
<i>Τοῦ Ἰδίου</i> : Κῶδιξ τοῦ Νικηφόρου τῆς Ἱεροῦς Μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως (1850—1861) (Συνέχεια)	277—310

Γ Λ Ω Σ Σ Ι Κ Α — Λ Α Ο Γ Ρ Α Φ Ι Κ Α

<i>Ν. Ροδοῖνου</i> : Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς πατρίδος μου Ὁρτάκιοι (Ἁδριανουπόλεως)	311—320
<i>Ἀμαλίας Στάλιου</i> : Ἔθιμα καὶ ἐνδυμασίαι Κομοτινῆς	321—332
<i>Εὐστο. Ζήση</i> : Προλήψεις ἐγκυμοσύνης Αὐδημίου	333—334
<i>Ἀρχιμ. Νικ. Βαφείδου</i> : Μερικαὶ συνήθειαι Διδυμοτείχου	335—342
<i>Φωτ. Ἀποστολίδου</i> : Κύρια ὀνόματα κ' ἐπίθετα τῆς Τσαντιῶς	343—353
<i>Ἐλπινίκης Σταμούλη Σαραντῆ</i> : Αἰνίγματα	354—365

† Καλλισθ. Χουρμουζιάδου: Τὸ Τσακίλι τῶν Μετροῶν. Γλωσσάριον	366—385
Z.: Ἔθιμα Σαμακοβίου	386—393

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Βιβλιογραφικαὶ σημειώσεις καὶ συμπληρώσεις	394—409
Βιβλιογραφαι Θερακῶν	410

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

Ἄρχης Ν. Κόρακας	411—412
Καλλισθένης Γ. Χουρμουζιάδης	412—413
Πρόην Σωζοαγιαθουπόλεως Κωνσταντίνος	413
Ἄνδρονίκη Κ. Κουρκίδου ὑπὸ I. Μαγκριώτου	413—415

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ — ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Φ. Δραγούμη: Ἐ) Αἰνίτης ἀγωνιστῆς Μαργαρίτης Φ. Κούταβος	416—419
Ἄνασκαφαι Ἀνατολικῆς Θεράκης	419—420
Οἱ τύμβοι τῆς Βιζύης	421—422
Αἱ ἀρχαιότητες τῆς Μεσημβρίας Δ. Θεράκης	422—424
Θρακικαὶ ἐπιγραφαὶ	424—428
Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου: Ὁ Φιλικὸς Ἀντώνιος Π. Κομιζόπουλλος Φιλιππουπολίτης	429—430
Ἄρχιμ. Ἄθαν. Παντοκρατορινοῦ: Βίος Ἀθανασίου Πατριάρχου (Προσθήκη)	430
Τουρκικὴ παράδοσις διὰ τζαμί Διδυμοτεχου	430
Ἡ ἐπαρχία Δέρκων. Παροράματα IB' τόμου	430
Εἰδήσεις	431—432
Διοικητικὸν Συμβούλιον, Εὐεργέται, Δωρηταὶ Θερακικοῦ Κέντρου	433

ΕΙΚΟΝΕΣ

28 εἰκόνες καὶ σχέδια δόμων καὶ χαραγμάτων ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν φράγματος τοῦ Στρουμῶνος	28—31
Συμβολαὶ τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ	33
Τὸ παράλιον καφενεῖον τοῦ Θερμογιάννη εἰς Μακροχώριον	116
Παραλία Μακροχωρίου	117
Ἀκρογιαλιὰ Μακροχωρίου	118
Ὁ Παπᾶ Χριστόδουλος Φλωρᾶς	119

Ὁ ἰατρός Τηλ. Παπαδημητρίου	119
Ἡ λίμνη τοῦ Τσομπάν τσεσμέ	133
Ἡ μονὴ τῆς Κορνοφωλεᾶς	219
Ὁ μητροπ. ναὸς Διδυμοτείχου	228
Σταυρὸς ἐπὶ μαρμάρου ἐν Διδυμοτείχῳ	229
Τὸ μέγαρον τῆς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου	230
Τὸ ἐν Διδυμοτείχῳ Γυμνάσιον	231
Ἡ Καλὲ-μπόρτα	232
Ἡ μικρὰ ἀδὴ τῆς φυλακῆς τοῦ Καρόλου	235
Ὁ μητροπολίτης Κωνσταντῖνος Βαφείδης	238
Ὁ τάφος του	238
Ὁ ναὸς τοῦ Χριστοῦ ἐν Διδυμοτείχῳ	241
Ἡ μεταφορὰ τῆς εἰκόνης εἰς τὸν ναὸν	244
Ὁ Ἡρακλείας Πανάρετος	250
Ἐπιγραφή τοῦ ἰδίου	250
Ἐπιγραφή τοῦ Γάνου καὶ Χώρας Μελετίου	253
Αἱ Ἐπιβάται κατὰ τὸ 1913	265
Αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Ἐβρου	276
Ἐνδυμασία Κομοτινῆς	329
Ἐτέρα	330
Ἡ πυρωσιὰ ἦτοι τὸ Μανσωλεῖον τοῦ Ὁροῦντς πασᾶ	335
Ἐνδυμασίαι χωρικῶν Διδυμοτείχου	336
Ὁμοίως	337
Ἐτεροι	338
Ὁμοίως ἄλλαι	339
Ἄλλη	340
Ἄλλαι	341
Ἄλλαι	342
Σκίτσα Σαμακοβίου	387
Γάϊτατζης	388
Ἄρης Ν. Κόρακας	411
Καλλισθένης Γ. Χουρμουζιάδης	412
Ἀνδρονίκη Κ. Κουκλίδου	414

Εἰς τὰ «ΘΡΑΚΙΚΑ» δημοσιεύονται ἔργασια πρωτότυποι ἢ μεταφρασμένα ἀφορῶσαι τὴν ἀρχαιολογίαν, ἱστορίαν, γεωγραφίαν τῆς Θράκης, ὡς καὶ γλωσσικὰ κείμενα, γλωσσάρια καὶ λαογραφικαὶ συλλογαὶ ἀποκαλύπτουσαι τὴν Θρακικὴν ψυχὴν καὶ τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον τῶν Θρακῶν. Ἡ διευθύνουσα τὴν ἔκδοσιν τῶν «Θρακικῶν» ἐπιτροπὴ διὰ τὴν ἀφορῶσαν τὰ «Θρακικὰ» ὕλην ἔθεσεν ὅρια τὸν Νέστον πρὸς Δυσμᾶς καὶ τὸν Αἰμον πρὸς Βορρᾶν, ἐκτὸς τῆς Κων/πόλεως.

Τὸ ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ παρακαλεῖ θερμῶς τοὺς ἔχοντας παντοίαν Θρακικὴν λαογραφικὴν ὕλην, ὅπως ἀποστείλωσιν αὐτὴν εἰς τὰ γραφεῖα αὐτοῦ ἵνα κατὰ τὴν κρίσιν οἰκείας ἐπιτροπῆς δημοσιευθῶν εἰς προσεχεῖς τόμους. Εἰς τοὺς ἀποστέλλοντας λαογραφικὴν ὕλην δίδονται, κατόπιν ἐγκρίσεως τῆς διευθύνσεως 500 δρχ. κατὰ τ. φ.

Τῶν «ΘΡΑΚΙΚΩΝ» πωλοῦνται: Ὁ Β' τόμος ἄδειος δρχ. 150—δεμένος 180.—

Οἱ ἐπόμενοι τόμοι ἀνά 100— — 30.—

Τὸ παράρτημα τοῦ Γ' τόμου 85— — 115.—

Ὁ Α' τόμος ἐξηγλήθη. Τελευταίως τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἐξησφάλισεν ὀλίγα ἀντίτυπα αὐτοῦ τὰ ὁποῖα διαθέτει εἰς ὅσους ἐπιθυμοῦν νὰ συμπληρώσουν «εἰρὰν ἀντὶ 350 δρχ. τὸν τόμον δεμένον.

Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν προστίθενται τα ταχυδρομικά.

Πωλοῦνται εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα Ἐλευθερουδάκη καὶ Κολλάρου.

Τὸ περιοδικὸν ἀνταλλάσσεται μετὰ πᾶν ὅμοιον.

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον εἰδοποιεῖ τοὺς ἔχοντας διαθέσιμα ἀντίτυπα τοῦ α' καὶ β' τεύχους τοῦ Α' τόμου τῶν «Θρακικῶν» ὅτι ἀγοράζει αὐτὰ πρὸς συμπλήρωσιν σειρῶν.

Διὰ πᾶν ὅτι ἀφορᾷ τὰ «Θρακικὰ» παρακαλοῦνται οἱ ἐνδιαφερόμενοι ν' ἀπευθύνωνται εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, Βουλῆς 20.

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον παρακαλεῖ τοὺς δημοσιεύοντας ἔργα, ἢ πραγματείας εἰς περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδας, ἀσχολουμένας περὶ Θράκης γενικῶς ἢ μὲ θέματα ἐν διαφέροντα τὰ «Θρακικὰ», ὅπως ἀποστέλλωσιν εἰς τὰ γραφεῖα αὐτοῦ ἕν ἀντίτυπον ἢ σημείωσιν ἀκριβῆ τοῦ τίτλου τοῦ δημοσιεύματός των, ἵνα καταχωρεῖται εἰς τοὺς ἐκάστοτε ἐκδιδομένους τόμους τῶν «Θρακικῶν».

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΘΡΑΚΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ

Παράρτημα «Θρακικῶν»

Τιμᾶται Δρχ. 30.—